

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

MECMA 'Ü'L-LETÂYİF

(GİRİŞ-DİL İNCELEMESİ-METİN- DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşah GÖDEK

BURSA-2018

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

MECMA 'Ü'L-LETÂYİF

(GİRİŞ-DİL İNCELEMESİ-METİN- DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşah GÖDEK

Danışman:

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

BURSA-2018

T. C. ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ / PROJE YAZIM KILAVUZU

Ek. 4: TEZ ONAY SAYFASI ÖRNEĞİ

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....Türk Dili ve Edebiyatı..... Anabilim / Ana sanat Dalı,
.....Türk Dili..... Bilim Dalı'nda 701441001..... numaralı
.....Gülşah.....'nın hazırladığı
".....Mecma'ül-Letâyif (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizin).....
" konulu .....Yüksek Lisans Tezi (Yüksek Lisans / ~~Doktora / Sanatta Yeterlik Tezi /~~
Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı, 11.06/2018 günü 10:00-12:00 saatleri arasında
yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının
.....başarılı..... (başarılı / başarısız) olduğuna .....oy birliği..... (oybirliği / oy
çokluğu) ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Hatice Şahin
Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Kerime Üstünovaç
Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Hatice Şahin
Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

11.06/2018

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 11/06/2018

Tez Başlığı / Konusu: "Mecma'ül-Lebîf (Giriş - Dil İncelemesi - Metin - D.B.h.)"

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarında oluşan toplam 742 sayfalık kısmına ilişkin, 16/05/2018 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 8. 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

11/06/2018
Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Gülşah GÖDEK
Öğrenci No: 701441001
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Yüksek Lisans / Tezli
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)

11/06/2018
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN
lelele

* Turnitin programına Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Mecma‘ü’l-Letâyif (Giriş-Dil İncelemesi-Metin- Dizin)” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

11/06/2018

Adı Soyadı: Gülşah GÖDEK

Öğrenci No: 701441001

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı: Türk Dili / Tezli

Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Gülşah Gödek
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı	: Türk Dili
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: XXII + 720
Mezuniyet Tarihi	: .... /... / 2018
Tez Danışman(lar)ı	: Prof. Dr. Hatice Şahin

Mecma'ü'l-Letâyif: Giriş- Dil İncelemesi-Metin-Dizin

Mecma'ü'l-Letâyif, 42 Kon 2829 arşiv numarası ile Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlı bir eserdir. İstinsah tarihi kütüphane kataloğunda açıkça belirtilmemişse de, eserin dil incelemesi tarafımızca yapıldıktan sonra Eski Anadolu Türkçesi dönemine tarihlendirilebileceği sonucuna varılmıştır. Eser, 1b-162a varak aralığındaki bir mecmua içerisinde 1b-123b aralığında yer almaktadır. Akabindeki varaklarda çeşitli sûre tefsirleri sıralanmıştır. Eseri oluşturan varakların çoğunluğu 15 satır halinde düzenlenmiş ve nesih yazı türüyle yazılmıştır. Yazarının Sirâc bin Abdullâh olduğu, eserin başlangıcında birinci ağızdan ifade edilen cümlelerle belirtilmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde; bahsi geçen eserin künye bilgileri, muhteviyatı ve Eski Anadolu Türkçesi dönemi açısından önemi, bu dönemin Türk dili tarihi içindeki yeri, Türk edebiyatında latîfe ve letâifnâme türünün ele alınışı hakkında özet niteliğinde bilgiler ve çalışmada izlenen yol hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Mecma'ü'l-Letâyif'in metin çalışması olarak seçilmesi aracılığıyla Eski Anadolu Türkçesinin fonetik ve morfolojik özelliklerinin ortaya konulabilmesinin yanı sıra söz varlığının zenginliği sebebiyle de bu çalışmanın dönemin diğer çalışmaları yanında küçük

bir katkı mahiyetinde olması hedeflenmiştir. Bu metin, söz varlığındaki özel kullanıma sahip ifadelerin çokluğu, deyim ve atasözlerinin çeşitlilik göstermesi bakımından kıymetli bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, çalışmanın yegâne amacı da döneme ait mevcut verilere katkı sağlamaktır.

Çalışmamız giriş, dil incelemesi, metin, dizin ve özel adlar dizini bölümlerinden oluşmaktadır. Dil incelemesi bölümünün imla bölümünde, öncelikle eserde yer alan ünlü ve ünsüzlerin görünüşleri ortaya konmuş ve bu sesleri görebileceğimiz sözcük örnekleri dönemin imla geleneğiyle ilgili önemli ipuçlarını barındırması kriteri dikkate alınarak seçilmeye çalışılmıştır. Ses bilgisi başlığı altında metinde tespit edilen ünlü uyumları ve ses olayları ele alınmıştır. Şekil bilgisi başlığı altında ise türetme ekleri, tür değiştirici ekler, işletme ekleri, kategori ekleri ve sözcük türleri örneklendirilerek ifade edilmeye çalışılmıştır.

Metin bölümünde, Mecma'ü'l-Letâyif'in sayfa ve satır numaraları düzenlenerek çeviri yazısı yapılmıştır.

Dizin bölümünde, “*TürkSözDiz 1.3*” programından yararlanılmış olup Özel Adlar Dizini'nin hazırlanmasında ise “*Microsoft Word-Dizin*” uygulaması kullanılmıştır. Dizin hazırlanırken eserin söz varlığının ortaya konması gözetilerek tüm sözcükler metin içerisindeki kullanımları bağlamında anlamları değerlendirilmiş, köken bilgileri ile birlikte madde başı olarak sıralanmıştır. Bu sözcüklerin hepsi, metindeki sayfa ve satır numarası ile numaralandırılmıştır. Dizin bölümü sonrasında yer verdiğimiz Özel Adlar Dizini bölümü aracılığıyla -çok sayıda özel adı da içerisinde barındırması göz önünde bulundurularak- müstakil bir dizin ilave edilmesinin çalışmaya katkıda bulunacağı düşünülmüştür.

Eserin sonunda, sonuç ve değerlendirme kısmıyla birlikte çalışma boyunca başvuru kaynakların bilgisine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler:

Eski Anadolu Türkçesi, Metin, İmla, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Dizin

ABSTRACT

Yazar Adı ve Soyadı	: Gülşah Gödek
Üniversite	: Uludag University
Enstitü	: Social Science Institution
Anabilim Dalı	: Turkish Literature and Language
Bilim Dalı	: Turkish Language
Tezin Niteliği	: Master
Sayfa Sayısı	: XXII + 720
Mezuniyet Tarihi	: .... / ... / 2018
Tez Danışman(lar)ı	: Prof. Dr. Hatice Şahin

Mecma'ü'l-Letâyif: Introduction- Language Analysis-Text-Index

Mecma'ü'l-Letâyif is a registered manuscript in the Konya Regional Written Manuscripts Library with the reference number 42 Kon 2829. Even if its duplication date hasn't been mentioned, it has been concluded that the manuscript can be attributed to Ancient Anatolia Turkish Period following its language examination conducted by us. The manuscript is located in the interval 1b-123b in a periodical that is the 1b-162a leaf. Some kinds of sure interpretations were arrayed in the following leaves. Most of the leaves forming the manuscript were designed as 15 lines and were written in the naskh style. It was mentioned in the introduction part of the manuscript through the first hand explanations that its author was Sirâc bin Abdullâh.

The introduction part of the study includes information about the tag records of the work, its content, its importance in terms of Ancient Anatolia Turkish Period, the place of this period in Turkish Language History, short information about the evaluation of latîfe and letâifnâme types in Turkish Literature and the pathway of the study.

This manuscript stands as a valuable work in terms of the abundance of the phrases which have special usages and a variety of idioms and proverbs in the lexicology. It has been also aimed by selecting Mecma'ül-Letayif as a manuscript study that it will contribute to the literature as well as other works in the same period thanks to its wealthiness in terms of lexicology. In addition, it has been also intended to reveal the phonetic and morphological characteristics of Ancient Anatolia Turkish Language.

Therefore, the fundamental aim of the study is to provide current data related to the period.

The study is comprised of introduction, language examination, the text, general index and proper names index parts. The outlooks of the vowels and consonants found in the manuscript have been explained in the spelling part of the language examination word examples in which we can see these phones have been tried to identified by taking into account the criteria that it must include important clues about the spelling tradition of the period.

In the phonetics section of the study, the phone events defined in the text and vowel harmony have been examined. In the morphology section of the study, reproducing suffixes, modification suffixes, inflection suffixes, category suffixes and word types have been tried to mention by examples.

In the text section of the study, the translation have been done by designing page and line numbers in Mecma'ü'l-Letâyif.

In the general index section, *“TürkSözDiz 1.3”* software was used whereas *“Microsoft Word-Diziri”* software was utilized in the preparation of proper names index. The meanings of all the words were evaluated in their context in the text with the aim of the lexicology of the manuscript and were listed as items along with their origins while the general index was designing.

All of these words were enumerated with their page and line numbers in the text. Through proper names index section, following the general index section, since it has been thought to make contribution to the study, a separate index has been added, by considering the fact that the manuscript includes a number of proper names due to its letâifnâme characteristic

In the last section, the conclusion part of the study is found and the references from which have been benefitted during the study are listed.

Key Words:

Ancient Anatolia Turkish, Text, Spelling, Phonetics, Morphology, Index.

ÖNSÖZ

Mecma'ü'l-Letâyif isimli eser üzerine yaptığımız yüksek lisans tez çalışması, 15. yüzyıla ait letâifnâme türünde bir metnin “dil incelemesi” üzerine odaklı bir çalışmadır.

Eser üzerine yapılan çalışma; giriş, dil incelemesi, metnin çeviri yazıya aktarılarak çözümlenmesi, dizin ve özel adlar dizini bölümlerini kapsamaktadır.

Giriş bölümünde, eserin künye bilgileri, muhteviyatı ve Eski Anadolu Türkçesi dönemi açısından önemi, bu dönemin Türk dili tarihi içerisindeki yeri, Türk edebiyatında latîfe ve letâifnâme türünün ele alınışı hakkında özet niteliğinde bilgiler ve çalışmada izlenen yol hakkında bilgilere yer verilmeye çalışılmıştır.

Dil incelemesi bölümünde, çeviri yazısı oluşturulan metin yazım, ses ve şekil yönünden irdelenmeye çalışılmıştır. Yazım özellikleri gösterilirken, bahsi geçen yazım özelliği ile ilgili durumu açık bir biçimde gösteren sözcük örnekleri seçilmeye gayret edilmiş, böylelikle eser içerisinde yer alan ünlü ve ünsüzlerin yazımı olabildiği ölçüde ifade edilmeye çalışılmıştır. Ses bilgisi ve şekil bilgisi bölümlerinde, ünlü ve ünsüz uyumlarının yanı sıra metin içerisinde göze çarpan fonetik hadiseler, türetme ekleri, tür değiştirici ekler, işletme ekleri, kategori ekleri ve sözcük türleri sayfa ve satır numaraları işaret edilerek örneklendirilmiştir.

Metin bölümünde, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 42 Kon 2829 arşiv numarası ile kayıtlı bulunan nüshanın çeviri yazısı yapılmış, Türkiye kütüphanelerinde bulunan diğer nüshalardan da (Amasya nüshası başta olmak üzere) okuma süreci boyunca tereddüt edilen noktalarda teyit amaçlı faydalanılmıştır. Bu bilgiler, gerekli görüldüğü yerlerde dipnot şeklinde gösterilmiştir.

Dizin bölümünde, metin içerisinde yer alan Türkçe, Arapça, Farsça, Rumca vb. kökenli tüm sözcüklerin bağlam içerisindeki anlamları tespit edilmeye çalışılmış, ad soylu ve fiil soylu her dil birimi dizin programının barındırdığı semboller aracılığıyla dizine yerleştirilmiştir.

Özel adlar dizininde, metinde bahsi geçen her kişi ve yer adı madde başı olarak sıralanmış ve numaralandırılmıştır. Özel adların künye bilgisi tespitinde Sahâbe-i

Kirâm, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Osmanlı Müellifleri, İslâm Âlimleri Ansiklopedisi, Fars Mitolojisi Sözlüğü, Sicill-i Osmânî gibi çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Elbette bahsi geçen kaynaklarda da bulunmayan pek çok özel ad ile karşılaşmıştır. Bu gibi durumlarda söz konusu özel adlar eldeki diğer nüshalarda da taranmış, yaklaşık ve tutarlı olanı çeviri yazıya aktarılmaya çalışılmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme bölümünde ise metinde tespit edilebilen tüm çıktıların kısa bir özeti ve değerlendirmesi aktarılmaya çalışılmıştır.

Lisans öğrenimimden bu yana akademisyen kimliğinin yanı sıra kişiliği ile de yaşamımın her alanında kendime örnek almaya gayret ettiğim saygıdeğer hocam Sayın Prof. Dr. Hatice ŞAHİN'e üzerimdeki hakkı ödenmez emeklerinden ve tez yazım sürecim boyunca gösterdiği hoşgörülü yaklaşımından ötürü sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum. Lisans öğrenimimiz boyunca gramer derslerinin matematiksel yanını bizlere göstererek farklı pencereler açan, muhakeme gücü aşıl原因 saygıdeğer hocam Sayın Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA'ya üzerimdeki emeklerinden ve jürimde bulunarak sağladığı katkılardan ötürü çok teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum. Akademisyenliğin hiç bitmeyen bir öğrencilik olduğunu daha lisans sıralarında bizlere harcadıkları mesailerle gösteren, yolumuza ışık tutan, engin bilgi ve deneyimleriyle her şeyden evvel iyi birer birey ve donanımlı birer Türkolog olarak yetişmemizi arzu eden Uludağ Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün kıymetli öğretim üyelerine ve öğretim elemanlarına bu denli mutlu olmama aracı oldukları için minnettirim. Tez savunma sınavıma hazırlanma sürecim boyunca yardımlarını esirgemeyen U.Ü. Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün Türk Dili Bilim Dalı asistanları Arş. Gör. Dr. Hasene AYDIN, Arş. Gör. İbrahim KARAHANCI ve Arş. Gör. Ebru KUYBU hocalarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

Tez savunma sınavım için Balıkesir Üniversitesi'nden Bursa'ya gelme nezaketinde bulunan Sayın Prof. Dr. Hülya SAVRAN hocama jürimde bulunarak katkı sağladığı için saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Zaman zaman zorlu geçen fakat ileride hep gülümseyerek hatırlayacağıma inandığım tez yazım sürecimde bilhassa tez çalışmasına kaynaklık eden metnin çeviri yazı çözümlerinde değerli bilgilerini paylaşan, kütüphanesinin kapılarını ardına kadar açan ve tüm teknik sıkıntılarında yardımına koşan kıymetli hocam ve ağabeyim,

Yozgat Bozok Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dr. Öğr. Üyesi Erdem SARIKAYA'ya; bu süreçte gülyüzünü ve yolumu aydınlatan önerilerini benden hiç esirgemeyen sevgili hocam, Yozgat Bozok Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dr. Öğr. Üyesi Nilüfer İLHAN'a; lisans günlerimizden bu yana dostluğuyla her zaman güç veren kıymetli dostum Rukiye AKMAN'a; yüksek lisans ders dönemimizden bu yana her zaman görüş alışverişinde bulunduğum, tez yazım süreci boyunca manevi desteğini esirgemeyen arkadaşım, meslektaşım Gökhan ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Eğitim hayatımın her kademesinde maddi ve manevi desteklerini, inançlarını bir gün dahi esirgememiş olan, varlıklarıyla hayatıma anlam katan, sevdiğim işi yapmamda en büyük pay sahibi olan sevgili aileme; Ömer GÖDEK, Fatma GÖDEK, Alper GÖDEK, Şaziye KANTAR, Şenay KANTAR, Emine ARAS ve Buse BAŞKOL'a hep yanımda oldukları için en kalbî teşekkürlerimi sunuyorum.

Gülşah GÖDEK

Bursa-2018

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar.....	xviii
KISALTMALAR.....	xix
SEMBOLLER.....	xxi
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	xxii
GİRİŞ.....	23
Eserin Künyesi.....	27
Eserin Muhteviyatı ve Önemi.....	31
Çalışmada Kullanılan Yöntem.....	39

BİRİNCİ BÖLÜM

İMLA

1. İMLA.....	42
1.1. Ünlülerin Yazılışı.....	42
1.1.1. a ünlüsünün yazılışı.....	43

1.1.2. e ünlüsünün yazılışı.....	48
1.1.3. ı ünlüsünün yazılışı.....	51
1.1.4. i ünlüsünün yazılışı.....	55
1.1.5. o ünlüsünün yazılışı.....	58
1.1.6. ö ünlüsünün yazılışı.....	61
1.1.7. u ünlüsünün yazılışı.....	63
1.1.8. ü ünlüsünün yazılışı.....	65
1.2. Ünsüzlerin Yazılışı.....	68
1.2.1. p ünsüzünün yazılışı.....	68
1.2.2. ç ünsüzünün yazılışı.....	68
1.2.3. t ünsüzünün yazılışı.....	69
1.2.4. s ünsüzünün yazılışı.....	71
1.2.5. k ünsüzünün yazılışı.....	71
1.2.6. g ünsüzünün yazılışı.....	73
1.2.7. ŋ ünsüzünün yazılışı.....	73
1.2.8. Metinde Hem Bitişik Hem de Ayrı Yazılmış	75
Sözcük Örnekleri	

İKİNCİ BÖLÜM

SES BİLGİSİ (FONETİK)

1. SES BİLGİSİ.....	77
---------------------	----

1.1. Ünlüler.....	77
1.1.1. Uzun Ünlüler.....	80
1.1.2. Ünlü Uyumları.....	83
1.1.2.1. Damak Uyumu.....	83
1.1.2.2. Dudak Uyumu.....	84
1.2. Ünsüzler ve Ünsüz Uyumu.....	94
1.3. Fonetik Hadiseler.....	95
1.3.1. Ses Düşmesi.....	95
1.3.1.1. Ünlü Düşmesi.....	95
1.3.1.2. Ünsüz Düşmesi.....	99
1.3.2. Hece Düşmesi.....	102
1.3.3. Ses Türemesi.....	103
1.3.3.1. Ünlü Türemesi.....	103
1.3.3.2. Ünsüz Türemesi.....	104
1.3.4. Ünlü İncelmesi.....	105
1.3.5. Yarı Ünlüleşme.....	106
1.3.6. Nöbetleşe Kullanma.....	106
1.3.7. Göçüşme.....	106
1.3.8. Geçişme.....	107
1.3.9. Birleşme.....	107
1.3.10. Sızıcılaşma.....	108
1.3.11. Dudaksılaşma.....	110
1.3.12. İkizleşme.....	111
1.3.13. Tekleşme.....	111

1.3.14. Ünsüz Kaynaşması.....	111
1.3.15. Ötümlüleşme.....	112
1.3.16. Ötümsüzleşme.....	116

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOJİ)

1.Şekil Bilgisi.....	118
1.1. Türetme Ekleri.....	120
1.1.1. İsimden İsim Türeten Ekler.....	120
1.1.2. İsimden Fiil Türeten Ekler.....	123
1.1.3. Fiilden İsim Türeten Ekler.....	124
1.1.4. Fiilden Fiil Türeten Ekler.....	127
1.2. Tür / Görev Değiştirici Ekler.....	127
1.2.1. Fiillere Eklenenler.....	127
1.2.1.1. Fiilimsiler.....	127
1.2.1.1.1. Mastar Ekleri.....	129
1.2.1.1.2. Sıfat- Fiil Ekleri.....	131
1.2.1.1.3. Zarf-Fiil Ekleri.....	134
1.2.2. İsimlere Eklenenler.....	142
1.2.2.1. +ki İlgi Eki.....	142
1.2.2.2. +CAK Eki.....	142
1.2.2.3. +IAyIn Eki.....	142

1.2.2.4. +In Eki.....	143
1.2.2.5. +sul Eki.....	143
1.2.2.6. +DAsI Eki.....	143
1.2.2.7. +sIz Yokluk Eki.....	143
1.2.2.8. +II / +IU Varlık Eki.....	145
1.3. İşletme Ekleri.....	145
1.3.1. Öge Belirleyici İşletme Ekleri.....	146
1.3.1.1. İsimlerde.....	146
1.3.1.1.1. Ad Durumu Ekleri.....	146
1.3.1.1.1.1. Yalın Hâl (Nominative).....	148
1.3.1.1.1.2. Belirtme Hâli (Accusative).....	148
1.3.1.1.1.3. Yönelme Hâli (Dative).....	152
1.3.1.1.1.4. Bulunma Hâli (Locative).....	153
1.3.1.1.1.5. Ayrılma Hâli (Ablative).....	154
1.3.1.1.1.6. Vasıta Hâli (Instrumental).....	155
1.3.1.1.1.7. Eşitlik Durumu Hâli (Equative).....	156
1.3.1.1.1.8. Yön Gösterme Hâli (Directive).....	157
1.3.1.2. Fiillerde.....	157
1.3.1.2.1. Çatı Ekleri.....	157
1.3.1.2.1.1. Geçişli / Ettirgenlik Ekleri.....	159
1.3.1.2.1.2. İşteş / Karşılıklılık Ekleri.....	160
1.3.1.2.1.3. Meçhul / Edilgenlik Ekleri.....	160
1.3.1.2.1.4. Dönüştürme Ekleri.....	162
1.3.1.3. Kişi Ekleri.....	162

1.3.1.3.1. Birinci Tipteki Kişi Ekleri.....	163
1.3.1.3.2. İkinci Tipteki Kişi Ekleri.....	166
1.3.1.3.3. Üçüncü Tipteki Kişi Ekleri.....	167
1.3.1.4. Zaman Ekleri.....	168
1.3.1.4.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	169
1.3.1.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	170
1.3.1.4.3. Gelecek Zaman.....	171
1.3.1.4.4. Şimdiki Zaman.....	173
1.3.1.4.5. Geniş Zaman.....	174
1.3.1.5. Kip Ekleri.....	175
1.3.1.5.1. İstek Kipi.....	175
1.3.1.5.2. Emir Kipi.....	176
1.3.1.5.3. Gereklilik Kipi.....	178
1.3.1.5.4. Dilek-Şart Kipi.....	180
1.3.1.6. Birleşik Çekim.....	181
1.3.1.6.1. Hikaye.....	183
1.3.1.6.2. Rivayet.....	183
1.3.1.6.3. Şart.....	183
1.3.1.7. Ek-Fiil.....	183
1.3.1.8. Birleşik Fiiller.....	186
1.3.1.8.1. İsim + Fiil Dizilişinde Olanlar.....	188
1.3.1.8.2. Fiil + Fiil Dizilişinde Olanlar.....	194
1.3.1.8.3. Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birl. Fiiller.....	197
1.3.2. Bağlantı Kurucu Ekler.....	199
1.3.2.1. İyelik Ekleri.....	199
1.3.2.2. Tamlayan Ekleri (Genetive)	201

1.4. Kategori Ekleri.....	202
1.4. 1. Çokluk Ekleri.....	202
1.4. 2. Küçültme / Sevimlilik Kategorisi.....	203
1.4.3. Sıralama Sayıları Kategorisi.....	205
1.4.4. Üleştirme Kategorisi.....	205
1.4.5 Olumsuzluk Kategorisi.....	205
1.4.6. Karşılaştırma Kategorisi.....	207
1.4.7. Nitelik Dereceleme Kategorisi.....	209
1.4.6. Soru Kategorisi.....	209
1.5. Sıfat.....	209
1.5. 1. Niteleme Sıfatları.....	210
1.5.2. Belirtme Sıfatları.....	212
1.5.2.1 İşaret Sıfatları.....	212
1.5.2.2. Sayı Sıfatları.....	212
1.5.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları.....	212
1.5.2.2.2. Sıralama Sayı Sıfatları.....	213
1.5.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	213
1.5.2.3. Belirsizlik Sıfatları.....	213
1.5.2.4. Soru Sıfatları.....	214
1.6. Zamir.....	215
1.6.1. Kişi Zamirleri.....	215
1.6.2. İşaret Zamirleri.....	217
1.6.3. Belirsizlik Zamirleri.....	218
1.6.4. Soru Zamirleri.....	219

1.6.5. Dönüştürülük Zamirleri.....	219
1.7. Zarf	220
1.7.1. Yer – Yön Zarfları.....	220
1.7.2. Zaman Zarfları.....	221
1.7.2. Miktar Zarfları.....	222
1.7.2. Durum Zarfları.....	223
1.7.2. Soru Zarfları.....	223
1.8. Edat	224
1.8.1. Bağlama Edatları.....	224
1.8.2. Son Çekim Edatları.....	227
1.8.3. Berkitme Edatları.....	228
1.8.4. Ünleme Edatları.....	229

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİN

METİN.....	230
------------	-----

BEŞİNCİ BÖLÜM

DİZİN

1. Dizin.....	386
1.1. Dizin.....	386
1.2. Özel Adlar Dizini.....	708
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	716
KAYNAKÇA.....	723

TABLÖLAR

Tablo 1 : Birinci Tip Kişi Ekleri.....	164
Tablo 2 : İkinci Tip Kişi Ekleri.....	166
Tablo 3 : Üçüncü Tip Kişi Ekleri.....	168
Tablo 4 : İyelik Ekleri.....	200
Tablo 5 : Kişi Zamirleri.....	215
Tablo 6 : Kişi Zamirlerinin Ad Durum Eki Almış Hâlleri.....	215

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
Ar.	Arapça
bkz.	Bakınız
C	Cilt
Çev.	Çeviren
DTCF	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
ET	Eski Türkçe
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
H	Hicri
haz.	Hazırlayan
İt.	İtalyanca
krş.	Karşılaştırınız
Lat.	Latince
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Moğ.	Moğolca
nu.	Numara
ö.	Ölüm Tarihi
Rum.	Rumca
S	Sayı
s.	Sayfa
ss.	Sayfadan sayfaya
STT	Standart Türkiye Türkçesi
Tr.	Türkçe
TT	Türkiye Türkçesi
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	Türk Dil Kurumu
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
v.	Varak
vb.	Ve benzeri
Vol.	Volume
Yun.	Yunanca

SEMBOLLER

A :	a, e
C :	c, ç
G :	g, ğ
I :	ı, i
K :	k, k̇
U :	u, ü
V :	Vokal
- :	Fiile bağlanmayı gösterir.
+ :	İsme bağlanmayı gösterir.
(?) :	Okunuşundan ve anlamından şüphe edilen kelimeleri gösterir.
> :	Okun içi ilk biçimi gösterir.
>> :	Birden çok ses olayını gösterir.
≠ :	Harften önce ise kelime başı sesini, harften sonra ise kelime sonu sesini gösterir.
1b / 01 : /	işaretinden önceki bölüm sayfa(varak) numarasını, sonraki kısım ise satır numarasını gösterir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

آ : a, ā	ض : ḍ, ḏ
ا : a, e, ı, i, u, ü	ط : ṭ
ب : b, p	ظ : ṣ
پ : p	ع : ʿ
ت : t	غ : ğ
ث : ṯ	ف : f
ج : c, ç	ق : q
چ : ç	ك : k, g, ŋ
ح : ḥ	ڭ : ŋ
خ : ḫ	ل : l
د : d	م : m
ذ : ḏ	ن : n
ر : r	و : v, u, ū, ü, o, ö
ز : z	ه : h, a, e
ژ : j	لا : la, lā
س : s	ی : y, ı, i, ı
ش : ş	ء : ʾ
ص : ş	

0. GİRİŞ

Türk tarihi ve Türk dili tarihinin akışı içerisinde 11. yüzyıldan itibaren Türklerin İslamiyet'i kabulü ile yeni bir dönemin başladığı kabul edilmektedir. Bu dönemin öncesi - 7-11. yüzyılları kapsayan dönem - bugün hemen bütün Türkologlarca "Eski Türkçe" dönemi olarak kabul edilmiş, zincirin ardı sıra devam eden halkası da "Orta Türkçe" dönemi olarak adlandırılmıştır. Onun da ilk basamağı olan Karahanlı (Hakaniye) Türkçesi dönemi itibariyle, İslami unsurların Türk dilinde yer etmeye başladığı ve Türkçenin artık farklı bir çehreye bürünmeye başladığı görülür. Zira, Türk boylarının 10. yüzyılın sonları itibariyle alıştıkları kültür sahalarından ayrılıp yavaş yavaş İslam kültür ve medeniyetinin etkisi altına girdiği görülmüştür. Ötüken, Hoço, Beş Balık, Turfan, Karaşar gibi Köktürk ve Uygur kağanlıklarına uzun yıllar kültürel ve siyasi merkezlik etmiş şehirlerin yerini Kâşgar, Balasagun, Yedisu, Fergana ve Maverâünnehir'in alması bunun yalnızca coğrafi yanıdır.

İslamiyet; Gök Tanrı, Maniheizm ve Budizm gibi kadim inanışlardan çok daha farklı bir alt yapısı olan, güçlü bir kültürel rüzgârla Türk boylarının yaşayışına etki edip geçmişten günümüze etrafımızı saran bir inanç sistemi haline gelmiştir. Kimi Türkologlarca, dil tarihimizin İslami unsurlarla tanıştığı bu dönem ve ortaya konan edebi ürünleri çevreleyen bu yeni gelenek, Eski Türkçe devrinden de izler taşıyan bir geçiş devri olarak düşünülmüştür. Buna gerekçe gösterilen durum da söz varlığı bazındaki değişmeler hariç tutularak fonetik, morfolojik ve sentaktik ayrılıkların derinleşmeden devam etmesidir. Kimi Türkologlar ise bu görüşe katılmayarak

ayrışmaların ciddi boyutlarda olduğunu eldeki metin çalışmaları verileriyle desteklendirmiş ve Karahanlı Türkçesinin yeni bir dönemin ilk basamağı olduğu görüşünü savunmuştur. Orta Türkçenin başlangıcıyla ve sonrasında ilgili bu tezin sınır ve kapsamını aşacak düzeyde çok çeşitli tartışmalar ve görüşler mevcuttur.¹ Ancak söz konusu dönemin genel hatlarıyla bir değişim ve gelişime işaret ediyor olması, biz araştırmacılar için son derece mühim dil bilimsel verileri de beraberinde getirmiştir.

12. yüzyıla kadar tek kol halinde ilerleyen Türk dilinin, bu yüzyıl itibariyle esas değişiklikleri yaşamaya başladığı ve Türk topluluklarının siyasi erkten yavaş yavaş sıyrılarak kendi lehçe ve şivelerini yazılı dil düzeyine taşımaya başladıkları görülmüştür. Elbette siyasi erk, ileriki dönemlerde lehçeleşme aşamasındaki dilin yazı dili konumuna geçebilmesini sağlayan en önemli faktör olacaktır. Bu tarihten itibaren, Orta Asya'daki Türk toplulukları devamlı bir göç hâli yaşamışlar; tarihî kaynaklardan edinilen bilgilere göre Oğuzlar, X. yüzyılda Sirderya boyları ile Aral gölü kıyılarında, merkezi Yenikent olmak üzere bir yabgu devleti meydana getirmişlerdir.² Bu bölgelerde bazı şehirler de kuran Oğuzlar, buralarda yüksek kültürlü yerleşik hayata geçerler. Bir kısmı Buhara'ya bir kısmı da XI-XIII. yüzyıllar arasında Harezmi'nin Türkleşmesinde rol oynayarak Aral gölü ve Sirderya yakasından Horasan'a kadar uzanıp burada Büyük Selçuklu Devleti'ni kurarlar.³ Bu dönemde Türklerin büyük bir kesimi Bizans'la ve Haçlılarla savaşarak Anadolu'da tutunma kavgası verirken Moğol baskısı ile

---

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Turgut Berbercan, "Türk Yazı Dilinin Tarihî Gelişimi ve Orta Türkçenin Yeri Meselesi", *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Yıl: 7, Sayı: XVII, Mart 2014, ss. 765-783; A. Melek Özyetgin, "Tarihten Bugüne Türk Dili Alanı", *Chinese Academy of Social Science*, Sinor-Foreign Relationship Department of Institute of History, Ocak 2006, ss. 1-27.

² Faruk Sümer, "X. Yüzyılda Oğuzlar", Ankara, *DTCF Dergisi*, XVI/3-4, 1959, ss.135-138.

³ Mustafa Özkan, "Türkçenin Anadolu'da Yazı Dili Olarak Gelişmesi", *Türkiyat Mecmuası*, C.24, Bahar-2014.

Türkistan'daki Oğuz toplulukları da Anadolu'ya gelmek zorunda kalmış ve böylelikle hem Anadolu'da hem de Azerbaycan'daki Türk nüfusu çoğaldığı için yazı dili ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Fakat hâlihazırdaki dil geleneği bir süre devam etmiş, devlet işlerinde ve edebî faaliyetlerde Arapça ve Farsçanın etkin olması sebebiyle bu dönemde Harezm bölgesinde yaşayan Oğuzlar müstakil bir yazı diline sahip olamamışlardır.

Oğuzcanın o çağlarda sözlü dil düzeyinde kaldığı ve yazılı iletişimin muhtemel olarak Karahanlı Türkçesi ve Harezm Türkçesi ile yapıldığı düşünülmektedir.⁴ Selçuklular içinde büyük bir çoğunluğa sahip olan Oğuzlar, 1071'den itibaren Anadolu'ya yaptıkları akınları sıklaştırarak yerleşik hale gelmişlerdir. Böylece Batı Anadolu'da ilerleyiş hızlanmış, Moğol zulmünden bunalan diğer Türk boyları da akın akın Azerbaycan'a ve Anadolu'ya gelmeye başlamışlardır. Bir müddet sonra Büyük Selçuklu Devleti'nin siyasi otoritesinin zayıflamasıyla kurulan Anadolu Selçuklularının da 1243 Köseadağ Savaşı'yla yıkılmasının ardından dil, edebiyat, tarih, sanat tarihi, bilim tarihi gibi nice bilim dalının faaliyetine kaynaklık edecek ürünlerin bazıları günümüze dek ulaşabilmiştir. Ancak İslamiyet etkisiyle ve Doğu kültürü etkisiyle Oğuzcanın resmi yazışmalarda, bilimsel faaliyetlerde ve edebi faaliyetlerde yok denecek kadar az kullanıldığı bir dönemde bizlere Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil malzemesi sağlayacak ürünler, ancak bu iki devletin siyasi üstünlüklerinin sona ermeye başladığı ve Anadolu'nun çeşitli noktalarında yerleşik hâlde varlıklarını sürdüren uç beylerinin güçlenip sahneye çıkmasıyla mümkün olabilmıştır. Yani siyasi çalkantılar Oğuzcanın gelişim seyrini elbette ki etkilemiştir. Bugün Doğu Oğuzcası ve Batı Oğuzcası olarak

---

⁴ Ali Akar, "Lehçe Oluşma Şartları ve Evreleri Bakımından Eski Türkiye Türkçesi", *TÜBAR-XXVIII- /2010-Güz*, ss. 15-29.

isimlendirilen kolların bir ana gövde üzerinde eklememesinin altında yatan sebeplerden biri de budur.

Bu dönem, ancak ağız ve şive düzeyinde varlığını öteden beri sürdürebildiği tespit edilen Oğuzcanın yazı dili konumuna gelebilmesi açısından 12. yüzyıldan sonraya tarihlendirilebilmektedir. Çünkü olağan süreci içinde diyalektlerdeki kimi fonetik ve morfolojik eğilimler yaygınlaşmak suretiyle genelleşme kazanır. Bu genelleşme de lehçeleşmenin ilk evresi sayılır.⁵ Genel olarak üç ana döneme ayırdığımız Eski Anadolu Türkçesi döneminin ilk basamağı olan “Selçuklu Dönemi Türkçesi” döneminde, edebî muhitlerde Farsça yazma eğiliminin baskın geldiği, haberleşme ve şer’î işlerde ise Arapçanın kullanıldığı bilinmektedir. Bu hazırlık sürecinde halkın Türkçe olarak bildiği; yaylakta, kışlakta, ordugâhta, günlük hayatta sadece sözlü olarak kullandığı Oğuz ağzıyken tabii olarak bu dilin kullanım alanı kısıtlı kalmıştır. Buna rağmen denilebilir ki Oğuzlar ve Oğuzların dili Türk dilinde en geniş alana ve nüfusa sahip olan gruptur. Yani meyvelerini ancak 13. yüzyıl itibarıyla toplayabildiğimiz ve 15. yüzyıla dek varlığını sürdüren Batı Türkçesinin ilk basamağı olan Eski Anadolu Türkçesi, Oğuz şivesinin ilk olarak yazıya geçirilmiş biçimi ve Anadolu’da Oğuzcaya dayalı olarak kurulup gelişen bir yazı dili devresinin adıdır.⁶ Coğrafi alan olarak da sadece Anadolu değil; Irak, Azerbaycan, Suriye gibi yerler de bu yazı dilinin kullanım alanı bulduğu yerlerdir. Hatta 14. yüzyılın sonları itibarıyla Balkanlarda da kullanılmıştır. 15. yüzyılda

---

⁵ Akar, a.g.m., s. 16.

⁶ Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, 3. Basım, Ankara : Akçağ Yay., 2011, s. 13.

Doğu'da Çağatayca, Batı'da da Oğuzca, kendi bölgelerindeki bütün Türk halklarının yazı dili konumundadır.⁷

Eski Anadolu Türkçesi, en verimli dönemini Beylikler Dönemi Türkçesi'nde yaşarken, Osmanlıcaya Geçiş Dönemi'nde klasik nazım ve mensur anlatı geleneğiyle dildeki Türkçe unsurların yeniden azalmaya başladığı bir döneme geçilir. Mustafa Özkan, bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: *“XIV. yüzyılda görüldüğü gibi Türkçenin yetersiz ve kaba bir lisan olduğundan söz açılarak dilimizin hakir görülmesi maalesef XV. yüzyılda da devam etmiştir. Bu durum öyle bir seviyeye erişmiştir ki bir eserin Arapça ve Farsça ile yazılması bir iftihar, Türkçe ile yazılması ise bir utanç vesilesi sayılmaktaydı. Arap ve Acem kültürlerine meftun olan medrese mensupları milli dilin güzelliğini bir türlü anlamıyor veya anlamak istemiyorlardı. Mesela Tazarru-nâmeyi yazan Sinan Paşa, Türkçe ile mükemmel bir eser meydana getirdiği halde eserinin Türkçe olmasından dolayı adeta kendisini özür dilemeye mecbur hissediyordu.”*⁸ Yani, edebî açıdan bakıldığında çok yüksek bir düzeyde bulunan Türk edebiyatı dil açısından bakıldığında büyük bir düşüş yaşamıştır.⁹

1.MECMA'Ü'L-LETÂYİF

1.1. Eserin Künyesi

Elimizde bulunan ve tez çalışmasına ana nüsha olarak kaynaklık eden **Mecma'ü'l- Letâyif** isimli yazma eser, **42 Kon 2829** arşiv numarası ile **Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi**'nde kayıtlı olup kapağı siyah bezden şirazeli bir cilt içinde

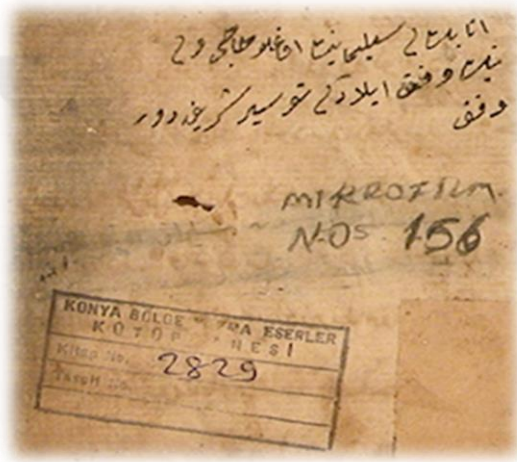
---

⁷ Gürer Gülsevin, “Oğuzca Olmayan Türk Lehçelerindeki Oğuzca Unsurlar ve Bunlara Teorik Bir Yaklaşım”, *Turkish Studies* Volume 5/1, Winter 2010, ss. 57-76.

⁸ Mustafa Özkan, *Tarih İçinde Türk Dili*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1999, ss.145-146.

⁹ Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, 5. Basım, Ankara : Akçağ Yay, 2015, s. 33.

muhafaza edilmektedir. Eser yazarının eser içerisinde yine birinci ağızdan naklettiği üzere “**Sirâc bin Abdullâh**” olduğu bilinmekte olup hayatı hakkında ne yazık ki detaylı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Eserin bilinen 8 nüshası vardır. Bunlar; Amasya Bayezid Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, Vatikan Kütüphanesi, Konya Mevlana Müzesi, Ayasofya Müzesi ve Milli Kütüphane nüshalarıdır. Bunlar dışında tez çalışmamıza başlarken Halil İbrahim Yakar’ın “Polonya Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe El Yazmaları”¹⁰ isimli

makalesinde bu eserin bir nüshasının daha olabileceği bilgisine de rastlamış bulunmaktayız. Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego’da yer aldığını tahmin ettiğimiz bir nüsha bulunmaktadır. Bahsi geçen bu nüsha, Yakar’ın ilgili makalesinde Türkçe Yazma Eserler listesinde 90. Sırada

yer alarak “*Mecma’ul-letâif ü matla’ul zerâif, Sarrac İbn Abdullah, Nr. M. 1514, 80 vr., 21x15 cm, 13 st, Nesih.*” kaydını taşımaktadır. Bu eserin incelemesini yaptığımız eserle aynı olması kuvvetle muhtemeldir. İlgili üniversiteye ve kütüphaneye ulaşmamız ne yazık ki henüz mümkün olmamıştır fakat tez çalışmamızın bitimi sonrasında tekrar bu eserin talebi yoluna gidilerek bu nüshanın eldeki diğer nüshalarla mukayesesinin yapılması düşünülmektedir.

Ana nüsha olarak seçtiğimiz Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi’nde bulunan bu eser, her bir varağı yaklaşık 15 satır olup kısmen harekeli nesih ile yazılmış

¹⁰ Halil İbrahim Yakar, “Polonya Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe El Yazmaları”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009 8(1), ss. 257-273.

bir nüshadır. Sona doğru kimi varaklar 17 satır kimi varaklarsa 14 satır olmuştur fakat genel itibariyle varakların çoğu 15 satır olarak düzenlenmiştir. İlk varaklardaki hareke sistemi bihassa ünlülerin imlasını göstermede işimizi bir hayli kolaylaştırırken, ilerleyen varaklarda bu hareketler azalmaktadır. Bu konuda müstensihin belirlediği bir düzen bulunmamaktadır. Kimi sözcükler tamamiyle harekeli kimi sözcükler ise harekesizdir. Bu gibi durumlarda, söz konusu sözcüklerin eser içindeki başka örneklerine bakılmış yahut dönemin diğer eserlerinin karakteristik imla özellikleri dikkate alınarak okuma ve aktarma yoluna gidilmiştir. Eserde başlıklar, ayetler, hadisler, özel adlar kırmızı mürekkeple, geri kalan metin kısmı ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Müellifin kırmızı mürekkeple belirtmiş olduğu kısımlar çeviri yazıda da siyah ve koyu puntolu olarak gösterilmiştir. Müellif, sadece sözcüğün yazımında renklendirme yapmamış, kimi zaman da sözcüğün üzerine kırmızı bir çizgi çekerek bu farklılığı göstermeyi tercih etmiştir. Çeviri yazılı metin içinde bahsi geçen sure ve ayetlerin künye bilgisine “*Hasenat6*” programı aracılığıyla ve meâli Ayntabî Mehmed Efendi tarafından hazırlanmış olan “*Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Yüce Meâli*” isimli eser aracılığıyla ulaşılmış, bunlar dipnot şeklinde çeviri yazıda gösterilmiştir. Eserin dil özelliklerini tam olarak ortaya koymak adına okunmasında şüphe ettiğimiz yerlerde en eski nüsha olduğunu tahmin ettiğimiz Amasya nüshasına ziyadesiyle başvurulmuş, elimizde bulunan Ayasofya ve Çorum nüshalarından da yer yer faydalanılmıştır. Eserin yazarı hakkında daha evvel de söylediğimiz üzere detaylı bir bilgi yoktur. Ancak, Bursalı Mehmet Tahir’in “*Osmanlı Müellifleri*” adlı eserinde Lâmiî’nin Letâifnâme’sinden bahsederken yazarının Sirâc bin Abdullâh olduğunu belirttiği ve istinsahını H.955 yılına tarihlendirdiği bir Mecma’ü’l-Letâyif’ten bahsettiği bilinmektedir.¹¹ Hasan Kavruk da

---

¹¹ Hasan Kavruk, *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikayeler*, İstanbul: M.E.B. Yay., 1998, s.156-157

Eski Türk Edebiyatı sahasındaki mensur hikâyeleri incelerken “derleme hikâye mecmuaları” kategorisine aldığı “letâifnâmeler”in içinde Lâmii’nin eserinden bahsetmiş ve hemen akabinde bu eserin de küçük bir tanıtımını yapmış, söz konusu mecmuanın Amasya, Konya, Çorum ve Ayasofya nüshalarına göz gezdirdiğini fakat yazarı hakkında adından başka hiçbir şeye rastlamadığını ifade etmiştir. Eserin Amasya ve Vatikan nüshalarının tenkitli metin yöntemiyle incelendiği bir çalışmada ise Sultan İkinci Murad ve Fatih döneminde yaşayan Sirâceddin Mehmed, Fatih Sultan Mehmed ulemasından olan Sirâceddin Paşa, İran’dan Osmanlı topraklarına gelen ve Fatih Camii’sinin ilk hatibi olan Sirâceddin Hatib’in bu dönem âlimlerinden birkaçı olduğu bilgisine yer verilmiştir.¹² Bunlara ilaveten, müellifin kimliğiyle ilgili bir ipucu yakalayabilmek adına Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Sicill-i Osmânî, Keşfü’z-zünûn ve İslam Âlimleri Ansiklopedisi gibi kaynakları da tarama yoluna gidilmiştir. Mehmed Süreyyâ Bey’in Sicill-i Osmânî’sinde¹³ ulaşılan sonuçlar birbirinden farklı olmuş olsa da karşımıza çıkan şahıslar şunlardır:

- **Sirâceddîn Efendi:** Şark tarafından gelip müderris ve Nahçıvan, Diyarbekir, Tebriz mollası oldu. Şa’bân 1012’de (Ocak 1604) azledilmiş olarak gelirken, Kayseri’de vefat eyledi. Fâzıldı.
- **Sirâceddîn Hatib:** İran âlimlerinden olup oradan Osmanlı Devleti’ne sığındı. Sesi güzel olduğundan Fatih Camiinin inşasında ilk hatip oldu. 898’de (1492/93) vefat etti Edip ve fasîhdi.

---

¹² Ahmet Naim Çiçekler, *Sirâc bin Abdullah-Mecma’ il Letâyif (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, İstanbul: Kesit Yay., 2016, s.15

¹³ Mehmed Süreyyâ Bey, *Sicill-i Osmânî*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., C.5, 1996, s.1516

- **Sirâceddîn Paşa:** II.Mehmet (Fatih) devri ulemasından olup Hocaşâde Mustafa ve Kestelli'den okuyup müderris oldu. Sahn müderrisi olunca, hocası dahi o medresede müderris olduğundan her vakit rikâbını tutup ata bindirirdi. Sonra nişancı olup paşalık verildi. 887'de (1482) vefat eyledi. Fâzıl ve âlimdi.
- **Sirâcî Çelebi:** Germiyanlıdır.I. Ahmed devri (1603-1617) şairlerindedir.
- **Sirâcî Sirâceddîn Efendi:** Ayntablıdır. Dîvân-ı Hümâyûn hâcelerinden olup 1173'te (1759/60) vefat eyledi.

Bunlar dışında İslam Âlimleri Ansiklopedisi'nden¹⁴ de faydalanılmış olup orada da şu kayıtlara rastlanmıştır:

- **Sirâcüddin Ali Uşî (Ali bin Osman):** 7. ciltte yer almaktadır.
- **Sirâcüddin Osman (Ahi Sirâc):** 11. ciltte yer almaktadır.
- **Sirâcüddin Mahmud Urmevi:** 9. ciltte yer almaktadır.
- **Siracüddin Bülkini:** 13. ciltte yer almaktadır.
- **Sirâcüddin-i Kayseri (Sirâc bin Müsâfir):** 13. ciltte yer almaktadır.
- **Sirâcüddin Hımsi:** 13. ciltte yer almaktadır.

Yukarıda bahsi geçen şahısların yaşamlarına dair temel bilgilere ve varsa eğer geride bıraktıkları eserlerin künye bilgilerine göz gezdirilmiş olup Sirâc bin Abdullâh'la doğrudan bir ilgi kurulamamış, kimliği kesinliğe kavuşturulamamıştır.

1.2. Eserin Muhteviyatı ve Önemi

¹⁴ İslam Âlimleri Ansiklopedisi, İhlas Matbaacılık ve Dağıtım A.Ş., *Türkiye Gazetesi Yay.*, İstanbul.

Mecma'ü'l-Letâyif'in konusuna semavi kitaplar ve eser içerisinde yazarının birinci ağızdan naklettiği başka birçok kıymetli eser kaynaklık etmiştir. Eserin içeriği hakkında bilgi vermeden evvel Sirâc bin Abdullâh'ın kendisine referans olarak aldığını anladığımız eserlerin/ şahısların künye bilgileri şöyledir:

- ❖ **Dürer'ül-hükkâm fi şerh-i Gurer-il-ahkâm:** Hanefî mezhebi fıkıh âlimi olan ve bir dönem Osmanlı Devletine şeyhülislam olarak da hizmet etmiş olan önemli bir âlimdir. Bu eseri onun fıkha en önemli eseri olarak sayılır ve Osmanlı medreselerinde şerhlerinin ders kitabı olarak okutulduğu bilinmektedir. Molla Hüsrev bu eserini 1472 senesinde yazmaya başlamış ve 1477 senesinde bitirerek dönemin padişahı Fatih Sultan Mehmed Han'a takdim etmiştir. Kendi el yazısıyla Fatih Sultan Mehmed Han'a hediye ettiği "Dürer" nüshası, İstanbul'da Köprülü Kütüphanesi'ndedir.¹⁵
- ❖ **Kuşeyrî:** Büyük bir veli, fıkıh, tefsir, hadis ve kelâm âlimidir. Ebû Ali Dekkâk ve Ebû Bekr-i Tûsî'den dersler almıştır. Kuşeyrî, tasavvufun mahiyetini, zühd ve takvanın izahını ve sufilerin hal tercümelerini hayat öğretilerinin ve felsefesinin yansıdığı "Risâle-i Kuşeyriyye" adlı eserinde toplamıştır. Birçok Batı diline tercümesi yapılmış olan bu eser, tasavvuf âlimlerince tasavvufun hakiki mahiyetini konu etmesi bakımından mühim bir rehber olarak görülür.¹⁶

---

¹⁵ Bkz: İslam Âlimleri Ansiklopedisi, "Molla Hüsrev" *Türkiye Gazetesi Yayınları*, C. 12, ss.303-304.

¹⁶ Bkz: İslam Âlimleri Ansiklopedisi, "Kuşeyri", C.5, ss.228-241, *Türkiye Gazetesi Yayınları*, İstanbul

- ❖ **Tefsîr-i Teysîr (et-Teysîr):** Ebu Amr Dâni'nin kıraatle ilgili eserlerinin en meşhuru olup adının el-Müeyssir olduğu da rivayet edilmiştir.¹⁷ Kâtib Ebû Müslim Muhammed bin Ahmed'den kıraat ve hadis ilimlerini öğrenen Dâni, Hicaz, Mısır, Magrib âlimlerinden icazet almıştır.¹⁸ Duyduğu hadîs-i şerîfleri yazan ve ezberleyen Dâni, Teysîr'in mukaddime kısmında âlimlerin sahih kabul ettiği meşhur rivayet ve tarifleri ihtiva eden yedi kıraate dair muhtasar bir eser kaleme almasının istenmesi üzerine bu kitabı yazdığını ifade etmiştir.
- ❖ **Kimyâ-yı Saâdet:** İmam Gazâlî'nin meşhur eseri İhyâ-yı Ulûmu'd-din'in özeti mahiyetinde olup Farsça olarak kaleme aldığı eserdir.¹⁹
- ❖ **Ka'b'ül-Ahbâr (r.a.):** Tâbiîn'in tanınmışlarından. Rivayeti çok olan bir zâtdır. Müslüman olmadan önce, yahûdi âlimlerinin büyüklerinden idi. Künyesi Ebû İshâk'tır. Resûlullah (s.a.v.) zamanına yetişti. Ancak bu sırada müslüman olma nimetine kavuşamadı. Hz. Ömer zamanında müslüman olduğu söylenir.²⁰
- ❖ **Mesnevî:** Mevlana'nın eserlerinin en ünlüsü ve hacimlisi olan Mesnevi, dinî, tasavvufî ve ahlaki yanı ağır basan didaktik bir eserdir. Konuların işlenişinde, hikâye ve fabllarla konuyu açıklama, örnekleme, verilmek istenen düşüncüyü pekiştirme yolu izlenmiştir.²¹
- ❖ **Câmâsb-nâme:** Câmâsb tarafından Pehlevîce kaleme alınan ve 5000 sözcükten oluşan Câmâsbnâme, Câmâsbnâme olarak da bilinir. Eserin

¹⁷ Bkz: Abdurrahman Çetin, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, s.57.

¹⁸ Bkz: İslam Âlimleri Ansiklopedisi, *Türkiye Gazetesi Yayınları*, C.5, ss.5-7

¹⁹ Çiçekler, a.g.e., s. 27.

²⁰ Bkz: İslam Âlimleri Ansiklopedisi, "Ka'b'ül-Ahbâr", *Türkiye Gazetesi Yayınları*, C.1, s.355.

²¹ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara : Akçağ Yayınları, 1999, s. 45.

ana teması Goştâsp'ın akıllı ve zeki vezirine dinsel, ahlaksal ve tarihsel konularda sorduğu sorular ve bu sorulara aldığı cevaplar şeklindeki sohbetlerdir.²²

- ❖ **Miškâtü'l-Mesâbih:** Hatîb et-Tebrîzî (ö. 741/1340) tarafından Ferrâ el-Begavî'ye ait Meşâbihü's-Sünne'yi tamamlamak için yazılan eserdir.²³
- ❖ **Tefsîr-i Begavî:** Begavî'nin en tanınmış eseri olup ayetleri hadislerle, sahabe ve tâbiîn müfessirlerinin ve daha sonraki âlimlerin görüşleriyle açıklamaktadır. Muhaddis olması sebebiyle daha önce yazılan tefsirlerdeki zayıf ve uydurma rivayetleri tenkit etmiştir.²⁴
- ❖ **Tuhfetü'l-Mülûk:** Bir siyaset ve ahlâk teorisyeni olan Mâverdî'nin *el-Ahkâmü's-sultâniyye*'sinde siyaset ve devlet idaresi konusu nazarı olarak ele alınmıştır. Selçuklu Devleti'nin kuruluşu sırasında Abbâsî Halifesi Kâim-Biemrillâh tarafından Tuğrul Bey'e elçi olarak gönderilen Mâverdî sultanın yanında uzun süre kalmış ve dönüşünde halifeye bir rapor sunmuştur. Mâverdî, sultanlara siyaset sanatını öğreten eserler de kaleme almıştır. Mâverdî'ye nisbet edilen *et-Tuhfetü'l-mülûkiyye fi'l-âdâbi's-siyâsiyye ve nasîhatü'l-mülûk* adlı kitaplar pratik amaçlarla sultanlara siyaset sanatını ve ahlâkını öğreten eserlerdir.²⁵
- ❖ **Vehb b. Münebbih:** Tâbiîn devrinde yetişen tanınmış hadis âlimi. Künyesi Ebû Abdullâh'tır. M.645 senesinde San'a'da doğup, M.737

---

²² Bkz: Nimet Yıldırım, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Câmâsbnâme maddesi, 1. Basım : Kabalcı Yayınevi, 2008, s. 195.

²³ *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, "Mişkâtü'l-Mesâbih", C.30, 2005.

²⁴ Mevlüt Güngör, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, "Begavî, Ferrâ", s. 340

²⁵ Hasan Hüseyin Adaloğlu, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, "Siyâsetnâme", s. 304

yılında yine burada vefat etti. Yemen'e sonradan yerleşmiş olan İranlılardır.²⁶

- ❖ **İskendernâme:** Kur'ân-ı Kerîm'de geçen Zülkarneyn ile (el-Kehf 18/83-99) maceraları ve yaşadıkları bölge bakımından aralarında benzerlik bulunan İskender'in hayatı İslâmî edebiyatlarda destanî-efsanevî tarzda yer almış, onu ve maceralarını konu edinen müstakil kitaplar yazılmıştır. İskender-i Rûmî ve İskender-i Yunânî diye anılmasına rağmen edebî eserlerde bu adlandırmalar tamamen birbirine karışıp Zülkarneyn'in kişiliği İskender'in hayatına kuvvetli biçimde sindirilmiş ve "İskendernâme" adı verilen tür içinde de İskender neredeyse tamamen Zülkarneyn kimliğine bürünmüştür.²⁷

Eserde İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası yaşanan kimi tarihî nitelikteki kimi ise günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz beşerî nitelikteki türlü olaylar küçük hikâyelerin toplanarak bir araya getirilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yazar, eserinin daha ilk varaklarında eseri kaleme alma sebebini veyahut ihtiyacını okuyucuya hitaben şöyle ifade etmiştir: *"sirâc bin abdullâh eydür günlerden bir gün fâriğü'l-bâl oturmuşdum söyünük hâtıra bu düşdi ki çur'ândan ve incîlden ve zebûrdan ve tevrîtden ve çur'ân içinde gelen tevârîh-i enbiyâdan ve hadîş-i resûlden nasâyih-i mülûkden ve gâzâ sevâbından birer zerre cem' idem ve ol mecmû'anuş içinde nasâyih-i mülûk tevabi'le muğaddem dutam."*

Mecmua, beş ana bâbdan oluşmakta olup yazar, eser boyunca dinî, tarihî, sosyal ve beşerî birbirinden farklı ve benzer olayları latifeler şeklinde bir araya getirmiştir.

²⁶ İslam Âlimleri Ansiklopedisi, "Vehb b. Münebbih", *Türkiye Gazetesi Yayınları*, C.3, s. 24

²⁷ İsmail Ünver, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, "İskender", s. 557

Eserde anlatılanlar Kur'ândan ayetler ve Hz. Muhammed'den nakledilen hadisler ile evliya ve hulefâ sözleriyle desteklenmiş, dünyalık ve dahi ahiretlik ameller haram ve helal kavramları temasında birleştirilerek anlatılmıştır. Hz. Âdem'den başlayarak hemen hemen İslam dininde kutsal görevi ile kabul gören tüm peygamberlerin doğumundan ölümüne ve mucizelerine varan küçük hikâyeler anlatılmıştır. Yazar, eser boyunca Kur'ân'dan, İncil'den, Zebûr'dan ve Tevrât'dan naklettiği sure ve ayetler ile anlattıklarını desteklemiş, Hristiyanlık ve Yahudiliğin bâtil taraflarını göstererek İslamiyet'i sahih bir inanç sistemi olarak zahir kılmaya çalışmıştır. Eserin bilhassa son varaklarında soru ve cevaba dayalı diyaloglar yer almakta olup Hristiyan ve Yahudi kesimin sorularına İslamiyet cephesinden verilen cevaplar dikkati çekmektedir. Kanaatimiz odur ki, eserin son sözlerini oluşturan ve sonuca bağlanan bu kısımlarında verilmek istenen iletiler soru ve cevap yoluyla muhabata daha iyi belletilmek istenmiştir. Zira bu diyalogların içeriğini hak dinlerin birbiri ile mukayesesi oluşturmuş, önemli hususlardaki birtakım konuların özetlenmesiyle okuyucuya sunulmuştur. Mecma'ü'l-Letâyif'in fonetik ve morfolojik özelliklerine geçmeden evvel "letâyif" sözcüğünün "latife" sözcüğünden yola çıkarak bir parça irdelenmesi gerekmektedir.

"Latife", özellikle divan edebiyatı sahası çalışanlarınca birçok kez tanımlanmaya çalışılmış fakat mizahi ve düşündürücü tarafı olmasının yanı sıra ciddiyet boyutu ile nükteli oluşu arasında gidip gelmesiyle de zaman zaman kavramsallaştırma aşamasında zorlanılmış bir sözcüktür. Hanife Dilek Batıslam, "*Divan Edebiyatı'nda Latife ve Hezl*" adlı makalesinde konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde aktarır: "*Divan edebiyatının mizah konulu eserleri arasında yer alan latife, kaynaklarda çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bunlardan bazıları: "Hoş şaka, esassız lakırdı, "Güldürecek, tuhaf, güzel söz ve hikâye, şaka, mizah", "Güldürmek, eğlendirmek için söylenen söz, nükte",*

“Güldürücü nitelikteki fikra”, “Hakiki olmayarak eğlence maksadıyla bir nükteyi havi olmak üzere söylenen söz yahut yapılan şey” vb.dir. Aralarında küçük farklar bulunan bu karşılıklardan yola çıkılarak latife, “İnsanları güldüren, neşelendiren hoş ve güzel söz, özellikle şaka, nükte, espri, fikra” vb. olarak tanımlanabilir. Latife kelimesinin Osmanlı döneminde edebi terim olarak kullanılması XVI. yüzyıldan sonradır. Bu dönemden itibaren latifeler mecmualarda toplanarak bir araya getirilmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak latife türünün yeni bir hareket kazanmasıyla latife kelimesi fikra, nükte, nekre vb. kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Edebi tür olan latife ise “manzum veya mensur gülünç kısa hikaye” olarak tanımlanmıştır.”²⁸

Yine Âgâh Sırrı Levend’in “Türk Edebiyatı Tarihi” isimli eserinde konuyla ilgili şu bir paragraflık tanıma yer verdiği görülür: *“Eski edebiyatımızda latife, hezl, mizah, mutâyêbe, mülâtafa, hecv, ta’riz, tehzil, şathiyyat terimleri yer alır. (bu sonuncusu tasavvuf terimlerindedir.) Bunlardan latife’yi şaka, hezl ile mizah’ı gülmece ve alay, mutâyêbe ile mülâtafa’yı şakalaşma, hecv’i yergi, ta’riz’i sataşma ve taşlama, tehzil’i alaya alma, gülünç hale getirme, şathiyyat’ı da saçma sözler ile karşılayabiliriz.”²⁹*

Elbette bu görüşler eleştiriye açık olup bilhassa bugün şathiyye türü hakkında epeyce farklı tanımlamalar öne sürülmeye devam etmektedir. Arapça bir isim olan “latife” kelimesinin cemîi mükesseri olan “letâif” (latifeler), farklı amaçlar için bir araya getirilmiş olsa da edebiyat vadisinin tarihinde kendi üslubu ve vasıflarıyla bir şehrâh

---

²⁸ H. Dilek Batıslam, “Divan Edebiyatında Latife ve Hezl”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 22, Sayı-1, Adana, 2013, s.229-242.

²⁹ A. Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 2.Baskı, Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi, I. Cilt-Giriş, 1984, ss.101-121.

açarak kendisine yol bulmuş ve pek çok fonksiyonu bir arada görmüştür.³⁰ Bu sebeple, latife türünde güldürücü kısa metinleri bir araya getiren eserlerin ortak adı da “letâifnâme” adını alarak Türk edebiyatında yer edinmiştir ve bilinen ilk letâifnâme örneğimiz de Hatiboğlu’na aittir. Bu eserlerde, birbirleriyle doğrudan ilişkili olmaları koşulu aranmayan müstakil birden fazla hikâyeye vardır ve bir çatı altında toplanmıştır. Hikâyelerde bu konular ayrı ayrı işlendiği gibi, birden fazla konunun bir arada ele alındığı da görülebilmektedir. Lâmii’nin Letâif-i Lâmii’si; Cinâni’nin Letâif-i Cinâni si; Hatiboğlu’nun Letâyifnâme’si; Edirneli Abdurrahman Hıbrî Efendi’nin Hadâyıku’l Cinân’ı; Feyzullah Efendi’nin Letâifnâme’si; Nuh bin Mustafa’nın Büstân-ı Kuds ve Gülistân-ı Üns’ü; Faik Reşat’ın Külliyyât-ı Letâif’i ve Gencine-i Letâif’i bu türde yazılmış eserlere örnek verilebilir. Yazarı bilinmeyen, kimisi letâifnâme, mecma’ül-letâyif adlarını taşıyan kimisi de yukarıda adını zikrettiğimiz bazı örneklerde olduğu gibi farklı adlandırmalarla tür olarak bu gruba dâhil edebileceğimiz daha nice mensur eser biz araştırmacılarca farklı disiplinler merceğinde aydınlatılmayı beklemektedir. Yapılmış ve devam etmekte olan çok sayıda lisansüstü tez çalışması da türle ilgili yeni veriler sağlaması açısından son derece önemlidir. Hasan Kavruk’un bahsi geçen çalışmasında³¹ “*derleme hikâyeye mecmuaları*” üst başlığı altında ikinci kategori olarak yer verdiği “letâifnâmeler” inden farklı olarak Faik Reşat’ın Külliyyât-ı Letâif’inde konu bazında bir dağılım yapmış olduğu göze çarpmaktadır. Melikler, emirler, vezirler, şairler, edipler, âlimler, arifler, şeyhler, muallimler, mektep ve medreseler, davalar, mahkûmlar, tabipler, kumarbazlar, müneccimler, yemekler, lokantalar, dilenciler,

---

³⁰ Mehmet Arkın, *Feyzullah Efendi’nin “Letâifnâme”si (Metin-Dil İncelemesi- Sözlük)*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

³¹ Kavruk, a.g.e., ss.135-156.

fukaralar...³² Bu liste daha da uzamakta olup incelediğimiz Mecma'ü'l- Letâîf isimli eserde de toplumun farklı kesimlerinden kişiler mevcuttur.

1.3. Çalışmada Kullanılan Yöntem

15. yüzyılda yazılan Mecma'ü'l-Letâîf'in tez çalışması olarak çalışılmasına karar verilmesi sürecinde üzerinde herhangi bir lisansüstü çalışmanın yapıp yapılmadığının tespiti için YÖK Tez Tarama Merkezi başta olmak üzere yazma eser kütüphaneleri taranmış ve burada yer alan letâîfnâme türündeki çalışmalar incelenmiştir. Araştırmalar sonucunda letâîfnâme türü eserlerin kiminin dil incelemesi yapılarak Türkolojiye kazandırıldığı kiminin ise eski Türk edebiyatı sahası bakımından incelemesi yapılarak değerlendirildiği görülmüştür. Kısa sürede eserin nüsha sayısı tespiti yapılmış olup nüshalar içerisinde en eski nüsha olduğunu tahmin ettiğimiz Amasya nüshası öncelikli olarak temin edilmiştir. Konya, Çorum ve Ankara'daki diğer nüshalar da temin edilerek zaman zaman başvurulmuştur. Fakat metnin çeviri yazısını yapıp bitirdiğimiz sırada, Amasya nüshasının esas alınarak Vatikan nüshası ile tenkitli metnin yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır.³³ Bu sebeple, mevcut çalışmalarımızın ziyan olmaması gözetilerek Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlı olan ve Amasya nüshası kadar okunaklı ve zengin dil malzemesi içerdiğini düşündüğümüz bir başka nüshanın çalışılmasına karar verilmiştir. Bu nüsha baştan sona okunarak çeviri yazısı ortaya konmuştur. Tüm sayfa ve satırlar numaralandırılmıştır. Satır numarası verilirken kelime hangi satırda başlamış ise o satıra ait kabul edilmiştir. Çalışma, toplamda "Giriş", "Dil İncelemesi" "Metin" ve "Dizin" olarak dört ana başlıkta bölümlenmiştir.

---

³² Arkın, a.g.e.

³³ Çiçekler, a.g.e.

Metin bölümüne 1b/1'den başlanarak sayfa ve satır numarası verilmiştir. İnceleme bölümüne eserin imla özelliklerinin tespiti ile başlanmış olup, fonetiğe ve morfolojiye ait hususlar Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil özellikleri gözetilerek mercek altına alınmıştır. Son bölüm ise “Dizin” ve “Özel Adlar Dizini”nden oluşmaktadır. Eserin söz varlığını ayrıntılı bir biçimde ortaya koymak amacıyla *TürkSözDiz1.3* ve *Microsoft Word-Dizin* programı kullanılmıştır. Gramatikal dizinde kök ve gövde halindeki sözcüklerin anlamları, köken itibariyle hangi dile ait oldukları yazılmış ve sözcükler madde başı olarak sıralanmıştır. İsimlere getirilen ekler, nokta (.) ve artı (+) işaretleriyle; fiillere getirilen ekler ise kısa çizgi (-) işaretiyle gösterilmiştir. Metinde yer alan özel adlar, Tarih-i Tâberî'den, İslam Âlimleri Ansiklopedisi'nden, Sahâbe-i Kirâm'dan, Fars Mitolojisi Sözlüğü'nden ve peygamberler tarihi hüviyetindeki daha nice akademik kitaptan yararlanılarak teyit edilmiş olup yer adlarını bulmada ise Nuri Akbayar'ın “Osmanlı Yer Adları Sözlüğü” esas alınmıştır. Türkçe sözcükler için ise Eski Anadolu Türkçesi sözlüklerinden, Orta Türkçe dil devresini kapsayan genel mahiyetteki sözlüklerden, Osmanlı Türkçesi sözlüklerinden, Eski Türkçenin söz varlığını içeren lisansüstü tez çalışmalarından, Türk Dil Kurumu Yayınları'nın Derleme ve Tarama Sözlüklerinden faydalanılmıştır.

İçerdiği fonetik ve morfolojik özellikleri ve söz varlığı itibariyle 15. yüzyıla ve Eski Anadolu Türkçesi dönemine tarihlendirdiğimiz Mecma'ü'l-Letâyif, bu dönemin hemen tüm eserlerinde de ortak olarak görülen iki ayrı yazı geleneğinin izlerini taşımaktadır. Yani bir yandan İslamiyet etkisiyle yeni bir dönemi başlatan dil geleneğinden Arap ve Fars imlasının özelliklerini almış, bir yandan da yer yer Uygur imlasının kalıntılarına rastlanmıştır. Bu sebeple, danışmanım sayın Prof. Dr. Hatice Şahin ile birlikte incelikli bir biçimde metni okuma ve kontrol etme çalışmaları

yapılmıştır. Halk için kaleme alındığını düşündüğümüz bu eserde oldukça sade bir dil, günlük hayatın içinde kullanılabilir deyimli söyleyişler mevcuttur. Dolayısıyla, olabildiği kadar müstensihe en az biçimde müdahale etme yoluna gidilerek müellifin esas aldığı biçim korunmaya çalışılmıştır. Satır sonundaki bazı sözcüklerin bölünerek peşi sıra gelen diğer satıra geçtiği görülmüştür. Bu şekilde bölünen sözcükler, satır sonuna ve bir sonraki satırın başına bir kısa çizgi (-) çekilerek gösterilmiştir. Metnin çeviri yazısı ortaya konulurken müstensihin bazı sözcükleri eksik veya yanlış yazdığı da görülmüştür. Eksik veya yanlış yazılan bu sözcükler, sözlüklerden ve diğer nüshalardan yararlanılarak tamamlanmış ve tarafımızca düzeltilmiştir. Okunamayan sözcüklerin düzelti bilgileri ise yanına (?) simgesi eklenerek belli edilmiştir.

Türk Dil Kurumunun güncel Yazım Kılavuzu'na sadık kalınarak hazırlanan çalışmanın Türklük bilimine bir nebze olsun katkıda bulunması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İMLA

İmla, bir dilin kelimelerinin doğru olarak yazıya geçirilmesini sağlayan müşterek yazı şeklidir.³⁴ Üzerinde çalışılan eser, Oğuzların Anadolu'ya göç etmeleriyle birlikte lehçe düzeyinden yazılı dil düzeyine erişen ve gelişen bir dilin, Türkiye Türkçesinin temeli ve ilk basamağı olan Eski Anadolu Türkçesi döneminin fonetik ve morfolojik özelliklerini ihtiva etmektedir. Kalıplaşmış bir imla düzeninin ancak 17. ve 18. yüzyıllar itibariyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönemin pek çok yazılı edebî ürününde eski yazı geleneğiyle yeni yazı geleneğinin imla tutumlarının yan yana bulunduğu örneklerin devam ettiği görülmektedir. Mecma'ü'l-Letâif'te de bu durum zaman zaman göze çarpsa da ağırlıklı olarak Arap ve Fars imla geleneği karşımıza çıkmaktadır. Düzenli diyebileceğimiz bir imla düzeninden bahsetmemizin olanaksızlığı bu dönemdeki pek çok eser için geçerli olduğu gibi, Mecma'ü'l-Letâif'te de durum bundan farklı değildir.

1.1. Ünlülerin Yazımı

Hareke sisteminin karışık bir durum sergilediği eserde, ilk beş ila on varak sonrasında harekede görülür bir azalma yaşanırken, yer yer hareke yer yer işaretsiz yazımlar eserin tamamı boyunca sürmüştür. Türkçe kelimelerdeki ünlüler pek çok kez

---

³⁴ Mehmet Gümüşkılıç, "Orta Osmanlıcada İmlâ-Telaffuz İlişkisi", *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008.

hareke ile gösterilmişse de bazı örnekler harekesiz veya söz içi ünlülerin gösterilmemesi şeklinde karşımıza çıkmıştır. Bu gibi durumlarda ilgili sözcüğün metin içerisinde geçen harekeli örnekleri çoğunluk esası gözetilerek çeviri yazıya aktarılmış, doğru bir yazım elde edilmeye çalışılmıştır. Eserde geçen birkaç örnek dışında mevcut yazımların Uygur yazısının imla geleneğinden sıyrılan, Arap ve Fars imla geleneğine oldukça yaklaşan bir seyir izlediği tespit edilmiştir. İmla incelemesi yapılırken incelenecek tüm sesler ön seste, iç seste ve son seste olmak üzere gruplandırılmıştır.

1.1.1. a Ünlüsünün Yazımı

/a/ ünlüsü niteliği bakımından kalın, geniş ve düz bir art damak ünlüsüdür. Türkçenin başlangıcından itibaren /a/ ünlüsü ile birlikte var olan temel fonemlerden biridir.³⁵

- ❖ **Ön Seste** : Elif ile, üstünlü elif ile ve medli elif ile karşımıza çıkan bu sesin bilhassa medli elif ile yazılmış olan örnekleri Ana Türkçeden itibaren izlerine belli başlı sözcüklerde rastladığımız asli ünlü uzunluğunun kalıntılarını taşıdığı öngörülmüşse de metin boyunca kararsız bir tutum sergilemiştir.

› elif (ا) ile yazılış:

atmazuz, 13b/5

atam, 69b/13

arqunca, 54b/10

³⁵ Fatih Özek, *Tarihî Türk Lehçelerinde Ünlüler*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2014, s. 161

ağlamazsın, 48a/4

اؑار مرسین

artuğ, 64a/15

ارتوق

adumla, 69b/15

ادمله

› üstünlü elif (İ) ile yazılış:

aş, 6a/15

اش

ağzındağı, 51b/5

اعزذناؑ

altı, 67a/2

الت

araçuğ, 68a/14

اراجور

alduğı, 64a/1

الذی

ağaçdan, 32b/13

انجذذ

› medli elif (İ) ile

yazılış:

alnı, 13a/15

النی

ağ, 13a/11

اق

acılığı, 50b/10

اجلی

alurın, 49a/3

الورین

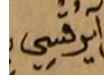
alup, 24b/11

الوب

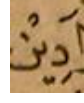
at, 13a/12

ات

ayruksı, 76a/13

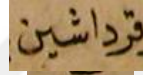
adın, 3a/5

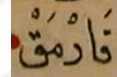
❖ İç Seste:

› elif (l) ile yazılış:

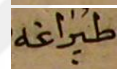
ğardaşın, 47a/15

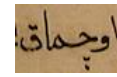
ğarmağ, 28a/8

toprağa, 72a/12

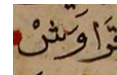
uçmağ, 63b/12

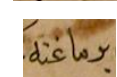
ğağa, 69a/10

ğaravaş, 113b/4

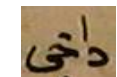
barmağına, 58a/12

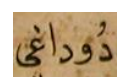
dağı, 74b/1

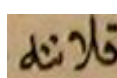
dağı, 63b/7

dudağı, 13a/11

ğalanına, 68a/8

› üstünlü elif (İ) ile

yazılış:

araçuk, 68a/14

çağurdi, 37a/13

kağıdı, 108a/11

› üstün (ö) ile yazılış:

yumaq, 28a/ 4

uralum, 108a/14

oturam, 72b/10

qaldurup, 48b/11

qoyislar, 46b/8

ağaçdan, 32b/13

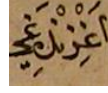
qaravaşum, 113b/13

› üstünlü he (ö) ile

yazılış:

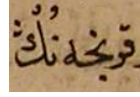
qoyaydı

ağzındağı, 51b/5

› he (ه) ile yazılış

ğarıncañuñ, 49b/6

› işaretsiz yazılış

taşra, 35a/8

ğarşu, 54b/12

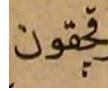
sakar, 13a/8

ğatma, 6b/13

ğaçkun, 37a/11

ğanğı, 78a/4

❖ Son Seste:

› elif (ل) ile yazılış:

saña 70a/11

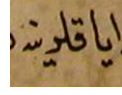

yaña, 55b/5

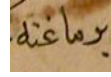

› he (ه) ile yazılış:

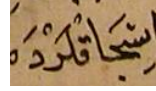
ayaıklarına 72a/15

barmasına, 58a/12

ısaçlarda, 51b/13

1.1.2. e Ünlüsünün Yazımı:

❖ Ön Seste:

› elif (ي) ile yazılış:

er, 57b/10

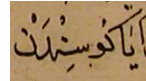
elüm, 52a/15

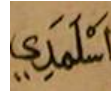
› üstünlü elif (ي) ile

yazılış:

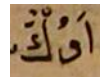
eyegüsinden, 15b/11

eslemedi, 53a/12

evün, 55b/7

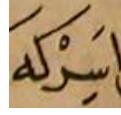

eyer, 4b/1

esirge, 5a/11

eyü, 46b/14

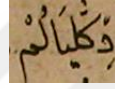

❖ İç Seste

› üstünlü elif (İ) ile

yazılış:

diñleyelüm 73a/6

› elif (l) ile yazılış:

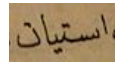
diyeler, 70a/1

idesin, 64a/8

isteyen, 62a/7

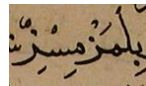

› üstün (ö) ile yazılış:

beynir, 28a/7

bilmez misiz 113b/5

deñizler, 51b/3

degürici, 17b/6

دگوری

sever, 63a/11

سور

› he (•)ile yazılış:

idevüz, 63b/7

ایله وزا

ideyin, 108a/1

ایله یین

vireyin, 64a/14

ویله یین

yapıviresiz, 72b/10

یایویر سز

› işaretsiz yazılış

besleyici, 69b/13

بسلایچی

beñzetmek, 47b/15

بئزتمک

beñdeş, 61b/10

بئدش

dilersenüz, 72b/3

دلرسکون

geçmiş, 72b/11

گچمش

degin 69b/5

دکین

❖ Son Seste:

› he (ه) ile yazılış

işde, 62a/2

işinde 61b/11

ögrede, 70a/2

ögülmişe, 70b/9

yüzine 72a/1

sögse, 28b/4

› elif (ل) ile yazılış

içmege, 47b/14

geçmeklige, 123a/5

1.1.3. ı Ünlüsünün Yazımı:

❖ Ön Seste:

› elif (ل) ile yazılış:

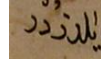
ırmağında, 78b/6

ırmağına, 78b/8

› elif ve ye (ای) ile yazılış:

ırak, 61a/13

ılduzdur, 66b/2

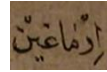

› esreli elif (ل) ile yazılış:

ırmağını, 119a/1

ırmağın, 121a/1

› esreli elif ve ye (اي) ile yazılış:

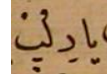
ıla, 50b/4

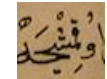
❖ İç Seste:

› esre ( ) ile yazılış:

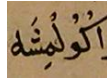
yarılıp

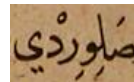
oğımışca, 62a/13

ögülmişe, 70b/9

şalıvirdi, 7b/8

şadı, 32b/13

toğusından, 44a/10

طُوغُو سِنْدَان

uymayasın, 70a/12

سِنْدَان اُوغُو

kığırdısar, 47a/3

قَغِرْدِسَر

esirge, 5a/11

اِسِرْگَه

aşdılar, 79a/6

اَشْدِلَر

› ye (ی) ile yazılış:

konşusun, 47a/15

اِقُوْلشُو سُو سُو

şakınasın, 7a/15

شَقَانَسُو

ağlamazsın, 48a/4

اَغَارَه مَرْسُو

yeyecegin 63a/13

يَا جَكِيْن

ayrık, 53a/5

اَيْرِيْق

katırağ, 37b/11

قَاتِيْرَاق

› esreli ye (ی) ile yazılış:

şaçların, 13a/15

شَاچْلَرِيْن

› işaretsiz yazılış

tağıtdı, 117a/10

طَاغْتِي

qalmış, 70a/15

قالمش

qırduqları, 63b/15

قردقلا

sağmazsın, 48a/3

ساغمزسن

qalanına, 68a/18

قالاننه

❖ Son Seste:

› ye (ی) ile yazılış

yoğıdı, 108a/2

یوغیدی

yazuqları 51b/4

یازوقلری

yıqılması, 45a/11

یقلماسی

yazdı 68a/3

یازدی

şakladı 113a/11

صقلادی

ağaçları 33a/11

اغالری

anı, 87a/1

انی

şağı, 13a/12

صاگی

› esreli ye (ی) ile yazılış

uğradı 53b/13

اوغودی

şavarı, 50a/14

طواری

uvandı, 35b/9

اوواندی

şakadı 107b/9

قادی

› esre (◌) ile yazılış

altı, 117b/11

1.1.4. i Ünlüsünün Yazımı:

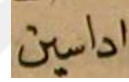
❖ Ön Seste:

› elif (◌) ile yazılış

içinde, 61b/11

idesin, 64a/8

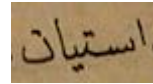
ilerü, 69a/12

iy, 58a/9

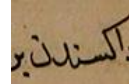
isteyen 62a/7

içün, 23a/6

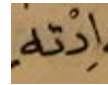

ikisinden, 67b/5

› esreli elif (◌) yazılış

irte 63a/13

› elif ve ye (ای) ile yazılış

işitsün 10a/3

irişdürür 61a/9

› esreli elif ve ye (ای) ile yazılış

idüp 77b/12

ideyin, 108a/1

it, 64a/14

❖ İç Seste:

› esre ( ) ile yazılış

sevişürler, 53a/1

gitmeyüpdür, 50b/10

degürici 17b/6

bilgil ki 62a/9

dirlər, 64b/15

bilmez misiz 113b/5

deñizler, 51b/3

› ye (ی) ile yazılış

vireyin, 64a/14

yapıviresiz, 72b/10

gice, 72a/1

birliğin, 62a/5

biş, 2b/2

biñ, 28b/10

ğardaşın, 47a/15

› esreli ye (ی) ile yazılış

kendüsin 77a/7

› işaretsiz yazılış:

titremek 108a/11

şimdiye 72a/4

dilince 68a/6

dilersenüz 72b/3

diyeler 70a/1

geçmiş, 72b/11

girmezden 70b/6

❖ Son Seste:

› ye (ی) ile yazılış

gögi, 84b/6

› esreli ye (ی) ile yazılış

ki, 113a/5

› esre (ِ) ile yazılış

sözi, 108b/13

güni, 78b/8

1.1.5. O Ünlüsünün Yazımı

❖ Ön Seste:

› elif ve vav (و) ile yazılış

oқuduғuñ 69b/1

oқuyuғurur, 69a/11

اوتوپورور

olavuz, 22a/11

اولوز

oynadurin, 7a/13

اوينادين

› elif , vav ve ötre (ؤ) ile yazılış

on, 123a/13

اون

oқ, 49a/3

اوق

ola 61b/8

اوله

ortasında 3b/1

اورتاسندا

❖ İç Seste:

› vav (و) ile yazılış

gözsüz, 123b/7

گوزسوز

çok, 123b/6

چوق

toғururken 21b/7

طغوروركن

қоңшусин, 47a/15

قونشوسين

boynuz, 44a/12

بوئوز

doğan, 61b/7

دوغان

› ötre ve vav (ؤ) ile yazılış

odun, 28a/3

اودون

oturam, 72b/10

اوتورام

boğazlamak 28a/5

بوغازلاماق

› ötre ( ) ile

yoğurmak, 28a/3

يوغورماق

toprağa 72a/12

طبراغه

toğuz 5b/6

طقوز

› işaretsiz yazılış

şonra 28b/8

شونرا

toğrı 118a/7

طغرى

1.1.6. Ö Ünlüsünün Yazımı:

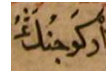
➤ **Ön Seste:**

› **elif (ا) ile yazılış**

ödetmek, 28a/15

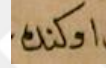

örgücünü, 9a/15

› **elif ve vav (وا) ile yazılış**

öñünde 69a/11

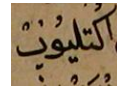
› **elif , vav ve ötre (ؤ) ile yazılış**

öñ, 41a/6

› **ötreli elif ile yazılış**

ögütleyüp, 87b/6

➤ İç Seste:

› ötre ( ) ile yazılış

bölük, 13b/11

götürüp, 34a/14

...şonra 28b/8

› ötre ve vav ( ) ile yazılış

şöyle, 3a/3

söyündürmeyeler, 71b/15

› vav ( ) ile yazılış

söyletmedi, 53b/8

gönüldi, 63a/3

gözünden, 64b/1

› işaretsiz yazılış

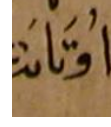
dört, 68a/9

1.1.7. u Ünlüsünün Yazımı

➤ **Ön Seste:**

› **elif, vav ve ötre (اُ) ile yazılış**

utanam, 121a/16

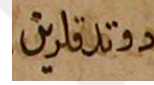
➤ **İç Seste:**

› **vav (و) ile yazılış**

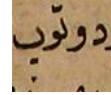
kapucı, 61b/12

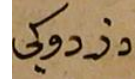
dutdukların, 79a/4

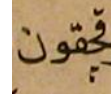
dutup 10b/6

düzdügi, 86b/10

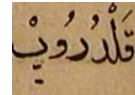

kaçkun, 37a/11

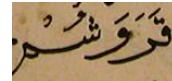

› **ötre (اُ) ile yazılış**

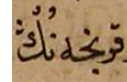
kıldurup, 48b/11

kıravaşum, 113b/13

kıarıncanuñ, 49b/6

ulaġuzlardı, 31b/9

oyunca, 73b/3

dutdılar, 10b/1

dutsa, 94a/10

 elif, vav ve ötre () ile yazılı

oularda, 51b/13

 ötre ve vav () ile yazılı

alup, 24b/11

alurn, 49a/3

braġur, 4b/6

dudaġı, 13a/11

ulusı, 67a/3

 iaretsiz yazılı

korqum, 62b/6

قورقۇم

duşaturduşları, 64a/12

دۇتاتور دۇقلىرى

➤ Son Seste:

› vav (و) ile yazılış

odlu, 47a/2

اودلۇ

şarşu, 54b/12

قارشۇ

yuşaru, 67a/9

يۇقارۇ

1.1.8. ü Ünlüsünün Yazımı

➤ Ön Seste:

› elif ve vav (و) ile yazılış

üşdiler, 72a/6

اوشدلىر

› ötreli vav (و) ile

üşdürdi, 49a/8

اوشدۇردى

üzümden, 73b/2

اۇزۇمدەن

➤ İç Seste:

› vav (و) ile yazılış

götürüp, 34a/714

gözsüz 123b/7

günüñ, 62b/3

kendüsin 77a/7

çekürgelik, 90b/1

dersenüz 65a/11

gizleyüp, 23a/4

gücle 64a/1

› ötre ile ( ) yazılış

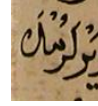
kesdürdi, 50b/5

belürdükçe, 31b/7

diñleyelüm 73a/6

gerekdür ki, 73a/10

yerlerümde, 113b/11

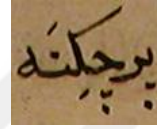
› ötre ve vav (و) ile yazılış

güzel, 49a/5

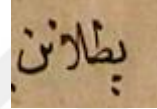

› işaretsiz yazılış

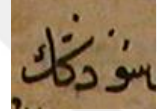
pürçegine, 13b/3

puṭlānın, 67b/11

sevdüğün, 63b/2

➤ Son Seste:

› vav (و) ile yazılış

ilerü, 69a/12

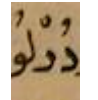

› ötre ve vav (و) ile yazılış

diyü 2b/2

dürlü, 35a/11

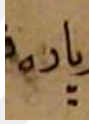
1.2. Ünsüzlerin Yazımı

Türkçedeki **p**, **ç**, **g**, **ğ** sesleri Arap alfabesinde karşılık bulamadığı için Arap harfleriyle yazılmış metinlerimizde bu seslerin fonetiğini tespit etmek son derece güçtür.³⁶

1.2.1. p (پ) ünsüzünün yazılışı

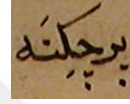
Türkçe ve Farsça kökenli sözcüklerin yazılışında ağırlıklı olarak p (پ) ünsüzü ile, nadiren de b (ب) ünsüzü ile yazılmış sözcükler karşımıza çıkmıştır. İç seste **p** şeklinde karşımıza çıkarken, -(U)p ulaç ekinde ve bu ekin -UbAn biçiminde zaman zaman **b**'li biçimler de görülmüştür.

pāre

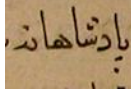
20b/3

pürçegine

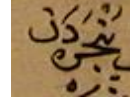
13b/3

pādişāhāne

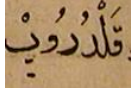
54a/6

pencereden

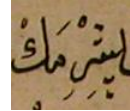
53b/14

kaldurop

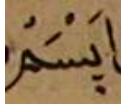
48b/11

pişirmek

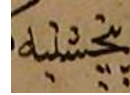
28a/3

epsem

48a/2

pençşenbih

14b/4

1.2.2. ç (چ) ünsüzünün yazılışı

ç (چ) ünsüzü, bu dönem metinlerinde tek şekilli olarak değil, c (ج) ünsüzü ile birlikte nöbetleşe kullanımıyla karşımıza çıkar. Bu durumun pek çok örneği

³⁶ Şahin, a.g.e., s.39

ML'de de yer almaktadır. Aynı sözcüğün hem c ünsüzü ile hem de ç ünsüzü ile yazıldığı görülmüştür. Dolayısıyla kesinlik arz eden bir durum yoktur. Aziz Merhan ve Funda Şan, bu nöbetleşme durumunu konuşma diline, yani ağız özelliklerine bağlarlar.³⁷

çevre		77a/11	çıkılmazdan		47b/12
gücle		64a/1	çift çift		113b/10
kerpiç		50b/5	üçdür		3b/9
üçüncü		3b/11	içün		23a/6
çekürgelik		90b/1	çok		123b/6

1.2.3. t (ت) ünsüzünün yazılışı

EAT döneminde t ünsüzünün yazılışında iki ayrı durum söz konusudur. Söz başında bazen ince sıradan t (ت) ünsüzü yerine kalın sıradan t̄ (ط) ünsüzü yazılmış, bazen de bunun tam tersi olarak kalın sıradan yazılması gereken sözcüklerde ince sıradan t ünsüzünün yazıldığı görülmüştür. ML'de ise kalınlık-incecik çatışmasından ziyade hem ince sıradan ünlülerin yanındaki t (ت) ünsüzü hem de kalın sıradan ünlülerin yanındaki t̄ (ط) ünsüzü bazen d (د) ünsüzü ile

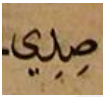

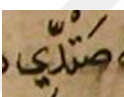
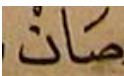
³⁷ Aziz Merhan, Funda Şan, *Eski Anadolu Türkçesi Notlar ve Metinler*, 1. Baskı, Ankara : Bilgesu Yay., 2016, s. 33.

karşılanmıştır. Yani dönemin genel eğilimine uygun olarak sözcük başında t > d ötümlüleşmesi görülmekle birlikte eserde bu konuda kararlı bir tutum sergilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple birçok sözcüğün çift görünümü mevcuttur. Özellikle ET döneminden EAT'ye uzanan arkaik durumdaki bazı sözcüklerde eski biçimini koruma eğilimi gözlemlenmiştir. Burada da p > b ve ç > c ötümlüleşme hadiselerinde olduğu gibi nöbetleşe bir durum söz konusudur.

toru		13a/12	titremek		108a/11
toldurdu		36a/5	terk		8a/8
ton		28a/4	tañrı		64b/14
tapmazlar		79a/8	tensin		5a/9
puñlanın		67b/11	şatun		64a/1
oқыуғұrur		69a/11	puta		113a/2
tuzağum		7b/1	muştuladı		24b/9
tağa		69a/10	oқыуғұrur		69a/11

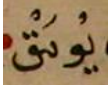

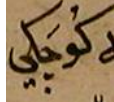
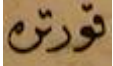
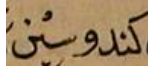
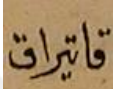
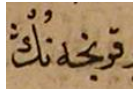
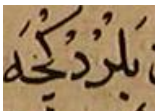
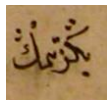
1.2.4. s (س / ص) ünsüzünün yazılışı:

s ünsüzü ince sıradan ünlülerin yanında s (س) ile, kalın sıradan ünlülerin yanında ş (ص) ile yazılmıştır. Fakat örnekleri az olmakla birlikte kalın sıradan ünlülerin yanında s (س) ünsüzünün kullanıldığı da görülmüştür.

şuyın		21b/3	süren		59b/5
şıdı		32b/13	sıgmaz		59b/12
şonra		28b/8	söyletmedi		53b/8
şöyündürmeyeler		71b/15	sözi		108b/13
şatdı		49a/6	südden		47a/13
şan		46b/14	ısıcaqlarda		51b/13
uşlu		51a/10	eksük		41b/5

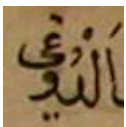
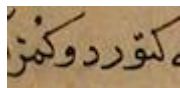
1.2.5. k (ق / ک) ünsüzünün yazılışı

İnce sıradan ünlülerin yanında kef (ک/ك) kullanılırken kalın sıradan ünlülerin yanında k (ق) kullanımı yaygındır. k>ğ ve k>g ötümlüleşmesi eserde neredeyse tam anlamıyla uygulanmıştır.

yumak		28a/4	yetdükçe		63b/4
saçar		13a/8	kimden		61b/7
ķulaġuzlardı		31b/9	köçegi		21b/8
ķurtara		62b/15	kendüsin		77a/7
ķorķum		62b/6	kelici		16b/10
ķatıraķ		37b/11	pişirmek		28a/3
ķıġırdısar		47a/3	ķarıncaıuı		49b/6
toġururken		21b/7	yıkılması		45a/11
belürdükçe		31b/7	beızetmek		47b/15

1.2.6. g (ك / غ) ünsüzünün yazılışı

İnce sıradan ünlülerin yanında g (ك) ile kalın sıradan ünlülerin yanında ğ (غ) ile yazılmıştır.

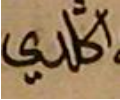
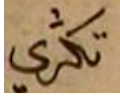
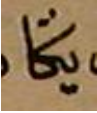
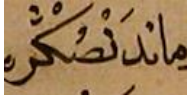
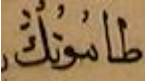
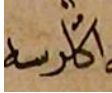

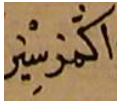
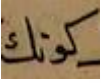
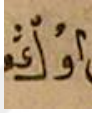
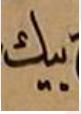

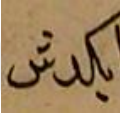
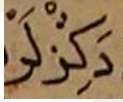
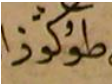

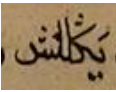
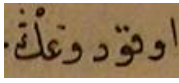
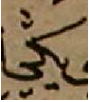
alduġı		64a/1	getürdügüm		62a/5
			üz		

arasındağı		28b/11	gitmeyüpdür		50b/10
barmağına		58a/12	gönül		62a/3
birliğin		62a/5	içmege		47b/14
çağurdı		37a/13	gönüldi		63a/3
kanı		78a/4	degürici		17b/6
yoğurmak		28a/3	gözsüz		123b/7
ağaçları		33a/11	bağışladı		10b/8
bilgil ki		62a/9	bırağur		4b/6

1.2.7. ڭ (ك / كه ك) ünsüzünün yazılışı

ڭ ünsüzü sözcük başında bulunamamaktadır. Bu ünsüz, ET'den itibaren görülmüş, tarihi lehçelerde de yerini korumuştur. Eserde, (ك) ve (كه ك) şekliyle karşımıza çıkmıştır. Bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında geniz n'si olarak yerini korumaya devam etmektedir.

işledi		21b/7	tañrı		64b/14
yaña		55b/5	...şonra		28b/8
şamunıñ		62b/15	iñlerse		21b/7
saña		70a/11	añmazsız		47b/12
günüñ		62b/3	öñ		41a/6
biñ		28b/10	beñzer		68a/14
beñdeş		61b/10	deñizler		51b/3
toñuz		70a/14	göñül		62a/2
yeñilmiş		42b/7	oñuduğın		69b/1
yeñi		73a/5			

Metinde Hem Bitişik Hem de Ayrı Yazılan Sözcük Örnekleri:

+**dağı**: ol dağı 120b/4

+**ısa**: varısa 110a/1

+**idi** : bu idiki 121b/2

+**(i)ken**: yoğiken 105b/15

içün: itdüğimçün 110a/8

kadar: ne kadar 110a/1

+**ki**: eyitdiki 110a/11

kimseki 122b/2

+**degin**: zamānındegin 118b/5

+**şonra**: andanşonra 109a/15

İKİNCİ BÖLÜM
DİL İNCELEMESİ
SES BİLGİSİ (FONETİK)

1. SES BİLGİSİ (FONETİK)

En küçük gramer birliklerinden en büyük birlik olan cümleye kadar dili meydana getiren bütün şekillerin bünyesinde *ses* adını verdiğimiz en küçük ve en basit dil unsurları bulunur.³⁸ Ses bilgisi de bu sesler arasındaki ilişkileri bütüncül olarak irdeleyen bir dil bilgisi dalıdır. Tarihî ve çağdaş lehçelerde yapılan eş zamanlı ve art zamanlı ses bilgisi incelemeleri de lehçelerin geçirdiği seslik değişim ve gelişimleri konu edinerek araştırmacıya dönemler arası farklılıkları ve benzerlikleri görme imkânı açısından önemli ipuçları verir.

1.1.Ünlüler

Seslerin çıkarılışında “*hecelerin kurulmasındaki işlevleri*” esas alınarak dil bilgisinde yer edinen sesler, ağız yolunun kapalılığı veya açıklığı kriterlerine dayanarak ünlü ve ünsüz adı altında ayrışır. Ünlü sesler, her dilde niceliklerine ve niteliklerine göre çeşitlenmiştir. Türkçede **a, e, ı, i, o, ö, u, ü** olmak üzere toplamda 8 ünlünün varlığı

---

³⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 15. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yay., 1985, s. 29.

geçmişten günümüze süregelen karşılaştırmalı ve tipolojik alan araştırmalarıyla kabul görmüştür.

Orta Türkçe döneminin Batı Oğuzca kolunun ilk basamağını oluşturan ve Türkiye Türkçesinin temeli olan Eski Anadolu Türkçesi dönemi de (13-15.yy.) bahsi geçen ünlüleri metin çözümlenmeleri aracılığıyla rahatlıkla tespit edebileceğimiz bir dönemdir.

Fakat bunların dışında bir de tarihî Türk lehçelerinde ve çağdaş Türk lehçelerinde varlığı ve var olma biçimiyle ilgili hep tartışma konusu edilmiş olan *kapalı e (é)* sesi vardır. Bu sesin izlerine ilk kez Orhun Yazıtları'nda rastlanır. Zeynep Korkmaz, bu fonemin izlerine yaptığı araştırmalar neticesinde yazıtlarda rastlamış ve sonraki dönemlerde de ilerlettiği çalışmaları sonucunda 9. ünlü olarak dilimizde yer edinen bu sesi, Eski Türkçedeki Oğuzca bir unsur olarak değerlendirmiştir.³⁹ Orta Türkçe döneminin Doğu kolunun ilk basamağı olan Karahanlı Türkçesi dönemine dönüldüğünde ise İslami çevrede verilen ilk eserlerden Kutadgu Bilig, Dîvânu Lugâti't-Türk ve Atebetü'l-Hakâyık'ta bu ünlünün durumu incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda kimi Türkologlar bu sesin varlığını bahsi geçen eserlerde tespit ederek kabul etmiş kimisi de kabul etmemiştir. Reşit Rahmeti Arat, Atebetü'l-Hakâyık ve Kutadgu Bilig üzerine yaptığı incelemelerde bu sesin varlığını işaret eden göstergeleri “*müstensih hatası*” olarak değerlendirmiştir. Dîvânu Lugâti't-Türk'ü Türkiye Türkçesine çevirerek Türkolojiye büyük hizmetlerde bulunmuş olan Besim Atalay ise bu sesin varlığını kabul ederek “*yêldirdi*” sözcüğünü referans olarak göstermiştir.⁴⁰

---

³⁹ Zeynep Korkmaz, “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, *Birinci Türk Dili Bilimsel Kurultayı*, 1972, (Ankara-1975), ss.433-446.

⁴⁰ Besim Atalay, *Dîvânu Lugâti't-Türk Tercümesi*, Ankara: TDK Yay., 2000.

Mecdut Mansuroğlu, Akartürk Karahan ve Orhan Yavuz da muhtelif çalışmalarda Dîvân'daki kapalı e sesini göz ardı etmemişlerdir. Bu fonem, Harezm Türkçesi dönemine gelindiğinde bu döneme kadar kesin çizgilerle çerçevesi çizilemeyen bir sesken bu dönem edebî ürünlerinden olan Nehcü'l-Ferâdîs'te tam ve açık bir biçimde görülebilmektedir. Hatta Osman Nedim Tuna farklı bir görüş daha sunmuştur. Tuna, Nehcü'l-Ferâdîs'teki bu sesin varlığını tıpkı Eski Anadolu Türkçesi dönemi zarf-fiil eklerinden olan **-(y)UbAn** gibi Harezm Türkçesindeki Oğuzca bir unsur olarak değerlendirmiştir.⁴¹ Thomsen, Clauson, Radloff, Baskakov, Tenişev, Gabain gibi yabancı Türkologların ışık tutmasıyla başlayan kapalı e sesi araştırmaları günümüz Türkoloji dünyasında Emine Yılmaz Ceylan, Timur Kocaoğlu, Mehmet Dursun Erdem, Musa Duman ve Mustafa Argunşah gibi Türkologlar tarafından ortaya konulan yeni metin çalışmaları ve çözümlenmeleri aracılığıyla şekillenmeye devam etmektedir.

Bu sesin EAT'deki durumu Arap alfabesinin Türkçedeki ünlü sesleri ifade etmedeki yetersizliği ve dolayısıyla uyum sorunu sebebiyle hâlen netleşmiş değildir. Yani yazıda bu sesi tam olarak gösteren belirleyici bir işaret yoktur.⁴² Açık e ile i sesi arasında yer aldığı varsayılan bu sesin tespiti harekelendirilmiş olan tarihî metinlerde daha kolayken harekesiz metinlerde zorlaşmaktadır. Ayrıca birçok ağız özelliğinin tespit edilebildiği bu dönemde toplumun farklı katmanlarında görülebilen telaffuz farklılıklarının da yazıya yansıtılması ile sesin tespiti bulanıklığını korumaya devam etmektedir.

Örneğin Eski Anadolu Türkçesi dönemi edebî ürünlerinden Süheyl ü Nevbahâr'ın Cem Dilçin tarafından hazırlanmış olan neşri, Semih Tezcan tarafından

---

⁴¹ Osman Nedim Tuna, "Bazı İmla Gelenekleri", Ankara, *TDAYB*, 1957, TDK Yay., ss.41-81.

⁴² Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, 4. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013, s. 99.

eleştirilmiştir. Tezcan, Dilçin'in eserin çeviri yazısını yaparken kapalı e sesine dair tek bir gösterime yer vermediğini dile getirmiştir. Bugün bu sesin varlığını Eski Anadolu Türkçesi ve Anadolu ağızları bağlamında incelemeye tâbi tutan Mehmet Dursun Erdem'e göre sesin fonemik niteliği tartışmalı olarak sürerken Anadolu ağızlarında Doğu'ya doğru gidildiğinde bu özelliğin arttığını, Batı'ya doğru gidilmesi halindeyse azaldığını ve ara ses formuna büründüğünü belirtmiştir.⁴³

Mecma'ü'l-Letâyif'te de bahsi geçen araştırmalar ışığında imlaları itibariyle bu sesin varlığını düşündürecek belirtiler olmuştur. Aşağıda yer alan sözcüklerin birçoğu çift görünümlü olarak karşımıza çıkar. Ancak konu hakkında kesin bir yargıya varmak mümkün olmamıştır.

in- ~ en-;

beş ~ biş;

yedi ~ yidi;

dedi ~ didi;

et- ~ it-;

ver- ~ vir-

1.1.1. Uzun Ünlüler

Türkçede niteliklerine göre ağız ünlüleri, kayan ünlüler ve yarı ünlüler olarak gruplandırılan ünlü sesler, niceliklerine göre ise uzun, kısa (normal) ve aşırı kısa diye adlandırılmaktadır.⁴⁴ Yani burada adı geçen uzun ünlü kavramı esasında boğumlanma süresi ile alakalı bir duruma işaret etmektedir. Bu uzun ünlüler de kendi aralarında

---

⁴³ Mehmet Dursun Erdem, "Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S.11, 2006, ss.101-110.

⁴⁴ Özek, a.g.e., s. 64.

birincil (asli) ve ikincil olarak ayrılırlar. Birincil uzunluklar, adından da tahmin edileceği üzere bir dilin, lehçenin Ana Türkçe döneminden bu yana bünyesinde taşıdığı uzunluklardır. İkincil uzunluklar ise dilin gelişim ve değişim sürecinde çeşitli fonetik hadiselerle sonradan meydana gelmiş olan uzunluklarıdır. Yazıda ünlü uzunlukları, ilgili sesin üzerine bir çizgi ile bir şapka ile veya iki ünlü yan yana yazılarak gösterilir.⁴⁵ Bu uzunluklarla alakalı Türkoloji dünyasında muhtelif görüşler mevcuttur. Radloff ve Grönbech, “birincil ünlü uzunluğu” adlandırmasına karşı çıkararak bu uzunlukların “büzülme (contraction)” yoluyla, Nemeth “vurgu” yoluyla, Menges “karşılama, giderme (telafi)” yoluyla ortaya çıktığını savunmuşlardır.⁴⁶

Konuyla ilgili kısaca tarihî ve çağdaş lehçelere göz atacak olursak, Köktürkçede ve Uygurcada yer alan bazı sözcükler üzerinde yapılan çalışmalar neticesinde asli uzunlukların varlığı Osman Nedim Tuna tarafından 1960 yılında ortaya konmuştur. Zeynep Korkmaz da bu uzunlukların varlığını kabul ederek Oğuz grubu çağdaş Türk lehçelerinden olan Türkmencedeki uzunlukları mercek altına almış ve böylelikle Köktürkçede tespit ettiği uzunlukları da tıpkı kapalı e sesinde olduğu gibi Oğuzca bir unsur olarak değerlendirmiştir. Akartürk Karahan, “Dîvânu Lugâti’t-Türk’e Göre 11. Yüzyıl Lehçe Bilgisi” isimli çalışmasında Kâşgarlı’nın bazı ünlüleri bilinçli bir şekilde uzun göstermek istediği sonucuna ulaşmıştır.⁴⁷ Bu, dikkat çekici bir husustur. Zira Karahan, Kâşgarlı’nın bazı sözcüklerin aslının uzun olduğunu belirttiikten sonra söz konusu sözcükleri imlada da uzun göstermek gerektiği ile ilgili uzun izahları olduğunu

---

⁴⁵ Ahmet Buran, “Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağzlarında İkincil Uzun Ünlüler”, *II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Bilgi Şöleni*, 2007, ss.1-16.

⁴⁶ Özek, a.g.e., s.65.

⁴⁷ Akartürk Karahan, *Dîvânu Lugâti’t-Türk’e Göre 11. Yüzyıl Lehçe Bilgisi*, Ankara: TDK Yay., 2013.

tespit etmiştir. Bugün özellikle Yakutça, Türkmençe ve Halaçça'da bu ünlü uzunlukları sistemli bir şekilde korunmaya devam etmektedir.⁴⁸

EAT'de var olan ünlü seslerin uzunluk belirtisi gösterip göstermediği, son yıllarda ağızlar çerçevesinde yapılan metin neşirlerinin artmasıyla birlikte bir parça daha netlik kazanmış durumdadır. Örneğin Zikri Turan, "Teshil" isimli eserden yola çıkarak 69 adet sözcükte bu uzunluğun izlerine rastladığını söyleyerek bu sözcükleri liste hâlinde araştırmacıların dikkatine sunmuştur.⁴⁹ Mehmet Dursun Erdem de "Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmale" isimli makalesinde Eski Anadolu Türkçesi döneminde özellikle müstensihlerin eliyle bozulmamış ve standartlaştırılmamış metinlerdeki imlanın asli uzunluk göstergesi olabileceğini ve bu doğrultuda imaleyi de sadece bir vezin unsuru olarak görmek yerine Türkçe sözcükler için fonetik ipuçlarını da içeren bir unsur olarak görmenin daha doğru bir yaklaşım olacağı kanaatindedir.⁵⁰ Bu ünlü uzunlukları Anadolu ağızlarında yerleşik bir biçimde devam etmektedir. Hatta birincil ünlü uzunluklarının varlığı ağızların tasnif edilmesinde kullanılan ölçütlerden biridir.

Metin neşrinde en itibar edilen ölçünün ünlülerin harf ile gösterilmesi görüşünden hareketle metinde bu uzunlukları taşıdığına inandığımız bazı sözcükleri imla özellikleri yoluyla tespit etmeye çalıştık. Fakat eldeki bu tek ölçüt dahi metin içerisinde karşılaşılan çift görünümlü yazımlar sebebiyle kesin bir sonuca ulaşmamız aşamasında yetersiz kalmıştır. Çünkü Arap ve Uygur imlasının bir arada kullanılması, Türkçe kelimelerdeki uzun ünlülerin varlığını tespit etmeyi güçleştirmiştir.

---

⁴⁸ Şahin, a.g.e., s.41.

⁴⁹ Zikri Turan, *Teshil'in İmla Tezahürleri Işığında Eski Anadolu Türkçesi'nde Ünlü Uzunlukları*, Malatya: Açıkşöz Yay.,1993.

⁵⁰ Mehmet Dursun Erdem, "Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmale", *Turkish Studies*, Volume 3/6 Fall 2008, s. 248

Metnin barındırdığı ağız özelliklerinin de İç Anadolu bölgesinin (Konya, Kırşehir, Yozgat, Tokat vb.) ağız verileri ışığında değerlendirildiğinde EAT dönemi dil özelliklerinden farklı özellikler taşıyan unsurlara sahip olması sebebiyle -dönemin Konya ve Kırşehir ağız verileriyle ters düştüğü göz önüne alındığında- bizi net bir sonuca ulaştırmamıştır.⁵¹

1.1.2. Ünlü Uyumları

EAT, ünlü uyumları bakımından düzenli sayılabilecek bir dönem olsa da hem damak uyumunun hem de dudak uyumunun, esas olarak 17. yüzyılda bir hazırlık evresi geçirdiği, 18. yüzyılda ise bu hazırlık evresinin tamamlanarak günümüzdeki şekle yaklaştığı görülmüştür.⁵² Eser, ünlü uyumları bakımından Eski Anadolu Türkçesi dönemini büyük ölçüde yansıtmaktadır.

1.1.2.1. Damak Uyumu

Bu uyum, söz içinde ünlüleri ince (ön) ve kalın (art) sıraya göre ayarlayan uyumdur.⁵³ Eski Türkçeden bu yana en geniş şekliyle uygulanan bu uyum, Eski Anadolu Türkçesinde de aşağı yukarı tamdır.⁵⁴ Günümüz Türkiye Türkçesinde uyuma aykırı bir biçimde yer alan +**KI** ilgi eki birçok eserde uyuma girmiştir. Bu ek, ET’de +**ki** ve +**gi**/**gi** biçimindeydi ve kök ve gövdelere doğrudan gelebildiği gibi adların bulunma durumu ekli biçimlerinden sonra da gelebilmekteydi. Fakat Türkiye Türkçesinde tek

---

⁵¹ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Hayati Develi, “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar”, *Türkbilg*, 2002/4, ss. 117-124.

⁵² Gümüşkılıç, a.g.m., s. 286.

⁵³ Hatice Şahin, *Hatiboğlu- Ferah-nâme (Dil Özellikleri- Metin- Söz Dizini)*, (Doktora Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993, s.53.

⁵⁴ Şahin, a.g.e., s.42.

biçimli olması sebebiyle uyuma aykırı bir durum sergilemektedir.⁵⁵ Ayrıca **i-** fiiline eklenen **-ken** zarf-fiil eki tek şekilli olması sebebiyle damak uyumuna aykırı durumda olan ekler olarak yerini almıştır.

ML’de yer alan ve bu uyuma tâbi olan örnekler şunlardır:

örtmeyüp 19b/12; yaşamışdı 18b/11; anasının 18b/4; eyitdiler 72a/8; depeledi 97b/1; bucağda 97b/14; nicesini 113a/6; irişmemişdür 111a/14; viribicinüñdür 119b/1; didüğümüz 119b/1; varurlardı 65b/10; kendüden 64a/3; alıkoıyıcak 64a/3; öñine 72a/2; bulaşdırdı 72a/2; girmezden 70b/6; anılduğın 70a/6; işmarladum 94a/14; döndürüp 99b/2; yüzdürüp 101a/15; bildüğünü 8b/2; üşdiler 72a/6; dokundı 6a/4; kılmayalar 5b/5; oğlanları 13b/12; çıkmaklığı 14b/5; çekürgelik 90b/1; işideydi 3a/7; şınmaduğ 3b/1; artuğırak 38b/2; dedesinleyin 93a/13; tatlurak 56b/15

Bazı sözcüklerin yazımında ünlü uyumuna aykırı görünüşler de tespit edilmiştir.

yoğiken 105b/15; yaturken; anıñçün 68b/2; güldüğüçün 19b/12; otururken 112a/15; toğururken 21b/7

1.1.2.2. Dudak Uyumu

Kimi kaynaklarda *küçük ünlü uyumu*, kimilerinde *düzlük- yuvarlaklık uyumu* adlarıyla da anılan dudak uyumu, Eski Anadolu Türkçesi döneminde kendinden önceki dönem ve sahalarda ve dahi Türkiye Türkçesinde de olduğu gibi damak uyumu kadar işlerliği sağlam bir uyum değildir. Zeynep Korkmaz tarafından “*Türkçe kelimelerin ilk hecelerindeki ünlülerin düz veya yuvarlak oluşlarına göre onu takip eden*

---

⁵⁵ Hatice Şirin, bu ekin Farsça “ki” edatının analogisine bağlandığını düşünmektedir. bkz: Şirin, a.g.e.

ve hecelerdeki ünlülerin, kelimenin ilk hecesi düz ünlülü ise düz, yuvarlak ünlülü ise dar-yuvarlak veya geniş-düz olarak gelmesi kuralı” şeklinde tanımlanan dudak uyumu, Batı Türkçesinde ancak Osmanlı Türkçesi döneminde sistemli bir hâle gelebilmiştir.⁵⁶ Dolayısıyla, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yuvarlak ve düz ünlülerin yazımında zaman zaman farklılıklar görülebilmektedir. Dudağın pozisyonuna göre dar ve yuvarlak olarak değerlendirilen ünlüler, çeşitli şartlar dâhilinde değişebilmekte, dillerin bir kısmında darlaşmaya, bir kısmında ise yuvarlaklaşmaya doğru meyletmektedir.⁵⁷ Bu durumun tabii bir sonucu olarak da kimi sözcük tabanlarında ve eklerde yer alan bu ünlüler uyuma aykırı bir biçimde karşımıza çıkabilmektedir. Özellikle, ünlülerin seslendirilmesinde okuyucuya çok önemli ipuçları veren hareke sistemindeki belirsizlikler, esasında bu dönemin imlası için de “kalıplaşmış imla” olarak bilinen genel görüşe de tereddütle yaklaşılabilirliğini gösterir. Ancak halk için yazılan bazı eserlerde az da olsa uyuma tâbi olan örneklerle rastlandığı görülmüştür.⁵⁸

Brendemoen, Eski Anadolu Türkçesinde var olan ünlü uyumunu Eski Türkçe devrindeki gelişmiş bir sistemden kopuk ve bozuk bir uyum olarak nitelemiştir.⁵⁹ Yani bu durumu “gerileyici” bir durum olarak görür. Eski Anadolu Türkçesinde var olan uyumsuzluklarda ünlülerdeki genel yuvarlaklaşma eğilimi ve bazı eklerin devamlı düz veya yuvarlak ünlü ile kalıplaşması uyumu bozan etkenler olarak karşımıza çıkar. Bu durumun belli birtakım nedenleri açıklanabilirken kimi sözcüklerde hiçbir neden

---

⁵⁶ Zeynep Korkmaz, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, 4. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2010, s. 151.

⁵⁷ Ferruh Ağca, “Eski Uygur ve Eski Oğuz Türkçelerinde Yuvarlaklaşma Eğilimleri”, *5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri*, ss.245-254.

⁵⁸ Yavuz Kartallıoğlu, *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16, 17 ve 18. Yüzyıllar)*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011, s. 99.

⁵⁹ Brent Brendemoen, “Labiyal Ünlü Uyumunun Gelişmesi Üzerine Bazı Notlar”, *Türkiyat Mecmû’ası* 19, 1977-79, s. 224.

bulunmaksızın yuvarlaklaşmanın olduğu görülür.⁶⁰ İkili görünüm için Lars Johanson “reaction fonem” (tepkime fonemi) terimini kullanmıştır.⁶¹

Kelime köklerinde ve eklerde görülen uyumsuzluklar, ancak 18. yüzyıla gelindiğinde sağlam bir zemine oturtulabilmiştir. Kartallıoğlu, eklerin ses düzenini irdelediği bir çalışmada dudak uyumunu yüzyıllara bölerek konuyu özetler nitelikte adlandırmalar vermiştir. Şöyle ki, 16. yüzyıl eklerin büyük oradan EAT'deki şeklini koruduğu, ‘uyumsuzluk-düzensizlik’; 17. yüzyıl eklerin hem düz hem de yuvarlak tabanlı şekillerinin görüldüğü, ‘düzensizlik-geçiş’ ve 18. yüzyıl ise kalıplaşmış bazı ekler hariç uyumun tamamlandığı ‘geçiş-uyum’ adlarını taşıyan dönemler olmuşlardır.⁶² Sonuç olarak, bu durum belli birtakım nedenlerle açıklanabilirken kimi sözcüklerde hiçbir neden bulunmaksızın yuvarlaklaşma hadiselerinin yaşandığı da görülebilmektedir.

Mecma‘ü’l-Letâyif’te de genel eğilimdeki gibi uyuma aykırı örneklerin sayısı oldukça fazladır. Biz, dudak uyumunun metindeki görünümünü incelerken **“Tabanlarda”** ve **“Eklerde”** olmak üzere iki başlık altında toplayarak incelemiş bulunmaktayız. Buna göre;

Tabanlarda

⁶⁰ Melek Külcü, *“Tercüme-i Tevârih-i Yezdi: İnceleme-Metin-Sözlük”*, (Doktora Tezi), Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2016, s. 20.

⁶¹ Hayati Develi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre XVII. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, Ankara: TDK, 1995, s.62.

⁶² Kartallıoğlu, a.g.e., s.570.

A. Yuvarlaklık ve Yuvarlaklaşma⁶³

a- Eski Türkçeden Beri Devam Eden İkinci Hece Yuvarlaklığı

karşu 16b/8	içerüsine 53b/14
kendü 18b/6	ilerü 69a/12
eyü 4b/5	artuğa 18a/8
eksük 16a/8	arğun arğun 55a/13
ağu 73a/8	karañulıkda 43b/8
altun 86b/3	niçün 47b/12
şatun al- 115a/1	yarusı 55b/4
berü 117a/2	girü 112b/8
konşusun 47a/15	incü 34b/11
güyegü 92b/10	ayruğ 68b/14
arķurıda 92b/6	

b- Eski Anadolu Türkçesinde Meydan Gelmiş Yuvarlaklaşmalar

b.a- Eski Türkçedeki ‘G’ Sesinin Erimesi Sonucu Ortaya Çıkan Yuvarlaklaşmalar

Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonunda yer alan ğ / g ünsüzü Batı grubunda sızıcılaşarak düşme eğilimi göstermektedir. Bu sesin düşümü ve sonrasında önündeki ünlünün yuvarlaklaşma eğilimi göstermesinin sebepleri de tartışmalı bir mevzu olmuştur. Ferruh Ağca, yuvarlaklaşma eğilimi göstermiş ünlülerin yer aldığı sözcük örneklerinden hareketle arada bir vasıta durumun olması gerektiği düşüncesindedir. Şöyle ki, /g/ ünsüzünün doğrudan doğruya düşüm yaşaması mümkün

---

⁶³ Bu dönemde olan yuvarlaklaşmalar, tarihî Türk lehçelerinin hiçbirinde buradaki kadar belirgin görülmemiştir.

değildir. Bu ünsüzün yuvarlaklaştırıcı özelliği bulunmamaktadır. Yuvarlaklaşmaya sebep olan etmen w/v sesidir.⁶⁴ Ercilasun da bu ünsüzün ortaya çıkmasının /g/'nin sızıcılaşıp /ğ/ haline gelmesiyle mümkün olabileceği görüşündedir.⁶⁵ Bu da aynı zamanda bize sonda yer alan ünlünün uzun ünlü olabileceği ipucunu vermiştir.

ķapıg > ķapu : ķapusında 4a/12

ķamağ > ķamığ > ķamuğ > ķamu 57a/1

ağrığ >> ayru : ayrulığı 75b/10

adluğ > adlu 79b/14

tillig > dillü 27a/13

ťatlığ > źatlu : źatlurak 56b/14

Fakat bunun yanı sıra ğ / g ünsüzü düştüğü hâlde ünlüsü yuvarlaklaşmaya uğramamış sözcükler de mevcuttur.

tirig > diri 109a/5

ķatıg > ķatı 116b/7

ķerig > ķeri 9b/15

Ayrıca bu ünsüzün düşüm örnekleri +GARU ekinde de görülür.

içgerü > iķerü 55a/7

ilgerü > ilerü 69a/12.

---

⁶⁴ Ağca, a.g.m., s. 251.

⁶⁵ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, 11. Basım, Ankara: Akçağ Yay., 2011.

b.a. Dudak Ünsüzünün (/b/, /m/, /p/) Yanındaki Ünlüyü

Yuvarlaklaştırması:

yabız > yavuz 102b/1

kemik > kemük 114b/4

demir > demür 6a/2

yava > yavu 32a/6

B. Düzlük ve Düzleşme

a. Eski Türkçeden Beri Devam Eden İkinci Hece Düzlüğü

yüridi 75a/14

oқıdı 54a/3

dükeliñüzle 14a/2

тоғrı 118a/7

тоғısına 70b/1

қоңşыларына 49a/7

Eklerde

A. Devamlı Yuvarlak Ünlü Bulunduran Ekler

+cUğAz: Küçültme ekidir.

қуртуғаза 50a/5

+cUқ: Küçültme ekidir.

арасуқда 60b/12; ұсақуқ 116a/6

-dUқ: Sıfat-fiil ekidir.

шынмадуқ 3b/1; getürdügi 106b/14; қақıдуғın 108a/13

-dUm: Fiil işletme eki + kişi eki şeklinde oluşmuştur.

şakladum 4b/5; bozmadum 4b/6; gördüm 6b/5

-dUñ: Fiil işletme eki + kişi eki şeklinde oluşmuştur.

şorduñ 10a/9

-dUr: Bildirme ekidir.

karalardur 20a/1; oğlıdur 20a/10; elindedür 84b/10

+(y)U: Zarf-fiil ekidir.

boğazlayu 21b/15; ağlayu ağlayu 52b/6

+AgU: İsimden isim türetme ekidir.

içegüsi 60b/13

-ğUn: Fiilden isim türetme ekidir.

kırğundan 117a/8; şingun 98a/11

-GUr: Çatı ekidir.

irgürmeyeler 109b/13

+(U)mUz: Çokluk 1. kişi iyelik ekidir.

peygambarumuz 71a/1; başumuz 95b/15

+(U)ñUz: Çokluk 2. kişi iyelik ekidir.

birinüzi 96a/2; üstünüze 101b/12

+(U)m / +(U)ñ / +nUñ / +(n)Uñ : İlgi ekidir.

senüñ 108b/7; benüm 108a/10; anuñ 109b/1, bunuñ 92a/7; çerinüñ 92b/6; atasınuñ

93b/2; ilüñ 85a/15; kişilerüñ 90b/12

+IU: Varlık bildiren sıfatlar yapmaya yarayan tür /görev değiştirici tür /görev değiştirici kategorisinde yer alan bir ektir.

görlü 52b/13; sevgülü 19b/6; gözlü 46b/10; gerekli 3b/12; dürlü 29a/7; yaraqlı 82b/6

-mur: Fiilden isim türetme ekidir.

yağmur 91a/12

+sUn: Fiil işletme ekidir.

çıkşun 93a/15; olsun 95a/2; yırtşun 99b/12; bildürşün 60a/1

+sUz: Yokluk bildiren sıfatlar yapmaya yarayan tür /görev değiştirici kategorisinde yer alan bir ektir.

gözsüz 114a/15; şorisüz 12a/13; belürsüz 16b/10

-(U)k: Fiilden isim türetme ekidir.

artuğ 10a/8; bölük 12a/2

-(U)r: Sıfat-fiil ekidir.

yazu *öğrenür* oğlancuğları kırdı 90b/13;

-Ur: Fiil işletme ekidir.

kılır 46b/10; bilür 61a/14; alurın 49a/1

-Ur: Çatı ekidir.

geyürdi 23a/10; degürdi 25b/2

-dUr: Çatı ekidir.

ķondurdılar 102a/10; yüzdürüp 101a/15; yağdurdı 22b/1; döndürüp 68b/13

-Uz: Kişi ekidir.

eydürüz 110b/12; yürürüz 12b/13

-vUz: Kişi ekidir.

getürevüz 44b/3; diyevüz 23b/13; geçürevüz 55b/2; baķarsavuz 94b/4

-(y)AlUm: Kişi ekidir.

gönderelüm 94b/12; dikelüm 95b/14; uralum 108a/14; dutalum 122b/13

-(y)Up: Zarf-fiil ekidir.

ķulağuzlayup 70a/3; uğrayup 50b/14; anļayup 39a/5; avlayup 17b/6

-mAIU: Gereklilik kipinin ekidir.

geçmelüdydi 101a/14

B. Devamlı Düz Ünlü Bulunduran Ekler:

+CI: İsimden isim türetme ekidir.

kullukçı 58a/5; kapucu 61b/12

-dI: Fiil işletme ekidir.

gördi 11a/1; döndü 10a/8; koşdı 10b/3; dökdürdi 20b/4

ışladı 42a/9 (istisnai olarak tek bir örnektir.)

+dIn: Ad işletme ekidir.

andın yaña 119a/7; geçmedin 58a/11; olmadın 47a/14

-GI: Fiil işletme ekidir.

bilgil 11a/11 ; yemegil 51b/6; gözetgil 8a/11

+(I)IA: Vasıta hâli ekidir.

bayluğıla 21b/15; kılıçıla 22a/4; barmağıla 24a/15; yıldurumla 60a/12

-It: Çatı ekidir.

ķurıtdı 19a/9

+(I)ncI: Sıralama bildiren kategori ekidir.

ikinci 9b/8; dördüncü 9b/10

+KI: İlgi ekidir.

arasındağı 41b/1

-mIş: Fiil işletme ekidir.

incelmiş 37b/3; degülmiş 122a/17

-sIn: Kişi ekidir.

yararsın 35a/12; nesin 35a/12

-sIz: Kişi ekidir.

gülersiz 47b/7; bilmezsiz 47b/7

+(y)I: İsim işletme ekidir.

şuyı 114a/16; delüyi 114a/16; kuşu 51a/11; kendüyi 46a/10, köyi 41b/15

-(y)IcAğ: Zarf- fiil ekidir.

varıcağ 08a/3; düşicek 112a/9

-(y)IncA: Zarf-fiil ekidir.

gelince 93a/12; dükenince 116b/13

-(y)IcI: Fiilden isim türetme ekidir.

kığırdıcı 33a/15; tapıcılaruğ 112b/4; şaklayıcı 3b/8; sevici 3b/14; yaradıcısı 59b/9

C. Hem Düz Hem de Yuvarlak Ünlü ile Gelebilmekle Birlikte Bazı Örneklerde

Uyum Dışı Kalan Ekler:

-II: Çatı ekidir.

dirüldi 73a/11~ dirilüp 73b/9

-(I)n: Çatı ekidir.

oğundi 30a/14; oğınur 68b/3

+IIğ: İsimden isim türetme ekidir.

şanuğluk 70a/11; pāsüpānluğ 3b/7; olmağlık 118b/2; aralığda 123a/11

1.2. Ünsüzler ve Ünsüz Uyumu

Eski Anadolu Türkçesinin ünsüz türleri bakımından en önemli yanı, Eski Türkçedeki ɣ damak ünsüzünün olduğu gibi sürdürülmesi ve bir gırtlak ünsüzü olan ɣ (ha)'nın varlığıdır.⁶⁶ Bu ɣ sesi, ɣ ünsüzünün süreklileşmesinden meydana gelmiş sızıcı bir ünsüz; ɣ ise hem daha evvelki dönemlerde hem de Orta Türkçenin diğer şivelerinde de görülen bir geniz-damak ünsüzüdür.

Ünsüz uyumu dediğimiz hadise ise kelimelerin eklerle genişletilmesi sırasında veya yan yana gelen tonlu ünsüzlerden ve ünlülerden sonra tonlu, tonsuz ünsüzlerden sonra genellikle tonsuz ünsüzlerin gelmesi temeline dayanan uyumdur.⁶⁷ Ancak bu uyum, Eski Anadolu Türkçesinde işlek bir durum sergilememektedir. Birçok ekin tek şekilli ve ötümlü halinin bulunması sebebiyle dönem eserlerinde bu uyum aranmamaktadır.

Bu ekler Mecma'ü'l-Leṭâiyif' te de yer almıştır.

+dA: Bulunma durumu eki: aralıkda 123a/11; ortaıuzdağı 123a/12; zamānında 3a/10

+dAn: Ayrılma durumu eki: andan 3b/1; ucdan 3b/14; atadan 6b/4; ıaravaşıdan 8a/10

-dİ: Görülen geçmiş zaman eki: diledi 7b/14; şatardı 7b/14; eyitdi 8a/3; şaydı 8a/4

-dUm: Fiil işletme eki + kişi eki: vardum 10a/7; şordum 10a/7; işitdüm 10b/8

---

⁶⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2013, s. 93.

⁶⁷ Muhammet Yelten, *Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 2009, s. 91.

+dUr: Bildirme eki : derecedür 11a/12; ortasıncadır 11a/13; dirilerdür 12b/3

-dIIAr: Fiil işletme eki + kişi eki: şordılar 12a/3; aldılar 16b/7; götürdüler 95b/1

1.3.Fonetik Hadiseler

“Bütün sesler, dil birliklerinde keyfi bir şekilde yan yana gelmezler. Bazı sesler, bazı seslerle birleşmez, bazı sesler gramer birliğinin bazı yerlerinde kendilerini muhafaza edemez; bazıları birbirleriyle yer değiştirmek ister; bazıları yanlarındaki sese tesir eder; bazıları birbirine karıştır; bazıları değişir; hülâsâ, bir gramer birliğinde bir araya gelen sesler muayyen bir nizam dâhilinde birbirlerine bağlanır ve birliklerini devam ettirirler.”⁶⁸ Hadiselerin temelinde en az çaba harcama yasası vardır. Böylelikle fonetik hadiseler rastgele meydana gelmemiştir. Dildeki gelişim ve değişimler bu hadiseler aracılığıyla takip edilebilmiştir.

1.3.1. Ses Düşmesi

Kelime içinde yer alan ünlü veya ünsüzlerden birinin çeşitli sebeplerle söylenmez olmasına ses düşmesi denir.⁶⁹ Ses düşmesi **ünlü düşmesi** ve **ünsüz düşmesi** olarak ikiye ayrılırken ön seste, iç seste ve son seste olmak üzere de kendi içinde ayrıca gruplandırılır.

1.3.1.1. Ünlü Düşmesi

---

⁶⁸ Ergin, a.g.e., s.51.

⁶⁹ Hanifi Vural, Tuncay Böler, *Ses ve Şekil Bilgisi*, İstanbul: Kesit Yay., 2014, s.96.

Bu olay, genellikle sözcüğü kısaltan bir sonuç doğurur. Düşen ses, sözcüğün kılmasına sebep olurken bunun sonucundan hece de etkilenir. Fakat hecenin tamamı değil yalnızca bir kısmı düşme eğilimi gösterir. Bu sebeple birçok dilbilgisi kitabında ünlü düşmesi hadisesi hece düşmesi ile eş değer tutulur ki bu, yanlış bir tutumdur. Halbuki bu iki olay nedenleri farklı, sonuçları aynı olan iki değişik fonetik hadisedir.⁷⁰

Ünlü düşmesi kelime başında az görülür, bunun yanında vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi daha yaygındır.⁷¹ Orta hece ünlüsünün düşmesi, adından da anlaşılacağı gibi belli bir sebebe dayanarak ortada kalan bir ünlünün düşmesi ve buna bağlı olarak bir hecenin eksilmesi olayıdır. Bu hadise, ikinci veya son hece ile bağlantılı bir meseledir. Vurgu ile ilgili bir meseledir. Vurgulu olan son hece ünlüyle başlayan bir ek aldığı anda vurgusuz duruma düşer ve vurgu bir önceki heceye kayar. Püf noktası da genellikle hecede dar bir ünlünün bulunmasıdır.

boyna (< boyun +a) ~ boynına 13b/2   ıarın +ı > ıarnı ~ ıarnına
36b/13

gönlü (<gönlü + i) 13a/1   oğul +an > oğlan 28b/2

beñze- (<beñiz+e-) beñzerdi 20a/12   ayru (<ayır-u) 26a/9

oyna- (oyun + a-) oynadurın 7a/13

1- Çatı eklerinin eklenmesiyle oluşanlar:

---

⁷⁰ Şahin, a.g.e., s.46.

⁷¹ Özkan, a.g.e., s.106.

ayur- (<ayur-ul-) ayrıldığı 12b/7

- 2- Yardımcı fiillerin getirilmesiyle oluşanlar:** Bu gruba dâhil edilen örneklerin Türkiye Türkçesindeki kullanımlarından tek farkı bitişik değil ayrı yazılmış olmalarıdır.

nefiy + et- > nefyet- ~ nefy itdüklerinüñ 81b/8

emir + et- > emret- ~ emr itdi 87b/1

şükür + et- > şükret- ~ şükr idüp 54b/11

zikir + et- > zikret- ~ zıkr itdügümüz

103a/2

emir + eyle- > emreyle- ~ emr eyle 85b/14

- 3- Kelimelere getirilen “ile” edatı, bitişik yazıldığında edattaki #i sesi düşer. “İle” edatı da böylelikle ünlü uyumuna girer.**

bitürmekle 116a/16

evçiklikle 4b/9

yıldurumla 60a/12

- 4- i- fiilinin zarf fiil eki almış hali (iken), i- fiilinin belirli geçmiş zamanı (idi), belirsiz geçmiş zamanı (imiş) ve şartı (ise), kendinden önceki kelimeye bitişik yazılırsa i- ek fiili düşer ve ekleşme aşamasına geçer.**

gezer iken > gezerken 7b/3; oturmuş idüm > oturmuşdum 1b/8

virür ise > virürse 56b/1; görür isen > görürsen 30b/9

Ayrıca bazı Türkologlar, yukarıda benzer oluşumlarını verdiğimiz bazı düşme hadiselerini “*kalıcı ve geçici düşme*” başlıkları altında değerlendirme yoluna gitmişlerdir.⁷² Metinde bu fonetik hadiseyi yaşayan örneklerden birkaçı aşağıda gösterilmiştir.

besile- > besle- : besleyicisi 59b/9

çevire > çevre : çevredin 47a/1

buyuruk > buyruk: buyruğıyla 32a /13

degenek > degnek 95b/1

kelime tabanlarındaki kalıcı

düşüm

oğul+ı > oğlı 97a/15

alın + ına > alınına 87b/ 7

ağız +ı > ağızı: ağızına 23a/10

burun +ı > burnı: burnına

23b/10

karın +ından > karından 47a/12

kelime tabanlarındaki geçici düşüm

⁷² Vural, Böler, a.g.e., s.97.

1.3.1.2. Ünsüz Düşmesi

Kelimeyi oluşturan ünsüzlerden birinin düşmesidir. Dilin asli kelimelerinde veya alıntı kelimelerinde görülen ve kolay söyleyişe yönelme veya lehçeleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan bir ses olayıdır.⁷³ Metinde kelime başında $y > \emptyset$, $b > \emptyset$, $v > \emptyset$ ve $\text{ş} > \emptyset$ ünsüzlerinin düşümü ve sözcük içinde $l > \emptyset$ ve sonunda da $g > \emptyset$ ünsüzünün düşümü yaygın olarak örneklenmiş bir hadisedir. Türkçede kelime başındaki “y” sesinin düşmesi ve türemesi hadisesi en eski dönemlerden bu yana sıkça karşımıza çıkmaktadır. Konuyla ilgili pek çok farklı yaklaşım vardır. Fakat aynı örneklerin hem düşme hem de türemede verilmesi ise ses olaylarını tespit etmede ve öğretmede bir karışıklık meydana getirmektedir. Bu durumda, ses olaylarıyla ilgili örnek tespiti yaparken sözcüklerin belirlenebilen ilk şeklinden hareket etmek, karışıklığı önleyecek yöntemlerden biridir. Hatice Şahin’in “Türkiye Türkçesindeki Bazı Kelimelerin Başında y Sesinin Düşme mi Türeme mi Yaşadığı Üzerine” isimli bildirisinin de ana çıkış noktasında olduğu gibi problemin temeli araştırmacıların Türkçenin farklı farklı dönemlerinden sözcük örnekleri alarak bu düşme ve türeme hadisesini aydınlatmaya çalışmalarıdır. Bu durum, doğru sonuca ulaşmayı engellemekte, mukayese aşamasında hatalara sebebiyet vermektedir. Şahin, ET dönemi verilerini baz alarak “*yıl, yılan, yıldız/yıltız, yılki, yigit, yinçü, yıpar, yinçge, yut-*” sözcüklerinin ET’de tespit edilebildiğini dile getirmiştir. Dolayısıyla bu sözcüklerin sonraki tarihî lehçelerde düşüm yaşadığını söylemek mümkündür. Bunlardan farklı olarak “ıraq” sözcüğünün Orhun Abideleri’nde “ıraq”, Uygur döneminde ise hem “ıra-” hem de “yıra-” biçiminin olması sebebiyle bir türeme yaşadığı, aynı şekilde Talat Tekin’in ı: >ğaç biçiminde uzun

---

⁷³ Nadir İlhan, “Türk Dilinde Ünsüz Düşmesi, Nedenleri ve Türleri”, *Zeitschrift für Die Welt der Türken*, Vol.1 No.2, 2009, s. 45.

ünlülü gösterdiği “ağaç” sözcüğünün de ünsüz türemesi yaşamış olması mümkün gözükmetedir.⁷⁴ Ana Türkçede yer alan söz başı ünsüzlerinin Eski Doğu Türkçesi, Çuvaşça ve Halaççadaki ses denklikleri ile mukayese edildiği çalışmalar mevcuttur.⁷⁵ Biz de bu sebeple bu fonetik hadise içerisine metinde geçen *ağaç/ağac* ve *ırak* sözcüklerini dâhil etmemeyi uygun gördük. Düşüm yaşadığını tespit ettiğimiz sözcük örnekleri şunlardır:

Başta:

bol- > ol- : olmadı 61b/6

yırtıcı > irtıcı : 17b/5

yıl > il : ıla 50b/4

yinçü >> incü 34b/11

vur- > ur- : urdum 5b/13

şimdi > imdi : 4b/13

yinçkel- > incel- : inceldükden 18b/8

yip > ip : iplik 28a/4

Ortada:

keltür- >> getir- : getürmişdür 51a/3   ilgerü > ilerü : ilerüki 114a/5

---

⁷⁴ Hatice Şahin, “Türkiye Türkçesindeki Bazı Kelimelerin Başında y Sesinin Düşme mi Türeme mi Yaşadığı Dair”, *V. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, 19-22 Aralık 2012.

⁷⁵ Gürer Gülsevin, “Türk Dilinde Kelime Başı Ünsüzü Üzerine”, *TDAY Belleten*, TDK Yayınları, ss.173-200 ; Talat Tekin, “Türk Dillerinde Önseste y- Türemesi”, *Türk Dilleri Araştırmaları 4*, 1994, ss.51-66.

oltur- > otur- : 51a/5

uşak+cuğ > uşacud 116a/6

kergek > gerek: gerek 61b/7

řuwđar- >> şuvar-: şuvarmaq 28a/3

kel-gen > gelen 59a/4

đulđaq > đulak 56b/6

đurtđar- > đurtar- : đurtaram 88b/6

Sonda:

şub >> şu 78b/9

đapıđ > đapu⁷⁶ : đapusından 109b/14

ulluğ >> ulu 109b/8

elig > elli 4b/5

çerig > çeri 9b/15

törlüğ > dürlü 12a/6

đuruđ > đuru ~ đurı : đurutmađıla 116a/16; đurumuř 37b/13; đurı tensin 5a/8

elig > elli 36b/4

---

⁷⁶ Köktürkçe ve Uyurca gibi eski Türk yazı dillerinden sonraki dönemlerde, çok heceli sözcüklerin son sesi durumundaki –b, d, –g, –đ ötümlü kapanma sesleri, Karluk lehçesinde ötümsüzleşirken, Oğuz lehçelerinde düşmüş ve đ damak ünsüzü yuvarlaklaşmıştır.

1.3.2. Hece Düşmesi

Bir kelimedeki ses bakımından birbirine benzer veya eşit seslerden oluşmuş iki heceden birinin zamanla eriyip kaybolması olayıdır.⁷⁷ Konuşma ve yazı dilinde pek çok örneği vardır. Hatice Şahin de bu ses olayını ünlü düşmesinden farklı bir nedenle ekleşme ve birleşme sırasında yan yana gelen benzer ya da eş hecelerden birinin düşmesi olarak tanımlamıştır.⁷⁸ Böylece o iki hece tek hece hâline gelir. Bu fonetik hadise, dil bilgisinde “*hece tekleşmesi*”, “*hece yutulması*” adı altında da görülebilmektedir.

tırur >> +dur⁷⁹

+dur: yıldur 80b/1, oğludur 80b/14, üçdür 81a/1

kim durur > kimdür 108a/5

ne durur > nedür 110a/4

yok tırur >> yoçdur 95b/10

belgölüg >> bellü 28b/9

şimdiden girü > şimden girü 60b/8

ķarındaş > ķardaş 87a/3

kim +er-se > kimse 109b/9

dutayım > dutam 2a/6

---

⁷⁷ Korkmaz, a.g.e., s.116.

⁷⁸ Şahin, a.g.e., s. 46.

⁷⁹ “tırur” biçimli örneğine bir yerde rastlanır: 47a/13. “durur” biçimine ise 1b/6, 50b/10, 80b/5 ve 122a/11 varaklarında rastlanmıştır.

1.3.3. Ses Türemesi

Sesler, gramer birlikleri içinde yan yana düşerken bazen birbirleriyle doğrudan doğruya birleşemez ve aralarına bağlanmayı sağlayacak ilave bir ses alırlar. Bu hadiseye ses türemesi denir.⁸⁰ Türeme, düşme olayının aksine kelimeyi genişleten bir ses olayıdır.⁸¹ Hatice Şahin, “Türk Dili- Sözlü ve Yazılı Anlatım Türleri ile Anlatım Teknikleri” isimli çalışmasında bu ses olayındaki esas amacın, eklenme sırasındaki çatışmaları önlemek ve yabancı kelimeleri dilin söyleyişine uydurmak olduğunu vurgulamıştır.⁸² Türkçede daha az olmakla birlikte bu fonetik hadisenin daha çok Türk dili kaynaklı olmayan kelimelerde karşımıza çıkmasının sebebi Türkçenin hece sistemi ile ilgilidir. Türkçedeki hecelerin hepsi tek doruklu bir yapıya sahipken alıntı kelimelerin çoğu çift dorukludur. Türetme yoluyla bu alıntı kelimelerdeki ünsüzlerin arasına dar bir ünlü getirilerek kelimeler Türkçenin tek doruklu hece sistemine uydurulmaya çalışılır. *Ünlü* ve *Ünsüz Türemesi* olarak iki alt başlıkta incenir.

1.3.3.1. Ünlü Türemesi

Kelime ön, iç ve son seslerinde kelimenin kendi bünyesinde bulunmayan bir ünlü sesin türemesi olayıdır. Yukarıda da sözünü ettiğimiz üzere hece yapısına uydurulmak istenen alıntı kelimelerde vezin gereği bu türetmeler yapılmıştır.

---

⁸⁰ Ergin, a.g.e., s.51.

⁸¹ Şahin, a.g.e., s. 46.

⁸² Hatice Şahin, İsmail Parlatur, *Türk Dili-Sözlü ve Yazılı Anlatım Türleri ile Anlatım Teknikleri*, Bursa: 2010, s.33.

Ortada:

ḥayır < ḥayr 13a/10

ḳavüm < ḳavm 60a/11

aşıl < aşl 61a/3

ʿömür < ʿömr 52b/3

vaḳıt < vaḳt 64a/5

şehir < şehir : şehirlerinde 11a/2

1.3.3.2. Ünsüz Türemesi

Eski Anadolu Türkçesinde ünsüz türemesi olayı ünlü türemesine göre daha seyrekdir. Genelde ünlü karşılaşmasını önlemek için akıcı bir ünsüz türetilir.⁸³ Metinde, yardımcı ünsüz olarak kelime içinde yer alan “y” ünsüzünün türemesi ile karşılaşmıştır.

alıko-y-ıcaḳ 64a/1

işle-y-icek 28a/11

di-y-icek 38b/10

olma-y-ınca 68b/13

dünyā+y+ı 20b/14

⁸³ Kâzım Köktekin, *Eski Anadolu Türkçesi*, 3. Baskı, Erzurum: Fenomen Yay., 2014, s.70.

kaya +y+ı 21a/6

Bunların dışında bu hadise; bazı zamirlere, 3. Teklik kişi iyelik ekine ve aitlik eki üzerine hâl eki geldiğinde ortada bir ses türer. Bu ses, *zamir n'si (pronominal n)* dediğimiz sestir. Eserde de özellikle “*bunlar*” zamirinin kullanımında ikili bir durum söz konusudur. Pek çok yerde “*bunlar*” şeklinde geçen sözcük, bazı yerlerde de Doğu Türkçesi özelliği göstererek zamir n'siz “*bular*” biçiminde yazılmıştır.

kalanı+n+a 66b/14, başı+n+a 68a/12, toğısı+n+a 70b/1, yüzi+n+e 72a/1,
bu+n+lar 21a/15

1.3.4. Ünlü İncelmesi

Ön damak ve diş eti seslerinden y, ç, ş ünsüzlerinin çevrelerindeki ünlüler üzerinde inceltici etkisi vardır. Böylelikle bazı kelimeler kalın sıradan ince sıraya geçmiştir. Ancak bu değişimleri imla bakımından aynı olacağı için kesin çıkarımlarda bulunmak zordur. Bu gibi seslik değişimleri dönemin diğer eserlerine bakarak ve art zamanlı metin çözümlmelerine göz atarak ortaya koymak en sağlıklı yöntem olacaktır. Ünlü incelmeleri, ET' ye nazaran Oğuz Türkçesinde daha yaygın bir fonetik hadisedir.

bıç- > biç-: biçmek 28a/2

tıñla- > diñle-: diñleyelüm 73a/6

yorı- > yüri- : yüridi 73b/8

yana > yene > yine : 73b/10

uçun > üçün > içün : didüğüm içün 83a/10

1.3.5. Yarı Ünlüleşme

Boğumlanma noktaları ünlüyle ünsüz arasında bulunan ve ünlüye yakın nitelik taşıyan y, w, j, v gibi sesler Türkçede yarı ünlü olarak kabul edilen seslerdir. Eski Anadolu Türkçesi sahasında hemze (') > y olması ve ince sıradan g sesinin > y olması hadisesi bu değişime örnek olarak gösterilebilir.

fā'ide > fāyide 74b/5

ķā'imdür > ķāyimdür 116b/9

dā'im > dāyim 116b/7

'acā'ib > 'acāyib 120b/12

1.3.6. Nöbetleşe Kullanma

ħidmetkār ~ ħizmetkār : ħizmetkārıydı 6b/1 ~ ħidmetkārının 6b/2

1.3.7. Göçüşme (Metathese)

Türkçede özellikle Anadolu ağızlarında çok sık görülen bu hadisenin örneklerine Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de rastlanmaktadır.⁸⁴ Burada seslerin niteliklerinde hiçbir değişiklik görülmez.⁸⁵ Göçüşme, diğer ses hadiselerinden çok daha mekanik olan bir değişmedir. Dillerin ses sistemlerinden kaynaklanan bir hadise

---

⁸⁴ Özkan, a.g.e., s.110.

⁸⁵ Parlatur, Şahin, a.g.e., s.37.

olmadığı için de belirli bir ölçü ve düzene sahip olmayan *metathese*, dillerin ses tarihlerinin dışında yer alan bir hadisedir.⁸⁶ Metinde örneğine yalnızca tek bir yerde rastlanmıştır.

çölmek × çömlek : çölmeklerine 120b/16

1.3.8. Geçişme

Biri ünlüyle biten, diğeri ise ünlüyle başlayan ve devamlı birlikte kullanılan iki kelimenin birbiriyle birleşmesidir.⁸⁷ Türkçede kelime köklerinde yan yana iki ünlünün bulunması mümkün olmadığından, ünlü ile sona eren bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek veya kelime eklendiği zaman ünlülerden biri düşmekte ve bir birleşme meydana gelmektedir. Bu birleşme geçici olabildiği gibi, kalıcı nitelikte kelimeler de ortaya çıkarmaktadır.⁸⁸

ne et- > nit- > nidügin 1b/12

kentü öz > kendüz+ > kendüzüm 4a/9

ne içün > niçün 5b/5

ne eyle- > neyle- : neylersin 48b/15

1.3.9. Birleşme

Sürekli olarak birlikte kullanılan iki kelimenin yeni bir şekil alması ve tek kelime halini alması hadisesidir.

uş ol > şol 5b/10

⁸⁶ Günay Karaağaç, “Eski Metatez Örnekleri”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2006, s. 85.

⁸⁷ Şahin, a.g.e., s.92.

⁸⁸ Faruk Kadri Timurtaş, *Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri*, TM, C XVIII, 1976, s. 340.

uş emdi > şimdi 18a/10

toğuz on > toğsan 41b/1

tag ol > degül 42b78

ne + teg + kim > nitekim 42a/3

ne + ise + ne > nesne 47a/2

oş + bu >> işbu 55a/3

uş öyle > şu + ile > şöyle⁸⁹ 50a/5

bu + ile > böyle 55a/9

1.3.10. Sızıcılışma

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli nedenlerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesi olayıdır.⁹⁰ Hatice Şahin, bu olayın oluşumunu “Ferah-nâme” üzerine yaptığı doktora tezi çalışmasında “*ünlü-ünsüz benzetmesi*” olarak gerekçelendirmiştir.⁹¹ Yani sızıcı ünlüler yanlarında yer alan patlayıcı nitelikteki ünsüzleri sızıcılıştırma yoluna giderler.

#b > #v

b/ > v/

bar > var 55b/15

eb > ev: evine 3b/4

bar- > var- : vardum 93a/15

yabız > yavuz 3b/2

⁸⁹ Bu fonetik hadise, “Ünlü Düşmesi” kategorisinde de verilebilmektedir. (bkz. Gülsevin, Boz, a.g.e., s. 46)

⁹⁰ Korkmaz, a.g.e., s.193.

⁹¹ Şahin, a.g.e., s.80.

ber- ~ bir- > ver- ~ vir- : virmedi 93b/12

seb- > sev- : sevdi 8a/7

ab > av : avlayurak 69a/10

Eski Türkçe döneminden bu yana tüm tarihî lehçelerde ve çağdaş lehçelerde tasniflere kriter olan ve geçirdiği seslik değişimlerle diğer seslere nazaran adeta lehçelerin gelişim ve değişim anahtarı konumunda olan “**d**” sesinin durumu Eski Anadolu Türkçesinde karışık bir görünüm sergilemektedir.

d >> y

adağ >> ayak 123b/9

adır- > ayır- 23b/12

bod > boy : er boyı 34b/7

ked- > gey- : geyeler 52a/8

edgü > eyü⁹² : eyü 66a/11

tod- > toy- : toyum 103a/8

udı- > uyi- > uyu- : uyurdı 106b/3

adruk > ayruk 119b/13

ķ- > ħ

---

⁹² Gürer Gülsevin ve Erdoğan Boz, “edgü” sözcüğünün “eyü” biçimini almasını “Yutulma” başlığı altında vermektedir. (bkz. Gülsevin, Boz, a.g.e., s. 46)

Bu değişim, Türkiye Türkçesine gelindiğinde kelime başında “kanı” ve “kanı” örnekleri dışında görülmemiştir. Çünkü Türkçe kelimelerde ön seste h bulunmamaktadır. Bu ses değişimi, metinde birkaç yerde iç ses görünümünde ortaya çıkmıştır. Mehmet Dursun Erdem, bu seslik değişimin Orta Anadolu ağızlarında görülen karakteristik bir değişim olduğu görüşündedir⁹³. h sesi, Azeri şivesinde umumileşmiştir.

yoşsul > yoşsul : yoşsullarımı 3b/8

aķşam > aķşam 37b/7

taķı >> daķı 69a/14

1.3.11. Dudaksılaşma

Dudak ünlüleri de denilen o, ö, u, ü yuvarlak ünlüleri, çoğunlukla g ile yazı dilimizde kullanılmayan ŋ sesini dudak ünsüzlerine dönüştürürler.⁹⁴

V G V >> V v V

ķulaęuz > ķulavuz : ķulaęuzlayup 70a/3 , ķulavuz 110b/1

soęuķ > sovuķ : sovutmaķ 8a/10

göğde > gövde : gövdemize 13a/2

⁹³ Mehmet Dursun Erdem, “Ağızlardan Etkilenme Derecelerine Göre Osmanlı ve Eski Anadolu Türkçesi Metinleri ve Bu Metinlerin Diline Kaynaklık Eden Ağızlar”, *İlmi Araştırmalar*, Sayı: 22, 2006, ss.83-110, s. 98.

⁹⁴ Şahin, a.g.e., s.36.

Türkiye Türkçesinde v'ye dönüşen bazı g'lerin korunduğu örnekler de mevcuttur: dögmek 28a/14 ; dögerler 47a/2. Söz sonunda da oğ- > ov- örneğine rastlanır : 77a/8

1.3.12. İkizleşme

Bu hadise, çoğunlukla ekleşme durumunda eriyen “g” sesinin uzattığı ünlünün normal uzunluğa dönerken hece dengelenmesi amacıyla ortaya çıkmış bir hadisedir.⁹⁵

elig> elli 4b/5

idisi >> issi 71b/5

1.3.13. Tekleşme

Türkçe asıllı olmayan kelimelerde sonda yan yana bulunan çift ünsüzden biri Türkçeye uydurularak düşürülebilmektedir. Tekleşen ünsüz, kelime ünlüyle başlayan bir ek aldığında tekrar çift ünsüz halinde görünür.⁹⁶ Metinde şer, red ve kere sözcükleri hep şeddeli biçimde yazıldığı için yalnız bir örnekte tekleşme hadisesine rastlanır.

ulluğ >> ulu 64a/6

1.3.14. Ünsüz Kaynaşması

İki ünsüzün birleşerek tek ünsüz haline gelmesi olayıdır. Örneğin, 2. teklik kişi zamiri olan “sen” sözcüğünün üzerine yönelme durumu eki geldiğinde

---

⁹⁵ Şahin, a.g.e., s.47.

⁹⁶ Şahin, a.g.e., s.91.

sözcük “saña” biçimini almıştır.. Aynı durum, 1. ve 3. teklik kişi zamirleri “baña” ve “aņa” için de geçerlidir. “yaņa” sözcüğünde de kaynaşma mevcuttur.

1.3.15. Ötümlüleşme

Ünsüzler, gürültülü veya ötümlü ünsüzler ve gürültüsüz veya ötümsüz ünsüzler olmak üzere iki gruba ayrılır. Ötümlü ünsüzler ile ötümsüz ünsüzler, dillerde gürültünün olması veya olmaması bakımından ayrılır ve çiftleriyle anılırlar. *b-p, d-t, v-f, g-k, ğ-k, j-ş, c-ç, z-s* vb.⁹⁷ Ötümsüz ünsüzlerin ses yolunun genişlemesi esnasında ötümlü eşlerine dönüşmeleri bu hadiseyi meydana getirmiştir. Bu tür fonetik hadiseler, tüm dillerde geçerli olan en az çaba yasasını uygulamak adına ortaya çıkmış hadiselerdir. Eski Anadolu Türkçesi açısından bakacak olursak Oğuzcayı diğer Orta Türkçe şivelerinden ayıran en önemli fonetik özelliklerinden biri kelime başında ünsüzlerin ötümlüleşmesidir.⁹⁸ Bu hadise, *t>d ; k>g ; ç>c ve p>b* sesleri arasında gerçekleşir. Tek heceli Türkçe kökenli sözcüklerdeki ötümlüleşmenin asli ünlü uzunluklarıyla ilgili olduğu yapılan çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Bir başka görüş sunan Zafer Önler de *b, c, d, g* benzeri ünsüzlerinin tek heceli sözcüklerde yer alma durumunu incelemiş ve bunların ancak uzun olarak söylendiğinde ötümlü kalabileceğini ifade etmiştir. Bu değişimde doğrudan doğruya ses fizyolojisinin etkili olduğu görüşündedir.⁹⁹ Ancak bunların dışındaki ötümlüleşme ve ötümsüzleşme hadiselerine dair sebep ve sonuç ilişkileri halen üzerinde çalışılan konulardan biridir.

⁹⁷ Günay Karaağaç, *Türkçenin Dil Bilgisi*, 1. Basım, Ankara: Akçağ Yay., 2012,

⁹⁸ Şahin, a.g.e., s. 46.

⁹⁹ Zafer Önler, “Türkiye Türkçesinde Ünlü Uzunluklarının İzleri”, *VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (Basılmamış)*, 24-28 Eylül 2012, Ankara.

Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi” isimli çalışmasında Oğuz Türkçesinin yazı dili olmadan evvelki serüvenini tüm detaylarıyla okuyucuyla paylaşırken ötümlüleşme hadisesi ile ilgili de bilgi vermiş, bizleri 11. yüzyıla götürerek Kâşgarlı’nın Oğuzca’daki bu ses dönüşümleri ile ilgili verdiği bilgileri okuyucuya nakletmiştir.

Kâşgarlı, “*Oğuzlarla onlara yakın olanlar kelimedeki t- harfini d- harfine çevirirler. Türkler (Karahanlılar) deveye tewey, bunlar devey derler.*” demiştir.¹⁰⁰ Yani Eski Türkçede muhafaza edilen birçok söz başı #t ünsüzünün bu döneme gelindiğinde #d olması bu ötümlüleşme örneklerinden yalnızca biridir. Fakat diğer ötümlüleşme hadiselerine nazaran bilhassa bu iki ses arasındaki değişimler Türkolojide hep tartışmalı bir seyir izlemiştir. Konu ile ilgili halen bulanıklığını koruyan noktalar da mevcuttur.

Birçok araştırmacı, söz başı t > d ötümlüleşmesi üzerinde araştırmalar yaparken söz içi ve söz sonundaki ötümlüleşme hadiseleri bir parça daha gölgede kalmış vaziyettedir. Söz başındaki değişimle alakalı tartışmanın dayanak noktası eserden esere farklılık gösteren sözcük örnekleri ve imla örnekleriyle karşılaşılıyor olmamızdır. Tabii ki bunda yazı dili ile konuşma dilinin hiçbir zaman tam olarak örtüşen bir seyir takip etmemesi büyük bir etkindir. Sözcüklerin yazımındaki bu çift görünümde ötümlüleşme hadisesinin kararsızlığı yanında müstensih hatalarını da görmek gerekmektedir. Dolayısıyla karşımıza çıkmış olan eserlerde ve dahi incelemesi yapılan bu eserde de kurallı bir t > d değişiminden bahsedebilmek mümkün değildir. Metin içi içinde geçen aynı sözcük bazen aynı varak içinde dahi çift görünümlü yazılabilmektedir. Yani metinde #t ve #d ünsüzleri nöbetleşe kullanım hâlinindedir demek doğru olacaktır.

---

¹⁰⁰ Korkmaz, a.g.e., s.57.

Dolayısıyla kararsız bir tutum söz konusudur. Zeynep Korkmaz, söz konusu fonetik hadisenin Oğuz-Türkmen lehçelerinde yavaş ilerleyen bir süreç halini aldığı görüşündedir. Şöyle ki, t- > d- değişiminde ince sıradan t sesinin d sesine dönüşümüne nazaran kalın sıradan ʈ sesinin d sesi ile nöbetleşe kullanılması farklı iki seyir izlemiş bir durumdur. Korkmaz, bu sürecin hem geniş bir zamana yayıldığını hem de bu süreç içerisinde kalın sıradan ʈ ünsüzünün değişim aşamalarına birçok etkenin etki ettiği görüşündedir. “Ağızlar ve bölgeler arasında birbiri ile zıtlaşan ve bugüne kadar süregelen birtakım ayrılıkların göze çarpması” ve bu ünsüzün “ Müstensihler eliyle, eserlerin değişik kopyalarına asıllarından farklı şekillerde girmiş olması”, üzerinde durduğu sebeplerden birkaçıdır.¹⁰¹ Yapılan son çalışmalardan birkaçı ML’deki ötümlüleşme hadisesi yaşayan örnekleri incelerken gözümüze çarpmıştır. Şaban Doğan’ın “Eski Oğuz Türkçesinde (Eklenme Harici) Söz Sonu t>d ve k>g Ötümlüleşmeleri”¹⁰² isimli makalesi ışığında okuduğumuz “Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Başı T-/D- Meselesi”¹⁰³ isimli bir başka çalışma da Hakan Akça tarafından hazırlanmıştır. Bahsi geçen çalışmada evvelkilerden farklı bir metot denemesi dikkati çeker. Akça, Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde kelime başı t ünsüzünün imlasında tı (ط) ve dal (د) harflerinin nöbetleşe kullanılması sebebiyle bu seslerin eski Arapçadaki değerlerini tespit etme yoluna gider. Öncelikli olarak Eski Anadolu Türkçesi döneminde insanların bu sesleri İslami çevrede ortaya konan ürünlerden öğrenmiş olduğu varsayımından hareketle Kur’ân-ı Kerîm’deki ses değerlerini referans alarak incelemiştir. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm’in kıraati hiçbir zaman değişmeyecektir. Ulaştığı

---

¹⁰¹ Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü (Vocal) Uzunlukları”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2005, s. 502.

¹⁰² Şaban Doğan, “Eski Oğuz Türkçesinde (Eklenme Harici) Söz Sonu t>d ve k>g Ötümlüleşmeleri”, *Dil Araştırmaları*, Sayı: 12, Bahar 2013, ss. 59-96.

¹⁰³ Hakan Akça, “Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Başı T-/D- Meselesi”, *Türkbilgi*, 2017/34: ss. 7-24.

sonuç şu olmuştur: tı (ط) harfinin te (ت) ile alternans halinde olması Eski Anadolu Türkçesinde kelime başı t- ünsüzünün korunduğunu gösterir. Ancak, t ünsüzünün ister kalın sıradan ister ince sıradan olsun, dal (د) ile alternans halinde kullanılması burada bir imla sorunu olduğunu düşündürmüştür. Buradan da hareketle mercek altına aldığı tecvit kitaplarına göre tı (ط) ile dal (د) seslerinin teşekkül noktalarının aynı olduğu sonucuna ulaşmış ve müelliflerin bu iki sesi birbiri yerine kullandığı sonucuna ulaşmıştır. Bizce de bu çalışma dikkate alınarak dönemin ses ve şekil özelliklerini tam anlamıyla veren tüm eserlerin yeniden bu bağlamda incelenmesi araştırmacıyı başka başka bulgulara ulaştırabilir. MI'deki ötümlüleşme hadisesi yaşayan sözcük örnekleri şunlardır:

- ✓ Metinde hem “t”li hem de “d”li örnekler de bulunmaktadır:
dutasız 86a/2 , dutdı 39b/7 , durmayup 49b/6 , durdum 49b/7 , doğmadı 61b/6 , doğurmadı 61b/5 , ditredi 112a/8 , titremek 108a/11 , tırduğı 6a/4, dutadurdukları 70a/12 ~ dutaaturdukları 64a/12
- ✓ Yalnızca “d”li biçimde kullanılanlar:
dükürdi 114b/9, dükeli 57b/9 , dudağı 13a/11 , dibünde 51a/4
- ✓ İç seste -t- > -d-
idüp 48b/2 , işidüp 72a/5 , gidüp 73b/11, dirilden 66a/7, odun 28a/3
- ✓ Ön seste k- > ğ- ötümlüleşmesinin metinde tek bir örneğine rastlanmıştır: ğavğa 82b/15
- ✓ İç seste -k- > -ğ-
oğlanlığından 75b/1 , ayrulığı 75b/9 , za’ıflığından 85b/4 , yırtduğında 99b/11 , koşduğı 100b/5, balçığı 51a/13
- ✓ İç seste -k- > -g-
cenginde 102b/13 , begliğinde 103b/6 , ekmeği 42a/9 , gereği 95b/5

- ✓ Ön seste p- > b-
peynir > beynir 28a/7
- ✓ Son seste -p- > -b-
top > tob : tobi 7a/13
- ✓ Son seste ötümlüleşme:

ET’de “süd” ve “ağac” sözcüklerinin son sesleri c ve d ile yazılmıştır. ML’de ağac sözcüğü ağaç şekli ile nöbetleşe kullanılmıştır. Fakat süd sözcüğü ET’deki gibi kullanılmıştır.¹⁰⁴

1.3.16. Ötümsüzleşme

ET döneminde sözcük başı ve sonu **b** sesi, gelişimini Türkiye Türkçesinde sözcük başı ve sonu **p** sesine değişim yönünde tamamlamıştır. Aynı şekilde d sesinin de çoğunluğu söz başında olmak üzere t/t şekli ile ötümsüz kullanımlarına rastlanmıştır. Söz sonunda **-(U)p** ulaç ekinin imlası da eser boyunca çift görünümlü olarak karşımıza çıkmıştır. Aynı sözcüğün üzerine gelen bu ulaç eki bir varakta **-(U)b** ile bitmişse bir başka varakta **-(U)p** şekli ile görülebilmektedir. ML’de ötümsüzleşme hadisesi yaygın olmamakla birlikte görüldüğü örneklerden bazıları şunlardır:

- ✓ bıçkı > pıçğu 39a/4
- ✓ biş- > piş- : pişirmek 28a/3
- ✓ buṭlān > putlān 2a/3
- ✓ t- sesinin korunduğu sözcükler:

¹⁰⁴ Zafer Önler, “Türkiye Türkçesinde Ünlü Uzunluklarının İzleri”, *VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (Basılmamış)*, 24-28 Eylül 2012, Ankara.

urdılar 40a/7, oğdı 41a/6 , urđı 54b/12 , nieturur 47a/13 , çaldı 49b/10 ,
avarı 50a/14 , uracak 50a/7 , onlar 52a/8 , otolu 55a/8 , olmiş 55a/12 , oğrı
54b/11 , oğursa 56a/8 , 56a/14 , çağda 69a/10 , oğru 71b/3 , ağıtdı 117a/10

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOJİ)

1. Şekil Bilgisi

Şekil bilgisi, “sözlüksel ve dilbilgisel (görevsel) biçim birimleri, bunların sayılarını ve işleyiş kurallarını belirlemek; bağımlı ve bağımsız olarak ikiye ayrılan sözlüksel ve dilbilgisel biçimbirimlerin işlevlerini ortaya çıkarmak”tır.¹⁰⁵ Çalışmanın bu kısmında Mecma’ü'l-Letâyif’teki dil birimleri şekilsel açıdan incelenmiştir. Sözcük türlerinin yanı sıra ilk dört ana başlığı “Ek” kategorisine ayırarak eklerle ilgili farklı alt kategorilerin olması sebebiyle öncelikle inceleme yaparken hâlihazırda eklerle ilgili eski ve güncel sınıflandırma çalışmalarına göz gezdirilmiştir. Dil bilgisinde gerek sözcük yapımında gerekse sözcüklerin kullanım alanını genişletmede son derece önemli yeri olan bu bağımlı biçim birimler hakkında dil bilgisi kitaplarında geçmişten günümüze dek birçok çalışma yapılmıştır. Özellikle Türkologlar ek sınıflandırmalarıyla ilgili birçok hususta ortak paydaya varmış olsa da hâlen teorik bilgiyi pratiğe, pratik bilgiyi de teoriğe dönüştürme aşamalarında sıkıntılarımız mevcuttur. Konunun çıkış ve varış noktası aslında ortaktır. Yani, her dil birimi varlığını bir başka dil biriminin varlığına borçlu ise, bu bize mükemmel ve sorunsuz bir biçimde işleyen dizgisel bir sistemi işaret eder. Bu sistem içerisinde dilin matematiksel yapısının kusursuzluğu öyle muntazam bir

---

¹⁰⁵ Erdoğan Boz, *Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi*, 2. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2013, s.1.

biçimde işler ki, bir hatanın meydana gelmesi neredeyse imkânsızdır. Mecazi bir söylemle eklerdeki temel sıkıntı şuradan kaynaklanır; örneğin bir yap-bozda birden çok parça vardır ve hepsinin ait olduğu bir yer vardır. Yani her parça birleşeni ile anlam kazanır. Ekler de böyledir. Her bir parçanın ilgili boşluğa yerleşmesi gerekirken bazen bu dağılımda hatalar meydana gelebilir. Oysaki yapılmış olan tüm tasnif denemelerinde ortak bir gaye vardır. Bu gaye, eklerin işlevsel ve anlamsal fonksiyonlarını düzgün ve doğru bir biçimde konumlandırarak dil dizgesini doğru bir biçimde işletmektir. Metnin şekil bilgisi kısmı mercek altına alınırken Prof. Dr. Gürer Gülsevin'in daha evvel V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı'nda sunmuş olduğu bir bildirden¹⁰⁶ ve *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* isimli çalışmasından faydalanma yoluna gidilmiş, tüm ekler Gülsevin'in belirlediği 4 ana kategoride ele alınmıştır. Gülsevin, bu tasnifi yaparken eklerin sözlüksel malzeme sunup sunmamasını hareket noktası olarak almıştır.

İlki, **“Türetme Ekleri”** kategorisidir. Bu kategorideki salt amaç, buraya dahil edilen eklerin kalıcı sözlüksel sözcükler üretmesidir. Yani türetilen her yeni sözcüğün sözlükte kendisine bir kavram alanı buluyor olması esastır.

İkinci kategori, **“Tür / Görev Değiştirici Ekler”** adını taşır. Buraya dahil edilen ekler, eklendikleri sözcüklerde kalıcı bir değişikliğe yol açmadan tür ve görev değiştirici fonksiyonlar yüklenirler. Eklendikleri sözcükleri kalıcı sözcüksel yeni bir sözcük haline getirmeyen ancak söz konusu sözcüklerin türünü/görevini değiştiren bir misyon yüklenen bu ekler fiilimsi ekleri ve çatı eklerini kendisine dahil eder.

---

¹⁰⁶ Gürer Gülsevin, “Türkçede Sıra Dışı Ekler ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine”, V. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı II*, 20-26 Eylül 2004, ss.1267-1285.

Üçüncü kategoriye “İşletme Ekleri” oluşturur. Korkmaz, bu ekleri adlar arasında veya adlar ile fiiller arasında geçici ilişkiler kuran ekler olarak tanımlar. Yani, yapım ekleri kök ile gövdenin kendi sınırları içinde kaldığı halde, işletme ekleri, kök ve gövdelere bazı anlam bağlantıları katarak onları birbiriyle ilişkiye geçirir.¹⁰⁷ Üstünova da dil dizgesini oluşturan birimler, dilin akışını sağlamak amacıyla birbirine anlamsal ve biçimsel olarak bağlanmak zorundadır görüşünü taşır.¹⁰⁸ Yani, bu ekler sözcüğün türünü değiştirmez ve yeni bir sözlüksel malzeme ortaya koymaz. Gramer birimleri arasındaki ilişkileri düzenlerler. Gülsevin, “öge belirleyici ekler” ve “bağlantı kurucu ekler” olmak üzere ilk alt başlıkta bu kategoriye tanıtmıştır.

Dördüncü kategoride ise “Kategori Ekleri” yer almaktadır. Bu ekler de tıpkı işletme ekleri gibi birimler arasında hareket etmeye olanak sağlayan, anlamı zengin kılan işlevler taşır.

1.1. Türetme Ekleri

1.1.1. İsimden İsim Türeten Ekler

EK	Ekin İşlevi	ML’de Geçen Örnekleri
+AK	Bu ek; küçültme, sevgi, kuvvetlendirme işlevlerinin yanı sıra organ adları yapımında da	<i>eşek 30a/9</i> <i>kulak 56b/6</i>

¹⁰⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 3. Baskı, Ankara : TDK Yay., Mart 2009, s. 22.

¹⁰⁸ Kerime Üstünova, *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, 1. Baskı, İstanbul : Kesit Yay., 2008, s. 49.

kullanılan bir türetim ekidir.

+Aru İstikamet bildiren kelimeler *içerüsine 53b/14*
türetir.¹⁰⁹ *ilerü 69a/12*
yuğaruda 36b/3

+CI Türkçenin tüm tarihî *elçi 97a/2*
dönemlerinde kullanılmış olan *ķulluķçılarına 47b/8*
ve Türkiye Türkçesinde de işlek
bir biçimde varlığını sürdüren
fâil adları yapan ve meslek
adları türeten bir ektir.

+dAş Ortaklık ve beraberlik bildiren *beñdeşden 48a/1*
isimler yapar.¹¹⁰ DLT’de ek, *yoldaşı 60b/5*
arkadaşlık ve yakınlık ilgeci *ķardaş 87a/3*
olarak değerlendirilmiştir.¹¹¹

+düz Zaman zarfı yapmaya yarayan *gündüz 34a/14*
işlek olmayan bir ektir.¹¹²

+ıl Renk adları yapar. *yeşil 12b/6*
ķızıl 2a/13

---

¹⁰⁹ Gülsevin, a.g.e., s.102.

¹¹⁰ Şahin, a.g.e., s.54.

¹¹¹ Ercilasun, Akkoyunlu, a.g.e., s.175.

¹¹² Şahin, a.g.e., s.54.

+İk Oldukça işlek bir ektir. İsimler *azgunlık 74a/13*
ve sıfatlardan soyut isimler *beglik 87a/10*
yapar. Yer, mekân ve meslek *kızlık 90b/1*
isimleri türetir. *çekürgelik 90b/1*
karanulık 92b/13
küçüklükden 113a/1
kahıllık 95a/5
arıtmaçlıkda 107b/5
pāsüpānluk 3b/7

+te “İr” sözcüğü üzerine gelerek *irte 63a/13*
yeni bir zaman ismi türetmiştir.

113

+vaş Aslında “baş” kelimesi olduğu, *karavaş 113b/4*
kelimenin başındaki b sesi'nin
sızıcılaşarak v'ye dönüştüğü
düşünölmektedir. Yani, bu şekil,
gerçekte bir ek olmayıp,
'ekleşmiş' müstakil bir
'kelime'dir.¹¹⁴

+rA Yön gösteren zarflar yapar. *taşra 114b/8*

¹¹³ Şahin, a.g.e., s.167.

¹¹⁴ Gülsevin, a.g.e., s.105.

şonra 116a/14

+mİş Altı ve yedi sayı isimleri *altmış 11b/11*
üzerinde kalıplaşmış olarak *yetmiş 11b/7*
görülür. ¹¹⁵

+ndü “İki” sayı isminin üzerine *ikindü 30a/2*
gelerek, vakit bildiren yeni bir
isim yapmıştır. ¹¹⁶

+sİ Benzetme anlamı taşıyan bir *ayruksı 11a/9*
ektir.

1.1.2. İsimden Fiil Türeten Ekler

EK	Ekin İşlevi	ML’de Geçen Örnekleri
+A-	Hem geçişli hem de geçişsiz fiiller yapar.	<i>oynadurın 7a/13</i> <i>yaşadı 16a/7</i> <i>dilerdi 17a/14</i>
+(A)l-	Geçişsiz fiiller yapar.	<i>dirildi 84b/13</i> <i>koçaldum 38b/8</i> <i>inceldükden 18b/8</i>
+(A)r-	Hem geçişli hem de geçişsiz fiiller türetir.	<i>suvarmağ 28a/2</i>
+eT-	Tek bir sözcükte görülür ve geçişli	<i>gözetdi 30b/10</i>

¹¹⁵ Gülsevin, a.g.e., s.104.

¹¹⁶ Gülsevin, a.g.e., s.104.

	fiil yapar.	
+DA-	Seyrek kullanılmış bir ektir.	<i>isteyügitdi 96b/14</i>
+I-	Geçişsiz fiiller türeten bir ektir.	<i>kağıdı 107b/9</i>
+IrgA-	Geçişli fiil yapan ve seyrek kullanılan bir ektir.	<i>azırğanmayasın 95a/4</i> <i>esirgeyüp 72b/1</i>
+IA-	İsimlerden hem geçişli hem geçişsiz fiiller yapabilen en işlek ektir. ¹¹⁷	<i>altunlamağ 14a/15</i> <i>ağırladı 95b/4</i> <i>gümişlemek 14a/15</i> <i>boğazlamağ 28a/5</i> <i>yalanlamağdan 62a/1</i> <i>işlemekden 65a/7</i> <i>gizlemek 23a/6</i>
+IA _n -	+IA ekinin –n- çatı eki ile genişletilmiş biçimidir. Bu ekle yapılan fiillerin +IA ekli biçimleri kullanılmaz.	<i>ğussalanursın 38a/3</i>

1.1.3. Fiilden İsim Türeten Ekler

EK	Ekin İşlevi	ML'de Geçen Örnekleri
-AnAk	Seyrek kullanılan bir ektir. Eserde	<i>degenek 40b/10</i>

¹¹⁷ Gülsevin, a.g.e.,s.106.

	tek bir örnekte rastlanmıştır.	
-Im	Genellikle bir defada veya bir hamlede yapılan işleri gösterir. ¹¹⁸	<i>ölüm 42a/2</i> <i>toyum 103a/8</i>
-GUn	Edilgen çatıda –miş anlamı taşıyan kelimeler türetmeye yarayan bir ektir. ¹¹⁹	<i>azğun 75a/9</i> <i>kaçkun 37a/11</i> <i>kırgun 31a/10</i>
-GU	Genellikle alet isimleri yapan ek, bazan çeşitli anlamlarda mücerret ve müşahhas isimler de türetmektedir. ¹²⁰ Ünlüsü yuvarlak olan bu ek, isim yapmaya yarar.	<i>sevgülü 55b/1</i> <i>bıçku 39a/9</i> <i>uykuya 8a/11</i>
-In	İşlek bir ek değildir.	<i>ekinlerine 120b/15</i> <i>şatun 8a/1</i>
-(A)k	Hatice Şahin, bu eki –Gan eki ile ilişkilendirerek eylemden devamlılık bildiren sıfat türetme işlevinden bahsetmiştir. Ayrıca alet ve eşya isimleri yapmaya da yarayan bir ektir. Fakat bu ek EAT’de işlek bir ek değildir. Yer adları yapar ve birkaç sözcükte	<i>sancağ 32a/14</i> <i>turağıdur 9a/15</i> <i>dilek 30b/6</i> <i>döşek 17b/6</i> <i>dutsağ 94a/10</i> <i>yıkuk 36b/2</i> <i>yanuk 36b/2</i> <i>toğ 103a/8</i>

¹¹⁸ Gülsevin, a.g.e., s.107.

¹¹⁹ Gülsevin, a.g.e., s.107.

¹²⁰ Özkan, a.g.e., s.120.

	alet adları yapar.	<i>buyruğıyla 32a/13</i>
-mAz	Geniş zamanın olumsuz sıfat-fiil ekidir. Kalıcı sıfatlar yapar.	<i>yaramaz işleri 31b/10</i>
-men	İşlek bir ek değildir.	<i>degirmene 104b/1</i>
-(y)IcI	Bir fiili çok ve devamlı yapan kişi ve nesnelere bildiren isim ve sıfatlar yapar.	<i>giderici 5b/8</i> <i>degürici 17b/6</i> <i>viribicinüjdür 119b/1</i>
-(I)t	Geçişli fiillere gelerek isim yapar.	<i>ögütleyüp 87b/6</i>
-(I)ş:	Daha çok hareket ve oluş isimleri türetir. ¹²¹	<i>sağışı 14b/11</i>
-U	ET'deki -ı-g, -i-g ekinden gelmektedir. ¹²² Ergin, bu ekin zarf-fiil eki kalıplaşması yaşamadan evvel -gU fiilden isim yapma eki olduğunu bildirmiştir. ¹²³	<i>korğudan 15a/8</i> <i>koğularla 34b/13</i> <i>ayruluğı 75b/9</i> <i>öli 29a/3</i>
-mAKLIK	-mAK mastarı ile aynı fonksiyonda kullanılır. ¹²⁴	<i>“..fā'il vāhid hayr ve şer işlemekden biz-zāt hayr ve şer olmaklık lâzım gele” 65a/7</i>

¹²¹ Özkan, a.g.e., s.121.

¹²² Özkan, a.g.e., s.121.

¹²³ Ergin, a.g.e., s. 584.

¹²⁴ Şahin, a.g.e., s.172.

“..bereket du‘āsın kıldı şeyh
eyitdi yā keşîş çün ‘īsā
aritmaklıkda yahyāya” 107b/5
“..muḥammedūn elindeydi bāḳī
kalmaklık aḡa maḥşūş oldı”
114a/13

1.1.4. Fiilden Fiil Türeten Ekler

Ek	Ekin İşlevi	ML’de Geçen Örnekleri
-ele-	Bir fiili belli aralıklarla ve sık sık yapmayı bildirir. ¹²⁵	<i>depeledi 30a/4</i>
-y-	ET’deki d/ ekinin devamı olarak kuvvetlendirme işlevi taşır.	<i>toḳ toyum 103a/8</i>

1.2. Tür / Görev Değiştirici Ekler

1.2.1. Fillere Eklenenler

1.2.1.1. Fiilimsiler

---

¹²⁵ Gülsevin, a.g.e., s.109.

Fiilimsiler, eylemlerden türemelerine karşın eylemin bütün özelliklerini göstermeyen dil bilgisel yapılardır. Bir yüzleri eyleme, diğer yüzleri ada dönüktür.¹²⁶Olumsuzluk eki, iyelik eki, çatı eki alabilirler ancak eylem çekimine girmedikleri için eylemlerden ayrılırlar.¹²⁷

Tanımlama aşamasında dilbilgisi kitaplarında fiilimsiler için çok çeşitli tanımlar yapılmıştır. Tahsin Banguoğlu “yatık fiiler”¹²⁸ derken kimisi “fiilin isimcil siygaları”¹²⁹, kimisi “söz dizimsel adlaştırma ekleri”¹³⁰, kimisi de “fiillerin isim şeklidir” demeyi uygun görmüştür.¹³¹

Bu yapılar, hareket kavramı taşıyabilirler ancak çekimli fiiller gibi şahıs ve zaman ekleri alarak bağımsız bir cümlede yüklem olamazlar. Yani yalnızca, kalıcı olmayan ara form diyebileceğimiz isimler üretirler. Eski Anadolu Türkçesindeki fiilimsi grupları Saadet Çağatay tarafından incelenmiştir.¹³²

---

¹²⁶ Kerime Üstünova, *Dil Bilgisi Sorunları*, 1. Baskı, İstanbul: Kesit Yay., 2010, s.34.

¹²⁷ Nesrin Bayraktar, *Türkçede Fiilimsiler*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay., 2004, s.3.

¹²⁸ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, İstanbul, 1974, s.419.

¹²⁹ Jean Deny, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, (Çev. Ali Ulvi Elöve), İstanbul, 1941, s.418.

¹³⁰ Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, 1989, s. 283.

¹³¹ Ahad Üstüner, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 2000, s. 9.

¹³² Saadet Çağatay, “Eski Osmanlıcada Fiil Müştakları, I. Masterlar”, *DTCF Dergisi*, VI, 1/2, 1947, ss.353-368; “II. Participler”, *DTCF Dergisi*, VI, 4 1947, ss.525-552; “III. Gerundiumlar”, *DTCF Dergisi*, VI, 5, s.27-47

1.2.1.1.1 İsim-Fiil Ekleri (Mastarlar)

Fiile başka bir anlam katmadan o fiilden hareket ve iş ismi yapmak için kullanılan ve isim gibi çekime girebilmelerini sağlayan eklerdir.¹³³

-mAḳ: Bu ek ilk olarak Uygur Türkçesi dönemi metinlerinde bugünkü görev ve işlevinde karşımıza çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde de işlek bir biçimde kullanılmıştır. Ekin genişlemiş biçimi olan **-maḳlıḳ** hali de bu dönem eserlerinde yerini almış, bilhassa Harezmi Türkçesi döneminde ekin kullanımı yaygınlaşmıştır. Türkiye Türkçesi dönemine gelindiğinde ise **-maḳlıḳ** ekinin kullanımdan düştüğü görülmüştür.

- “..ne gerekse taḳuḳ pes boynına boncuḳ daḳ**maḳ** bidā‘at olmaya” : 13b/2
- “..delālet eyledi ki ḡazā altın altunla**maḳ** gümüšle**mek** ḡarām degülmiş” : 14a/15
- “..ve hem pençšenbih ḡünü ḡazāya ve sefere çık**maḳlıḳı** severdi” : 14b/5
- “..görklü nesnelere fāl dut**maḳ** ‘ādetindendi” : 14b/14
- “..ḡusl itmek aḡıza ū vir**mek** burnına ū vir**mek** misvāk it**mek**” 23b/10
- “..bidnūš ḡalaşdur**maḳ** kelb ḡalaşdur**maḳ** ḡamāma fūtasuz ḡir**mek**” : 24a/14
- “..aya karşı**maḳ** ısıklık vir**mek**” : 24b/15
- “..ve yeri nadās it**mek** ekin ek**mek** biç**mek** ekin ūvar**maḳ** yayaḳ yat**maḳ** ūd saḡ**maḳ**” : 28a/2
- “..ḡon dik**mek** ḡon yum**maḳ** bez doḡum**maḳ** iki iplik ḡeçür**mek** iki ḡarf yaz**maḳ**” : 28a/4

¹³³ Şahin, a.g.e., s.71.

-mA: Türkiye Türkçesinde **i-** ek fiili dışında her fiile gelebilen bu ek, eklendiği fiillerin iş isimlerini yapar. Eski Anadolu Türkçesinde çok işlek olarak kullanılmayan bir mastar ekidir.¹³⁴

- “..fetretün āhiriydi ve ba’zılar eydür bu fetret kudüsün **yıkılması** yapılması dedi” : 45a/11
- “..ve bu kitābuñ yazmasına göz nürin dökken arkadaşı” : 48b/7
- “..ya’nī qarışdurmasından ilerü idi” : 81a/7
- “..karañulıķda bir çeşmedür dediler bu cihānı seyr itmesine sebep” : 43b/8
- “..olmamaķdur üçünci ve anasınun ħaksuz yere ādem depelemesidür” : 47a/11

-(I)ş: Fiillerin tarzını gösteren bu mastar eki, hareket ve oluş isimleri türetir. Yazıtlar döneminden itibaren çok sayıda kalıcı isim yapmıştır. Ünlü ile biten sözcüklere –ş, ünsüzle biten sözcüklere eklendiği fiilin tabanındaki ünlüye uygun olarak –ış/-iş ; -uş/-üş şeklinde getirilir. Bayraktar, Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinden yola çıkarak bu dönemde kullanılan -(I)ş mastar eki için şöyle bir tespitte bulunur: “*Eski Anadolu Türkçesine ait eserlerde ekin, ünsüz ile biten fiillere –ış/-iş; -uş/-üş biçimlerinden biriyle eklendiği ünlü ile biten fiillere ise, kalıcı isimler yapma göreviyle*

---

¹³⁴ Şahin, a.g.e., s. 71.

*kullanılıyorsa –ş, fiilin hareket ismini yapma göreviyle kullanılıyorsa –ış/-iş; -uş/-üş biçimlerinden biriyle eklendiği anlaşılmaktadır.*¹³⁵

Muharrem Ergin mastar ekleri kategorisinden bahsederken aralarındaki bazı farklılıklara değinmiştir. Bu farklılıklar, anlamsal açıdan bakıldığında görülebilir türdendir. Şöyle ki, Ergin, -mağ / mek mastar ekini –ma / -me mastar ekiyle birçok açıdan birbiriyle aynı olarak değerlendirir. Fakat mağ / mek ekini hareket isimleri yapan bir ek olarak alır ve –ma / -me ekini iş isimleri yapan bir ek olarak gösterir. Hatta şöyle bir ifadesi bulunmaktadır: *“Yaptığı isim –mağ , -mek’in yaptığı isimden daha çok isimdir diyebiliriz.”*¹³⁶

Ergin, üç mastar eki için yaptığı değerlendirmeler sonucunda şu sonuca ulaşır: bu üç ek arasında fonksiyon bakımından derece farkları bulunmaktadır. Ona göre;

- › –mağ / mek belirlilik açısından isim yapma fonksiyonu en kuvvetli ektir.
- › –ma/-me eki, -mağ / mek’in üstlendiği işlevlerin yanı sıra ondan farklı olarak nesne isimleri yapmaya da elverişli bir ektir.
- › –İş eki ise aralarında nesne ismi yapmaya en elverişli ektir.

1.2.1.1.2. Sıfat-Fiil Ekleri (Participleler)

*“Fiillerin, zamana bağlı isim ve sıfat şekilleridirler. Fiillerden geçici sıfatlar yaparlar. İsimler gibi, çokluk, iyelik ve hal eklerini alırlar.”*¹³⁷

---

¹³⁵ Bayraktar, a.g.e., s.32.

¹³⁶ Ergin, a.g.e., s. 186.

¹³⁷ Gülsevin, Boz, a.g.e., s.96.

-mİş: Geçmiş zaman sıfat-fiil ekidir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde genel yuvarlaklaşma eğiliminin eksine ek, hep düz ünlülü olarak karşımıza çıkmıştır.

- “..gökden in**mİş** dört kitāpdan” : 2a/9
- “..adı çık**mİş** pādişāhdun” : 6b/4

-dUğ: Görülen geçmiş zaman kavramını fiile katarak isim yapan çok işlek bir biçimde kullanılan sıfat-fiil eklerinden biridir.¹³⁸

- “..bundan maqşūd kendü kılınığ utand**uğ**ın kōrkusın gidermekdi” : 44a/15
- “..bu kul hacleden t**urduğ**ı yerde” : 6a/14
- “..muḥammed muṣṭafā anuğ zamānında dünyāya gel**dü**ğine faḥr idüp” : 3a/8
- “..ve ol kişi gāfil ve ıvecek iş güç şınmad**uğ** kişi ola” : 3b/1
- “..üstüme aş dök**dü**ğün neydi didi” : 6a/15
- “..bular mecmū’ı ağla**şduğ**ı vaqıt” : 9b/4

-(y)AcAk: Bu sıfat fiil eki, gelecek zaman anlamı taşır. Bu ekin etimolojisiyle ilgili Zeynep Korkmaz’ın çalışması önemlidir.¹³⁹ Ek, günümüz Türkçesinde yerini gelecek zaman ekine, yani kip eki olma işlevine bırakmıştır.

- “..düşmanla bulı**şacağ** çeri içinden kaçmaya” : 9b/15
- “..tañrıya ki beni yaratdı ve benüm t**uracağ** yerüm deniz içinde kaya ortasında” : 50a/7

¹³⁸ Şahin, a.g.e., s.72.

¹³⁹ Zeynep Korkmaz, “Türkçe’de –acağ /ecek Gelecek Zaman (Futurium) Ekinin Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C I, TDK Yay., Ankara, 1995, s.3-11

- “..mışırda alıķoyı**ca**k gücle mışıra hücüm itdüklei” : 64a/1
- “..ŝām meliki ümerāsına emr itdi ki yahūdilerünj namāz kı**la**ca**k** yirlerinde putlar kıoyalar” : 79b/1
- “imdi bu sarāyuñ üstünde bir ŝahāret alı**ca**k yer var mı” : 54a/13

-(y)AsI: Gelecek zaman kavramı veren ikinci derecede işlek bir sıfat-fiil ekidir.¹⁴⁰

- “..anda göre ve eger biz yaruya yarusın getüresi olursavuz” : 35b/13
- “..iskenderünj dünyāda ne kılduğı beyān idesi olursavuz” : 44a/13
- “..bir mü’min kışi okımaya illā okı**ya**sı olursa” : 62b/11

-(y)An: “Bütün Türk lehçelerinde yaygın olarak kullanılan geniş zaman sıfat-fiil ekidir.”¹⁴¹ Ekin önündeki ğ/g sesinin Batı Türkçesinde düşmesiyle ek, -An biçimine dönüşmüştür. -An ekiyle türetilmiş sıfat fiiller, cümle içerisinde çeşitli görevler üstlenerek ögeleşebilir, söz öbekleri içinde yer alabilirler.

- “..ol and iç**en** kıŝinünj” : 5b/12
- “..ve tevrītden ve kıur’ān içinde gel**en** tevārīḥ-i enbiyādan” : 1b/9
- “..ya’nī zılm gör**eñ** kıŝinünj” : 3a/1
- “..tā işid**en**ler ve gör**en**ler” : 6b/6
- “..ol şatun al**an** şordı” : 8a/1

¹⁴⁰ Şahin, a.g.e., s.73.

¹⁴¹ Üstüner, a.g.e., s.52.

-(U)r: Tüm sıfat-fiil ekleri içinde en fazla çeşitlilikle kullanılabilen ektir. Geniş zaman anlamı veren bu ekin olumsuzu –mAz/ -mAs'tır. Eski Anadolu Türkçesinde ismin hal ekleriyle ve iyelik ekleriyle birlikte kullanım örnekleri mevcuttur.

- “..tekzīb itdiler ve yaram**maz** işleri çok işlediler” : 31b/10
- “..vahıydür ki bu üçü birbirinden ayrılm**maz** ‘ilm ki kelimedür” : 74b/15
- “..ve o**ğur** ve yazu oğren**ür** oğlancuıkları kırdı” : 90b/13

1.2.1.1.3. Zarf-Fiil Ekleri (Gerundiumlar)

Zarf-fiil, ulama zarf-fiili olması durumu hariç, hareket ifadeli fiil zarfı yahut hem fiil hem zarf olan kelime yahut da zarf gibi kullanılan fiil demektir.¹⁴² Her türlü fiil kök ve gövdelerine belirli eklerin getirilmesiyle oluşturulan zarf-fiillerde fiildeki asıl anlam değişmez, bu yönüyle isim soylu zarflardan ayrılırlar.¹⁴³ Yardımcı fiillerle yan yana kullanılarak tezlik, yeterlik, sürerlik, yaklaşma anlamı veren kurallı birleşik fiiller kurarlar. Hüküm taşıyan bitimli bir hareket değil, hüküm taşıyan çekimli fiillerin hareketine yardımcı bir hareket ifade ederler.¹⁴⁴ Fiillerin zarf şekilleri olarak belirtilen zarf-fiiller isim olarak çekime girmezler.¹⁴⁵ Yani bu yapılar, geçici zarf

---

¹⁴² Kamil Tiken, “Eski Anadolu Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Zarf-Fiiller”, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay.: 837, 2004, s.133.

¹⁴³ Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi”, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara: 2009.

¹⁴⁴ Ergin, a.g.e., s.338.

¹⁴⁵ Şahin, a.g.e., s.73.

oluşturan yapılardır. Üstünova bu yapıları fiili yapanı ve fiilin yapılma zamanını verme konusunda diğer fiilimsilerden daha yetkin görür.¹⁴⁶

-(y)IcAK: Bu ek, birleşik bir ektir. Etimolojisinin çizgileri kesin olarak çizilememiş olsa da EAT’de karşımıza çıkan en işlek zarf-fiil eklerindendir. “ok/ök” pekiştirme edatının bu ekin yapısında yaşadığı düşünülmektedir. Metinde de cümleye zaman ifadesi kazandırırken sık sık bu zarf-fiil eki karşımıza çıkmıştır. Ek, “-*ınca*, -*dıkta*, -*dığında*” anlamlarında, peş peşe gelen anları, zamanları ifade eder. ML’de bu ekle kurulmuş olan zarf-fiiller şunlardır:

- “..başın görmeyince ve kız dağı melik kıtına varı**ıcağ** muṭī’
olmadı” : 39b710
- “..ādem oğlanınuñ teninde yigrek nesne cāndur cān ayrılı**ıcağ** ten
hīç nesne degmez” : 56b/7
- “..uğradıysa feth itdi anda varı**ıcağ** kisrāya bitı yazdı” : 98a/3
- “..yārundası şabāh oldı şabāh olı**ıcağ** beşir ol gıce didügi keşīşi
getürdi” : 106b/13
- “..andan hür ola eyle olı**ıcağ** niçün ‘īsāyı ulūhiyyetle şıfatlayasız” :
107b/8
- “..kayşerün tonına aş sıçradı bunı görı**ıcek** kayşer kaçıdı” : 6a/10
- “..bu sözi işıdı**ıcek** bir sâ’at epsem oldı” : 6b/10

-(y)IncA: ET’de görülen “-**gınça/ginçä**” zarf-fiil eki, Batı Türkçesine gelindiğinde söz başı #ğ/#g erimesiyle Türkiye Türkçesinde de bugün kullanılan

---

¹⁴⁶ Üstünova, a.g.e., s.183.

biçimiyle karşımıza çıkmıştır. Tıpkı -(y)IcAK zarf-fiil eki gibi “zamandaşlık” ifadesi taşır. ML’de bu ekle kurulmuş olan zarf-fiiller şunlardır:

- “..idrīs peygamber gelince rivāyetde gelmişdür ki haḫ te’ālā anḫa günde” : 15b/5
- “..oğlanlarına on nesne sūnnet ḫodı sūnnet itmek istince ḫasıḫ yolmak ḫoltuḫ yolmak ” : 23b/9
- “..bir za’īf ādemsin peygamberlik saḫa gelince bize gelseydi” : 27a/7
- “..anlar daḫı inandılar ḫoş ta’zīm itdiler tā ölince muḫālifet itmediler” : 31a/1
- “..başın görmeyince ve ḫız daḫı melik ḫatına varıcaḫ” : 39b/10

-A: ET’den bu yana Türkçenin tüm tarihî lehçelerinde karşımıza çıkmış bir zarf-fiil ekidir. Birden çok anlamsal fonksiyonu vardır. Bunların birçoğu birbirine yakın fonksiyonlar olmakla birlikte küçük detaylarla birbirlerinden ayrılırlar. Bazı sözcüklerde tarz ifade eden bir hâl zarfı görünümünde, bazılarında amaç ifade eden bir hâl zarfı görünümünde ve bazılarında da bağlandığı fiil hareketinin arka arkaya pek çok kez tekrar edildiğini ifade eden bir görünüm sergiler. Ayrıca, *bil-*, *gör-*, *dur-*, *tır-*, *gel-*, *kal-* vb. yardımcı fiillerle kullanımı da bu dönemde karşımıza sıkça çıkmıştır. Şirin, vokal gerundiumunun Türkçede 3 şekilde karşımıza çıktığını söylemiştir. Bunlar:

“1) Zeynep Korkmaz’ın ifadesiyle ek kalıplaşmasının en ilginç örnekleri vokal gerundium ekleri ile gerçekleşmiştir. Kalıplaşma, kökenin unutulmasıdır. Köken unutulunca bu ekleri taşıyan sözcükler zarfa, edata hatta ada dönüşür. Bu dönüşümün

bir başka nedeni de, Zeynep Korkmaz'a göre Türkçede edat ve zarf yapma ekinin olmamasıdır. <aş-ı-r-ı; dahi < taç-ı ; diye < de-y-e örnekleri kalıplaşarak edata dönüşmüş biçimler; dolu < dol-u; yara < yar-a örnekleri ise kalıplaşarak ada dönüşmüş biçimlerdir.

2) Birleşik fiil yapımında kullanılır: gel-e bil-; düş-e yaz- vb.

3) Tekrar grubu zarflarında kullanılır: ağlaya ağlaya konuş-¹⁴⁷

ML'de bu ekle kurulmuş olan zarf-fiiller şunlardır:

- “..ağlayu ağlayu ol aracıktan çıktı” : 52b/6
- “..tā kıyāmete degin ābad qalasız ol deveyi boğazlayu boğazlan yeñ didi” :21b/15
- “..ol bendükçelerden kıllar dibinden cān niçe çeke çeke alur” : 47b/9
- “..yoldaşlık haqqın şağına dāyim yoldaşınuñ yüzine güle güle baka” : 9b/12

-ArAk: Bu zarf- fiil eki, -a/-e zarf-fiil ekinin *-rak /-rek* ekiyle genişletilmiş şekli olup Batı Türkçesinde görülmektedir.¹⁴⁸ Tarz ifade eden hâl zarflarından biridir. ML'de bu ekle kurulmuş olan zarf-fiiller şunlardır:

- “..katına geldi turarak iline t̄ama' idüp derdmendi depeledi” : 99b/4
- “..av avlayurak bir tağa atlandı” : 69a/10

---

¹⁴⁷ Şirin, a.g.e.

¹⁴⁸ Tiken, a.g.e., s. 137.

- “..mahlûklûğına işâret iderek geçdi ğavġa büyüyüp urmasun diyü” : 82b/15

-dUKCA: *-duk/-dük* sıfat-fiil ekiyle *-ça/-çe* eşitlik ekinin birleşiminden oluşmuş, “*vakitlenme*” ifade eden bir birleşik zarf-fiil ekidir. Yani, “*-dığđı sürece*” gibi bir anlam taşır. Gülsevin, “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller” isimli çalışmasında bu gibi yapılara “*birleşik zarf-fiil*” adını verirken Osman Nedim Tuna’nın da “*quasi gerundium*” (*aşağı yukarı zarf-fiil sayılabilecek bir yapı*) adını verdiğini nakletmiştir.¹⁴⁹ Yani bu gibi yapıları oluşturan eklerin her biri ayrı ayrı fonksiyonlara sahipken yan yana geldiklerinde asli görevlerinden uzaklaşarak yeni bir kimlik kazanırlar. ML’de bu ekle kurulmuş olan zarf-fiiller şunlardır:

- “..bu kez vardukça İmānları ve i’tikādları” : 31b/8
- “..elden geldükçe yardım idelüm didi” : 94b/8
- “..anlar muhammede zaĥmet itdükçe” 121b/6
- “..düşmān belürdükçe tābüti düşmana karşı dutup cenk ider” : 31b/7

-(I)ken: Birleşik zarf-fiil eklerindedir. “*-ken zarf-fiil ekinin kökeni konusunda tartışmalı hususlar bulunmaktadır. ET’de er- olan yardımcı fiil, tarihsel süreç içerisinde ET’den günümüz Türk dili ve lehçelerinde, farklı dönem ve sahalarda, er- > ir- > e-> i- gelişimini göstermiş, -ken zarf-fiili de bu biçimlerden birinin üzerine gelmiştir. EAT döneminde, iken /+ken isim unsurları, olumlu ve olumsuz geniş*”

---

¹⁴⁹ Gürer Gülsevin, “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. II, Sayı: 2, 2001, s.128.

*zaman sıfat-fiilleri ile belirsiz geçmiş zaman sıfat-fiilinden sonra gelebilmektedir.*¹⁵⁰

ML’de bu ekle kurulmuş olan zarf-fiiller şunlardır:

- “..bir gün evinde otururken bu benū isrā’īl içinde bir meşhūr” : 32a/4
- “..eşegin yavu kılmış isterken” 32a/6
- “..nūvāl bin şūryā anı şıdı kaçarken bir ağacdan” : 32b/13
- “..ben diriirken hārāb olmaya diyü ve bundan sonra meşhūrdur ki” : 35b/5

-(y/U)p: Ekin asıl şekli ET’deki –p’dır. Ünsüzle biten fiil tabanlarına yardımcı ünlü alarak gelir. Anlamsal açıdan “-arak/-erek”; “-mak suretiyle” gibi anlamlar ifade eder. Ekin ünlüsü, ET’de dudak uyumuna bağlı olarak şekil alırken EAT’ye gelindiğinde yuvarlaklaşma eğilimine uyarak –(U)p genel görünümünü almıştır. Bu zarf-fiil eki, eklendiği eylemin ifade ettiği hareketi bir sonraki harekete bağlar. Eklendiği eylemdeki hareketin en önemli özelliği tamamlanmış olmasıdır.¹⁵¹ Faruk Kadri Timurtaş, Gürer Gülsevin ve Muhammet Yelten de bu ekle dönem eserlerinde hep yuvarlak ve çok şekilli olarak karşılaşıldığını ifade etmişlerdir. Hayati Develi de, ekin uyum sürecinin ancak 18. yüzyıl itibarıyla tamamlandığı görüşündedir. Metinde bu ekin ünsüzünün hem ötümlü hem de ötümsüz imlaları karşımıza çıkmıştır. ML’de bu ekle kurulmuş olan zarf-fiiller şunlardır:

- “..alup mesçid-i akşāda yeyüp taşra çıkmazdı” : 35a/8

¹⁵⁰ Mehmet Özmen, *Türkçede –ken Zarf-Fiili*, TDK Yay., Ankara: 2014, s. 36.

¹⁵¹ Şirin, a.g.e., s.87.

- “..taşı taş üzerine koymayup ve için taş ve toprağıla taldurdu” : 36a/4
- “..balık karnına girüp çıkduğı zahmetden bu artuk oldu duymayup ağladı” : 38a/1
- “..anlayup ah bile dimedi hağ te’alānuñ emrine eyle rāzı oldu” : 39a/5
- “..günāh itmeyüp ‘ibādet eylemişdi” 39a/13

-(y)UbAn: Bu ek, ET’deki –pan/-pen ekinden gelişmiştir. Zeynep Korkmaz’ın bu ekle ilgili izahına göre buradaki –p, zarf-fiil eki olup üzerine gelen –an zarf-fiil eki de onu pekiştirme işlevindedir.¹⁵² ML’de bu ekle kurulmuş olan zarf-fiiller şunlardır:

- “..dīnine ve ne arysiyye mezhebine aña i’tikād idüben bu kelāmı dirken” : 86b/15
- “..sizi selāmatlığa çıkaruban size gerekse baña uyasız didi” : 88b/9

-dUKdA: -dUK sıfat fiil eki ve +dA bulunma durumu ekiyle oluşmuş ve “-dığı zaman” anlamı veren birleşik zarf-fiil ekidir.

- “..bu hāli göricek hātūnın uyardı uyukudan uyandukda eyitdi ki” 55b/9
- “..şeytān ‘īsā ile buluşdukdaki melekūt-ı arzı ‘īsāya gösterdi” : 64a/13

¹⁵² Korkmaz, a.g.e., ss.179-187.

- “..beytü’l-muḳaddesi bünyād itmege başladuḳda dört yıl öñ pādiṣāh olmışdı” 36b/5

-dUGIndA: -dUK sıfat-fiil eki, +I iyelik eki ve +dA bulunma durumu ekinden olmuşmuş “zamandaşlık” ifadesi veren birleşik zarf-fiil ekidir.

- “..dirler ki idrīs peygambar doğduḳunda ādem diriydi”
17a/1
- “..ve pādiṣāh olduḳunda üç yaşında idi” 36b/5

-mAKdA: Mastar eki olan –mAK ile +dA bulunma durumu ekinin birleşiminden oluşmuş birleşik zarf-fiil ekidir.

- “..evvel ḥazīneyi ve vilāyeti ve memleketi arturmaḳda ola”
3b/10
- “..ṣabr ideyin ağlamayın ve eger ḥāl ayruḳsı oldıysa bāri ağlamaḳda cehd ideyin” 11a/9

-mAdAn: -mA olumsuzluk eki ile +dAn ayrılma durumu ekinden olmuşmuş ve “eklendiği fiilin henüz olmadığı”¹⁵³ anlamını veren yapılarıdır.

- “..zīrā kitabı yazmadan okuyan ḳardaşlardan” : 48b/8
- “..tā ki iḳlīme müstevlī olmadım bulıṣasız” : 94a/3

---

¹⁵³ Bayraktar, a.g.e., s.190.

1.2.1. İsimlere Eklenenler

1.2.1.1. **+KI İlgı Eki:** Aitlik bildiren +KI ilgi ekinin ML'deki örnekleri şunlardır:

- “...varayın işbu ağzumda**ğı** balçığı” : 51a/13
- “..ve yerlerüñ ve anlaruñ ortasında**ğı** mañlũkätüñ” : 59b/9
- “..hürmüz-i kistrānuñ **ğ**atında**ğı** vezīrlerin ve pehlivānların düzdi” : 93a/10
- “..‘arrātıla ve mancınığıla aldılar ve içinde**ki** ‘acemi kırdılar” : 99a/10
- “..‘īsā beşikde**ki** zamāndan tā göge ref’ olunca tevñidden ve tã’adden hālī degüldi” : 112b/13

1.2.1.2. **+CAK Eki:** İsimlere gelerek sıfat ve zarf fonksiyonunda kelimeler yapar.

- gök**cek** 93a/3
- tiz**cek** 93a/12
- yalın**cağ** 53b/2

1.2.1.3. **+lAyIn Eki:** İsimlere gelerek zarf yapan eklerdendir. Nadir İlhan, bu ekin oluşumu ile alakalı bir tahmin yürütmektedir: “Bu ek muhtemelen kelime olabileceğini düşündüğüm Eski Türkçedeki layu kelimesi üzerine vasıta hali eki +n’nin getirilmesiyle oluşan şeklin zamanla kaynaşmasıyla ortaya çıkmış olmalıdır.”¹⁵⁴ İlhan, ek üzerindeki “benzetme” ilgisini de bu sebebe bağlamaktadır.

- atasın**layın** 86b/9
- ancıl**ayın** 118a/9

---

¹⁵⁴ ¹⁵⁴ Nadir İlhan, “Türkçede Ek+Kök / Kök + Ek Kaynaşmasıyla Ortaya Çıkan Ekler”, *Turkish Studies*, Volume 4/8 Fall 2009, ss.1535-1554, s. 1546.

➤ artu $\dot{ğ}$ layın 106b/3

➤ dedesinleyin 93a/13

➤ evvelkileyin 95b/3

1.2.1.4. +In Eki: İsimlerden zarf yapan bir ektir.

➤ yakın 54a/9

1.2.1.5. +sul Eki: İsimlerden sıfat yapan bir ektir. Metinde tek bir örneği vardır.

➤ yoh $\dot{s}$ ullu $\dot{ğ}$ dur 56b/14

1.2.1.6. +DAsI Eki: Zaman bildiren isimler üzerine gelerek zarf fonksiyonu üstlenen isimler yapar.

➤ yarında $\dot{s}$ ı 49a/9

1.2.1.7. +sIz Yokluk Eki: Yokluk bildiren ve sıfatlar yapmaya yarayan işlek bir ektir. ET döneminden sonra ekin ünlüsü yuvarlaklaşmıştır. Bu ekin olumsuzluk ifade eden bir ek mi olduğu yoksa yokluk, bulundurmama, yoksun olma anlamları ifade eden bir ek mi olduğu hususu Türkolojide uzun yıllardır tartışılmaktadır. Hatice Şirin, bu ekin “*adlara olumsuzluk ifadesi veren*” bir ek olduğu görüşündedir.¹⁵⁵ Ali Cin, ekin isim soylu sözcüklere gelerek herhangi bir nesne veya özelliğe sahip olmama bildirdiğini, varlık bildiren +IU ekinin de zıt anlamını ifade ettiğini fakat bu zıtlığın ekin geldiği her isim soylu sözcükte görülemeyeceğini de dile getirmiştir.¹⁵⁶ (pahalı $\neq$ ucuz) Tahsin Banguoğlu, bu eke “*-siz sıfatları*” başlığı altında yer verir ve “*-li ekinin zıt anlamlısı olarak Eski Türkçeden beri her ada gelir bir giderme hali, kimsiz hali niteliği taşır.*” demiştir. Yani ekin bir nitelikten yoksun olma bildiren sıfatlar yaptığını ifade

---

¹⁵⁵ Şirin, a.g.e., s.91.

¹⁵⁶ Ali Cin, “Türkçede +sIz/+sUz Eki Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Belleten*, vol.875, 2006, ss.19-43.

etmiştir.¹⁵⁷ Vecihe Hatiboğlu bu ekin “*yoksunluk, mahrumiyet kavramı veren*” bir ek olduğunu söyler. Hamza Zülfikar da ekle ilgili bir çalışmada varlık bildiren +II sıfat ekiyle ilişkilendirerek “*yokluk anlamı kazandırma*” işlevi üzerinde durur.¹⁵⁸ Ahmet Karadoğan, bu ekin yuvarlaklaşmasında, varlık bildiren ve isimden isim yapma eki +IU’nun analogik baskısının etkili olduğu görüşündedir.¹⁵⁹ Kerime Üstünova da olumsuzluğun adlarda ve eylemlerdeki farklı görünümünü ele aldığı bir çalışmada bu ek ile ilgili şu bilgilere yer vermiştir: “*Sözlüksel olumsuzluk ögesi olarak tanımlanan {-sIz} eki, görev değiştirici kimliğiyle yokluk ifade eden dil birimleri oluşturmasına karşın cümleye olumsuzluk anlamı yükleyemez. Ancak bünyesinde {-sIz} ekini barındıran ad soylu birimler, yüklem olurlarsa olumsuz cümleler kurarlar.*”¹⁶⁰ Bizce de, olumsuzluk konusu adların değil fiillerin konusudur. Dolayısıyla bu eki, olumsuzluk eki kategorisinde değerlendirmek yanlıştır. Ek, isim soylu sözcüklere gelerek bir şeyden yoksun olma, bulundurmama anlamları taşıyan bir ektir. Ekin ML’deki örnekleri de şunlardır:

- “..diriltmek ve anadan gözsüz olan gözlü itmek” : 114a/15
- “..çirkīn ve şom nesne oldur ki bir pādişāhuñ ‘ağılsuz zulme” : 3b/15
- “..ve ādemūñ girü kılan oğlanlarınuñ nesebi belürsüz oldı” : 16b/10

---

¹⁵⁷ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 6. Baskı, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay., 2000, s.201.

¹⁵⁸ Hamza Zülfikar, “Eklendiği Kelimeyle Yokluk Anlamı Kazanan Ekler”, *Türk Dili*, Yıl: 68, Sayı: 793, Ocak 2018, ss. 5-11.

¹⁵⁹ Ahmet Karadoğan, “Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlaklaşan Ekler”, *TDAY-Belleten 2001 I-II*, s. 171-179.

¹⁶⁰ Kerime Üstünova, “Dilbilgisel Olumsuzlayıcılar”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 5/4, 2016, ss.1703-1715.

➤ “..yüzin allāha dutdı ve eyitdi ki ilāhī ol suçsuz devenüñ” :

22a/14

1.2.1.8. +II / +IU Varlık Eki: İsimlerden sıfat yapan en işlek ektir. ¹⁶¹ Bu ek, Köktürkçede +IIğ biçimindeydi. Gabain, bu ekin “*bir şeyle teçhiz edilmiş, bir şeye ait*” anlamları taşıdığını dile getirmiş ve hem “*isimden isim yapan ekler*” hem de “*isimden sıfat yapan ekler*” kategorilerinde bu eke yer vermiştir. ¹⁶² Batı Türkçesinde söz sonu ğ/g ünsüzünün düşümü sonrasında önündeki ünlü de yuvarlaklaşmıştır. Ekin eklendiği kelimeye kattığı anlamlar; sahiplik (özellik, nitelik) bulundurma, bir yere ait olma ve sayı adlarında grup anlamı ¹⁶³ ifade etmek şeklindedir. Bu ekin anlamsal işlevi ile ilgili görüşler tıpkı +sUz ekinde olduğu gibi zaman zaman tartışmaya açılmıştır. Kerime Üstünova, “{-sİz}, {İİ} Ekinin Olumsuzu Mu?” başlıklı makalesinde İmla Kılavuzu verilerinden yola çıkarak her iki ek üzerinde olumluluk/olumsuzluk eki tartışmalarını irdelenmiştir. ¹⁶⁴ Üstünova, şu sonuçlara ulaşmıştır: {-İİ} ekini alan her sözcük, olumsuzu düşünüleceği zaman {-sİz} ekini de alamamaktadır. Dolayısıyla eğer bu iki ek birbirinin olumlusu/olumsuzu olma işlevinde olsa idi bu durumun her koşulda uygulanabilirliği olurdu. Fakat zaten olumsuzluk eki eylemlere özgü olduğundan ve adlardaki olumsuzluğun ancak sözcüksel düzeyde ve bağlam çerçevesinde alıcıya hissettirilebileceğinden, bu ekin “*varlık bildirme, bulundurma, sahip olma*” anlamları taşıması ve bu şekilde adlandırılması uygun görülmektedir.

---

¹⁶¹ Gülsevin, Boz, a.g.e., s.102.

¹⁶² A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, Çev. Mehmet Akalın, 5. Baskı, Ankara: TDK Yay., 2007, s.44-47.

¹⁶³ Erdoğan Boz, “Eski Anadolu Türkçesinde +IU Eki Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları (Makaleler-Bildiriler)*, 2012, ss.167-181

¹⁶⁴ Kerime Üstünova, “{-sİz}, {İİ} Ekinin Olumsuzu Mu?”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 2012, ss. 119-140.

- “..bunlara gāyet lezzetlū geldi şol kadar oldu ki” : 24b/3
- “..ilāhī bu şu‘aybı bereketlū kıl didi du‘ā kıldı” : 27a/11
- “..bu şu‘ayb ‘ālim ve faşīh dillū olduğūcündür” : 27a/13
- “..ve iki ħarf bozmağ av dutmağ ve cānlu boğazlamağ sürmek cānludan çıkmak” : 28a/5
- adlu 6b/4, dürlū 12a/6, yarağlu 82b/6, tonlu 95b/10, bağlu 97a/12, bellū 101b/7, gereklū 3b/12, görklū 14b/10, uşlu 51a/10.

1.3. İşletme Ekleri

1.3.1. Öge Belirleyici İşletme Ekleri

1.3.1.1 İsimlerde

1.3.1.1.1 Ad Durumu Ekleri

Ad ve fiil kök veya gövdeleri üzerine gelerek durum, sayı, zaman, kişi gibi gramer ilişkileri kuran eklerdir.¹⁶⁵ Muharrem Ergin, ad durum eklerini, yani hâl eklerini şöyle izah etmiştir: *“İsimlerin etrafındaki kelimelerle olan münasebeti çeşit çeşit olduğu için birçok hâlleri vardır. Dillerde hâller ya isimlerin çekim şekli ile veya isim dışında kalan unsurlarla ifade edilir. Türkçede hâller isimlerin daima kendisinden sonra gelen kelimelerle müsasebetini gösterir. Bu sağlanırken isim bir hâlde bulunur. İsim bunu bazen eksiz çok defa da ek alarak ifade eder. Bu eklere hâl ekleri adı verilir.”*¹⁶⁶ Gülsel Sev, “Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri” isimli çalışmasının “Giriş” kısmında yerli

¹⁶⁵ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, 4. Baskı, Ankara: TDK Yay. 2010, s.135.

¹⁶⁶ Ergin, a.g.e., s.288.

ve yabancı Türkologların çalışmalarından yola çıkarak hâl eklerinin tanımlanmasında ve kategorilendirilmesinde tartışmalı yanlara ışık tutmuştur. Şu sonuca varır: “..Görüldüğü gibi hâl eklerinin sayısı konusunda araştırmacılar arasında bir birlik yoktur. Bu eserlerde ismin hâllerinin sayısı en az beş en çok ise on dört olarak verilmektedir.”¹⁶⁷ Fakat yapılan çalışmalar neticesinde geleneksel dil bilgisinde ismin hâlleri olarak kabul gören 5 hâl bulunmaktadır. Bunlar;

- Yalın hâl (nominative)
- Belirtme hâli (accusative)
- Yönelme hâli (dative)
- Bulunma hâli (locative)
- Çıkma hâli (ablative)¹⁶⁸

Biz, çalışmamızın bu başlığı altında inceleme yaparken toplamda 8 başlığı esas aldık. Bunlar:

- Yalın durum (nominative)
- Belirtme durumu (accusative)
- Yönelme durumu (dative)
- Bulunma durumu (locative)
- Ayrılma durumu (ablative)
- Araç durumu (instrumental)
- Eşitlik durumu (equative)
- Yön gösterme durumu (directive)

---

¹⁶⁷ Gülsel Sev, *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Ankara : Akçağ Yay., 2007, s.39.

¹⁶⁸ Sev, a.g.e., s. 39.

1.3.1.1.1 Yalın Hâl (Nominative)

Bu durum, adın hiçbir varlık veya özellik ile ilişkilendirilmediği durumdur.¹⁶⁹

Yalın durum, eksizdir. Yani yalın durum, sözcüklerin sözlükte yer alan ad durumlarıdır.

Kök ve tabanların yanı sıra iyelik eki almış kelimelere de gelebilir. İyelikli kelimelerin

nominative şekli, genellikle nominative dışındaki hâllerin görevinde kullanılır.¹⁷⁰ Bu

durumla çekimlenen adlar, eksik biçimde yönelme, bulunma, ayrılma vb. adın diğer

hâllerini ifade edebilir.¹⁷¹

- “...arķun arķun yemişe doķunur ol **yemiş+Ø** hāŝıl olur”: 4b/8
- “...hergiz **yağmur+Ø** yağmadı mūsā melūl oldu ve ol melāmet içinde” : 8b/12

1.3.1.1.2. Belirtme Hâli (Accusative)

Yükleme hâli ekinin geldiği kelime veya kelime grubu cümlede belirtili

nesne görevinde bulunur. Geçişli fiil taşıyan cümlelerde karşımıza çıkar. Fiilin etki

alanında kalan unsuru gösterir.¹⁷² İsmi hâllerinden belirtme hâli eki, geçmişten

günümüze birçok kez izahı, gelişim ve değişim süreçleri, kullanımı ile tartışma konusu

olmuş bir ektir. EAT döneminde ismi belirtme hâliyle çekimleyen üç ek tespit

edilmiştir. Bunlar; +(y)I [<<(I)G], +nI ve + Ø (**sıfır accusative**)’dir.

¹⁶⁹ Karaağaç, a.g.e., s.331.

¹⁷⁰ Şahin, a.g.e., s.100.

¹⁷¹ Şahin, a.g.e., s.51.

¹⁷² Köktekin, a.g.e., s.90.

+(y)I: Bu ekin oluşumu ile ilgili Türkolojideki genel kanı, ET'deki **+(I)G** ekinin devamı olduğu yönünde olsa da Mustafa Canpolat'ın 1992 yılında yayımlanmış olduğu bir makale, konuyla ilgili genellenmiş görüşlere farklı bir pencere açmıştır.¹⁷³ Canpolat, bu çalışmasında ekin sonundaki 'G' ünsüzünün erimesi sonucunda ekin bugünkü belirtme durumu eki işlevini alamayacağını savunmuştur. Gerekçesi de dönemin birçok sözcüğünde sondaki ğ/g ünsüzünün düşümü sonucunda oluşan yuvarlaklaşmanın aksine bu ekin ünsüzünün düşümünde söz konusu yuvarlaklaşmanın gerçekleşmemiş olmasıdır. Böyle bir yuvarlaklaşma eğiliminin aksine yalnızca ses düşümünün yaşanmış olması Canpolat'a göre EAT dönemi standart fonetik ve morfoloji ilkelerine ters düştüğü için mantık dışıdır. Konu, EAT dönemi metin çalışmaları gözden geçirilerek yeniden gündeme getirilmesi gereken mühim bir konudur. Bu ek, EAT'de tek şekilli, yani düz-dar ünlülü kullanımıyla karşımıza çıkar. İsimlere, zamirlere, iyelik eki almış sözcüklere gelebilen bir ektir.

a. isimlere gelmesi

a.a. kök ve tabanlarda

➤ **ünsüz ile biten kelimelerde:**

“..bir gün hücum itdiler bu teküri depelediler” : 79b/3

➤ **ünlü ile biten kelimelerde:**

“..‘âkil kimseyi koyalar” : 3a/15

“..bir suçlu kişiyi katına getürdiler” : 6b/13

a.b. çokluk eki almış kelimelerde

---

¹⁷³ Mustafa Canpolat, “Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusatives) Ekinin Kökeni Üzerine”, *Türkoloji Dergisi*, C. X, S.1, : DTCF Yayınları, 1992, ss.9-11.

“ya'nî gücile bulutları süren ferîştehlerüj..” 59b/5

a.c. iyelik eki almış isimlerde

- “..sözünü kabûl idüp şulhe rızâ viridi” 99a/5
- “ya benüm memleketümü ve yoğsullarımı üzerine nite şaklayıcı olabilür”
3b/7-8

b. zamirlerde

➤ anı	22a/5	bunları	21b/14
➤ beni	37a/10	kendüzüñi	54b/6
➤ seni	54a/7	buları	123a/16
➤ bizi	102a/11	bunı	6a/10
➤ sizi	107a/2	kendüyi	15a/6
➤ anları	12b/2		

Hemze ('): Gürer Gülsevin, “Eski Anadolu Türkçesinde Ekler” isimli kitabında belirtme durum ekleri kategorisinde hemzeye de yer vermiştir. Bu durum Mecma'ü'l-Letâyif'te de özellikle “*nesne*” sözcüğünün belirtme durumu çekiminde sıkça karşılaştığımız bir durum olmuştur. “*Arap harflerinden 'ye' ve 'hâ-i resmiye' ile biten kelimelerden sonra, bazen belirtme hâli eki hemze ile gösterilir. Bu, fonetik bir esasa dayanmayıp, imlayı ilgilendirir.*”¹⁷⁴

- “...ba'zıları el elişüp yele qarşu vardılar ki kuvvetler ile yeli def ideler yel bu
tâyifeyi” : 20b/6

¹⁷⁴ Gülsevin, a.g.e., s. 33.

➤ “..her nesneyi çift çift yaratdum” : 113b/10

+ Ø (sıfır accusative): . EAT döneminde iyelik eki almış isimlerin de +(y)I veya +nI eklerini almaksızın belirli nesne oldukları görülür. Bugün STT’de karşılaşmadığımız eksiz yükleme hâli olan sıfır accusative eki, EAT’de sıkça karşılaştığımız bir belirtme durumu ekidir. Bu ekin, adın belirtme durumunda kullanılıp kullanılmayacağı, kullanılmayacaksa geçerli durumlarda hangi ekin adı belirtme durumuna sokacağı, söz konusu ekin varlığı ve fonksiyonu hep tartışma konusu olmuş bir durumdur. Eksiz belirtme durumu ekinin varlığı tartışmaları özellikle 3. teklik kişi çekimi etrafında yoğunlaşmıştır. 3. teklik kişi çekiminde karşımıza çıkabilen iyelik eki ve zamir n’sinin varlığı, bu n ünsüzünün iyelik ekine dâhil edilip edilmemesinin gerekliliği, adın belirtme hâline yüklenen ekin n mi yoksa eksiz bir belirtme durumunun varlığı mı olduğu soruları Türkolojide hep tartışılan konulardan biri olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Cengiz Alyılmaz, zamir n’si dediğimiz ünsüzün 3. teklik ve çokluk şahıs eklerini karşıladığını düşünmektedir.¹⁷⁵ Osman Nedim Tuna, Gürer Gülsevin ve Hatice Şahin, bu eksiz belirtme durumu ekinin 1., 2., ve 3. kişi çekimlerinde iyelik eki üzerinde karşımıza çıkabildiğini ifade ederler. Fakat genel kanıya bakıldığında bunun aksine özellikle 3. teklik kişi ad çekiminde iyelikli tabanların son sesindeki +n’nin belirtme durumu eki olarak gösterildiği bilinmektedir. Ancak bu değerlendirme yapılırken, az sayıdaki bazı geçişiz fiillerle kullanılan adların varlığı gözden kaçırılmaktadır. Hâlbuki bu zamir menşei +n ünsüzü iyelik ekinin bir parçasıdır. Dolayısıyla esasında burada adı belirtme durumuna sokan ‘*kullanılmamış belirtme*

---

¹⁷⁵ Cengiz Alyılmaz, “Zamir N’si Eski Bir İyelik Ekinin Kalıntısı Olabilir Mi?”, *Türk Gramerinin Sorunları-Bildiriler*, Birleştirilmiş 1. Baskı, Ankara: TDK Yay., 2011, ss.515-528.

fonksiyonu üstlenmiş bir ek vardır. Bu da + Ø'dir.¹⁷⁶ Bu durum, iyelik ekli sözcük tabanlarında karşımıza çıkan özel bir durumdur.¹⁷⁷

- “..cenk itdük ve kâfirlerden nicesin+Ø depeledük” : 10a/11
- “..allâh te'âlânuñ vaḥdâniyyetin+Ø ve nasârâ ve yehüdî dîninün puḫlânın+Ø beyan eyleyem” : 2a/9
- “..dünyâda anuñ adın+Ø kim işideydi” : 3a/7
- “..ve odların+Ø yavuz iderler” : 3b/2
- “..anuñ 'afv itmesin ve yarlığanmaḫlîğın+Ø ḫalep ide” : 5b/15
- “..evine geldi ve kendüzin+Ø uyura urdı” : 8b/3

1.3.1.1.1.3. Yönelme Hâli (Dative): EAT'de yönelme durumu eki +(y)A'dır. Bu ek, yaygın bir kullanım alanı bulmuş olup Korkmaz'a göre ET'deki +KA ve +GA ekinin izlerini taşımaktadır. Ancak Gülsevin, ekin önündeki ünsüz düşümünü abidelerle ilişkilendirmekten ziyade Halaççadaki çekimlerle ilişkilendirme yoluna gidilmesi gerektiği görüşündedir.¹⁷⁸ Ekin fonksiyonları arasında “*filin istikametini gösterir*”, “*...için anlamı verir*”, “*-mAK mastar eki ile birlikte kullanılır*” ve “*edatlarla birlikte kullanılır*” gibi fonksiyonlar yer almaktadır.¹⁷⁹ ML'de de yönelme durumu için +(y)A eki karşımıza çıkar.

- “..zîrâ anuñ gibi kişiler pâdişâhlaruñ yüzine od getürürler” : 3b/2

¹⁷⁶ Gürer Gülsevin, “Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı”, *Türk Dili*, Sayı: 466, TDK, Ankara, Ekim 1990, ss.187-190.

¹⁷⁷ Konu ile ilgili diğer görüşler için bkz. Cahit Başdaş, “Türkçede Üçüncü Şahıs İyelik Eki ve Zamir n'si”, *Turkish Studies*, JASS Number: 30, ss. 147-161; Hakan Özdemir, “III. Teklik Kişi İyelik Eki +(s)I ve Zamir n'si Üzerine Bir Değerlendirme Denemesi”, *Dil Araştırmaları*, Sayı: 14, Bahar 2014, ss.137-145.

¹⁷⁸ Gülsevin, a.g.m., s. 3.

¹⁷⁹ Gülsevin, a.g.e., s. 42-43.

- “..üc pāre kāğıda yazmışdı” : 5a/1
- “..bu kez şimdiki hâlde size sögdi” : 7b/9
- “boğazlayup ol adama varmak ister” : 8a/15
- “..öldürmege çıkardılar ol vakit bir kez göge baқdum” : 10a/13
- “..tā kıyāmete degin sünnet-i ilāhī ve sünnet-i enbiyā ola” : 114a/1

1.3.1.1.1.4. Bulunma Hâli (Locative): Bu ekin EAT’de TT’den farklı olarak ötümsüz ünlüyle başlayan **+tA** biçimi bulunmamaktadır. Düzenli olarak **+dA**’lı biçimiyle karşımıza çıkmıştır. Birkaç örnekte ayrılma durumu yerine kullanıldığı da tespit edilmiştir. (günlerde bir gün : 7a/8) Hatice Şahin, “Ferahnâme” üzerine yapmış olduğu doktora tez çalışmasında bulunma durumu ekinin anlamsal fonksiyonları ile ilgili şu bilgileri dikkatlere sunmuştur:

- *“Locative eki bir yerde uzunca veya bir müddet kalmayı beklemeyi gösterir. Fiilin ilgilendirdiği yeri bildirir.*
- *Zaman zarfı bildiren isimlere gelerek zaman zarfı yapar.*
- *Bir bütünden bir parça alınırsa bütünü ifade eden kelime ‘locative’ ekini alır.*
- *Bir şey hakkında, bir şey bakımından, bir şey konusunda anlamlarında kullanılır.*
- *“.....’in içinde” anlamında kullanılır.*
- *Partisip eklerinin üzerine geldiğinde –dıGında, -(y)IncA eklerinin ifade ettiği anlamları verir.”¹⁸⁰*

ML’de bulunma hâli örnekleri şunlardır:

- “..şamı ortasında aña bir yer düzdi” : 4b/12
- “..ötüridür ki içünüzde bir kovcı ve gammāz kişi var” : 8b/14

---

¹⁸⁰ Şahin, a.g.e., s.108.

- “..ve kıyāmet güninde” : 11b/2
- “..allāh te’ālā dergāhında hor ve haķır olmaya” : 4a/12
- “..buyruğumda kāyim tırdum” : 4a/5
- “..bir gün bağıdād soķaķlarında gezerken” : 7b/3
- “..ol deveyi gözetdi nevbet vaķtıında mübārek deve başın kıuyuya sokup Şu iķerken” : 22a/3
- “..her gün varup yabanda otlayup ve Őaņla gelürdi” : 21b/11
- “..va’de itdügi günde ‘azāb gelmedi” : 37a/1
- “..ol yılda kıatı kış olup kıar düşdi” : 91a/10

1.3.1.1.1.5. Ayrılma Hāli (Ablative): Fiilin gösterdiği kılış ve oluşun kendisinden uzaklaŐtıđını, fiilin başlama noktası ve ismin kaynağını gösteren hāldir.¹⁸¹ Ek, çoğunlukla **+dAn** Şekliyle görölürken Doğu Türkĉesi Őivelerinin karakteristik eki olan **+dIn** ise ET döneminden kalan birkaç sözcükte arkaikleŐmiŐ, donuklaŐmiŐ yapıda varlığını sürdürmüŐtür. (bkz. öņdin, yaņadın). Buradaki **+dIn** eki hakkında Gabain çıkma (ablative) durumu ekiyle aynı kökenden gelmiş olabileceğini, Őinasi Tekin ablative ekinin bizzat kendisi olduğunu Marcel Erdal ise yönlendirme (orientatiton) eki olduğunu söylemektedir. Talat Tekin ve Kemal Eraslan eki isimden isim türeten ekler arasında değerlendirmiştir.¹⁸² Ayrılma durumu ekinin çok ĉeŐitli fonksiyonları bulunmaktadır. Bunlar iķinde temel fonksiyonlarının yanı sıra Gülsevin’in ifadesiyle “tamlayan durumundaki isimlere gelerek, tamlanan kelimenin türediği nesneyi ifade eder” fonksiyonu ve edatlarla kullanımı metinde sıkĉa karşımıza çıkmıştır.

¹⁸¹ Köktekin, a.g.e., s.92.

¹⁸² Şirin, a.g.e., s.163.

- “..**andan** ırak ola” : 3b/1
- “..bahıllık eylemek**den** şakınasın” : 7a/14
- “..**karavaşdan** efendimün gönlünü sovutmak benüm elümeddür” : 8a/10
- “..hıç bu söz**den** artuk nesne dimez misin didi” : 10a/8
- “..sirac bin ‘abdullāh eydür ki günler**den** bir gün” : 1b/7
- “..ve il ve vilāyet ol **ucdan** ‘imāret olur” : 3b/14
- “şol hoş sözün sebebiyle fi‘lün**den** ‘afv itdüm” : 6b/12
- “elinde uçmak yağlıklar**ından** bir yağlık var” : 10a/15
- “ādem biñ**den** elli yıl eksik yaşamışdı” : 18b/11
- “burū**cdan** ve seyyāre**den** ve şevābit**den** göklere sır idüp gördi” : 17b/12
- “ya‘nī anuñ eyegüs**inden** yaratduğıdur” : 15b/11
- “hāk te‘ālā celle ve ‘lā anı kendü kudretiyle topra**ğdan** yaratdı” : 15a/11
- “iki barmağın ağzına şokdı bir**inden** bal ve bir**inden** süd dökildi” 23a/10
- “..bu zıkr olınan**dan** ayru eṭrāflardan niçe biñ keşış cem‘ oldılar” 84a/9
- “**kapudan** kapuya selām virürdi” 21b/12
- “niçe küçük oğlan anası **çıkmadın** vefāt itdi” 47a/12
- “ilerü varma**dın** gemi ṭurdi” : 37a/11

1.3.1.1.1.6. **Vasıta Hâli (Instrumental)**: ET’den bu yana gelen ve fiilin hangi vasıtayla yapıldığını bildiren durum eki **+(I)n**’dır.¹⁸³ Bu ek, EAT’de de kullanılmaya devam etmekle birlikte “**ile**” edatının ekleşmiş biçiminden gelişen **+(y)IIA** şeklinin kullanımı da yaygınlaşmıştır.Yani eserde **+ıla, ile, +ile, +la** ve seyrek olarak **+n** ekleri vasıta hâlini ifade etmek için kullanılmıştır. Edat olarak

¹⁸³ Şahin, a.g.e., s.51.

kullanılan **bir+le** > **birle** sözcüğü de vasıta hâlini ifade etmek için kullanılan yapılardan biri olarak karşımıza çıkmıştır.

- “iki gözünü yaşını eliyle silerdi” 33b/6
- “sügiyle dürtü öldürdü” 32b/14
- “..uluları bile çıktılar i’zâz ve ikrâm **birle** kondurdılar” : 102a/10
- “..ki yer yer kıymetî taşlar **birle** bezenmişdi” : 34b/10
- “ve için taş ve toprağıla taldurdu” : 36a/5
- “mescid-i akşâyı yaptılar altun gümüyle bezediler” : 34b/11
- “üç nesneyle iriştüm” : 34a/7

1.3.1.1.1.7. Eşitlik Hâli (Equative): Eşitlik durumu eki de ET’den itibaren değişik fonksiyonlarda kullanılan ve zamanla türetme eki özelliği de kazanmış olan bir durum ekidir.¹⁸⁴ +CA eki ile karşımıza çıkar. “*kadar, olarak, gibi, civarında vb.*” anlamlar yüklenir. Ayrıca eşitlik eki olan +CA, çekim eki fonksiyonu dışında isimden isim türetme eki olarak yeni sözcükler türetmede de önemli bir misyon yüklenmiştir.

- i’tikâdınca, 79a/6
- ardınca, 88b/10
- hilâfınca, 111a/15
- buyruğınca, 9b/6
- miqdârınca, 115a/2
- ortasınca, 11a/13
- yetdüğünçe 9a/11

---

¹⁸⁴ Şahin, a.g.e., s.54.

1.3.1.1.1.8. **Yön Gösterme Hâli (Directive):**¹⁸⁵ ET’de yaygın bir kullanım alanı olan **+GArU** eki, Batı Türkçesinde önündeki “G” ünsüzünü düşürerek **+ArU** biçimiyle kullanılmıştır. Ancak bazı örneklerde **+ArU**, **+rU** ve **+rA** biçimiyle kalıplaşmıştır. *İlerü, taşra, sonra, içre, yukarı, sonra..* vb. gibi örnekler Türkçenin tarihî devirlerinde büyük bir yer işgal eden bu ekler, bugünkü Türk şivelerinde ancak kalıplaşmış şekilleri ile kullanılmaktadır.¹⁸⁶ Konuyla ilgili farklı görüşler mevcuttur. Kimi Türkologlar, bu dönemde yer alan **+rA** ekinin yön gösterme/ yön durumu işlevinden sıyrılıp yapım eki kategorisinde ele alınması gerektiği görüşündedir.¹⁸⁷ Gülsevin de bu eki isimden isim yapan ekler kategorisine dahil ederek sözcüğü zarf yaptığı görüşündedir.¹⁸⁸

- “...ve dükeli mecüsînüñ mezhebi bu iki kavülden **taşra** degüldür” : 65a/4
- “...mecmû’-ı halk korkusından şehirden **taşra** çıktılar” : 89b/4
- “..geldi gördi ki göz **taşra** çıkmış” : 114b/8
- “..ilerü dutdılar boynumuzı uralar : 10b/1
- “..içerüsine varup hâtûna haber virdi ki” : 53b/14
- “..şeyh kelîsâ kapusından **içerü** girdi” : 109b/14

1.3.1.2. Fiillerde

1.3.1.2.1. Çatı Ekleri

---

¹⁸⁵ Bkz. İsimden İsim Türeten Ekler.

¹⁸⁶ Suzan Duran, “Türkçede Cihet ve Mekan Gösteren Ek ve Sözcükler”, *TDAY Belleten*, TDK Yay., Ankara, 1956, s.3.

¹⁸⁷ Erkan Salan, “Eski Anadolu Türkçesinde {+rA} Yönelme Durumu Eki”, *Dil Araştırmaları*, Güz 2017/21: ss. 129-141, s. 138.

¹⁸⁸ Gülsevin, a.g.e., s.119.

Zeynep Korkmaz, fiilde çatı kavramını şöyle izah etmiştir: “*Fiil kök veya gövdesinin sözlük anlamında herhangi bir değişikliğe uğramadan fiilden fiil yapan belirli bazı eklerle genişletilerek cümledeki özne ve nesne ile olan bağlantısında uğradığı durum değişikliği; fiilin anlam değişikliği göstermeyen, ancak özne ve nesneye hükmeden şekil değişikliğidir.*”¹⁸⁹ Kerime Üstünova, morfolojik, sentaktik ve leksik yöntemlerle çatı kurma işinin gerçekleştirilebileceğini, Türkçe için en uygun olan yolun işletme ekleri kullanarak olduğunu, böylelikle eylemin niteliklerinin artırılabilceğini, eylemin yapan, eden, ettiren konumundaki özne ve özneler üzerinde bir tasarruf hakkı elde edebileceğini izah etmiştir.¹⁹⁰ Gürer Gülsevin, çatı eki almış fiiller hakkında “*ya pekiştirilmiştir ya da özne veya nesnesini değiştirmiştir.*” görüşünü taşır.¹⁹¹ Bilal Yücel ise “Türk Gramerinin Sorunları” başlıklı toplantıda dil bilimcilerin çatı kavramına getirdikleri yorumları derleyip toplayarak üç grupta dikkatlere sunmuştur.

1. **Grup:** *Kaya Bilgegil (1982:278) ve Tahir Nejat Gencan’ın (1979:32) eserinde çatı ‘fiilin özne ve nesneye göre durumu’ şeklinde tanımlanmıştır.*
2. **Grup:** *Hamza Zülfikar (1969: 91), Vecihe Hatiboğlu (1978: 33), Doğan Aksan (1976: 85), Nurettin Koç (1992: 62) ve Zeynep Korkmaz’ın (1992: 35) eserlerinde bu terim, ‘fiilin özne ve nesne durumlarına göre belirli ekler almış değişik şekli’ olarak tanımlanmıştır.*
3. **Grup:** *Jean Deny (1941: 343), Tahsin Banguoğlu (1974:411), Haydar Ediskun (1992:219), Berke Vardar (1980: 49) ve Ahmet Topaloğlu’nun (1989: 49) eserlerinde ‘öznenin fiille belli biçimlerde ilgili olmasına göre oluşturulmuş şekil’ ifadeleriyle*

---

¹⁸⁹ Korkmaz, a.g.e., s.15.

¹⁹⁰ Üstünova, a.g.e., s. 20.

¹⁹¹ Gürer Gülsevin, “Çatı Ekleri Üzerinde Kullanılabilen Ekler”, *Türk Gramerinin Sorunları Bildiriler*, TDK Yay., Ankara, 2011, s.315.

tanımlanmıştır. Bu tanımlarda öznenin işi yapması, başkasına yaptırması, işten etkilenmesi gibi yönleri de vurgulanmıştır.¹⁹²

1.3.1.2.1.1. Geçişli / Ettirgenlik Çatı Ekleri

Haydar Ediskun, Tahir Nejat Gencan, Kaya Bilgegil gibi Türkologlar, ettirgen çatıyı “geçişlilik derecesi arttırılmış fiiller” olarak tanımlarlar.¹⁹³ EAT’de **-Ar-**, **-Ur-**, **-gUr-**, **-t-**, **-dUr-** ve **-zUr-** ettirgenlik ekleri kullanılmıştır.¹⁹⁴

- “..bu üç kişi dağı **azdurup** hayrân eyledi” : 74b/1
- “..segitti ve bunların kelîsâların **yapdurdı**” : 82b/2
- “..atlarla kendülerin şuya atdılar yüz**dürüp** geçdiler” : 101a/15
- “..hâk te’âlâ bunların üzerine taş yağ**durdı** mecmû’ı helâk oldu” : 22b/1
- “..her taşla bir taş keçisi gelüp em**zdürürdi**” : 37b/10 (Birden fazla ettirgenlik ekinin varlığı söz konusudur; katmerli ettirgenlik)
- “..bir pâdişâhuñ kapısına zenbîl gez**dürürken** uğradı” : 53b/13
- “..seni meşğûl olasın hiç saña ziyan ir**gürmeyeler**” : 109b/13
- “..mecnû’ın elden geç**ürdiler**” : 24b/4
- “..kendü kendüzin toza toprağa bulaş**durdı**” : 72a/2
- “..unuñ gibi arı dîne girmedüm diyü beni öld**ürmek**” : 72a/4
- “..ağı katılmış baldan buña dağı **dadurdı**” : 76a/3

¹⁹² Bilal Yücel, “Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları”, *Türk Gramerinin Sorunları-II*, Ankara, TDK Yay., s.156-157, 1999

¹⁹³ Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985.; Tahir Nejat Gencan, *Dilbilgisi*, Ankara : Ayraç Yay., 2001.; M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, 2. Baskı, İstanbul: Dergah Yay., 1982.

¹⁹⁴ Türkçede birden çok ettirgenlik ekinin varlığı, bu eklerin hangi fiile ne şekilde getirileceği ile ilgili karışıklık yaratıyordu. Bu konuda Osman Nedim Tuna tarafından çok önemli bir çalışma yapılmıştır. Tuna, ettirgenlik eklerinin kullanımını bu çalışmasıyla sağlam bir zemine oturtmuştur. Bkz. Osman Nedim Tuna, “Türkçede Transitiv-Causative Geçişli-Ettirgen Fiiller, Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü”, *TDED XXIV-XXV*, 1980-1986, İstanbul, ss.381-428.

“Ettirgen çatıda bir istisna olarak, emzirmek sözcüğünde görülen –zIr morfemi kullanılmaktadır. Birleşik bir yapı olan bu biçim birim –z- ve –Ir- eklerinden oluşmaktadır. Eski metinlerde tamzurmak (damlatmak) sözcüğünde de görülen bu yapı, Eski Türkçedeki –guz- ettirgen çatı eki ile –Ir- ettirgen eklerinden oluşmaktadır.”¹⁹⁵

1.3.1.2.1.2 İşteş / Karşılıklılık Çatı Ekleri

Tahir Nejat Gencan, bu çatı ekinin “birliktelik, karşılıklılık ve nitelikte eşitlik” anlamları taşıdığını ifade eder.¹⁹⁶ Kimi kaynaklarda da “Fiilin gösterdiği hareketin genellikle birden çok özne tarafından, birlikte veya karşılıklı olarak yapıldığını gösteren; bazen de eylemin belli bir süre içindeki durum değişikliğini belirten fiillerdir.”¹⁹⁷ biçiminde tanımlanmıştır. ML’de de bu çatı ekleri kullanımdadır.

- “..ol vaqıt hāl diliyle dört dīvārı bile ağlaşur” : 9b/3
- “..hoş müe’sşir va’z eyitdi kavmi çok ağlaşdı” : 73a/15
- “...eylese dükeliñüzle bile olayın atıñ atalum didi pes oğ atışmak sünnet-i resülullāh ola” : 14a/2

1.3.1.2.1.3. Meçhul / Edilgenlik Çatı Ekleri

Ekin anlamsal işlevi, doğal özneyi bilinmez kılmaktır.¹⁹⁸ Kuznetsov, bu çatı ekinin kökenini kıl- fiilinde arar. Baş ünsüzün düşümü sonucunda bu ekin ortaya çıktığını savunur. Hatta, 2. şahıs emir pekiştirici ek olan –GII ekiyle edilgenlik ekinin kökeni hususunda benzerlikler olduğunu ifade etmiştir.¹⁹⁹ Elbette en genel tanımı ile

¹⁹⁵ Zafer Önler, “Çatı Morfemlerinin İşlevleri”, *Türk Dil Bilgisi Toplantıları Türkiye Türkçesi Ses ve Şekil Bilgisi Bildiriler*, 31 Ekim-1 Kasım 2014, Ankara, 2017, ss-179-183, s. 183.

¹⁹⁶ Tahir Nejat Gecan, *Dilbilgisi*, Ankara: Ayraç Yay., 2001, s.372.

¹⁹⁷ Mustafa Özkan, Osman Esin, Hatice Tören, *Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2001, s. 533.

¹⁹⁸ Üstünova, a.g.e., s. 27.

¹⁹⁹ Petro İ. Kuznetsov, “Türkiye Türkçesi Morfoetimolojisine Dair”, *TDAY-Belleten*, 1995, s.225.

edilgen çatı, etken çatıdaki bir fiilin **-(I)l** ve **-(I)n** eklerini alarak öznesini gizlediği çatıdır. Türkçede asıl edilgenlik eki **-(I)l** olmasına rağmen ünlüyle ya da “l” sesiyle biten fiillere getirildiğinde ses açısından uyumsuzluk ortaya çıktığı için bu durumda edilgenlik eki **-(I)l, -(I)n** olarak kullanılır.²⁰⁰

Kerime Üstünova, “Eylem İşletimi” isimli çalışmasında dönüşlülük çatı eki kategorisi altında işteşlik çatı eki, yaptırım eki (ettirgenlik) ve edilgenlik çatı ekinin aynı tabanda yer alamayacağını ifade eder. Bu durum, Türkiye Türkçesinde geçerli bir durum olmakla birlikte tarihî lehçelerde zaman zaman çatı eki yığılması görülebilmektedir. Edilgen-meçhul çatı eki **-(I)l-** üzerinde **-(I)n-** eki bugün kullanılmamaktadır. Ancak, bunun örnekleri dönemin diğer eserlerinde de karşılaşılabildiği gibi ML’de de vardır. (yıglin- vb.) Ekin buradaki fonksiyonu edilgenlik değil dönüşlülüktür. Gülsevin de normal şartlarda edilgenlik eki üzerine herhangi bir çatı ekinin gelmesini dilbilgisel kurallar gereği aykırı olduğunu dile getirmiş fakat EAT’de “katmerli ettirgenlik” gibi yapılar mevcut olduğunu da altını çizmektedir.²⁰¹

- “..uçmağda yalnızca sürildi” : 53b/2
- “..uluya vü kiçiye viribinilmişdür” : 1b/4
- “..mertebelü kişilere virilmeye” : 3b/12
- “..kâğıda bu yazılmışdı” : 5a/7
- “..tağında zümürred taşından tahtlar üzerine yazılmış” : 27b/9
- “..atasuz ve anasız tañrı kudretinden yaradıldı” : 75b/3
- “..yahüdi ve ehl-i naşârâ eydür ki elbette aşılın ‘îsâydı” : 79a/7
- “..çok zahmet çekdi ve kudüsün vâlîsi filaşus zamânında dutuldu” : 84b/12

---

²⁰⁰ Parlatır, Şahin, a.g.e., s.81.

²⁰¹ Gülsevin, a.g.m., s.317.

- “..bitün geldi ve müṭāli‘a kııldı”: 94b/15
- “..mecmū‘-ı beglerle düzüldi” : 93a/9
- “..itdünüz ki ‘īsā dutıldı ve aşıldı ve gömüldi” : 106b/7
- “..‘īsānuḡ aḡkāmı yoḡ denülse ḡaṭā daḡı olmaya” : 119b/4

1.3.1.2.1.4. Dönüşlülük Çatı Ekleri

Fâilin kendi kendisine yaptığı hareketi ve kendisine tesir eden, kendisi için yaptığı hareketi ifade eder.²⁰² EAT’de dönüşlülük çatı ekleri olarak **-(In-, -Il-** ve **-(Iş** gözlenmiştir.

- “..‘īsā ürdün ırmaḡına girdi ḡusül itdi yundı” : 78b/8
- “..bir kez ḡatı yer depreḡdi” : 87a/12
- “..muḡammed resūlullāḡ ḡazreti salṭanat ve pādişāḡlık tertībiyle ol vaḡıt depreḡdi” : 97b/7

1.3.1.3. Kişi Ekleri

Eylem çekimi ekleri, kişi ekleri, kip ekleri ve zaman eklerinden oluşur. Eylemin bildirdiği olma veya yapmayı gerçekleştiren kişi veya varlık, cümlenin öznesidir. Kişi ekleri, cümlenin özne göstergeleridir.²⁰³

Kişi eklerinin eklendiği sözcükte birden çok vasfı olur; iyelik, aitlik, ilişki kurma vb. Yani, her dil biriminin bir anlamsal bir de işlevsel fonksiyonu olduğu unutulmamalıdır. Eylemin kişi ve sayı öğelerini gösteren bu ekler, “kişi ekleri” adını alarak eylem çekiminde görevler üstlenmişlerdir. Kerime Üstünova da bu düşünceden hareketle, “...eylemlerin aldıkları kişi ve zaman eklerinin temel görevleri; bir yandan

²⁰² Ergin, a.g.e., s.202.

²⁰³ Karaaḡaç, a.g.e., s.355.

bağımlı biçimbirim olan eylemi bağımsızlaştırarak tek başına kullanıma çıkarmak, diğer yandan da eylemde var olan zaman ve kişiyi bir derece somutlaştırmaktır.” diyerek biçim birimler arası bağı vurgulamıştır.²⁰⁴

Türk dil bilimciler kişi eklerini genellikle 3 tip üzerinden incelemiştir.

1. Birinci Tipteki Kişi Ekleri (Zamir Kökenli Kişi Ekleri)
2. İkinci Tipteki Kişi Ekleri (İyelik Kökenli Kişi Ekleri)
3. Üçüncü Tipteki Kişi Ekleri (Emir-İstek Çekiminde Kullanılan Kişi Ekleri)

Günay Karaağaç, “Türkçenin Dilbilgisi” başlıklı çalışmasında kişi ekleri kategorisinin paragraf girişinde esasında 1. ve 2. tip kişi eklerinin menşeleri bakımından ortaklıklar taşıdığını belirtmiştir. Gerekçesi de şudur; iyelik ekleri, varlıkları zamirlere bağlar ve çok eski dönemlerde anlam ve görev dallanmasına uğrayarak ayrılmıştır. Yani aslında iyelik ekleri de zamir kaynaklıdır. Emir çekim eklerinin ise karanlık bir devirde olduğu düşünülmektedir.²⁰⁵

1.3.1.3.1. Birinci Tipteki Kişi Ekleri (Zamir Kökenli Kişi Ekleri)

Bu birinci tip kişi eklerinin mevcut görünümleri, zamirlerin yazılı devirler içinde ikinci kez ekleşmiş hâlidir. ET döneminde bu zamirler sözcük formunda karşımıza çıkmış (bilür siz; ölteçi sen; kazanur men vb.), tarihî lehçelerin ilerleyen devirlerinde ise ekleşmeye yüz tutarak bugünkü hâllerini alabilmişlerdir. Bugün zamir kökenli kişi ekleri şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek, şart ve gereklilik kiplerinin çekimlerinde kullanılmaktadır. ET’de “olar” şeklinde karşımıza çıkan 3. teklik kişi eki, daha sonraki devirlerde seslik değişimler

---

²⁰⁴ Kerime Üstünova, *Dil Bilgisi Sorunları*, 1.Baskı, İstanbul: Kesit Yay.,2010, s.42.

²⁰⁵ Karaağaç, a.g.e.,s.355.

yaşayarak yerini “anlar/onlar” biçimine bırakmıştır. Kişi eklerinin gelişim ve değişimini görmek açısından zamir kökenli kişi ekleri aşağıda tablolaştırılmıştır.

Tablo 1: Birinci Tip Kişi Ekleri						
	1.Teklik	2.Teklik	3.Teklik	1.Çokluk	2.Çokluk	3.Çokluk
Eski Türkçe	kazganur men	kazganur sen	kazganur ol	kazganur biz	kazganur siz	kazganur olar
Eski Anadolu Türkçesi	-van/-ven -vanın/- venin -vam/-vem -am/-em -ın/-in, -n	-sın	- Ø	-vuz/-vüz -uz/-üz	-sız /-siz	-lar/-ler
Türkiye Türkçesi	-ım/-im -um/-üm	-sın /-sin -sun/-sün	- Ø	-ız/-iz -uz/-üz	-sınız/-siniz -sunuz/sünüz -ız/-iz -uz/-üz	-lar/-ler

1.şahıs eklerindeki **-van/-ven/-vuz/-vüz** ML’de alternans hâlinde **-Am/-Um/-Iz,-Uz** şekliyle de kullanılmıştır. Kelime başı v sesi, ardından gelen ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır. Yani, EAT itibariyle Doğu Türkçesi özelliği olarak teklik 1. şahısta *men* terkedilmeye başlanmış ve *ben*’li şekiller ağırlık kazanmıştır. Bu b’li şekillerin Oğuz grubu lehçelerinde esas alınması Köktürkçe ile de ortaklık arz eden bir durum olmuştur. Bu noktada bir de EAT döneminde karşımıza çıkmış olan bazı şahıs eklerinin STT yazı dilinde kullanımı olmamasına rağmen ağızlarda farklı fonetik

varyasyonlarının bulunabildiği tespit edilmiştir.²⁰⁶ Örneğin, EAT’de kullanılmış olup günümüz Türkiye Türkçesinde arkaikleşen bu eklerin Anadolu ağızlarındaki çeşitli biçimlerine Bartın yöresi ağızlarında rastlanmıştır. Ahmet Bican Ercilasun, bu dönem kişi eklerinde görülen m > b seslik değişimi de şöyle açıklamıştır: *“Batı Türkçesi fiil çekimini Doğu Türkçesi fiil çekiminden ayıran temel sebep, Oğuzların ben ve biz şahıs eklerini men ve miz yapmamalarıdır. Ana Oğuz Türkçesinde ben ve biz’de b korunduğu içindir ki önce v’ye dönmüş, sonra da erimiş ve –Am >-Um >-Xm;-Uz >-Xz biçimleri ortaya çıkmıştır.”*²⁰⁷

- “..ağac başında oturur eyitdüm görürven eyitdi” : 51a/12
- “..yâ resûlullâh ayrık süre dahı bilürin evet bu süreyi katı severin” : 63a/8
- “..günâhlardan kırtulup arınam dilerseñüz cânunuz için azâd idün” : 72b/4
- “..söylemege kırkarın meger delâylile bir hüccet yazup elime viresin didi” : 75a/8
- “..diyübilesin didi melkâ miskîn çok bahş itdi” : 75a/6
- “..men’ idüp hâkından gelesin” : 84b/1
- “..altunuñ ve gümüşin ve cevâhirin alalar hâzînesine koyalar” : 87b/2
- “..ol hâşâsız sözlerden ma’ nâsını naql idüp cevâb eydevüz işidesiz” : 69a/3
- “..bilmiş olasız işde resûlullâh hâzretinün” : 71a/7
- “..on sekiz kişi ittifâkla bize gösterdikleri dîni dutasız” : 86a/2
- “..bir vechle bakarsavuz eski düşmandur” : 94b/4
- “..bir vechile dahı nazâr idersevüz” : 94b/4

²⁰⁶ Özgür Ay, Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri Üzerine”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri-I, TDK Yay., 20-26 Eylül 2004, Ankara, 2004, s. 328.

²⁰⁷ Ahmet Bican Ercilasun, 2005, s.460.

- “..gidelüm ki ‘ākildi eyitdi ki başumuz angı ilīme alup varavuz” : 96a/1
- “..gelevüz diyü imdi aç gözünü dedi bir dem oturdılar” : 107a/4
- “..ortamda böyle ‘ahd olsun ki her ne bilürsin ki böyle hīç” : 106a/12
- “..beşir eyitdi ne sorarsın” : 106a/14
- “..getürem ol ki anu elinden mülzem olup rüsvāy olasın” : 106b/13
- “..kim ki aımaı şan‘at idünse ben anı şıddılar mertebesinden düşürürün” : 48a/10

1.3.1.3.2. İkinci Tipteki Kişİ Ekleri (İyelik Kökenli Kişİ Ekleri)

Bu ekler, sadece görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır. ET’de sadece görülen geçmiş zaman çekiminde kullanılırken Batı Türkçesinde şart çekiminde de bu ekler kullanılmıştır.²⁰⁸

Tablo 2: İkinci Tip Kişİ Ekleri

	1.Teklik	2.Teklik	3.Teklik	1.Çokluk	2.Çokluk	3.Çokluk
Eski Türkçe	-m	-(>g)	-i,-i; -sı,-si	-mız/-miz/ -muz/-müz	-ız/-iz/ -uz/-üz	-ları/-leri
Eski Anadolu Türkçesi	-(u)m	-(u)	- Ø	-k /-	-uz	-lar/-ler
Türkiye Türkçesi	-m	-n	- Ø	-k/-k	-nız/-niz/ -nuz/-nüz	-lar/-ler

²⁰⁸ Mustafa Uluocak, *XVIII. Yüzyıl Sefâretnamelerinde Türetme ve İşletme Ekleri*, (Doktora Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, 2007.

- “..tañrı te’ālādan ol ni’met isterin uş bu yıl hacca geldüm” : 10b/13
- “..cebrā’ıl buyurdu-Ø ki ‘īsāyı göge ağdurdı-Ø” : 39b/14
- “..haķ te’ālā bunlaruñla ne kıla ‘adl mi eyleye yā fazıl eyleye didüm” : 51a/6
- “..anuñ yolına yürümedüm işbu raħmān yolına” : 53a/5
- “..ve mübārek kıldı-Ø ve her ķande olursam baña emr itdügi namāz kılam” : 112a/1
- “..döndi-Ø nūħ iblīse eyitdi-Ø ol ögredeceğünüz naşīħatleri” : 53a/14
- “..ol ev toptolu nūr oldu-Ø şanduñ ki içinde yüz mūm yaķdılar” : 55b/8

1.3.1.3.3. Üçüncü Tipteki Kişi Ekleri (Emir-İstek Kipi Kökenli Kişi Ekleri)

Emir çekiminin kendine özgü kişi ekleri vardır. Emir kiplerinde, kip ekleriyle kişi ekleri iç içe girmiştir. Kip eklerinden sonra ayrıca kişi ekleri gelmez.²⁰⁹ 2. teklik kişide görülen –**GII** eki, emir anlamını “*pekiştirici morfem*” olarak yerine getirmektedir. Sir Gerard Clauson, 1962 yılında yayımladığı “Studies in Turkic and Mongolic Linguistics” isimli çalışmasında bu ekin işlevinin olmadığını, isimden isim yapma eki ve fiil çekim eki olarak karşımıza çıkabildiğini, Moğolcadaki –gul/-gül ekiyle karıştırılmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Fakat ek ile ilgili Osman Fikri Sertkaya’nın görüşleri –emir anlamını pekiştirici morfem olduğu- günümüz Türkoloji dünyasında yaygın olarak kabul görmektedir.²¹⁰ Emir kökenli kişi eklerinin EAT’deki durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

²⁰⁹ Uluocak, a.g.e., s.308.

²¹⁰ Osman Fikri Sertkaya, “Bolsungıl Tep Tediler”, *I. Uluslararası Türk Dili Kongresi*, Türk Dil Kurumu, Eylül 1988, Ankara.

Tablo 3: Üçüncü Tip Kişi Ekleri

	TEKLİK			ÇOKLUK		
	1.Kişi	2.Kişi	3.Kişi	1.Kişi	2.Kişi	3.Kişi
EAT	-AyIm/- AyIn	+ Ø -GII	-sUn	-AlUm	-In -InUz	-sUnlAr

- “..gel saña üç nesne öğre**eyin** saña gerek ola” : 7a/10
- “..sekiz ma’nāsın buldum işbu aracığda nağl **ideyin**” : 60b/12
- “..gösterdi baña secde it-Ø : 64a/14
- işbu pādişāhlığı saña **vireyin** didi” : 64a/14
- “..kitāb ne kitāpdur eyit-Ø ve oğı iş**ideyin**” : 69a/13
- “..bil**gil** ki mecmū’-ı naşārā ‘īsā peygambaruñ” : 69a/5
- “..allāhına tüş olma**ğıl**” : 4b/5
- “..oğlan eyitdi gözet**gil** efendim ne vaqıt ki uykuya vara” : 8a/11
- “..ğazā varup kāfire kılc şalduğı ıgrāz dīnçün ola ħalk gör**sün**” : 10a/2

1.3.1.4. Zaman Ekleri

Varlığın genel var oluş eyleminden her türlü özel eylemine kadar, varlıktaki değişikliğin adı ‘zaman’dır. Bu yüzden cümlelerde zaman, eylemin gerçekleşme biçimi kadar önemlidir.²¹¹ Eylemlerin aldıkları zaman ve kişi eklerinin temel görevleri; bir yandan bağımlı biçimbirim olan eylemi bağımsızlaştırarak tek başına kullanıma

²¹¹ Karaağaç, a.g.e., s.358.

çıkarmak, diğer yandan eylemde var olan zaman ve kişiyi bir derece somutlaştırmaktır.²¹²

Fiillerin kip veya gövdesi şekil, zaman ve şahsa bağlı olmayan bir yargıya dönüşür ve belirli anlatım kalıplarına girer. Bu anlatım kalıplarına kip, bu kavramı karşılayan eklere de kip ekleri denir.²¹³

Kipler, zaman ekleri ile birleşmeden kendi varlıklarını ortaya koyamadıkları için çekimli bir fiilin bir yargı kalıbı içinde mi yoksa bir niyet, bir tasarlama kalıbı içinde mi olduğunu ancak zaman ve tasarlama ekleri belli ettiğinden zaman kavramı ile kip kavramı iç içe geçmiş durumdadır.²¹⁴

Böylelikle, bildirme kipleri ortaya çıkar. Hareketi bildiren, yani belli bir zaman kavramı ifadesi taşıyan fiil biçimlerine bildirme kipleri denir.

1.3.1.4.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman, görülen, bilinen bir zamana işaret eder. Fiilin (eylemin) belirttiği kavramın, içinde bulunan zamandan önce olup bittiğini kesinlikle bildiren zaman ekidir.²¹⁵ Yani görülen geçmiş zaman, dil kullanıcısının bilgisi dahilinde yaşanan bir zamanı işaret eder. EAT’de görülen geçmiş zaman eki “-dİ” idi ve hep ötümlü ve düz şekliyle metnimizde yer almıştır. Bu ek, ET’den TT’ye kadar hep aynı şekliyle kullanılagelmiştir. Tek farkı, bugün yuvarlak şekilli hâllerinin de kullanımda olmasıdır. Bugün bu ekin farklı biçimleri Başkurtça, Özbekçe ve Tuvaca gibi dillerde göze çarpmaktadır.

---

²¹² Üstünova, a.g.e., s.42.

²¹³ Uluocak, a.g.e., s.310.

²¹⁴ Üstünova, a.g.e., s.45.

²¹⁵ Tuncer Gülensoy, *Türkçe El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yay., 2000, s.411.

- “..biz bırak**du**ğ anı bir şahrāya” : 38a/11
- “..hālbuki hasta **idi** ve anı viribi**dü**k bir kavme” : 38a/11
- “..anı beyān itmek**di** it**dü**k” : 42b/15
- “..ba’zı kışşa getür**dü**m tā müṭāla’a kılanlar” : 46a/15
- “..ve peygambarum kıld**um** senden şonra ‘isā geliser beni koyısarlar” : 46b/8
- “..aşkıla akça vir**dü**ğ dünyāda ‘ivazı budur” : 49b/2
- “..eyit**dü**m yā kardaşum cebrā’ıl neye gü**dü**ğ” : 51a/9
- “..atasından şonra hilāfete otur**di** ve ol yüzügi barmağına geçür**di**” : 58a/12

1.3.1.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

EAT’de en çok kullanılan öğrenilen geçmiş zaman eki hep düz ünlülü olan –**mİş** ekidir. Öğrenilen geçmiş zaman, belirli bir geçmişte ve kesin biçimde tamamlanmış, fakat sonradan öğrenilmiş veya kesinliği hâlâ bilinmeyen bir olma ve yapmaya işaret eder.²¹⁶ Ana zamanlardan biri olarak, birleşik çekimleri de olan bir zamandır. EAT’de –mİş dışında “-(y)Up dUr(U)r”, “-mİş + kişi eki + dUr”, “-dUG + iyelik eki + yoK” ve “-mİş degül(dür)” gibi yapılar bu zamanın kullanımını bize işaret eden kalıplardır. Bu ekler içerisinde -(y)Up dUr(U)r yapısı –Up ulaç eki ile dUr(Ur) bildirme biçiminin birleşmesinden oluşmuştur. Bu yapı, Azerbaycan Türkçesinde ve Doğu Anadolu şivesinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

- “..uş bugün üç yüz otuz yıldur ki bu köşk dīvārı altında **çalmı**şam” : 50b/9
- “..bildür**mİ**şsin ve kişi pādişāhlar elinde ölmek yeg” : 95a/1
- “..elinde öle **dimİ**şsin yigitlere gökden ölüm ırak olsun” : 95a/2
- “..işitdi ki kayşer kistrāya mübāliğa çeri ve māl vir**mİ**ş” : 95a/13

²¹⁶ Karaağaç, a.g.e., s.358.

- “..girü iline göndermiş” : 95a/13
- “..nice dediyse eyle olmuş” : 97b/2
- “..benüm arkadaşum ol vaqıtdan berü ol hasrete kalmışuzdur” : 10b/12
- “..anṭākiyye şehrinde dīnçün cem’ olmuşsız” : 83b/4
- “..bir kişiyi urmuşlar” : 114b/8
- “..evin avlamışlar hayli kumaşın almışlar” : 3b/5
- “..naşārā eydür ki ‘īsā diridür ve gökdedür muḥammed ölmüşdür yerde yatur”
119a/14
- “..henüz cān acılığı benden dahı gitmeyüpdurur” 50b/10
- “..anuñçün ki allāh te’ālā kendü şıfatın tevrīt içinde beyān eylemişdür” 60b/3

1.3.1.4.3. Gelecek Zaman

Fiilin bildirdiği kılış, oluş veya durumun içinde bulunulan zamandan sonraki zaman diliminde gerçekleşeceğini ifade eden kipe gelecek zaman denir.²¹⁷ Muharrem Ergin’e göre gelecek zaman ekleri ile ifade edilen zaman, bir ihtimali değil bilinçli bir kesinliği ifade eder.²¹⁸ Türkçenin tarihi gelişimi içerisinde kimi zaman, zaman eklerinin birbiri yerine kullanıldığı olmuştur. Bu durum bazen aynı ekleri alarak gerçekleşmiş bazen de ekler farklı olsa dahi bağlam yardımıyla ekin gösterdiğinden farklı bir zamana işaret edilmiştir. Gelecek zaman ekleri de Türkçenin tarihi seyri içerisinde sıkça değişen zaman eklerinden olmuştur. Daha evvel **-DaçI**, **-sIk**, **-GAy**, **-GU** gibi şekillerine rastlanan gelecek zaman ekinin bu dönemdeki biçimi **-(y)IsAr**’dır. Olumsuzu ise **-mAyIsAr** şeklinde görülür.

²¹⁷ Şahap Bulak, “Karşılaştırmalı Tarihî Türk Yazı Dilleri Grameri (Fiil Çekimi)”, 1. Basım, Kesit Yay., İstanbul: 2017, s.219.

²¹⁸ Ergin, a.g.e., s.285.

Şahap Bulak, “Karşılaştırmalı Tarihi Türk Yazı Dilleri Grameri-Fiil Çekimi” isimli çalışmasında EAT’de kullanılan 4 adet gelecek zaman ekinden bahsetmiştir. Bunlar; **-IsAr**, **-A**, **-AcAk** ve **-AsI** ekleridir. Fakat ML’de gelecek zaman çekimi için **-IsAr** ekinin kullanıldığı tespit edilmiştir. İstisnai olarak tek bir örnekte **-AcAk** eki ile kurulmuş bir gelecek zaman çekimi vardır. **-AcAk** eki, bugün Türkiye Türkçesinde kullanılan gelecek zaman ekidir ve ancak 17.yüzyıl itibariyle metinler aracılığıyla izlerine rastlayabildiğimiz bir ektir. **-AsI** sıfat-fiili, gelecek zaman eki ise ET döneminden kalma oldukça arkaik bir ektir. Metinde birkaç örneği bulunmakla birlikte **-IsAr** ekinin varlığı hakimdir. En işlek biçimde kullanılan **-IsAr** ekiyle ilgili tartışmalar geçmişten günümüze hep tartışma konusu olmuştur. Bu ek, Melioranskiy’e göre **-ı** zarf-fiil eki ve **sa-** fiilinin üzerine **-r** geniş zaman ekinin gelmesinden meydana gelmiştir. Vecihe Hatiboğlu ise Türkçe şart kipinin menşei üzerine yaptığı bir çalışmasında **-sA** şart ekinin bugün 13. yüzyıldan semantik olarak farklı bir yöne kaydığını, Osmanlıcadaki **-i** gerundium ekiyle birleşerek “**-i-ser**” tarzında gelecek zaman eki oluşturduğunu söyleyerek Kıssa-i Yûsuf’ta örneklerine rastladığını dile getirmiştir. Bu ekle ilgili ayrışan görüşler tezin maksadını aşacak ölçüdedir. Bu sebeple, bahsi geçen gelecek zaman eki, Muharrem Ergin’in de belirttiği üzere EAT’yi diğer tarihi lehçelerden ayıran en belirgin özelliğidir.

Mevlüt Gültekin, bu ekin 14.yüzyıla kadar canlı olduğunu ve 16.yüzyıl itibariyle azalan bir grafik sergilediğini ifade ederken, Muharrem Ergin Dede Korkut Hikâyeleri’nde görülmesinden yola çıkarak ekin EAT’nin son demlerinde ortaya

çıkıldığını düşünmektedir.²¹⁹ Ek ile ilgili yapılmış olan bir lisansüstü tez çalışmasında ekin dönem içerisindeki fonksiyonlarına dair şu bilgilere yer verilmiştir:

- En çok “olmak” fiili ile hem ana fiil hem de yardımcı fiil olarak kullanılmıştır.
- 1. Teklik şahıs çekiminde sadece –vAn ve –Am ekleri kullanılmıştır.
- En fazla kullanımı 3. Teklik şahıstadır.²²⁰

Ek, incelik-kalınlık uyumuna tâbi olurken yalnızca düz ünlülü şekilleri kullanıldığı için düzlük-yuvarlaklık uyumunun dışında kalır. Olumsuz şekli de –mA olumsuzluk eki ile yapılmıştır.

- “..deccāl çıkdukdan şonra girü iniser deccāl depeleyiser muhammedüñ ümmeti olısar” : 41b/6
- “..beglik idiser andan şonra vefāt idiser” : 41b/7
- “..āb-ı hayāt içiser ve bākī kalısar” : 43b/6
- “..ve peygamberum kıldum senden şonra ‘isā geliser beni koyısarlar” : 46b/8
- “girü medīne şehrine koşacakdur” : 100b/4

1.3.1.4.4. Şimdiki Zaman

ET’de şimdiki zaman, -r, -ır /-ir/ -ur /-ür ekleriyle karşılanmakta ve geniş zamanın şimdiki zamanı da içine alan işlevlerinden faydalanılmaktaydı.²²¹ Zamanla bu iki zaman arasında biçimsel olmaktan çok anlamsal ayrışmalar başlamış ve günümüzdeki biçimlerini almışlardır. Geçmiş zaman ile gelecek zaman arasındaki

---

²¹⁹ Mevlüt Gültekin, “Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Gelecek Zaman Ekleri Üzerine Bir Deneme”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı: 20, ss 33-59.

²²⁰ Berna Gökpinar Balcı, *Eski Anadolu Türkçesinde Gelecek Zaman*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2011, s.20.

²²¹ Vahit Türk, “Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri”, 2009, y.y., s.291.

zaman diliminde gerçekleşen bir fiili belirtmek için kullanılan şimdiki zaman kipi, Eski Türkçede ve Orta Türkçenin başlangıcında geniş zaman kipi içerisinde ifade edilip, Harezmi Türkçesi döneminde birbirinden ayrılmaya başlamıştır.²²² EAT’de de şimdiki zamanı ifade etmek için –r, -Ar ve –Ur ekleri kullanılmıştır. Ayrıca, Türkiye Türkçesinde –yor biçimiyle kullanılmakta olan şimdiki zaman ekinin menşesi olan yorı-fiilinin “**yorur**” biçimine metnin yalnızca birkaç yerinde rastlanmıştır.

- “..bir mekândan bir mekâna intikâl itmek delîl-i hudûş dirsiz intikâl itdi diyü**yorursız**” : 65b/7
- “..‘arab hürûc itdi uş fârs iqlîmine girü**yorur** dediler” : 101a/8
- “..gördi harâb **yatur** şordı ki kaç yıldur didiler ki böyle harâp **yatur**” : 80b/1
- “..iy dâvûd ne geldi saña ki seni epsem ve dölek görü**ürin**” : 48a/2
- “..eyitdi ki iy qarınca ne yerden gelü**ürsin**” : 49b/14

1.3.1.4.5. Geniş Zaman

Türkçedeki tüm zamanları; geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanı kapsayan bir zaman dilimidir. Türkçede müstakil bir şimdiki zaman ekinin kullanılmasına kadar olan dönemde şimdiki zamanı da karşılamıştır. Bu dönemde bu kip için –r, -Ar ve –Ur ekleri kullanılmıştır. Kişi unsuru olarak da zamir kökenli kişi ekleri kullanılmıştır.²²³

- “..ben anı şöyle oynad**urın** ki oğlancuklar tobı oynad**urın**” : 7a/13
- “..ve biñ aqça dahı harc idüp kâbinle bir ‘avrat al**urın**” : 49a/1
- “..gazâiçün at kılıç ve oq ve yay al**urın**” : 49a/3
- “..haq te‘âlâ anuñ ‘ivażın hem dünyâda ve hem âhîretde virü**ür**” : 49b/4

²²² Bulak, a.g.e., s.150.

²²³ Türkçede geniş zaman ekinin kullanımına dair ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Bican Ercilasun, “Geniş Zaman Ekine Dair Bazı Düşünceler”, *Makaleler-I*, Akçağ Yay., 2.Baskı, ss.359-363.

- “...degüldür cevâb biz eydürüz ki eger kıudsîdür dedigünüzden murâd” : 120a/7

Kerime Üstünova, “Eylem İşletimi” isimli çalışmasında “Zaman Ulamı” başlığı altında şu bilgiye yer vermiştir: *“Türkçenin yapısal özelliklerinden olan gösterenleri aynı gösterilenleri farklı dil birimlerinin bulunuşu kuralıyla örtüşüğünü bir kez daha belirtmek yararlı olacaktır.”*²²⁴ Yani EAT’de ve dahi tarihî Türk lehçelerinin birçoğunda şimdiki zamanı ve geniş zamanı karşılayan eklerin aynı olması, bu görüşü destekler niteliktedir. Ayrışma, dilbilgisel unsura bağlamsal açıdan yaklaşıldığında kendini göstermiştir. Zaman ekleri hususunda nicelik ve nitelik bakımından oldukça zengin bir dil olan Türkçede eklerin işlevliğinde çeşitlenmeler burada da karşımıza çıkmıştır.

1.3.1.5. Kip Ekleri

1.3.1.5.1. İstek Kipi

İstek kipi, tasarlanan hareketin arzulandığını, istendiğini ifade eder. Bu kip, henüz gerçekleşmemiş fakat gerçekleşmesi istenen bir olaya işaret eder.²²⁵ Geleceğe ve geniş bir zamana göndermede bulunur. Bu kipteki fiiller, bir iş veya oluşla ilgili isteği ortaya koymaktadırlar.²²⁶

Bu kip, tarihî lehçelerden bu yana çok çeşitli anlamsal fonksiyonları bünyesinde toplamıştır. Yani aynı ek, hem emir hem istek hem gereklilik gibi anlamsal işlevlere sahip olabilir. Zira EAT’de tasarlama kipleri için birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış

---

²²⁴ Üstünova, a.g.e., s.129.

²²⁵ Karaağaç, a.g.e., s.373.

²²⁶ Fatma Türkyılmaz, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, TDK Yay., Ankara: 1999, s. 96.

ekler görülmemektedir. Bu ek ET’de **-ğa/-ge** biçiminde karşımıza çıkarken Batı Türkçesine gelindiğinde önündeki **-ğ/-g** ünsüzü düşmüş, **-a/-e** biçimini almıştır. Fakat tarihî lehçelerde gelecek zaman işlevi ile kullanılmış olan bu ekin söz konusu işlevi arka planda kalarak zaman içerisinde “istek” ifadesi kuvvetlenmiştir.²²⁷ İstek, emir, dilek-şart ve gereklilik kiplerinin farklı fonksiyonlar ifade edebilmesi ancak;

- ✓ Cümledeki diğer kelimelere
- ✓ Kişiler arasındaki hissî ve hiyerarşik ilişkilere
- ✓ Vurgu ve tonlamaya
- ✓ İsteğin gerçekleşmesi için gereken zamana
- ✓ İsteğin derecesine
- ✓ İsteğin gerçekleşmesi için müsamaha ve mecburiyete göre değişmektedir.²²⁸

ML’de istek kipi örnekleri şunlardır:

- “..kıızıl mürekkeple yaz**am**” : 2a/13
- “..tevrît ve zebûr lafzın türkçe tercüme kı**lam**” : 2a/13
- “..anuñ eyü adın cihânda yâdigâr kı**oya**” : 3a/11
- “..bir pâdişâh ki cihânı âbâdân eyle**ye**” : 3a/11
- “..anuñcün secde idevüz ki zîrâ dînümüzüñ ulusıdur” 108a/7

1.3.1.5.2. Emir Kipi

Emir kipi, tasarlanan, yapılması istenen işi emir veya dilek biçiminde ifade eden, zaman ve şahıs kavramının aynı ekle verildiği tasarlama kipidir.²²⁹ Tahir Nejat

---

²²⁷ Türkçede istek kipinin kullanımına dair ayrıntılı bilgi için bkz: Gürer Gülsevin, “Eski Türkiye Türkçesinde İstek Kipi Üzerine”, *İlmi Araştırmalar*, C XIII, ss.35-50, 2002. ; Ahmet Bican Ercilasun, “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine”, *Makaleler-I*, Akçağ Yay., ss.364-370.

²²⁸ Gülsevin, Boz, a.g.e., s.78.

Gencan, “eylemın yapılmasını buyurmak için kullanılır” demıştir.²³⁰ Her şahıs için ayrı bir eke sahip olan emir çekiminde eklerin ifade ettiği anlam ile ilgili Türk dilinin birçok döneminde tartıřmalđ görüşler sunulmuştur. Tartışmanın çıkış noktasđ özellikle teklik 1. şahısdan kaynaklanmıştır. Ahmet Bican Ercilasun, Tuncer Gülensoy gibi Türkologlar teklik 1. şahıs için emir çekiminin uygulanabilirliğini savunurken; Tahsin Banguoğlu, Vecihe Hatiboğlu, Haydar Ediskun gibi Türkologlar bunun mümkünatđ olmadđđını savunmuşlardır. Zeynep Korkmaz, Fatma Türkyılmaz ve Emin Özdemir ise teklik 1. şahıs çekiminde emir ve istek kiplerinin bir aradalđđını savunarak bir orta yol bulma eğilimi göstermişlerdir.²³¹ Emir kipi çekiminde kullanılan ekler içerisinde –**AyIn** şekli ile de görölen 1. teklik şahıs emir kipi çekim eki Türkiye Türkçesinde –**AyIm** şekline dönüşmüştür. 2. teklik şahıs eki emir kipi çekim eki tarihî lehçelerde hep –**GIl** şekliyle ya da eksik şekilde karşımıza çıkmıştır. Osman Fikri Sertkaya, -GIl ekinin esasında bir ek olmaktan öte “pekiştirme morfemi” olarak ele alınması gerektiğini açıklamıştır. Buyruğu vurgulamak adına kullanılan bir ektir. Türkiye Türkçesinde bu ekin herhangi bir izi kalmamış ve 2. teklik şahıs için eksiz çekim devam etmiştir. Ancak burada dikkati çeken bir nokta da ML’de 2. teklik şahıs emir çekimi için –GIl eki kimi zaman kullanılmış kimi zaman ise söz konusu çekim eksiz emir kipi çekim ekiyle hissettirilmiştir. 3. teklik şahıs eki ise ET’de –**zU/zUn** biçimi ile karşılanırken Karahanlı Türkçesi itibariyle –**sUn** biçimine dönüşmeye başlamıştır. Osmanlı Türkçesi itibariyle de söz konusu ekin düz şekilleri karşımıza çıkmaya başlamıştır. 1. çokluk şahıs eki de –**AlUm** şekli ile EAT ve Osmanlı Türkçesini diğer lehçelerden ayırır. 2. çokluk şahısta –

---

²²⁹ Melike Uçar, *Türkçede Emir Kipinin İşlevleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, 2014.

²³⁰ Gencan, a.g.e., s.273.

²³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Uçar, a.g.e., s.11.

Uñ ekiyle çekim yapılmış, 3.çokluk şahıs eki ise ET'deki –zUAr/-zUnAr biçiminden sıyrılarak –sUnAr biçimini almıştır.

ML'de emir kipinin kullanım örnekleri şunlardır:

- “..ğazāda düşmana bir oğ atsa ya bir çomak ya bir taş atsa gerekse irişsün” : 11b/4
- “..dāyim silūñ tozdan silūñ ki kōnmasun” : 13b/1
- “..benī isra’īl ġazāya mülāzimet eylesünler” : 47b/5
- “..yüzlerin beyte’l-muğaddesden gün toğısına çevirsünler” : 74a/1
- “..zīrā güneşūñ harāreti derünine kār eyledi eyle kıyās idün” : 37b/14
- “..ve bundan dāyim yarlığanmak dile-Ø tā kim yarlığayayın” : 46b/14
- “..varayın ulu beg olayın didiydi” : 99b/3
- “..bilgīl iy ‘azīz ki dāvud peygāambar ‘aleyhi’s-selām(a) inen kitāb-ı zebūrdur” : 48a/12

1.3.1.5.3. Gereklilik Kipi

Fiilin ifade ettiği hareketin gerekliliğini tasarlayan kiptir.²³² Bu kipin temel görevi, yapılması tasarlanan bir işin gerekli olduğunu bildirmektir.²³³ ET’de kerge-> kergek biçimi ile karşımıza çıkan “gerek” sözcüğü, günümüzdeki biçimini EAT’de almaya başlamıştır. Bu fiilin kullanımı da genelde geniş zamanın olumlu ve olumsuz hâlleriyle yaygınlaşmıştır. Tarihî yazı dillerinde belirli (müstakil) bir eki olmayan gereklilik kipi, farklı ek ve yapılarla ifade edildiği tarihî yazı dillerinde kişi unsuruna

---

²³² Şahin, a.g.e., s.69.

²³³ Karaağaç, a.g.e., s.376.

bağlanmadan kullanıldığı için tam anlamıyla kip hüviyeti kazanmamıştır.²³⁴ Mehmet Özmen, “Gerek, Gerekmek ve Gereklilik Çekimi” isimli çalışmasında bu kipin evveliyatında –gU sıfat-fiil ekiyle oluşturulan yapılar olduğunu da dile getirmiş, EAT’de gereklilik kipi için kesin çizgilerle çizilebilen bir ek bulunmadığı görüşlerini desteklemiştir.²³⁵ ML’de de gereklilik ifadeleri ya yalnızca “gerek” sözcüğü kullanılarak ya da dilek-şart kipi ifade eden yapılara “gerek” sözcüğünün eklenmesiyle oluşmuş demez eksik kalacaktır. Çeviri yazıda bazı varaklarda “**lâzım gelür ki**” ibaresi de “**-sa gerek**”, “**-mAIU**” ve “**gerek**” sözcüğünün kattığı anlamları katmıştır. Hatta kimi cümlelerde “gerek” sözcüğünün kullanımında gereklilik ifade etmekten ziyade bir zamana işaret etme işlevinin daha baskın olduğu gözlemlenmiştir.

- “..şallallāhū te’ālā ‘aleyhi ve sellem bunı işidicek eyitdi ki iy ve āh ki bir kavmün ki meliki ‘avrat ola ol kavim felāh bulmaz ol iklīme harāplık olsa **gerek**” 99a/10
- “..ibrāhīm peygamber oğlu ismā’īl için va’de kıılınan yerine gelse **gerek**” 102a/1
- “..’īsā tañrıdur veyāhūd tañrınun oğlıdur anuñçün ki atası yok pes ādem dahı anı zamm itmek **gerek**siz ki tañrınun oğlı ikidür diyesiz.” 109a/4
- “..bu taqđīr üzere ibtidā-yı islāmda ne kadar ‘avrat almak **gerek** muqadder degüldi” 114a/11
- “..ve eger muḥāl olmayacak olursa **lâzım gelür ki** bir şahışda hem ḥayāt ve hem mevt cem’ ola” 67b/2
-

---

²³⁴ Bulak, a.g.e., s.357.

²³⁵ Mehmet Özmen, “Gerek, Gerekmek ve Gereklilik Çekimi”, *Mustafâ Canpolat Armağanı*, 2003, ss. 177-193.

1.3.1.5.4. Dilek-Şart Kipi

EAT'de şart kipi eki, **-sA**'dır. Bu ek, ET'de karşımıza **-sAr** biçiminde çıkmışken burada son seste düşüm yaşayarak günümüzdeki halini kısa sürede almıştır. Hatice Şirin, yazıtların söz varlığı incelemesini yaptığı bir çalışmada bu ekin **-sAr** olan arkaik biçiminin yazıtlar döneminde zarf-fiil işlevi ile kullanıldığını kaydeder. Runik yazıtlarda bu ekle çekimlenen fiillerin hiçbir zaman kişi ögesi almaması durumunu ekin zarf-fiil kimliğinde olması ile gerekçelendirmiştir.²³⁶ Bu kipte dilek ve şart anlamları iç içe geçmiş, geniş bir zamana değil gelecekte olması/olmaması söz konusu olan eylemlerin çekimlenmesinde kullanılmıştır. Gürer Gülsevin ve Leyla Karahan da, bu eki bir kip eki olarak değil, bir zarf-fiil eki olarak tanımlamayı uygun görmüşlerdir. Buradaki ana kıstaslar, “yargı bildirme/bildirmeme” olarak belirlenmiştir.²³⁷ İstek kipiyle, dilek-şart kipiyle çekimlenen eylemler, biçimce bitmiş, anlamca bitmemiş eylemlerdir.²³⁸

- “...’avratına yakınlık **itse** oda yaqarlar kim adem depe**lese** depeleyeler” : 28b/1
- “...kaçan ol taşra yürüyüp ağlamak günü gel**se** evvel yazılara çıkardı” : 33a/6
- “haq te’ālā celle ve ‘alā tevekkül ehline her qanda ol**sa** rızqın eksük eylemez” : 50a/12
- “yoğm**issa** ve aqa sevgülü kul degül**missen** kerāmet bize olmayaydı imdi gel luşf eyle” : 55b/1

---

²³⁶ Şirin, a.g.e., s. 69.

²³⁷ Gürer Gülsevin, "Türkçede -sA Şart Gerundiumu (zarf-fiil) Üzerine", *Türk Dili*, Sayı: 467, Türk Dil Kurumu, Ankara Kasım 1990, s.276-279; Leyla Karahan, “-sa / -se Eki Hakkında”, *Türk Dili*, Sayı: 516, Aralık 1994, ss. 471-474.

²³⁸ Üstünova, a.g.e., s.37.

- “..bunlar eyitdi iy melik imdi biz ne dirsevüz uyar mısın ki biz saña haq dîn gösterevüz” : 84a/14

1.3.1.6. Birleşik Çekim

Bir araya getirilen iki çekimli fiilden ilk fiilin bildirme veya tasarlama kipi ile çekimlenerek bildirdiği kılış ve oluşun görülen, öğrenilen geçmiş zaman ve şart şeklinde gerçekleşmiş olduğunu ifade eden çekimdir. Bu birleşik çekimlerle ilgili Türkologlar arasında kavramsallaştırma, kuramsal bilgilerle anlatılmak istenen arasında uyuşmama gibi durumlar ortaya çıkmasından ötürü farklı adlandırmalara gidildiği olmuştur. Örneğin Ahmet Benzer, “Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik” isimli çalışmasında bu yapının “birleşik zaman” olarak adlandırılmasını mantıksal düzlemde doğru bulmayarak “*birleşik ve katmerli yapı*” adlandırmasını tercih ettiğini dile getirmiştir.²³⁹ Güner Gülsevin, “birleşik zaman” adlandırmasının yanlışlığına vurgu yaparak herhangi bir fiilin birden çok zamanda gerçekleştirilemeyeceğini ve bu türlü yapılarda eklerden birinin zaman diğerinin ise kip (tarz) ifade edebileceğini düşünmektedir.²⁴⁰ Zikri Turan da 2000 yılı Haziran ayı içerisinde Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı’nda fiillerde birleşik çekim durumunun söz konusu olmadığını, birleşik çekim olarak adlandırılan yapıların sıfat-fiil şekilleri üzerine gelmiş i- yardımcı fiiliyle kurulmuş basit çekimden başka bir şey olmadığı görüşünü dile getirmiştir.²⁴¹

²³⁹ Ahmet Benzer, *Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik*, 1. Baskı : Kabalcı Yayınevi, 2012, s.122.

²⁴⁰ Güner Gülsevin, "Türkiye Türkçesinde Zaman ve Kip Çekiminde Birleşik Yapılar Üzerine", VIII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi, İstanbul 1999 , *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1997 s.215-224.

²⁴¹ Hatice Şahin, “Birleşik Çekimli Fiillerin Zaman ve Anlam Açısından Gösterdiği Çeşitlilikler”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 4, 2003/1, ss. 157-168., s.158.

Bildirme ve tasarlama kiplerindeki fiiller salt zamana göre kiplere ayrılmışlardır. Bu kiplerdeki anlatım, fiildeki hareket ve oluşun mutlak şekildeki ifadesidir. Bunun için ayrı bir eke ihtiyaç yoktur. Bu şekildeki anlatım biçimi fiilin basit tarzıdır.²⁴² Basit çekimdeki bir fiil ek-fiil yardımıyla asıl olarak ifade ettiği zamanı -dI ekiyle görülen geçmiş zamana götürür. Böylelikle hikâye görüntüsü kazanır. -miş ekini alan basit çekimdeki bir fiil ise ya öğrenilen geçmiş zamana bağlanır ya da söz konusu zamanla ilgili bir rivayet görüntüsünü kazanır.²⁴³ Şart tarzında ise, fiildeki hareket ve oluş, başka bir hareket ve oluş için şart olarak gösterilir.²⁴⁴ EAT'de bu birleşik çekimler sıklıkla karşımıza çıkmıştır. ML'de de örneklerine rastlanan çekim türleri şu şekildedir:

---

²⁴² Özkan, a.g.e., s.145.

²⁴³ Şahin, a.g.e., s.71.

²⁴⁴ Özkan, a.g.e., s.146.

1.3.1.6.1. Hikâye

- ✓ kıomışlardı 85a/8
- ✓ eyitdümdi 70a/5
- ✓ şıdumdı 52b/2
- ✓ sürdümdi 52b/3
- ✓ olmişdı 55b/12
- ✓ gelürdi 21b/12
- ✓ alurđı 33a/7
- ✓ oturmişdum 1b/8

1.3.1.6.2. Rivayet

- ✓ gelmişdür 52b/6
- ✓ yazılmışdur 52b/6
- ✓ olurmiş 5b/5

1.3.1.6.3. şart

- ✓ uğradıysa 98a/3
- ✓ buyurdıysa 99a/8
- ✓ kıaçarsa 117b/12
- ✓ seversen 63b/2
- ✓ öldiysen 11a/8
- ✓ şükr iderse 26b/8

1.3.1.7. Ek fiil (Cevher fiili)

Eski Türkçede er- şeklinde olan fiil, er- > ir- > i- biçiminde ekleşmiş ve ad soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanıma girmesini sağlayarak birleşik çekimlerde de karşımıza çıkmıştır. Geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve

şart kipinde cevher fiili bildirme ifadesi taşır. Yani, cevher fiilinin geniş zaman ekleri bildirme eklerini oluştururken 1. ve 2. şahıs için kullanımlar şahıs zamirlerinden, 3. şahıs kullanımları da tur- yardımcı fiilinin ekleşmesinden oluşan +DIR bildirme ekinden faydalanır. Bu bildirme eki, “koşaç” ismiyle de anılır.²⁴⁵ Türkiye Türkçesinin tarihî dönemlerinden birini oluşturan EAT’de süreklilik fiili dur-ur (tur-ur) yanında genellikle –dUr biçimiyle yüklemde kullanılmıştır. Bu çekimli fiil, Harezmi Türkçesinden başlayarak hece yutulması (haplogie) sonucu isim soylu kelimelere, fiil zaman çekimine ve kiplik ifadelerine ek olarak gelmeye başlamıştır. Fakat karşımıza her zaman ekleşmiş biçimi çıkmayabilir. Hülya Savran, EAT döneminde bildirme ekinin hem “durur” hem de “-dUr”lu biçimlerinin bir arada bulunabildiğini, Osmanlı Türkçesi dönemine gelindiğinde ise “durur” yapısının seyrekleşerek yerini “-dUr”a bıraktığını Ercilasun’dan nakletmiştir.²⁴⁶ Bu ekin sözcüksel hali ML’de birkaç yerde karşımıza çıkmıştır ve metindeki genel görünümü ekleşmiş biçimiyledir. Ek fiilin olumsuzu ise “değil” sözcüğü ile yapılmaktadır.

- Ek fiilin olumsuzu:

---

²⁴⁵ Murat Küçük, “Tarihi Türk Lehçelerinden Türkiye Türkçesine –Dir/-DUr (<TURUR) Eki ve İşlevleri”, *Türkbilig*, 2010/19, ss.59-75, s.60.

²⁴⁶ Hülya Savran, “Türk Dilinde +DIR” Bildirme Eki ve “+DIR” Bildirme Ekiyle Yapılan Belirsizlik Kelimeleri”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:9, Sayı:14, 2008/1, ss.163-188.

eksük degildir 41b/5

câyiz degil 116a/11

‘acep degil midür 51a/12

murād degil 117b/15

deñizlerbulanası degildir

nebîsi degüldür 122a/10

51b/3

peygambarı degülmiş

hālī degil 67a/15

122a/17

oğlan değılsin 107a/6

muhtāc degülüz 122b/15

- Ek fiilin zarf-fiil biçimi olarak –ken eki görülür.

beşikde iken 111b/9

bu hâlde iken 38a/2

içinde iken 39a/4

günlücek iken 41a/11

- Ek fiilin geniş zaman çekimi:

kişisin 22a/10

şaralardur 20a/1

cevāblardur 67a/10

ortasıncadur 11a/14

şunlardur 117a/7

arduñuzcadur 47b/7

ma‘zūrlardur 121b/4

- Ek fiilin görülen geçmiş zamanı:

sākit idüm 107b/14

şalsam idüm 52a/9

oğlı idüm 52a/14

- Ek fiilin öğrenilen geçmiş zamanı:

yoğımış 55a/3

birimiş 59a/14

kimse imiş 107b/7

1.3.1.8. Birleşik Fiiller

Ad soylu bir kelimeyle *etmek, eylemek, olmak* yardımcı fiillerinin birleşmesinden veya birer sıfat-fiil ya da zarf-fiil ekleriyle birbirine bağlanmış iki ayrı fiil şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş fiil türüdür.²⁴⁷ Bu birleşik fiiller, birer kelime grubu görünümünde olup cümle içinde tek bir birim muamelesi görmek isterler.²⁴⁸ Esas anlamlarından bir parça sıyrılarak yeni bir görünüm kazanırlar. Ergin, birleşik fiiller için “*yardımcı bir fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur.*” tanımını yapmıştır. Birleşik fiilleri de yardımcı fiilin başına getirilen unsurun isim veya fiil olmasına göre iki gruba ayırmıştır.²⁴⁹ Birinci gruptakiler et-, eyle-, bulun-, yap- yardımcı fiillerine isim eklenmesiyle oluşurken ikinci gruptakiler bil-, ver-, gel-, kal-, gör-, dur-, yaz-, koy- gibi yardımcı fiillerle başka fiillere eklenen ve asıl manalarından uzaklaşarak tezlik, süreklilik, yaklaşma, kolaylık, devamlılık gibi yeni anlamlar ifade eden, yani fiili tasvir eden “tasvirî fiil” yapıları olarak dilbilgisinde yerlerini alırlar.

Birleşik fiil konusu dil bilgisinde sınıflandırılması bakımından daha birçok alternatif sınıflandırmaya tabi tutulmuş bir konudur. Zeynep Korkmaz, Necmettin Hacıeminoğlu, Leyla Karahan ve Deniz Öztürk gibi Türkologların ana hatlarda birleşen fakat detaylarda birbirinden ayrılan sınıflandırmaları, tanımlamaları mevcuttur.²⁵⁰ Et-, eyle-, ol-, kıl- gibi temel yardımcı fiillerle ilgili EAT öncesi devirlere bakılacak olursa

---

²⁴⁷ Korkmaz, a.g.e., s.46.

²⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Bican Ercilasun- Kutadgu Bilig Grameri-Fiil, 1984, Ankara, s. 48

²⁴⁹ Ergin, a.g.e., s.386-387.

²⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Deniz Öztürk, *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yay., 2008.

şöyle bir bilgiye ulaşılmıştır: İt- fiili yazıtlar döneminde Clauson'dan edinilen bilgiye göre “düzenlemek, organize etmek; donatmak, süslemek” gibi anlamlar taşımaktaydı. Oğuz grubu Türk lehçelerine gelindiğinde ise zamanla anlamda değişmeler, genişlemeler göze çarpmıştır. Fiil, sonraki yüzyıllarda mevcut anlamından sıyrılarak “yapmak, etmek, eylemek” anlamlarını yüklenmiştir. Şirin, yazıtlar döneminde bu fiilin yardımcı fiil göreviyle kullanılan bir örneğine rastlanmadığını, yardımcı fiil örneklerinin Türkçeye alıntı sözcüklerin girmeye başladığı Budist ve Maniheizt Uygur metinleri itibariyle olduğunu kaydeder. Bu alıntı sözcükler Türkçeleştirilmeye başladığında yardımcı fiil kullanma ihtiyacı doğmuş ve yaygınlaşmıştır. Yazıtlarda, it- eylemi yerine adlardan geçişli birleşik fiiller oluşturma görevi kıl- fiiline yüklenmiştir.²⁵¹ Gökhan Ölker de EAT metinlerini çözümlemeye bu yardımcı fiilleri kıstas olarak aldığı bir çalışmada “et-/ it- ” fiilinin Oğuz Türkçesine ait olduğunu, “kıl-” fiilinin ise Doğu Türkçesine ait olduğunu, bu bilgiyi de Kaşgarlı'nın aktardığını nakletmiştir.²⁵² Kâşgarlı Mahmud DLT'de şöyle söyler: “*Oğuzlar iyi yaptıkları her şey için itti derler. Türkler ise yaptıklarına kıldı derler.*”²⁵³ Ölker, yüzyıllara göre değişen kullanım sıklığını da Faruk Sümer'in Oğuzlara dair araştırmalarından yola çıkarak tanımlama yoluna gitmiştir.

“Malazgirt zaferiyle başlayan Anadolu'nun fethi tamamlandıktan sonra Anadolu ile Türkis arasında bir göz kanalı oluşmuştu. Bu kanal ile XIII. Yüzyılın birinci yarısının ortalarına doğru Türkistan, Horasan ve Azerbaycan'dan Anadolu'ya birbiri arkasından

---

²⁵¹ Şirin, a.g.e., s. 65.

²⁵² Gökhan Ölker, “Tarihi Belli Olmayan Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinin Tarihlendirilmesinde Yeni Bir Kıstas: “et-/it-“ ve “kıl-“ Fiillerinin Kullanım Sıklığı, *Teke Dergisi*, Sayı: 4/2, 2015, ss.546-563.

²⁵³ Ahmet Bican Ercilasun, Ziyat Akkoyunlu, *Dîvânu Lüğâti't-Türk Giriş- Metin- Notlar- Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., s.88, 2014.

kalabalık Türkmen toplulukları gelmeye başladı. Bunlar 1219'da başlayan Moğol hücumundan kaçıyorlardı. Böylece Oğuzların ezici çoğunluğu Anadolu'da toplandı.”²⁵⁴

➤ **İsim + Fiil Dizilişinde Olanlar:**

Daha çok yabancı kaynaklı isim soylu kelimelerle birleştirilerek kullanılan ve ismin anlamıyla yüklü fiiller oluşturmak üzere birleşik fiil yapısı oluşturan bazı yardımcı fiiller vardır.²⁵⁵ Bu tip birleşik fiillerde et-, ol-, yap-, eyle-, kıl- fiilleri kullanılır. Asıl unsur olan isim başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Yardımcı fiil, bir çekim görevi yaparak anlamı üzerinde bulunduran isim unsurunu fiilleştirir.²⁵⁶

---

²⁵⁴ Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları*, 5. Baskı, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1999, s.5.

²⁵⁵ Şahin, a.g.e., s.72.

²⁵⁶ Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, 20. Baskı, Ankara, Akçağ Yay: 2014, s. 73.

KİL-:

- ✓ şefî' kılmn-: 1b/5
- ✓ tercüme kılmn-: 2a/13
- ✓ müştemi kılmn-: 2b/3
- ✓ rivāyet kılmn-: 2b/8
- ✓ ħor kılmn-: 4a/12
- ✓ tevāzu' kılmn-: 5b/5
- ✓ cārî kılmn-: 7b/5
- ✓ revā kılmn-:
- ✓ ta'yīn kılmn-: 14b/6
- ✓ uçmağda yerin kılmn-: 15a/12
- ✓ aşlın kılmn-: 15a/12
- ✓ ħarām kılmn-: 15a/15
- ✓ peygambar kılmn-: 15b/2
- ✓ zāhir kılmn-: 15b/10
- ✓ ħelāl kılmn-: 15b/15
- ✓ muḳātele kılmn-: 16b/4
- ✓ du'ā kılmn-: 19b/12
- ✓ namāz kılmn-: 21b/4
- ✓ tāhir kılmn-: 29a/13
- ✓ müṭāli'a kılmn-: 30b/3
- ✓ 'acabā kılmn-: 31a/10

- ✓ yavu kılmn-: 32a/6
- ✓ rūzî kılmn-: 32b/2
- ✓ perākende kılmn-: 36a/13
- ✓ bāṭıl kılmn-: 36a/14
- ✓ ḳabūl kılmn-: 40b/1
- ✓ sefer kılmn-: 44a/9
- ✓ da'vet kılmn-: 45a/10
- ✓ ḳul kılmn-: 46b/8
- ✓ arı kılmn-: 107a/13
- ✓ da'vî kılmn-: 115b/1
- ✓ ṭoğru kılmn-: 120a/10

EYLE-:

- ✓ beyān eyle-: 2a/10
- ✓ emr eyle-: 2b/5
- ✓ rivāyet eyle-: 3a/4
- ✓ ābādān eyle-: 3a/11
- ✓ 'azl eyle-: 3b/6
- ✓ ri'āyet eyle-: 3b/10
- ✓ muḳālifet eyle-: 4a/6
- ✓ revā eyle-: 4a/15
- ✓ ħarām eyle-: 4b/11
- ✓ 'afv eyle-: 5b/1
- ✓ iṣlāḥ eyle-: 7a/6

- ✓ tevbe eyle-: 9a/4
- ✓ ğazā eyle-: 9a/9
- ✓ dilek eyle-: 10b/7
- ✓ yardım eyle-: 11b/1
- ✓ 'ibādet eyle-: 11b/11
- ✓ terk eyle-: 14a/6
- ✓ 'imār eyle-: 16a/1
- ✓ helāk eyle-: 20b/5
- ✓ selām eyle-: 21a/14
- ✓ feryād eyle-: 22a/8
- ✓ nazār eyle-: 24b/14
- ✓ siḥr eyle-: 27b/12
- ✓ ekmek eyle-: 28a/3
- ✓ cem' eyle-: 34b/15
- ✓ ḥarāb eyle-: 36a/4
- ✓ ŧehīd eyle-: 39b/13
- ✓ iḏḥār eyle-: 41a/7
- ✓ ilkā eyle-: 41a/9
- ✓ musaḥḥar eyle-: 43b/4
- ✓ ilḥāḥ eyle-: 55b/4
- ✓ tamām eyle-: 63a/5
- ✓ savaḥ eyle-: 47b/6
- ✓ nevmīd eyle-: 46a/12
- ✓ tekebbürlik eyle-: 53b/6
- ✓ kerem eyle-: 54a/8
- ✓ ḫalep eyle-: 73b/10
- ✓ ziyaret eyle-: 74b/6
- ✓ ḥoḥ eyle-: 120b/9
- ✓ tebliĝ eyle-: 123a/7
- ✓ 'azl eyle-: 3b/6

İT-:

- ✓ beyān it-: 1b/14
- ✓ faḥr it-: 3a/10
- ✓ ḥaber it-: 3b/4
- ✓ iḥkence it-: 4a/8
- ✓ raḥmet it-: 5a/11
- ✓ 'afv it-: 5a/13
- ✓ tevāzu' it-: 5b/3
- ✓ ziyān it-: 5b/4
- ✓ vaḥiy it-: 5b/12
- ✓ vefāt it-: 6a/4
- ✓ emr it-: 6a/12
- ✓ tīzlik it-: 7a/12
- ✓ ḫabūl it-: 7b/15
- ✓ cenk it-: 8b/7

- ✓ hayf it-: 8b/9
- ✓ gazā it-: 9a/12
- ✓ şabr it-: 11a/15
- ✓ azād it-: 11b/5
- ✓ 'ibādet it-: 11b/8
- ✓ terk it-: 14a/6
- ✓ fetḥ it-: 14a/14
- ✓ secde it-: 15a/13
- ✓ farz it-: 15b/6
- ✓ keleci it-: 15b/10
- ✓ ref' it-: 16a/12
- ✓ naql it-: 16b/3
- ✓ iḥtilāf it-: 17a/5
- ✓ taşarruf it-: 17b/15
- ✓ ta'līm it-: 17b/15
- ✓ ḥükme it-: 18a/5
- ✓ iḥtiyār it-: 18a/12
- ✓ sükün it-: 18b/5
- ✓ kabz it-: 19a/8
- ✓ ğarq it-: 19a/9
- ✓ da'vet it-: 19a/14
- ✓ helāk it-: 20b/9
- ✓ pāre pāre it-: 22a/7
- ✓ zikr it-: 23a/1
- ✓ taḥrīf it-: 23a/3
- ✓ hicret it-: 23b/1
- ✓ sünnet it-: 23b/9
- ✓ ğusl it-: 23b/10
- ✓ misvāk it-: 23b/10
- ✓ cimā' it-: 24b/5
- ✓ cehd it-: 24b/7
- ✓ ferāġat it-: 24b/7
- ✓ ḥamle it-: 25b/14
- ✓ şefkat it-: 25b/15
- ✓ istiġfār it-: 26a/1
- ✓ vaşıyyet it-: 26a/7
- ✓ defn it-: 26a/8
- ✓ sultānlık it-: 26a/15
- ✓ su'al it-: 31a/11
- ✓ nazār it-: 31b/4
- ✓ tekzīb it-: 31b/10
- ✓ ḥıyānat itme-: 34a/8
- ✓ tamām it-: 34b/10
- ✓ ḥaṭā it-: 35a/3
- ✓ ḥarāp it-: 35b/4
- ✓ bünyād it-: 35b/15
- ✓ taẓyīk it-: 36a/10

- ✓ esīr it-: 36a/12
- ✓ va`de it-: 36a/15
- ✓ işāret it-: 36a/15
- ✓ va`z it-: 38b/4
- ✓ günāh it-: 39a/13
- ✓ ezber it-: 39a/15
- ✓ tezevvüc it-: 39b/6
- ✓ gārat it-: 40a/4
- ✓ zārılık it-: 40b/2
- ✓ taqrīr it-: 42b/3
- ✓ mukābele it-: 42b/7
- ✓ maḥv it-: 42b/14
- ✓ seyr it-: 43b/8
- ✓ ḥareket it-: 45a/15
- ✓ ḳahr it-: 46a/8
- ✓ mecrūḥ it-: 46a/11
- ✓ terkīb it-: 46b/9
- ✓ nazār it-: 47b/8
- ✓ yardım it-: 48a/11
- ✓ fikr it-: 51a/5
- ✓ deryāft it-: 51b/9
- ✓ zamm it-: 53a/8
- ✓ peygāambar it-: 53a/15
- ✓ ḥased it-: 53b/2
- ✓ ḳavl it-: 56a/7
- ✓ işpāt it-: 58b/2
- ✓ tefsīr it-: 62a/2
- ✓ cem` it-: 63b/14
- ✓ hücüm it-: 64a/1
- ✓ ihtirāz it-: 64b/9
- ✓ def` it-: 65a/11
- ✓ var it-: 65a/11
- ✓ intiḳāl it-: 65b/5
- ✓ arzū it-: 66b/15
- ✓ taḥrīz it-: 67a/6
- ✓ sebḳat it-: 67b/9
- ✓ uğrılık it-: 27b/10
- ✓ zīnā it-: 27b/11
- ✓ vaşf it-: 86b/15
- ✓ şikāyet it-: 80b/7
- ✓ telḳīn it-: 85a/3
- ✓ şulḥ it-: 87b/10
- ✓ ṭa`n it-: 88a/9
- ✓ zulm it-: 90b/12
- ✓ ğalebe it-: 91a/14
- ✓ ḥulūl it-: 75a/1
- ✓ ḳān it-: 27b/11
- ✓ nadās it-: 28a/2

- ✓ işlāḥ it-: 28a/7
- ✓ teslīm it-: 28a/12
- ✓ recm it-: 28a/14
- ✓ ta'zīr it-: 28a/14
- ✓ yakınlık it-: 28b/1
- ✓ k̄azef it-: 28b/3
- ✓ şürū' id-: 28b/6
- ✓ rivāyet it-: 29a/7
- ✓ talep it-: 29b/8
- ✓ ḥaps it-: 30a/3
- ✓ beglik it-: 30a/11
- ✓ dilek it-: 30b/6
- ✓ ta'zīm it-: 31a/1
- ✓ muḥālifet it-: 31a/1

OL-:

- ✓ mukaddem ol- : 1b/11
- ✓ meşğūl ol-: 2a/14
- ✓ ḥāşıl ol-: 2b/1
- ✓ cem' ol-: 2b/2
- ✓ vaḳār issi ol-: 3a/15
- ✓ nevmīd ol-: 4b/4
- ✓ tuş ol-: 4b/5
- ✓ 'ādil ol-: 4b/14
- ✓ sākin ol-: 5a/4
- ✓ ziyāde ol-: 5b/5
- ✓ azād ol-: 6a/5
- ✓ yavuz ol-: 6b/8
- ✓ epsem ol-: 6b/10
- ✓ yegni ol-: 7a/13
- ✓ baḥıl ol-: 7a/14
- ✓ vācib ol-: 7b/9
- ✓ perişān ol-: 8a/9
- ✓ şaḳ ol-: 8a/15
- ✓ bereketlü ol-: 9a/4
- ✓ ḥasta ol-: 9b/13
- ✓ revā ol-: 10a/6
- ✓ ḳabūl ol-: 10b/14
- ✓ ayruḳsı ol-: 11a/9
- ✓ şehīd ol-: 11a/15
- ✓ emīn ol-: 12a/8
- ✓ ḳazanclu ol-: 13a/9
- ✓ āgāh ol-: 13b/8
- ✓ sūnnet ol-: 14b/2
- ✓ tamām ol-: 14b/11
- ✓ görklü ol-: 14b/15

- ✓ 'imāret ol-: 15b/1
- ✓ münkarız ol-: 16b/9
- ✓ belürsüz ol-: 16b/10
- ✓ ğarķ ol-: 19a/1
- ✓ müsteħaķ ol-: 19a/10
- ✓ mütevellid ol-: 20a/7
- ✓ helāk ol-: 20b/11
- ✓ ıraķ ol-: 21b/2
- ✓ bāy ol-: 21b/14
- ✓ diri ol-: 22a/11
- ✓ ķurbān ol-: 24a/3

➤ **Fiil + Fiil Dizilişinde Olanlar:**

Bu birleşik fiiller, fiili tasvir edici bir fonksiyon üstlenirler. Bu tasvir işlevi, asıl fiile anlam ifade etme görevi verirken yardımcı fiile de esas anlamından uzaklaşarak fiili tasvir eden bir kimlik kazandırır. Asıl fiile süreklilik, tezlik, yakınlık, yeterlilik kavramlarını asıl fiilin hemen ardına aldığı bir a/e, ı/i, u/ü zarf-fiil eki vasıtasıyla kazandıran yapılardır. Şahin, bu fiiller için “betimlemeli” ya da “düzenli birleşik fiiller” terimlerini kullanır.²⁵⁷ Bu yapılar, en eski dönemlerden bu yana dilimizde yer edinmiş olan ve sıklıkla karşımıza çıkan, anlamı güçlendiren ve zenginleştiren yapılardır. Özellikle EAT döneminde sayıları ve kullanımları bir hayli artmıştır.

Tasvirî Fiiller:

1) Yeterlilik

Yeterlilik fiilleri, genel itibarıyla, ya bir oluş ve kılışı gerçekleştirme güç ve yeterliğini yani “yapabilme iktidarını” yahut da bir oluş ve kılışın gerçekleşme

²⁵⁷ Hatice Şahin, “Tezlik Fiilinin Dilimizde Gösterdiği Çeşitlilikler”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Osman Nedim Tuna Armağanı, İstanbul, ss-139-249.

olasılığının (imkân ve ihtimalinin) bulunduğunu gösterir.²⁵⁸ Türk dilinde yeterlilik için **u-**, **bil-** ve **al-** fiilleri kullanılmıştır Al- fiili, özellikle Oğuzca olmayan Türk lehçelerinde artık standartlaşmıştır.²⁵⁹ Bir esas fiilin -(y)A zarf-fiil biçimi üzerine bil-yardımcı fiilin getirilmesi ile kurulur.²⁶⁰ Tabii bu zarf-fiil eki EAT’de -(y)U ve -(y)I şekliyle yer almıştır. Ancak ana fiillerin tek veya çok heceli olması bağlayıcı zarf-fiillerin türünü değiştirebilmektedir. Hangi fiillere hangi zarf-fiilin bağlanacağı, bazen sürekli bazen de nöbetleşmeli bir şekilde gerçekleşir.²⁶¹ Olumsuz biçimine metinde rastlanmamıştır.

getürebilür 59b/1

idebile 107a/12

olabilür 3b/8

cem’ olabildiler 83b/9

2) Tezlik

-(y)I / -(y)U zarf-fiil eki almış bir esas fiilin **ver-** / **vir-** yardımcı fiili ile birleşmesinden oluşan yapılardır.

dutvirse 28b/3

idüvirem 8a/12

---

²⁵⁸ Osman Yıldız, “Eski Anadolu Türkçesinde Yeterlik Fiillerinin Fonetik Durumu”, *Turkish Studies*, Volume 7/4, Fall 2012, ss.233-252, s. 234.

²⁵⁹ Gülsevin, a.g.m., s. 63.

²⁶⁰ Korkmaz, a.g.e., s.150.

²⁶¹ Yıldız, a.g.m., s.248.

idüvire 60a/3

şıfatlayuvir 60b/2

ıoyuvirdi 78b/9

3) Süreklilik

Burada yardımcı fiillerin esas fiile kattıkları anlam incelikleri, türlerine ve birleşme biçimlerine göre bir oluş ve kılışın belirli bir zaman içinde yapılandırma, bir zamandan beri yapılaşma niteliğindedir.²⁶²

çekegelmiş 32a/14

idegelmiş 32a/15

ıutadurdukları 70a/12

ıaıaıalup 37a/9

ısteyüıitdi 96b/14

➤ Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller:

Leyla Karahan, “Türkçenin Söz Dizimi” isimli çalışmasında bu kategoriden “*Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller*” olarak bahsetmiştir. Kimi Türkologlar da bu kategoriyi incelemelerine dâhil etmemişlerdir. Burada yan yana bulunan fiillerden biri ya da hepsi sözlük anlamını kaybederek kaynaşmış, deyimleşmiştir. Bunlar, şekil kaynaşması dışında anlamca da değişikliğe uğramış birleşik yapıda fiillerdir.

---

²⁶² Korkmaz, a.g.e., s.150.

- ✓ dünyāya gel-: 3a/8
- ✓ topraġa karış-: 3a/12
- ✓ yādigār koy-: 3a/12
- ✓ yüzine od getir-: 3b/2
- ✓ evin evle-: 3b/5
- ✓ ġaber vir-: 4a/4
- ✓ k̡ayim tur-: 4a/5
- ✓ iş buyur-: 4a/7
- ✓ yerine getir-: 4a/13
- ✓ yavuz ad ayaġa biraġ-:
4b/6
- ✓ günāh işle-: 5b/10
- ✓ ayaġı sürç-: 6a/3
- ✓ kan dök-: 7b/12
- ✓ gönlünü sovut-: 8a/10
- ✓ sözine uy-: 8b/8
- ✓ yaġmur yaġ-: 8b/12
- ✓ nida gel-: 8b/12
- ✓ tevbe eyle-: 9a/4
- ✓ güci yet-: 9a/11
- ✓ koyup git-: 9b/14
- ✓ kılıc şal-: 10a/2
- ✓ ilerü var-: 10a/7
- ✓ boyun ur-: 10a/12
- ✓ ilerü dut-: 10b/1
- ✓ yolunda baş cān oyna-:
13a/3
- ✓ řaġ selāmet ol-: 13a/9
- ✓ oġ yay dut-: 14a/9
- ✓ ġazāya gönül-: 14b/6
- ✓ sefere çık-: 14b/5
- ✓ fāl dut-: 14b/13
- ✓ āmīn dut-: 15a/8
- ✓ taht ur-: 15b/9
- ✓ cānı gövdesine yayıl-:
15b/8
- ✓ zincīre ur-: 16b/5
- ✓ karşu ġo-: 16b/8
- ✓ ġalem dut-: 17b/9
- ✓ ġisāb baġla-: 17b/15
- ✓ saġu saġ-: 18b/6
- ✓ oġlana ġalma-: 19a/10
- ✓ aşlından ġop-: 19b/7
- ✓ el götür-: 20a/8
- ✓ el eliş-: 20b/6
- ✓ vücūda gel-: 21a/14

- ✓ selām vir-: 21b/12
- ✓ yüzün allāha dut-: 22a/14
- ✓ göbeğin kes-: 23a/8
- ✓ elden geçür-: 24b/4
- ✓ oğlan dut-: 24a/13
- ✓ aya karşı-: 24a/15
- ✓ ısıklık vir-: 24a/15
- ✓ hoş dut-: 25a/15
- ✓ ayru düş-: 26a/9
- ✓ şifā vir-: 26b/5
- ✓ şirk getir-: 27b/10
- ✓ cānludan çık-: 28a/5
- ✓ oda ur-: 28b/5
- ✓ yüzüne bakamaz ol-: 30a/10
- ✓ çeri koş-: 36a/8
- ✓ kuvvet bul-: 37b/12
- ✓ ĩmān getir-: 39b/5
- ✓ intikāmın al-: 40a/8
- ✓ göge ağdur-: 40b/15
- ✓ söz aç-: 42b/12

1.3.2. Bağlantı Kurucu Ekler

1.3.2.1. İyelik Ekleri

İyelik eki, adın karşıladığı varlığın bir kişiye veya bir başka varlığa ait olduğunu ifade eden ektir. Kişi eki ise bir fiilin fâilini göstermekle yükümlüdür. İyelik eklerinin en temel vazifesi geldiği adı gerideki ada sahiplik/aitlik ve belirtme ilgileriyle bağlamaktır. Adı geriye doğru taşımakla, bir birlikteliğin, öbekleşmenin ortaya çıkmasına yol açarlar.²⁶³ İyelik ekleri, çokluk ekinden sonra, ad durum eklerinden ve soru eklerinden ise önce gelir.

²⁶³ Kerime Üstünova, *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, 1. Baskı, İstanbul: Kesit Yay.,2008, s.76.

Tablo. 4 İyelik ekleri

İyelik Ekleri	teklik	çokluk
1.Kişi	+(U)m	+(U)mUz
2.Kişi	+(U)ņ	+(U)ņUz
3.Kişi	+(s)I	+lArI

Metinde iyelik eki almış bazı sözcük örnekleri şunlardır:

Teklik I. Kişi: memleketümi 3b/7, katumda 4a/15, üzerime 6b/9, elümeddür 8a/10, düşmanumdur 9a/2, dostum 10b/3, kardeşum 10b/12, yolumda 12b/11, yerüm 50a/7, rızķum 50a/8, ümmetümden 62b/10

Teklik II. Kişi: rızķuņ 46b/12, ođluņ 47a/4, üstüņe 8b/1, yoluņda 13a/3, taņrıņa 21a/12, evüņe 32a/2, elüņde 34b/6, ümmetüņ 51b/4, yaķınlıđuņ 55a/15

Teklik III. Kişi: yarusı 55b/4, birisi 56a/6, kaņđısı 56b/1, mecmü'ısı 56b/6, ikisinden 58a/4, atası 58a/6, yaşına 58a/14, şevābın 58b/9

Çokluk I. Kişi: cevāblarımız 2a/5, içümüzden 8b/15, boynumuzı 10a/12, birümüzü 10a/15, altımızuņ 10b/3, iştahumuz 12b/13, göņlümüz 13a/1, anamız 15b/10, nesnemüz 21a/9.

Çokluk II. Kişi: ataņuzuņ 6b/1, elüņüzi 7a/8, du'āņuzı 8b/13, içüņüzde 8b/14, göņlüņüz 12b/15, atlarıņuz 13a/15, dükeliņüzle 14a/2, arduņuzcadur 47b/7, gövdenüden 47b/12, taşıņuz 47b/13, dilüņüz 47b/14.

Çokluk III. Kişi: peygamberları 48b/3, ağaçları 51a/4, yazukları 51b/4, atalarına 56b/6, tonları 58a/3.

İyelik eklerinden sonra başka bir iyelik eki gelmez; çünkü bir varlığın birden çok sahibi olmaz. Birkaç örnekteki ek kalıplaşması bu kuralı bozmaz: kim-i-si, bir-i-si vb.²⁶⁴ III. kişi iyelik eki almış kimi sözcüklerde ek aşınmaya uğrayabilir ve böylece işlevliğini kaybedebilir. Böylece sözcük, kalıplaşarak taban haline gelir. Yani, benzer işlevlerdeki ekler üst üste geldiğinde bir yığılma meydana gelir ki bir gramer terimi olarak bunun adı “iyelik eki yığılması”dır.

1.3.2.2. Tamlayan Eki

Bu ekler, ad görevindeki sözcüklerin taşıdığı kavramın, başka bir kavrama bağlanmasını sağlar ve çok defa tamlama kurduğundan ‘tamlayan durumu eki’ adını alır.²⁶⁵ EAT döneminde bu ekin ünlüsü daima yuvarlak olup +(n)Uḡ şeklindedir. Her türlü ada ve zamire gelebilen bu ekin yönü, ileriye doğrudur. Bağlandığı ad değerindeki birimi, ileride iyelikli bir ada ya da edata bağlamak zorundadır.²⁶⁶ Ekin durum ekleri içerisinde yer alıp almaması gerektiği dil bilgisi araştırmacıları tarafından çokça tartışılmış bir konu olmuştur.²⁶⁷ Bu ekler, eklendiği isimleri bir fiile değil bir isme bağlayan eklerdir.²⁶⁸ Metinde tamlayan ilgisi ve anlamı kimi zaman eksiz yapılmıştır.

➤ “devenüḡ etin yemege..” : 22a/1

²⁶⁴ Karaağaç, a.g.e., s.329.

²⁶⁵ Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, TDK Yay., 1974, s. 77.

²⁶⁶ Üstünova, a.g.e., s.103.

²⁶⁷ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde İsmi Hal Eklerinin Fonksiyonları ve Kullanılışları*, (Yüksek Lisans Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, VII+193 s.,1987.

²⁶⁸ Şahin, a.g.e., s.51.

- “her bir bābuñ dañı biri üzerine..” : 1b/11
- “ķur’ān içinde gelen enbiyānuñ tevārīhin : 2a/7
- “bir pādişāhuñ ‘aķılsuz zūlmle..” : 3b/15
- “bir ķulunuñ eline virmişdi.” : 5a/1
- “..bir iş buyurdum aña lāyık buyurdum kendü nefsum+Ø arzūsı içün olmadı”
4a/7
- “..ol bağırsaķları ķarnı+Ø içine ķoydı dülbendile berk şardı” 11a/4
- “..bāri ağlamakıda cehdi deyin ola ki yüregim+Ø odı biraz söyine” 11a/10

1.4. Kategori Ekleri

1.4.1. Çokluk Kategorisi

EAT’de çokluk kategorisinde ek olarak +**lAr** eki kullanılmıştır. Bu ek, tarihî lehçelerden bu yana Türkçede geçmişten günümüze uzanan süreçte kullanılan çokluk ekleri arasında en çok tercih edilen ve ET dönemi sonrasında yerini iyice sağlamlaştıran ek olmuştur. Ekin kökeninin karanlık olduğunu dile getiren Clauson, baştaki –l sesinin pek çok Türk dilinde gövdenin son sesiyle benzeşip aykırılaştığını; -lAr, -nAr, -dAr hâlini aldığını ifade etmiştir. Bu ek, geldiği dil birimini bir başka dil birimine bağlayarak biçimsel bağ kuramasa da anlam olarak bir işlevi ifade eder.²⁶⁹ Daha evvel Türkçenin en eski devirlerinde kullanılmış olan +z, +An, +s, +GUn gibi ekler yerini +**lAr** ekine bırakarak kullanımdan düşmüşlerdir. Hatta çok eski dönemlerde arkaikleşen bu ekler, ET ile ilgili bazı gramer çalışmalarında yapım eki kategorisinde değerlendirilmiştir.

²⁶⁹ Üstünova, a.g.e., s.383.

Bu ekin etimolojisi ile ilgili muhtelif görüşler bulunmaktadır. Poppe, Baskakov, Clauson, Kuznetsov gibi Türkologlar eki kaynaşma kuramından yola çıkarak irdelerken kimi Türkologlar da bitişim kuramından yola çıkmayı tercih etmişlerdir. Üstünova'ya göre bu ek, ad kökü ve gövdelerine gelerek adı işleme sokan, biçimsel işlev göstermeyen bir ektir. Gürer Gülsevin de “Türkçede Sıra Dışı Ekler ve Eklerin Tasnif Tanımlanma Sorunu Üzerine” başlıklı çalışmasında çokluk ekine kategori ekleri içerisinde yer vermiş ve şu bilgileri paylaşmıştır:

*“Bunlar sözlüksel kelime türetmez, kelimelerde tür değişikliği de yapmaz. Cümle içinde öge belirlemek ve ilişki kurmak gibi bir fonksiyonları da yoktur. Kelime bu ekleri almadan önce cümlede ne görev üstlenmişse, bu ekleri alınca da aynı durum devam eder. Eklendiği kelimelerin kendileri ile sınırlı kalan değişik özellikler katarlar.”*²⁷⁰ Metinde çokluk eki alan sözcük örnekleri şunlardır:

- oğlan : 008a/05, 008a/09, 008a/11, 008a/13, 021b/06, 024b/02, 031a/08, 038b/12, 047a/12
- göz: gözlerinden 33a/9 , göz 33b/5 , gözsüzleri 40b/6
- tonlar 23a/10 , ayakların 24b/4 , tahtlar 27b/9 , tağlarda 33a/3

1.4.2. Küçültme / Sevimlilik Kategorisi

Bu kategoride yer alan ekler, +CAK, +cUGAz ve +cUK ve +cAz'dır. Geldiği adın anlamında derecelendirme yaparak nicelik bakımından küçük

---

²⁷⁰ Gülsevin, a.g.m., s.1279-1280.

olduğunu ortaya koyar. Bu ek, zaman zaman sevgi, itenlik, yakınlık gibi işlevler de yüklenmiştir. ²⁷¹

---

²⁷¹ Üstünova, a.g.e., s.396.

- oğlancu^ğlar 7a/13
- aracu^ğda 60b/12
- buracu^ğda 117b/13
- oracu^ğdan 35a/13
- uşacu^ğ 116a/6
- yumrucu^ğ 51a/13
- kırtcu^ğaz 50a/5
- evce^z 98b/10
- gözce^zin 114b/9
- yerce^ze 35a/14
- otçā^zlar 35a/12

1.4.3. Sıralama Sayı Kategorisi

Bu kategoride +(I)ncI / +(U)ncI ekleri kullanılır.

- yedinci: 004a/09, 009b/14, 017a/06, 027b/12, 044a/07, 047a/03, 057a/05, 057b/12, 061a/07
- onuncı: 019b/03, 022b/10, 027b/14, 044a/12, 057a/11, 061a/10

1.4.4. Üleştirme Sayı Kategorisi

Bu kategoride +(ş)Ar eki kullanılır.

- dörder : 049a/14, ikişer 077a/13

1.4.5. Olumsuzluk Kategorisi

Olumsuzluk eki, fiil işletme eklerinden olan **-mA** ekidir. Ekin işlevi ile ilgili “Türkçenin Ekleri” isimli çalışmasında Vecihe Hatiboğlu “...belirli ve

*belirsiz geçmiş, gelecek zaman, istek, dilek, gereklilik ve emir cümlelerinde eylem kök ve gövdeleriyle, zaman bildiren ekler arasında kullanılarak olumsuzluk kavramı sağlar: almadım (al-ma-dı-m), yorulmamışım (yorul-ma-mış-ım) vb.*²⁷² derken Nadir İlhan da “Türk Dilinde Olumsuzluk” isimli çalışmasında ekin işlevini şöyle ifade etmiştir: “*Fiil kök ve gövdelerinden sonra gelip onların manalarını olumsuz yönüyle genişleten –mA eki olumsuz fiil cümleleri oluşturulurken kullanılır.*”²⁷³ EAT metinlerinde de fiillerde olumsuzluk –mA eki ile karşılanmıştır. Geniş zamanın olumsuz çekiminde ise –**mAz** eki kullanılmıştır. Eserden örnekler şunlardır:

---

²⁷²Hatiboğlu, a.g.e., s.112.

²⁷³ Nadir İlhan, Ceren Kabadayı, *Türk Dilinde Olumsuzluk*, 1. Baskı, İstanbul: Kesit Yay., 2017, s.279.

- bozmadum 4a/6
- bulmadum 28a/10
- kıomadum 52a/4
- olmadum 56a/4
- toğmadı 61a/71
- doğurmadı 61b/5
- ayrılmadı 77a/4
- ağmazsız 47b/12
- kıopmaz 45a/2
- sağmazsın 48a/3
- ağlamazsın 48a/4
- unutmaz 50a/8
- okımazdı 63a/5
- bulunmaz 64b/4
- Şığmaz 44a/14

Olumsuzluk anlamı, cümle içinde “degül ~ degil” ve “yok” sözcükleriyle de ifade edilmiştir.

“...hağ te’ālā celle celāle bunlara ol kıadar yağmur virdi ki ve ol kıadar bereketlü oldı diller ile vaŐı kıabil degüldür” 9a/6

“..yađyā dürüst degil didi ‘avratı mel’ūna kin dutdı” 39b/7

“..iki degül ve yüz üç ve yüz altmış degül ve ağa eş ve yoldaş yok” 60b/10

1.4.6. Karşılaştırma Kategorisi

Karşılaştırma (comparative) için kullanılan bu ek, işlek olarak sıfat ve zarflar yapar.²⁷⁴ Bu kategoride karşımıza +rAK eki çıkar. Bu ek, sıfatlar ve zarflardan üstünlük ve en üstünlük derecelerini ifade eden kelimeler türetir.²⁷⁵

²⁷⁴ Gülsevin, Boz, a.g.e., s.94.

²⁷⁵ Özkan, a.g.e., s.119.

- acı**ırak** 56b/13
- k**atırak** 57a/12
- artu**ğırak** 38b/1
- a**ğırırak** 57b/1
- ş**onrarak** 43b/1
- ıra**ğırığı** 57a/3
- yig**rek** 55b/11
- t**atlurak** 56b/15

1.4.7. Nitelik Dereceleyici Kategorisi

Bu ek aslında eşitlik durumu ekidir. Ekin nitelik derecelendirme özelliği de mevcuttur. Bu kategoriye giren **+CA** eki, isim ve sıfat türünden kelimelere eklenerek nitelendikleri kelimelerin niteliklerinde belli bir derecelendirme meydana getirmektedir.²⁷⁶

ML’de söz konusu ekleri almış sözcük örnekleri şunlardır:

- “her kim ki tañrı peygambar buyruğ**ınca** ğāzī olmağ dilese..” : 9b/6
- “..naşīhat itdi deve yüki miğdār**ınca** ur dedi” : 115a/2
- “..diledi ki ulu**ca** oğlın dağı kıoya” : 37a/5
- “..hātūn bir kıaravaşa emr eyledi sarāy üstünde şu çıkardı zāhid ard**ınca** çıkdı bağıdı” : 54a/14
- “..ve şīş ‘ibrī dil**ince** ‘ivaż dimek olur” : 16a/15
- “..ya‘nī uçmağ yüz derecedür her iki derecenün aralığı yerle gök ortas**ıncadur**” : 11a/13
- “..bu kıadar**ca** getürdüğüümüze sebeb budur ki” : 35b/14

1.4.8. Soru Kategorisi

mI soru edatı kullanılır ve bu edat sözcüğe çoğunlukla bitişik yazılmıştır. Metinde de ekin ünlüsü daima düz olarak kullanılmıştır.

- iç**ermi**di 106a/15, uyur**ımı**di 106a/15, var**ımı**di 106b/1, rızāsıylam**ımı**di 106b/8, var **mı** 107a/11, hoşça **mı**dur 108a/10.

1.5. Sıfat

---

²⁷⁶ Uluocak, a.g.e., s.86.

Adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözcüktür. Korkmaz, sıfatları kökenlerine, yapılarına ve işlevlerine göre 3 başlık altında irdeler.²⁷⁷ Çotuksöken de bu sözcük türü için şu tanımı yapmıştır: “*Sıfat, başka adı, çok değişik amaçlarla (nitelik, nicelik, gösterme, soru vb.) belirten veya niteleyen sözcüklerdir.*”²⁷⁸ Bu yapılar, işlevlerine göre Niteleme Sıfatları ve Belirtme Sıfatları olarak iki ana gruba ayrılırlar.

1.5.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları, canlı ve cansız varlıkların renk, şekil, biçim, tat vb. iç ve dış özelliklerini niteleyen yapılardır. Nitelik bildiren pek çok kelime, niteleme sıfatı olarak kullanılmadığından niteleme sıfatlarının örnekleri bir hayli fazladır.²⁷⁹ Sözcükler dışında bu grup içerisinde ek düzeyinde niteleme, kuvvetlendirme, karşılaştırma işlevi gören yapılar da vardır. Kategori ekleri grubu başlığında da daha evvel bahsini geçen **+rAK** eki karşılaştırma, üstünlük dereceleri bildiren sıfatlar yapar. Kuvvetlendirme ve pekiştirme ise bazen sıfatın ilk hecesine p, s, m, r ünsüzlerinden biri eklenerek meydana gelen hecenin sıfat önüne getirilip birleştirilmesiyle, bazen de sıfatın tekrarlanması yolu ile yapılmaktadır. ML’de niteleme sıfatı örnekleri şunlardır:

- **hor** ve **kaçımış** kul 2b/13
- **zâlim** begler 3a/6
- **‘aķıl issi** vezir 3b/13
- **çirkîn hûlu** vezîr 3b/15

---

²⁷⁷ Korkmaz, a.g.e., s.337.

²⁷⁸ Yusuf Çotuksöken, *Yapı ve İşlevlerine Göre Türkiye Türkçesinin Ekleri*, 1. Basım : Papatya Yayıncılık, 2011, s.10.

²⁷⁹ Özkan, a.g.e., s.123.

- **yavuz** ad 4b/6
- **eyü** adlu 6b/4
- **suçlu** kişiyi 6b/13
- **yeşil** nesneye 29b/4
- **yaramaz** işleri 31b/10
- **aķ** mermerden 34b/9
- **hoş** kokularla 34b/13
- **eyü** şan 46b/14
- **hisābsuz** şevāb 47b/6
- **ķatı** hūsn 53b/11
- **ulu** nesne 48a/7
- **bāy** kişilere 48a/11
- **bir yumrucaķ** balçık 51a/13
- **ķiymetī** tonlar 52a/8
- **toptolu** ekmek 55a/8
- **sevgülü** ķul 55b/1
- **cevher ķaşlu** yüzük 56a/12
- **yigrek** nesne 56b/9
- **sōzi iri bed-baht** kāfir 58b/10
- **ōksüz** oğlandıı 58b/12
- **ırtıcı ve ziyān degürici** cānāvarlar
- **mübārek** ayaklarına 62a/6
- **aķu ķatılmış** şerbet 73a/8

1.5.2. Belirtme Sıfatları

Adları işaret etme, gösterme; sayısını, miktarını bildirme, sorma, belirsizlik gösterme biçiminde karşılanır.²⁸⁰ Belirtme sıfatları da kendi içerisinde işaret sıfatları, belirsizlik sıfatları, soru sıfatları ve sayı sıfatları olarak dörde ayrılmaktadır.

1.5.2.1. İşaret Sıfatları

Varlıkları gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. (Korkmaz, 2009: 385)

- **bu** söz 59b/1, **bu** muhtaşar 59b/12, **bu** ma'nâda 61a/3, **bu** sürenüñ 62a/2, **bu** günâhları 64a/2
- **şol** kulhuvalâhu sūresin 63a/10, **şol** tañrıya 1b/2, **şol** güneşe 4b/7, **şol** vaқта degin 18b/1
- **ol** vaqıt 18b/11, **ol** günde 19b/4, **ol** kızuñ 19b/14, **ol** bulutdan 20b/3.

1.5.2.2. Sayı Sıfatları

Adları sayı gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Sayı sıfatları, önlerine geldikleri adları ya yalnız sayıları ile, ya dereceli olarak yahut da orantıya dayanan bir parça, bir kesir olarak belirtirler.²⁸¹ Bu grup da kendi içerisinde üç başlıkta incelenmiştir. Türkiye Türkçesindeki sayıların şu an kullanmakta olduğumuz biçimleri, Eski Anadolu Türkçesine dayanmaktadır.

1.5.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

- **iki** rek'at 21b/5

---

²⁸⁰ Korkmaz, a.g.e., s.337.

²⁸¹ Korkmaz, a.g.e., s.385.

- **iki** yıl 22b/11
- **iki** barmagın 23a/10
- **iki biş dört yüz otuz iki** yıldur 23b/2
- **dört** kıızı 25b/3
- **otuz dört** nesnedür 28a/9
- **sekiz yüz** yıldur 36b/8
- **sekiz** günlücek 41a/11
- **on** peygambardur 41b/3
- **on bir** ay 46a/6
- **beş yüz on altı** yılında 81b/12
- **altı yüz on yedi** yılında 82a/1
- **üç yüz on sekiz** kişi 86b/10

1.5.2.2.2. Sıralama Sayı Sıfatları

- **beşinci** 48a/2, **altıncı** 57a/2, **onikinci** 57a/13, **yigirminci** 58a/3, **kırkıncı** 91b/10

1.5.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

- **dörder** 49a/13, **ikişer** 77a/13

1.5.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Varlık ve nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil kabataslak, belirsiz olarak bildiren sıfatlardır.²⁸²

---

²⁸² Korkmaz, a.g.e., s.395.

- **ba'zı** cühüdlar 123b/2, **ba'zı** rivāyetde 15b/1, **ba'zı** tevārīhde 16b/9, **ba'zı** mülük ve enbiyānuñ 23a/2.
- **bir** gün 1b/7, **bir** yerde 2b/6, **bir** hācet issi 4a/11
- **birkaç** gün 8a/8, **birkaç** kıl 8a/12, **birkaç** fāyide 14b/6, **birkaç** ferīştehler 24b/8
- **dükeli** diri 57b/9, **dükeli** mecūsīnünñ mezhebi : 65a/4
- **ķamu** nesnenünñ 57a/1
- **her** birinünñ kendü evleri 119a/9, **her** bir bābuñ 1b/11, **her** iķlīmden 83b/15, **her** buğdaydan 90a/10, **her** yılda 102a/14.
- **nice** müddet 18a/7, **niçe** dil 68b/9, **niçe** biñ keşiş 84a/9
- **bunca** söz 50b/3, **bunca** mu'teber şehirler 52a/15
- **filān** iķlīimde 54b/5, **filān** sā'atde 97a/15
- **hiç bir** rüm pādişāhı 82a/7, **hiç bir** veçhile 99a/3
- **az** nesneyi çok itmek 114b/1

1.5.2.4. Soru Sıfatları

Varlık ve nesnelere soru yoluyla belirtirler.

- “..incīl **ķaç** dürlüdür” 58b/4, “..**ķaç** dilce oķınur” 68b/3, “..**ķaç** dile dönmişdür” 68b/7, “..**ķaç** dürlü bölük “ 74b/2, “..**ķaç** kişi yıķdı “ 80a/8, “..**ķaç** yıldur didiler ki “ 80b/1
- “..**ķanğı** pādişāh zamanında” 67b/11, “..**ķanğı** iķlīme alup varavuz “ 96a/1, “**ķanğı** er ki 'avratından aluķalsa” 57b/11
- “**nite** belürsüz olmaya” 68b/12, “**nite** ķul diyübilesin” 75a/5, “**nite** nebī ola” 116b/14
- “..**ne ķadar** mu'cizāt-ı muhtelifse “ 121a/11

- “..tenden **ne** fāyide” 123b/13

1.6. Zamir

Zamirler, adların yerini tutan, kişileri ve nesnelere temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir. İsimlerden en büyük farkları çekim esnasında kök değiştiriyor olmaları olarak benimsenmiştir. Menşeleri Ana Altaycaya kadar uzanan zamirlerin yapısı hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir.²⁸³

1.6.1. Kişi Zamirleri

Tahir Nejat Gencan, bu zamir türü için “*kişilerin adları yerine kullanılan kelimelere kişi zamiri denir.*” şeklinde bir tanımlama yapmıştır. Kişi zamirleri, Oğuz Grubu Türkçesine gelene dek birçok fonetik ve morfolojik değişim yaşamış, bu devirde de Doğu Türkçesi özellikleri bırakılarak ön seste m yerine b tercih edilmiştir.

Tablo 5: Kişi zamirleri

Kişi Zamirleri	teklik	çokluk
1.Kişi	ben	biz
2.Kişi	sen	siz
3.Kişi	ol / a	anlar

Tablo 6: Kişi zamirlerinin ad durum eki almış halleri

Kişi Zamirleri	Eksiz	İlgi	Belirtme	Yönelme	Bulunma	Ayrılma
----------------	-------	------	----------	---------	---------	---------

²⁸³ Yıldız Kocasavaş, “Türkçede Zamirler”, *Türk Gramerinin Sorunları*, TDK Yay., 2011, s.460.

		Durumu	Durumu	Durumu	Durumu	Durumu
1.Tekil Kişi	ben	benüm	beni	baña	-	benden
2.Tekil Kişi	sen	senüñ	seni	saña	-	senden
3.Tekil Kişi	ol	anuñ	anı	ana/aña	anda	andan
1.Çoğul Kişi	biz	bizüm	bizi	bize	-	bizden
2.Çoğul Kişi	siz	sizüñ	sizi	size	-	sizden
3.Çoğul Kişi	anlar	anlaruñ	anları	anlara	anlarda	anlardan

Teklik I. Kişi: ben: 002b/01, 003a/09, 006a/14, 006b/02, 006b/04, 007a/13, 007a/14, 009a/02, 010b/10; beni 06b/07, 07a/11, 010b/06 ; baña 010a/08, 014a/07; benüm 003b/07, 004a/15, 006b/09, 008a/10, 009a/02, 010a/06, 010b/02, 010b/12, 012b/11; benden: 30b/14, 39b/11, 48b/2

Teklik II. Kişi: sen: 006b/03, 021a/14, 021b/09, 022a/10, 022a/12, 022a/15, 023a/04, 023a/09, 034a/06 ; seni: 005a/11, 005b/12, 006a/14, 008a/08, 008a/12, 008a/14, 010b/10, 025a/15, 032a/12 ; senden: 021a/15, 046b/08, 047a/05, 050a/08, 051b/14, 054a/11, 055b/06, 056a/07, 056b/01; senüñ 006b/02, 006b/05, 006b/07, 008b/01, 011a/14, 013a/02, 021a/12, 032a/02, 034b/06 ; saña 060b/08, 064a/14, 070a/11, 072a/09.

Teklik III. Kişi: ol: 061b/05, 061b/11 ; anuñ : 001b/05, 002a/14, 003a/07, 003a/08, 003a/11, 003b/02, 004a/01, 004b/11, 004b/14 ; anı 007a/13, 011b/01, 014a/09; aña 015a/13, 015b/04, 015b/5, 019b/12 ; anda 004a/11, 005a/04, 005a/05, 014b/11, 016b/9; andan 016a/02, 017a/04, 018a/15.

Çokluk I. Kişi: biz: 010a/09, 013b/15, 018a/14, 021a/11, 023b/13, 031b/14, 035b/13, 038a/11, 061a/03; bizi 010a/13, 022a/11, 037a/14; bize : 008b/15, 020b/01, 027a/07, 030b/05, 031b/04, 055b/01, 059a/06, 059a/08, 059b/15 ; bizden 040b/08, 094b/07 ; bizüm : 002a/05, 002a/11, 009a/10, 013a/02, 021a/09, 031b/13, 041b/07, 044b/01, 058b/12

Çokluk II. Kişi: siz: 007b/10, 014a/01, 050b/10, 065a/09, 065b/10, 068b/14, 073a/10, 074a/09, 091a/04 ; sizi 47b/8, 59a/2, 59a/3, 60a/7; size : 007b/09, 009a/04, 036b/15, 047b/11, 048b/05, 056b/04, 060a/07, 060a/08, 064a/07; sizden 106a/03, 056b/5; sizün 013a/13, 013b/13, 059b/07, 060a/05, 060a/07, 072b/02, 073a/12, 083b/07, 102a/10.

Çokluk III. Kişi: anlar:112b/6, 09a/5, 09b/3; anları : 012b/02, 016a/10; anlara : 002a/05, 002a/11, 004a/10, 012b/03, 030b/15, 031a/03, 047b/06, 053b/04, 057b/09, 079a/08; anlarda : 112b/06 ; anlardan 026b/15, 080b/14 ; anları : 012b/06, 015a/14, 020b/08, 031b/02, 039b/15, 040b/09, 059a/08, 059b/09, 116a/01.

1.6.2. İşaret Zamirleri

Kişi zamirleri gibi bu zamirler de ne varlık, ne niteleme, ne de belirtme adıdır. Varlıkları göstermekle yükümlüdürler. Bu zamirler içerisinde bu ve ol yazıtlar döneminden beri varlığını sürdüren zamirlerdir. Şu işaret zamiri ise DLT ve KB'de 'uş' biçiminde kaydedilmiş "işte, böyle" gibi anlamlar taşıyan ünlem sözünden gelişmiştir.²⁸⁴

➤ "söyünük hâtıra bu düşdi ki.." 1b/8

---

²⁸⁴ Şirin, a.g.e., s.37.

- “..**bundan** maḳşūd kendü ḳulınuḡ utandıḡın ve ḳorḳusın gidermekdi” 6a/6
- “..ḳayşerün ṭonına aş sıçradı **bunu** göricek ḳayşer ḳaḳıdı” : 6a/10
- “..evvel **bunuḡ** üzerine ḥadd vācib oldı” 7b/9
- “..‘īsā ilerü vardı selām virdi **andan** der-yāft itdi” 51b/9
- “..ve tevāriḡ-i enbiyāda zıkr itdük ṭaleb iden **anda** bula” 58a/15
- “..mecnū‘ın **bunda** naḳl idersevüz kitāb uzun olur” 60a/9
- “..mecnū‘ūnuḡ **şunuḡ** üzerine ittifāḳ itdünüz ki” 106b/6
- “..**bunu** işidicek beşir mülzem oldı ve eyitdi” 106b/12
- “..iy ḳavm **şol** ki benüm üzerime vācibdi” 74a/9
- “..**şunlar** kim işi ‘adl ü dād idi dün gün olurlar” 3a/13
- “..çirkīn ve şom nesne **oldur** ki bir pādışāhuḡ” 3b/15

1.6.3. Belirsizlik Zamirleri

- “..**kimi** yıldurumla ve **kimi** vebāyla **kimi** bedir cenginde helāk oldılar” 60a/12
- “..yahūdilerün **kiminün** burnın ve **kiminün** ḳulaḡın kesüp şalıvirdiler” 80b/9
- “..ḳal‘alāruḡ **kimin** alduḡ ve **kimin** henüz daḡı benüm elimde anları daḡı girü vireyin” 99a/2
- “..ve **çoḡınuḡ** donluḡın ve tımārların dutup virmedı “ 95b/9
- “..ol ḳavmün **çoḡı** inandı müslümān oldı” 21b/10
- “..‘ömer daḡı **her birün** ‘öşri yerine ‘öşür ve ḥarāc yirine ḥarāc vaż‘ itdi” 103b/1
- “..bu nesnelere muttaşif olmaḳ emārāt-ı ḥudūşdur pes bunlaruḡ **her biri** niçe taḡrı olıbile” 66b/8

- “..ve bunların **ba’zısına** naḥs derler ve ba’zısına sa’d derler” 66b/6
- “..bunların **ba’zısı** tekürden ḳorkup” 85b/9
- “..eylese **dükeli**ñüzle bile olayın atun atalum didi” 14a/2
- “..taḥt-ı yedinde olan vilāyet için herḳıl **dükelisine** biti yazdı” 102a/4
- “..allāhdan artuḳ **kimseye** secde itmek revā degüldür dedi” 108a/6
- “..işbu nesne girçekdür deseler **kimse** anlara yalandur dimeye” 115b/8

1.6.4. Soru Zamirleri

“**Kim**” ve “**ne**” soru zamirleri kullanılmıştır.

- “..ḳamu nesnenün yavuzı **nedür**” 57a/1
- “..bizüm dīnimüze girdün eyit murāduñ **nedür** yerine getürelüm” 72b/9
- “..ḥaḳ te’ālā celle ve ‘alā anuñ için **neler** ḳıla” 4b/14
- “..yā muḥammed bize ḥaber vir ol tañrı ne nesnedür ve yer içer mi ve **kimden** mīrāş yer” 60b/4

1.6.5. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamiri olarak “**kendü**” karşımıza çıkmaktadır. Oğuz grubu Türk lehçe ve şivelerinde ön ünsüzünün ötümlüleşmesi beklenirken ötümsüz hali ile kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca kimi varaklarda Türkiye Türkçesinde dönüşlülük zamiri olarak kullanılmayan “öz” ile birleşmiş biçimi “kendüzi” de karşımıza çıkmıştır.

- **kendü** : 003b/07, 004a/05, 004a/07, 004a/09, 004a/12, 006a/06, 009a/10, 009b/10, 009b/13 ; **kendüzi** 077a/07, 079b/13 ; **kendüzin** 006a/04, 008b/03, 028b/02,

033b/05, 054b/04, 054b/09 ; kendüzüm 004a/09, 052b/11 ; kendüzünjü 008b/01, 040b/07 ; kendüden 025a/07, 064a/03, 119b/09.

1.7. Zarf

Bir eylemin bir sıfatın ya da başka bir zarfın anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik, soru kavramları bakımından etkileyen kelimelere zarf denir.²⁸⁵ Türkçede zarflar; yer, zaman, miktar, durum ve soru zarfları olarak kendi içinde türlere ayrılır.

1.7.1. Yer ve Yön Zarfları

Fiildeki oluş ve kılışın yerini ve yönünü belirleyen zarflardır.

- “..nāgāh anı bir cāriye gördi ve cariye gördüğü gibi **içerü**sine varup hātūna haber virdi” 53b/14
- “..baş göz üzerine varayın dedi şeyh kelīsā kapusından **içerü** girdi” 109b/14
- “..ne’acep seni bu ni’metden ne nesne fevt eyledi ben dağı **yukaru** bakdum” 10b/10
- “..**ilerü** varmadın gemi turdı” 37a/11
- “..’īsā **ilerü** vardı selām virdi” 51b/9
- “..niteki **yukaru** beyān itdük naşārānuğ ve yahūdī ittifākı bu kavül üzerindedür” 25a/2
- “..yigirmi iki pāre şehir **aşağa** geçdi” 87a/13
- “..şonra bunun üzerine ğalebe itdi **aşağa** geliser” 97a/8
- “..şeyh **karşu** vardı selām virdi” 108a/8

²⁸⁵ Gülensoy, a.g.e., s.422.

- “..gördi ki göz **taşra** çıkmış aldı gözcezin yine yerinde kodi” 114b/8
- “..mesçid-i akşāda yeyüp **taşra** çıkmazdı” 35a/8

1.7.2. Zaman Zarfları

Bir oluş ve kılışın zaman içerisindeki yerini bildiren, anlamı zaman açısından belirleyen zarf çeşididir. Bu zarflar; yalın, türemiş veya birleşik kelimelerden oluşabilir.²⁸⁶

- “..yaramaz kelecı söyleme ve halka eyü şan ve bundan **dāyim** yarlıganmak dile”
46b/14
- “..on beş yıl ol şehre medreboldı oldu **dāyim** eydürdi ki” 81b/10
- “..bu kez ol ‘aşkdan **dāyim** cenk ider” 11a/1
- “..çok ilhāh eyledi çün **dün** yarusı oldu” 55b/4
- “..mecnū’-ı çerisiyle bir aylık yol **gündüz** giderdi” 34a/14
- “..ol dağı şarabına nazar idüp **henüz** ol şırada işladı ki” 42a/9
- “..**henüz** cān acılığı benden dağı gitmeyüpdurur” 50b/9
- “..**hergiz** korkum gitmedi” 62b/5
- “..bir dem şöhetinde oturdu **nāgāh** bu şöhet içinde bu la’īn melkādān su’āl itdi”
74b/7
- “..balık anı **kuşluk vaktında** yutdı **aşsam vaktında** girü kusdı” 37b/7
- “..**yarıncası** gün tırdı mescide vardı” 49a/9
- “..bir zamāndan **şonra** ol kurbāğa çıkdı” 49b/12
- “..**andan şonra** öldüm üç yüz altmış yıl gūr içinde yatdum” 50b/4

²⁸⁶ Korkmaz, a.g.e., s.495.

- “..otuz üç yıl bu dünyāda yürüdi **andan sonra** girü atası kâtına çıktı” 75a/4
- “..**şabāh** oldu şabāh olıcağ beşir ol **gice** didügi keşîşi getürdi” 106b/14
- “..muhammed resûlullāh **evvel** beytü’l-muğaddesden yaña namāzı kıldı” 117b/16
- “..kişi var ise vefāt itdiler **hemān** nūh kendü oğlanlarıyla kıldı” 19a/4
- “..ilāhī işbu hātūnum dilegin sen vir senden artuğ kimesnem yoğ **hemān-dem** evüñ sağf(1) yarıldı” 55b/6
- “..atası aña yavuz du’ā kılmışdı o diri açılduğda örtmeyüp güldüğüçün” 19b/12
- “..beytü’l- muğaddesi bünyād itmege başladuğda dört yıl öñ pādīşāh olmışdı” 36b/5

1.7.3. Miktar (Azlık-Çokluk) Zarfları

Eşitlik, üstünlük, aşırılık, derecelendirme ifade eden zarf çeşididir. Cümle içerisinde “ne kadar?” sorusunun yanıtını bünyesinde taşır.

- “..imdi **key** şağ olasın” 8a/15
- “..**key** ulu nesne göreydünüz” 47b/10
- “..tapduğına peşimān oldu **çok** ağladı rāhib öñinde naşrānı oldu” 69b/6
- “..melkā miskīn **çok** bağş itdi” 75a/6
- “..ol bildük ‘ilimden **biraz** eyit işideyin” 105b/13
- “..yūnus ‘aleyhi’s-selām **biraz** bundan kuvvet buldı” 37b/11
- “..andan sonra ve selmān-ı fārisīnūñ elin **pek** dutdı” 70a/7
- ““ömrüm içinde görmedüm diyü ve bu dervişi **bir kerre** gören..” 54a/1
- “..evet bu süreyi **kati** severin” 63a/8
- “..gülşüm **kati** şād oldu” 63a/12

- “..eger şāni‘-i ‘ālem bir olmayup iki veyā üc veyā dahı **ziyāde** olıcaķ olursa”
67a/12
- “..ammā bu üç kişiyi **niçe** azdurduğı bābdan **birer zerre** getürelüm” 74b/4

1.7.4. Durum Zarfları

Fiildeki oluş ve kılışın durumunu belirten zarflardır. Benzerlik, beraberlik, tahmin, dilek, karşılaştırma vb. çok çeşitli anlamsal işlevler yüklenmişlerdir.

- “..evet ben bavlesden **şöyle** işitdüm ki ol ulu tańrı kendüsin geldi” 77a/7
- “..tevārīhde **şöyle** gelmişdür ki” 80a/11
- “..bunlaruń bu hālin **böyle** göricek” 91a/3
- “..ittifāk **şöyle** düşdi ki” 105b/6
- “..zīrā bendenüz anuńla **eylece** kavlı eyledük” 107a/3
- “..çok hasret olup **zār zār** ağladı” 22a/8
- “..her nesneyi **çift çift** yaratdum” 113b/10
- “..katına geldi **turarak** iline t̄ama‘ idüp derdmendi depeledi” 99b/4

1.7.5. Soru Zarfları

Fiildeki oluş ve kılışı çeşitli yönlerden soru yoluyla belirleyen zarflardır.

- “..işbu nesnelere ki muħammed elinde zāhir oldu dirsiz **neden** bildüńüz” 115a/6
- “siz **neden** bildüńüzse biz dahı andan bildük” 115a/8
- “..niçün anuń aħkāmın dutarsız” 119b/5
- “..resülullāh eyitdi **niçün** atmazsuz” 13b/15

1.8. Edat

Necmettin Hacıeminoğlu, edatlar için, bir gramer unsuru olarak tek başına bir anlam ifade etmeyen, ancak cümle içinde diğer sözcük gruplarıyla yan yana geldiğinde ilgi kurmaya yarayan âlet sözlerdir.²⁸⁷ şeklinde bir tanımlama yapmıştır. Yani, bir adın başka bir sözcüğe ilgisini belirleyen söz gruplarıdır. Adlardan sonra gelerek bağlı olduğu adla cümlenin diğer unsurları arasında yer, yön, zaman, nitelik gibi çeşitli ilgiler kurar. Başka dillerde edatlar isim çekim eki konumundayken Türkçede hem isim çekim ekleri hem de edatların bulunması bu yönüyle ayırtmıştır. Tek başına bir anlam ifade etmemeleri ve çekime girmemeleri dolayısıyla *donuklaşmış* ve *kalıplaşmış* sözlerdir. Geçmişten günümüze edatların sınıflandırılması ile ilgili dil bilimciler tarafından çok çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Örneğin Hacıeminoğlu, Türk dilindeki edatların görünümünü yapısal olarak 5 başlıkta incelerken mânâ ve vazife yönünden ise 10 başlıkta incelemiştir.²⁸⁸ ML’de geçen edat örneklerinin mânâ ve vazifeleri bakımından mercek altına alınırken şu başlıklar çerçevesinde toplanması uygun görülmüştür:

1.8.1. Bağlama Edatları

- “..’afv eylemek kula ziyâde iderse ‘izzet **ve** hürmet ziyâde ider” 5b/1
- “..bâkî ‘ömrümüzi ğinâ ile **ve** ferahıla geçürevüz” 55b/2
- “..ve **eger** bir kimse kimseye kâzef itse ya ‘nî zinâ lafzıyla söğse” 28b/3
- “..hîç âferîde turup varmaya **meger** şol kimse vara bir kişinüñ suçın ‘afv itmiş ola” 7a/4
- “..uluya **vü** kiçiye viribinilmişdür” 1b/4

²⁸⁷ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul: MEB Yay., s. V, 1992.

²⁸⁸ Hacıeminoğlu, a.g.e., s.VIII.

- “..ve **eger** rızāsıyla degülse **belki** ‘īsā sevmedin ve dilemedin itdilerse” 106b/10
- “..bu mecmū’ıyla bunların huyların huylanmadı **belki** anlara muhālifet itdi”
111a/10
- “..oturmazdı **ille** bir yeşil çemen olurdu” 29b/4
- “..peygambar mürsel olmadı **ille** yahyā peygambar” 41a/13
- “cem’ olmak hod muhāl muhāldür **veyāhūd** ikisinün murādı bile hāşıl olmaya”
67b/3
- “..orta kış ayınınun altı günü geçmişdi yekşenbih günü **yāhūd** düşenbih günü ‘īsā ürdün ırmağına girdi” 78b/7
- “..işbu zıkr itdügünüz müsānunun kavli ola **yāhūd** eydürüz işbu nakl itdügünüz 16) tevrīt sözün idügin müsānunun kavli idügin neyle bildüğünüz” 116b/15
- “..ol geçdügünüz yerde bir eve yapasız **çünkü** ol şuyı geçdiler” 119a/2
- “mecmū’ı anadan doğan ādem oğlanı **hem** melekī ve **hem** ‘unşurīdür anuñçün ki ehl-i kitāpdan menkuldür.” 120b/1-2
- “..**tā kim** yere dökülüp yer bereketi götürülmesün diyü du‘ā kılp” 121b/1
- “..**pes** ma‘lūm oldı kim bu nesnelere muhammede **dahı** münzeldür ve haq peygambardur” 122b/12
- “..ya şulh idelüm arada halk rāhat geçsün **veyāhūd** cenk olsun” 92b/1
- “..**hem** resül hazretinün bundan evvel yukaruda kistrā bitisin yırtduğında” 99b/11
- “..zīrā dīnümüzün ulusıdır ve **hem** ‘ālim ve zāhid kişimüzdür” 108a/7
- “..uzun müddet temessük ideler biñ yıl miqdār **ya** dahı artuq tā şuna degin”
117a/15

- “..her kim ki ğazāda dūşmana bir ođ atsa **ya** bir omak **ya** bir taş atsa gerekse irişsün ve gerekse irişmesün” 11b/4
- “..**nitekim** ur’ānda iřāret itdi” 118a/3
- “..ba’d-ezān birac vağıt anuğ üzerine meşğul oldum **tā** işbu” 2a/14
- “..ol sebebden mecmū’-ı aşı üzerine döküdüm ki **tā** iřidenler ve ğörenler” 6b/6
- “..elinde uçmak yağlıklarından bir yağlık var **ünkü** birümüzi öldürmege” 10a/15
- “..bunu işidicek ibn-i mes’ud eyitdi **ünkü** mü’minler şehid olalar tağrınuğ kudretiyle” 12b/5
- “..hām **egeri** ki mü’mindü **ammā** atası aña yavuz du’ā kılmışdı.” 19b/11
- “..işbu kitāb ol incildür ki ‘isā peyğambara inmişdür **ammā** bu avim ekşerin tađrīf itmişdür” 69b/3
- “..ve **eger** ara olmazsa oru at ola” 13a/12
- “..ve tārah ikisi birdür **zīrā** ur’ānda ibrahīmüđ atasın” 22b/5
- “..bu pavlesüğ adı rümca bavlesdür derler bir nieler peysüldür derler anuğ hīlesi ve mekri meşhürdür hikāyetinde beyān idüp ve ĩmān idevüz inřā’a’l-lāhu te’ālā ammā bavlesüğ hikāyetine girmezden öğdin tefsīr-i kebīrden” 70b/6
- “..bu mecmū’ında **her** bir bedbađt keřiř ‘isā hađķında birer herze söyledi söyledi ol sebebden birbirine yardım idüp āforiz iderlerdi” 90a/4
- “..od yak **tā kim** koņşularumuz birin ğörüp işbu ğice bunlaruğ yiyecekleri yoğımış demeyeler” 55a/2
- “..enācīl-i erba’a tađrīfinden ve ta’bīrden hālī degül **zīrā** anları mü’tāli’a iden kişiye” 64b/3
- “..ya niün anuğ hađķında tağrıdur **veyā** tağrınuğ oğlıdur diyesiz” 106b/11

- “..ol şerī`atla viribinüldügi zamān muḥammedden altı yüz **veyā** daḥı ziyāderak yıl öñdüdi” 121b/13
- “..imdi işbu bu zıkr olunan nesnelere ṭākat-ı beşerī degil **pes** niçün müsāya daḥı taḥrınuñ oğlı **veyāḥūd** taḥrı demeyesiz” 121a/6
- “..ol sebeble dīnümüz kuvvet bulısar **pes** şol āḥir zamān peygambarı ki gökden nāzil olan kitāplarda anuñ şıfatı zıkr olmuşdur” 121b/9
- “..şimdi-degin geçen oğullarımız **ve** atamız anamız **ve** kız kardeşimiz yūri **ne** sen ol **ne** taḥruñ olsun dediler” 21b/12-13
- “..ḥaḳ te`ālā anuñ `ıvazın **hem** dünyāda **ve hem** āḥiretde virür” 49b/4

1.8.2. Son Çekim Edatları

- “..`avratlar **gibi** ellerin ayakların” 24b/4
- “..gördiler ki bir at gelür rengi od **gibi** ol at yakın geldüginleyin” 30b/11
- “..işbu mecmū`ı zıkr itdügümüz **içün** ırak nesnedür” 115a/5
- “ırmağın kan idüp kıptīler içemedügi **gibi** ve benū isrā`ıl **içün** ṭuru şu” 121a/1
- “..resül ḥazreti **taşra** çıkdı eslem kabilesinden” 13b/10
- “..anı adıyla yazardı ve filān nesneye yazarın diyü yazardı tā şunja **degin** vardı ki” 35a/15
- “..ol şehriñ içinde ādem oğları ḳalmadı azeryānus tekür zamānına **degin**” 36a/1
- “..her zamān-ı ṭavīlden şonra bir mu`teber resūli viribiye ve zamānına **göre**”
- “..ḳurtulduḳları şükür anısı bayrāmlaşdılar ol vaḳıtdan **berü**” 19b/5
- “..şol vaḳıtdan **berü** buḥtū`n-naşır bir def`a cühüdlaruñ” 117a/2
- “..kāfirleruñ oğlancukları günāhlarından **ötürü** ğarḳ olmadılar” 19a/6

- “..evet hıızır didükleri andan **ötürü**dür ki dünyāda uçmağ çeşmesinden” 29b/2
- “..bu begler ortasında cür’et idüp sonra üstüne aş dökdüğüm andan **ötürü**dür ki sen bir ‘ādil pādīşāh devletlü eyü adlu adı çıkmış pādīşāhdı” 6b/3
- “..resül hāzretin gördüm ki bir atıñ pürçegine ve elin ve saçına yapışıp barmağın tolaşdırdı oynar eydür ki tā kıyāmet günine **degin** atlarıñ pürçüğünde hayr bağıdır” 13b/4
- “..ibrāhīm peygāambar zamānından **berü** yanardı” 112b/4
- “..bunun **gibi** nüshaya şıgmaz” 44a/14
- “..ve bunun **gibi** yerde benüm rızqum virür” 50a/8
- “..hağ te’ālā celle ve ‘alā anıñ **içün** neler kıla” 4b/14
- “..her zamān-ı tavīlden sonra bir mu’teber resüli viribiye ve zamānına **göre** bir hüküm mensüh ola” 123a/8
- “..ve tağlar ayağı altında gibi görindi andan girü indi ilden **yaña** müteveccih oldı” 98b/14
- “..bu **ķadar** cemā’at ittifāķ idüp işbu nesne girçekdür deseler kimse anlara yalandur dimeye” 115b/7
- “..ba’zılar eydür āziryanusdan **berüsi** naşrānīdur didiler” 82a/9
- “..cem’ olup bu hağ sözden **ötürü** āferīn itdiler” 81b/7
- “..siz ise bu nesneden **ötürü** ne huşümet ve ne azarlaşmağ gerek dedi” 50b/10

1.8.3. Berkitme Edatları

- “..nüh eslemedi **elbetde** taşra bırakmağ istedi” 53a/12

- “..şalıvir gideyin hātūn eyitdi ki **elbetde** baña yakın olsañ gereksin” 54a/9
- “..tañrı iki olmağa yaramaz **elbetde** bir ola ammā tañrı üç diyen t̄āyife” 65a/14
- “..eydür ‘avrat çoқdur anuñçün ki ‘avrat **hod** ‘avratdur” 57b/11

1.8.4. Ünleme Edatları

- “..eyitdi ki **iy** pādişāh dād diyüp çağrışanlara feryāda iriş ki” 4b/3
- “..**iy** bedbaht ben seni evvel az günāh-içün öldürüñ” 6a/13
- “..**yā** hālīfe evvel bunuñ üzerine hadd vācib oldı” 7b/8
- “..**işbu** mecmū’-ı t̄āyife yāfeşüñ yedi oğlındandır” 20a/4
- “..yüz arş yüz elli arşdı bunlaruñ şıfatın **işbu** āyetde beyān ider” 20a/13
- “..zāhid eyitdi ki **hāşā** ki ben ol işi idem **iy** hātūn kerem eyle beni” 54a/8
- “**yā** uқbā kaçan gāzāya gitsen qara atı şatun al” 13a/7

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİN

[1b]

1) bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm 2) şükür şol taḥriya ki bir ve ḳadīmdür ve şenā şol pādişāha ki mecmū'-ı ḳullar 3) üzerine raḥīmdür ve şalavāt-ı nāmiyyāt şol **muḥammed muştafā** 4) üzerine ki uluya vü kiçiye viribinilmişdür ve ulu vü kiçiyi günāhlara 5) şefi' ḳılınmışdur ve anuḡ āl ü aşḫāb üzerine ki nücūm-ı hüdā 6) ve rücūm-ı 'adā dururlar **bilgil ki ez'af-ı ḫalku'l-lāh** ve aḫḳar-ı 7) - 'ibādu'l-lāh **sirāc bin 'abdullāh** eydür ki günlerden bir gün fāriḡu'l-bāl 8) oturmuşdum söyünük ḫāṭıra bu düşdi ki ḳur'āndan ve incīlden ve zebūrdan 9) ve tevrītden ve ḳur'ān içinde gelen tevārīḡ-i enbiyādan ve ḫadīş-i resūlden 10) ve naşāyiḡ-i mülükden ve ḡazā şevābından birer zerre cem' idem ve ol mecmū'uḡ 11) içinde ve her bir bābuḡ daḡı biri üzerine muḳaddem olduğına vech 12) nidüḡin te'emmül iden bilür vallāhu a'lem bi'l-şavvāb **bāb-ı evvelki** 13) ḳur'ān ve ḫadīşle ve evliyā ve ḫulefā sözi ile naşāyiḡ-i mülükdedür **bāb-ı** 14) **ikinci** ḳur'ānla ve ḫadīşle berrūḡ ve baḫruḡ ḡazāsı şevābın beyān itmekdedür

[2a]

1) **üçünci bāb** ḳur'ān içinde gelen tevārīḡ-i 2) enbiyā ve zebūrdan naşāyiḡ beyān itmekdedür **bāb-ı** dördünci ḳur'āndan 3) ve incīlden ve tevrītden ve nasārā ve yahūdī puṭlān beyān 4) itmekdedür **bāb-ı beşinci** nasārā ve yahūdī su'āllerinüḡ 5) ve bizüm anlara cevāblarımız beyān itmekdedür **bāb-ı evvelki** naşāyiḡ-i mülük 6) tevābī'yle muḳaddem dutam andan şonra ḡazā şevābın resūlullāh ḫadīşile 7) ve aşḫāb-ı kibār söziyle zıkr idem ve ḳur'ān içinde gelen enbiyānuḡ

tevrîhin 8) beyân idem ve zebûruñ ba‘zı şûresinde naşâyih nakl idem ve andan sonra 9) gökden inmiş dört kitâpdan allâh te‘âlânun vahdâniyyetin ve nasârâ 10) ve yahüdî dîninun puṭlânın beyân eyleyem ve naşârâ ve yahüdî su‘âllerinden 11) ve bizüm anlara cevâplarumuzdan ve naşârânun ‘ulemâsı ḍalâletinden ‘alâ vesî‘a‘ṭ- 12) -ṭâka getürem ve her ne yerdeki ḡur‘ân ve ḥadîş lafzı geldiyse 13) kızıl mürekkeple yazam ve incîl ve tevrît ve zebûr lafzın türkçe tercüme 14) kılam ba‘d-ezân birkaç vakıt anuñ üzerine meşğül oldum tâ işbu

[2b]

1) miḡdârca cüz ve ber-sebîl-i isti‘cal ḡaşıl oldu bundan sonra ben za‘îf 2) daḡı bu miḡdâr cem‘ olana **mecma‘ül-leṭâyif** diyü ad virdüm ve biş 3) bâb üzerine müstemil kıldum ḡur‘ânla ve ḥadîşle naşâyih-i mülük beyân 4) itmekdedür ḡalallâhu te‘âlâ **innallâhe ye‘müru bi‘l-‘adli ve‘l-iḡsâni**²⁸⁹ ya‘nî be-dürüstî 5) ḡaḡ te‘âlâ emr eyler ki ‘adl idesiz ve iḡsân ve luṭf idesiz ve girü 6) bir yerde eydür ki **i‘dilü hüve aḡrabu li‘t-taḡvâ**²⁹⁰ ya‘nî ‘adl eylemek ki bu 7) ‘adl eylemek taḡvâyâ yaḡındur ya‘nî arılıḡıla yaḡındur ve ebü sa‘îd 8) ve ibn-i ebî evfâ raḡiya‘llâhü ‘anh resül ḡazretinden rivâyet kıluṭ eydür ki 9) resül ḡazreti eyitdi **inne eḡabbe‘n-nâsi ilallâhi yevme‘l-ḡıyâmeti ve aḡrabehüm** 10) **minhü meclisen imâmün ‘âdilün ve inne ebḡaza‘n-nâsi ilallâhi yevme‘l-ḡıyâmeti** 11) ve **eşeddehüm ‘azâben imâmün câbirün** eydür ya‘nî yârin ḡıyâmet güninde allâh 12) te‘âlâyâ sevgülü ḡul ve aḡa yaḡın ḡul ‘âdil pâdişâhdur ve ḡıyâmet güninde 13) allâh te‘âlâyâ ḡor ve ḡaḡımış ḡul ve ‘azâb ḡatı zâlim ve cevr idici pâdişâhdur 14) **ve da‘vetü‘l muzlümü ve in kâne kāfiran fe-innehâ leyse lehâ ḡicâbün dūnallâhi**

²⁸⁹ Nahl Sûresi, 90. Ayet: “Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”

²⁹⁰ Mâide Sûresi, 8. Ayet: “Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz, sakın ha sizi adaletsizliğe itmesin. Âdil olun. Bu, Allah‘a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah‘a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”

[3a]

1) ya'nî zulüm gören kişinün beddu'āsından şaķınuñ ne ola kâfir ise 2) daħı zîrâ anlaruñ du'āsıyla allâh te'âlâ ortasında hicâb yoķdur 3) ve şöyle buyurdu emeranî rabbî bi-müdârâti'n-nâsi ve bi-mekârimi'l-aħlâķi 4) ve **ebū hureyre rağiya'llâhü 'anh** rivâyet eyler resûlden 'aleyhi's-selâm ki 5) resûl ĥazreti eydür evvel uçmağa giren 'âdil begler ola ve evvel 6) ĥamuya giren zâlim begler ola **eger şâh-ı nüşirevânıñ** 'adli bereketi olmayaydı 7) dünyâda anuñ adın kim işideydi ve anuñ 'adli sebebîdür ki iki cihân 8) fâhrı muħammed muştafâ anuñ zamânında dünyâya geldüğine fâhr idüp 9) eyitdi **ene vülidtü fı zemeni'l-meliki'l-'âdili** didi ya'nî ben 'âdil 10) pâdişâh zamânında toğdum diyü fâhr itdi pes bir pâdişâh ki cihânı 11) âbâdân eyleye gerekdür ki ĥaķ te'âlâ celle ve 'alâ anuñ eyü adın cihânda 12) yâdigâr kıoya **şî'r** cihâna gelenler girü gitdiler ölüp toprağa ķarışup yitdiler²⁹¹ 13) şunlar kim işi 'adl ü dâd idi dün gün olurlar adıyla cihânda füzün 14) ve **pâdişâhlaruñ** levâzımındur ki hemîşe işi vü güci üzerine bir kimse 15) 'âķil kimseyi kıoyalar ve sâkin ve vaķâr issi ola ve işi sınanmış kışı ola

[3b]

1) ve ol kışı ġâfil ve ivecek iş güc şınmaduķ kışı ola andan ırâķ ola 2) zîrâ anuñ gibi kışiler pâdişâhlaruñ yüzine od getürürler ve odların yavuz 3) iderler **tuhfetü'l-mülükde** gelmişdür ki nüşirevân -ı 'âdil bir gün taħtda 4) oturmışdı ĥaber itdiler ki ĥorâsânda kıoduğı begüñ evine uğrı girmiş 5) evin avlamışlar ĥayli kıumaşın almışlar didiler nüşirevân-ı 'âdil bu ĥaberi 6) işidicek fı'l-ĥâl ol begi 'azl eyledi ba'd-ez-ân eyitdi ki şol 7) kimse ki kendü evine pâsüpânluķ idüp şaķlayubilmeye ya benüm memleketümi 8) ve yoħsullarımı üzerine nite şaķlayıcı olabilür didi ve

²⁹¹ Metinde ilk hecede üstün kullanılmış ve "yetdiler" biçiminde yazılmıştır.

bir ayrıq beg 9) viribidi **ve 'uqalā itmişdür ki** her pādişāha vācipdür ki hemīşe üç 10) nesneyi ri'āyet eyleye **evvel** hazīneyi ve vilāyeti ve memleketi arturmakda ola ve **ikinci** ra'iyete 11) şefkat ve merhamet ide anlaruñ ortasında 'adl ide **ve üçünci** ulu işleri kici 12) mertebelü kişilere virilmeye **hükemā eyitmişdür ki** dünyāda gereklü nesne oldur ki bir pādişāhuñ 13) gökcek sözlü 'adle kulavuzlar 'aқıl issi vezīri ola zīrā eyle olsa bāy ve yoһsul 14) ol pādişāhı sevicı olur ve il ve vilāyet ol ucdan 'imāret olur ve dünyāda 15) çirkīn ve şom nesne oldur ki bir pādişāhuñ 'aқılsuz zulmle kulavuzlar çirkīn hūlu vezīr

[4a]

1) vezīr ola zīrā anuñ sebebile mecmū'-ı halk aña ilenc idici olur ve il vü vilāyet ol ucdan 2) harāba varur **tuһfetü'l -mülükde** gelmişdür ki rüm-ı pādişāh kayşer-i rüm-ı 'acem nüşirevān-ı 3) 'ādile nāme viribidi eyitdi nedendür ki mecmū'-ı mülküñ ve ra'iyetüñ ri'āyet eyledüñ 4) hiç saña muһalifet eylemedi nüşirevān-ı 'ādil haber viribidi eyitdi yedi nesneyle **evvel** 5) kendü dilüm halka türrehātdan idüp sögmekden şakladum **ikinci** buyruğumda kayım 6) turdum bir kez buyurduğum girü bozmadum **ve üçünci** va'demde muһalifet eylemedüm **ve dördünci** 7) her kimseye ki bir iş buyurdum aña lāyık buyurdum kendü nefsum arzısı için olmadı 8) **ve beşinci** her kim ki işkence itdüm kaқıyup itmedüm edepçün itdüm **ve altıncı** ra'iyetüñ 9) göñülin 'adlile ve toğrulıgıla şakladum beyhüde yerde incitmedüm **ve yedinci** kendü kendüzüm 10) toğru sözile anlara buyurdum ol sebepten kimse muһalifet eylemedi didi **ve düerde** 11) **dirler bir kitāb vardur** anda gelmişdür ki her pādişāha vācipdür ki bir hācet issi 12) kişi kendü kapusunda hor haқır hor kılmaya ki allāh te'ālā dergāhında hor ve haқır olmaya 13) hācetlü kişinüñ hācetin yerine getürmegi nevāfil 'ibādete meşğül olmaқda yigrek 14) ola **enes rağiya'llāhü 'anh** rivāyet ider

peygambardan peygambar Һazreti eydür ki 15) bir müslümān Һardaşuñ Һacetin revā eylemek benüm Һatumda sevgülidir şundan ki ğazā yolında

[4b]

1) eyer ile ve uyanıla seksen at yaraqlayam **iskendernāmede** getürmişdür ki 2) günlerde bir gün areštoz iskender yanında oturdu naşihat virüp 3) eyitdi ki iy pādişāh dād diyüp çağrışanlara feryāda iriş ki allāh 4) te'ālānuñ 'ināyetinden nevmīd olmayasın diyü **şi'r** çü mazlūm inleye²⁹² 5) allāhına tuş olmağıl āh-ı sehergāhına neçe elli yılluğ eyü adı bir 6) yavuz ad ayağa birağur sır **büzerci mühr-i Һakīm** eydür bir pādişāh ki 7) ehl-i vaqār ola 'aqlıla ve te'ennīyle iş işleye şol güneşe beñzer ki 8) arğun arğun yemişe doğunur ol yemiş Һāşıl olur ve bir pādişāh ki ehl-i 9) vaqār olmaya hemişe evçiklikle iş işleye oda beñzer ki odun 10) yaqar kül ider **fezāyilü'l 'amālda** eydür ki nüşirevān-ı 'ādil ki kāfir idi 11) Һağ te'ālā anuñ tenin yere Һarām eyledi çürümedi 'adliçün uçmağıla 12) Һamu ortasında aña bir yer düzdi ve ol yere 'arāf dirler 'ādli berekātıyla 13) 'aceb imdi bir pādişāh ki ehl-i islāmdan olup müslümān ola 14) ve andan şonra 'ādil ola Һağ te'ālā celle ve 'alā anuñ içün neler kıla **Һikāyet** 15) ardeşin bin bābek derlerdi bir 'ādil pādişāhuñ 'adli şuña yetmişdür ki

[5a]

1) üç pāre kāğıda yazmışdı ve bir Һulunuñ eline virmişdi ve ol Һula 2) işmarlamış idi ki bir kişi da'vāya gele ol vaqıt göresin 3) eger ğazap gelüp Һaқыyası olursam işbu üç kāğıduñ evvelkisin elüme 4) virsin eger anda ğazabum sākin olursa hoş ve eger olmazsa 5) **ikinci** kāğıdı elüme virsin anda sākin olmayası olursa 6) **üçünci** kāğıdı elüme viresin anda dağı sākin ola demişdi **evvelki** 7) kāğıda bu yazılmışdı ki **emsik fe-leste bi-ilāhī ennemā ente cesedün yūşek en** 8) **ye'küle ba'zuhu**

²⁹² Metinde bu sözcüğün ilk hecesi üstünlü biçimde yazılmıştır.

ba'zan ya'nî yıgılsın tañrı degülsin belki bir kırı 9) tensin yaqındur ki ba'zısı gür içinde yeye **ve ikinci kâğıdda** bu yazılmışdı ki 10) irham 'ibādallāhi yerhamukellāh ya'nî tañrınun qullarına şefkat ve 11) ve rahmet it ya'nî esirge ki tañrı seni esirgeye **ve üçünci kâğıda** 12) bu yazılmışdı ki **iħmil 'ibādallāhi 'alā haqqıhim** ya'nî tañrınun qulların haqqı 13) üzerine şor **faşl fi'l-'afv** bu faşıl suçluyı 'afv itmek beyān ider 14) **ķāle resūlullāhi** şallallāhu 'aleyhi ve sellem inne'l'afve lā yezīdü'l-'abede illa 'ızzen 15) fanfü yü'ızzükümü allāhüve enne't-tevāzu'alā yezīdü'l-'abde illa rif'aten fetevāza

[5b]

1) '**ü yerfa'ukumullāh** ya'nî be-dürüstī 'afv eylemek qula ziyāde iderse 'izzet ve hürmet 2) ziyāde ider ve tevāzu' etmek ya'nî alçaqlıq etmek qula ziyāde eylemez illā yücelik 3) ziyāde eyler pes bir mü'min qul suçluyı 'afv itmekden ve halka edep tevāzu' 4) itmekden haq te'ālā katında ziyān itmezmiş belki mertebesi ve derecesi 5) ziyāde olurmış niçün elden gelen 'afv itmeyeler ve tevāzu' kılmayalar **imām-ı** 6) **ķuşeyrī rahmetu'l-lāhi** haq te'ālānun toqsan toquz adınun şerhinde 7) getürmişdür ki ol toqsan toquz addan birisi 'el-'afüvdür ma'nāsı 8) 'afv idici dimekdür ya'nî günāh eşerlerini gerekli yarlıgamaqlıqla maħv idici giderici 9) tañrıdur **ħikāyetde** gelmişdür ki benī isrā'ıl zamānında şālihlerden bir kişi 10) bir günāh işler bir kişi gördi eyitdi vallāhi tañrı te'ālā şol filān 11) kişiyi yarlıgamaz dedi haq te'ālā celle ve 'alā ol zamānun peygambarına 12) vaħiy itdi ya'nî eyit ol filān kişiyi seni yarlıgadum ol and içen 13) kişinun 'amelin aşığa urdum günāhlu qulumun günāhın görüp 'afv itmedü- 14)-giçün pes her kim ki haq sübhānehü ve te'ālā belki 'afv idicidür dāyim gerek ki 15) anun 'afv itmesin ve yarlıganmaqlığın talep ide her kim ki 'afvın talep ide gerekdür

[6a]

1) gerekdür ki anuñ mañlũkātı gũnāhından ‘afv idüp geçe **nite ki kıays** 2) **bin ‘aşımuñ** bir kulluķçısı demür şişile sũñũlme getür didi ilerũ 3) geldi ki öñũnde kıoya ayağı sürçdi ve şiş ucu kıaysuñ oğlancuğına 4) doķundi fi’l-hāl vefāt itdi bu kũl hacleden tũrduđı yerde kendũzin 5) unutdı kıays döndi kũlına eyitdi yũri bugũnden girũ benden āzād 6) ol didi suçuñı ‘afv itdũm didi bundan maķşũd kendũ kũlinuñ 7) utanduğın ve kıorķusın gidermekdi **tuhfetũ’l-mũlũkde** gelmişdür ki kıayşer-i 8) rũmuñ bir gũn hũnũ dũkũldi ve çāşni-giri pişgĩr alup kıayşer öñũnde 9) kıodı andan eline aş aldı ki öñũnde kıoya nāgāh ayağı sürçdi 10) bu aşdan kıayşerũñ tũnına aş sıçradı bunı göricek kıayşer kıaķıdı 11) cellāda emr ėtdi ki boynın ura cellād gelũp dutunca elindeki aş kıayşer 12) üzerine dũkdi kıayşer bunı göricek dağı beter kıaķıdı emr itdi ki elbette 13) boynın uralar cellād alup giderken girũ getũrdiler çāşnĩ-gĩre eyitdi iy 14) bed-baħt ben seni evvel az gũnāhiçũn öldürũñ diyũ buyurdum ya bu şoñra 15) üstũme aş dũkdũgũñ neydi didi eyitdi ki iy sulţānum bilũrsin

[6b]

1) bilũrsin ki dedem dedeñ hizmetkārıydı ve atam dağı atanũzuñ hizmetkārıydı 2) uş bunca yıldıur ki ben senũñ hidmetkārũñın bu begler ortasında cür’et 3) idüp şoñra üstũne aş dũkdũgũm andan ötüridür ki sen bir ‘ādil pādi- 4) pādişāh devletlü eyũ adlu adı çıķmış pādişāhduñ ben za’if atadan dededen 5) senũñ hidmetkārũñın gördũm ki bir sehl suçũn helāk idersin 6) ol sebebden mecmũ’-ı aşı üzerine dũkdũm ki tā işidenler ve görenler 7) beni kıatı suçlu bulup melāmet ideler senũñ eyũ aduñ begler içinde ve ulu kici 8) ortasında yavuz olmaya bunca yıllık kulluķçısın sehl suçũn 9) depelemiş dimeyeler mecmũ’-ı halk melāmeti benũm üzerime ola didi kıayşer-i rũm 10) bu sözi işidicek bir sā’at epsem oldu bundan şoñra eyitdi ki iy 11) çāşnĩ-gĩr sözüñ gökcek evet fi’lũñ çirkĩndür şol hoş 12) sözüñ sebebiyle fi’lũñden ‘afv itdũm didi **kimyā-yı sa’ādetde** 13) getũrmişdür ki ebũ ca’fer ki ulu halĩfeydi bir suçlu kışiyi kıatna 14) getũrdiler buyurdı ki ol

kişinün boynın uralar **mübarek ibni fuzāla derler** 15) katında bir fāzıl dānişmend kişi vardı ol dānişmend kişiyi eyitdi ki **yā emīr-** 16) **-e'l mü'minīn** bir dem katlan resūlullāh hazretinden saña haber vireyin eyitdi ki

[7a]

1) **hasan- ı başri rahmetu'llāhi** 'aleyh rivāyet eyler resūlden resūl eyitdi ki çün 2) kıyāmet günü ola ol vaqıt mecmū'-ı halk bir şahrāda cem' olalar ve münādī nidā 3) ide her kimün ki allāh te'ālā katında üli varsa ya'nī haqqı varısa gelsün diye 4) hīç āferīde turup varmaya meger şol kimse vara bir kişinün suçın 'afv 5) itmiş ola ve bu āyet ol halīfe katında oqıdı **fe-men 'afā ve aşleha fecruhū** 6) **'alāllāhi**²⁹³ ya'nī kim ki 'afv eylese ve iki kişi ortasında işlah eylese 7) anuñ sevābı allāh te'ālā üzerinedür bu sözi ve bu āyeti işidicek halīfe ol 8) cellādla elünzü çekün 'afv itdüm didi **ve dülerde** gelmişdür ki günlerde 9) bir gün iblīs 'aleyhi'l-la'ne mūsā peygambara uğradı²⁹⁴ eyitdi ki iy mūsā 10) gel saña üç nesne ögredeyin saña gerek ola evet allāh te'ālādan hācet 11) dile ki beni yarlıgaya mūsā 'aleyhi's-selām eyitdi ki ol üç nesne nedür iblīs 12) 'aleyhi'l-la'ne eyitdi ki **evvelki** tizlik itmekden şaķınasın zīrā her kim tiz ve yegni 13) ola ben anı şöyle oynadurın ki oğlancuklar tobi oynadurın **ve ikinci** 14) baħıllık eylemekden şaķınasın zīrā her kim baħıl ola ben anuñ dīnin ve dūnyāsın 15) ziyāna virürin **ve üçünci** 'avratlardan şaķınasın zīrā dūnyāda halk

[7b]

1) azdurmağçün tuzağum 'avratlardan yigrek beg bulmayup dururun didi 2) pes üç nesnenün baş tiz kaķımağımış andan şaķınmak gerekdür **ve girü dülerde** 3) getürmişdür ki 'umar ibni 'abdü'l-

---

²⁹³ Şūrā Suresi, 40. Ayet: “Bir kötülüğün karşılığı, onun gibi bir kötülüktür (ona denk bir cezadır). Ama kim affeder ve arayı düzeltirse, onun mükāfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zālimleri sevmez.”

²⁹⁴ Metinde “uğurdi” biçiminde yazılmış olan bu sözcük, “uğradı” şeklinde düzeltilmiştir.

‘azîz bir gün baġdād soġaġlarında gezerken 4) nāġāh bir ser-ġoş kişiyeye uğradı diledüm ki ġaġ te’ālānuġ buyruġın²⁹⁵ 5) anuġ üzerine cārî kılam diyü buyurdı dutdılar ġalîfe ġatına götürdiler 6) ol bed-baġt daġı ġalîfe ġatına gelicek şol ġadar türrühāt diyüp ġalîfeye 7) sōġdi ki hîġ vaşfa şıġmaz ġalîfe bu ser-ġoşuġ herzevātın ve sōġ- 8)-düġin işidicek ġirü şalırvirdi ve ġatındaġı kişiler eyitdiler ki yā ġalîfe 9) evvel bunuġ üzerine ġadd vācib oldu bu kez şimdiki ġalde size sōġdi 10) ġalîfetu’l-lāh emîrū’l-mü’min siz bu bed-baġtı depelemek gerekdi didiler ġalîfe- 11)-tullāh eyitdi gerġeksiz ġadd vācib oldu ammā ġünki baġa sōġdi ‘afv 12) itdüm zîrā ‘afv itmesem bunca nāġaġ yere ġanlar dökülür nite ki **ġikāyetde** 13) gelmişdür ki meġer bir kişinüġ bir ġulı varıdı ol ġulı bāzāra ġoyup 14) şatardı bir kişi ol ġulı diledi ol kişi eyitdi ki ġulumuġ 15) ‘aybı vardur ve eġer ol ‘ayıbla ġabül iderseġ şatarım ve eġer ġabül

[8a]

1) itmezseġ bir ġabül idene şatarım didi ol şatun alan şordı ‘aybı 2) nedür ġul issi eyitdi ‘aybı ġovcıdur didi şatun alan kişi bunu 3) işidicek eyitdi ne ola ġul işin işlesün ġovculuġı baġa ne ziyān 4) ider şatun alayın didi aġġasın şaydı ve oġlanı ol ‘aybıla 5) ġabül itdi aldı eve getürdi ve oġlan birkac ġün ġırdı 6) ve evi ġalkıla bilişdi bundan şonra bir ġün girecesi ġatına ġirdi 7) eyitdi efendim bir ġaravaş ġörüp sevdi diler ki ol ġaravaşı şatun 8) ala aġa meşġül ola seni terk ide didi ‘avrat bunu işidicek 9) ġatı perîşān olup döndi oġlan eyitdi hîġ perîşān olma ol 10) ġaravaşdan efendimüġ ġöġlünü sovutmaġ benüm elümeddür ‘avrat eyitdi nite 11) oġlan eyitdi ġözetgil efendim ne vaġıt ki uyġuya vara bir tîz ustura 12) al anuġ eġegi altından birkāġ ġıl yol ki anuġla saġa cāzülîġ idüvirem seni seve 13) ki ol ġaravaşı almaya didi bundan şonra ol oġlan efendisine varup 14) eyitdi ki efendi eyle bilmiş ol ki gireġinüz bir kişiyeye ‘āşık oldu ve seni 15) boġazlayup ol adama varmaġ ister imdi key şaġ olasın ve bana inanmazsın

²⁹⁵ Bu sözcük, metinde “buruġın” şeklinde yazılmış ve tarafımızca düzeltilmiştir.

[8b]

1) kendüzünî uyura urup yatasın ol senün üstüne yavuz kaçd ile 2) gelicek durup bildüğünü idesin didi efendisi dağı bu sözi işidicek 3) turup evine geldi ve kendüzün uyura urdu ve yatdı 'avrat dağı 4) turdu ol tiz usturayı eline aldı erün katına vardı geldi ki biçärenün 5) şakalına yapışdı ki eñegi altından bir iki kıllı alup kopara ol er miskin hakikat 6) şandı boğazlar diyü dik turup geldi biçäre 'avratı boğazladı bu kez bu 'avratun 7) haşımları tıydı ortalık katış cenk itdiler bu bir yok yere bu kadar kan oldu 8) kovcılıkla pes 'akıl olan kişi kovcılarun habişlerun sözine uyup 9) 'amel eylemeye ve eger 'amel eylesse nāgāh yere hayf olur ve hayf itmiş olur halk içinde 10) odlu ve hak katında günāhlu olur **ve ahbārda** gelmişdür ki benü isrā'il 11) içinde kızlık oldu niçe kez mūsā peygambar 'aleyhi's-selām istiskāya çıkdı 12) hergiz yağmur yağmadı mūsā melül oldu ve ol melāmet içinde mūsāya nidā 13) geldi ve eyitdi ki yā mūsā du'āñuzı ve zārılığunuzı kabül itmedüğüm andan 14) ötüridür ki içünüzde bir kovcu ve gammāz kişi var mūsā peygambar 'aleyhi's-selām 15) bunu işidicek eyitdi yā ilāh bu benü isrā'il içinde ol kovcu kimdür bize bildür içümüzden

[9a]

1) çıkaralum ola ki yağmur yağa bereket ola didi allāh te'ālādan girü nidā geldi eyitdi ki 2) kovcu sevmez ve kovcu dağı benüm düşmanumdur ben kovcılık mı ideyin dedi pes 3) mūsā 'aleyhi's-selām bunu işidicek döndi kavmine eyitdi gelün uçdan 4) tevbe eyleñ tā hak te'ālā celle ve 'alā size yağmur vire dedi bereketlü ola dedi 5) anlar dağı vardılar bu uçdan tevbe eylediler hak te'ālā celle celāle bunlara ol kadar 6) yağmur virdi ki ve ol kadar bereketlü oldu diller ile vaşfi kabül degüldür celle şānehü 7) **bābü'l-gazāi fi'l-berri ve'l-bahri ve sevābihi** kale'l-lāhu te'ālā ve

cāhidi'l-küffāre 8) **ve'l-münāfikine ve'gluz 'aleyhim**²⁹⁶ haq te'ālā ve teqaddes eydür ki yā muḥammed kāfirlere 9) gāzā eyle ve münāfiklara iri ol qatı söyle **ve tevārīḥ** kitāplarında eydür ki 10) şīş kendü qardaşı qābille cenk itmişdür tā bizüm peygāmbara degin 'aleyhimü's 11) ne qadar peygāmbar geldiyse güçlü güci yetdüginçe gāzā eyledi ve ümmetlerine daḥı 12) gāzā itmekligi severlerdi ve şevābın beyān eylediler **fezāyilü'l-a'mālda gelmişdür ki** 13) meāzibni cebel raḍiya'llāhü 'anh rivāyet eyler resül ḥazretinden ḥazreti 14) resül şallallāhu 'aleyh te'ālā 'aleyhi ve sellem eydür ki **el-cihādü 'amūdi'l-islāmi** 15) **ve zürvetü senāmih**i ya'nī gāzā eylemek islām dīninün diregi ve örgücünün turağıdır

[9b]

1) ve me'āzibni cebel rivāyet eyler resülden resül ḥazreti eydür qačan bir gāzī 2) kişi gāzāya yönelse evinde qavim ve qābilesiyle esenleşse 3) andan sonra ol gāzī ağlasa anlar daḥı ağlasa ol vaqıt ḥāl diliyle 4) dört dīvārı bile ağlaşur bular mecmū'ı ağlaşduğı vaqıt taqrınun 5) raḥmet(i) bunları qaplar ve taqrı te'ālā bu mecmū'ın yarlıgar **'avf bin** 6) **malik raḍiyallāhu 'anh** eydür her kim ki taqrı peygāmbar buyruğınca gāzī 7) olmaq dilese ol kişi on nesne şaqlamaq gerek ki tamām gāzī 8) ola **evvel** gāzāya gitmeye illā atası ve anası rızāsıyla gide **ikinci** 9) namāzdan ve zekātdan buyurduğı²⁹⁷ allāh te'ālānun emānetlerin ödeye **üçünci** 10) kendü kavmine ve oğluna ve kızına ol gāzāda eklendüginçe nafaqa qoya **dördünci** 11) nafaqası ḥelālden ola **ve beşinci** gāzā yolında muṭī' ola ḥabeşī kul olursa 12) ve **altıncı** yoldaşlık ḥaqqın şaquina dāyim yoldaşınun yüzine güle güle baqa 13) ve kendü azıgından ḥacetlü yoldaşına vire ve yoldaşı ḥasta olıcaq 14)

²⁹⁶ Tevbe Suresi, 73. Ayet: “Ey peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihad et ve onlara karşı çetin ol. Onların varacakları yer cehennemdir. Ne kötü bir varış yeridir orası!”

²⁹⁷ Bu sözcük, yazımı itibariyle ihtilaflıdır. Amasya nüshasında “boynındağı” biçiminde yazılmış olup Konya nüshasında “buyurdağı” biçimiyle karşımıza çıkmıştır.

anun Һavāyicide sa'y ide Һoyup gitmeye **yedinci** Һazā yolında mūslūmānları ve ilūn 15) Һarācı viren kāfirleri incitmeye **sekizinci** dūşmanla bulıřacak Һeri iҺinden ҺaҺmaya

[10a]

1) ve ҺoҺuzuncı Һanimet mālından nesne gizlemeye ve uğurlamaya **onuncu** 2) Һazā varup kāfire Һılıc şalduğı ıęrāz dīnĉün ola Һalk Һorsün 3) ve işitsün iĉün almaya **Һikāyet** Һasım bin 'ořmān eydür Һacca 4) vardum Һördüm ki ka'beye Һarřu Һurmuş eydür **allāhümme Һazayte** 5) **Һacetel muhtācīne ve Һacetil lem tekuş** ya'nī ilah mecmū'-ı Һacetlülerün 6) Һacetin revā Һıldun benüm Һacetüm henüz revā olmadı dir bunı işidicek 7) ilerü vardum şordum eyitdüm ki iy yigit řaņa ne geldi ki böyle dirsin 8) hīĉ bu sözden artuĉ nesne dimez misin didi döndi ol yigit baņa 9) eydür ĉün şordun bāri řaņa eyideyin eydür evvel biz yedi yoldaş idük 10) dāyim kāfirlere Һazā iderdük nāęāh bir def'ada kāfir Һerisiyle uęrařduĉ Һoĉ 11) cenk itdük ve kāfirlerden niĉesin depeledük 'ākıbet mecmū'umuz eřir olduĉ 12) dutdılar re'īslerine eletdiler ol daĉı buyurđı ki boynumuzı uralar 13) aldılar bizi öldürmeğe Һıĉardılar ol vakit bir kez Һöęe baĉdum Һördüm ki 14) Һökde yedi Һapu var her Һapuda bir Һurī Һızı var her Һurī Һızınun 15) elinde uĉmak yağlığlarından bir yağlığ var ĉünkü birümüzü öldürmeğe

[10b]

1) ilerü dutdılar boynumuzı uralar ol sā'at ol Һurī Һızlarınun birisi 2) Һökden indi ol elindeki yağılığıla yüzün sildi iy benüm 3) dostum senünle Һoř buluşdum diyüp Һoĉdı el-Һāřıl altımızun 4) daĉı şol řarīęle boynın urdılar ol Һurī Һızlarınun altısı 5) daĉı ol altı Һapudan aşağa indiler dostlarıyla buluşdılar bir Һapu ve bir Һurī 6) Һızı Һaldı beni daĉı ilerü dutup eletdiler ki boynum uralar ol zālīm kāfirlerden 7) birĉaĉ Һıĉaęeldi beni re'īsden dilek eylediler ki bunı öldürmeyelüm didiler 8) re'īs daĉı beni bunlara bağışladı öldürmediler nāęāh işitdüm ki ol Һöęün 9) bir Һapusunda Һalan Һurī Һızı Һaęırdı eyitdi ki iy maĉrüm iy maĉrüm 10) ne'acep seni bu ni'metden

ne nesne fevt eyledi ben dahı yukaru 11) başdum ol kapuyı kapanmış gördüm ve ol hr kıızı gitmiş imdi 12) iy benüm kardeşum ol vaşıtdan berü ol şasrete şalmışuzdur dyim ġaz ideyin 13) taşrı te'ldan ol ni'met isterin uş bu yıl ġacca geldüm inş'llh 14) dileġm şabl ola ve ol yoldaşlarum iriřdġi ni'mete ben dahı irişem 15) didi **şsım bin 'oşmn** eydür şöyle şann iderin ki ol yoldaşları

[11a]

1) grmedġn bu gördi evet irişmedi bu kez ol 'ařđdan dyim cenk ider 2) **'al bin bekr** eydür şehirlerinde ġaz iderken bir kişiye gördüm şarnından şalmışlar 3) baġırsařları eyern ġařına dökülmüş girü ol baġırsařları şarnı 4) işine koydı dlbendile berk şardı girü cenge girdi cenk itmeġe 5) başladı on kfir yaşın depeledi andan şonra veft itdi **enes bin 6) mlik rağiya'llh 'anh** eydür ki bir gün ġriře anası rbey'a ġtn resl 7) ġzretine eyitdi y reslullh oġlum ġriředen ġaber virn bedir 8) cenginde oķ doķunmřlmiř eger uřmaġa girüp uřmaķlıkldiyse 9) şabr ideyin aġlamayın ve eger ġl ayruķsı oldıysa bri aġlamaķda 10) ceħd ideyin ola ki yregim odı biraz syine didi bu sözi işidicek 11) dndi resl ġzreti eyitdi iy ġriře anası bilgil ki uřmaķ 12) işinde baġçeler var ya'n uřmaķ yüz derecedür her iki derecenn 13) aralıġı yerle gk ortasıncadur firdevs-i a'l didükleri ol mecm'ınuġ 14) stidr senn oġluġ ol firdevs-i a'lda dirler didi rbey'a ġtn 15) bunu işidicek aġlamaz oldu şabr itdi **ġaberde gelmişdür** ki resl

[11b]

1) ġzreti eydür her kim ki bir ġz kişiye yardım eylese ġaķ te'l celle ve a'l anı 2) yrin kıymet güninde 'arş gölgesiyle glgelendre **drerde eydür** 3) enes bin mlik rivyet eyler reslden resl ġzreti eydür ki her kim ki 4) ġzda düşmana bir oķ atsa ya bir řomaķ ya bir şaş atsa gerekse irişsün 5) ve gerekse irişmesn ism'l peyġambar aşlından dört ķul azad itmişçe 6)

şevāb hāşıl olur **‘abdullāh bin kebīr** rivāyet eyler resūlden resūl hāzreti 7) eydür bir gün ya bir gice ğazā yolında tırmağlığun şevābı artuğdur yetmiş yıl 8) evinde ‘ibādet itmekden **enes bin mālīk rađiya’llāhū ‘anh** eydür resūl hāzretinden 9) işitdüm ki eydür ki deniz kenārında bir gice pāsüpānlık ide aña bī-kıyās şevāb 10) hāşıl ola ya’nī ğazā yolında şevāb artuğdur andan ki bir kişi evinde biñ yıl 11) ‘ibādet eyleye ki her yıl üç yüz altmış gün ola ve her gün niçe biñ yıl ola 12) **‘abdu’llāh ibni ‘ömer rađiya’llāhū ‘anh** eydür resūl hāzretinden işitdüm ki 13) eydürdi deniz yüzinde bir ğazā eylemek şevāpda yeryüzindeki on kez ğazā eylemekden 14) artuğdur **ebū hureyre rađiya’llāhū ‘anh** rivāyet eyler resūlden resūl hāzreti 15) eydür ki her kimse ki ğazā yolında ola ya’nī vefāt ide gerekdür ki tā kıyāmet

[12a]

1) günine degin ğazīler şevābı anuñ dīvānında yazıla **‘abdullāh bin mübārek rađi- 2)-ya’llāhū ‘anh** eydür resūl hāzreti eydür ki yārın kıyāmet günü öliceğ bir bölük 3) kavim şorisuz olalar toğru uçmağa ileteler didi şordılar yā resūlullāh 4) ol ne kavimdür eyitdi anlar ğazā yolında vefāt idenlerdür **meşābih içinde** 5) gelmişdür mağdād ibni ma’dī kereb eydür **resūlullāh** hāzreti eydür ki ğazā 6) yolında şehīd olan kişiye altı dürlü haşlet var **evvel** oldur ki evvel 7) dökilen kanla yarlığanur ve uçmağ içinde yerin görür ikinci **gūr ‘azābından 8)** emīn olur **üçünci** feze-i ekberden emīn olur feze-i ekber şamuluğlar şamuya 9) buyurulduğı vaqıtdur **dördünci** başına ‘izzet tacı urulur ki bir yākutı cem’-i 10) dünyāda ve dünyā içindekinden yigdür **beşinci** hūrī kızlarından yetmiş iki hūrī 11) kızın çiftlene ve yetmiş iki kız hūrī kızına maşşuş olduğunun hikmetin 12) peygambar hāzreti bilür ancak **altıncı** kendü kavminden ve kabīlesinden yitmiş 13) günāhlu kişiye kıyāmet güninde şefā’at eyleye **bir gün** ‘abdullāh bin mes’ūd 14) rağiya’llāhū ‘anh eydür

ve lā taḥsebennelzīne ḵutilū fī sebīlillāhi emvāten bel 15) aḥyā'ün 'inde rabbihim yürzeküne feriğine²⁹⁸ āyetinden su'āl itdiler eyitdiler ki

[12b]

1) yā emīre'l-mü'minīn işbu āyetün ma'nāsı ki eyitdi yā muḥammed şol kimseler ki 2) allāh te'ālā yolunda depelediler şehīd oldılar anları öldiler şanma bil ki anlar ḥaḵ te'ālā 3) ḵatında dirilerdür dāyim anlara rızḵ gelür yerler şād olurlar dir imdi bu āyetün 4) tefsīrin beyān idevüz dāyim ḥaḵ te'ālā ḵatında bular niçe rızḵ gelür didiler 5) bunı işidicek ibn-i mes'ūd eyitdi çünki mü'minler şehīd olalar taḥrīnuḡ kudretiyle 6) anlaruḡ cānlarıçün tenlerine beḡzer yeşil ḵuşlar yaradulur cānları tenlerinden 7) ayrıldıḡı sā'at ol ḵuşlaruḡ içine girür ve ol ḵuşlaruḡ 'arşda aşılır 8) birer nūrdan ḵandilleri var ol şehīdleruḡ cānları uçmaḵ içinde 9) her ḵande gerekse sır iderler teferrüçlenürler andan şonra gelürler ol nūrdan 10) ḵandīller içinde ḵonarlar pes allāh te'ālā bularuḡ üzerine ıtlā' eyley ya'nī 11) raḥmet nazarın ider iy benüm yolumda şehīd olup cān virenlere 12) hīç daḡa nesneye ihtiyāçunuḡ var mı ve iştiḥānuḡ var mı diye bunlar eyideler 13) ilāhī daḡı neye iştahumuz olsun uçmaḵ içinde ḵande dilersevüz yürürüz 14) diyeler el-ḡāşıl üç kez ḥaḵ te'ālā kendü 'azametiyle bunlara raḥmet nazarın ide daḡı 15) göḡlünüḡ ne diler diye bunlar göreler ki allāh te'ālā kendü 'azametiyle bunlaruḡ

[13a]

1) göḡli diledüğünden su'āl ider döneler cevāp vireler eydeler ki ilāhī göḡlümüḡ 2) dileği oldur ki girü bizüm cānumuzı gövdemize redd idesin tā ki senüḡ 3) yoluḡda baş cān oynayavuz girü şehīd olavuz diyeler çünki ḥaḵ te'ālā 4) celle ve a'lā göre ki bunlaruḡ andan artuḡ dilekleri yok

---

²⁹⁸ Âl-i İmrân Suresi, 169. Ayet: “Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında Allah'ın, lütfundan kendilerine verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar. Arkalarından kendilerine ulaşamayan (henüz şehit olmamış) kimselere de hiçbir korku olmayacağına ve onların üzülmeyeceklerinesevinirler.”

ol şafâlarınınun içinde 5) koyalar ve ayruk şormayalar **faşl-ı fî beyānı âletü'l-harb** bu faşıl cenk 6) âletin beyān **dürende** gelmişdür ki **'uḳbe bin 'āmīr raḍīya'llāhü 'anh** rivāyet 7) eyler resülden ḥazreti resül eydür yā 'uḳbā kaçan ḡazāya gitsen ḡara 8) atı şatun al ki ol kır atı saḡar ola iki ayaḡınınun saḡı sekül 9) ola her ḡande varsaḡ saḡ selāmet olasin ḡazanclu ola **meşābihde** 10) **ebū ḡatāde** eydür işitdüm resül ḡazret ki eydürdi atun ḡayırlusı 11) oldur ki ḡara saḡar ola ve üstün dudaḡı aḡ ola yāḡūd ḡara saḡar 12) ola saḡı sekül ve eger ḡara olmazsa ḡoru at ola bu dedüḡümüz şüretlü ola 13) **ebū vehēb** eydür resül ḡazretinden işitdüm ki eydürdi sizün üzeriḡuze 14) olsun ḡoru saḡar sekil at girü **ebū vehēb** eydür resül ḡazreti 15) eydür ki atlarıñuz ḡazā için baḡlaḡ semirdün ve elini ve saḡların ve saḡırların

[13b]

1) dāyim silün tozdan silün ki ḡonmasun ve boyunlarına kirişden artuḡ 2) ne gerekse ḡaḡun pes boynına boncuḡ daḡmaḡ bidā'at olmaya **cerīr bin** 3) **'abdullāh** eydür resül ḡazretin gördüm ki bir atun pürḡegine ve elin ve saḡına 4) yapışup barmaḡın ḡolaşdurdı oynar eydür ki tā ḡıyāmet ḡünine deḡin 5) atlarıñ pürḡüḡünde ḡayr baḡlıdur ol ḡayr şevābdur ve ḡazancıdur **'uḳbe** 6) **bin 'āmīr raḍīya'llāhü 'anh** eydür bir ḡün resül ḡazreti va'z iderdi ol 7) va'z içinde eyitdi ki iy müslümānlar kāfirlerḡün yaraḡlananun ḡüḡünüz 8) yetdükḡe dürüşün evet bilün ve āḡāḡ olun ki ḡuvvet oḡ atmaḡdur 9) ḡuvvet oḡ atmaḡdur bu sözi resül ḡazreti üç kez didi **seleme** 10) **bin el-ekva'** eydür bir ḡün resül ḡazreti ḡaşra ḡıḡdı eslem ḡabīlesinden 11) bir niḡe ḡişi gördi ki iki bölük olmişlar oḡ atışurlar ilerü geldi 12) bunlara eyitdi ki atun iy ismā'īl oḡlanları ya'nī iy 'araplar atun ki 13) sizün atañuz ismā'īl peyḡambar daḡı oḡ atıcıydı uş ben daḡı bu bölükden 14) olayın didi ḡünki diler ki resülullāh bu bir bölükden oldıysa ol bir bölük 15) biz atmazuz didiler resülullāh eyitdi niḡün atmazsuz bunlar eyitdiler yā resülullāh niḡe

[14a]

1) atalum ki siz bölükden olduğuz bu sözi işidicek resülullāh eyitdi imdi 2) eylese dükeliñüzle bile olayın atun atalum didi pes oğ atışmak sünnet-i 3) resülullāh ola **'amer bin 'abese fezāyilü'l-a'māldē** eydür resülullāhdan 4) işitdüm kim eydürdi ki tanrı yolında bir oğ atsa bir kul azād itmişçe şevāb 5) hāşıl olur **girü fezāyilü'l-a'mālda** gelmişdür ki resülullāh hāzreti 6) eydür kim ki oğ atmak öğrense şonra terk eylese sünnet-i resülullāh terk itmiş 7) olur **girü resülullāh** hāzreti eydür oğ atun ata binün baña sevgülü 8) nesne oldur ki oğ atmağdur zīrā bu üç oyundan artuğ oyun hārāmdur 9) oğ yay dutmağdan ve ata binmekden ve anı edeplemek ve hēlāli ve kendü hātūnıyla 10) oynamak bunlardan hēlāl oyun yoğdur girü qalan oyun cümlesi hārāmdur 11) ve **girü meşābih içinde enes rağiya'llāhü 'anh** eydür resülullāh hāzretinün gördüm 12) kılıcınun balcağını gümışdendi ve **hūd bin 'abdullāh** dedeleri mezyededē rivāyet 13) eyler eydür ki dedem mezyededē²⁹⁹ işitdüm eydürdi resül hāzreti mekke şehrin 14) fetḥ itdüğünde gördüm kılıcınun üstünde altun gümış vardı pes bu 15) hādīş delālet eyledi ki gāzā altın altunlamak gümışlemek hārām degülmiş

[14b]

1) ve **sāyib bin yezīd** eydür uḥud cenginde gördüm resülullāh hāzreti iki demür 2) göñlek geydi pes çuqal cevşen geymek sünnet ola **'abdullāh bin 'abbās rağiya'llāhü** 3) **'anh** eydür resülullāh hāzretinün 'alemi qaraydı ve bayraq aq idi **ka'b bin mālīk** 4) **rağiya'llāhü 'anh** eydür resülullāh hāzreti bunun gāzāsında pençşenbih günü çıqdı 5) ve hem pençşenbih günü gāzāya ve sefere çıqmağlığı severdi **müşkat** şerhinde eydür ki 6) resülullāh hāzreti gāzāya gönülmegi pençşenbih güne ta'yīn kılduğı birkaç fāyide- 7) –den ötüridür **evvel** oldur ki bu pençşenbih günü mübārek gündür mecmū'-ı 8) qullarun a'mālī ya'nī hayırdan ve şerden her ne ki işledilirse bu pençşenbih 9) güninde haq te'ālādan yaña getürülür resül hāzretinün seferi ḥod dāyim li'llāh 10) bi'llāh idi

²⁹⁹ Bu sözcük, metinde “mezden” şeklinde yazılmış olup tarafımızca düzeltilmiştir.

pes ol günde haḳ te'ālādan yaḡa görklü 'amel ref' olmağlığı 11) severdi **ikinci** hafta günlerinin sağısı anda tamām olurdu ol sebebden 12) ol günde sefere çıkmadı severdi **üçüncü** resülullāh ḡazreti pençşenbih 13) günü sefere gönülmegi fāl dutardı hem resülullāh ḡazretinin hemiše adı 14) görklü nesnelere fāl dutmak 'ādetindendi **su'āl** eger eydürlerse bu pençşenbih 15) gününün adı niçün ḡazā seferiçün görklü ola cum'a günü var

[15a]

1) düşenbih günü var cehārşenbih günü var anlariçün ḡazā seferiçün olmadı 2) **cevāb** eydürüz ki bu pençşenbih 'arapça yevmü'l-ḡamīs dirler ḡamīs diyü çeriye 3) derler ma'nāda yevmü'l-ḡamīs çeri günü demek olur imdi çeriye ḡamis 4) dediler niçün anıçün ki her çeri biş bölük olur art öḡ sađ 5) şol orta pes resülullāh ḡazreti dağı bu pençşenbih güninde ḡazāya 6) gitmekligi fāl görürdi tā ki ol sefer içinde allāh te'ālā kendüyi 7) çerisinün sağın ve şolin ve ardın ve öḡin ve ortasın şaklaya 8) mecmü'ı kōrkudan āmīn duta āmīn yā rabbe'l-'ālemīn **üçüncü bāb** 9) ḡur'ān içinde gelen peyḡambarların tevārīḡin ve zebūrdan naşāyiḡ ve ba'zı 10) evliyādan naşāyiḡ beyān itmekdedür **evvel ādem peyḡambar 'aleyhi's-selām** haḳ 11) te'ālā celle ve 'alā anı kendü ḡudretiyle toprakdan yaratdı cān virdi ve uçmakda 12) yerin kıldı şoḡra yere indürdi cemī'-i 'ādem oğlanlarının aşlın kıldı 13) ve mecmü'-ı feriştehler(e) buyurdu aḡa secde itdiler ve haḳ te'ālā vāsıḡ söz anuḡla 14) keleşi iderdi ve yigirmi bir şuhuf indürmişdi ve anların içinde 15) ḡan ve toḡuz etini ve toḡuz etini ve murdār olmuş ḡarām kılmışdı

[15b]

1) ba'zı rivāyetde oğul kız üreyüp yeryüzin 'imāret olduḡdan şoḡra 2) 'ömrünün biş yüz yılında haḳ te'ālā bunu oğlanlarına peyḡambar kıldı evvel 3) şuhuf ki ḡelāl ve ḡarāmı beyān itdi ol vaḡıt indi³⁰⁰ ve evvel ḡalemile ḡaḡḡ 4) yazmadı haḳ te'ālā aḡa öğretdi ve andan şoḡra oğlanlarından

³⁰⁰ Metinde, ilk hecesi üstünlü biçimde yazılmıştır.

kimse yazmadı tã 5) idrīs peygambar gelince **rivāyetde gelmişdür ki** haq te'ālã aña günde 6) elli rek'at namãz farz itmişdi ba'zılar eydür âdem peygambaruñ tevḥīdden 7) artuq şer'iatı yoğdı ve âdem peygambaruñ mu'cizâtı baş yaradulduqdan şonra 8) gövdesine nazãr idüp cãnı gövdesine nazãr idüp cãnı gövdesine yayıldıgıdur ve ferīştehler aña secde 9) itdügıdur ve uçmağ içinde taht urup oturduğıdur ve vāsıta-10)-suz haq te'ālã ile kelecı itdügıdur ve havvã anamuzı girü andan zãhir 11) kılduğı ya'nĩ anuñ eyegüsinden yaratduğıdur **veheb eydür radıya'llãhü** 12) 'anh âdem peygambar mecmũ'-ı maḥlũkãtuñ ecmeli ya'nĩ ḥübıdur ve saqãlsızıdı 13) ve şağãl oğlanlarında bitdi ve **havvã anamuz 'aleyhi's-selãm** meşhürdur haq 14) te'ālã anuñ şol eyegülerinde küçük eyegüsinden kudretiyle yaratdı aña ḥelãl 15) kıldı cem' oldılar niçe biñ oğul kız oldu biribirine çiftlendürdi

[16a]

1) yeryüzın 'imãr eyledi ol vaqıt haq te'ālãnuñ buyuruğıyla(y)dı ki kız kardaş 2) er kardaşı ala tã şunja degın ki âdem oğlanı üredi andan şonra 3) ol ḥüküm mensũḥ oldu bu ḥikãyet meşhürdur bir kez girü maqşũda 4) gelem **bilgil** ki ḥãzreti âdem peygambar şalavãtü'l 'aleyhi ve sellem 5) yaradıldığı³⁰¹ zamãndan **muḥammed muştafã şallallãhu te'ālã 'aleyhi ve sellem** 6) dũnyãya geldügi zamãnına degın biş biñ sekiz yüz yıldı ve âdem 7) 'aleyhi's-selãm toquz yüz altmış yaş yaşadı ba'zılar eydür âdemüñ 8) biñ yıl 'ömri oldu ve tevrĩtde eydür âdemüñ biñden yitmiş yıl eksük 9) 'ömri oldu **ve havvã anamuz 'aleyhã's-selãm** âdemden öñdin vefãt itdi 10) ol vaqıt mecmũ'-ı ḥãlk bir millet üzereneydi ve ferīştehler anları ziyãret iderdi 11) ve şerĩ'atları hemãn tevḥĩd idi tã şunja degın ki haq te'ālã idrīs peygambarı 12) göge ref' itdi andan şonra ortalarında iḥtilãf vãki' oldu şeytãn 13) yol buldı azdurdı idrĩsden öñ şĩş peygambar geldi **şĩş 'aleyhi's-** 14) -

³⁰¹ Bu sözcük, metinde "yaraldığı" biçiminde yazılmıştır.

selām ādem oğludur havvādan doğmuşdur kâbil hâbili öldürdükden sonra 15) hâbil şüretinde dünyāya geldi ve şîş ʿibrī dilince ʿivaż demek olur

[16b]

1) yaʿnī çün kâbīl hâbili depeledi haḳ teʿālā hâbīl yerine ʿivaż şîş virdi 2) baʿzılar eydür adı hibetullāh idi ve yüzünde muḥammed resūlullāh nūrı vardı ve haḳ 3) teʿālā ādem peygambar dünyādan naḳl itdüğinden sonra şîş peygambara emr itdi ki 4) karadaşı kâbīlle muḳātele kıla ve anuñ evlādını şeby idüp ḳul idine dutalar ki 5) ḳul idine dirler ki vardı cenk itdi dutdı zincīre urdı kâbīl çok 6) yalvardı raḥm haḳḳın sağın didi şîş daḳı karadaşın zūlm ile nāḥaḳ 7) yere depeleyene ezdürdi(y)di baʿd-ez-ān zincīrle feriştehlere virdi aldılar güneş 8) batduğı yere elettiler anda güneşe karşı ḳodılar vefāt idince anda durdı 9) ve baʿzı tevārīḥde getürmişdür ki kâbīlün nesli münḳarız oldu ve dükendi 10) ve ādemün girü ḳalan oğlanlarınuñ nesebi belürsüz oldu hemān şîş 11) atasınuñ ḥalīfe oldu andan sonra idrīs peygambar geldi **idrīs** peygambar 12) **ʿaleyhiʿs-selām** evvel adı aḥnūḥ idi idrīs didikleri çok oḳuyup çok 13) ders eyitdiğiçündür ḥükemā idrīsün adı ḥürmüsdür didiler idrīs 14) ānūş oğlu ānūş şîş oğlu şîş ādem oğlu ve bir rivāyetde idrīs ilyādur 15) mehyāyil ḳaynān oğlu ḳaynān ānūş oğlu ānūş şîş oğlu şîş

[17a]

1) şîş oğlu şīs ādem oğlu dirler ki idrīs peygambar doğduğunda ādem 2) diriydi yüz yıldan sonra seksen yıl geçdi idrīs mürsel oldu haḳ teʿālā 3) otuz şaḥīfe virdiydi ve ol mürsel ki içinde yüz beş yıl daḳı yaşadı 4) andan sonra haḳ teʿālā anı refʿ itdi nite ki ḳurʿānda geldi ve **rafaʿnāhu mekānen ʿaliyyā** 5) bu āyetün tefsirinde iḥtilāf itdiler baʿzılar eyitdiler ki ol mekân-ı ʿālīden murād 6) yedinci ḳat gökdür baʿzılar eyitdiler ki altıncı ḳat gökdedür baʿzılar eyitdiler ki 7) uçmaḳdur fiʿl-cümle haḳ teʿālā anı dünyādan dir ile aldı ne yerde ḳoduğunuñ 8) ḥaḳīḳatin ol bilür ve baʿzı tāriḥ dutanlar eydür ki haḳ teʿālā idrīs refʿ 9) itdüğünde dört yüz beş yaşındaydı ammā şāḥib-i keşşāf

‘ankebüt 10) süresinün tefsirinde getürmişdür ki idrīs ref’ olmazdan öñdin biñ yaş 11) yaşadı ve naşara tevārīhinden maḥbüb-ı müntecbā kitābunda getürmişdür ki 12) aḥnūḥuñ ya’nī ya’nī idrīsün yüz altmış beş yılında oğlı müteveşleḥ ṭoğdı 13) andan şonra iki yüz yıl yaşadı ve cemī’-i ‘ömri üç yüz altmış beş yıl oldu 14) ve bu üç yüz altmış beş yıl içinde dāyim ḥaḫ te’ālādan dilerdi ki firdevs uçmağına 15) gire du’āsın ḫabūl itdi müteveşleḥ iki yüz yaş yaşadı ve yaşadüğundan şonra

[17b]

1) anı ḥaḫ te’ālā ref’ idüp firdevs uçmağına ḫoydı on üç yıldan şonra 2) ve on üç yıldan şonra müteveşleḥ oğlı lemek ṭoğdı ki nūḥ peygamberuñ atasıdır 3) ‘ulemā eydür idrīs ‘aleyhi’s-selām derziydi evvel dünyāda geyesi diküp 4) geyen idrīsdi bundan öñdin hūşeng pādişāhdı evvel dünyāda 5) beglik iden bu idi ‘ādem peygamberuñ bu daḫı oğlıydı irtıcı ve ziyān 6) degürici cānavarları avlayup derisin³⁰² yüzüp kimin geyecek ve kimin döşek 7) idinen buydı idrīs peygamber zamānına degin mecmū’-ı ḫalāyık deri geyerdi 8) ve deri döşenürdi ba’zılar eydür ki **ṭahmüreş** idrīs zamānında melik 9) melik idi ehl-i islām eydür ki evvel ḫalem dutup yazı yazan ‘ilm öğrenen 10) idrīsdi ve ‘acem tevārīhin dutanlar eydür evvel ḫalem dutup kitāp yazan 11) ṭahmüreşdi dirler **mışır şehrinden** şābūr-ı ḫakīm eydür ḥaḫ te’ālā celle aẓametü 12) idrīs(i) ref’ itdi ḫattā ne ḫadar gökde yıldız varısa burūcdan ve seyyāreden 13) ve şevābitden göklere sır idüp gördi her birinün ḫıyāsın ve ḫudūdın 14) bildi ve şüretin gördi tamām esrār-ı nücüm muṭṭali’ oldu andan şonra girü yere 15) indi ve yeryüzinde taşarruf itdi bu ‘ilm-i nücüm ta’līm itdi ve ḫisāb bağladı

[18a]

---

³⁰² Bu sözcük, metinde “dirisin” şeklinde yazılmış olup tarafımızca düzeltilerek çeviri yazıya aktarımı sağlanmıştır.

1) ve eydürler ki **hārūt ve mārūt** kışşası bunuñ zamānındaydı meger feriştehler ādem oğlanın 2) gördiler ki yeryüzinde tamām dutdılar ve fesād işlere başladılar döndiler eyitdiler yā ilāhumūz 3) bu ḥalīfe didüğüñ ādem oğlanına nazār ide çün bulardan serzeniş vechile 4) söz geldi ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā emr eyledi içünüzden ġāyet zāhidünüzi çıkaruñ 5) nefes vireyin dāyim insün ādem oğlanınuñ ortasında ḥüküm itsün ve bunlaruñ 6) ḥaḳlu ḥaḳkına sürsün meşhürdur ki bunlar daḥı hārūtı ve mārūtı 7) ihtiyār eylediler niçe müddet ḥüküm itdiler zühre adlu bir ḥātün kişiyi bunlar fitne bıraḳdı 8) ḥattā süci içdiler ve ādem depelediler ve tañrıdan artuğa ḫapdılar ve ol ism-i a'zam kim 9) anuñla göge çıkarlardı ve inerlerdi bu ḥātün kişiyi ta'līm itdiler ol du'ā sebebiyle 10) ḥātün kişi göge çıḳdı ḥaḳ te'ālā anı meşḫ idüp yıldız eyledi şimdi zühre 11) didükleri yıldız oldur ve bu iki feriştehlere ḥaḳ te'ālā eyitdi dünyā 'azābıyla āḫiret 12) 'azābından ḳanğısın ihtiyār idersin didi dünyā 'azābın ihtiyār itdiler el-ḥālū 13) hazihī bābilde bir ḳuyuda saçlarından aşılıp ḫururlar sāḫirler varup siḫr 14) öğrenürler eyle olsa biz girü idrīs sözine gelemüm 'ilm-i nücüm yazup ta'līm 15) itdükten şonra ki ḥaḳ te'ālā anı göge ref' itdi andan şonra ḥaḳ ortasında ihtilāf

[18b]

1) vāḳi'oldı ve daḥı vahiy kesildi hiç bir peygāambar gelmedi tā şol vaḳta degin ki 2) ḥaḳ te'ālā nūḫ peygāambarı viribidi **nūḫ peygāambar 'aleyhi's-selām** nūḫ lemek oğlu lemek müteveşleḫ³⁰³ 3) oğlu müteveşleḫ idrīs peygāambar oğlu nūḫuñ anası adı semḫādur şış oğlu 4) anasınuñ kızıdur nūḫuñ atası ve anası mü'minlerdi ba'zılar bu nūḫa ādem-i 5) āḫīr dirler ve adına seken dirlerdi ādemden şonra ḥalāyık bunuñ ḳatında sükün 6) itdüğüñ nūḫ didükleri kendü nefsiçün ve ḳavmiçün sağı sağıup 7) ağladuğından ötüridür ba'zı tevārīḫde gelmişdür ki nūḫ peygāambar ādem diriyken 8) ḫoğdı bir gün ādem çok yaşayup sünügi inceldükden şonra eyitdi ki yā ilāhī 9)

³⁰³ Bu özel isim, peygamberler tarihini ihtiva eden kimi kaynaklarda Mettu Şelah ismiyle de geçmektedir.

niçeyedegin zahmet çekeyin haq te'ālādan hitāp geldi ki eyitdi yā ādem zahmetūn 10) şuņa degindür ki bir sünnetlü oğluñ toğa on qadından sonra nūh sünnetlü 11) toğdı ol vaqıt ādem biñden elli yıl eksik yaşamışdı ba'zılar eydürler ki 12) nūh peygambarla ādem ortasında biñ iki yüz yıldı tūfāndan sonra mecmū'-ı 13) haq nūh peygambaruñ oğlından hāşıl oldu evvel nūhuñ oğlıdur dirler 14) **sām, hām, yāfeş, ken'ān** ba'zılar bu ken'ān didükleri yerine **yām** derler fi'l-cümle 15) gerekse yām olsun gerekse olsun anasıyla kāfir oldu atasına inanmadı

[19a]

1) oğlı kıızıyla 'avratıyla tūfānda ğarq oldu eydürler ki nūhuñ gemisinde seksen kişi 2) var idi kırk er ve kırk 'avrat mecmū'ısı sām, hām, yāfeş oğlanlarıydı 3) **ve dahhāk rađiyallāhü 'anh** rivāyet eyler ibn-i 'abbās'dan ibn-i 'abbās eydür nūh gemiden 4) çıkdığında erden ve 'avratdan ne kadar kişi var ise vefāt itdiler hemān nūh 5) kendü oğlanlarıyla qaldı mecmū'-ı haq andan sonra üredi³⁰⁴ ba'zılar eydür ğarq 6) olan kāfirleruñ oğlancukları günāhlarından ötürü ğarq olmadılar belki kuşlar 7) ve cānavarlar gibi günāhsuz ecelleriyle ğarq oldılar **ba'zılar eydür** evvel haq te'ālā kuşlaruñ ve cānavarlaruñ 8) ve ma'sūm tıfl oğlançuklaruñ cānların qabz itdi andan sonra tūfān viribiyüp 'aşıler 9) 'aşıleri ğarq itdi **ba'zılar eydür** on beş yıl tamām 'avratlarinuñ rahmin qurıtdı 10) hāmile olmadılar oğlana qalmadı tūfān ki geldi 'azāba müsteħaq olanlara geldi 11) **rivāyetde gelmişdür ki** nūhuñ peygambarlığı müddeti yedi yüz elli yıldı ve tūfāndan sonra 12) elli yıl dahı yaşadı **ba'zılar eydür** iki yüz yıl daha yaşadı ser-cümle toquz yüz elli yıl olur **ba'zılar eydür** ibn-i 'abbās 13) nūh peygambar kırk yaşına yetdüğünde peygambarlık geldi kırk yaşında yukaru toquz 14) yüz elli yıl haq(ı) dīne da'vet itdi andan sonra tūfān geldi tūfāndan 15) qurtulıcaq altmış yıl dahı 'ömri oldu **tefsir-i begavide** veheb eydür rağiya'llāhü 'anh

[19b]

³⁰⁴ Bu sözcük, metinde "üredi" biçiminde yazılmıştır.

1) ser-cümle nūḥ peygamberun ʿömri biñ dört yüz yıldı **müddet-i tūfān**³⁰⁵ altı aydı öñ 2) receb-i āhiri zū'l-ḥicce ayıydı ya'nī nūḥun gemisi altı ay şu üstünde 3) yürüdi andan şonra muḥarrem ayınun onuncı güninde ki 'āşura günü dirlerdi 4) ol günde kimi cūdī tağınun üstünde yere irişdi yere indükleri sâ'at 5) kırtuldukları şükür anısı bayrāmlaşdılar ol vaqıtdan berü 'āşura bayrām sünnet oldı 6) **sām ibn-i nūḥ** 'aleyhi's-selām nūḥun sevgülü oğlı samdı ve nūḥ bunun üzerine 7) bereket du'āsın kılmışdı ol sebebden mecmū'-ı peygamberlar sām aşlından kıpdı 8) ve daḥı türkten ya'nī tataran ve ḥabeşden ve hindden artuḫ ne kadar ḥalk varsa 9) aşlından kıpdı ve nūḥ peygamber vefāt itdükden şonra sām dört yüz yaşında 10) idi ve nūhdan şonra iki yüz yıl daḥı 'ömri oldı ser-cümle sāmınun 11) altı yüz yıl 'ömri oldı **ḥām ibni nūḥ** 'aleyhi's-selām ḥām egerçi ki mü'mindi ammā 12) atası aña yavuz du'ā kılmışdı o diri açılduḫda örtmeyüp güldüğüçün ya'nī 13) mecmū'-ı hindü ve ḥabeşī bunun aşlından bu ḥām dermesīl oğlı 14) yāreb kızın almışdı ol kızuñ adı taḥallüb idi ḥāmınun üç oğlı oldı 15) gūş ve qarṭa ve ken'ān gūşdan ve ḥabeşe ve sind ve hind oldı ve ken'āndan

[20a]

1) zenc ve nūbe ve nuṭ ve zuḡul ve zuḡāve ve berber oldı ki bular kıatı ve qaralardur ve kırtıdan 2) kıptīler oldı bunun oğlanları daḥı on yedi dil söylediler **yāfeş bin nūḥ** 'aleyhi's -3)-selām türkün ya'nī tatarun ve ye'cücün me'cücün ve oğuzun aşıldur 4) işbu mecmū'-ı tayıfe yāfeşün yedi oğlındandır cömer ve māric ve vāyil ve cevāz 5) ve suyil ve hūşeng ve terus ve kızından ki adı sebek idi bu mecmū'(1) otuz 6) altı dil söylediler ve dermesīl oğlı merāzīl kızından bu yedi oğul ve bir kıız toḡdı 7) fi'l-cümle bu üç oğuldan ki sām ve ḥam ve yāfeşdür evlād mütevellid oldı 8) ve dünyā bunlar geleṭoldı ve dünyāda cebābire çok oldı azdı el götürdi 9) ḥalk putperest oldı ḥaḫ

³⁰⁵ Bu satırda müellif, “müddet-i tūfān” ın hemen altına “tefsīr-i teysīr” ibaresini de düşmüştür. Ancak, akabindeki satırlarda tufan hadisesinin anlatılması sebebiyle “müddet-i tūfān” ibaresinin aktarımı uygun görülmüştür.

te'ālā hūd peygambar viribidi **hūd peygambar 'aleyhi's-10) -selām** hūd hūlūd oğlıdur hūlūd sa'īd oğlı sa'īd-i 'ādil oğlı 11) 'ādil irem oğlı irem sām oğlı sām nūh oğlı hūd tācirdi ve güzeldi 12) ādem peygambara beñzerdi bununñ kavmi arı ve kuvvetlü kavimdi her birinün boy(ı) 13) yüz arş yüz elli arşdı bunların şıfatın işbu āyetde beyān ider 14) **elem tera keyfe fe'ale rabbūke bi-'ādin**³⁰⁶ irame zāti'l-'ibādi elletī lem yuhlaḡ mişlühā 15) **fi'l-bilādi**³⁰⁷ ba'zılar eydür boyları on arşdı ve ebū ḡalīfe raḡiya'llāhū 'anh

[20b]

1) eydür altmış arşdı hūd peygambar bunları da'vet itdi inānmadılar bize muḡābil 2) kim olur didiler 'āḡıbetü'l-emr ḡaḡ te'ālā bunların üzerine yedi gün yıl 3) musaḡḡar eyledi ve bir pāre ḡarabulut viribidi ol bulutdan bunların üzerine 4) kül ve toprak yaḡardı ol yıl bunları büyük gövde ile havayüzine dökdürdi 5) ve birbirine urdurdı nev'īyle cümlesin helāk eyledi ve bunların eydür ki 6) ba'zıları el elişüp yele ḡarşu vardılar ki kuvvetler ile yeli def' ideler yel bu ḡāyifeyi 7) şöyle urdı ki derilerin şoyup ḡatulu sūñuk ḡaldılar ba'zıları kendü 8) kendülerin yel almasun diyü kimi dizindegin ve kimi belindegin gömeḡodılar anların daḡı 9) yel urup derilerin şoydı helāk itdi anlar ki hūd peygāmbere inanmışlardı 10) selāmet ḡurtuldılar hūduñ daḡı üç yüz yıl 'ömri oldı ebū ḡzeyfe 11) eydür dört yüz ḡırḡ yıl 'ömri oldı veheb eydür 'ād kavmi helāk 12) olıcaḡ hūd mekke'ye geldi anda vefāt itdi ibn-i işḡāḡ raḡiya'llāhū 'anh 13) 'alīden rivāyet ider ki hūduñ meşhedı ḡaḡramūtda keyşeb-i aḡmer ḡatında bir 14) maḡaradadır hūd vefāt itdükden

---

³⁰⁶ Fecr Suresi, 6. Ayet: “(Ey Muhammed!) Rabbinin, (Hūd'un kavmi) Âd'e, şehirler içinde benzeri kurulmamış olan, sütunlarla dolu İrem'e, vadide kayaları oyan (Salih'in kavmi) Semūd'a, kazıklar sahibi Firavun'a ne yaptığını görmedin mi?”

³⁰⁷ Fecr Suresi, 8. Ayet: “Ki o beldeler içinde misli yaratılmamıştı.”

şonra girü dünyāyı cebābire tutdı 15) azgunluklar çok oldı haķ te'ālā şālih peygambarı viribidi
şālih

[21a]

1) peygambar 'aleyhi's-selām şālih kānuk oğlı kānuk 'ubeyd oğlı 'āmır oğlı 2) 'āmır şemūd oğlı şemūd ārim oğlı ārim sām oğlı sām nūh oğlı şālih 3) peygambar kavmine şemūd kavmi derler nite ki hūd kavmine 'ād kavmi dediler şālih 4) kavminūn kazāde adlu bir pādişāh(1) var idi şālih peygambar bu kavmi dīne 5) da'vet idicek inanmadılar şeytāna uydılar anuñ vesevāsiyle şālihe 6) eyitdiler gercek peygambar iseñ şol tūran kayayı ur kaya yarılson 7) bir deve çıkson ve tūsi za'fūrān olsun ve gözleri güher olsun 8) ve ayakları 'anber yüzi güzel 'avrat yüzi gibi olsun ve faşih dilile 9) söylesün bizüm nesnemüz yemesün ve her tañla kapudan kapuya gelsün her birimizi 10) adumuz ile kığırsun gel iy filān kabunı getir süd vireyin disün kablarımızı 11) doldurırsün biz dağı saña inanalum kendü 12) tañrılarımızı kıoyalum senün tañrıña tapalum didiler eyle diyicek şālih peygambar 13) bir dem sākıt oldı fi'l-hāl cebrā'il 'aleyhi's-selām geldi ve eyitdi yā şālih 14) tañrı saña selām eyledi eydür ki kırk yıl sen vücūda gelmezden öñdin 15) bunlar senden diledügi deve gibi köşegile ol taşuñ içinde

[21b]

1) yaradup tūrur hiç kaydıma evet bunlar şarp kavimdür ve kavmün ile 2) kavlün berkit ki ol deveden ırak olalar ve ol kavmün bir gün kayularından 3) şuyın içeler ve bir gün deve şuyın içe diyü anlar ile kavlün ile berkit 4) dedi çün şālih peygambar cebrā'ilden bu haberi işidicek şād oldı 5) tūrup iki rek'at namāz kıldı ve kavmiyle ol kaya katına geldiler ve elindeki 6) 'aşā ile ol kayayı dürtdi ol kaya dağı 'avratlar gibi oğlan 7) toğururken nice inlerse eyle inledi şonra çatladı kan revān oldı 8) ol didükleri şüretlü deve çıkdı ve ardınca köşegi bile çıkdı ve faşih 9) dilile eyitdi ki es-selāmu 'aleyke yā şālih sen tañrınun haķ peygambarısın bu nesneyi 10) göricek ol

qavmün çoğı inandı müslümān oldu andan şonra kırk yıl 11) bu deve bunların içinde oldu her gün varup yabanda otlayup ve tañla 12) gelürdi qapudan qapuya selām virürdi faşih dilile gelün süd vireyin dirdi 13) çün kırk yıl tamām oldu şeytān ‘aleyhi’l-la’ne bir aq pīr şüretinde geldi 14) bunları azdurmağa mel’ün eyitdi ki işde bu deve südi ile bāy olduñuz 15) diler misünüz ki bu bayluğıla tā kıyāmete degin ābad qalasız ol deveyi boğazlayu

[22a]

1) boğazlan yeñ didi çün şeytāndan bu sözi işitdiler devenün 2) ardınca oldılar ve içlerinde bir bed-baht şakī kişi var idi ol şakī 3) viribidiler ol deveyi gözetdi nevbet vaqtında mübārek deve başın 4) quyuya sokup şu içerken deve şu içmeğe başladuğın kılıçla siñirin 5) çaldı deve düşdi ve deve düşdicek köşek anı göricek kaçdı 6) ol bed-baht ardına düşdi köçek varup ol qayaya girdi bundan 7) şonra ol deveyi pare pare itdiler ve etin üleşdiler şālih peygambar işitdi ki 8) deveyi pārelemişler ve etin üleşmişler çok hasret olup zār zār ağladı ve feryād 9) eyledi eyitdi iy bed-bahtlar ve iy bed-baht qavim yanlış eyledünüz didi 10) anlar döndi eyitdiler iy şālih sen hod birincil kişisin bunca yıldur ki 11) bizi devenün etin yemeğe qomazduñ ki yeyevüz tā kıyāmetedegin diri olavuz 12) dedi qanı şimdi-degin geçen oğullarımız ve atamız anamız ve kız qardaşımız yüri ne sen 13) ol ne tañruñ olsun dediler şālih peygambarçün bunların bu azgunluqların 14) gördi yüzün allāha dutdı ve eyitdi ki ilāhī ol suçsuz devenün bunlardan 15) intikāmın sen al dedi ve zār zār ağladı bundan şonra üç gün geçdi

[22b]

1) haq te’ālā bunların üzerine taş yağdurdı mecmū’ı helāk oldu 2) şālih peygambarın dağı ‘ömri üç yüz elli yıldı **ibrahīm peygambar ‘aleyhi’s-selām** 3) ibrahīm tārah oğlıdur ve ibrahīm peygambarın nemrüdla qaziyyesi meşhūr -4)-dur bu muhtaşara şıgmaz bir rivāyetde ibrahīm āzer oğlıdur ve ba’zılar eydür ki āzer 5) ve tārah ikisi birdür zīrā qur’ānda ibrahīmün atasına āzer

diyü anar ba'zilar eydür āzer 6) ibrahīmün dedesidür 'arab dedeye ata diyü ıtlāk ider tevārīh kitāplarında tāreḥ 7) diyü anar ba'zı tevārīhde ensābın zıkr idicek eydür ki ibrahīm āzer oğlu 8) āzer tārah oğlu tārah nāhōr oğlu nāhōr šārūg oğlu šārūg ergu oğlu 9) ergu fālīg oğlu fālīg 'ābir oğlu 'ābir šālīh oğlu šālīh erfahşed oğlu erfahşed 10) sām oğlu sām nūh oğlu onuncı atada nūha erişür **naşārā tevārīhinde** 11) **tevrīt-i şahīhden** naql itdükleri tārīh kitābında eydür ki tūfāndan iki yıl şonra 12) sāmūn oğlu erfahşed toğdı yüz otuz beş yıldan şonra erfahşed oğlu kaynān 13) toğdı yüz otuz toköz yıldan şonra šālīh toğdı ve bu kaynān 14) toğduğundan şonra üç yüz otuz yıl dahı 'ömri oldı kabīle başıydı 15) eyle olsa bunun ḥayātı dört yüz altmış toköz yıl olmuş olur maşşūd

[23a]

1) buracuğda kaynānı zıkr itmekdi zīrā bu şimdiki yahūdiler bunun adın 2) tārīh ve yılın ve ba'zı mülük ve enbiyānuñ ve şahībcilerün kimin bitmeme kiminün 3) ba'zı tārīhin gizlemişler ve tevrītlerinde taḥrīf itmişlerdür maşşūdları bu nesneden 4) 'īsā peygamberun gelecek(i) vaḳtı gizleyüp ol gelecek sen mesīhā degülsin 5) anuñ vaḳtı henüz gelmedi demekçündür eyle olsa bu kaynānda çühūdlar 6) 'īsānuñ gelmesin gizlemek için üç yüz otuz yıl gider dirler 7) ve **kışaşü'l enbiyāda der ki** ibrahīm peygamber muḥarrem ayında cum'a gicesi 8) ki 'āşurā gicesiydi toğdı ve cebrā'ıl anuñ göbегin kesdi ve kulağında 9) sen taḥrīnuñ arı kulısın diyü çağırdı ve rıdvān şuyına bandurdı 10) ve uçmağdan aḳ tonlar geyürdi ve iki barmağın ağızına şokdı birinden 11) bal ve birinden süd dökildi **ka'bu'l-aḥbār** rivāyetinde eydür ki biş barmağın bile 12) emerdi baş barmağından bal şehādet barmağından süci orta barmağından 13) süd yan barmağından kereyağı serçe barmağından şu gelürdi 14) **ve ba'zilar** eydür nuḥun vefātında ibrahīmdegin biñ yüz kırk yıldı ve 15) ibrahīmün tırduğı müddetden **muḥammedün şalla'l-lāhu 'aleyhi ve sellem** mekkeden

[23b]

1) medīneye hicret itdügi zamāna degin iki biñ sekiz yüz toğsan üç yıldur 2) ve cühüdlar tārīhinün muđtezāsınca iki biñ dört yüz otuz iki yıldur 3) ve ibrahīmün yüz yetmiş beş yıl ‘ömri oldı **veheb eydür** iki yüz yıl ‘ömri 4) vardı sevāde küfeden küşārbā dirler bir köyde toğdı ba‘zılar eydür ki 5) rühāda toğdı ya‘nī küfe şehrinün yöresinde küşārbā köyinde şonra 6) hađ te‘ālā emr itdi arz-ı bābilden şāma hicret itdi şām halkın ve ıuds-i 7) mübārek halkın da‘vet itdi andan şonra ıuds-i mübārek nāhiyyetinde bir köyde 8) vefāt itdi şimdi anda yatur ana ıuds-i halīl derler ve oğlanlarına on nesne 9) sünnet ıodı sünnet itmek istince ıasıı ıolmak ıoltuı ıolmak ve bıyıı kesmek ve 10) ğusl itmek ağıza şı virmek burnına şı virmek misvāk itmek saı ikin 11) ayırmak bundan şonra birbiri ardınca peığambarlar geldi lūı peığambar ki ibrahīmün 12) atası ıardaşı oğlıdur ibrahīm oda atduğlarında ĩmān getürmişdi 13) bu dağı ibrahīm peığambarken peığambardı yerinde gelicek diyevüz biz ismā‘ıl 14) ve ishāı sözine gelemüm **isma‘ıl ‘aleyhi’s-selām** ibrahīm peığambar oğlıdur 15) ishāı peığambardan ba‘zılar on yıl öñdin toğdı dediler bir ıavülde

[24a]

1) ismā‘ılün yüz otuz yedi yıl ‘ömri oldı ve bir ıavülde yüz otuz yıl 2) ‘ömri oldı ibrahīm vefāt itdügünde ismā‘ıl seksen toğuz yaşında- 3)-ydi ve bir ıavülde ibrahīmün ıurbān olan oğlı ismā‘ıldür ve bir ıavülde ishāıdur 4) ‘arabuñ atası ismā‘ıldür ve rüm dağı ismā‘ıl peığambar ıızından ve ishāı 5) oğlı ‘ayşdandur **ve peığambarumuz muğammed** resülullāh haıreti ismā‘ıl oğlanlarındandur 6) ve bāı peığambarlar ishāı peığambar aşlındandur ve ismā‘ıl peığambar vefāt itdügi 7) zamāndan muğammed resülullāh toğduğı zamanadegin iki biñ altı yüz yıldur 8) cühüdlar eydür iki biñ iki yüz yıldur **lūı peığambar ‘aleyhis’s-selām** hārān oğlı- 9)-dur hārān

tāreḥ oğlıdur hārān ibrahīm peygamberuḡ ardaşıdur lūṡ avminūḡ 10) Őehrine sedūm³⁰⁸ derler ba'zılar eydürler lūṡ avmi biŐ mu'azzam Őehrūḡ avmiydi 11) sedūm Őamūra Őāḡura dūme 'amūra mü'tekifāt didükleri 12) bunlardur ve meliklerūḡ adı daḡı sedūmdı hāraḡ oḡlı Őemūd 13) aŐlından bunlaruḡ fiŐıkları oḡlan dutmaḡ gögercin oynatmaḡ 14) bidnūŐ alaŐdurmaḡ³⁰⁹ kelb alaŐdurmaḡ ḡamāma fūtasuz girmek öd yerin 15) birbirine göstermek aya arŐmaḡ ısıklık virmek kemen göre atmaḡ barmaḡıla

[24b]

1) ufaḡ aŐ atmaḡ ve bütlere apmaḡ idi rivāyetde Őöyle gelmiŐdür ki Őeyṡān 2) güzel oḡlan Őüretinde bunlaruḡ ortasında düŐdi bunları azdurdı 3) bunlara ḡāyet lezzetlü geldi Őol adar oldu ki hīḡ bir kimsenūḡ oḡlı almadı 4) mecmū'ın elden geḡürdiler bu kez er birbirine baŐladı 'avratlar gibi ellerin ayakların 5) ınaladılar oturduḡları Őoḡbetde birbirine āŐikāre cimā' itdiler ḡattā Őöyle 6) oldu ki yola ıḡdılar her kim yolda buldılar cimā' itdiler lūṡ peygamber niḡe 7) ki cehd itdi buları bu iŐden ferāḡat itdüre 'āciz aldı meŐhürdur ki 8) ḡaḡ te'ālā celle ve 'alā cebrā'īl birḡaḡ feriŐtehler ile viribidi geldi evvel ibrahīme 9) uğradı oḡul muŐtıladı ya'nī iŐḡāḡ anda lūṡa vardı eyitdi 10) yā lūṡ ol Őaḡa uyan avmi iŐbu avim ortasından ıḡ evet 'avratuḡ 11) alup ḡitme zīrā ol daḡı bunlardandur didi lūṡ kendü avmin aldı 12) ıḡdı andan Őoḡra cebrā'īl ol avim yer yurdıla havāyüzine götürdi 13) döḡdürdi mecmū'ı helāk oldu lūṡ avminūḡ ḡikāyetin daḡı yigrek 14) bileyin diyen tefsīr-i beḡavīde naḡar eylesün derler ki ismā'īl peygambarken 15) lūṡ daḡı peygambardı iŐḡāḡ peygamber lūṡdan Őoḡradur **iŐḡāḡ peygamber**

[25a]

³⁰⁸ Metinde bu özel ismin imlasında bünyesinde yer alan ünlü sesler “ötre” ile gösterilmiş, Amasya nüshasındaki imlası kontrol edilerek çeviri yazıya aktarılmıştır.

³⁰⁹ Bu sözcüğün “alaŐdur-“ mı yoksa “olaŐdur-“ mı olduḡu hususunda harekenin ipucu vermemesi sebebiyle Amasya nüshası ile karşılaştırma yoluna gidilmiştir. Söz konusu nüshada müellif, bu sözcüğün hemen altına “ya'nī boḡuŐdurmaḡ” ibaresini not düşmüştür. Böylelikle sözcüğün burada da “alaŐdur-“ olduḡu anlaŐılmıştır.

1) **ishāk peygambar 'aleyhi's-selām** ishāk ibrahīm peygambar oğludur bir kavülde qurbān olan 2) oğludur budur niteki yukaru beyān itdük naşārānuñ ve yahūdī ittifākı bu kavül 3) üzerindedür ba'zılar eydür rüm ve yunān ve ermenī dahı ne ki bunlara benzer t̄ayife 4) varısa ishāk aşılandandır ve yüz seksen yıl 'ömri oldı vefāt itdükden 5) sonra atası ibrahīm katında defn oldı **ya'kūp peygambar 'aleyhi's-selām** ya'kūp ishāk 6) oğludur ishāk ibrahīm oğludur ya'kūba ya'kūb didükleri anasından toğduğıçün 7) kendüden öñ toğan kardaşı 'ayşuñ ardınca ökçesine yapışup çıkduğıçündür 8) ya'kūb peygambaruñ aşıl adı isrāıldür 'imrān dilince tañrı kulı dimek olur benī 9) isrāil ya'kūb oğlanları dimekdür tevārīhde gelmişdür ki ishākdan 'ayşıla 10) ya'kūp ortasında 'adāvet düşdi sebebi ishāk peygambar duā'yı ya'kūb 11) için kılduğından ötürüdür bu 'ayş kuvvetlü ve şevketlü kişiydi mecmū'-ı terekeyi 12) aldı ya'kūba nesne virmedi belki öldürmek istedi anaları 13) gördüğünde ortalarında 'adāvet düşdi ya'kūba eyitdi ođul harrān 14) elinde bir t̄ayun vardı lāyāndur bir rivāyetde lāvāndur dirler mālī çok ve güzel 15) kızları var anuñ katına varsañ seni seni hoş dutar ve kızlarından birin

[25b]

1) saña vire didi t̄urdı ya'kūb anası söziyle harrān şehrinde t̄ayısı 2) layānı buldı ve anasından selām degürdi kışşa çok ya'kūp(ı) hoş 3) dutdı ve bu layānuñ dört kıızı vardı adları işbudur ki kışşā- 4)-ü'l-enbiyāda zıkr olundı leyyā vaşfā şerūbe rahīl **ammā** tevrītde menkūl 5) budur ki leyyā ve rahīl şublī kıızıdır ve zilyā ve belhā cāriyelerdür zilyā 6) leyyānuñ cāriyesidür ve belhā rahīl cāriyesidür vaşfā ve şerūbe lafzı 7) yokdur fi'l-cümle kışşa çok evvel ya'kūb leyyāyı aldı andan sonra rahīl(i) aldı 8) leyyādan altı oğlı oldı ve bir kıızı oldı revbīl şem'un lāvī yehūd 9) yessāhar zebülün ve kızuñ adı dīnādur **ve rahīlden** iki oğlı oldı 10) yūsuf ve bünyāmin **ve zilyādan** vaşfādan ve şerūbeden iki oğlı oldı 11) cāz ve āşir benū isrā'ıl didükleri işbu on iki oğuldur bunlardan 12) üryādan halk on iki sabtdur bu oğlanları tamām(ı) toğduktan sonra 13)

ya'kūb kırk yaşındaydı haq te'ālā celle ve 'alā ken'ān kavmine peygambar viribidi 14) söz çok geldi sonra kardaşı 'ayşla buluşdı birbirine hamle itdi nübüvvet 15) kuvvetiyle 'ayşı götürdi yere urdı 'ayş ağladı ya'kūp şefkat itdi 'ayş

[26a]

1) tevbe ve istiğfār itdi ya'kūb du'ā kıldı haq te'ālā 'ayş nübüvvetden 2) mahrum komadı anuñ aşlından eyyüb peygambar viribidi **'ayş** ya'kūb 3) peygambaruñ ulu kardaşıdur ismā'īl peygambaruñ kızı nesme hātūn almışdı 4) 'ayş şaruşın kişiydi rüm derlerdi ki bu ismā'īl peygambaruñ kızıyla 5) 'ayşdan oldı ve ya'kūbuñ bir rivāyetde yüz yetmiş 'ömri oldı ve 6) bir rivāyetde yüz kırk yedi yıl 'ömri oldı mışırda oğlı katında vefāt itdi 7) atam ishāk katında defn idesiz diyü vaşiyet itmişdi yūsuf ol vaşiyet 8) yerine getürdi dedesi ishāk katında defn itdi **yūsuf peygambar 'aleyhi's-selām** 9) ya'kūb eyitdi peygambar oğlıdur atasından ayru düşdigi müddet kırk 10) yıldı bir kavülde seksen yıldur yüz yigirmi yıl 'ömri oldı mışırda 11) vefāt itdi ba'zılar eydür yūsuf mışır şehrinde peygambarlık gelicek 12) melik reyyānı da'vet itdi uymadı yūsuf dañı kardaşların ve oğlanların 13) aldı mışırdan çıkdı mışıra üç günlük yerde bir köy yaptı mışırda 14) İmāna gelen anuñ katına cem' oldı ol köyde vefāt itdi sonra kudüse 15) getürdiler sultānlık itdügiçün atası türbesinde taşra defn itdiler derler

[26b]

1) ki yūsuf la mūsā arası dört yüz yıldur **eyyüb peygambar 'aleyhi's-selām** 2) eyyüb amüş oğlı amüş 'āyil oğlı 'āyil 'ayş oğlı 'ayş ishāk 3) peygambar oğlıdur eyyübün anası lūt peygambar neslindendür altmış üç yıl 'ömri 4) oldı tenin kırt yedügünün müddeti yedi yıldı yedi yıl bitamāmihi 5) tenin kırt yedi hemān siñirle kemük kaldı andan sonra haq te'ālā şifā virdi 6) evvelkiden dañı yeg oldı raħīme hātūn ki 'avratıydı şağ olduqdan sonra 7) bilmedi bu belāya mübtelā olduğına sebep oldı ki belāyı kendü allāh te'ālā- 8) -dan diledi ki sağık içinde ve ni'met

içinde nice şükr iderse belā içinde 9) dağı şöyle şükr ide bir rivāyetde oldur ki bir belāya uğramış kişi görmüş 10) imiş eyitdi ki iy miskīn bu belāya nite mübtelā olduğı dimiş ol sebebden 11) kendü dağı oldu ve's-selām **zülkifl peygamber 'aleyhi's-selām** bu zülkifl 12) eyyüb peygamber oğlıdur adı yesīrdür laqabı zülkifl dūr aña zülkifl 13) didükleri andan ötüridür didiler ki ataları eyyüb vefāt itdükden 14) sonra bir zālīm pādīşāh vardı bunun qardaşların dutdı māl istedi 15) yesīr ya'nī zülkifl anlardan kefl oldu ol sebebden

[27a]

1) zülkifl didiler **şu'ayb peygamber 'aleyhi's-selām** şu'ayb şā'un oğı şā'un 'ankā oğı 2) may'un 'ankā medyen oğı medyen ibrahīm peygamber oğı ebū yezīd belḥ tevāriḥinde getürmişdür 3) şu'ayb nūyeb oğı nūyeb ra'vīl oğı ravīl hūrā oğı hūrā 'ankā oğı 'ankā medyen oğı ibrahīm peygamber 4) oğıdur bu medyen bir şehir yaptı ol şehre girü medyen diyü ad virdi bu şu'ayb peygamberi 5) medyen halkına peygamber viribidi anuñ kavmin da'vet itdi inanmadılar ol kavmün işi 6) eksik kile dutmaq ve ? taşların eksik dutmaq idi ve puta taparlardı aşıla ve qat'ā 7) şu'aybe inanmadılar ne dirsın bir za'if ādemsın peygamberlik saña gelince bize gelseydi 8) gelseydi didiler haq te'ālā 'azametühü yere emr eyledi bir kez yer deprendi cümlesi bir gicede birbir(i) 9) üzerine düşüp helāk oldu ve şu'ayb mūsā peygambardan öndindür ve qayın atasıdur 10) ve şu'aybuñ adı qasaşda pīrūzdür şu'ayb didükleri andan ötüridür ki atası 11) eyitdi ilāhī bu şu'aybı bereketlü kıldı du'ā kıldı ol sebebden şu'ayb didiler 12) ya'nī bu dağı haq demek olur ammā tevrīt içinde adı mikāildür kileyi eksük dutanları 13) da'vet itdüğüün ve tevāriḥde eydür ki bu şu'ayb 'ālim ve faşīḥ dillü olduğıçündür ḥaṭīb-14)-ü'l enbiyādur didiler **mūsā peygamber 'aleyhi's-selām** mūsā 'imrān oğı 'imrān yaşher oğı yaşher 15) fāheş oğı fāheş lāvā oğı lāvā ya'kūb oğı ya'kūb peygamber oğı ya'kūb

[27b]

1) işhāk oğlı işhāk ibrahīm oğlı ‘aleyhimü’s-selām mışır vilāyetinde toğdı anası 2) adı abāhad idi girü ve lāvā oğlanlarındandır tevrīde eydür ki anası adı nūhābez idi 3) ve mūsānuđ kız karđasıydı meryem adı yehūdā aşlından yūkanānuđ ‘avratıydı mūsāyı 4) anası toğurcak korqusından şanduķa koyup Nile bırağdı fir‘avunuğ 5) sarāyı altında çığdı fir‘avun öñünde beslendi aña mışırda fir‘avun oğlı 6) dediler andan şonra mışırda bir kıbtī öldürdi şu‘ayb kıatına 7) vardı ve anuđ kızın aldı ol kızuğ adı şafūrā idi andan şonra haķ te‘ālā 8) ‘azametühü peygamberlik virdi ve fir‘avunı dīne da‘vet itmege viribidi ve tūr 9) tağında zümürüd taşından tahtlar üzerine yazılmış tevrīden on kelime 10) endürdi evvel allāh şirk getürmeysesin ve ikinci uğurlıķ itmeysesiz üçüncü 11) zīnā itmeysesin dördüncü nāhaķ yere kıan itmeysesin bişinci suçsuz kişiyi sultān 12) kıatına yavuzlığıla egüp depeletmeysesiz ve altıncı kimseye sihr eylemeysesiz ve yedinci ribā yemeysesiz 13) ve sekizinci muşşine ‘avrata sögmeyesiz ve toķuzuncü kāfirlere ģarb idicek 14) kaçmayasız ve onuncü sebt günü ya‘nī şenbih günü şaķlayasız **ba‘zılar eydür** 15) tevrīde bi-tamāmihi elvāh üzerine yazılıp enmişdür **ba‘zılar eydür** ol şenbih günü

[28a]

1) saķlayasız demekden murād işbu nesnelere şenbih gününde işlemeysesiz demek olur 2) ve yeri nadās itmek ekin ekmek biçmek ekin şuvarmak yayak yatmak şüd sağmak 3) odun yarmak od yakmak aş pişirmek un yoğurmak ekmek eylemek 4) ton dikmek ton yumak bez doķumak iki iplik geķürmek iki ģarf yazmak 5) ve iki ģarf bozmak av dutmak ve cānlu boğazlamak sürmek cānludan 6) çıķmak bir yerden bir yere dönmek almak şatmak öğitmek odun kesmek dökmek 7) beynir kesmek kerbic kesmek at dögmek at na‘lın işlah itmek kaçan uvansa 8) tavar yemin kıarmak ve yazıcı kişi kıalemle çıķmak ve derzi olan ignesiyle 9) menzilinden çıķmamak işbu yazılan otuz dört nesnedür ba‘zı yerde 10) gördüm otuz yedi yazılmış üçin bulmadım yahūdī şer‘iatında budur ki 11) işbu yazılan nesnelere şenbih gün birin işleyecek olursa öldürmege 12)

müsteḥak olur ve her kim ki nefsin öldürmege teslīm itmeye bularuḡ dīninde 13) mel'ūn olur ve **ba'zılar eydür** yahūdiler şer'iatında ḡudūd bişdür oda 14) yakmak recm itmek depelemek ta'zīr itmek ya'nī edepleyü katı dögmek 15) ve taḡrīm³¹⁰ ya'nī ödetmek ḡayın anasına ve öḡ kızına ve öḡ anasına ve oḡlı

[28b]

1) 'avratına yakınlık itse oda yaḡarlar kim ādem depelese depeleyeler ve eger zinā itse 2) ya oḡlan dutsa ya bir 'avrat kendüzin behīmeye ya'nī āşikāre aḡa beḡzer 3) nesneyi dutiverse recm iderler ve eger bir kimse kimseye ḡazef itse ya'nī 4) zinā lafzıyla söḡse taḡrīr iderler eger bir kimse bir kişinūḡ nesnesin uḡurlasa 5) taḡrīr ideler ya'nī oda ururlar **derler ki** bu biş ḡad daḡı tevritelvāḡında 6) yazılmış indi eger mūsānuḡ ḡikāyetine şürū' idersevüz kitāb uzun 7) olur ḡikāyetleri meşḡurdur **ammā** derler ki 'ömri yüz yigirmi yıl oldu 8) andan şonra ḡuds-i mübārek yöresinde bir yazıda vefāt itdi meşḡedi 9) bellü degül ne yerde vefāt itdüḡi bilinmez **ādemle mūsā 'aleyhi's-selām** arasındāḡı 10) arasındāḡı müddet üç biḡ ḡoḡuz yüz on sekiz yıldur ve **ibrāḡimle** 11) **mūsā 'aleyhis'-selām** arasındāḡı(1) müddet biş yüz altmış biş yıldur 12) bir ḡavülde biş yüz kırk yedi yıldur ammā yahūdīler ḡatında bu ikisinūḡ arasındāḡı 13) müddet biḡ sekiz yüz ḡoḡsan iki yıldur **ḡārūn en-nebī 'aleyhis'-selām** bu ḡārūn 14) mūsānuḡ ḡardaşıdır 'imrān oḡlıdur ve buḡa peyḡambarlık ve mūsāya vezīr 15) olmak mışırda vaḡiy olındı fir'avun(1) dīne da'vet idicek mūsāyla

[29a]

1) bile itdiler evet bu ḡārūn mūsādan öḡdün vefāt itdi **ḡızır en-nebī** 2) **'aleyhi's-selām** bir ḡavülde ḡızır peyḡambardur bir ḡavülde velīdür dirler ki mūsā 3) peyḡambar zamānında bu ḡızır var idi

---

³¹⁰ Metinde “taḡrīr” biçiminde yazılmış olup, bu sözcük “borcunu ödeme” anlamı taşımamaktadır. Bu sebeple Amasya nüshasından kontrol edilerek sözcüğün “taḡrīm” olması gerektiḡi düşünölmüşür.

ve şimdi degin diri midür öli midür 4) hilâf var bir kavülde diridür bir kavülde vefât itmişdür eger dirimisse 5) muhammed muştafâya ziyârete gelürdi bu sözden cevâb eyitmişlerdür resûlullâh 6) hâzret(i) qardaşum hîzîr dirimisse baña ziyârete geleydi didüğünden sonra 7) şâyed geldi ola didiler **ammâ** bu hîzîruñ adında ve nesebinde birkaç dürlü rivâyet 8) itmişler veheb rağiya'llâhü 'anh eydür hîzîruñ adı belyâdur melikân oğlıdur 9) melikân fâlig oğlıdur fâlig 'âbir oğlıdur 'âbir şâlih oğlıdur şâlih erfahşad 10) oğlıdur erfahşad sâm oğlıdur sâm nûh oğlıdur ba'zılar eydür hîzîr 11) 'âmil oğlıdur ibrahîm oğlanlarından ebû huzeyfe eydür bu hîzîruñ adı 12) armiyâdur ol hîzîrdur ki müsâya muşâhib olmuşdur evet peygambarlığı 13) tâhîr kılınmışdur nâşîd adlu bir melikün zamânına degin ki buhtu'n-naşar 14) beytü'l-muqaddis yıkmazdan öñdünrekdür ba'zılar eydür meşhûrdur 15) zû'l-qarneynün vezîriydi ve çerîsi başıydı ve atasınuñ kız qardaşı oğlıdur

[29b]

1) ve ibn-i 'abbâsdan şöyle rivâyet olındı ki hîzîr didükleri elyesa' peygambardur 2) evet hîzîr didükleri andan ötürüdür ki dünyâda uçmaq çeşmesinden 3) âb-ı hayvân içdi ol sebebden hiç yere ayağın başmazdı veyâ bir yerde 4) oturmazdı ille bir yeşil çemen olurdu yeşil nesneye 'arap aħzar dir 5) hîzîra daħı anıñçün hîzîr didiler bir kavülde tâ kıyâmete degin yeryüzinde 6) dermânda qalmışlara feryâd irişmekçün qonuldu ve bir kavülde deniz yüzinde muztar 7) olanlarçündür feryâd irişmege qonuldu eşaħ bu kavüldür ba'zılar eydür ihtilâf 8) olındı şol müsâda ki hîzîruñ şöhetin talep itdi bir kavülde anı 9) talep iden müsâ bin 'imrândur ehl-i tevrît qavülünde mişâ'bnü yûsufü'bnü 10) ya'qûpdur bu müsâ daħı 'imrân oğlı müsâdan öñdin peygambardı 11) işde hîzîruñ adında nesebinde ihtilâf bu qadardur ki beyân itdük **ammâ** 12) **hikâyet** uzundur ve meşhûr olduğıçün bu muhtaşara getürdüm yerine 13) talep olına ve's-selâm **yûşa' en-nebî 'aleyhi's-selâm** yûşa' nûn oğlıdur 14) müsânuñ hayâtında buña nübüvvet

gelmişdür ve mūsānuñ yārānlarından bundan 15) ulusu yoğdı mūsā vefāt itdikden şonra yerine halīfe bu oldu

[30a]

1) anuñ şerī'atına halkı da'vet itdi kırk yıl peygamberlik ve beglik eyledi belkāda cebābire 2) kırkı dirler ki bu cengin tamām idince haq te'ālā celle ve 'alā ikindü yerinde güneşi toköz 3) sāt haps itdi ol vaqıtdan berü müneccimler gālağa düşmişdür ve şām 4) beglerini dīnine dönmeyenin depeledi ve otuz pāre şehir bunun elinde feth oldu 5) mecmū'-ı benū isrā'ıl peygamberlerinden ulu oldu kendü vefāt ider olıcaq **kālūb** 6) **bin yūknāy** kendü yerine halīfe dikdi bu kālūp dağı mūsā peygamberuñ 7) kız kardaşı 'imrān kızını meryemūñ eriydi hüsn ve cemal içinde bu kālūp yūsufa 8) beñzerdi hüsninde fitne ola diyü korqdı allāh te'ālādan diledi ki şüretin 9) tağyir ide çiçek çıkardı gözi yırtlaz oldu ve burnı şarkdı ve eñegi 10) gömüldi halk yüzüne bakamaz oldu şüreti böyle naḥs olduqdan şonra 11) haq te'ālānuñ emriyle benū isrā'ıl içinde 'adlle kırk yıl beglik itdi yüz on 12) yaşında vefāt itdi **ilyās en-nebī 'aleyhi's-selām** ibn-i mes'ūd eydür ilyāsdan 13) murād idrīsdür niteki **ve inne ilyāse lemīne'l-mürselīn**³¹¹ yerinde ve inne idrīse 14) lemīne'l-mürselīn oqındı tefsīrinde beğavīde eydür ilyās beşīr oğlu 15) beşīr fenḥāş oğlu fenḥāş 'īzār oğlu 'īzār hārūn oğlu harūn

[30b]

1)'imrān oğlu ba'zılar eydür ki ilyās sāsiyā oğlu sāsiyā oğlu 'īzār oğlu 'īzār 2) harūn oğlıdur ilyāsuñ hikāyetin isteyen tefsīr-i beğavīde ve's-şāffāt tefsīrin 3) mütālī'a kılsun 'acāyib göre **elyesa' en-nebī 'aleyhi's-selām** bu elyesa' peygamber ilyāsuñ 4) şākirdidür hem 'amūcası oğlıdur ilyāsuñ kavmi katı aklıqdan buğaldı döndiler 5) eyit tañrına bize yağmur virsün didi yedi yıl

³¹¹ Saffat Suresi, 123. Ayet: "Şüphesiz İlyas da gönderilmiş peygamberlerdendi."

yağmadı ot bitmedi ilyās 6) dağı haq te'ālādan dilek itdi yağmur yağdı ve ot bitdi ni'metler çok oldu 7) halk girü münkir oldılar döndi ilyās allāh te'ālādan girü dilek itdi bu ni'met 8) ve bu yağmur girü bulardan zāyil ola ilyās vahiy geldi ki filān 9) gün ürdün ırmağı katına var ne görürsen git bu kavmi ço didi ilyās 10) ol günü gözetdi ol gün gelicek ürdün kenārına elyesa' dutaçağıdı 11) gördiler ki bir at gelür rengi od gibi ol at yaqın geldüginleyin ilyās 12) sıçradı ol ata bindi göge gitdi elyesa' çağırdı ki baña ne buyurursın 13) didi ilyās havayüzünden ridāsın atdı ol saña nişān olsun var 14) benü isrā'īl içinde benden halīfe ol didi hemān sā'at haq te'ālā 15) 'azametühü elyesa' peygamberlik virdi geldi benü isrā'īli da'vet itdi anlara

[31a]

1) anlar dağı inandılar hoş ta'zīm itdiler tā ölince muhālifet itmediler seksen üç 2) yıl 'ömri oldu **hırkılı'n -nebī 'aleyhi's-selām** bañne bunun anasıdır ve nūra atasıdır 3) ve bu hırkılı şu kavmün peygamberidir ki haq te'ālā celle celālü anlara qur'ānda zıkr idüp eyitdi 4) **elem terā ilellezīne haracū min diyārihim vehüm ülūfün hazera'l-mevti**³¹² didi 5) ya'nī görmez misin şol kavmi ki diyārlarından çıkup kaçdılar ölümden korkup 6) hālbuki anlar biñlerdi bir kavülde ölümden korkup kaçan kavim sekiz biñ idi 7) ve bir kavülde on iki biñdi düşmandan korkup kaçdılar bir dereye girdiler süddī 8) kavlünde er oğlan 'avrat ve uşaq otuz biñdi vebādan kaçdılar bir dereye girdiler 9) ol dereye bunlara ölüm geldi birbirin kömege irişmediler mecmū'ı kırıldı hırkılı 10) bir gün bu kırğun sünüklerine uğradı katı 'acabā kıldı kışşa çok gönjinden 11) bu geçdi ki ilāhī bunları diri kılsañ hāllerinden su'āl itsem didi vahiy geldi 12) bu dağı duā' kıldı bu halk mecmū'ı dirildi bunlara ne kavimsiz diyü şordı veba- 13)-dan ya'nī tañrınuñ hükümünden kaçmış

---

³¹² Bakara Suresi, 243. Ayet: "Binlerce kişi oldukları hâlde, ölüm korkusuyla yurtlarını terk edenleri görmedin mi? Allah, onlara "ölün" dedi, sonra da onları diriltti. Şüphesiz Allah, insanlara karşı lütuf ve ikram sahibidir. Ama insanların çoğu şükretmezler."

kişilerdük dediler cevāb verdiler girü def`a 14) vefāt itdiler eşmüyel en-nebī `aleyhi`s-selām³¹³
eşmuyel helkânā oğlıdur bir kavülde eşmüyil 15) yāl oğlıdur yāl hām oğlıdur hām `avn oğlıdur
`avn hārūn

[31b]

1) oğlanlarındandır bunun `arabça adı isma`ıldür ismā`il şu kavmün peygamberıdur ki 2) haq
te`ālā anların haqqında **elem tera ile`l-mele`i min beni isrāile min ba`di mūsā** 3) **iz kālū li-**
nebiyyin lehümü`b`as lenā meliken nükātil fı sebīlillāhi³¹⁴ didi 4) ya`nī nazār itmez misin yā
muhammed şol kavme ki bize bir melik viribi tanrı 5) yolında anınla muqātile idelüm işde
kur`ānda ma`nāsı budur bu kıssa budur ki 6) tevritün tabūt(ı) mūsadan sonra benū isrā`il içinde
peygambardan peygambara 7) mīrās qalmışdur düşmān belürdükçe tabūtı düşmana karşı dutup
cenk ider 8) iderlerdi gālib gelürlerdi bu kez vardukça İmānlar ve i`tikādları 9) za`if oldu bunca ki
toğru yola kulağuzlardı anlar uymadılar 10) tekzīb itdiler ve yaramaz işleri çok işlediler haq
te`ālā cālūtı bunların 11) üzerine havāle kıldı bunları başdı kırdı tabūtı ellerinden aldı 12) andan
sonra düşmān bunların üzerine gālib oldu bunlar dağı 13) döndiler bu peygambara inandılar
eyitdiler ki bizüm ortamuzdan ihtiyār it 14) bir beg dik biz aña uyalum tanrı yolında düşmānla
cenk idelüm didiler 15) ol dağı birkaç `ibādet itdi haqdan şöyle vahiy geldi ki yā eşmüyil

[32a]

---

³¹³ Peygamberler tarihini ihtiva eden kaynakların bazısında ismi “Şemuyel” olarak da geçmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, Diyanet Vakfı Yayınları, 2015, s.163.

³¹⁴ Bakara Suresi, 246. Ayet: “Mūsā'dan sonra İsrailoğullarının ileri gelenlerini görmedin mi (ne yaptılar)? Hani, peygamberlerinden birine, "Bize bir hükümdar gönder de Allah yolunda savaşalım" demişlerdi. O, "Ya üzerinize savaş farz kılındığı hâlde, savaşmayacak olursanız?" demişti. Onlar, "Yurdumuzdan çıkarılmış, çocuklarımızdan uzaklaştırılmış olduğumuz hâlde Allah yolunda niye savaşmayalım?" diye cevap vermişlerdi. Ama onlara savaş farz kılınca içlerinden pek azı hariç, yüz çevirdiler. Allah, zalimleri hakkıyla bilendir.”

viribidi var gerek gerekmez getir didi muḫī' olmadı cenk itdi 13) nūvāl bin şūryā anı şıdı kaçarken bir ağacdan aşulı kaldı atı gitdi 14) nūvāl uğradı gördi henüz diri sügiyle dürtdi öldürdi dāvud 15) katına gelicek hikāyet eydürdi dāvuduñ oğlanlarından birisi bu nūvāli anuñ

[33a]

1) yerine öldürdi bundan şonra dāvud rüzgārın dört güne ta'yīn 2) kıldı girü bir gün halk ortasında hüküm itmeğiçün ve ikinci gün 'avratlarçün 3) ve üçüncü gün yazı yerlerde ve tağlarda ve denizler kenārlarında ol haḫādan 4) ötürü yürüyüp ağlamağçün ve dördüncü gün 'ibādet itmeğiçün ve dāvud 5) peygābar bir ev yapmışdı ol evüñ dört biñ mihrābı vardı her mihrāpda 6) birer ruhbān otururdu kaçan ol taşra yürüyüp ağlamak günü gelse 7) evvel yazılara çıkardı erğanün eline alurdu bir kez āh idüp 8) ol hoş āvāz ile kendü nefsiçün ağlardı mecmū'-ı ağaçlar ve kuşlar ve cānavarlar 9) bile anuñla ağlardı tā şöyle olurdu ki bunlaruñ gözlerinden seyler 10) aḫardı andan şonra tūrur tağlara varurdu anda daḫı ol tağun 11) ağaçları ve taşları ve cānavarları dāvud ile bile ağlaşurlardı tā şöyle 12) olurdu ki seyler aḫardı andan şonra deniz kenārlarına varurdu anda daḫı 13) eydürdi ol denizün balıqları ve girü kalan cānavarları dāvudla bile 14) zārılık idüp ağlaşurlardı andan tūrugelüp şehre gelürdi ol 15) dört biñ mihrāplu evüñ içine girürdi şehrüñ içine kığırdıcı veribidi

[33b]

1) mecmū'-ı şehir halkı gelürdi andan şonra dāvud zebūrdan ol hoş āvāz ile 2) oḫurdu ve ol haḫāsın anuñ zārılığıla kendü nefesine sağı sağardı 3) bu mecmū'-ı halāyık bunuñ zārılığın ve ol hūb āvāzın işidüp dāvuddan 4) daḫı artuḫ zārılık iderlerdi geydükleri tonları ve oturdukları döşekleri 5) göz yaşından yaş olurdu dāvud kendüzin yaḫılup düşerdi oğlı 6) süleymān gelür başın yukaru götürürdi iki gözünüñ yaşını eliyle silerdi 7) dāvuduñ hikāyeti çok gerek ve anuñ

hikāyetin isteyen şād süresinüñ tefsīrin 8) müṭālī'a eylesün bunda zıkr itdügümüz anuñ şemmesi degil müsāyla dāvud arasındag(1) 9) müddet beş yüz altmış toköz yıldur bir kavülde beş yüz yetmiş toköz yıldur 10) kırk yıl beglik itdi müslümān tevārīhinde yüz yıl 'ömri oldı dir naşārā 11) tevārīhinde yetmiş yıl 'ömri oldı dir andan şonra süleymān pādīşāh oldı 12) loqmān dāvud zamānında vardı dāyim meclisine hāzır olup dāvuda naşīhat 13) iderdi **loqmān 'aleyhi's-selām** bunun nübüvvetinde hilāf var 'ikrime rağiya'llāhü 'anh eydür 14) peygambardur veheb rağiya'llāhü 'anh eydür velīdür eyyüb peygambaruñ kız qardaşı 15) oğlıdur muqātil eydür eyyübüñ anasınuñ kız qardaşı oğlıdur muhammed bin ishāk

[34a]

1) eydür loqmān bā'ūr oğlıdur bā'ūr tāreḥ oğlıdur bā'ūr ve hārān ve 2) ibrahīm üç qardaşdur vāfidī eydür loqmān benī isrā'īl içinde qağıydı 3) sa'īdü'bnü el-müseyyeb eydür loqmān derziydi hālid reb'ī eydür ḥabeşī kıldı 4) dülger idi **ba'zilar** eydür çobāndı ḥaḥ te'ālā celle ve 'alā nazar itdi 5) ve ḥikmet ruzī kıldı tā şöyle oldı ki dāvud gelürdi bundan ḥikmet 6) öğrenürdi bir gün bir kişi loqmāna uğrar sen filān çoban degül misin 7) bu nesneye neden irişdüñ dir loqmān eydür üç nesneyle irişdüm 8) **evvel** togru söylemek **ikinci** emānete ḥıyānet itmemekle **üçünci** baña gerekmez 9) nesneleri terk itmekle loqmānuñ bir kavülde biñ yıl 'ömri oldı ve bir 10) kavülde biñ beş yüz yıl 'ömri oldı ve süleymān bununla mu'āşırdı 11) vallāhu a'lem **süleymānū'n-nebī 'aleyhi's-selām** süleymān dāvud 12) oğlıdur ḥaḥ te'ālā celle ve 'alā buña ruzī kıldığın hıç bir peygambara 13) ve bir pādīşāha ruzī kılmadı atasınuñ yerine ḥalīfe oldı cinniler ve cānavarlar 14) aña musahḥar oldı tahtını yıl götürüp mecmū'-ı çerisiyle bir aylık yol gündüz 15) giderdi ve bir aylık yol gice giderdi mecmū'-ı yer yüzündekine ādemden

[34b]

1) dīvden cinnīden cānavarlardan yedi yüz yıl altı ay içinde mālīk oldı 2) mecmū'ına hüküm itdi ve dīvlere ve cinnīlere emr eyledi ne kadar altun ve gümüş 3) kānı var ise ve kıymetī taşlar kānı varısa ve mermer kānı var ise 4) açuñ babam dāvud beytü'l-muqaddesi tamām eylemedi ben tamām iderin didi 5) dāvud evvel beytü'l-muqaddesi senüñ hişārın er boyın yapmışdı vañiy geldi ki 6) yā dāvud ol senüñ elünjde tamām olmaz oğluñ süleymān tamām ider diyü ol 7) dañı bir er boyı yapup qomışdı rañmetu'l-lāhu 'aleyh andan şonra dīvler ve cinnīler 8) ol kadar mermer ve altun gümüş ve kıymetī taşlar getürdiler ki vaşfa şığmaz 9) andan şonra emr eyledi dünyāda ne kadar üstād varısa getürdiler aq mermerden 10) ki yer yer kıymetī taşlar birle bezenmişdi evvel hişārı tamām itdiler andan şonra 11) buyurdı mescid-i aqşāyı yaptılar altun gümüşle bezediler her mermerinde incü cevher 12) yāqūt la'l zeberced pīrūze oturdılar şöyle oldı ki qarañudun içinde 13) girseler gündüz gibi olurdu ? mişk ve 'anber girü qalan hoş qoqularla 14) balcığın yoğurdılar mescid-i aqşāyı dañı tamām itdiler andan şonra benī isrā'īl 15) dānişmendlerini cem' eyledi işbu evi tañrıçün yapdum didi bu mescidi

[35a]

1) bu hişārı tamām idüp fāriğ olduqdan şonra haq te'ālādan üç hācet diledi **evvel** 2) bunı diledi ki her ne kim hüküm idecek olursam yā rabb senüñ hükümüne muvāfiq ola haṭā 3) olmaya ve hükümde haṭā itmeyem **ve ikinci** buña virdüğü milkü ve salṭanatı bir kimseye dañı 4) virilmeye ve **üçüncü** her kim ki bu mesçide ve bu mescid-i aqşāda girüp iki rek'at namāz 5) kıla yarlığanup çıqa ve mecmū'-ı memleketçün buña musahḥar oldı beytü'l-muqaddesde 6) oturdu 'ādeti şöyle idüncü ki gāh bir yıl gāh üç yıl ve gāh bir ay iki ay 7) mesçid-i aqşāda oturup 'ibādet iderdi haṭā yeyecegin bile ve içecegin 8) bile alup mesçid-i aqşāda yeyüp taşra çıqmazdı ve gice gündüz başın 'ibādetden 9) qaldurmazdı şon demindeki ölüm yaqın geldi ol vaqıt mesçide girdi

10) 'ibādete meşğul oldu her giçe anda yaturdı ve tañla girü ÷ururđı ki 11) mihrāpda bir dürlü ot ya bir dürlü ağaç bitmiş görse ve otı göricek eydürđi 12) ki sen nesin ve neye yararsın ve otçāzlar eydürlerdi ki ben filān derde yararın 13) veyā filān nesneye yaramazın diyüderdi ve buyururđı her birini oracuğdan 14) çıkarurlardı bir ayrığ yerdeze dikerlerdi ve ol otuñ her ne derde devādur diyü 15) anı adıyla yazardı ve filān nesneye yazarın diyü yazardı tā şuña degin vardı ki

[35b]

1) tā şuña degin vardı ki günlerde bir gün meşcid-i aqşānuñ mihrābında görđi ki keçi 2) boynuzı ağacı bitmiş süleymān bunu göricek şordı ki ne ağaçsın didi ve saña 3) ne dirler eyitdi ki baña ħarrūp derler ve sen niçün bitdūñ didi ve ol dañı eyitdi ki 4) meşcidūñ ħarāp itmekçün bitdüm ve süleymān eyitdi ki allāh elindedür ve böyle ki 5) ben diriyken ħarāb olmaya diyü ve bundan şonra meşhürdur ki süleymān 'aşāsı 6) üzerinde vefāt itmişdür ve vefātında bir yıl 'aşā üzerinde ÷urđı dirler ve dīvler 7) ve perrīler diri şanup her biri işlü işine meşğul olup ve her biri mescidūñ 8) penceresinden baqarlardı ve görürlerdi ki 'ibādet ider şanūrlardı bundan şonra 9) 'aşāyı kırt yeyüp uvandı süleymān düşdi andan şonra bildiler ki süleymān 10) vefāt idüp andan şonra cümle mañlūğ vañanlı vañanına revāne oldılar 11) ve süleymān peygambaruñ tamām ħikāyetin göreyin diyen qardaş sebe süresinüñ 12) tefsīrine mü'tāli'a eylesün acāyib ve ħikmetin göre ve süleymānuñ ne miğdār 13) pādişāhlığı var imiş anda göre ve eger biz yaruya yarusın getüresi olursavuz 14) bu muñtaşara şığmaz bu qadarca getürdüğümüze sebep budur ki quds-i mübāregi 15) şehrin ve mescid-i aqşāyı kim yapdı ve kim bünyād itdi bildürmekdi bildürdük

[36a]

1) ammā ol ħüsne ve ol zīnetle ÷ururken süleymāndan şonra çok müddet geçdi 2) buñtı'n-naşar mel'ün 'acemden gelüp ol öñ süleymān yapduğı şehri yıqđı 3) ve ol meşcidi yıqđı ve ol kıymetī

zî kıymet olan taşları ve altunların ve gümüşlerin 4) cümlesin alup ve kıuds-i şerîfi böyle harâb eyledi ki taş taş üzerine koymayup 5) ve için taş ve toprağıla taldurdu böyle vîrân koyup gitti on yıldan 6) sonra girü yapıldı ve naşârâ tevârîhinde şöyle gelmişdür ki 'îsâ peygamber ref' 7) olduğdan sonra otuz toköz yılında ki ol zamânda kayşer-i isfînyânus tekürdi 8) rûmiyye-i kübrâya müteveccih oldu kendünün oğlu tâtusa çok çeri koşdı 9) beytü'l-mukaddes gönderdi ki vara gâzâ ide alursa yağa ve yahüdileri esîr ide 10) tağda bu dahı şehriñ üzerine vardı muhâşıra kıldı çok tażyk itdi 11) aldı altmış biñ kişiyi miqdârın kılıçdan geçürdi ve bir rivâyetde yüz biñ 12) ve dahı ziyâde nefsi esîr itdi ve mescidlerin yağdı ve yıkdı ve kitâpların oda 13) yağdı ve sağ ttdukları bunları yidi iklîme perâkende kıldı ve şerî'atların 14) bātıl kıldı ve ya'kūbuñ nübüvveti anda tamâm oldu ve inâluñ ve 'îsânuñ 15) va'de itdügi ve anuñ harâbına işâret itdikleri söz anda geldi ol

[36b]

1) ol şehriñ içinde âdem oğlanı kalmadı azeryânus tekür zamânına degin 2) yıkuğ yanuğ isuz yatdı söz çok girü süleymân sözine geledüm ehl-i târîh 3) eydür bir kavülde süleymân yedi yüz yıl altı ay yaşadı niteki yukaruda didük 4) ve bir kavülde elli üç yıl 'ömri oldu pâdişâhlığının müddeti kırk yıldı 5) ve pâdişâh olduğında üç yaşında idi beytü'l- mukaddesi bünyâd itmege başladuğda 6) dört yıl öñ pâdişâh olmuşdı ve süleymân müsâ peygamber şerî'atında- 7) -ydi şerî'at issi peygamber beşdür nūh ve ibrahîm ve müsâ ve 'îsâ ve muhammed 8) 'aleyhimü's-selâm **ammâ muhammedle** süleymân arasındığı müddet biñ sekiz yüz yıldur 9) ve yahüdiler eydür biñ beş yüz yıldur ve's-selâm **yünus en-nebî 'aleyhi's-selâm** yünus metâ 10) oğludur ve bir kavülde metâ yünusun atasıdır anasına mensüb oldu 11) ilyâs peygamberuñ tanrı emriyle diri kılduğı karıcuğ oğlı budur derler 12) peygamber aşılandur didiler ve bir kavülde bu yünus hüd

ve bunun lakabına zānnundur 13) andan ötürü ki balık karnına girdi ammā peygamberliği balıgdan öndün midür 14) sonra mıdur hilāf var bir kavülde balık yutmazdan öndün peygamberdi kavmini 15) da'vet itdi inanmadılar uş size filān gün 'azāb gelür didi ol

[37a]

1) va'de itdüğü günde 'azāb gelmedi diyü bu kez bencil olmuş kişi gibi bunların 2) arasında bir 'avratın ve iki oğlanuğun aldı çıktı deniz kenārına vardı ki 3) bir gemiye bine gide tefsīr-i beğavīde eydür çün gördi ki bir gemi gider çağırdı 4) gelün bizi aluñ didi ve gemi re'isi gemi(yi) ilerü götürdi yūnus hātūnın 5) öndün gemiye koydu diledi ki uluca oğlın dañı koya hikmet gör ki 6) a'zīm furtuna gelüp ol gemiyi alup götürdi ve bir mevc dañı geldi 7) öbür oğlın dañı aldı kendü deniz kenārına çıkınca ol küçük oğlın 8) taşra karda kaldı ve kendü dañı şöyle yalunuz kaldı hağ te'ālānuñ bu kadar 9) kudretine tañakalup böyle melül olup ağılarken nāgāh bir gemi dañı 10) geldi ol gemisinün issine çağırdı ve beni aluñ didi ol gemiye aldılar biraz 11) ilerü varmadın gemi tırdı meger ol zamānda gemiye bir kaçkun kul 12) girse gemi yürümezdi ve ol muhālde gemi yürimeyince kaçkun kul kim 13) var diyü çağırdılar yūnus benin didi kışşa çok denize atdılar balık 14) yutdı ve yūnus dañı balık karnında işbu tesbiñ oğurdu **lā ilahe** 15) **illa ente sübhāneke innī küntü mine'z-zālimīn**³¹⁵ dirdi bu du'āyı

[37b]

1) sebebiyle hağ te'ālā celle ve 'alā anı ol karanlılıktan kurtardı balık çıkardı 2) deniz kenārına bıraktı ve bir kavülde çıktuğında şol çağa yavrusı gibi 3) çıktı ve bir kavülde eti eskimiş

---

³¹⁵ Enbiyā Suresi, 87. Ayet: "Zünnūn'u da hatırla. Hani öfkelenerek (halkından ayrılıp) gitmişti de kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Derken karanlıklar içinde, "Senden başka hiçbir ilāh yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum." diye dua etti."

sünükleri incelmış çıkdı ol balık 4) karnında ne kadar eglendüğünde hılâf var muķātıl hâzretleri eydür üç gündi 5) ‘atâ rağiya’llāhü ‘anh eydür yedi gündi dahhāk rağiya’llāhü ‘anh eydür yigirmi gündi 6) süddī ve kelbī ve muķātıl bin süleymān rağiya’llāhü ‘anh eydür kırk gündi şa‘bī 7) rağiya’llāhü ‘anh eydür balık anı kuşluk vaktında yutdı ahşam vaktında girü kusdı 8) haķ te‘ālā anuñ hātrıçün aña gölgeli olmak için bī-hod çıkdıkdā kabāk ağacın 9) bitürdi ve yaprakları yūnus üzerine gölge oldu ve balık bıraķduđı yer 10) berr ü beyābān yer idi her tañla bir tađ keçisi gelüp emzdürürdi ve gice 11) bile gelüp emzdürürdi tā şuña degin yūnusun eti katarak oldu ve 11) her yerde ki kıl var idi kılları bitdi çün yūnus ‘aleyhi’s-selām biraz 12) bundan kuvvet buldı uyudu nāgāh uyandı anı gördi ki ol 13) kabāk ağacın kurumış ve ağacın kuruduğına gāyetle melül olup zār 14) zār ağladı zīrā güneşün harāreti derünine kār eyledi eyle kıyās idün ki

[38a]

1) balık karnına girüp çıkdıkdı zahmetden bu artuk oldu duymayup ağladı 2) bu hâlde iken fi’l-hāl cebrā’ıl geldi eyitdi ki iy yūnus kabāk ağacı kuru- 3)-duğından ötürü mi ki şaña gölge olurdu guşşalanursın ol yüz biñ 4) ümmetünnden mi guşşa yazsañ şimdi ise ol yüz biñ ümmetin tevbe idüp 5) müslümān oldılar bunu işidicek yūnusun acısı gidüp şād oldu 6) işde bu naķl itdügümüz delālet eyledi ki balık karnına girmezden öñdin peygambardı 7) ve bir kavülde balık karnından şonra peygambar oldu böyle diyen eydür ki haķ te‘ālā 8) kur‘ān ve kur‘ān içinde **fe-nebeznāhu bi’l-‘arāi ve hüve saķim**³¹⁶ āyetinden şonra 9) **ve erselnāhü ilā mi’eti elfin ev yezīdūne āyeten fe-nebeznāhu**³¹⁷ geldi pes 10) peygamberliği şonra ola “fe-nebeznāhu evyezīdūn”a degin ma’nāsı ya’nī 11) biz bıraķduđ anı bir şahrāya hālbuki hasta idi ve anı viribidük bir kavme ki 12) yüz biñ idi veyāhūd ziyāde idi ve ba’zılar eydür bu āyetden cevāb 13) eydür balıkdan öñdin bir

³¹⁶ Saffāt Suresi, 145. Ayet: “Derken biz onu hasta bir hâlde sahile attık.”

³¹⁷ Saffāt Suresi, 147. Ayet: “Biz onu yüz bin yahut daha fazla insana peygamber olarak gönderdik.”

ķavme peygambardı ellerini da'vet itdi inanmadılar 14) balıķdan sonra haķ te'ālā bir ķavme daķı viribidi anlar inandılar ve erselnāhü 15) ilā mi'eti elfin ev yezīdūne didügi ol ķavimdür ol ķavim muşıl

[38b]

1) nāhiyetinde nīnuv derler bir şehir var anuķ ķavmidür yūnusuķ yitmiş yıl daķı 2) artuģıraq 'ömri oldı **zekerıyyā** peygambar 'aleyhi's-selām zekerıyyā āzeņ oğlıdur 3) dāvud oğlanlarındandır şan'atı neccārlıķ idi ve benī isrā'īl içinde işi dāyim 4) va'z itmekdi ve tevrīt yazmağıdı 'avratı māşān oğlı 'imrānuķ 5) kızı işiyāğ idi 'īsā peygambar anası meryem anuķ kız ķardaşıydı zekerıyyā 6) ķocadı ve hātūnı ķarı oldı bir ķavülde toķsan üç yıl 'ömri oldı 7) ve bir ķavülde yüzden artuķ 'ömri aşla oğlı ve kızı olmadı bir gün hālvette 8) zārılıķ eyledi allāh te'ālādan oğul diledi ve eyitdi ki ilāhī uş ben ķoçaldum 9) ve sūņüklerüm za'īf oldı ve hātūnum ķaradı dilerüm ki baņa şoņ demde bir 10) oğul viresin 'ilm ve hikmet issi ola didi böyle diyicek haķ te'ālādan 11) nidā geldi didi ki yā zekerıyyā saņa muştuluķ olsun saņa haķ celle ve 'alā 'azametühü 12) bir oğlan ruzī kıldı ki adı yaħyā ola ve zekerıyyā bunu işidicek der-13)-hāl hātūnıyla cem' oldı ve haķ te'ālānuķ emriyle va'desinde yaħyā 14) peygambar ruzī kıldı ve yaħyā peygambar doğduķdan sonra zekerıyyā yigirmi yedi 15) yıl daķı diri oldı ve meşhürdur ki çühüdlar anı depelemek istedi

[39a]

1) mel'unlarıuķ derdinden kaçdı bir aģaçuuķ ķovuğına girüp gizlendi haķ 2) te'ālānuķ emr gör ki dülbendüuķ ucı taşra ķaldı cühüdlar ol maħāilde 3) ararken zekerıyyānuķ dülbendüuķ ucı aģac ķovuğında gördükleri gibi 4) çühüd ile pıçgu getürüp aģac içinde iken iki piçdiler eyle şabr itdi ki 5) anlayup āh bile dimedi haķ te'ālānuķ emrine eyle rāzı oldı **ammā** 6) tevrīh-i ebū yezīd-i

belh̄ide eydür ki meryemün ħamli zāhir olduĝın yahūdiler 7) göricek zekeriyyāya eyitdiler ki sen bu kıza ħod kef̄il olduĝı ki ya bu ħāl 8) nedür zekeriyyā bu mel'ūnlardan ħaberi t̄uyucaĝ kaçdı kaçıncaz ardınca 9) vardılar pıçku ile iki piçdiler **yaĥyā peyḡambar 'aleyhi's-selām** yaĥyā zekeriyyā 10) oĝlıdur yehūdā sıptındandır ve meryemün kız ħardaşı oĝlıdur ve 11) mecmū'-ı peyḡambarlara peyḡambarlık ħırk yaşında degdi yaĥyāya dōrt yaşında 12) degdi ve ibrah̄im peyḡambardan ōnra benī isrā'īl içinde seksen biĝ peyḡambar 13) peyḡambar ki günāh itmeyüp 'ibādet eylemiŝdi az 'ömri içinde ol ħadar 'ibādet 14) eyledi ki dōrt yaşında yedi yaşına deĝin tevrīt ve zebūr ma'nāsıyla 15) ezber itdi zīrā ħaĝ te'ālā anı eyitdi **yā yaĥyā ħuziāl-kitābe bi-
kuvvetin**

[39b]

1) ya'nī iy yaĥyā t̄ut kitābı ya'nī benüm kuvvetümle didi ve ōnra 'īsā peyḡambar 2) mürsel olucaĝ 'īsāya inandı evvel ĩmān getüren yahūdi dīninden dōnen 3) buydı ya'nī mūsā dīninden ve 'īsādan altı ay yaşda uludur **vehēb** 4) eydür rađiya'llāhū 'anh üç ay uluydı ōnra çühūdlar yaĥyā peyḡambar mūsā dīnin 5) koyup 'īsāya niçün ĩmān getürdün diyü öldürdiler ba'zılar eydür ol zamānda 6) aĥyūs adlu bir cabbār pādiŝāh vardı 'avratınuĝ kızin tezevvüc itmek istedi 7) yaĥyā dūrüst degil didi 'avratı mel'ūna kin dutdı yaĥyāya ol melik 8) mest olucaĝ kızuĝ ħatına getürdi ammā bundan evvel kızuĝ anası kıza 9) ıŝmarlamıŝ idi ki ŝaĝun melike rızā virme t̄ā ŝuĝa deĝin ki ħazreti yaĥyānuĝ 10) baŝın görmeyince ve kız daĥı melik ħatına varıcaĝ muṭī' olmadı melik 11) eyitdi benden ne istersin dedi kız eyitdi ki eger ħazreti yaĥyānuĝ baŝın 12) isterin dedi ol zālīm daĥı bir mel'ūnı viribidi ħazret-i yaĥyānuĝ 13) mübārek baŝın kesüp ŝehīd eyledi ve ŝehīd idince baŝını ol mel'ūna 14) kızuĝ öĝine getürdi andan ōnra kız ol mel'ūna rızā virdi ol 15) sebebden ħaĝ te'ālā ħazreti celle celālūhi ve 'azametühü anlaruĝ üzerine buĥtū'n

[40a]

1)-naşarı musallaḡ eyledi didiler ki ol vaḡıt yetmiş biḡ çühüd dānişmendlerin ḡılıçdan 2) geçürdi **ba'zılar** yüz biḡ ve ba'zılar yüz yigirmi biḡ ādemi ḡılıçdan geçürdi ve tevrīt 3) nüşhaların oda yaḡdı beytü'l-muḡaddesi yıḡdı ḡarāb itdi niteki yukarda 4) beyān itdük ba'zılar eydür enḡiyāḡus el-mecūsi gelüp ḡārat itdi yıḡdı 5) ve yaḡdı ba'zılar eydür mülük-i ḡavāyifden cū'zürü'bnü eskiyān gelüp ḡārat 6) itdi ba'zılar eydür ḡātus gelüp ammā buḡtü'n-naşar iki kez geldi ki vāḡi'dür 7) ve ḡavmin esīr idüp bābile eletti anda niçe yıl ḡurdılar buḡtü'n-naşar bir ḡavülde 8) naşrāniydi yaḡyā peyḡambaruḡ intiḡāmın aldı ve bir ḡavülde mecūsiydi ḡaḡ 9) yaḡyānūḡ daḡı heder olmasun anuḡçün viribidi bu ḡaziyye 'īsā peyḡambar 10) göḡe ref' olduḡdan şonradur niteki süleymān peyḡambar ḡışşasında 'īsāya 11) işāret olındı **ḡaḡ celle ve 'alā altı** peyḡambar öldürdüḡünden şonra 12) yine diri ḡıldı biri idrīs peyḡambar 'aleyhi's-selām **ikinci** 'īsā 'aleyhi's-13)-selām bir gün 'īsā gideyorurdu bir bölük çühüdler otururdu 14) eyitdiler uş geldi ol cāzū 'avratdan ḡoḡan cāzū didiler 15) 'īsā 'aleyhi's-selām işidicek aḡladı ve elin yukaru ḡaldırup duā' ḡıldı

[40b]

1) ḡaḡ te'alā 'īsānuḡ duā'sı ḡabūl ḡıldı 'īsā ve anasına söḡen çühüdleri 2) ḡinzīr eyledi çühüdler bunu işidicek feryād ve zārılık itdiler cümlesi dirilüp 3) pādişāhlarına vardılar ve bu ḡāli aḡa bildürdiler ve ol pādişāḡ ḡavmi birle tedbir 4) ḡıldı kim 'īsāyı öldürelüm diyü bu ḡaber 'īsāya degdi ol maḡāmdan ḡaçdı 5) ve ḡaçınca çühüdler ardına düşdiler ve ḡıtdılar ve ḡıtduḡlarında ḡazreti 6) 'īsānuḡ elini ve ayaḡını baḡladılar eyitdiler ki sen ḡod gözsüzleri gözlü 7) eylerdüḡ ve şayruları şaḡ iderdüḡ gel imdi şimdi kendüzünü 8) bizden ḡurtul diyü a'zīm cefā ve zaḡmet eylediler ammā ḡaḡ celle ve 'alānuḡ ḡudreti 9) gör ki ol sā'at anlaruḡ elinden 'īsāyı aldı

görmediler şekvā³¹⁸ idenüñ 10) şekline 'īsāyı anuñ şüretine koydı ve anı 'īsādur diyü ol kadar degenek 11) degenek urdılar ve ol dañı ben 'īsā degülüm didükçe anlar dañı berk 12) urdılar ve bu kadar çığara gördi müfīd olmadı anı şanup öldürdiler 13) üç sâ'at cānsuz oldu andan sonra hağ te'ālā celle ve 'alā cānın 14) girü cānın viribidi cebrā'ıl buyurdu ki 'īsāyı göge ağdurdı

[41a]

1) dañı üçünci circīs idi ve dördüncü 'üzeyir idi ve beşinci hārūn 2) idi ve altıncı yūnus peygambar 'aleyhi's-selām kim oldu ilyās peygambar 3) duā'sıyla girü cān virdi hağ te'ālā ve peygambar oldu 'īsā 'aleyhi's- 4)-selām 'īsā meryem oğlıdur meryem 'imrān kızıdur 'imrān dāvud 5) peygambar zürriyetindendür yañyā peygambar anasıyla meryem kız kardaşıdur evet 6) meryemden uludur yukaru tefsīr olundu kañgısı öñ toğdı ma'lūm 7) oldu hağ te'ālā 'īsānuñ elinde mu'cizātı izhār eyledi ki 'uğul anda 8) hayrān kaldı 'īsā tañrınuñ kemal-i kudretinden yaradıldı allāh te'ālānuñ 9) sözidür meryemi ilkā eyledi ol didi oldu ve bir kavülde otuz yaşında 10) mürsel oldu hağ te'ālā incīli viribidi şerī'at issi kıldı ve bir kavülde 11) oğlanlığı zamānıda peygambar idi ve bir kavülde sekiz günlücek iken 12) sūnnet itdiler bir kavülde dört yaşında sūnnet itdiler ve bunun yaşında hīç 13) bir peygambar mürsel olmadı ille yañyā peygambar evet ol dañı şerī'at issi 14) degildi hağ te'ālā ref' itdüğünde otuz yaşında idi ve 'īsā ile dāvud 15) arasında müddet üç yüz yetmiş yıldur ve ibrahīm peygambar arasındığı

[41b]

1) müddeti iki biñ toğuz yüz toğsan yıldur ve 'īsā ile müsā arasındığı müddet 2) biñ toğuz yüz yigirmi beş yıldur ve bu ikisinüñ arasındığı kalan 3) mürsel peygambar loğmāndan ve hıızırdan artuğ on peygambardur ve 'īsānuñ 4) toğduğıyla muħammedüñ hicreti arasındığı müddet altı yüz

³¹⁸ Bu sözcük, metinde “şekve it-“ biçiminde yazılmıştır.

otuz yıldur 5) bir rivāyetde altı yüz yigirmi yıldur fi'l-cümle altı yüzden eksük degildür 6) deccāl çıkdıktan sonra girü iniser deccāl depeleyiser muḥammedün ümmeti olısar kırk 7) yıl beglik idiser andan sonra vefāt idiser bizüm peygamberün katında defn 8) olısar **'üzeyir peygamber 'aleyhi's-selām** 'üzeyir hilāfsuz peygamber idi şürūḥā 9) oğlıdur 'īsā göge ref ' olduğdan sonra ḥaḳ te'ālā ḳur'ān içinde anı 10) iki yerde anı birisi **ve ḳāleti'l-yehūdü 'üzeyrū'bnü llāhi**³¹⁹ ve ikincisi **ev kellezī** 11) **merra 'alā ḳaryetin ve hiye ḥāviyetün 'alā 'urūḫā ḳāle ennā yuḫyī ḥāzihi'llāhu ba'de mevtiḥā**³²⁰ 12)-dür evvelki āyetün ma'nāsı 'üzeyire çühūdlar eydür oğlıdur didiler ve ikinci āyetün 13) ma'nāsı yāḫūd şol peygamber ki bir köye uğradı 'urūḫı üzerine ḥāl 14) buldı ya'nī içindeki ḳavmi ölmüş evleri ḥarāb olmuş hemān ağaçları 15) ḳalmış baḳup ol köyi ol ḥālde göricek eyitdi işbunları taḫrı

[42a]

1) ḳaçan diri ḳılısar der diyü bunı zıkr itdi çün 'üzeyir bu sözi zıkr 2) idüp söyledi fi'l-ḥāl ḥaḳ te'ālā celle celālü aḫā ölüm virdi yüz 3) yıl anda ol vīrānlıkda yatdı nitekim ḳur'ān içinde eydür **fe-emātehullāhu mi'ete** 4) **āmin şümme be'sehu**³²¹ ya'nī taḫrı anı yüz yıl miḳdārı öldürdi andan sonra girü 5) diri ḳıldı eyitdi yā 'üzeyir niçe vaḳıt eglendün ola 'üzeyir daḫı eyitdi ki 6) bir gün ola veyāḫūd eksük ola zīrā ḳuşluk vaḳtında ḡaflet olmuş idi 7) ḥaḳ celle ve 'alādan ḫiṭāp geldi ve

---

³¹⁹ Tevbe Suresi, 30. Ayet: "Yahudiler, "Üzeyr, Allah'ın oğludur." dediler. Hristiyanlar ise, "İsa Mesih, Allah'ın oğludur" dediler. Bu, onların ağızlarıyla söyledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş kimselerin söylediklerine benziyor. Allah, onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar!"

³²⁰ Bakara Suresi, 259. Ayet: "Yahut altı üstüne gelmiş (ıpıssız duran) bir şehre uğrayan kimseyi görmedin mi? O, "Allah, burayı ölümünden sonra nasıl diriltecek (acaba)?" demişti. Bunun üzerine, Allah onu öldürüp yüzyıl ölü bıraktı, sonra diriltti ve ona sordu: "Ne kadar (ölü) kaldın?" O, "Bir gün veya bir günden daha az kaldım" diye cevap verdi. Allah, şöyle dedi: "Hayır, yüz sene kaldın. Böyle iken yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış. Bir de eşeğine bak! (Böyle yapmamız) seni insanlara ibret belgesi kılmamız içindir. (Eşeğin) kemikler(in)e de bak, nasıl onları bir araya getiriyor, sonra onlara nasıl et giydiriyoruz?"

³²¹ Bkz. Bakara Suresi, 259. Ayet

eyitdi ki yā 'üzeyir bil ki yüz yıldur ki bunda 8) yaturduñ bağ gör imdi bu yüz yıl içinde hıç ta'āmuñ ve şarābuñ azmış mıdur 9) ol dañı şarabına nazār idüp henüz ol şırada ışladı ki ekmeği henüz 10) ıslanmış çün hağ te'ālānuñ bu kemal ıudretini gördi andan şonra 11) **ķāle a'lemü enmallāhe 'alā külli şeyāin ķadīr**³²² didi ya'nī eyitdi ki bildüm ki 12) hağ te'ālā mecmū'-ı nesneye ķādirdür ve 'üzeyirün tamam ķaziyyesin isteyen enbiya 13) süresine nazār eylesün ve bunda bu ķadar nağl itdüğümüz köy adı geçdi 14) ol köyden murād ne köydür anı bildürmekden ötüridür müfessirlerün 15) çoğı eydür ki 'üzeyirün uğraduğı ve ģarāp köyi gördüği beytü'l-muķaddesdür

[42b]

1) 'īsāyı göge ref' olduğdan şonra buhtü'n-naşar pādişāh oldu ve geldi ķudüsi 2) yıķdı ģarāb olduğdan şonra 'üzeyir uğradı ve gördi ki ģarāb olmuş 3) ve niçe biñ cühüd ķılıçdan geçmiş ta'accüb idüp ol yuķaru taķrīr itdüğümüz 4) söz idi andan şonra kendü öldi yüz yıl anda ölü yatdı anda dirüldi 5) cühüdlar 'üzeyir okıduğı tevrīti anuñ ağzından yeñiden yazdılar ve 6) ba'zılar eydür ol şürūħa ki 'üzeyirün atasıydı bu tevrīti yere gömmiş idi 7) çıkardılar bunuñ yazılanıla muķābele itdiler ne ģurūf yeñilmiş ve ne bir ģarf 8) ziyade yazılmış degül ol sebebden ötüri 'üzeyir taņrınuñ oğlı didiler 9) ve bu nesneye mecmū'-ı cühüd ķāyil olmadı ve daħħākdan rağiya'llāhü 'anh 10) şöyle rivayet ider ki çün naşārā 'īsāya taņrınuñ oğlıdur didiler 11) bu çühüdlardan bir tāyifesi mu'ānide cihetinden belki taņrınuñ oğlıdur 12) dediler veheb eydür rağiya'llāhü 'anh bu 'üzeyir ķadar baħtundan söz açup 13) söyledi andan ötüri hağ te'ālānuñ adını peyğambarlar dīvānından 14) maħv itdi bu 'üzeyirün ķıřsası çoğ evet ne sebebden taņrınuñ oğlı 15) dediler anı beyān itmekdi itdük ve allāh a'lem **iskender-i zü'lķarneyndür**

[43a]

---

³²² bkz. Bakara Suresi, 259. Ayet

1) bunun peygamberliğinde ve isminde ve şehrinde ve zamânında ve yaşında hilâf var 2) bir ve bir kavülde 'îsâdan ve 'üzeyirden şonradur niteki kısas'ül-enbiyâda böyle 3) getürdiler bir kavülde 'îsâdan üç yüz toköz yıl öndüdi eşah kavül dahı 4) budur ki ba'zı ehl-i tevârih eydür iskender zamân-ı evveldeydi mısır ehlinden 5) bir kişiydi merzubân-ı yunân derlerdi nüh oğlu yâfeş oğlu yunân 6) oğlanlarından idi dahhâk eydür nemrüd la'yan vefâtından şonra idi veheb 7) eydür rûmdan bir karıcuğun oğlıdur ba'zılar eydür rûmda kayşerü'l-kayâşır 8) idi ya'nî rûm padişahı degin³²³ mâlik oldı muqâtil eydür rağiya'llâhü 'anh 9) peygambardı ve vahiy gelürdi ba'zılar eydür atası adı feylekus idi 10) kendü iskenderdi dârâ ibnü'l dârâyı depeledi ba'zılar eydür zamân-ı fetretde 11) geldi dir ya'nî 'îsâyı muhammed arasındaki müddetde evvelki kavül buña 12) işaretdür ve bir kavülde şehir-i mısır dur niteki işaret olındı bir kavülde 13) kayşeriydedür ve bir kavülde iskender-i mâkezoni derler deniz geçür rûm ilinden 14) olduğün ve bir kavülde rûmdandır ve bir kavülde filibeçükden kopdı 15) dediler ve yaşında hilâf bu –dur ki bir kavülde biş altı yüz yıl bir kavülde biş yıl 'ömri oldı

[43b]

1) nemrüd zamânından öndin veya şonrarak ise bu kadar yaş ise bedî' degül bir kavülde 2) yüz yıl ve bir kavülde altmış yıl 'ömri oldı ve ehl-i nücüm eyitmişdür ki yigirmi 3) dört yıl 'ömri oldı iskendernâmede yigirmi yıl 'ömri olmadı dir 4) on dört yıl içinde tamâm dünyâyı musahhar eyledi der bir gün kitaplar(ı) 5) mü'tala'a iderken görmüş ki nüh oğlu sâam oğlanlarından dünyâda 6) âb-ı hayât içiser ve bâkî kalısar şordı ki bunun vücudı var mıdur 7) didiler ki vardur ve ba'zılar deniz içinde bir çeşmedür dediler ve bir kavülde 8) karanlıқта bir çeşmedür dediler bu cihânı seyr itmesine sebep anı salep 9) itmek oldı yukarıda beyân itdük ki hıızır en-nebî sâam

³²³ "...pâdişâhlarınun pâdişâhıydı ve şâlih ve velî kişiydi maşriqdan mağribe..." ibaresi de ilgili varağın kenarına, sol yanına not düşülmüştür.

oğlanlarındandır³²⁴ 10) ol şu aña müyesser oldı ve ba'zılar eydür bunun adı zü'lkarneyndür 11) dedükler ya'nî iki boynuz issi dimek olur buña zü'lkarneyn didüklerinde 12) on kavülde vardur evvelki oldur ki kavmini ĩmāna da'vet eyledi 13) inanmadılar başınuñ sağ yanında urdılar helāk oldı hağ te'ālā celle 14) 'azametühü girü diri kıldı girü kavmini da'vet itdi bu kez başınuñ 15) şol yanında urdılar helāk oldı 'arap başınuñ iki yanına qarın

[44a]

1) derler iki yanından helāk olduğıçün zü'lkarneyn derler **ikinci** anuñ sefer günü 2) toğduğından gün batduğına degin irişdüğıçün zü'lkarneyn 3) dediler **üçünci** rümuñ ve fārsuñ pādişāh olduğıçün zü'lkarneyn dediler 4) dediler **dördünci** başında iki boynuz gibi nesne vardı anuñçün 5) zü'lkarneyn dediler **beşinci** iki yanında iki bölük sađ vardur andan 6) ötürü zü'lkarneyn dediler **altıncı** anuñ zamānında iki qarın geçdüğıçün 7) zü'lkarneyn dediler iki qarın altmış yıl olur **yedinci** kerĩmü't-ṭarafeyn 8) olduğıçün ya'nî atası ve anası aşıl olduğıçün zü'lkarneyn 9) dediler **sekizinci** aydınlığa ve qarānıluğa sefer kılduğıçün zü'lkarneyn dediler 10) **toğuzuncı** görür ki güneşüñ iki boynuzına yapışur gün toğusından 11) batusına varınca bunlar seyr ider andan ötürü zü'lkarneyn didiler 12) **onuncı** anuñ baqırdan iki boynuz(1) vardı andan ötürü zü'lkarneyn 13) dediler iskenderüñ dünyāda ne kılduğı beyān idesi olursavuz 14) on bunun gibi nüshaya şıgmaz anuñ 'acāyibin isteyen iskender- 15)-nāmelerde istesün bundan maqşūd tevārĩḥ beyān itmekdi beyān

[44b]

---

³²⁴ Bu sözcük, metnin orijinalinde “oğlanlarındur” biçiminde yazılmış olup çeviri yazısı yapılırken tarafımızca düzeltilmiştir.

1) itdük āhir-i enbiyā bizüm peygambarumuzdur evet 'īsāyla bizüm peygambar ortasında 2) zamāna fetret didiler 'īsādan şonra ümmeti ortasında ihtilāf çok olduğıün 3) ol ihtilāfdan aşğa naşārā bahşinde getürevüz inşā'llāh 4) allāh te'ālā 'īsā peygambarla muhammed resūllāh arasında fetret müddetinüñ ihtilāfin beyān ider 5) ibnü ishāk eydür fetret müddeti altı yüz yıldur müneccimler eydür beş yüz 6) yıldan az eksükdür ibnü cerīh eydür dört yüz yıldur ehl-i aḥbār eydür 7) bu fetretde ḥālidibnü sinān el-'ays peygambardı hanzālatebnü efnün 8) es-şādık peygambardı ve circīs en-nebī peygambardı ve şemsün peygambardı 9) ve aşḥābü'l-kehf evvel zamāndaydı ve cerīh en-nāsuñ ve ḥābībi'n-neccār 10) ol zamāndaydı ve aşḥābü'l-kehf rüm yigitleriydi ve ba'zılar eydür 11) bunlar 'īsādan öñdin mağaraya girmişlerdi 'īsādan şonra fetretde zāhir 12) oldılar girdüklerinden çığduğları müddete degin üç yüz toğuz yıldur 13) ve ba'zılar eydür 'īsādan altmış bir yıl şonra taqyānus zāhir oldı 14) ḥalk(ı) mecūsiyyet dīnine da'vet itdi ve bu yigitler kaçdılar ol vağıt mağaraya 15) girdiler andan şonra taqyānus helāk oldı ve aḥvāli müteğayyir oldı

[45a]

1)rüzgār geçdi 'īsā dīninde şizuşis adlu bir melik kopdı kopdı 2) anuñ zamānında bu vefāt eden ḥalk cismiyle kopar mı kopmaz mı bu ihtilāf 3) eyler cismiyle kopmaz diyen řā'ife tekzīb itmekden ötürü ḥak te'ālā celle 4) ve 'alā bu aşḥābü'l-kehf üç yüz toğuz yıldan şonra dirgürdi 5) bunlar gördiler anda bildiler ki kıyāmet güninde ḥaşr-i ecsām olurmış ya'nī 6) kopan teniyle koparmış taqyānusñ ve aşḥābü'l-kehfñ kažiyyesin müṭāli'a 7) ideyin diyen el-kehf sūresinüñ tefsīrine nażar eylesün her birinüñ 8) adın ve anaları adın ve ol mağaranuñ adın anda beyān ider ve aşḥābü'l-9)-fīl ki ka'beyi şerrefallāhu teālā yığmak istediler şonradan helak 10) oldılar ve herķıl ki anuñ zamānında resūl ḥazreti nübüvvet da'vet kıldı ol 11) fetretüñ āhiriyydi ve ba'zılar

eydür bu fetret kudüsün yıkılması yapılması 12) dedi dediler fi'l-cümle āhirü'l-emr zü'lkarneynün toköz yüz otuz 13) üç yılında ve rüm pādişāhı herķılıu on birinci yılında ve 'acem pādişāhı 14) hürmüz oğlı kistrānuđ otuz sekiz yılında resūlullāh ĥazreti yeşrīpde³²⁵ 15) ya'nī medīne şehrinde pādişāha ne ĥarble ĥareket itmege başladı vallāhu a'lem

[45b]

1) **muĥammed muştafā 'aleyhi efzālū'ş-şalavāt ve ekmel'üt-taĥiyyāt** muĥammed ĥaķ peygambar- 2)-dur 'abdullāh ođlıdur 'abdullāh 'abdūlmuţtalib hāşim ođlıdur hāşim 'abdūl-menāf 3) ođlı 'abdūlmenāf kuzzā ođlı kuzzā kilāb ođlı kilāb³²⁶ mürre ođlı mürre 4) ka'b ođlı ka'b lüvvā ođlı lüvvā ġālib ođlı ġālib fihr ođlı fihr mālīk ođlı 5) mālīk nażar ođlı nażar kināne ođlı kināne ĥuzeyme ođlı ĥuzeyme müdrike ođlı 6) müdrike ilyās ođlı ilyās mużar ođlı mużar nizār ođlı nizār 7) ma'ad ođlı ma'ad 'aznān ođlı 'aznān³²⁷ uded ođlı uded mukavvim ođlı mukavvim nāĥūr ođlı 8) nāĥūr yebraĥ ođlı yebraĥ ya'rub ođlı ya'rub yaşĥob ođlı yaşĥob nābit ođlı 9) nābit ismā'īl ođlı ismā'īl ibrahīm ođlı ba'zılar eydür nābit en-naķbdur ya'nī 10) yeşbehe'n-nebt ođlı en-nebt ĥamlķaydār ođlı ķaydār isma'īl ođlı 11) isma'īl ibrahīm peygambar ođlı 'aleyhimū's-selām mekke şehrinde tođdı kırķ 12) yaşına yetecek ol şehirde payġāmarlık geldi andan üç yıl sonra ťurđı 13) andan sonra sene-i ihdānuđ rebī'ü'l-āhirinde ĥaķ te'ālānuđ destürı ile 14) hicret ķıldı on yıl daĥı medīne şehrinde ťurđı ser-cümle peygambar- 15)-lıġı yigirmi üç yıl olur tamam bu yigirmi üç yıl içinde cebrā'īl 'aleyhi's

[46a]

³²⁵ Bu özel isim, metinde “yerīb” biçiminde yazılmış olup Amasya nüshası kontrol edilerek doğru yazılımı tarafımızca çeviri yazıya aktarılmıştır.

³²⁶ Bu özel isim, Amasya nüshasında “pilāb” olarak yazılmıştır.

³²⁷ Bu özel isim, Amasya nüshasında “adnān” olarak yazılmış olup bizim metnimizde söz içinde 'dal' harfi yerine 'zel' harfiyle yazılmıştır.

1) -selām yigirmi dört biñ kez resül hāzretine endi altmış üç yaşında 2) vefāt itdi ve bir kavülde altmışla yetmiş arasında vefāt itdi ba'zı rāvī 3) rivāyet eyler ki muḥammed 'aleyhi's-selām kırk yaşında peygāambarlık geldi ve on 4) iki biñ iki ay üç gün mekkede da'vet itdi andan şonra muḥarrem ayınuñ 5) evvelindeki düşenbih günüydi mekkeden medīneye hicret tārīḥ(i) andan bağlandı 6) andan şonra toköz yıl on bir ay yigirmi iki gün anda durdı hem peygāambarlık 7) ve hem pādişāhlık eyledi düşman üzerine vardı çoğında ḥaḳ te'ālā buña nuşret 8) virdi ve kāfiri şıdı niçe pādişāhları ḳahr itdi ve ḥarācın aldı 9) ve niçesi iḳlīmile bunun dīnine girüp müslümān oldu ve ba'zı yerde 10) kāfir resülullāh üzerine ğālib olup çerisin şıdı ve kendüyi mecrūḥ 11) mecrūḥ itdi ve bu şınmaḳ ve şımaḳ olduğı 'alāmet-i nübüvvetden idi andan 12) şonra vefāt itdi ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā bizi anuñ şefā'atinden nevmīd 13) eylemeye inşā'llāhu te'ālā iy 'azīzler bilüñ ki tevārīḥ-i enbiyāda iḥtilāf 14) çoḳdur ammā şol ki zāhirdi ve meşhūrdı anı ber-sebīl-i iḥtişār 15) ba'zı kışşa getürdüm tā müḩāla'a kılanlar cem' ideni duā'dan unutmayalar ve bu

[46b]

1) ve bu tevārīḥi yazanı daḥı du'ādan unutmayalar ve bu tevārīḥ-i enbiyānuñ 'aḳabince zebūrdan 2) ber-sebīl-i naşīḩat ve 'īsānuñ ve muḥammedüñ şehādet ola diyü birḳaç sūre- 3)-sinden söz naḳl itdüm ve's-selām **faşl-ı dāvūd** peygābarara **inen** zebūr naşāyiḩ 4) beyān itmekde ve 'īsānuñ ve muḥammedüñ gelecegin beyān itmekdedür **evvelki** 5) **sūrede** eydür ki şol kişi ki günāḩ yolına yürümeye ve ḩaḩā idicilere 6) ḩurduğ(ı) yerde ḩurmaya ve bir yerden maşḩaralığa almaya ve anlaruñ otur- 7)-duğı yerde oturmayalar **ikinci sūrede** eydür ki iy dāvud seni baña tesbīḩ 8) idici ḳul kıldum ve peygābarum kıldum senden şonra 'īsā geliser beni ḳoyısarlar 9) aña tañrı diyiserler anı kendü ḳudretümden terkīb itdügimçün ve ölüleri 10) diri ḳılır ve gözsüzleri gözülü ḳılırlar kılduğumçün ve **altıncı sūrede** 11) eydür ki iy dāvud öksüz oğlancuḳlara şefḩatlı ata gibi

ol ki senün 12) rızkuñ çok eyleyem ve günāhuñı yarlıgayam **ve tokuzuncı sürede** eydür ki 13) iy dāvud gözünjı yum harāma bakma ve dilünjı sakla yalan ve yaramaz kelecı 14) söyleme ve halka eyü şan ve bundan dāyim yarlıganmağ dile tā kim yarlıgayayın 15) **ve on dördüncı sürede** eydür ki iy dāvud eger sen kıyāmet gününde

[47a]

1) görseydün ol gıybet iden kişilerün dilleri tamuda döşenmişdür ve çevredin 2) odlu topuzla nice dögerler katı nesne göreydün ve tamu içinde işbu filan 3) gıybet iden kişidür diyü münadi kığırdısar **on yedinci sürede** eydür ki 4) iy dāvud işit ben didügümdür buyur oğluñ süleymāna eyit eyitsün 5) ki senden sonra yer yüzün **muhammed** ve anuñ ümmeti mırāş yer ya'nī **muhammede** 6) ve anuñ ümmetine mırāş viribiserin āhir peygambar ve pādişāh muhammed olısar ümmetiyle 7) iy dāvud gözsüz anı şanman ki göz görmeye gözsüz oldur ki gönli ve 8) 'aklı görmeye **otuzuncı sürede** eydür ki iy dāvud eger ulu günahlardan 9) şorarsañ **evvelki** başa şirk getürmekdür ya'nī oğlı ve ortağı var demekdür 10) **ikinci** atasına ve anasına 'āk olmağdur ya'nī atasınuñ didüğünde 11) olmamağdur **üçüncü** ve anasınuñ haqsuz yere ādem depelemesidür **dördüncü** ribā yemekdür 12) **kırk ikinci sürede** niçe küçük oğlan anası karnından çıkmadın vefāt 13) itdi ve niçe turur oğlan südden kesilmedin vefat vefāt itdi ve niçe 14) kişiler hıç hasta olmadın vefāt itdi bu mecmū'ı 'ibret ehline bilürse 15) naşihat yeter iy dāvud şol kimse ki bir kardaşın ya konşusın bir zālim

[47b]

1) pādişāha kovlasa ol pādişāh dañı anuñ perdesin yırtsa halk içinde rüsvāy eylese 2) ben ol kişiyi yārın kıyāmet gününde mecmū'-ı halk içinde perdesin yırtup 3) rüsvāy iderin **ve elli birinci**

sūrede eydür ki iy dāvud lecüclik³²⁸ eyleme 4) ve lecüc kişilere muşāhib olma **ve altmışıncı sūrede** eydür ki iy dāvūd buyur 5) benī isra’īl ġazāya mülāzimet eylesünler ve şol kimse ki baña kāfir ola beni bir 6) bilmeye anuñla ıatı savař eylesünler ben anlara ħisābsuz şevāb vireyin **altmış 7) tođuzuncı sūrede** eydür ki ġülersiz bunı bilmezsiz ki ölüm arduñuzcadur 8) sizi řaleb ider nařar itseydüñüz cān alıcınuñ a’vānına ya’nī řulluđçılarına 9) ol bendükçelerden řıllar dibinden cān niçe çeke çeke alur ve ol teni niçe 10) řurı řor cān dirili ġelüp bođaza ġelicek ‘azrāyil nice dürtüp alur key ulu nesne 11) ġoreydüñüz imdi iy ādem ođlanları size bu nesne nařġhat degül mi canuñuz 12) ġövdenüzdin çıķmazdan öñdin niçün ölümüñüz anmazsız **seksen 13) üçüncü sūrede** eydür ki kileñüz eksük dutmak ve terāzūda řaşıñuz 14) eksük dutmak ve dilüñüz and içmege öġretmek ve benüm ‘azābumı dūnyā pādiřāhlarına 15) beñzetmek ve murdār yemek ve baña řirk ġetürmek ben ol bir tañrıvan ki

[48a]

1) ‘avratdan ve ođuldan kızdin ve beñdeřden münezzeħ ve müberrāyın **tođsan 2) beřinci sūrede** eydür ki iy dāvūd ne ġeldi řaña ki seni epsem ve dölek 3) ġörürin ġiç sađu sāđanlar ile nefsiñçün sāđu sađmazsın ve ađlayanlarla³²⁹ 4) nefsiñçün ađlamazsın iy dāvūd eger řamuyı ġoreydüñ ve anuñ içindeki 5) zebānīleri ġoreydüñ ve ol řamunuñ içinde zebānīlerçün ve mütekebbirler- 6)- çün ve şeytān yolunda dürüşenlerçün ve miskinleri zālimgere eř 7) idençünlere yarađladum ki ulu nesne ġoreydüñ ve’s-selām **tođsan tođuzuncı 8) sūrede** eydür ki iy dāvūd her kimüñ ki a’zāsı yalana meřġül 9) ola benüm řatumda ol kiřinüñ heybeti sāķiř olur ve kim ki řaķımađı 10) řan’at

---

³²⁸ Bu sözcük, Konya nüshasında “küclük” şeklinde yazılmış olup Amasya nüshasında “lecüclük” olarak yazılmıştır. Nitekim, yine ana nüshanımızda hemen akabinde “lecüc” yazımının ġelmiş olması sözcüğü düzeltme yoluna gitmemize imkân sağlamıştır.

³²⁹ Bu sözcük, ana nüshanımızda “oğlanlarla” biçiminde yazılmış olup devamında ġelen “ağlayanlarla” sözcüğü esas alınarak düzeltilme yolun ġidilmiştir. Amasya nüshasında da “ağlayanlarla” biçiminde yazılmış olduğu ġörülmüştür.

idünse ben anı şiddīklar mertebesinden düşürürün ve her kim ki 11) bāy kişilere yardım itse mālına tama' idüben ol kişininün ĩmānı eksile 12) vallāhu a'lem bilgil iy 'azīz ki dāvud peygambar 'aleyhi's-selām(a) inen 13) kitāb-ı zebūrdur yüz süredür her süresinde 'acāyib ğarāyib 14) çoğdı min evvelihı ilā āhire mü'ālī'a kıldum şol ki ħur'āna ve ħadīş-i 15) resūlullāha münāsibdi be- tarīķ-i naşīhat naķl itdüm işbu ħadīşle

[48b]

1) temessük idüben ki resūlullāh ħazreti eyitdi **belliĝū 'annī velev āyeten ve ħaddişū 'an baķıye** 2) **isrāīle velā ħarac** didi ya'nī iy aşĥāb benden naķl idüp 3) irişdürün bir daĥı yoķdur ya'nī benī isrāīlün peygambarları ve şālīķ kişileri 4) ve pādişāhları ħikāyetinden ve şerī'atumuza muvāfiķ olan sözleri 5) söyleñ naķl idün size günāh yoķdur dedi ben za'īf daĥı ol sebebden 6) naķl itdüm tā oķuyanlar 'ibret alup ben za'īfi daĥı duā'dan unutmayalar 7) ve bu kitābuñ yazmasına göz nūrın döken ħardaşı daĥı du'ādan 8) unutmayalar zīrā kitabı yazmadan okuyan ħardaşlardan murād olan 9) du'ādur vallāhu a'lem bu faşıl müştemildür birķaç mü'eşşir-i enbiyā ve evliyā ħikā- 10)-yetleriyle **ħikāyet** bir gün bir 'arap resūl-i ħazretinün türbesi üzerine 11) gelür iki elinün ħaldurup eydür ki **ilāhī** işbu türbe ħaķķıyçün ve ħul 12) ve ħul hüvallāhu aĥadün süresi ħaķķıyçün baña dört biñ aķça vir dir 13) ebū eyyüb enşārī rağiya'llāhü 'anh bu sözi işidicek ol 'arabuñ yanına 14) varup ol 'araba eyitdi ki iy ħardaş bu dört biñ aķçayı 15) neylersin didi ol 'arap eyitdi ki biñ aķça borcum var biñin

[49a]

1) aña vireyin ve biñ aķça daĥı ħarc idüp **kābinle** bir 'avrat alurın 2) ve biñ aķçayı ol 'avratuñ eline nafaķa vireyin ve biñ ğazā āletine ħarc iderin 3) ğazāiçün at kılıç ve oķ ve yay alurın dedi ebū eyyüb enşār 4) bunu işidicek ol 'arabuñ yanına vardı ve elin eline alup evine 5) vardı **fi'l-ħāl**

bir hoş sevdiği bir güzel karavaşı var idi varup 6) bāzāra götürüp on iki bin akçaya bir kişiye şatdı dört bin akça- 7)-sın bu 'araba virdi ve dört bin akçasın konşlarına üleşdüri 8) ve dört bin akçasın dervişlere üleşdüri bir akçasın kendüiçün 9) komadı yarındası gün tırdı mescide vardı gördi ki üç 10) ak kīse yatur her birinün üstünde yazılmış ki **ve mā enfağtüm min şey'in fehüve yühlifuhu ve hüve hayru'r-rāzıkın** ³³⁰11) ya'nī şol nesne ki nafağa idersiz allāh te'ālānuñ 12) yolına yerine **viricidür** ve dañı allāh te'ālā rızq viricilerün hayırlıdır 13) ebü eyyüb göricek bildi ki bu kīseler hağ te'ālādandır pes kīseyi eline aldı 14) ve ağzın açdı gördi her bir kīsenün içinde dörder bin altın var 15) ya'nī on iki bin akça muğābelesinde on iki bin altın gördi

[49b]

1) ve her birinde bir yeşil hağla yazılmışdı ki iy eyyüb ol 'ışka ki benüm yoluma ol 2) aşğıla akça virdün dünyāda 'ivağı budur şabr it āhıretde ulu şevāb 3) bulasın bu hikāyet delālet ider ki bir kişi hayır ile ve şadağa virse 4) hağ te'ālā anuñ 'ivağın hem dünyāda ve hem āhıretde virür **hikāyet** 5) eydür ki bir gün süleymān peygāmar 'aleyhi's-selām deniz kenārında gezerken gördi ki 6) bir karıncanuñ ağzında bir yaprağ dutar ve durmayup deniz kenārına geldi ben dañı 7) ardına düşüp ardınca deniz kenarına varup ve bir dem durdum anı gördüm ki 8) karınca ol yeşil yaprağıla deniz kenarına tırup anı gördüm ki bir zamandan sonra 9) denizden bir yeşil kurbağa çıkup kurbağa ağzın açdı ol karıncayı 10) kurbağanuñ ağzına girdi kurbağa fi'l-hāl ağzın yumdı ve denize taldı 11) süleymān 'acebe kalup ve fikre varup bir dem ol arada eglendi ki lābuğ kurbağa 12) gine buraya çıkar diyü anı görmege bir zamandan sonra ol kurbağa çıktı 13) deniz kenārına geldi ve bu karıncayı şalıvirdi ve karınca gitdi süleymān 14) eyitdi ki iy karınca ne

---

³³⁰ Sebe Suresi, 39. Ayet: "De ki: "Şüphesiz, Rabbim rızkı kullarından dilediğine bol bol verir ve (dilediğine) kısar. Allah yolunda her ne harcansanız, Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır."

yerden gelürsin ve ne yere gidersin qarınca dağı 15) eyitdi iy tağrınınuğ peyđambarı işbu deniz içinde hağ celle ve ‘alā hağreti bir tağ

[50a]

1) yaratmışdur ve ol tağ içinde bir řurt yaratmışdur beni anuğ rızđına sebep kılmışdur 2) her gñn hağ te‘alānuđ emriyle iki kez işbu deniz kenārına gelürin ve hağ te‘alā celle 3) ve ‘alā kurbaga şüretinde bir ferışte benüm üzerüme müvekkel kılmışdur hemān-dem ki ağzuma 4) yaprağ alup deniz kenārına gelem ol ferışte gelür beni ağzına alur toştoğrı 5) tağ içindeki şurtcuğaza iledür şöyle ki hıç şudan bađa zağmet irişmez 6) vağtı ki ben anuğ şatına varam anı işidürin ki faşıh dilile eydür şükür şol arı 7) tağrıya ki beni yaratdı ve benüm şuracağ yerüm deniz içinde kıya ortasında kıldı ve 8) ve bununuğ gibi yerde benüm rızđum virür hergiz unutmaz ilāhı senden dilerin ki bununuğ 9) gibi yerde beni nicesi ki unutmazsın āđir zamanda dağı muğammed ümmetin rağmetününden nevmıd 10) eylemeyesin dir süleymān peyđambar ‘aleyhi’s-selām ol qarıncadan bu sözi işidicek 11) allāh te‘alānuđ kıdretine tağa şalup şükr eyledi **bu hikāyet** buđa delālet ider ki 12) hağ te‘alā celle ve ‘alā tevekkül ehline her kıanda olsa rızđın eksük eylemez 13) **hikāyet-i düerde** eydür benı isrā’ıl zamānında meğer bir pādiřāh vardı ecel 14) geldi ol pādiřāh vefāt itdi ve iki oğlı kıaldı ve çok şavarı ve bir 15) köşki kıaldı dilediler ki köşki kıismet ideler ve ortalarında huşümet

[50b]

1) vākı’ oldu birbirine çok herzevāt söylediler ve azarlaşdılar nāgāh hağ 2) te‘alānuđ kıdretinden bu köşkden bir kerbiç dile geldi söyledi ve eyitdi iy 3) miskınler bunca söz kelecı ki benümçün idersiz ben evvel bir kıışydüm ki ‘ömrüm 4) üç yüz ıla irişmişdi andan şonra öldüm üç yüz altmış yıl gür içinde 5) yatdum ve andan şonra bir kışi geldi beni yoğurdı balçığ eyledi kerpiç

kesdürdi 6) dīvāra yapıdı kırk yıl ol dīvārda kaldum andan sonra ol dīvārı 7) yııldı ben yol üstünde daı otuz üç yıl toprak oldum andan sonra 8) bir kiři geldi beni yoğurdu yine balçık eyledi andan sonra gine keric kesdi 9) uş bugün üç yüz otuz yıldur ki bu köşk dīvārı altında kalmışam henüz 10) cān acılığı benden daı gitmeyüpdurur siz ise bu nesneden ötüri ne huşümet 11) ve ne azarlaşmak gerek dedi ol pādīşāhuñ oğlanları bu sözi 12) işidicek inşāfa geldiler huşümetlerin kesdiler tā ölince birbiriyle hoş 13) dirlik itdiler **bu hikāyet fezāyīlü'l-'amālda ve düerde** hıızırñ bir yere 14) uğrayup niçe kez ma'mūr ve niçe kez harāb gördüm dedigi hikāyet 15) benzer ve cümcüme hikāyetine benzer fi'l-cümle bu hikāyetden bu ma'lüm

[51a]

1) oldu ki dünyācün ki geçeturur bir dost bir dostıla veya bir kardeşı 2) bir kardeşıla keleşı itmek ve hātır yıkmak bī-tevcīhdür **hikāyet-i mehecde** 3) getürmişdür ki **muhammed** muştāfā şallā'l-lāhu 'aleyhi ve sellem eydür ki bir gün 4) medīne şehrinde hürmāyistāna vardum hürmā ağaçları dibünde 5) bir dem oturdum 'acep kıyāmetde ümmetüm hāli niçe ola diyü fikr itdüm 6) eytdüm 'acabā haq te'ālā bunlarñla ne kıla 'adl mi eyleye yā fazıl eyleye didüm 7) derhāl hazreti cebrā'ıl geldi allāh te'ālādan selām getürdi ve bir dem 8) katumda tırdı bağdı bir ağaç başında bir kuş gördi ve güldi 9) eytdüm yā kardeşum cebrā'ıl neye güldüñ cebrā'ıl eyitdi iy taırınñ peygambarı 10) uşlu kişi kaçan bir 'acep nesne görse lābuğ güler olur eytdüm ki 11) yā cebrā'ıl ne 'acep gördüñ cebrā'ıl eydür yā muhammed şol kuşı görmez misin ki 12) ağac başında oturur eytdüm görürven eyitdi 'acep degil midür kim ol kuş 13) ağzında bir yumrucağ balçık tutar eydür kim varayın işbu ağzumdağı balçığı 14) bu cihānuñ denizine içine bırağayın ol denizleri bulandurayın hıç kimse andan 15) menfa'at görmesün dir resül hazreti eydür gördüm ben daı 'acepledüm

[51b]

1) eyitdüm 'aceb ne nesnedür andan cebrā'ıl eydür yā resūlullāh şol kuşuñ balcığı 2) balcığı ne kadar balcık ola ki denizleri bulandura yüz biñ ve yüz biñ bunun 3) gibi kuşuñ balcığıla denizler bulanası degildür imdi yā muhammed beşārat 4) olsun mü'minlere ki senüñ ümmetüñ yazuqları haq te'ālānuñ rahmet denizi 5) şol kuş ağzındağı balcıkça bu kadar hıç bunlarıñçün ğam ve ğuşşa 6) yemegil dedi **hikāyet-i düerde** eydür bir gün 'īsa peygambar 'aleyhi's-selām 7) bir tağa çıkdı ol tağda gözlerdi nāgāh bir şeyh uğradı ol 8) şeyhi gördi ki issi günde issi taş üzerinde 'ibādet ider 9) 'īsā ilerü vardı selām virdi andan deryāft itdi çevre ya'nī baqdı bu kişinüñ 10) ne evi ve ne bir şavme'ası var ve ne döşegi var ve üstündeki libası 11) bir aqça itmez döndi hażreti 'īsā eyitdi ki çünki bunda tāt 12) idersin niçün bir gölgecek düzmedün veyahūd bir şavme'a düzmedün 13) ki bu ısıcaqlarda ve bu şouqlarda içine girüp 'ibādet ideydün 14) şeyh eyitdi yā 'īsā senden öñdin bir peygambar işitdüm ki 15) eydürdi ki her kim ki tenin rahatlığıla besledi

[52a]

1) āhiretde hisābın virse gerek andan şonra iki yoldan birisine gitse gerekdür 2) ben ol sözi işidelden uş bu hāl içindeyin ki görürsin 3) şimdi 'ömrüm yedi yüz yıla irişdi bu yedi yüz yıl içinde bir taşı 4) bir taş üzerine komadum ve haq te'ālānuñ 'ibādetinden taşra nesneye meşğül 5) olmadum 'īsā eydür yā şeyh benden bir haber işit şeyh eydür ne haberdür ki 6) dirsın āhir zamānda bir peygambar geliserdür ve adı muhammed olsa gerekdür anuñ 7) ümmetlerinüñ 'ömri altmış ile yetmiş yıldan geçmeyiser ol altmış yetmiş yaşıyla 8) ulu sarāylar ve kıymetī tonlar geyeler şeyh eydür eger ben ol zamāna kılsam idüm 9) yetmiş yılın içinde bir secde ide ideydüm başum ol secdeden kıldurmazdum 10) ve kıldurmayadum dedi 'īsā 'aleyhi's-selām bunu işidicek kıtı 'acabā kıaldı 11) andan şonra şeyh eyitdi şol görünen mağaranuñ içine gir 'acāyib göresin

12) 'īsā daḥı mağaranuḡ içine girdi ve ol mağaranuḡ içinde bir taş ṭābūt 13) gördi ve ol tābūt üstünde bir levḥ var ve ol levḥ üzerinde 14) yazılmışdur ki benī isrā'īl içinde ben filan ibn filān oḡlı idüm ve biḡ 15) yıl 'ömrüm oldı ve bunca mu'teber şehirler benüm elüm altındaydı ve biḡ

[52b]

1) mu'teber şehir içinde biḡ köşk yapdum ve biḡ mu'teber pādişāhuḡ çerisin 2) sıdumdı ve biḡ mu'teber pādişāhuḡ kızın kābinle aldumdı ve biḡ yıl 3) pādişāhlık içinde ve nāz u ni'met içinde 'ömür sürdümdi uş bugün 4) ki gün bir pāre biz-ile işbu tābūtuḡ icinde yaturın ki görürsiz **fā'tebirū** 5) **yā uli'l-ebşāri**³³¹ çün 'īsā peygambar bu ḥāl gördi 'azīm ağlamak dutdı 6) ağlayu ağlayu ol aracıḡdan çıḡdı gitdi **ḥikāyet-i düerde** gelmişdür ki 7) ḥasan başri raḥmetullāhü 'aleyh eydür günlerde bir gün bir arada otururdum 8) baḡdum ḥātem-i ṭāyī gelür eyitdüm yā ḥātem-i ṭāyī nerden gelürsin eyitdi 9) 'ilim öğrenmekden ve ben eyitdüm ki ne öğrendüḡ eyitdi evvelkileruḡ ve āḥirḡi- 10)-leruḡ 'ilmin dört nesne içinde buldum **evvel** bu dünyā ḥalkına nazar itdüm 11) gördüm kāḥ bir işe yapışurlar işler ve kāḥ işlemezler ben kendüzüm hemīşe 12) ṭā'ate meşḡül oldum tā hergiz işsüz olmayam **ve ikinci** dünyāya nazar eyledüm 13) dünyā ehli gördüm görklü olurlar ve yüce sarāylar yapup ābādān eylerler 14) girü yıkılır ḥarāb vīrān olur ben uçmaḡ yolın dutdum anı sarāy 15) idündüm ki hemīşe ābādān ola ḥarāb olmaya **üçüncü** dünyā ve dünyā ehline

[53a]

---

³³¹ Haşr Suresi, 2. Ayet: "O, kitap ehlinde inkâr edenleri ilk toplu sürgünde yurtlarından çıkarandır. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın emri onlara ummadıkları yerden geldi. O, yüreklerine korku düşürdü. Öyle ki, evlerini hem kendi elleriyle, hem de mü'minlerin elleriyle yıkıyorlardı. Ey basiret sahipleri, ibret alın."

1) nazar itdüm gördüm birbirin dost dutarlar ki atı sevişürler andan sonra 2) ki hoş ve gāh nāhoş olur ben ha te'ālāyı dost idündüm sevdüm ki 3) hemīše hoşdur hī bir hālden bir hāle dönmez **ve dördüncü** dünyā nazar eyledüm 4) gördüm dünyā içinde düşmanumuz hemān şeytāndur pes anı düşman dutdum 5) ayrı dost idinmedüm anu yolına yürümedüm işbu ramān yolına 6) yürümek kıldum hasan bari mecmū'-ı 'alem içinde işbudurdu ihtiyār 7) eyledüm hemīše işbudurda meşgūl oldum bu hikāyetden murād dünyā ydı 8) zamm itmek oldu **hikāyet-i düerde** eydür haberde şöyle gelmişdür ki 9) nūh peygambar 'aleyhi's-selām ün gemisin tamām düzdi iblīs 'aleyhi'l-la'ne 10) derhāl gemiye girdi nūh diledi ki anı tara ıkara bıraa iblīs eyitdi 11) yā nūh beni tara bırama saa beş nesne ögredeyin saa gereklü ola didi 12) nūh eslemedi elbetde tara bırama istedi fi'l-cümle cebrā'īl geldi eyitdi 13) yā nūh eyit ol naihatleri eyitsün evetdür diyen işit birin işitme 14) ve eyitdürme döndi nūh iblīse eyitdi ol ögredeceğiniz naihatleri 15) eyit işideyin iblīs eyitdi yā nūh **evvel** harīş olma kıyās ādem peygambar

[53b]

1) it ki budaya harīş oldu neye irişdi 'avratı havvāyla umada 2) yalnızca sürildi **ikinci** kimseye hased itme ādem peygambaru olı ābilden 3) pend ü naihat tut ki ol hased ucından ardaşı hābili depeledi **üçüncü** 4) kimseye hıyānatlı eyleme hārūtdan ve mārūtdan naihat dut ki anlara 5) ol hıyānetlikleri ucından ne zamet irişdi **dördüncü** kimseye tekebbürlik 6) eylemeye benden 'ibret ve naihat dut ki ben tekebbürlik idüp ādeme 7) secde kılduumun yine mel'ūn olup mübtelā gezerin diledi ki beşinci söyleye 8) nūh peygambar 'aleyhi's-selām söyletmedi eyitdi ki iy mel'ūn işbu söyledüklerü 9) yeter ayru söylemedi **fezāyīl'ül-'amālda ve düerde** eydür haberde gelmişdür ki 10) resūlullāh hazreti eydür benī isrā'īl zamānında bir 'ābid kişi vardı ha 11) te'ālā celle ve 'alā aa atı hūsn virmişdi anu şüretin gören girü 12) görsem dirdi ve işi

zenbîl urup şatmağ-ıdı bir pâdişâhuñ kapusına 13) zenbîl gezdürürken uğradı nâgâh anı bir cāriye gördi ve cariye gördüğü 14) gibi içerüsine varup hātūna haber viridi ki şulţānum bu sâ'at pencereden 15) baqđum bir dervîş gördüm zenbîl şatar ammā haq te'ālā aña bir cemāl virmiş ki

[54a]

1)'ömrüm içinde görmedüm diyü ve bu dervişi bir kerre gören bir dağı gör-? 2) olmadı hātūn bu haberi işidicek fi'hāl cāriyeyi viribidi ol 3) zāhidi içerüsine oqıdı ve ol zāhid geldi kapudan girince 4) hātūnuñ nazarı aña doqundı fi'hāl 'āşık oldı eyitdi ki iy 5) dervîş zenbîli şatar mısın ol dağı eyitdi beli şatarın hātūn 6) eyitdi ki gel şol eski tonlarını çıkar pâdişāhāne saña tonlar geydüreyin 7) didi seni bu zenbîl örmekden kırtarayın ve seni ğani kılayın 8) zāhid eyitdi ki hāşā ki ben ol işi idem iy hātūn kerem eyle beni 9) şalıvir gideyin hātūn eyitdi ki elbetde baña yakın olsañ gereksin 10) yoħsa çāre yoq zāhid eyitdi hāşā ben eyle iş idem çāre yoqđur 11) hātūn eyitdi eger senden murādum hāşıl olmazsa seni öldürürin 12) zāhid bu sözi işidicek eyitdi imdi işbu sarāyuñ üstünde bir şahāret 13) alıcaq yer var mı eyitdiler vardur hātūn bir qaravaşa emr eyledi sarāy 14) üstünde şu çıkardı zāhid ardınca çıkdı baqđı bir yüce 15) sarāy döndi zāhid kendü nefsine eyitdi iy miskīn bunca yıldur ki

[54b]

1)'ibādet idersin ve haq te'ālānuñ rızāsın istersin şimdi muşībet mi 2) ideyin dersin imdi eger dilersen ki şimdiye degin haq te'ālāçün kıldu- 3) kılduğuş 'amel hebā'en menşūrā³³² olmaya işbu sarāydan kendüzüñ aşağı 4) at **resūlullāh hazreti** çün diledi ki ol zāhid kendüzün aşağı 5) ata haq te'ālā celle azāmetühü cebrā'īl emr eyledi eyitdi ki yā cebrā'īl filan 6) iqlīmde filān şehirde bir

---

³³² Furkan Suresi, 23. Ayet: "Onların yaptıkları bütün amellerine yöneldik ve onları dağılmış zerreciklere çevirdik."

kulum benüm azābumdan kōrkup kendüzini 7) bir pādīshāhuñ sarāyından aşığa atmak tiz iriş anı yere düşmedin 8) dedi derhāl cebrā'īl 'aleyhi's-selām yerinden kōpdı ve ol zāhidi sarāy 9) üzerinden kendüzin pertev kıldı henüz havā yüzinde iken cebrā'īl irişdi 10) dutdı arğunca yere kōdı şöyle ki bir şefkatlü ata ana oğlancuğın 11) yere kōr hemān yere irişdi şükr idüp toğrı evine vardı 12) ve evine gelicek hātūnı karšu çıkdı ağşam olmışdı şordı kanı 13) zembīl bahāsına ? el degmedi bugün gün uzun orucuz orucumuz 14) açalum dedi zāhid eyitdi bugün zembīl kimse şatun almadı bir 15) arada emānet kōdum dedi hātūn eyitdi pes oruçumuz neyle açalum

[55a]

1) zāhid eyitdi bu gice şabr idelüm tā erte ye deđin erte olıcak hāk te'ālā rezzākđur 2) rızqumuzu bir yañadan vire evet ? tā od yak tā kim konşularumuz birin görüp 3) işbu gice bunlaruñ yiyecekleri yođ-ımuş demeyeler didi tırdı ol hātūnı olan 4) kişi yakarup tennūr varup zāhiduñ buyurduđı gibi od yakdı hāk te'ālāya 5) tevķiz idüp girü eri katına varup bir dem otururken konuşulıđından 6) bir hātūn kişi gelüp odunuz var mı didi anlar da eyitdiler vardur ve gir var 7) al didiler ve ol işde gir al ol hātūn kişi içeri girdi tennūrdan od aldı 8) ve od alurken ? gördi ki tođtulu ekmek ve tennūrda olan etmekler pişmiş 9) hātūn odı alduđdan sonra girü çıkdı eyitdi ki iy filān niçün böyle oturursın 10) ol tennūrda olan ekmegüñüz pişmişdür ? du'āñ etmekler şakun 11) göyünmesün didi ol hātūn bu sözi işidicek tırdı tennūr katına 12) geldi gördi ki tennūr tođtulu etmekle tolmış hātūn hāk celle ve 'alāya çok 13) şükürler eyledi arğun arğun tennūrdan mecmū'-ı ekmegi çıkardı ve bir 14) araya yıđdı andan sonra adın olan zāhidi okıdı ve bu etmek üzerine 15) getürdi ve eyitdi ki iy helālüm eger hāk katında senüñ yakınlıđuñ yakınlıđuñ

[55b]

1) yoğmıssa ve aña sevgülü kul degülmissen kerāmet bize olmaydı imdi gel luṭf eyle 2) allāhdan dilek eyle ki bākī 'ömrümüzi ğınā ile ve feraḥıla geçürevüz bu kılllet-i 3) ḥāl ve fakrdan kurtulavuz miskīn olduk hīç rāḥat olmazuz didi 4) çok ilḥāḥ eyledi çün dün yarusı oldı zāhid tırdı āb-dest 5) alup iki rek'at namāz kıldı ve döndi yüzün gökden yaña dutdı elün getürdi 6) eyitdi ki ilāhī işbu ḥātūnum dileğin sen vir senden artuḵ kimesnem yoḵ hemān-dem 7) evün saḵf(ı) yarıldı bir el göründi bir yāḵūt dutar ol yāḵūtun şevkinden 8) ol ev toḵtolu nūr oldı şandun ki içinde yüz mūm yaḵdılar ol zāhid 9) bu ḥālī göricek ḥātūnın uyardı uyukudan uyandukda eyitdi ki ne yatarsın 10) işde dileğin qabūl oldı tır al didi çün ol ḥātūn anı gördi 11) eyitdi iy ḥelālüm ne olaydı beni uyandurmayayduñ bundan daḥı yigrek 12) göreṭururdum eyitdi nite gördün ḥātūnı eyitdi ki kendümi gördüm ki 13) uçmağa girmişin ve ol uçmaḵ içinde gūrlar görürin kimi altundan 14) ve kimi gūmişden mecmū'-ı kıymetī taşlarla bezenmiş evet bu kürsīlerün içinde 15) bir laṭīf kürsī var incü ve yāḵūt ve zebercedle bezenmiş ille bir yāḵūtı yeri

[56a]

1) gedik şordum bu kürsī kimüñdür didüm eyitdiler erünğündür didiler 2) imdi iy ḥelālüm bu yāḵūt ki geldi ol kürsīnüñdür ben dilemezim ben ki senün 3) kürsīñ 'ayıplu qala duā' kıldı ki bu yāḵūt girü yerine varsun ben bu ḥālümüze 4) rāzı olmadum didi zāhid duā' kıldı ol al yāḵūtı aldı girü gitdi 5) bi-ḵudeti'l-lāhi te'ālā **ḥikāyet-i behcde eydür** dāvūd peygamberun 'aleyhi's-selām 6) on bir oḒlı vardı her birisi göñli içinde atamdan şonra ben ḥālīfe 7) olam derdi evet dāvūd 'uriyā 'avratıyla qavl itmişdi ki senden eger 8) oḒul toḒursa yerüme anı dikem ḥālīfe dikem ḥālīfe ola demişdi amma dāvūd 9) peygamber dāyīm ḡuşsa içindeydi eydürdi ki 'acabā ben vefāt itdüğümde-10) –n şonra bu oḒullarum ortasında ihtilāf olmamaḒlıḒa yā rabb ne 11) çāre ola didi eyle olsa bir gün ḥaḵ te'ālā celle ve 'alā cebrā'īli viribidi 12) bir şaḥīfe getürdi ve anunla bir

cevher kaşlu yüzük getürdi mu'cizāt 13) mühri oldı anuñçün ki cümle vühüş ve tıyūr ve mecmū'-ı maḥlūḳāt 14) anuñ zamanı içindeydi ve ol şaḥīfe içinde yigirmi su'āl var idi 15) cebrā'īl eyitdi yā dāvūd işbu yigirmi su'āl tıt oğlanlaruñ cem' eyle

[56b]

1) şor her ıanğısı ki bu yigirmi su'ālden cevāb virürse senden şonra ol 2) ḥalīfe ola ve işbu yüzügi aña viresin zīrā pādişāh-ı 'ālem eyle buyurdı 3) cebrā'īlden dāvūd bu sözi işidicek oğlanların cem' eyledi eyitdi iy oğlanlarum 4) ḥaḳ te'ālā eyle buyurdı ki işbu şaḥīfe içindeki yigirmi su'ālī size şordum 5) sizden bu mecmū'a her ıanğıuz ki cevāb ide ol ḥalīfe ola ve bu yüzük 6) anuñ ola dedi mecmū'ısı 'īsā ıulaḳ(ı) atalarına dutdılar ḥoş ola şordılar 7) **evvel su'ālī dāvūd** şordı ādem oğlanınuñ teninde yigrek nesne nedür 8) didi ḥiç kimsesi cevāb virmedi **süleymān** cevāb virüp eyitdi ādem 9) oğlanınuñ teninde yigrek nesne cāndur cān ayrılıcaḳ ten ḥiç nesne değmez 10) **ikinci su'āl** dāvūd şordı ādem oğlanınuñ teninde kemter nesne nedür **yine** 11) **süleymān** cevāb virüp eydür ādem oğlanınuñ teninde kemter nesne şek- 12)-dür ki ḥiç nesneye emīn degül **üçüncü su'āl** dāvūd şordı ādem oğlanına 13) acırāḳ nesne nedür **süleymān** cevāb virür eydür ādem oğlanına acırāḳ nesne 14) yoḥsulluḳdur **dördüncü su'āl** dāvūd şordı ki cihānda tatlurāḳ 15) nesne nedür **süleymān cevāb** virüp eydür tatlurāḳ nesne dünyāda baylıḳdur

[57a]

1) **beşinci su'āl** dāvūd şordı ıamu nesnenüñ yavuzı nedür **süleymān** cevāb 2) virüp eydür ıamu nesnenüñ yavuzı 'avratdur **altıncı su'āl** dāvūd şordı 3) ādem oğlanından ıamu nesnenüñ ırağırağı ne nesnedür **süleymān cevāb** 4) virüp eydür ādem oğlanından ıamu nesnenüñ ırağırağı bu cihāndur 5) **yedinci su'āl** dāvūd şordı ādem oğlanına yaḳınraḳ ne nesnedür 6) **süleymān** (cevāb) virüp eydür ādem oğlanına yaḳınraḳ ḥaḳ sözidür kim allāh için 7) söylenlerdür **ve sekizinci su'āl**

dāvūd şordı yerden ve gökden ulurağ 8) ne nesnedür **süleymān** cevāb virüp eydür yerden ve gökden ulurağ 9) pādīşāhlaruñ ‘adlidür **ve toközuncı su’āl** dāvūd şordı denizden 10) comardrak ne nesnedür **süleymān** cevāb virüp eydür denizden 11) comardrak kanā‘at eylemekdür **ve onuncı su’āl** dāvūd şordı 12) oddan issi ne nesnedür ki taşdan kıtırak nesne ki göyündürür **süleymān** cevāb virüp eydür 13) oddan issi ħarīşlığdur ki ĩmānı göyündürür **on ikincı su’āl** 14) dāvūd şordı demürden sovuğ ne nesnedür **süleymān** cevāb virüp 15) eydür demürden sovuğ oldur ki bir kişi bir nesneye ümīd duta ol

[57b]

1) nesne eline girmeye **on üçüncı su’āl** dāvūd şordı tağdan 2) ulurağ ve ağırak ne nesnedür **süleymān** cevāb virüp eydür tağdan 3) ulurağ ve ağırak bühtāndur **ve on dördüncı su’āl** dāvūd şordı 4) dünyāda ħarāb mı çoğdur yoksa ‘imāret mi **süleymān** cevāb virüp eydür 5) dünyāda ħarāb çoğdur anuñçün ki şimdiye degin ħarāb olan oldı 6) mecmū‘-ı ‘imāret dağı ħarāb olısar **ve on beşincı su’āl** dāvūd şordı 7) diri mi çoğ yohsa ölü mi çoğdur **süleymān** cevāb virüdi eydür ölü çoğdur 8) **süleymān** cevap virüp eydür ölü çoğdur anuñçün ki ölüden diriye hıç 9) kimse gelmez evet dükeli diri anlara varur **ve on altıncı su’āl** dāvūd 10) şordı ciğānda er mi çoğdur avrat mı çoğ **süleymān** cevāb-dād 11) eydür ‘avrat çoğdur anuñçün ki ‘avrat ħod ‘avratdur kangı er ki ‘avratından 12) alu kıalsa ol dağı ‘avratdur **on yedincı su’āl** dāvūd şordı süleymān 13) cevāb virüp eydür kāfirler ‘ameli zāyī‘ olur **on sekizincı su’āl** dāvūd 14) şordı dünyā mı yigdür yoksa āĥiret mi yigdür **cevāb** virüp eydür kāfirlere 15) dünyā yig mü‘minlere āĥiret yig anuñçün ki dünyā mü‘minleruñ zindānı

[58a]

1) kâfirlerin uçmağıdır **on tokuzuncu** su'âl dâvūd şordı tonlarda ton 2) görklüdür **süleymân** cevâb virüp eydür âhir zaman peygambarı muhammed muştafa ümmetinün 3) tonları görklü olısa **yigirminci su'âl** dâvūd şordı ay mı yigdür yoħsa gün mi 4) **süleymân** cevâb virüp eydür ikisinden daħı âdem oğlı yigdür anuñçün ki ikisi daħı 5) âdem oğlanına kulluğçıdır ve kulluğçı yaradıldı ki anlarıñla ve vaqıtları biline ve 6) ve anlara nūr vireler **bu cevâb** ki atası su'âlınden süleymân cevâb virdi 7) üslüb üzere cevâb virdi ħakīm ħabîlindendür bu baħş 'ilm-i me'nada meâ'nide 8) ma'lümdür **süleymân 'aleyhi's-selâm** çünki bu yigirmi su'âlden cevâb virdi 9) cebrâ'îl eyitdi imdi iy dâvūd senden şonra ħalîfe süleymân olıcağ 10) gerek ve bu risâlet yüzügin aña virmek gerek dedi daħı cebrâ'îl gitdi 11) sehl zamân geçmedin dâvūd vefât itdi süleymân on üç yaşındaydı 12) atasından şonra ħilâfete oturdı ve ol yüzügi barmağına geçürdi 13) tamâm kırk yaşına degin pâdişâh oldı mecmû'-ı cihâni başdan başa 14) tutdı ħüküm eyledi kırk yaşına irişecek ħağ te'âlâ aña peygambarlık virdi 15) yukaru ve tevârih-i enbiyâda zıkr itdük taleb iden anda bula vallâhu a'lem

[58b]

1) **dördüncü bâb** ħur'ândan ve incîlden ve ħadîşden 2) ħağ te'âlânun birligin işpât itmekde ve naşrânılar ve yahüdiler dîninün resûlullâh 3) resûlullâhdan şonra buğlânın beyân itmekde ve incîlün taħrîfine sebep kim oldı 4) ve incîl kaç dürlüdür ve tevrît kaç dürlüdür anı beyân itmekdedür 5) imdi bu nesne iki faşıl üzerine mürettebdür **evvelki faşıl** ħağ te'âlânun 6) birligin beyân itmekdedür bismi'llâhi'r-raħmâni'r-raħîm ħul hüvellâhu aħadünün 7) allâhu's-şamed lem yelîd ve lem yüled ve lem yekün lehu küfüven aħadünün³³³ 8) bu sürenün evvel sebep-i nüzüli

---

³³³ İhlas Suresi, 1-4. Ayet: "De ki: "O, Allah'tır, bir tektir.

Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)

O'ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğı değildir).

beyān idelüm ardınca ma'nāsın eyidelüm dağı 9) ardınca şevābın eydelüm **evvel sebeb-i nüzūli** oldur ki müşrikler bir gün 10) ortalarından 'āmīr'ibni't-tufeyl dirler bir sözi iri bed-baht kāfir idi birkaç 11) kāfirlerle resūl ḥazretine veribidiler eyitdiler var muḥammede eyit sen 12) bir öksüz oğlandıñ bizüm ortamuzda büyüdüñ andan döndüñ şimdi 13) dedelerüñ dīnine muḥālefet eyledüñ ve bizüm tañrılarımıza sögdüñ imdi niçün 14) eyle idersin ve eger yoḥsulsañ māl virelüm seni bāy idelüm ve eger delü isen 15) tımār idelüm ki delülügüñ gitsün ve eger maḳşüdüñ 'avratısa everelüm

[59a]

1) döndi resūl ḥazreti eydür iy mel'unlar ben ne yoḥsulın ve ne delüyin ve 2) ne maḳşüdüm 'avratdur belki ol tañrınuñ ḳuluyın ki geldüm sizi togru yolına 3) da'vet idem puta tapmaḳdan ḳurtaram dāyim ol sizi yaradan bir tañrıya tapdum 4) didi ol gelen kāfirler bu sözi işidicek ṭurdılar ḳatından gitdiler girü 5) uluları ḳatına geldiler resūl ḥazretinüñ sözin naḳl itdiler bular sözlerin 6) tamām idicek ikinci kez girü veribidiler eyitdiler ki muḥammede eyidüñ bize eyitsün tañrısı 7) ne cinsendür altundan mıdur gümüşden midür veyāḥūd demürden midür ağaçdan mıdur 8) bize beyān eylesün bilelüm dediler gelüp ol mel'unlar hemān-dem anlaruñ 9) sözin naḳl itdiler allāh te'ālā dergāhından cebrā'īl 'aleyhi's-selām 10) **ḳul hüvellāhu aḥadünün** süresin peygambar ḥazretine endürdi çün resul 11) ḥazreti ḳul hüvellāhu aḥadünün süresin bunlaruñ ḳatında oḳudı bunlar ṭur- 12)-dılar gitdiler varup anlara ḥaber virdiler ki muḥammedüñ tañrısı bir tañrıymış didiler 13) bunu işidicek üçünci kez viribidiler ve eyitdiler ki varuñ muḥammede eyidüñ ki 14) senüñ tañruñ birimiş şimdiki ḥālide bizüm üç yüz altmış tañrılarımız var 15) henüz ḥaḳḳuñ ḥācetleriñ yerine getürmezler senüñ bir tañruñ mecmū'-ı ḥaḳḳuñ

Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir."

[59b]

1) h̄acetin nice yerine getürebilür didiler çün bu söz gelüp resülullāh h̄azretine naql 2) itdiler h̄aḳ te'ālā celle 'azametühü **ve's-ṣaffāti ṣaffen**³³⁴ süresin veribidi 3) ve's-ṣaffāti ṣaffen ya'nī eyit yā muḥammed ṣaf bağlayan feriştehlerün taḅrısı h̄aḳḳıyçün 4) ve hava yüzinde ṣaf bağlayan feriştehlerün taḅrısı h̄aḳḳıyçün **fe'z-zā cirāti** 5) **zecrā**³³⁵ ve zecr ile ya'nī gücile bulutları süren feriştehlerün taḅrısı h̄aḳḳıyçün 6) **fe't-tā liyāti zikrā**³³⁶ ve ulaşdur dāyim zikre meşgöl olanı feriştehlerün taḅrısı h̄aḳḳıyçün 7) **inne ilāheküm levā hidün**³³⁷ ki be-dürüstī sizün taḅriḅuz birdür ve mecmū'-ı h̄acet- 8)-leriḅüz ol yerine getürür **rabbü's-semāvāti ve'l-arzı ve mā beynehümā**³³⁸ ve gökleriḅ 9) ve yerleriḅ ve anlarıḅ ortasındaḅı maḅlūkātun yaradıcısı ve besleyicisi 10) ol bir taḅridur **ve rabbü'l-meşāriḳ**³³⁹ ve gün ve ay ve yıldızlar toḅduḅı 11) ve tolunduḅı yerün şāḅibi ol bir taḅridur bu sözünün ma'nāsı çok 12) eyitse bu muḅtaşara şıḅmaz çün resülullāh h̄azretinden bu sözleri 13) işideler ḅurdılar gitdiler vardılar ol uluları ḳatında takrīr itdiler 14) resül h̄azreti ne dediyse naql itdiler dördüncü kez girü viribidiler varun 15) muḅammede eyidün taḅrısınuḅ ef'ālinden bize beyān eylesün ya'nī taḅrısı

[60a]

1) ne işledi bize bildürsün didi hemān-dem ki bunlara gelüp bu sözi 2) resül h̄azretine naql itdiler h̄aḳ te'ālā yetmiş āyet daḅı artuḅ kendü ef'āl-i 3) beyānında resülullāh eydürdi ki bunlara beyān

---

³³⁴ Bkz. Saffāt Suresi, 1. Ayet

³³⁵ Bkz. Saffāt Suresi, 2. Ayet

³³⁶ Bkz. Saffāt Suresi, 3. Ayet

³³⁷ Bkz. Saffāt Suresi, 4. Ayet

³³⁸ Bkz. Saffāt Suresi, 5. Ayet

³³⁹ Bkz. Saffāt Suresi, 5. Ayet

idüvire ol yetmiş âyetdendir 4) **inne rabbekümü'l-lāhe'l-lezī ḥalaka's-semevāti ve'l-arza**³⁴⁰ 5) âyet(i) ya'nī be-dürüstī sizün tañrıñuz ol 6) tañrıdur ki yerleri ve gökleri yaratdı ve girü ol âyetlerdendir **vallāhüllezī ḥalakaakum** 7) **ve razeaküm**³⁴¹ âyet(i) ve sizün tañrıñuz ol tañrıdur ki sizi yaratdı ve size 8) ve size rızq virdi ḥaḳ te'ālānuñ ef'ālleri beyān itmekde âyet çok mecmū'ın 9) bunda naḳl idersevüz kitāb uzun olur el-ḥāşıl çün bu sözleri 10) ḥaḳ te'ālā resüüllāh ḥazretine veribidükden şonra resül ḥazretinüñ 11) mübārek ağzından işitdiler ol ḳavümden niçeleri müslümān oldılar 12) ve niçeleri küfr ḳarañulıgında ḳaldılar andan şonra kimi yıldurumla ve kimi 13) vebāyla kimi bedir cenginde helāk oldılar **tefsir-i teysirde** rivāyet 14) olınan sebab-i nüzül işbu zıkr olınan budur **ammā tefsir-i bağavide** ḍaḥḥāk 15) ve ḳıtādet ve muḳātil eydür bir gün resüüllāh ḥazreti aşḫābıyla oturmuşdı

[60b]

1) cühüdlaruñ dānişmendlerinden birkaç kişi girüp geldiler peygambara su'āl 2) eylediler eyitdiler ki yā muḥammed bize tañrıñı şıfatlayuvir ola ki inanavuz didiler 3) anuñçün ki allāh te'ālā kendü şıfatın tevrīt içinde beyān eylemişdür imdi 4) yā muḥammed bize ḥaber vir ol tañrı ne nesnedür ve yer içer mi ve kimden mīrāş 5) yer ve kime mīrāş ḳor işi yoldaşı var mı ve kimse aña beñzer mi 6) hemān-dem **cebrā'il 'aleyhi's-selām** ḥaḳ te'ālā ḥazretinden ḳul hüvellāhü 7) aḥadün sūresin endürdi güci yetdükçe sebab-i nüzüli eyitdük 8) şimden girü ma'nāsın eydelüm **ḳul** ya'nī eyit yā muḥammed saña tañrıdan su'āl 9) iden kāfirlere **ḳul hüvellāhü aḥadün** ya'nī şān

³⁴⁰ A'raf Suresi, 54. Ayet: “Şüphesiz sizin Rabbiniz, gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratan ve Arş'a kurulan, geceyi, kendisini durmadan takip eden gündüze katan, güneşi, ayı ve bütün yıldızları da buyruğuna tabi olarak yaratan Allah'tır. Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir.”

³⁴¹ Rum Suresi, 40. Ayet: “Allah, sizi yaratan, sonra size rızık veren, sonra sizi öldürecek ve daha sonra da diriltecek olanıdır. Allah'a koştuğunuz ortaklardan, bunlardan herhangi bir şeyi yapabilen var mı? O, onların ortak koştuklarından uzaktır, yücedir.”

budur ki tañrı birdür 10) iki degül ve yüz üç ve yüz altmış degül ve aña eş ve yoldaş yok 11) **allāhu'ş-şamed** ya'nī ol tañrı şameddür şamedünj tefsīrleri içinde on 12) sekiz ma'nāsın buldum işbu aracukda naql ideyin dahı ziyāde bulan 13) ilhāk idüp müşāb ola **evvel** şameddür ya'nī haq te'ālānuñ içi içegüsi 14) yok ve içi boş degül mañlūkāt içi gibi **ikinci** şameddür ya'nī ol 15) tañrıdur ki yiyüp içmez **üçüncü** şameddür ya'nī ol tañrıdur ki kimse

[61a]

1) andan toğmadı ve ol dahı kimseden toğmadı **su'āl** eger eydürlerse 2) uş bu ma'nā bi-'aynihi lem yelīd ve lem yüled tefsirinde naql olısar **cevāb** 3) biz eydürüz gerçeksüz evet ya'nī müfessirler katında aşıl bu ma'nāda şameddür 5) lem yelīd ve lem yüled anuñ tefsīri düşmişdür **dördüncü** şameddür ya'nī ol ulu 6) tañrıdur ki mecmū'-ı ululuklar anda tamām oldı **beşinci** şameddür ya'nī ol tañrıdur ki 7) şıfatında ve a'mālinde kāmildür **altıncı** şameddür ki ya'nī ol ulu tañrıdur ki 8) mecmū'-ı hāşlarda maqşūddur **yedinci** şameddür ya'nī musibet vaktında 9) kullarına feryād irişdürür tañrı oldur **sekizinci** şameddür ya'nī maqşūd 10) ileyhi tañrı oldur **toğuzuncu** şameddür ya'nī mecmū'-ı mañlūkāt fānī 11) olduñda sonra bākī kalan tañrı oldur **onuncu** şameddür ya'nī ol 12) allāhdan yüce kimse yokdur **on birinci** şameddür ya'nī mecmū'-ı āfetlerden 13) ırağ olan tañrı oldur **on ikinci** şameddür ya'nī kādir tañrıdur mecmū'ı 14) kelīmāt üzerine **on üçüncü** şameddür ya'nī mecmū'-ı nesneleri bilür 15) tañrıdur ve bilgil ki içinde kāmil tañrı oldur **on dördüncü** şameddür 16) ya'nī bāydur ve bāylığı içinde kāmildür **on beşinci** şameddür ya'nī mecmū'-ı

[61b]

1) haqdan müstağnīdür ve mecmū' haq aña muhtācdur **on altıncı** şameddür ya'nī 2) tañrıdur ki ne dilerse hüküm ider ve her ne dilerse işler hükümin girü birağur 3) yok ve kazāsın girü redd

ider yok **on yedinci** şameddür ya'nî tañrıdur ki 4) ten göz anı görmez ve fikirler anuñ haķıķatine irmez **on sekizinci** şameddür ki 5) ya'nî tañrıdur ki anda 'ayb yok **lem yelid** doğurmadı ya'nî ol tañrıdur ki 6) kimsenüñ atası olmadı **ve lem yüled** ve kimseden doğmadı ya'nî kimse aña 7) ata ana olmadı anuñçün ki doğan olsa gerek ve her kimden ki oğul 8) kız ola andan mırāş yense gerek haķ te'ālā bu ikisinden dañı münezzehdür 9) **ve lem yekün lehu** olmadı aña hem olmayısar **küfüven aħadün** bir kimse beñdeş ya'nî 10) ya'nî mecmū'-ı maħlūķātdan ol bir tañrıya beñdeş ve yoldaş yok ve anuñ mecmū'-ı 11) işinde aña şerīk kimse bulunmadı ve ol tañrı bir pādişāhdur ki ĳapusunda 12) ĳapucı ve vezīri yok her dem ĳācetmendlere aĳıķdur **muķātil rađiyallāhü 'anh** 13) eydür resülullāh zamānında 'arabuñ müşrikleri feriştelere tañrınuñ kızlarıdur 14) didiler çühüdlar ba'zısı 'üzeyir tañrınuñ oğlıdur didiler ve naşrānīlar 'īsā tañrı 15) tañrınuñ oğlıdur didiler pes haķ te'ālā celle 'āzametühü bu üç ĳāyifeyi

[62a]

1) yalanlamaĳdan ötürü ĳul hüvallahü aħadün süresin resül ĳāzretine viribidi 2) işde bu sürenüñ ĳüci yetdükçe müfessir tefsīr itdüĳi ma'nāsın naĳl idüp 3) beyān itdük imdi şol kimse ki cān-ı göñül içinde mü'min-i şāđıķ muvaħħid-i 4) kāmildür işbu süreden ve işbu sürenüñ sebab-i nüzülin ve ma'nāsın 5) beyān itmekde münāsebetle ĳetürdügümüz āyetlerden ve haķ te'ālānuñ birliĳin 6) istidlāl ider ayrıķ hüccet ĳācet degüldür ve bundan artuķ dañı 7) ĳüccet isteyen meĳer ma'nāda kāfir ola **çün** bu sürenüñ sebab-i nüzülin 8) ve ma'nāsın beyān itdük bize vācib oldu ki şevābın dañı beyān idevüz 9) evvel bilĳil ki bu sürenüñ ekşer-i ravīler ĳatında mekke mükerrime şehrinde 10) inmişdür ve bu süre beş āyetdür ve on beş kelimedür ve kırķ 11) yedi ĳurufdur **abey bin ĳa'b rađiyallāhü 'anh** resül ĳāzretinden rivāyet 12) ĳılıp eydür her kim ki ĳul hüvallahü aħadün süresin bir kere oĳısa ĳur'ānuñ üç 13) baħşinden bir baħşin oĳımışça şevāb

bulur **eyyüb enşārī ḥāzretleri** 14) resül ḥāzretinden rivāyet kıılır eydür her kim ki bir gicede bir kez kıul hüvallahü 15) süresin okısa kıur'ānun üç bahşinden bir bahşin okımış olur

[62b]

1) ve **'alī rağiyallahü 'anh ve 'alī keremullah veche** resülullah ḥāzretinden rivāyet 2) kıilup eydür her kim ki orta namāzdan şonra ya'nī ikindü namāzından şonra on 3) bir kere kıul hüvallahü süresin okısa ol günün günāhı aña erişmeye **ve enes** 4) **rağiyallahü 'anh** eydür resül ḥāzretinden rivāyet kıilup eydür cebrā'ıl bir gün 5) geldi eyitdi yā muḥammed senün ümmetünden hergiz kıorkıum gitmedi tā şuňa degin 6) ki kıul hüvallahü aḥādün süresin indi andan şonra kıorkıum gitdi **ve resülullah** 7) ḥāzreti eydür en'am-ı şerif süresin ve kıul hüvallahü süresini endüğünde yetmiş biñ 8) ferişte bile endiler **ve enes rağiyallahü 'anh** eydür resül ḥāzreti eyitdi ki 9) kıulhuvallahü süresi on biş kelimedür ve on beş bereket aña ta'bidür **ve** 10) **resülullah** ḥāzreti eydür benüm ümmetümden kıulhuvallahü aḥādün süresin hıç 11) bir mü'min kişi okımaya illā okıyası olursa baña inen kıur'ānuñ şülüşin okımış 12) ola ve eger üç kez okırsa uçmaķ içinde anuñçün bir köşķ yapıla 13) **ebü bekr-i verrāk eydür** kıul hüvallahü aḥādün süresin on beş kelimedür her kim ki 14) okısa ve i'tikād etse ḥaķ te'ālā celle ve 'alā ol kişiyi ol sürenün 15) yedi kelimesi muķābelesinde şamunun yedi şabaķasından kıurtara ve sekiz

[63a]

1) kelimesi muķābelesinde sekiz uçmağa kıoya yedi şamu sekiz uçmaķ 2) on biş nesne olur kıulhuvallahü süresi daḥı on biş kelimedür 3) **ibn-i 'abbās** eydür resülullah ḥāzreti bir gün çeriyile ğazāya gönüldi ve 4) ol çeri içinde ğülşüm dirler bir kişi var idi dāyim namāz kıılıcaķ kıulhuvallahü 5) süresin okırdı andan ziyāde okımazdı çünki namāzın tamām eyledi 6) resül ḥāzreti ğülşümü kıatına ğetürdi şordı niçün dāim namāzda bu 7) bu süreyi okırsın yoḥsa ayrıķ

süre bilmez misin dedi gülşüm eyitdi 8) yâ resûlullâh ayrıx süre dağı bilürin evet bu süreyi çatı severin ve 9) bu süre maĥbûbumdur dedi bu söz üzerene bir dem geçince cebrâ'îl 10) geldi eyitdi yâ muĥammed eyit gülşüme şol ĥulhuvallâhu süresin sevdüğü 11) için taĥrı anı sever resûl ĥazreti cebrâ'îl ün sözün gülşüme 12) naĥl itdi gülşüm çatı şâd oldı **ebû hureyre rağiyallâhü 'anh** eydür peygambar 13) ĥazreti ile irte yeyeceğin yerdük bir kişi ĥulhuvallâhu süresin oĥıdı 14) resûl ĥazreti işidicek vecebet didi ben eyitdüm yâ resûlullâh ne nesne 15) vâcib oldı eyitdi ki uçmaĥ vâcib oldı **enes rağiyallâhü 'anh**

[63b]

1) eydür geldi bir kişi resûl ĥazretine eydür yâ resûlullâh ben işbu ĥulhuvallâhu 2) süresin severin resûl ĥazreti eyitdi sen anı seversen ol sevdüğün 3) seni uçmağa ilededür dedi işde bu sürenün sebeb-i nüzûlin ve ma'nâsın ve şevâbın 4) güçümüz yetdükçe denizden bir çatre miĥdârın beyân itdük dağı ziyâde ma'nâsiyle 5) ve leĥâ'ifler ĥalep iden ulu tefsîrlere müĥâla'a eylesün ve 'acâyib ĥarâyib göre 6) ben vallâhu a'lem **çün ĥur'ândan** ĥaĥ te'âlânun vaĥdâniyyetin beyân itdük gerekdür ki 7) tevrîtden dağı beyân idevüz ĥur'ândağı gibi tevrîtden dağı delâlet ider 8) âyet çok ammâ meşhûr ve 'imrânîler dilinde mütedâvel işbu âyettür ki ĥaĥ te'âlâ celle 9) 'âzametühü isrâ'îl ya'ĥûb peygambar oĥlanlarının dilinden müsâ peygambara naĥl 10) etmişdür ve 'imrân dilince âyet işbudur **şem'a yisrâ'îl azunây ilühînü** 11) **ezünây isma' yâ ya'ĥûb allâhu'l-azmü'l-a'zam ilâhünâ allâhu'l-'azmü'l-a'zam hüve ilâhüke bi-küllü** 12) **livâvihâ ve biĥul nefşeyihâ ve biĥul mü'vizihâ** ya'nî bu âyetün 13) ma'nâsı oldur kim ya'ĥûb peygambar 'aleyhi's-selâm âĥir vaĥtında on iki oĥlın 14) cem'itdi ve bunların ta'rîziyle i'tikâdın arayup günâhlarından zikr itdi 15) meşelâ yûsuf(1) ĥurt aldı dedükleri gibi ve nâbilüs şehrinde âdem ĥırduĥları gibi

[64a]

1) ve ibnü yāmin mışırda alıkoıyıcak gücle mışıra hücum itdükleri şatun alduğı 2) gibi ki sonra dökilsin azād itdi ya'nī bu günāhları bunların katında olduğı 3) oldu ki göre kendüden sonra dedesi ibrāhīm peygamberün bunlar tevḥīdinde 4) kalurlar mı yohsa i'tikādlarında hālel mi vardur çünkü ya'kūpdan 'aleyhi's-selām 5) bu on iki oğı ta'rīz güne söz işitdiler ol vakıt eyitdiler ki işit 6) yā isrā'īl ol ulu tanrı bizüm tanrımızdur ve ol ulu tanrı birdür iki degül 7) pes vācipdür ki size ol bir tanrı sevsin mecmū'-ı gönlünle ve nefsunle 8) ve mecmū'-ı mālunla ki anun yolında harc idesin dediler sonra bu āyetleri 9) oğlanlarından mūsā peygamber gelicek ḥaḳ te'ālā ve teḳaddes anların ağızından 10) mūsā peygambere naql itdi niçesi ki ḳur'ān geçen peygamberların sözlerin ve kıssa- 11)-ların muḥammed resūlullāh naql itdi işde tevḥīdten dağı tevḥīd beyān oldu 12) **ammā naşārā şimdi** dutaḫurdukları incilde tevḥīd işareti yok şundan 13) artuḳ yerdeki şeyḫān 'īsā ile buluşdukdaki melekūt-ı arzı 'īsāya 14) gösterdi baņa secde it işbu pādişāhlığı saņa vireyin didi 'īsā eyitdi 15) iy mel'un bir tanrıdan artuḳ kimseye secde itmek yokdur dedi hemān-dem

[64b]

1) gözünden gāib oldu **ve ammā zebūr** ki dāvud peygambere nāzil olmuşdur 2) naşāyiḫden ve tevḥīdden ḫālī degüldür ve bu naşārā şimdi dutaḫurdukları 3) enācīl-i erba'a taḫrīfinden ve ta'bīrden ḫālī degül zīrā anları müḫālī'a 4) iden kişiye işbu kelāmullāhdur diyecek içinde söz bulunmaz vallāhu a'lem bi'l-şavvāb 5) **faşıl** bu faşıldan şürū' itdük ki bir çāşni güne 'aql-ı nesneden 6) uşul-i kelām ḫarīḳinden dağı tevḥīdullāhdan ve ba'zı ḳavmün i'tikādından 7) beyān idevüz **bilgil ki** uşul-i kelām ider şāni'-i 'ālem bu 'ālem(i) yaradan 8) tanrı bir ve ḳadīmdür 'arz ve cevher ve cismānī degül **ammā evvel** birdür dedi 9) **tenviyye** mezhebinden ihtirāz itdi ki anlar ikidür **ve naşārā** mezhebinden 10) ihtirāz itdi ki anlar üçdür **ve ḫabā'iyye** mezhebinden ihtirāz itdi

ki anlar 11) dördür ve **eflâkiyye** mezhebinden ihtirâz itdi ki anlar yedidür ve **ķadarven** 12) ve **merķūsiyye** ve **mekke müşriklerinūn** mezhebinden ihtirâz itdi ki anlar 13) üç yüz altmışdur didi niteki ķul hüvallahü tefsirinde işaret geçdi 14) ammā tańrıya iki diyen tayıfe ki tenviyyedür eydür ki tańrı ikidür biri ĥayr 15) yaradan ve biri şerir iden ol ki ĥayr yaradan ańa yezdān dirler

[65a]

1) ol ki şer yaradır ańa ehrimen derler ki ol şeytāndur bu tayıfeden ba'zısı 2) eydür ki biri ĥalıķ-i nürdur ve biri ĥalıķ-i zulmetdür ol ki ĥalıķ-i nürdur 3) ańa yezdān derler ve ol ki ĥalıķ-i zulmetdür ańa ehremen dirler ba'zısı naşārānuń 4) ve dükeli mecūsīnūn mezhebi bu iki ķavülden taşra degüldür imdi bu tayıfe- 5)-nūn şübheleri bunda budur ki fā'il(i) vāhid yaramaz ki hem ĥayr ve hem şerir 6) ola bi'z-zāt zīrā ĥayr şerrūn zıddıdır **biz anlara cevāb** idevüz lā-nüsellim 7) fā'il vāhid ĥayr ve şer işlemekden biz-zāt ĥayr ve şer olmaķlık lāzım gele 8) zīrā cāyızdır ki fā'il vāhid kendü fi'linde muĥtār ola ne dilerse işleye 9) **daĥı** yigrek cevāb ki bunlar mülzem ola oldur ki idevüz siz didü-10)-günüzçe görelüm bu ĥayr işleyen yezdān ve şer işleyen ehrimenūn şerrin 11) def itmege ķudreti var itmez dersenüz ĥayr şerir bir olmaķ lāzım gelür zīrā 12) fi'l şerre rāzı olan şer yaradır ve eger ķudreti yok dirsenüz lāzım gelür ki 13) 'āciz ola 'āciz ĥod ulūhiyyet derecesinden münĥaķ olsa gerek pes 14) tańrı iki olmağa yaramaz elbetde bir ola ammā tańrı üç diyen tayıfe ki 15) naşārāydı eydür ki şāni'-i 'ālem üçdür birisi allāh te'ālā ikincisi

[65b]

1) 'īsā ve üçüncüsü rūĥu'l-ķudūs ki cebrā'ıldür ba'zı naşārā rūĥ(ı) 2) birine meryeme tańrı dimişdür buńa ķāyil olan frenk tayıfesinden ba'zıdır 3) bu naşārānuń ba'zısı eydür ki şāni'-i 'ālem ekānīm-i şelāşeden'ibāretdür ya'nī uşul-i şelāşeden 4) vücūd ve 'ālem ve ĥayātdur ve eyitdiler ki bu üç daĥı zevāyt-ı ķadīmedür ve cevherdür 5) 'ilimden murād kelimedür ki 'īsānuń

bedenine intikāl itdi ve hayātdan murād rūḥ- 6)-u'l-ḳudüsdür ki meryeme ol kelimeyi getürdi **bunlara cevāb** eyle virüz ki bir hālden 7) ve bir mekāndan bir mekāna intikāl itmek delīl-i ḥudūş dirsiz intikāl itdi diyü yorursız 8) pes müntakıl olan niçe muḳīm ola ki ḥaḳ te'ālānuḡ vücūdı ḥadīş degül belki 9) ḳadīmdür **bir cevāb** daḡı eydürüz ki tevātirle ma'lūm olmışdur ki 'īsā ve meryem 10) yerler ve iḳerler ve ḥācete varurlardı siz daḡı ḳāyilsiz bu mecmū'-ı ḡod ḥudūşdur 11) aşlā taḡrı olmaḳlıḡa ḳābil ve lāyık degül **ve daḡı eyitdünüz ki** şāni'-i 'ālem 12) cevherdür zīrā cevher 'ibāretdür aşlından **cevāb** bir ḳavlünüz şöyle dir 13) ki cevher oldur ki müteḡayyir ola ḳısmete ḳāyil olmaya ya'nī bir mekānda mütemekkin 14) olan ya müteḡarrik ola ya sākin müteḡarrik ve sākin olan ḡod ḡavādişden 15) ḡālī degül pes ilāḡ olmaḳlıḡa şāliḡ olmaya eyle olsa ḡaḳ te'ālā ḡaḳḳında

[66a]

1) cevherdür didüğünüz rāst olmaya vallāhu a'lem bi's-şavvāb ve ammā taḡrıya 2) dördtür diyen ḡāyife ki ḡabā'iyye idi eydürler ki şāni'-i 'ālem 3) dördtür ya'nī od yil şü ḡopraḳ bunlaruḡ istedikleri bu dünyāda 4) elvān ve eşkāl ve ḡavāş ve ecsām ve tevellüd-i nebāt ve tevelled-i ḡayvān bu mecmū'-ı 5) iḡtilāf zamānla ḡabāyi'den ya'nī bu dört 'unşurdan 'icāda gelür tamām 6) olıcaḳ girü aşıllu aşlına rücū' ider bunlaruḡ şāni' ve ḡālīḳı ve müdebbir yoḳ 7) ve bunları öldüren ve dirilden ve 'iḳāb ve şevāb viren yoḳ diyüp ḡaḳ 8) te'ālānuḡ 'azze ve celle vücūdına inkār iderler ve ecsām ḳadīme ve ezliyyedür derler 9) bu ḡāyifeye dehriyye ve zenādıḳa ve mülḡide ve mühmele derler bunlardan enḳaş 10) ve bunlardan ebter ḡāyife yoḳdur ve bu mel'unlaruḡ ba'zı ḡāyifesi ki mezḡebin 11) setr ider şevāba 'iḳāba ḳā'yil olur ammā eydür eyü 'amel işleyen eyü şürete 12) mensūḡ olur ve yaramaz 'amel iden yaramaz şürete mensūḡ olur meşelā it 13)ve ḳurt ve maymūn ve ḡoḡuz gibi dirler el-'iyāzū bi'l-lāhi ki bir ḡāyife bunlardan 14) **bu ḡāyifenün cevābı**

dağı bi'l-bedāhe zāhirdür zīrā haq te'ālānuñ 15) vücudı güneşden āşikāredür bunca delāyil ve burhānla ve ecsānuñ hudūşı

[66b]

1) zāhir niteki işāret olunmuşdur **ve ammā** tañrı yedidür diyen řāyife ki eflākiyyedür 2) eydür ki řāni'-i 'ālem yedidür ki ol kevākib-i seyyāredür ya'nī yedi ılduzdur 3) **zuhal merrīh müşteri şems zühre 'uřārid kamer** eydürler ki 4) bu 'ālemde müdebbir ve münşī'-i hayr ve şer bunlardur eyle olsa bunlar her biri tañrıdur 5) dediler **cevāb** eydürür ki bunlar ecsāmdur ki bir mekāndan bir mekāna seyr iderler 6) ve bunlaruñ ba'zısına naħş derler ve ba'zısına sa'd derler ve bunlar toğar 7) ve şolinur ve ba'zı vaqıt olur ki **şems ve kamer** münkesif ve münħasif olur 8) bu nesnelere muttaşif olmaq emārāt-ı hudūşdur pes bunlaruñ her biri niçe 9) tañrı olıbile haq te'ālā ĥod bunuñ gibi nekāyızdan münezzeħdür te'ālā'l-lāhu 'uluvven kebīrā 10) **ve amma** tañrı üç yüz altmış altıdur diyen řāyife ki naşrānilerden 11) anlara řadrūniyye ve merķūsiyye dirler ve bunlardan öñdüñki mekke müşrikleri 12) ve andan ġayrı yerüñ müşrikleridür eydürler ki yıl üç yüz altmış altı gündür 13) her günüñ bir tañrısı var mecmū'-ı cem' olup bu 'ālemi yaratdı ve bunlaruñ 14) biri girü şalanına re'īs ve seyyīd oldu ve yıluñ her gününe birisi mu'ayyen 15) müdebbir oldu ve bunlardan ba'zısı hayra ve ba'zısı şerre arzū itdi didiler

[67a]

1) imdi bu řāyifenüñ sözi melāħide ve dehriyye ve eflākiyye sözinden 2) mühmel ve ebterdür bu mecmū'ıyla dağı eydürler ki bu üç yüz altmış altı tañrınuñ 3) re'īsı ya'nī ulusı 'īsāya ki kendü cevherinden cevherdür dünyāya viribidi 4) ki bu mecmū'-ı ĥalkı 'ale'l-infirād anuñ 'ibādetine da'vet ide tā ki anuñ 5) řā'atinde ola çünki bu nesne ol girü şalan tañrılara ma'lūm oldu-sa 6) ĥalkı 'īsānuñ üzerine tehyīc ve taħrīz itdiler bu ĥalk dağı bu sebebden 7) 'īsāyı dutdılar aşdılar

didiler **imdi bu resme** söze ve bu resme i'tikâda 8) 'aklı olan kişi ne cevâb vere ve bunun gibi bî-tevcîh kâfirlere ne kelâm 9) diyeler hemânimme's-seyfe veimme'l-islâm gerek bunların cevâbı bi-'aynihi yukarı 10) geçen cevâblardır vallâhu a'lem **ammâ bilgil ki** bu mecmû'ı geçen bahşlerde 11) uşûl-i kelâmda bir cevâb dahı gelmişdür ki **aña delîl-i temânü' dirler** oldur ki 12) eydürüz eger şâni'-i 'âlem bir olmayup iki veyâ üç veyâ dahı ziyâde olıcağ olursa 13) elbette bunların ortasında temânü' ve tenâzu' vâkı' olsa gerek bu temânü' 14) hüd delîl-i hüdüşdür **meselâ** şâni' iki olsa bir kişide veyâ bir hayvânda hayât 15) yaratmak istese ol birisi dahı mevt yaratmak istese ol ikiden hâlî degil

[67b]

1) ya ikisinin murâdı bile hâşıl ola bu hüd muhâl ve eger muhâl olmayacak olursa 2) lâzım gelir ki bir şahışda hem hayât ve hem mevt cem' ola bir maħalde zıddeyn 3) cem' olmak hüd muhâl muhâldür veyâhüd ikisinin murâdı bile hâşıl olmaya 4) bu hüd 'âcizlikdür 'âcizlik emârât-ı hüdüşdandır hergiz tañrı olmağlığı 5) şâlih degül veyâ hüd ikisinden birinin murâdı hâşıl ola birinin olmaya böyle 6) böyle olsa murâd(ı) hâşıl olmayan 'âciz olsa gerek 'âciz olan hüd 7) derece-i ulûhiyyetden münhağ olup tañrı olmağlığı yaramasa gerek pes bi'z-zarûre 8) mu'ayyen oldı ki şâni'-i 'âlem bir ve kadîmdür demek ya'nî ol mevcüd tañrıdır ki 9) aşlâ aña 'adem sebkat itmemişdür yoğdı sonra var oldu degül 10) anuñ varlığınıñ ibtidâsı yok vallâhu a'lem **faşıl** bu faşılta naşârâ dîninüñ 11) puñlânın beyân idelüm ve 'isâ peygambar kañğı pâdişâh zamânında geldi ve ne vakıt 12) ref' olındı ve kaçınıcı yılında fetret oldı ve incîlüñ tañrîfine sebep kim 13) oldı anı beyân idelüm **evvel** bilgil ki incîl bişdür **evvel** 'isâ peygambara 14) inen incîldür ki aña îmân getürmek ve taşdîk itmek vâcibdür **ikinci mattâ** 15) incîldür ki aña rümca mânişus derler **üçünci** marķus incîlüdür ki hemân

[68a]

1) girü rümca markus dirler dördünci luğa incıldür ki aña rümca luğanus 2) derler naşārā ba'zı tevārīhinde eydür ki mānişus mānişus 'ibrānīler ya'nī 3) yehüddan naşrānī olanlarçün 'ibrānī yazdı **ve markus** roma 4) ehline incıl rümca yazdı ba'zılar eydür frenk t̄ayifesine frenkçe yazdı 5) **ve luğanus** iskenderiyye ehline yunānī dilince yazdı **ve yuvanus** 6) efsus ya'nī sīs ehliçün yunānī dilince ba'zı eydür ermenī dilince 7) ba'zı eydür rüm ehline rümca yazdı imdi şol incıl ki 'īsā peygambar 8) nāzil olmışdur aña inanmaq vācipdür nitaki işāret olındı qalanına ya'nī bu 9) dört kişinüñ yazduğına ki şimdi mecmū'-ı t̄ayifeden naşrānı olanlar 10) isti'māl ider ve ma'bedlerinde dutar inanmaq vācib degül anuñçün ki 11) bu dört kişi 'īsānuñ şākirdleriydi bu enācıl-i erba'a içinde toğduğı 12) vaqıtdan tā ref' olduğı vaqıta degin başına ne geldi ve mu'cizātdan halka 13) ne gösterdi ve a'māl-i şālihden ne kıldı anı dağı beyān ider ve bu dört 14) incılı mü'tāli'a iden kişi işbu araçuq kelāmullāha benzer diyicek yer bulunmaz 15) ammā ba'zı yerinde 'īsānuñ ağızından hoş naşāyih naql itmişdür bu mecmū'ıyla

[68b]

1) girü ol dört kişi yazduğında girü qosalar yavuz degüldi dilden dile düşmek 2) düşmekle anuñ dağı ekşeri muharref olmuşdur anuñçün ki el-hāletü hāzihi turur- 3)-sız ki ol incıl dedükleri kaç dilce oqınür **ammā** ol incıl ki gökden inmişdür 4) ihtilāf var bir qavülde 'ibrānīydi bir qavülde 'arabīydi bir qavülde süryānīydi dilince 5) indi didiler evvelki eşşah budur ki 'ibrī dilince ola zīrā āhir-ı enbiyā-yı benī 6) isrā'ıl 'īsā peygambardur hele fi'l-cümle ya ol 'ibrī ola ya süryānī 7) ola diñle gör ki kaç dile dönmişdür 'arab ve 'acem ve rüm ve frenk 8) ve bulgar ve engürüs ve ās ve alaman ve gürci dağı ve 'abazā 9) ve ermenī dağı niçe dil bunuñ gibi t̄ayifenüñ diline dönmişdür her birisi haq 10) incıl budur diyüp i'tikād iderler ve okurlar ola mecmū'-ı t̄ayife 11) ortasında

oğınan hemān işbu yukarıda zıkr itdügümüz dört kişinüñ incıldür 12) ‘īsānuñ incılı belürsüz olmışdur nite belürsüz olmaya bir kişi birkaç şatır 13) nesne dilden dile döndürüp yazsa artuk eksük olmayınca olmaz 14) siz bunların mu‘cizātın görün ki ayruğ dile dönderüp kur‘ān diye bilürler mi 15) okıyubilürler mi ol küffāruñ okıduğı incıl hağ degöldügin

[69a]

1) mü‘ālī‘a kılup ma‘nāsın fikr iden bilür ve ‘īsā peygambar rāzı olmayacak sözler(i) 2) ol dört incıl içinde nazār idicek ne yerde geldügin bilür **ammā** yakında 3) ol hađāsız sözlerden ma‘nāsını nađl idüp cevāb eydevüz işidesiz 4) inşā’llāhu te‘ālā **evvel incılün** tađrīfine sebep kim oldu eyitmezden öñdin 5) bir lağif **hikāyet** bilgil ki mecmū‘-ı naşārā ‘īsā peygambarün ol ki hađ 6) dīni-ydi terk etmişlerdi meger az kişi kalmışdı ol kim anuñ hađ dīn(i) 7) üzerine kalmışdı bir halvet yeri ihtiyār idüp oturmuşdı ol hađ dīni 8) terk idenlere karışmazdı **ahbārda** gelmişdür **selmān-ı fārisī rađiyallāhü ‘anh** 9) evvel mecūsiydi cundas pādişāhinuñ oğlıydı bir gün ava çığdı 10) av avlayurağ bir tađa atlandı tađa bir şavme‘a gördi ve ol şavme‘a 11) içinde bir zāhid pīr ruhbān oturmuş öñinde bir kitāb okıyuturur 12) selmān-ı fārisī ilerü vardı selām virdi eyitdi yā rāhib işbu 13) kitāb ne kitāpdur eyit ve okı işideyin rāhib eyitdi ki atundan in gel huzūrıla 14) ve huzūr-ı kılbele otur okıyayın işit ve selmān-ı fārisī dağı bunu işidicek 15) atdan indi ve diz çöküp rāhib öñünde huzūr-ı kılbele oturdı

[69b]

1) rāhib dağı hoş okıyup ve okıduđuñ hoş tađrīr idüp birez bu 2) kitābuñ ma‘nāsından eyitdi selmān-ı fārisī katı rikāte geldi rāhib oğlum 3) işbu kitāb ol incıldür ki ‘īsā peygambara inmişdür **ammā** bu kavim ekşerin 4) tađrīf itmişdür muşahhağ budur çün rāhibden hağ te‘ālādan inmiş kitābuñ 5) kelāmın işitdi kendünüñ itdüg(i) işe ya‘nī şol vağta degin oda 6) tapduğına

peşimān oldı çok ağladı rāhib öñinde naşrānı oldı 7) rāhib eyitdi iy oğul ağlama ki işbu kitāp içinde **ḥatemü'l-enbiyā aḥmedün** 8) geleceğine işāret var hem yakındur ki gele ol işāret işbudur ki bu 9) muşahḥah incilde ve yuḥanna ve marḳus incilde gelmişdür ki 'īsā ağzından naql 10) ideyin işit eydür ki **enne'l-faraqlitāruḥ el-ḥaḳḳı'lezi yürsilühu ebī** 11) **b-ismi** ma'nāsı ve bu āyetün be-dürüstī farraklitā ḥaḳ te'ālānuḥ rüḥi emīn 12) emri ve vaḥiyidür ki virbisar benüm ādemle ya'nī atam viribisar didügi ḥaḳīḳatde 13) atam demek olmaz ki beni besleyici benüm seyyidüm efendim demek olur zīrā 14) rabbuḥ ma'nāsı besleyici demekdür pes yürsilhu ebī bi'smī demek beni besleyici 15) ve benüm efendim anı viribisar benüm adumla dimek olur ya'nī niçesi ki

[70a]

1) baña tañrı ḳabilinden veribinilmiş peygāambar derler aña daḥı peygāambar diyeler **ve hüve** 2) **yü'allimukum külle şey'in** ya'nī ol farraklitā size ögrede her nesne ya'nī ben 3) ḥalkı togru yola ḳulağuzlayup ḥatāların ögretdüğümleyin ol farraklitā 4) daḥı benden şonra gele eyle ide **yüzekkirukum külle mā ḳultühu leküm** ya'nī ol 5) farraklitā size eñdüre ve her naşīḥati ki ben size naşīḥat idüp eyitdümde 6) çün rāhib miskin incil içinde resülullāh ḥazretinün adı añılduğın 7) bu āyetlerde beyān eyledi andan şonra ve selmān-ı fārisinün elin pek dutdı 8) ve vaşiyet eyledi ve eyitdi ki iy oğul ḳaçan ki ol ümmī 'arabī peygāambar mekke 9) şehrinden vücūda gelüp zāhir olduğın bilesin ve anuḥ ḥazretine irişe- 10)-sin zinhār aña ĩmān getüresin ve ben za'if günāhkār pirden selām 11) idesin aña ĩmān getürdügüme ḥanukluk viresin evet saña ulu 12) vaşiyetüm oldur ki naşārānuḥ şimdi dutadurduḳları dīne uymayasın 13) anuḥçün ki 'īsānuḥ vaż' itdügi dīni terk idüp ṭururlar incilde 14) ve tevrītte ve zebürda toñuz eti ḥarāmdur bunlar yerler ve sünnet itmek 15) ibrahīmden ḳalmış sünnetdür bunlar itmezler ve ḳibleleri beyte'l-muḳaddesken

[70b]

1) anı kodılar gün toğısına döndiler ve puta tapup secde itdiler ve 2) ve puta secde idenler gibi haça secde itdiler ve 'īsāya ve meryeme tanrı didiler 3) bu mecmū'ı **pavles-i la'īn** şümlüğundan oldu bu pavlesün adı 4) rümca bavlesdür derler bir niçeler peysüldür derler anuñ hīlesi ve mekri 5) meşhürdür hikāyetinde beyān idüp ve īmān idevüz inşā'a'l-lāhu te'ālā 6) **ammā bavlesün** hikāyetine girmezden öñdin **tefsīr-i kebīrden** faraklıta 7) faraklıta lafzı incilde geçdi ne dimek olur anı naql idelüm demişdür ki 8) faraklıtanuñ tefsīrinde üç vech var **evvel** vech oldur ki bu müştakdur 9) hamdden zīrā süryānī dilince faraklıta diyü ögülmüşe eydürler ögülmüş 10) degül illā bizüm peygamberümüzün adıdur anuñçün ki muhammed ve aḥmed ve maḥmüddür 11) bu mecmū'ında ḥamd ma'nāsı vardur ḥālbuki tevrītte bunuñ şıfatı 12) şöyle geldi ki evvel āḥır zamān peygamberinün mevlidi mekke ola ve 13) meskeni ṭayyibe ya'nī medīne ola ve mülki ya'nī pādīşāhlığı şām ola 14) ve anuñ ümmeti ḥammādün olalar ya'nī çok ḥamd idici olalar **ikinci** 15) **vech** oldur ki faraklıtanuñ ma'nāsı eş-şefī ya'nī şefī' ki

[71a]

1) şefā'at-i maḥbūl olur bu daḥı girü peygamberumuz şıfatıdur **üçüncü** vech 2) oldur ki ba'zı naşārā bu faraklıtanuñ ma'nāsın el-fāriku beyn 3)-e'l-ḥaḥḳı ve'l-bāṭıldur derler ya'nī ḥaḥḳla bāṭıluñ ortasın fark 4) idici demek olur zīrā fāriḳ didügi aşılda fārūḳdur ve liṭa 5) didügi taḥḳīḳdür her emrde ve her işde bu daḥı bizüm şerī'atumuzuñ 6) şıfatıdur anuñçün ki ḥaḥḳıla bāṭıl ayıran ve ḥarām-ıla ḥelāli seçen muhammedü'r- 7) -resūlullāh şerī'atıdur bilmiş olasız **işde resūlullāh ḥazretinün** 8) şıfatın ve geleceğün incilden ki rāhib selmān-ı fārsa naql itdi 9) bildürdük ve tefsīr-i kebīrden faraklıta ne dimekdür beyān itdük 10) **ve bir hoş beşāret** daḥı ki bir müslümān olmuş mu'tebere keşīşden 11) işidüp yazdum ol daḥı incil-i tāmndan naql itdi ki

resülullāh ḥazretinūñ 12) şıfatın beyān ider rüm dilince işbu kelīmātdur **eytun azeryun**³⁴² 13) **perveftekun**³⁴³ **loğsilin**³⁴⁴ **yeniş**³⁴⁵ **ayos efzelas ki**³⁴⁶ **ķālosin**³⁴⁷ 14) **tunumendumevamiş**³⁴⁸ **episfidos**³⁴⁹ **emiyoş**³⁵⁰ **siyosus**³⁵¹ **erfidokun**³⁵² 15) **epiyos**³⁵³ **pesdipes**³⁵⁴ **nakerdes**³⁵⁵ **ziyuķozmos**³⁵⁶
işbu rümcanuñ ma'nāsı

[71b]

1) bu ki āzer ķavminden ya'nī ibrahīm peyğambar oğlanlarından geliser bir peyğambarlığa 2) lāyıķ ki söz ehli ya'nī faşih ola ve şāhib-kitāb ola ve 'abdullāh adlu 3) kişinūñ oğlı ola ve anuñ mübārek adı muḥammed ola toğru yola dutar 4) yalanı olmaya ḥaķ te'ālā sevici ola her kim ki aña imān getüre dünyā ve āhiret 5) issi ola andan ma'lūm oldu ki maķşūd āzerden ibrahīm peyğambardur 6) kim anuñ oğlı isma'il peyğambar tā 'abdü'l-muṭṭalibe inince ki 'abdullāh anuñ oğlıdur 7) muḥammed resülullāh andan toğmuşdur niteki yukāru ensāpda işāret olındı 8) vallāhu a'lem bi's-şevābi naşārānuñ dīnin fesāda viren bavlesūñ ḥikāyetine 9) şürū' idelüm **bavles-i 'aleyhi'l-la'ne** bavles didükleri bir ķuvvet issi çeri 10) çekerdi yahūdī kişiydi ve dāyim işi 'isā peyğambar ķavmiyle cenk 11) itmekdeydi niçe çok müddet cenk itdi āķıbetü'l-emr ki pīr olup

³⁴² ez-ferzendān-I āzer ya'nī ibrahīm

³⁴³ lāyıķ-ı peyğamberī

³⁴⁴ sohen güyende ve kitāb

³⁴⁵ ḥ'āhed būd

³⁴⁶ peser-i 'abdullāh

³⁴⁷ ki be-ḥübī

³⁴⁸ nām-ı mübārek-i ū muḥammed 'aleyhi's-selām

³⁴⁹ bī-durūğ

³⁵⁰ rāh-ı ḥaķ

³⁵¹ ḥudā-düst

³⁵² ḥaķ-perver

³⁵³ her ki ū-rā

³⁵⁴ mī-gireved ya'nī imān

³⁵⁵ mī-yābed

³⁵⁶ du cihān-rā

cenk 12) itmege güci olmayup ve güci yitmez oldı oturdı kendü nefesine eyitdi ki 13) iy bavles çün 'îsâ kavmiyle cenk itmekde za'îf olduñ mekr ve hîle 14) itmekde kavî olmak gereksin ve bunların ortasında düşmanlık odın ile 15) yakmak gereksin ki rûz-ı kıyâmete degin şöyündürmeyeler dedi dağı şonra hîleye

[72a]

1) başladı gicelerde bir gice yüzine kara sürüp tırdı 'îsâ kavminün 2) kelîsâsı önine geldi yere düşdi kendü kendüzin toza toprağa bulaşdurdı 3) ve hây hây ağladı ve zârlık itdi ve eyitdi ki vây bu benüm hâlüme ve kara yüzüme 4) niçün şimdiye degin bunun gibi arı dîne girmedüm diyü beni öldürmek ve oda 5) yakmak hağdur didi bunun zârlığın mecmû'-ı kelîsâya giren halk işidüp 6) üzerine üşdiler kimsin ne kişisin diyüp şordılar ol eyitdi ki ol 7) bed-baht ve fâsık ve habîş bavles didükleri benven diyüp zâr zâr ağladı 8) bunun hod bahâdurluğıla ve mekr ve hîle-ile adı çıkmışdı eyitdiler ki 9) bre saña ne oldı ve ne geldün ol dağı eyitdi ki sizlere bu kadar 10) mekrüm ve hilem ve cefâm ucından bu gice nâgâh görürem 'îsâ gökden 11) indi başa şöyle degnekler urdı ve gözsüz oldum ve yüzümün bir yanı 12) kapkara oldı hışm idüp eyitdi ki iy bed-baht bu benüm kavmüme 13) niçe bir cefâ vü zahmet ve mekr ve hîle idersin ve dînüme gireni rencide 14) idersin diyü ben dağı anuñ heybetinden korkdum tîz îmâna geldüm 15) ve ağlayup mübarek ayaklarına düşdüm ve düşünce senünin gözüm bağışla didüm

[72b]

1) anlar dağı bu günâhkâr dînine girdüğümçün esirgeyüp gözüm girü viribidi 2) ve günâhum bağışladı yüzümün karası kaldı yüzi kara sizün hazretinüze 3) geldüm dilersenüz beni öldürün ve dilersenüz bu yüzi karayı azâd idün kim 4) günâhlardan kurtulup arınam dilersenüz cânunuz için azâd idün 5) bâkî 'ömrümi sizünle geçüreyin dedi ve çok âhlar ve zârlıklar eyledi 6) ol itdügi

işlere peşimān oldı 'īsā peygāmbar kavmi bunun sözlerin 7) ve zārılığın ve itdüğü işe peşimānlığın işidicek gāyet i'tikādla döndi 8) şanup sevindiler ve eyitdiler ki imdi iy miskīn çün hālün bildün 9) ve bizüm dīnimüze girdün eyit murādun nedür yerine getürelüm didiler ol bavles-i 10) la'īn eyitdi dilerim baña bir şavmi'a yapıviresiz tā ölince anun içinde oturam 11) 'īsā peygāmbar dīninde 'ibādet idem ola ki geçmiş günāhlarūma kefāret ola 12) didi bu sözi işidicek naşārā cem' olup bir hālvet yerde bir şavmi'a 13) yapdurdılar ve bu la'īni i'zāz-ile alup ol şavmi'aya getürdiler ol 14) dañı şavme'aya girdi ve 'ibādete meşğül oldı bir niçe müddet geçdi 15) halka ašlā söylemedi meger be-gāyet ihtiyāçları olaydı tā şunja degin

[73a]

1) ki zāhidile taqvāyla naşārā ortasında meşhūr oldı ve ulu kici 2) i'tikād bağlayup anja aqđı ve i'tikādları şöyle gāyete irişdi ki 3) bu dünyā içinde bundan zāhid kimse olmaya didiler ve gāyet meħabbetlerinden 4) şehrūn ve ilūn ne kadar uluları varısa cem' olup bavles katına 5) geldiler kimi yiñi ucın ve kimi elin öpdiler düpdüz elin öpüp dilek itdiler 6) ki bugün gel bize va'z it diñleyelüm didiler bu la'īn dañı sözünüz 7) başum üzerine diyüp minbere çıqđı bunlara iblīs va'zın ve şeytān 8) naşīhatın itdi ve ağı katılmış şerbet içürdi va'za şürü' itdüğünde 9) eyitdi iy ulu ve kiçi ve iy bay ve yoħsul bilūn ve āgāh olun her yekşenbih 10) gicesi 'īsā peygāmbar ben za'īf katına iner gerekdür ki siz dañı ol 11) yekşenbih günine ta'zīm idesiz ki 'īsā ol günde dirüldi ve göge gitdi 12) ve yekşenbih günü sizün va'zınuz için mu'ayyen olsun didi bu sebeble 13) naşārā yekşenbih günine katı 'izzet itdiler **günlerde** bir gün girü bu la'īnün 14) katına cem' oldılar va'z taleb itdiler ol la'īn dañı minbere çıqđı 15) hoş müe'ssir va'z eyitdi kavm çok ağlaşdı bunlar bu şafā degin

[73b]

1) eyitdi ki dün giçe 'īsā ben za'īfün katına geldi eyitdi ki benüm 2) ümmetime eyit işbu süci üzümden olur üzüm helâl olup toyunca 3) yersiz süci dağı toyunca içün didi anuñçün ki bu sücide kuvvet 4) var ve nefsanîdür ve nefsi ziyāde ider ve kişiyi cömerd eyle bahadır ider 5) şîre gibi dünyāda helâl hîç bunun gibi yokdur ve içmede hîç yığılman içün 6) diyü işaret itdi dedi ve bunlar dağı bu sözi işidicek ulusu 7) ve kişisi ve şeyh ve zāhid içmege meşğül oldılar niçe müddet bu hüküm 8) dağı bunların ortasında yürüdi müstahkem oldu **günlerde** bir gün 9) girü bu kavm dirilüp bu la'īn katına geldiler elbetde bize gine va'z ve naşihat 10) talep eylediler icābet idüp yine minbere çıkdı bunlara şol resme va'z ve 11) ve naşihat itdi ki niçelerün uşşı gidüp zīr u zeber oldılar zīrā bu zālim 12) gāyet fāzıl ve 'ilme māhir kişiydi 'ilmi yahūdi dīninde nazīri yoğdı 13) ve bu naşrāniler dīni yenji ve za'īf henüz kuvvet dutmamışdı ve henüz 14) kuvvet dutmamışdı dīndi bunlara tamām mü'eşşir va'z idüp gāfil kılduğda 15) eyitdi ki iy kavm dün gice 'īsā ben za'īf katına geldi eyitdi ki

[74a]

1) eyit ümmetime yüzlerin beyte'l-muqaddesden gün toğısına çevirsünler 2) zīrā benüm tāli'üm ve yılduzum ol yañadın toğdı ve güneş her gün 3) benüm selāmum anlara degürürür pes anlara vācipdür ki gün toğısına 'izzet 4) ideler ve kıblelerin ol yaña çevürelere ve **dağı anlara eyit ki** haça 'izzet ideler 5) aşdukları ağaça 'izzet ideler ol ağacı göricek beni görmüş 6) gibi olalar ve **dağı anlara eyit ki** mūsā peygāmbara vaqıtına degin toğuz eti 7) yinürdi çün mūsā kavmi yemez oldu anlara muhālifet itmek-içün benüm 8) ümmetüm yisün helāldür hem etlerün gāyet eyüsidür didi imdi iy 9) kavm şol ki benüm üzerime vācipdi işde size naql itdüm bākī siz 10) bilürsiz didi va'zın tamām itdi çün bu miskīnler ol bed-baht 11) la'īnün bu sözine inandılar fi'l-hāl kıblelerin gün toğısına çevürdiler 12) ve haça tapdılar ve boyunlarına dağdılar ve toğuz etin yimege şürü'

itdiler 13) çünkü ol mel'ün 'īsānuñ ümmetin azgınlık içinde hayrān kıldı 14) **şürū'** eyitdi ki ol zamānda 'īsā dīni içinde üç fāzıl kişiler vardı 15) anları azdura ol üç fāzıl melkā ve **naştūr ve mārya'kūb**

[74b]

1)–dur mel'ün bu üç kişi dağı azdurup hayrān eyledi her birine 'īsā 2) hakkında bir dürlü nesne didi 'aqlına siñürdi bunlar kaç dürlü bölük 3) olduğı ve her birin ne resme azdurduğın bitamāmihi bu kitāb içinde beyān 4) idesi olursavuz kitāb gāyet uzun ammā bu üç kişiyi niçe 5) azdurduğı bābdan birer zerre getürelüm tā ki işidenlere fāyide ola **evvel** 6) **günlerde bir gün** melkā tırdı ol la'īnün katına vardı ziyāret eyledi 7) bir dem şöhetinde oturdu nāgāh bu şöhet içinde bu la'īn melkādān su'āl 8) itdi 'īsā hakkında ne dirsın didi melkā miskīn hüve 'abdühu ve resūluhu'l- 9) maħbūbu ve kelimetün minhu ya'nī ol 'īsā tañrınuñ kulıdur ve anuñ sözi 10) ya'nī buyruğıdur ki anuñ emriyle meryem geldi gebe oldu andan toğıdı 11) dedi ol mel'ün eyitdi mā 'arāfte hakkında ma'rifetehi ya'nī sen anı şöyle 12) bilmekdür bilmedün melkā eyitdi pes nedür niçe bilelüm ol la'īn eyitdi 13) allāh te'ālā üç ma'nānün adıdur ata ve oğul ve rūhu'l-ķuds atadan murād vücūddur 14) ya'nī var olmağ ve oğuldan murād 'ilmdür ve rūhu'l-ķudsden murād 15) vaħıydür ki bu üç birbirinden ayrılmaz 'ilm ki kelimedür vaħıyle meryeme

[75a]

1) hūlül itdi mütecessid olup toğıdı her ne ki vücūddān zāhir 2) oldu ya'nī allāhdān zāhir oldu ölü diri görmek ve az nesneyi 3) çok itmek ve hastaları hoş itmek gibi bu oğuldan dağı zāhir oldu 4) otuz üç yıl bu dünyāda yürüdi andan şonra girü atası katına 5) çıktı sağ yanına oturdu pes bunun gibi kimse nite kul 6) diyüblesin didi melkā miskīn çok baħş itdi sözin ilerü 7) iletmedi nāçār olup bu mezhebe rāzı oldu ammā eyitdi bu kelāmı 8) söylemege korķarın meger delāyilile bir

hüccet yazup elime viresin didi 9) tā ki senden naql idem didi fi'l-hāl bunca azğun delillerle bir tomar 10) yazup bunun eline virdi **bundan sonra** ki birkaç gün geçdi 11) **naştür** dahı bu mel'unun ziyâretine varup bir dem oturdu 12) hoş şöbet idüp ma'rifet geçdi mâbeynlerinde nâgâh söz arasında 13) 'îsâdan su'âl itdi eyitdi ki 'îsâ hakkında i'tikâduñ niçedür ve ne dirsın 14) **naştür** eyitdi ki hâk te'âlânun muhtâr kılıdur ve peygamberıdur anun buyruğıyladur 15) buyuruğıyla cebrâ'îl meryeme bir söz ya'nî bir hüküm getürdi ol sözile

[75b]

1) gebe oldı ve toğurdı oğlanlığından tā hâk te'âlâ emriyle ref' olunca 2) yedi içdi ağladı ve güldi peygamberlik idüp halkı tañrı buyruğına ve anun 3) tevhîdine da'vet itdi âdem peygamber gibi atasuz ve anasız tañrı kudretinden 4) yaradıldı ve havvâ gibi ki anasız âdemün eyegüsünde zâhir oldı 'îsâ dahı 5) hâk te'âlânun kudretinden atasuz meryemden toğdı dedi **bu zâlim** buña dahı 6) eyitdi ki 'îsâyı sen hâkîkatle bilmedün **naştür** eyitdi pes nice bilmek gerek ol 7) zâlim eyitdi allâh didüğümüz ism-i zâtdur üç ma'nânun adıdur ya'nî birdür ki üçdür 8) ve üçdür ki birdür aña uknüm-i şelâse dirler cevher-i kadîmdür ma'nâsı ata ve 9) oğul ve rûhu'l-kuds dimekdür birbirinden ayrılığı yok pes 'îsâ şol güneşün nûrı 10) nûrı gibidür ki güneşden ayrılığı yok pes 'îsâ dahı atadan ki aña allâh derüz güneş nûrı gibi 11) andan ayrılmayadın meryeme hulûl itdi girü çıkdı atasına aşlına kavuşdı günün şu'lesi 12) bir bacadan bir eve girüp çıkdığı gibi maşşüd bu nür inüp âdem şüretinde görünmek 13) oldı ki şeytânı mañluk içinden çıkarup kodı tā ki kulların bir dahı azdurmaya 14) geldi şeytânı kulları ortasından çıkardı girü maşşâmına vardı 15) didi **naştür** miskîn dahı çok bahş itdi sözin ilerü iletmedi bu mezhebe

[76a]

1) ol dağı uydı fı'l-cümle buña dağı delāyil-i fāsıde ile bir ıomar yazup eline virdi 2) bundan sonra mārya'kūb geldi bir dem oturdı bu la'īn-ile şöbet itdi 3) ađu ıtatılmış baldan buña dağı dadurdı eřnā-yı kelāmda 'īsā hađđında buña dağı şordı 4) bu dağı melkā ve naştır didüginleyin eyitdi ki 'īsā tağrınuğ ıtulı ve hāř 5) sevgülü peygambarıdur buña dağı eyitdi yā ya'kūp şöyle ki bilmekdür anuđ 6) hağışatın bilmedüğ ya'kūb eyitdi pes niçe bilmek gerek ol la'īn 7) allāh te'ālā birdür ve řadīmdür anda cismi cismāni ve şüret-i insānī yoğdı 8) gördi ki şeytān mađlūkınuđ ortasına düşdi azdurur anı bu hađđ 9) arasından sürüp ıtıkarmağ-ıçün kendü geldi meryemüğ içine girdi ādem şüretinde 10) ıtıkıdı toğdı ve süd emdi yedi ve içdi büyüdi sonra şeytānı sürdi 11) giderdi girü yerine vardı didi **ya'kūp** dağı ıtok bađř itdi 12) ilerü iletmedi zīrā bu zālim hiç 'ilm ıtomamış mecmū' tağşil ıtılmış idi huřuřā ki 'ilmi13) hikmeti ıtatı bilürdi ol vağıtıuğ 'ilmi ve hikmeti ayruğıydı şimdi zamānda 14) ehl-i islāma şarışdı anuđ gibi i'tikāda halel iricek yerleri meřāyihümüz 15) hūp tađđık itdiler yerinde mü'tālī'a ıtılanlar bilür el-hāřıl ol zālim

[76b]

1) āhirü'l-emr buña dağı delāyil-i fāsıde ile bir ıomar yazup eline virdi 2) **bundan sonra ya'kūb** ol la'īn bir donla bu şavmi'adan ıtıkıdı gitdi 3) belürsiz oldu bu belürsüz olmağda birıağ ıtavül var **bir ıtavülde** bir tağda 4) kendüzin öldürdi bu bavles kendüzin öldürdüğine mevlānā celal-5)-leddīn şaddesa'llāhu sırrahu meřnevīde iřāret itmişdür **ve bir ıtavülde** mākizoniyā 6) iklimine ya'nī rūm iline geçdi filicükde ıttdılar başı aşağa bir ıtuyuya aşdılar 7) anda öldi **bir ıtavülde** ağında öldi ve **bir ıtavülde** aşağa roma şehrinde öldi 8) el-hāřıl miskīn nařārā ehlinüğ içinde fesāda bırağdı bundan sonra 9) cānı cehenneme ısmarladı **çün** bu la'īn ğāyib oldu ğünlerde bir ğün 10) bu üç dāniřmend bir araya geldiler ortaya bađř bırağdılar bađř iderek nāğāh melkā dimiş 11) oldu ki 'īsā tağrınuğ oğlıdur anuđ sözidür cebrā'ıl getürdi 12) meryeme girdi andan toğdı bir

zamān yüridi andan şonra atası 13) yanına vardı şağ yanına oturdı didi şimdiki hâlde bu iklīm-i
14) rūmlarınun mezhebi bu melkāne mezhebidür nastūr eyitdi sözüñ bī- 15) tevcīh evet hağ söz
oldur ki bavles baña didi eyitdiler nite eydür ki

[77a]

1) 'īsā tañrınun oğlıdur bu i'tibārla ki andan bir pāre nūr ayrılmadın 2) meryeme girdi mütecessid
olup girü çıkdı dünyāda yüridi girü aşlına 3) kavuşdı güneş nūrı güneşden ayrılmaduğı gibi 'īsā
dağı andan 4) ayrılmadı dedi **ya'kūb** eydür ikinüzün dağı sözi bī-tevcīh 5) söz niçe kelime oğul
idüp şonra tañrınun yanına oturtmağ veyāhūd nūrı 6) oğul idüp şonra girü kavuşdurmağ
ma'nāsuz sözlür evet ben bavlesden 7) şöyle işitdüm ki ol ulu tañrı kendüsin geldi meryeme
girdi insān 8) şüretinde çıkdı şeytān ki düşmandı dünyādan kovdı girü mağāmına vardı 9) uş
bavlesden hücçetüm dağı var bu ya'kūp hücçet gösterdügin göricek 10) melkā ve nastūr dağı
hücçetlerin getürdiler üç biribirine muhālif tırdılar 11) bavlesün şavme'asına vardılar ısuz
kimse yok çevre yakın yolları aradılar 12) bulamadılar nāçār olup üç kişi bu mezhepleri
komadılar her biri kendü mezhebin 13) terciħ itdi bunlarınun ikişer şākirdi oldı andan şonra
ihtilāfāt çok 14) oldı meşelā **melkā'ıyye** etbā'ıyla ve **nastūriyye** etbā'ıyla ve **ya'kūbiyye** 15)
etbā'ıyla ve **bağliyye** etbā'ıyla ve **būdğāniyye** etbā'ıyla ve **merkūliyye** etbā'ıyla

[77b]

1) ol zamānda bu naşārā altı t̄âyife oldı şonra ki koştandin teküri 2) geldi iznikde cem'ıyyet itdi
kendü taht-ı yerinde ne kadar keşiş var-ısa cem' 3) itdi ol **aryus** dirler bir medreboldı vardı ol
miskīn 'īsā maħlūk 4) kuldur didügiçün üç yüz on sekiz keşiş iznik şehrinde koştandin teküri 5)
öninde la'net idüp nefy itdiler ve melkā mezhebin terciħ idüp koştandin tekürin 6) ol mezhebe
uydurdılar ve bu rüm vilāyetinde koştandīne melkā mezhebin yürütdiler 7) ammā şimdi ne kadar

naşārānī bulup şoracağ olursañ kendüyi ƙanğı mezhebdeydügin 8) bilmez ve dīn içinde naşārā dīninde ihtilāflu dīn yok eger mecmū'-ı ihtilāfāt-ı 9) fāsıdeyi bu muhtaşarda nağl idicek olursavuz bī-fāyide yere kitāb uzun 10) ola bu ƙadar nağl itdügüm dağı bavles-i la'īn münāsebetle nağl itdüm tā bileler ki 11) ol şūmuñ ucından bu naşārā ne hayrānlıƙda ve gümrāhlıƙda ƙalmışdur 12) bu mecmū'ıyla içlerinden her kim ki 'īsāyı mağlūğdur diye nefy idüp aforīz iderler 13) ol 'īsāya mağlūğ diyüp allāh te'ālānuñ birligine ƙayil olan keşīşlerden 14) faşl-i mülūk-ı rümde zikir idevüz in-şā'-allāhü te'ālā işidesiz vallāhu a'lem bi'l-şavvāb 15) **faşl fī mülūki'r-rüm** ellezīne cāü min mevlidi 'īsā 'aleyhi's-selām ilā

[78a]

1) ilā herƙıl el-melik bu faşıl rüm pādişāhların beyān ider 'īsānuñ toğduğı 2) zamāndan muğammed resūlullāh zamānına degin herƙıl zamānına degin ve bu rüm 3) mülūkına 'arab ƙayāşıra ve herƙıla dir ƙayāşıra ƙayşerüñ cem'īdür 4) bu faslı getürdügümüze sebep oldur ki 'īsā peygambar ƙanğı pādişāh zamānında 5) toğdı ve ƙanğı pādişāh zamānında ref' oldı ve ƙanğı pādişāh zamānında 6) fetret olup naşārā dīni ortasında ihtilāf vāki' oldı anı 7) beyān idevüz **evvel** bilgil ki 'īsā peygambar mülūkdan zü'l-ƙarneynüñ 8) iskender-i rümīnüñ üç toğuz yılı geçmişdi ve ağıstus tekürüñ 9) zamānydı ki rümüyye-i kübrā vilāyeti ve şām ve ƙudūs ve medīne ve mışır vilāyeti ve 'acem 10) vilāyeti anuñ taht-ı yerindeydi ba'zı tevārīğde eydür ki 'īsā peygambar 11) mütevellid olduğı zamān **ayzihus** tekürüñ zamānydı anğākiyye şehrini 12) bu tekür yapmışdur **kānūnü'l-evvelüñ** evvel 13) ƙış ayınuñ altı günü ƙalı çehārşenbih gün mütevellid oldı ol 14) vaƙıt ƙuds-i mübārekde ağıstus tekürüñ izniyle yahūdi üzerine vālī 15) ve emīr **hirozüs** idi yahūdi idi 'īsāyı öldürmek istedi meryem

[78b]

1) ‘aleyhi’s-selām ve yūsuf-ı neccār ‘īsāyı alup mışıra kaçdılar şonra **hirozis** 2) vefāt idicek aldılar mışırdan nāşıra şehrine getürdiler anda büyüdi ‘īsā 3) ‘aleyhi’s-selām on beş yaşına iricek **agustus** teküri vefāt itdi **tabāriyus** 4) tekür anuñ yerinde pādişāh oldı ve halkı puta tapmağa da’vet itdi ve bunuñ 5) tekürliginüñ on beşinci yılında ki ‘īsā ‘aleyhi’s-selām otuz yaşına yetmiş olur 6) **ürdün** ırmağında **yaḥyā peygambarla** buluşdılar **kānūnü’l-āḥırıñ** 7) orta kış ayınuñ altı günü geçmişdi yekşenbih günü yāḥūd düşenbih 8) günü ‘īsā ürdün ırmağına girdi ğusül itdi yundı yaḥyā ‘aleyhi’s-selām 9) su koyuvirdi naşrānīlerüñ ‘īsā vaftüz oldı didükleri budur hem 10) incilde ‘īsāya vahiy bu aracuğda indi diyü işāret var ol vaqıt 11) ‘īsā ‘aleyhi’s-selām otuz yaşına girmişdi üç yıl halkı da’vet itdi 12) evvel ĩmān getüren yaḥyā peygambardı andan ḥavvāriyün cemī’-i halk niteki 13) yukaruda işāret olındı andan şonra otuz yıl geçdi dördünci 14) yılda ki **tabaryus** tekürüñ on tokuzuncı yılıydı ve **zülkar** 15)-**neynüñ** üç yüz kırk iki yılıydı **āzār** ayınuñ yigirmi birinci güninde

[79a]

1) çehārşenbih günü çühūdlar cem’ olup geldiler ‘īsāyı yārānlarıyla otururken 2) bir kavülde dutdılar **bir kavülde** kendülerüñ incīllerinde şimdi oqırlar işāret var **bir kavülde** 3) aşḥāpdan biri ‘īsā şikliyle müteşekkil oldı anı dutdılar bir kavülde tefsīr-i 4) begavīde işāret var anda göreler fi’l-cümle bu dutdukların çehārşenbih günü 5) haps itdiler bundan şonra āzāruñ yigirmi üçünci güninde cum’a günü ol 6) ‘īsā peygambar şikliyle müteşekkil olan kişi aşdılar ehl-i islām i’tikādınca 7)bu yahūdi ve ehl-i naşārā eydür ki elbette aşılan ‘īsāydı ba’zı naşārā 8) şimdi anlara kuzuriyus derler ḥaça ve şürete tapmazlar ve ‘īsāya tañrınuñ 9) sevgülü kulu ve peygambarıdur derler eydürler ki ‘īsā şeklinde bir şekil idi aşdukları 10) ‘īsā degüldi hem ḥur’ān içinde **eydür**

vemā **ḳatelūhu** vemā **ṣalebūhu** velakin 11) **ṣūbbihe lehūm**³⁵⁷ bunlaruñ ḳavline ṭanuḳdur ol gūn ki ol Őekil aṣdılar ‘īsā 12) göge ref’ oldu **ādem** peygambardan tā bu vaḳta degin **beṣ biñ beṣ yūz** 13) **otuz tokuz** yıldur dimiŐler bundan böyle söz çoḳ ‘īsā ref’ 14) olduḳdan Őonra ṭabāriyus tekūr oldu **aḡabiyus** tekūr anuñ 15) yirine pādiŐāh oldu yahūdilere çoḳ zaḫmet itdi putperest

[79b]

1) Őām meliki ũmerāsına emr itdi ki yahūdileruñ namāz ḳılacaḳ yirlerinde putlar ḳoyalar 2) melik ũmerā daḫı anuñ emriyle butları ḳodı yahūdiler ‘ācız ḳaldılar bu zaḫmet 3) iĉinde iken ittifaḳ bu tekūruñ ḫidmetḳārları bir gūn hūcūm itdiler bu tekūri 4) depelediler **andan Őonra efludus** anuñ yirine tekūr oldu anuñ zamānında 5) ‘īsānuñ yārānlarından **Őem‘ūn Őafā** roma Őehrine vardı ḫalḳı ‘īsā 6) dīnine da‘vet itdi ve çoḳ kerāmāt gösterdi anuñ ‘acāyibin göricek 7) mecmū’-ı ḫalḳ ĩmāna geldi ol vaḳit iskenderiyyede ve Őāmda ve anṭākiyyede 8) ve iznikde ‘īsā dīninde ‘ulemā gelüp ‘īsā dīnine da‘vet itdiler ekŐer-i 9) ḫalḳı naŐrānī oldu ve ḳuds-i mūbārekde henūz yahūdiler ve mu‘ānideler 10) çoḫdı āhirū’l-emr bu efludus tekūr daḫı vefāt itdi ba‘zılar eydür 11) roma Őehrinde Őem‘ūn Őafāyı bu tekūr Őehīd itdi çoḳ naŐarā 12) ḳırdı bu daḫı putperest idi andan Őonra **isfiyānus** tekūr anuñ yirine pādiŐāh 13) oldu ‘azīm ulu tekürdi kendūzi gemiye binüp roma vilāyetine mūteveccih 14) oldu **ṭatūs** adlu bir oḫlı vardı kendū yerinde ḳodı ve emr itdi ki vara 15) eyitdi ki vara ḳuds-i mūbāreki yaḳa vū yıḳa ve yahūdileruñ kimin ḳıra kimin eŐir ide

[80a]

---

³⁵⁷ Nisā Suresi, 157. Ayet: “Bir de inkārlarından ve Meryem'e büyük bir iftira atmalarından ve "Biz Allah'ın peygamberi Meryem oḫlu İsa Mesih'i öldürdük" demelerinden dolayı kalplerini mühürledik. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar. Fakat onlara öyle gibi gösterildi. Onun hakkında anlaşmazlıḫa düşenler, bu konuda kesin bir Şüphe iĉindedirler. O hususta hiçbir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Onu kesin olarak öldürmediler.”

1) mecmū'-ı iklīmlere bunları tağıda ol arada yahūdi kıomaya bu dağı atasınuğ 2) buyruğın yerine getirup kıudüse vardı egritdi aldı yıkdı taşı 3) taş üzerine kıomadı ebū yezīd belhi tevārīhinde eydür ki kıuds-i mübārek evvel 4) vakııtından tā islāma gelup zāhir olunca şöyle ħarāp yatdı bu ħarāblık 5) iki kez ola ħarāp diyü ħarābına ħađ te'ālā celle ve 'alā va'de itdüği kıur'ānda 6) ħazret-i rabbū'l'izzet işāret itmişdür **le-tüfsidünne fi'l-arzı merrateyni ve le-ta'lünne** 7) 'ulüvven **kebirā**³⁵⁸ dimişdür ve yahūdünüđ kimin esīr itdiler ve kimin kıırdılar niteki yukarıda 8) kıuds-i şerīfi kaç kışi yıkdı diyü beyān itdükdandan şonra birkaç 9) tekür geçdi **zü'l-ķarneynüđ** dört yüz yigirmi yedi yılında **āzeryānūs** 10) tekür ki edrene yolın bu yapmışdur pādişāh oldı tamām-ı rüm memleketin tıtdı 11) tevārīhde şöyle gelmişdür ki geçen rüm pādişāhlarından hīç birisi naşrānī 12) olmadı ba'zılar eydür eydür **eflūdus ve isfinyānus** bu iki tekür naşrānī 13) oldılar ve 'īsā dīninde vefāt itdiler bu āziryānus tekür ħod 'īsā 14) peygambar dīninde idigünde hīç ħilāf yok ittifağ bu āziryānus tekür cüzzām 15) olup dermān mışırdan yaña tevcih oldı **orselīme** kıudüse

[80b]

1) uğradı gördi ħarāb yatur şordı ki kaç yıldur didiler ki böyle ħarāp yatur 2) olalı diyü eyitdiler pādişāhum kırđ yedi yıldur ki bu ħarāb olalı çün bađdı 'īsānuđ 3) yārānları ħavāriyyūn kelīsāsından artuđ 'imāret görmedi anuđ dağı yıkuđ 4) gördi bu kere emr itdi ki tīz yapalar 'imāret ideler ammā ol perākende olmuş yahūdilerden 5) ba'zısı benū kıureyza ve benū'n-nażīre-
durur ħicāzda yeşrib medīne vilāyetine 6) nāzil oldılar ve ba'zısı girü kıudüse cem' olmuşdı ol arada mütemekkin olan 7) naşrānılerbunlar dağı āziryānus teküre şikāyet itdiler kaçadı çeri viri-
8)-bidi ħaşār itdiler mecmū'ın dutdılar kimin kıırdılar ve kiminkine esīr itdiler ve esīr olanı 9) yahūdilerüđ kiminüğ burnın ve kiminüğ kıulağın kesup şalıvırdiler şonra 10) āziryānus tekür

³⁵⁸ İsrā Suresi, 4. Ayet: "Biz, Kitap'ta (Tevrat'ta) İsrailoğullarına, "Yeryüzünde muhakkak iki defa bozgunculuk yapacaksınız ve büyük bir kibre kapılarak böbürleneceksiniz" diye hükmettik."

müstesķī oldı ol marāzdan ħalāş olmayup mürd oldı 11) andan şonra **zū'l-karneynün** dört yüz kırk sekiz yılında **osyānūs** 12) tekür pādişāh oldı 'īsānuñ ref'inden tā bu vaķite degin yüz altı 13) yıldur bundan şonra naşārānuñ 'ulemāsi ortasında iĥtilāf vāķi' oldı 14) anlardan el-'iyāzū billāhi kimi 'īsāya tañrı dedi ve kimi tañrınuñ oğlıdur dediler 15) kimi gökde maĥlūk olup meryeme ĥulūl itdi didiler kimi muṭlaķ maĥlūķdur

[81a]

1) didi kimi üçdür ol üçün birisi 'īsāyı gönderdi didi kimi tañrı 2) üç yüz altmış altıdur didiler ve kimi ṭamu uçmaķ vardur dedi ve kimi 3) yoķdur dedi kimi vaftiz mecmū'-ı ādemün tenine gerek didi kimi bilinden 4) aşığasına gerek dedi kimi 'īsā ĥaķ peygābardur maĥlūķdur ve uçmaķda 5) yemekve içmek ve cimā' itmek vardur dedi kimi yimek içmek ve cimā' itmek yoķdur 6) didi **ba'zılar** eydür iĥtilāfātuñ ibtidāsi bavles la'īn zamānında ve anuñ ṭaĥlīṭinden 7)ya'nī ħarışdurmasından ilerü idi imdi eger bu iĥtilāfāt ferden ferden 8) eger zıkr idesi olursavuz bī-fāyide ma'nāsiz ki kitāb uzun 9) ola ĥālbuki bunuñ ekşeri tevĥīd baĥşinden zıkr olmuşdur ve anlara cevāb 10) eyidilmişdür ve ba'zı iĥtilāfāt bavles-i la'īn zıkrinde geĥdi anlaruñ daĥı 11) cevābı hemān yukāru uşūl-i kelāmdur naĥl itdügümüz cevāpdur pes ol 12) sebebden 'īsā dīninde yüz diyüp naşrānılık da'vīsin idenler bu mühmel 13) delīlleri delīl idinüp naĥl itdiler anlaruñ ba'zı sözlerin naĥl itdügise 14) ne var ammā adların zıkr itmedük adları sözlerine ve delīllerine beñzer 15) mühmel olduğı-çün evet birkaĥ keşīş ki fāzıl kişileridi 'īsā dīni içinde

[81b]

1) ĥaķ söz söylediler ol mühmel i'tiķāda uyanlar dirilüp anları nefy itdiler cemā'ate 2) koymadılar **zū'l-karneynün** beş yüz on altı yılında ki ol zamānda 3) **surus** tekür idi iki keşīş zāhir oldı birinün adı **arṭimun** 4) ve birinün adı **navurṭus** idi bu iki keşīş eyitdiler ki 'īsā insān-ı 5)

maḥẓdur ve maḥlūk ḳuldur ve anuḡ rūḥ-ı şerīfī ḥaḳ celle ve a'lādandur bunlardan 6) bu sözi işideler ve işidicek dört yaḡadan esākıfe bosḳoboslar ve medre- 7)-boldiler cem' olup bu ḥaḳ sözden ötürü āferīn itdiler ki ayruḳ cemā'ata 8) girmeyeler ki ašlā nefy itdüklerinüḡ vechi yok **zū'l-ḳarneynüḡ** biş yüz altmış 9) dört yılında anṡākiyye şehrinde **fulās-ı simsaṡī** derler bir keşiş zāhir 10) oldu on beş yıl ol şehre medreboldi oldu dāyim eydürdi ki allāh 11) birdür ṡoḡmadı ve ṡoḡurmadı 'īsā taḡrınınuḡ oḡlı didükleri mecāzdur ve 'īsā 12) meryemden öḡdin yoḡdı 'īsā insān-ı maḥẓdur taḡrı degüldür ḥaşā ḥaḳ 13) peyḡambardur diyü dāyimā sözi buydı bu miskīnüḡ bu ḥaḳ sözün işidicek 14) iskenderiyyenüḡ ve ḳudüsün ve sīsün ve istanbuluḡ medreboldileri cem' 15) olup āferīn itdiler bu bīḳāre vefāt idince ḳavlünḡde durup dönmedi

[82a]

1) **zū'l-ḳarneynüḡ** altı yüz on yedi yılında ḳoşandin-i kebīr ki istanbulı yaptı 2) otuz üç yaşında pādişāh oldu ve pādişāhlıḡınınuḡ üçüncü yılında emr itdi ki 3) istanbuluḡ şimdiki bārūyı yaptılar bu dāyire-i bārūnı şimdi var ḳoşandin 4) ḥükmiyle yapılmışdur bundan öḡdin bu istanbuluḡ adı yunān dilince 5) **buzantiya** adı ve rüm dilince bunun adı **vezandiya** adı ḳoşandin 6) ḥükmiyle yapıldı anuḡçün ḳoşantiniyye diyü ad virdiler şimdi rümca 7) ḳoşandinopoli dirler ba'zılar eydür 'īsādan ḳoşandine deḡin ḥiḳ 8) bir rüm pādişāhı naşrānī olmadı niteki geḳen rüm tekürlerinde zıkr olındı 9) **ba'zılar** eydür āziryanusdan berüsi naşrānīdur didiler rümlar **tārīḡinde** 10) şöyle dirler ki evvel vaftiz olup naşrānī olan budur pādişāhlıḡınınuḡ 11) yedinci yılında roma vilāyetinde ḳaşd itdi **muḳsistus** adlu bir teküri 12) vardı anuḡla uğraşdı ve şıdı roma feth itdi bu ḳoşandinüḡ 13) teninde baraş var idi ve bu şehirde bir keşiş vardı adı **usaniyus** 14) idi anuḡ baraşına du'ā ḳıldı baraşı gitdi ol sebebden i'tikād 15) idüp naşrānī oldu bundan şoḡra bu keşişün etbā'ı yahūdiler zulminden

[82b]

1) kelīsāmuz yıķıldı diyü Őikāyet itdiler yahūdileri segitdi ve bunların kelīsāların 2) yapırdı girü istanbula müteveccih oldu pādīŐāhlığına meŐgöl oldu 3) ve dađı bu ķoŐandin-i kebīr roma vilāyetine ve mīŐır ve ĥabeŐ ve yemen ve hind ve ‘acem 4) ve deŐt vilāyetine ĥüküm itdi rūm ve bulğar ĥod elinde idi ve tevārīĥ-i ebū 5) yezīd-i belĥīde eydür ki bu ķoŐandin ķaŐd itdi ki iskender gibi mecmū’-ı iķlīmi 6) geŐt-i güzār ide dōrt yüz biĥ ve otuz biĥ er tamām yaraķlı muķātil çeri 7) cem’ itdi evvel ‘acem iķlīmine yürüdi **sābūr ođlı** bayrām³⁵⁹ pādīŐāh idi 8) anuĥla ‘azīm cenk idüp ‘ākıbet Őıdı ‘acem iķlīmi elinden aldı ĥattā 9) derler ki anuĥ ĥarācıyla istanbulı yapıdı ve **zū’l-ķarneynūĥ** altı yüz yigirmi 10) beŐ yılındaydı **ķoŐandinūĥ** pādīŐāhlığında on beŐ yıl geçmiŐdi 11) ve derler ki bu ĥoŐ muvaĥĥīd idi iĥtilāfāt naŐārādan ķatında ĥīç 12) nesne naķl olunmamıŐdı girü roma vilāyetine ve frengistāna dōndi ol 13) vaķıtta iskenderiyye Őehrinde **aryus** adlı bir fāzil keŐiŐ varıdı 14) bir gün minbere ķıķdı va’z itdi ol va’zınūĥ içinde ‘īsānūĥ 15) maĥlūķluđına iŐāret iderek geçdi ĥavğā büyüyüp urmasun diyü

[83a]

1) ayrıķ söze baŐladı zīrā ki ol vaķıt bu naŐārā ķatı azmıŐdı 2) her biri ‘īsā ĥaķķında didüĥin dirdi niteki iŐāret itdük 3) bir gün bu aryus girü minbere ķıķdı va’z içinde Őarīĥ eyitdi ki 4) **inne’l mesīĥa ‘abdūn maĥlūķun** ya’nī ‘īsā maĥlūķ ķıldur didi 5) iskenderiyyenūĥ ol zamānda **iskendurus** adlı bir medrebolide 6) vardı bu sözi aryusdan iŐidicek mīŐıra ta’alluķ-ı vilāyetden yüz 7) medrebolide ĥaber itdi cem’ olup geldiler aryusı ve anuĥ i’tikādına 8) dōnüp ‘īsāya maĥlūķ diyeni cemā’atden maĥrūm idüp aförīz itdiler 9) ol sebebden Őırdı aryus vilāyetinde ķoŐandin teküre Őikāyet 10) itdi ĥaķ söz didüĥüm içün iskendurus sözine uyup mīŐır 11)

---

³⁵⁹ Őāpūr ođlı Behrām

vilāyetinün medrebolidleri dirilüp beni aforīz itdiler didi tekür 12) biti yazdı dilek itdi kon cemā'at ortasında girsün imāmlığında 13) olsun dedi iskendurus rāzi olmadı olmayınca aryus döndi 14) yine teküre vardı tekürün dahı i'tikādı evvel aryus i'tikādında- 15) -ydı bu nesneyi göricek dört yaña iqlīmine biti yazdı eyitdi

[83b]

1) **şūret-i mektūp** iy benüm memleketüm uluları bilmiş olasız ki benüm 2) katumda ve gönümde dīnden yigrek ve dīnden görklü nesne yokdur zīrā 3) tañrıdan korķumak ve aña yakın olmak toğru dīnledür benden öñdin 4) anṭākiyye şehrinde dīnçün cem' olmışsız şimdi dilerin ki **nikyāda** 5) iznikde cem' olasız zīrā 'ilmün ortasındadır ve havāsı 6) hoş mu'tedil yerdür ve üçünci baña yakındur dilerin benden dahı 7) sizün cem'iyetünüzde hāzır olam bahş idesiz haķ dīni ve haķ mezhebi 8) kañısını baña gösteresiz ben dahı anuñ üzerine olam 'ālet-ta'cīl iznik 9) şehrinde hāzır olasız ba'zılar eydür üç yıl içinde cem' olabildiler 10) evvel gelen 'ulufisin-idi tā bahş tağılınca-'-dı çünki cem' oldılar 11) rūmda teküre biti yazdılar mecmū'ı tamām oldu diyü bildürdiler ol dahı 12) iznike geldi ol cem' oldıkları zamān **zü'l-kaṛneynün** altı yüz 13) otuz altı yılında idi **koşandin** tekürlüğünün toķuzuncı 14) yıl-ıdı ve aylardan **hazirān** ayınuñ evvel güz ayınuñ toķuzuncı 15) günüyidi ve bu mecmū'ı içinde adanür kişiler ki her iqlīmden geldi işbu

[84a]

1) zikr olanlardur roma şehrinden **nayṭunus** ve iskenderiyyeden **iskenderus** 2) ve uruşlimden kuds-i mübārekden **maķaryus** ve sāmire şehrinden 3) **hurnāus** ve mısış şehrinden **nikitūs** ve hışımdan hışımdan 4) **ontolyus** ve anṭākiyye şehrinden **ıstānus** ve nuşaybin şehrinden 5) **ya'ķūb** ve **mārāfrām** ve deşt iqlīminden **irsāynus** ve ṭarsūsdan 6) **ṭadus** ve şaķlebeden ya'nī üngürüsden ba'zılar şaķālibe maşrıķ 7) tarafında bir ṭāyife var anlardur fi'l-cümle ol ṭāyifeden **yovanus** 8) bu

mecmū'ı eṭrāfdan iznik şehrine cem' olup ve bu zıkr olınan- 9)-dan ayru eṭrāflardan niçe biḡ keşīş cem' oldılar bu mecmū'ından üç yüz 10) on sekiz keşīş iḡtiyār itdiler on ikisi işbu yukaru zıkr olınandır 11) bākīsinüḡ adını yazmaduk bilā-fāyide taṭvīl-i kelām ola diyü fi'l-cümle 12) çün bu gelenden üç yüz on sekiz bosḡopos keşīşleri 13) iḡtiyār itdiler ḡoşandın teküri daḡı bunlardan yaḡa müteveccih oldı 14) bunlar eyitdi iy melik imdi biz ne dirsevüz uyar mısın ki biz saḡa 15) ḡaḡ dīn gösterevüz i'tikādnāme ise yazavuz dāyim ol i'tikādda

[84b]

1) ṭurasın varyus mezhebine gireni men' idüp ḡaḡḡından gelesin 2) dediler miskīn ḡoşandın daḡı eyitdi ki benüm daḡı maḡşūdım budur ki ḡaḡ 3) zāhir ola ve bu ḡalḡuḡ i'tikādında ḡalel ḡalmaya bunlar melikden bu sözi 4) işidicek bu üç yüz on sekiz keşīş ellerine ḡalem alup ittifāḡıla bir 5)bir i'tikādnāme düzdiler i'tikādnāme-i naşārā inanalum bir taḡrıya ki 6) atadur zābiṭü'l-küldür yeri vü ḡöḡi ve ḡörineni ḡörinmez yaradıcıdır ve inanalum 7) ol bir rabbe ki adı mesīḡdür taḡrınuḡ oḡlıdır ḡāşā ve şem ḡāşā ṭoḡmışdur 8) mecmū'-ı zamāndan öḡdin nürdür nürdan ṭoḡmış maḡlūḡ degüldür 9) atasınuḡ cevherindendür ḡiç ayrulıḡı yoḡ yerde ve ḡökde ne ki varısa 10) anuḡ elüindedür bizümçün ve bize ḡalāş virmeḡiçün ḡökden indi 11) meryem-i 'azrāya ḡulül itdi ve mütecessid olup yürüdi bizüm-çün 12) çok zaḡmet çekdi ve ḡudüsün vālisi filaṭus zamānında dutuldu 13) aşıldı öldi defn itdiler üçünci ḡün girü dirildi ve ḡöḡe ḡıḡdı 14) atasınuḡ saḡ yanında oturdı diyü bu i'tikādnāmeyi yazdılar 15) ḡoşandın tekürün öḡinde ḡodılar ariyus miskīn ḡoşandın

[85a]

1) tekür öḡinde nefy idüp başarmadı aforīz itdiler ve işbu kāfirler bu aşılsun 2) aşılsun ilerü varmayacak söz üzerine ittifāḡ idüp ḡoşandın teküri uydurdılar 3) āḡıbet bu mezheb ki

koşandine telkîn itdiler ve yazup öjinde kodılar 4) bavles-i la'îñün melkaya telkîn itdügi mezhebdir el-hâletü hâzihi istanbuluñ 5) ve selânîkün ve işbu ilün rümîlerün ekşeri bu mezheb üzerine- 6)-dür **andan girü** tevârihde gelmişdür mecma' hemân bu koşandin mecma'ı olmadı 7) belki bundan öjdin **engüriyyede** mecma' olup yigirmi dört kânün 8) komışlardı ve bir def'a **dañı anâkiyyede** mecma' olup toksan 9) poskolos keşîş yigirmi beş kânün komışlardı ve bir def'a **dañı** 10) şâm tarafından yaña deniz kenârında **kayseriyye** derler bir şehr var yüzden 11) artuğ boskobos cem' olup yigirmi kânün komışlardı ve bir def'a 12) **dañı lâziyyede** cem' olup on toksuz kânün komışlardı **ve iznikumidde** 13) cem' olup on altı kânün komışlardı ba'zılar eydür bu mecma'lar koşandin 14) tekürden öjdin idi ba'zılar eydür bu mecmû'ı kimi koşandin zamânında oldı 15) ve kimi oğulları zamânında oldı ba'zılar eydür engüriyye mecmû'-ı koşandinden

[85b]

1) öjndi bākîsi şonra idi **ve imdi iy müslümân** lardın ki dîn-i beyzâ 2) aq dîn içindesiz şükr eyleñ ki bizüm sulţānumuz ve rehberimüz muhammed resülullāhdur 3) andan şonra anuñ aşhâbı andan hulefâ-yı râşidindür haq te'âlâ celle ve 'alâ mecmû'muzı 4) dîn zâ'ifliğinden ve dîn içinde tayanmağdan şaklaya ve resülullāh hazreti 5) gösterdügi yolundan irmeye âmîn yâ rabbe'l-âlemîn **imdi** görüñ ve fikr idüñ 6) bir milletün ki i'tikâdnâmesi işbu yukaru zıkr olınan evlâdın taaşsubı-çün 7) bu kadar cem'iyet ola henüz qarâr dutmaya anuñ gibi milletün ne dîni ola ve ne i'tikâdı 8) ola çünki bu üç yüz on sekiz boskobos arıus ve anuñ mezhebinde 9) olan boskobosları âftîz itdiler bularuñ ba'zısı tekürden korqup 10) ve ba'zısı cemâ'atden mahrûm olduğı-çün bu üç yüz on sekiz kişün 11) mezhebine döndiler **ammâ** iznikumid medrebolid **losanyus** ve iznik 12) medrebolid na'us ve arıus mezhebinden çıkdılar mesîh 13) 'isâ 'abdü'l-mahlûkdur didiler

bundan sonra döndiler bu cem' olan keşîşler 14) **koşandîn** teküre telkîn itdiler eyitdiler ki emr eyle iklîmünde ne kadar kitâp ki 15) aryus mezhebinde bulalar oda yakalar tâ ki ol mezhebde kimse olmaya

[86a]

1) **koşandîn** tekür dahı çevre illerine biti yazdı ve hüküm itdi ki işbu üç yüz 2) on sekiz kişi ittifâkla bize gösterdikleri dîni dutasız ve i'tikâd ide ve muhâlefet 3) ideni oda yakasız ve aryus mezhebinde bulduğunuzu ve kitâpları dahı 4) mecâl virmeyüp oda yakasız şimden girü mecmû'unuz benüm girdüğüm ve i'tikâd 5) itdüğüm dîne giresiz ve i'tikâd idesiz didi **ve bundan sonra** ki **koşandîn** 6) tekürün altmış beş yıl 'ömri oldı ? ömri yetdi otuz üç 7) yılın pâdişâhlık içinde geçürdi 'ömri âhıra yitdüğün göricek üç oğlı 8) var idi ulu oğlunun adı **koşandîn-i ekber** ve ortangı oğlı adı 9) **koşandîn-i aşgar** ve kiçi oğlunun adı **koşus** bu üç oğlına 10) mecmû'-ı taht yerindeki iklîmi kısmet itdi rûm vilâyetindeki tahtı 11) istanbul ve aña tâbi' şehrlere ve adaları tâ kuds-i mübâreke ve dımışka 12) ve anşakiyye ve rûhâya ve erzurûma varınca **koşandîn-i ekbere** verdi 13) ve maşriq tarafın hıfâyâ çıkınca ve deşt iklîmin **koşandîn-i aşgara** 14) verdi frengistânı ve dahı taht ki roma şehridür ve engürüs vilâyetin ki 15) şakâlîbe derler ve berber iklîmin ki qaralar olur ve mışır vilâyetin **koşusa**

[86b]

1) virdi bundan sonra **zü'l-karneynün** altı yüz kırk iki yılında **koşandîn-i** 2) kebîrün bunların atasıdır iznikumid şehrinde vefât itdi ulu oğlı 3) **koşandîn-i ekber** altun tâbüt içine koyup istanbula getürdi bunun vefâtı 4) haberin cümle 'âlem işidicek efrâfdan qarî beglerden ve begler oğlanları ki 5) **koşandîn-i kebîr** korkusından zebün olmuşlardı her biri zâhir olmağa 6) başladı **evvel** fûrüs pâdişâhı **melik şâbûr** geldi nuşaybin vilâyetin 7) harâb itdi taraşladı ve şehri berây

egritdi alamadı girü döndi 8) andan sonra ol vilāyetuñ naşārāsın hemîşe incitdi bu koşāndin-i 9) ekberüñ ol ili qorūmaq elinden gelmedi ve bunuñ i'tikādın atasınlayın 10) iznikde üç yüz on sekiz kişi düzdüğü dīn üzereydi 11) **ve ammā koşāndin-i aşğar** ki maşrıq tarafına melik idi aryusiyye 12) mezhebine girdi bu dağı 'īsā haq peygambardur ve maḥlūk ḳuldur didi 13) bu i'tikādla kendü ilinde vefāt itdi **ve ammā** ḳoşus 14) ki roma şehrine ve mağrib tarafına melik oldıydı ol dağı ne anası 15) dīnine ve ne aryusiyye mezhebine aña i'tikād idüben bu kelāmı dirken

[87a]

1) aşığa ili içinde yağı belürdi anı gārāt itmege vardı anda 'azīm 2) ceng oldı ittifāk ol cenkde dutuldu anda vefāt itdi bu iki 3) ḳardaş vefāt itdügin koşāndin-i ekber işidicek anṭākiyyeye çıkdı 4) iline istimālet haberin gönderdi ol aracıḳda 'adl izhār idüp 5) otururken nāğāh haber geldi ammuñ oğlu **bevliyānus** mağrib iqlīminde 6) zāhir oldı berber iqlīmın urdı ve mısır vilāyeti uydı ḳaşdı 7) roma şehrin almaḳdur dediler bu dağı çeri cem' idüp ki vara anuñla 8) muḳābile ola ilden çıkara yolda giderken çok ğuşsa vü fikr ve ḳaḳımaq 9) 'arız oldı ol sebebden vefāt itdi ammā on üç yıl 10) beglik itmişdi bundan sonra bunlaruñ ammusı oğlu **bevliyānus** 11) koşāndin-i kebīr yerine pādīşāh oldı otuz bir yıl 'ömri oldı ammā 12) iki yıl dört ay beglik itdi ve bunuñ beglik zamānında bir kez ḳatı yer deprendi 13) yigirmi iki pāre şehir aşığa geçdi ve dağı bu **bevliyānus** beg olduğı 14) yıl ḳükm itdi ki her ḳavm dīnlü dīnin ve mezheblü mezhebin izhār ide 15) ḳalka bahāne gerekdi şol ḳadar mezahibi izhār itidler ki vaşf itse olmaz

[87b]

1) gördi naşārādan çok ihtilāflu dīn yok emr itdi ne ḳadar ki kendünüñ 2) iqlīminde kelīsā varsa altunuñ ve gümüşin ve cevāhirin alalar ḳazīnesine ḳoyalar 3) bunuñ ḳükümin dutup cemī'in

aldılar bundan sonra nāgāh otururken haber geldi 4) ilinün uçm fürs geldi urdı dediler çeri cem' itdi fürse 5) karşı çıktı fürsün pādīshāhı **şābūr oğlu behrām-ı cūr**³⁶⁰ idi iki çeri 6) birbirne muqābil oldılar bevliyanus alayların öğütleyüp düzerken bir fārsī 7) ok atdı bunun alınına dokundu fi'l-hāl semedi vefāt itdi rüm 8) çerisine hezīmet olup kaçdılar **zū'l-ķarneynün** altı yüz yetmiş beş 9) yılında rüm vilāyetine kayşer **lusaynus** oldu ol dağı bir yıl beglik 10) itdi naşbīn vilāyetine çıktı behrām-ı cūr la şulh itdi ve iznikde 11) üç yüz on sekiz kişi düzdügi dīn üzerine vefāt itdi **bundan** 12) **sonra** rüm vilāyetine kayşer vālisi oldu ol dağı on dört yıl 13) beglik itdi bunun zamānında istanbulda ve iznikde çok yer deprendi 14) iznikün ba'zısı aşığa geçdi şimdiki hālde dağı yaluda dīvārları 15) gözünü turur ve begliginün ön dört yılı yetecek çeri cem'

[88a]

1) idüp 'acem iklīmine kaşd itdi çıktı yolda işhāk-ı rāhib dirler 2) bir ruhbāna uğradı andan isti'ānet diledi ol ruhbān varma 3) şınursın didi eslemedi elbette yürüdi behrām-ı cūr dağı karşı gelüp 4) 'azīm uğraşdılar rüm çerisi şındı vālisi kaçdı bir köye 5) düşdi ol köyi oda urdılar anuñla kaçup girenler bile yandı ammā bu vālis 6) aryusiyye mezhebindeydi iznikde düzilen dīne i'tikād itmedi 7) **zū'l-ķarneynün** altı yüz toksan yılında rüm vilāyetine kayşer **sezuyus** 8) on sekiz yıl beglik itdi ve begliginde şöyle emr itdi ki her kavm dīnlü 9) dīnine mülāzimet ide kimse kimseye i'tikādında ta'n itmeye ve 10) **zū'l-ķarneynün** yedi yüz sekiz yılında rüm vilāyetine kayşer **armadiyus** 11) oldu ve on iki yıl beglik itdi ammā tamām 'ömri otuz iki 12) yıl-ıdı ve bunun beşinci yılında ve behrām-ı cūr vefāt itdi anuñ oğlu 13) **melik yezdicerd** fārs iklīmine pādīshāh oldu ve on ikinci yılında 14) kendüye çok hastalık 'arız oldu **navidasysus** adlu sekiz 15) yaşında bir oğlu vardı kendü yerine kayşer dikdi **zū'l-ķarneynün**

---

³⁶⁰ *Behrām-ı Gür

[88b]

1) yedi yüz yigirmi yıldır bu navıdasyus dağı sekiz yaşından kırk iki yaşına 2) varınca rüm pâdişâhı oldu cemî'-i 'ömri elli yıl-ıdır bunun zamânında birkaç 3) nesne 'acâyib vâkı' oldu cühüdlardan anı beyân idelüm **bunun zamânında** 4) ıkrıtiyye lāsında³⁶¹ cühüdlarından mūsâ adlı bir kiři çıktı gökden indüm 5) ki mūsâ bin 'imrân gibi sizi işbu muhâlifîñüz ve size zahmet ider kavmden 6) kırtaram didi çok naşâyiğ nakl itdi cühüdlar dağı bunun sözine inandılar 7) ve sözine ve fi'line i'tikâd getürdiler ittifâk-ıla bir gün deniz kenârına geldiler 8) bu kiři eyitdi ben **işbu** denize girürin veğazreti mūsâ bin 'imrân gibi 9) sizi selâmatlığa çıkaruben size gerekse başa uyasız didi dağı 10) kendüzin atdı çok yahüdiler bunu göricek bunun ardınca 11) kendülerin atdılar bâkı kalanlar gördiler ki bunlar garğ oldu birisi 12) çıkmadı bunlar dağı yığlındılar denize girmediler bu girmeyenler dağı kimi 13) i'tikâdı gidüp naşrânî oldu ve kimi kendü dîninde bâkı kaldı 14) ve bunun zamânında idi ki aşhâbü'l-kehf uyğularından uyanup 15) yemliğâyı bâzâra gönderdiler hağ te'âlânun izniyle geldi gördi

[89a]

1) ki kavm bir dürlü dağı ölmüş girü döndi vardı mağâraya girdi 2) yârânlarına bu kavmun azğunluğların haberin virdi kışşaları hod 3) meşhürdur girü yatdılar ol mağâraya kapandılar ayruğ kimse girmedi 4) bu pâdişâh zamânında çıktı didükleri şol vağite rast gelür ki 5) dağyânus 'îsâdan şonra ola ve bunlar mağâraya girdüğü hod 6) meşhürdur dağyânus zamânında idi ve bu dağyânus şol rüm 7) pâdişâhlarındandır ki 'îsâdan öndindi pes bu rümlar 8) târiğinde bu pâdişâh zamânında çıktı didükleri râst gelmeye zîrâ 9) kıur'an içinde işâret böyledür ki bu aşhâbü'l-kehf üç yüz tokuz 10) yıl uyudılar andan şonra uyandılar 'îsâdan tâ bu pâdişâh zamânına değın 11)

³⁶¹ Bu sözcük, muhtemelen müstensih tarafından yanlış yazılmış olmalıdır. Doğrusu, "lāsında" değil, "adasında" olmalıdır. Çünkü, 96. varâğın b yüzünde 15. Satırda "ıkrıtiyye adasında.." ibaresi yer almaktadır.

hod dört yüz kırk yıldan artıktır ammā tevārīh-i ebū yezīd-i belhīde şöyle işāret 12) itmişdür ki
‘īsānuḡ ref’inden altmış bir yıl geçdükde daḡyānus 13) zāhir oldu ḡalkı mecūsiyyete da’vet itdi
bu aşḡbū’l-kehf 14) ‘īsā dīninde şālih yigitlerdi andan kaçup maḡāraya girdiler ve 15) bu zamān
şol zamāndı ki bavles-i la‘īn ‘īsānuḡ ümmeti ortasında

[89b]

1) fitne biraḡup kendüzin şonra öldürdi eyle olsa bu aşḡbū’l 2)-kehf zāhir olduḡı vaḡıt ya bu
pādişāh zamānında ölür veyāḡūd 3) az zamān öndin ölür ve bunun zamānında istanbulda ḡatı yer
deprendi 4) çok ‘imāretler yıḡıldı ve mecmū’-ı ḡalk ḡorḡusından şerherden taşra ḡıḡdılar 5) ve
bunun zamānında bir keşīş zāhir oldu ‘īsā ḡaḡḡında eyitdi ki ol ezeli 6) oḡul meryemden ḡiḡ
nesne almadı lākin meryeme ḡulūl itmezden 7) öndin döndi müteḡayyir oldu et ve ḡan oldu
meryeme geldi ḡulūl 8) itdi girü ḡıḡdı ḡiḡ meryemden aḡa nesne yapışmadı dedi 9) bu sözi cümle
işidicek iskenderiyyede olan elli posḡopos keşīş 10) cem’ olup bunu āforīz itdiler ve bu tekür
daḡı iznikde düzilmiş dīn 11) üzerine vefāt itdi **ve zū’l-ḡarneynūḡ** yedi yüz altmış iki yılında rūm
12) vilāyetine ḡayşer marḡayun oldu bu daḡı yedi yıl beglik itdi bunun 13) zamānında çok
bid’atler ve mezāhib-i fāsīde zāhir oldu ve niḡe dürlü 14) bī-tevcīh ḡānūnlar ḡodılar fi’l-cümle
bunun zamānında naşārā keşīşleri 15) biribirin āforīz itmekden artıḡ nesneleri yoḡıdı zīrā bir
def’a istanbulda

[90a]

1) mecma’ oldu ve bir def’a efsūsda ya’nī sīsde mecma’ oldu ve bir def’a 2) iznikde ve bir def’a
ḡalkūzūniyāda bir def’a anḡākiyyede mecma’ oldu 3) bu mecmū’ında her bir bed-baḡt keşīş ‘īsā
ḡaḡḡında birer herze söylerdi 4) söylerdi ol sebebden birbirine yardım idüp āforīz iderlerdi 5)
arada bu tekür daḡı mezhebsüz ḡayrān vefāt itdi **ve zū’l-ḡarneynūḡ** 6) yedi yüz altmış ḡokuz

yılında rûm vilâyetine kayşer lavenus oldu 7) marķayun kendü yerine naşb itmesiyle bu dağı on altı yıl pâdişâh oldu 8) bunun evvel begliğinde ‘acem vilâyetinde yezdicerd oğlı **pîrüz şâh** 9) **pâdişâh oldu** ve tevârîh-i ebû yezîd belhîde eydür bu pîrüz şâh zamânında 10) haķ subhânehu ve te‘âlâ yere şol resme bereket virdi ki her buğdaydan yedi 11) baş ve her başda yedi yüz dâne hâşıl virdi hem müfessirler dağı 12) bu nesneyi firüz şâhuñ zamân-ı şerîflerinde idi evet bu nesne bir çatı kız-13)-lıķdan sonra idi didiler bu tekürüñ zamânında anţâkiyyede ve sûriye 14) şehrinde şâmda yer deprendi çok yerler aşığa geçdi ve bunun toķuzuncı 15) yılında gün şöyle dutuldu ki mecmû‘-ı yılduzlar görindi ve bunun onuncı

[90b]

1) yılında maşrıķ tarafında çatı kızlık ve çekürgelik oldu hattâ it etin 2) yediler ve bunun on altıncı yılında pîrüz şâh vefât itdi anuñ oğlı **keyķubâd** 3) furse pâdişâh oldu ebû yezîd-i belhî tevârîhinde eydür bu keyķubâd ķan ve ‘ukûbed 4) sevmez ve hâlîm-nefs pâdişâhdı ol sebebden her ķavm kendü arzûlu 5) arzûsında oldu ve mezdekiyye ķavmi bunun zamânında peydâ oldu mâldâr 6) kişilerüñ mâlın kendülere helâl diyü aldılar şol ğâyete yetdiler ki sultân 7) ya‘nî keyķubâda ķaşd itdiler ki dutup haps ideler mecmû‘ı bir olup dutdılar 8) keyķubâd habs itdiler ve hâzînesin aldılar sonra **büzürmihr** hüsn-i tedbîrle 9) memlekete girü zapt itdi halkı uydurup başladılar mezdekîden keyķubâdı 10) kırtardılar girü pâdişâh oldu **zû‘l-ķarneynüñ** sekiz yüz iki yılında rûm 11) vilâyetine **ebistasyus** pâdişâh oldu bu dağı yigirmi yedi yıl beglik 12) itdi begliğinüñ evvel yılında çok zulm itdi nice ulu kişilerüñ 13) ođlancuķların boğazladı ve oķur ve yazı öğrenür ođlancuķları kırdı 15) naşârâ üzerine çatı tażyîķ itdi ki sebep oldu ki bunların dînlerin

[91a]

1) bir i'tikād üzerine bulamadı naşārā çün bu melikden bu nesneyi gördi 2) düpdüz ittifāk itdiler kimi taş kimi ağac alup kimi 'alet-i harbiyle bu 3) melikün üzerine hücum itdiler melik dağı bunların bu hālın böyle göricek 4) siz ne i'tikāda isenüz ben dağı ol i'tikāda döndüm dedi ve on 5) birinci yılında rüm şehirlerinde çatı kızlık oldu ve yigirmi ikinci yılında öyleyin 6) gün dutuldu ve öylece tutuldu ki gece gibi yıldızlar görindi **zü'l-karneynün** 7) sekiz yüz yigirmi toktuz yılında rüm vilāyetine **bustimānus** pādişāh oldu 8) bu dağı otuz toktuz yıl beglik itdi begliginün yedinci yılında rümle fārsī 9) furāt ırmağı kenārında cenk itdiler rüm şındı rümdan çok halk 10) kırıldığından furāta boğıldı ve ol yılda çatı kış olup kar düşdi çok 11) ağaçlar ve bağlar harāb oldu ve hayvānāt kırıldı ve sekizinci yılında gökden 12) ašlā yağmur yağmadı kızlık oldu ve çeşmeler suyu eksildi ve çatı vebā oldu 13) ve toktuzuncı yılında berber vilayeti roma şehrine yağı oldu ve anuñ vilāyetine 14) galebe itdi ve gökde süğü gibi bir nesne zāhir oldu kırk gün tururdu 15) ve bunun begliginde keykubād vefāt itdi anuñ oğı **nüşirevān** ki aña kisrā dirler

[91b]

1) furse pādişāh oldu bundan böyle ne kadar 'acem begleri geldiyse ekāsir dediler 2) bu ekāsire cem'-i kisrādur kırk yedi yıl yedi ay beglik itdi ve bu melik berber 3) ve şakālibe iklīmin yağı olduğın işidicek ol iklīme gitdi bu yağıdan 4) fārs pādişāh **keykubād** oğı kisrā anākiyye şehrine geldi muhāşır itdi 5) aldı kavmin nüşirevān bāb-ıla 'acem geçürdi ki hārūt ve mārūt 6) anda aşılmışdur ve ol ilde anların-çün bir şehir yaptı ve adın anākiyye kodı 7) ve bākī kalan rümdan harāc aldı ve türkistān pādişāhı haqānla 8) muşāhire itdi kızın aldı tā ki yardım ide ol sebebden kişmīri ve serendībi 9) aldı ve yemenden habeşe beglerin kodı çıkardı ve beglik içinde seksen biñ 10) mezdekiyye kırdı ve begliginün kırkınıcı yılında **muhammed resūlullāh** toğıdı arada 11) iki yıl geçdi rüm pādişāhı bu satimanus dağı berber ve şakālibe ikliminden 12) girü döndi istanbula

çıkıdı gördi ki furs pādīshāhı ilin hārāb 13) eylemiş ve anākīyyeyi almış çeri cem' itdi 'acem tarafına çıkıdı dört yıl bī-tamāmihi cenk itdiler bununı begliginüñ on altıncı yılında 'aceme hezīmet oldu çok halk kılıcdan geçdi ve çok şehirler hārāb oldu ve niçe

[92a]

1) biñ halkı esīr idüp girü rūma döndiler 'acemün hezīmetine bu sebep oldu ki içlerinde 2) hastalık bulundu çeri dañı bayağı gibi niçelerinde tedbīr issi bulunmadı bunları ğāfil 3) oladı ol sebebden ötüri **ammā merzubān dirler kistrānuñ** bir cihān pehlivānı 4) var idi aña haber olundu ol dañı biraz bahādırlar ile ve yaraqlı yigitler ile ardın 5) alup rūmuñ ardına düşüp bir gece 'ale'l-ğafle yaturken bunları başup 6) bunları şıdı alup getürdükleri esīrleri girü alıķodı ve bunlarabir kılıc ile 7) urdı ki özi kırtulup rūma vardı bunun on sekizinci yılında girü 8) kistrā ğalebe itdi rūhā şehrine geldi iki yıl muhāşır idüp alımadı girü döndi 9) bununı yigirmi sekizinci yılda rūm-ıla 'acem arasında şulh oldu tā buştimānus 10) vefāt idince şulh bākī oldu ve **zü'l-ķarneynün** sekiz yüz toķsan 11) bir yılında rūm vilayetine **ķabāriyus** āhir pādīshāh oldu bu dañı dört 12) yıl beglik itdi ve bununı zamānında **nūşirevān oğlı hürmüz** pādīshāh oldu 13) buña dañı kistrā derlerdi ķatı zālīm ķopdı ol sebebden türkistān 14) ve yemen ve sind ve hind yağı oldu ve bununı zamānında fursle rūm ortasındağı 15) 'ahd bozuldı çok cenk oldu sonra ķabāriyus tekür kistrāya biti

[92b]

1) yazdı ya şulh idelüm arada halk rāhat geçsün veyāhūd cenk olsun 2) ayrıtlaşalum didi şulhe rāzı olmadı ķabāriyus tekür çerisin müheyyā 3) kıldı va'de itdüklerin çıkıdı kistrā ol araya gelmedi bir ayruķ yerden 4) rūma indi urdı yıķdı girü döndi ķabāriyusa haber oldu ki kistrā 5) ilünj urdı yıķdı diyü ķabāriyus ķatında bir bahādır tīr-endāzi vardı 6) adı **murik** idi mecmū'-ı çerinün başı oldu ana çeri ķoşup arķurıda 7) gönderdi ve yetdi 'acem leşkeriyle buluşdı 'ale'l-ğafle başup şıdı

mecmū'-ı 8) esīri ellerinden aldı ve çerisinden kırk biñ kişiyi esīr itdi ve aldı ṭabāriyus 9) tekürdi bu daḥı emr itdi ki bu kırk biñ esīri kıbrus adasına 10) dökdiler ve murikūñ bu işi be-ğāyet hoş gördi güyegü idinüp kızın 11) buña virdi ve bu yıl içinde anṭākiyyede yer deprendi iki büyük burc yıkıldı 12) ve bu yıl içinde yay günlerdeki 'arabça aña şayf dirler kıatı yağmur yağdı ve yerle 13) gök arası karanulık oldu ve bu yıl içinde rüm vilāyetinde putperest 14) bulundu mecmū'mın kırdılar ve kendü iznikde düzilmiş dīn ve mezāhib üzerine- 15) -ydi murik daḥı vaşiiyet itdi ki ol dīnde ola dördünci yılda

[93a]

1) vefāt itdi ve **zū'l-karneynün** sekiz yüz toḫsan biş yılında rüm vilāyetine 2) **murikūs** pādişāh oldu bu daḥı yigirmi yıl beglik eyledi eyü ḥulḫlu 3) ve me'āmelesi gökcek sözi gökcek ve miskīnler-çün ṭa'ām idüp yedürürlerdi 4) dördünci yılında istanbul içinde kıatı vebā oldu 5) dört yüz biñ kişi helāk oldu ve beşinci yılında fūrs pādişāhları ortasında 6) 'adāvet düşdi **behrām şevīn** dirler ya'nī kistrānuñ ḥürmüzün bir cihān 7) pehlevānı var idi deylem vilāyetin ve türkiştān vilāyetin mecmū'-ı begler ile 8) urmağa gönderdi vardı ol ili fetḥ itdi andan dönüp yaña gelürken 9) mecmū'-ı beglerle düzıldı kistrāya 'āşī oldu ve kendünün iç adamların 10) gönderdi ḥürmüz-i kistrānuñ kıatındağı vezīrlerin ve pehlivānların düzdi 11) ṭutdılar ḥürmüzün gözin çıkardılar ve ḥabs itdiler behrām-ı şevīne ḥaber gönderdi 12) behrām gelince bunlarun ortasında muḥālifet düşdi tīzcek ḥürmüz oḫlı 13) ibreveyzi pādişāh getürdiler buña dedesinleyin kistrā dediler bu ḥaber behrāma 14) irişdi behrām daḥı tevaḫḫuf idüp ādem gönderdi ve eyitdi ki ya ilden 15) çıkısun ya ḥod uş üzeriñe vardum ki benümle cenk itmege tāḫātün

[93b]

1) var ise urasın didi anuñ adamından öñdin bir kiři geldi mecmū'-ı 2) beglerüñ ki behrāmıla düzöldüñ ve deylem vilāyetin feth itdüñ ve atasınuñ gözi 3) düzginle çıkdüñ ve ol iklīmüñ çerisin dañı bile alup geldüñ haber 4) virdi anuñ sözine inanmayuvarurken behrāmıñ adamı geldi gördi 5) behrām ve bākī begler āşī olduğı muħakkağ oldu ve atında çeri yoğ nāçār 6) olup orğudı bir gice kendüzin uğurladı açdı biraç hizmetarıla rühā 7) şehrine geldi anda rūmuñ vālisi vardı aña kendüzin ve azıyyesin 8) bildürdi ol dañı atı 'izzet itdi şol ki hizmetden anuñ üzerine 9) vācibdi yerine getürdi bundan şonra tevārīh-i ebū yezīd-i belhıde eydür behrām 10) şöyle cenk itdi şındı atı za'īf düşdi beglerinden nu'mān- 11)-übni münzer derlerdi anuñ baħmūm adlu meşhūr atı vardı andan diledi 12) virmedi bir yigit atından indi eyitdi ki iy melik benüm hayātumdan bu ħalka 13) senüñ hayātuñ yigdür diyü al işbu atı bin şāyed ħağ te'ālā vire urtulasın dedi 14) kistrā ol yigidüñ atına bindi ve cenk iderek açdı rühāya geldi 15) düşdi teküre haber oldu tekür dañı 'izāz ile kistrāya biti yazdı

[94a]

1) ve bitide yazdı kerem idesiz menbiç şehrine varasız anda urasız tā ki size 2) yeter dürlü zād ü zevāde ve çeri viribiyem tızcek varasız düşman üzerine tā ki 3) iklīme müstevlī olmadın bulışasız ħağğından gelesiz dedi biti kistrāya 4) irişecek mü'tālī'a ıldı be-ğāyet şād oldu döndi **kistrā** ayşer 5) teküre biti yazdı şüreti budur **mektüb-ı kistrā** hürmüz 6) oğlı kistrādan atam ulum 'azizüm bevlī oğlı ayşer muriķe selām olsun 7) ba'd-ez-selām olasız ki pehlevānum behrām ve bākī beglerüm kim anuñlaydı mecmū'-ı 8) atam ullarındandı atamuñ ni'metin unuttılar ben anlaruñ mevlāsiyken benüm 9) başuma aşd itdiler eyle olsa ben dañı senüñ luğfunla ve keremüñe şığındum 10) zīrā kiři kendü mişli melike tevāzū' itmek yeg ki bī-aşıl kişilere dutsağ 11) olup yalvara ve melikler elinde ölmek yig andan ki kiři kendü ulları 12) elinde helāk ola bu dem

senüñ şefkatüne şıgınuğeldüm ve senden yardım 13) umageldüm nefsumi saña ısmarladum her niçe ki pâdişâhlığuna şığar ve lâyıkdur 14) anı 'âlet-ta'cîl idesin andan sonra ben garîbi mecmû'-ı ehliyle ve 'ayâliyle 15) senüñ sözüne ve emrüne mu'î' olur oğul bilesin ve's-selâm çünki

[94b]

1) çünki bu biti kayşer-i murik'e irişdi ve katında okutdı mecmû'-ı rûm 2) beglerinden sancak beglerin ve çeri başların ve şehriñ uluların cem' 3) idüp danışdı mecmû'ı eyitdi bu bâbda söz kayşerüñdür bir vechle 4) bakarsavuz eski düşmandur ağza geldi ve bir vechile dañı nazar idersevüz 5) maķâm maķâm-ı şefkat ve merhametdür zîrâ şıgınuğeldi sulţānumuzun 6) işāretine mevķūfdur didiler kayşer-i murik bu sözi işidicek gercek 7) dırsız çün bir pâdişāh bize şıgınuğeldi bizden aña yardım vācibdür 8) elden geldükçe yardım idelüm didi ve emr itdi ki tîz yüz biñ yaraķlu 9) muķātil er çıkaruñ ve kırk biñ dañı şöyle olsun ki kendülerin dört yüz 10) biñ çeriye urup dönmeveler didi ve bu zıkr olınan 'asker yanınca 11) kırk biñ filori ve yüz biñ gümüş ayru dört yüz biñ hil'at kemhā ve çukā 12) düzüñ ve becid çıkaruñ gönderelüm diyü emr itdi kayşer murik 13) kistrāya biti yazdı ve şüret-i mektüb-ı murik mesih kulu murikden 14) fārs pâdişāh oğlum kistrāya selām olsun ba'd-ez-selām bitüñ 15) geldi ve mü'tāli'a kılını kullaruñ senüñ üzerine serkeşlik itdüklerin

[95a]

1) bildürmişsin ve kişi pâdişāhlar elinde ölmek yeg andan ki kullar ve erāzile 2) elinde öle dimişsin yigitlere gökden ölüm ırak olsun düşmanlaruñ 3) ayağuna düşüp helāk olsun işde yardımcı çeri ve harāclık gönderdüm 4) azırğanmayasın kabül idesin in-şā'-allāhu te'ālā bereket ola imdi haķ te'ālānuñ 5) 'ināyetiyle hiç guşsa ve gam yeme ve kāhıllık itme düşmān üzerine yuri umarın ki 6) haķ te'ālā saña zafer ve nuşret vire düşmanuñ ayağı altına birağup hor ide 7)

girü evvelki mertebeye ve menzilüne yetüre inşā'-allāhü te'ālā **çünkü** kistrāya kayşerüñ 8) bitisi geldi okudu kıtı şād oldu ve çeri ve mālı gördi allāha şıgınuñ 9) düşman üzerine yürüdi **bu yañadan** behrām dahı kistrānuñ başın alup rüm 10) vilāyetine kaçduğın işidicek sürdi medāyin şehrine geldi eyle hāzīneye 11) müstevlī oldu mecmū'ın aldı kistrānuñ sarāyların oda urdı ve iline 12) yürüyüp kendüye da'vet idüp muṭī' itdi bu işe meşğülken nāgāh 13) işitti ki kayşer kistrāya mübālīga çeri ve māl virmiş girü iline göndermiş 14) uş il ucına geldi tīz behrām çerisin cem' idüp kistrāya karşı yürüdi 15) vāsıtıla medāyin ortasında cenk itdiler behrām şındı ve dutuldu götürdiler

[95b]

1) götürdüler ibreveyzün ya'nī kistrānuñ önüne bırağıdılar şol kadar degnek urdı ki önünde 2) ve depmeyle hod dehhāş oldu depmeye altında vefāt itdi ve mecmū'-ı aşhābı 3) kılıçdan geçdi kistrā şād oldu girü evvelkileyin memleketine pādişāh oldu 4) ve tahtına geçdi ve rüm beglerin hoş ağırladı ve kayşere ta'zīmle bitı yazup 5) gönderdi mālun ez'āfin gönderdi ve ortalarından geregi gibi dostluğ 6) bağıladı ve murikün meryem adlu kıızı varıdı kistrāya tezvīc itdi güyegü 7) idindi çün murik dahı arada muhkem dostluğ ve şulh olduğın 8) gördi beglerine ve sipāhī kavmine ra'yyet az ider oldu evvelki gibi iltifāt 9) itmez oldu ve çoğınun donluğın ve tımārların dutup virmedi nedür 10) düşmanum yokdur diyü niçün bunlara yok yere bu halka tonlu ve tımār virürem diyü 11) didi ammā bu bābda biçāre ilün sözine uyup sehv itdi ol sebebden 12) rümün ekşeri begleri ve uluları ve re'isleri erklü şehrinde cem' oldılar 13) ve tanışdılar didiler ki işbu pādişāhımız bize iltifāt itmez oldu ve rızkumuz 14) niçün kesdi diyü ne dirsiz gelin aramızdan birimizi beg dikelüm mecmū'umuz aña 15) uyalum ve sözinden çıkmayalum veyāhūd bir uğurdan başumuz alup bir ayruğ iklīme

[96a]

1) gidelüm ki 'ākildi eyitdi ki başumuz ƙanĝı iƙlīme alup varavuz ki biz bunuĝ elinden 2) ƙurtulavuz ammā yigrekki oldur ki arañuzdan birünüzü ƙabül idüp beg 3) dikesiz eger rāst gelürse hoş ve eger rāst gelmezse haƙ te'ālānuĝ 4) taƙdīrinde neyse eyle ola didiler bunlaruĝ ortasında bir mu'teber bahādur 5) ƙayşer ƙatında sözi geçer **fukās** adlu sancaƙ begi vardı bunlaruĝ bu cem'iyet-i 6) muriķenüĝ yigirminci yılında **ve zülkarneynüĝ** toƙuz yüz on dört 7) yılında idi ol sancaƙ begi **fukāsı** beg idinüp mecmū'sı aña uydı ol 8) zamānda ne ƙadar rüm begleri varısa fukās ƙatına cem' oldılar 9) uydı muriķe haber oldı bunı işidicek ƙatı ƙorƙdı vezīrlerin 10) cem' itdi işbu hāl nedür nicesi olmaƙ gerek dedi bunlar eyitdi bundan 11) artuƙ yoƙ ki başuĝ alup iƙlīmüĝ bir ucına ƙıƙasın şāyed saña daĝı 12) ba'zı il uyagelüp cenk idesin ve bu arada şimdi saña uyar kimse 13) yoƙdur dediler eyle olsun muriķ daĝı başın aldı ƙaçdı 14) **halküzünüyye** şehrine vardı fukās işitdi ki muriķ ƙaçdı 15) sürdi hazīneye geldi rüm beglerine ƙoƙ in'am itdi çeri alup

[96b]

1) muriķüĝ ardına düşdi ayarduvardı bu daĝı halküzünüyye 2) şehrine vardı muriķ andan ƙıƙamadı kendüzin dilenci şüretine 3) ƙoyup şehre düşdi rüm daĝı geldi bu şehre ƙondı dilenci şüretinde yürürken 4) gördiler bildiler dutup fukās ƙatına getürdiler fi'l-hāl mecāl 5) virmeyüp depeledi bu fukās daĝı sekiz yıl beglik eyledi bunuĝ zamānında 6) şām vilāyetinde a'zīm belā ve fitne zāhir oldı yahūdiler el getürüp ƙoƙ 7) naşārā ƙırdılar ve kelīsaların oda urdılar ve bu fukās naşārānuĝ üzerine 8) ƙatı harāc ƙoyup tazyīƙ itdi ammā kendü naşrānıydı kistrā muriķ öldüĝin 9) bu fukās rüma melik olduĝin işidicek rümle 'ahdi bozdı geldi 10) ƙoƙ illerin ĝarat itdi ve şehirlerin aldı ve engüriyyeye indi bir rivāyetde 11) fetħ itdi ve bir rivāyetde fetħ itmedi ammā

ilin urdı girü döndi ve bu 12) fuķās aşıl beg şoyından degüldi bununı begligi içinde ve **zülkarneynüñ** 13) toķuz yüz yigirmi iki yılında rüm vilāyetine pādişāh **herķıl** oldu ve otuz 14) bir yıl ve beş ay beglik etdi evvel yılında gemiye bindi fuķāsı isteyügitdi 15) ıķriyyə adasında buldı ve dutdı depeledi andan şonra istanbula

[97a]

1) geldi çeri cem' idüp anġākiyyeye çıķdı 'acem pādişāhı **ibreveyz şāha** 2) elçi viribidi şulġ talep itdi ibreveyz rāzı olmadı arada 'adāvet 3) düşdi ol zamānda fārs rüm üzerine ġalebe itdi ve bu ibreveyz şāhuñ 4) zamānında mekke şehrinde **muġammed resūlullāh** ġazretine vaġiy geldi da'vāyı 5) nübüvvet itdi ve ġalkı toġru dīne da'vet itdi 'abdullāh ibniġazāfetü's-sehmī 6) derlerdi bir şāġābenüñ eline biti virdi ibreveyz şāhı islāma da'vet itdi 7) ol bed-baġt peyġambaruñ bitisin yırttı ve peyġambar ġazretleri işitdi mezzeķallāhu 8) melikehu didi oldu ki şonra bununı üzerine ġalebe itdi aşıġa geliser 9) ammā tevārīġ-i ebū yezīd-i belġīde eydür çünki ebū ġuzāfe **muġammed resūlullāhuñ bitisin** 10) ibreveyz kisrā anuñ bitisin yırttı bundan yemen iķlīminde ķoduġın emīre ki adı 11) **bāzān** idi biti yazdı ki mekkede bir ķulum baġa 'āşī oldu dīn 12) çıķardı beni kendü dīnine da'vet itdi tīz iki ķişi ġönderesin varalar anı 13) dutalar baġlu ķatuma ġetüreler ve eger gelmez ise başın ġetüreler bu iki ķişi bāzāna 14) ġönderdi geldiler ki muġammed resūlullāh ġazreti dutalar **muġammed resūlullāh** 15) ġazreti bunlaruñ yüzüne baķdı eyitdi melikünġizi kendü oġlı filan sā'atde

[97b]

1) ve filān ġünde dutdı ve depeledi girü döndiler ellerine geldiler ġördiler resūlullāh 2) **ġazreti** nice dediyse eyle olmış biz girü herķıl sözine geledüm ve herķıluñ 3) beşinci yılında fārs ġelüp ķayseriyye şehrini ve ķudüsi ve anġākiyye şehrini fetġ 4) itdi ve sekizinci yılında fürs

iskenderiyyeyi ve anuñ nevāhisini ve yemen iklīmini 5) feth itdi ve nübī'yyeyi ḥabeşistānı ġārat itdi on birinci yılında 'arab medīne şehrinde 6) ḥareket itdi ya'nī **muḥammed resūlullāh ḥazreti** saltanat ve pādişāhlık tertībiyle 7) ol vaqıt depreşdi ve sancağ götürdi ve bedir cenginde kıreys kabīlesinüñ 8) ve beglerin ve re'īslerin kırdı ol vaqıt **zülkarneynüñ** tokuz yüz 9) üç yılı tamām olmışdı ve herķılıñ on beşinci yılında fürs rodos 10) adasına girüp ġārat itdi ve ḥüküm itdi ki ne kadar rüm şehri ki 11) feth itmiş ola kıymetī mermerlerin medāyin şehrine eleteler ḥalka bu nesne 12) katı zaḥmet geldi mecmū'-ı ḥalk döndi herķıla yüzlerin dutdurdılar 13) ol sebebden herķıl girü şevket buldı kistrānuñ ibreveyz şāhdur 14) bu bucağda yürürken vardı medāyin şehrin urdı ve ḥalkı esīr 15) itdi girü döndi kistrā bunı işidicek rümıla üç yıl şulḥ itdi

[98a]

1) bozuldı herķılıñ tekürüñ ol vaqıt üç yüz biñ muḳātil çeri cem' itdi 2) ve cem' olup **āzerbāycāna** çıkdı varınca ne kadar ermenīstān vilāyetine 3) uğradıysa feth itdi anda varıcağ kistrāya bitı yazdı uş üzerine geldüm 4) ve iline çıkdum cenk nerede idelüm dedi kistrānuñ daḥı bir cihān pehlivānı 5) var idi adı rüzbehār idi mecmū'-ı çerisin cem' idüp herķıla 6) karşı geldi **bāb-ı ekber** dirler **ninova** şehrinüñ ilinde bir yere vardur rümıla 7) fürs mābeyninde a'zīm cenk itdiler rüm fūrūsı oraçukda şıdı ve rüz- 8)-behārı anda top depeledi ba'zılar eydür ḳur'ānı 'azīm işāret 9) itmişdür ki anuñ ḥaḳḳında **elif lām mim ġalebeti'r-rüm fī ednā'l-arzı vehüm** 10) **min ba'di ġalebihim seyağlibün**³⁶² āyeti bu ḳāziyyeye işāretdür çün 11) rüm rüzbehārı dutup depeledi ve çerisin şıdı bu şingun 11) ḥaberi ve rüzbehār depelendügi ḥaberi kistrāya irişicek ve rüm daḥı medāyine 12) gönüldüğün nāçār kistrā medāyin şehriden çıkdı ve ḳaçdı 13) herķıl geldi

---

³⁶² Rum Suresi, 2-5. Ayet: "Rumlar, yakın bir yerde yenilgiye uğratıldılar. Onlar yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir."

ḥazīneye müstevlī oldı çevüre ilin günin yıkdı vü 14) yaqdı ve bu ibreveyz-i kistrānuḡ **şibreveye** adlu bir oḡlı var idi ki murıḡ

[98b]

1) kıızı meryemden toḡmışdı ve **ḡubād** adlu bir oḡlı daḡı var idi evet bu ḡubād 2) kiçiydi ammā bu şibreveyeyi bir sebeble atası maḡbūs itmışdı bu eṣnādaki rüm 3) ḡalebe itdi ḡabsden çıkarup atasın isteyügitdi atasın bu kere isteyügitdi atasın 4) bulduḡınlayın gibi atası vefāt itdi ammā otuz sekiz yıl pādişāhlıḡ itmışdı 5) bu tevārīḡ-i ebū yezīd-i belḡīde eydür bu şibreveyeyi dutdı atasın depeledi andan şonra 6) atası yerine geçdi bu fūrse melik oldı herḡıl daḡı uracaḡın urdı 7) ve yaḡacaḡın yaqdı ve ‘acem vilāyetinden çıkdı ve gitdi ve şol köye geldi ki 8) aḡa ḡariyye-i **şemānīn dirler nūḡ peyḡambar ‘aleyhi’s-selām** tūfāndan şonra gemiden 9) anda çıkup ol arada seksen eve yapdı bu dünyā ḡalkı maḡribe ve maşrıḡa 10) ve şimāle cenūba andan yayıldı şol seksen kişi evvel ol arada evcez yapduḡıçün 11) ol köye **ḡaryetü’s-şemānīn** didiler ve herḡıl anda çıkdı cūdī taḡı dimekle 12) ma’rūf taḡında çıkdı ve geminüḡ gelüp tırduḡı yeri görüp ziyāret 13) eyledi ve ol taḡda cūra yaḡa dünyāya baḡdı mecmū’-ı eṡrāfdan yerler 14) ve taḡlar ayaḡı altında gibi görindi andan girü indi ilden yaḡa müteveccih 15) oldı ve şām vilāyetine gelicek şibreveye elçi gönderdi şulḡe iltimās

[99a]

1) itdi ve eyitdi ki atam senüḡ vilāyetünḡden her ne deḡlü feth itdüḡi ḡal’alaruḡ 2) kimin alduḡ ve kimin henüz daḡı benüm elimde anları daḡı girü vireyin 3) şol şartıla ki ‘acem vilāyetine pādişāḡ olam aramızda şulḡ ola hıç 4) bir vechile memleketüme ta’ārız itmeyesin didi herḡıl daḡı bunuḡ bu sözini 5) sözüni ḡabül idüp şulḡe rızā virdi ba’de-zān kendünüḡ **şuzurus** 6) adlu bir ḡardaşı var idi gönderdi ve eyitdi ki var ne ḡadar rüma ta’alluḡ ḡal’alār 7) kim ‘acem begleri

var anları çıkar şibreveye gönder ol al'alāra rūm beglerin 8) o dedi Őuzurus daı vardı her nie ki herıl buyurdıysa eyle itdi 9) ammā **rūhā Őehrīne** varıcak rūhā avmi al'ayı virmediler anda o cenk cidāl 10) oldu 'arrāıla ve mancınııla aldılar ve iindeki 'acemi ırdılar birin omadılar 11) rūm yigitleri oydılar dōndi girū herıl atına geldi bira yıl geince Őibreveye 12) vefāt itdi ba'zı tevārīde altı ay beglik itdi andan Őonra **ubād** 13) fūrse pādīŐā oldu bu daı rūmıla Őul itdi bir yıl beglik itdi 14) andan Őonra bu ubādun olı **erdeŐīr** fūrse pādīŐā oldu bunların 15) bir cihān pehlevānı vardı adı **merzubān** idi dutdı bu erdeŐīri depeledi

[99b]

1) ve kendū yerine beg oldu ve rūmla Őul itdi zīrā bu Őehriyār evvel kisrādan 2) yūz dōndürüp rūm meliki herıl atına varmıŐdı Őonradan 'acem beglerin 3) mutaŐarra ōrdi varayın ulu beg olayın didiydi rūmdan erdeŐīr 4) atına geldi urarak iline ama' idüp derdmendi depeledi bundan Őonra bir yıl 5) yetmedin 'acem alkı bunun begligin ōtürmediler 'āıbet ittifa idüp bunu daı 6) kōpek gibi eyle olsa kisrānun bir ızı vardı adı **tūrān bat** 7) idi anı ōrüp pādīŐā eyledilerve bu aberi **azreti resūl-i ekrem azretine** 8) **yetdi** ki 'acem ilīmīnūn pādīŐāı Őimdi kisrānun ızıdur didiler resūl azreti 9) **Őallallāhū te'ālā 'aleyhi** vesellem bunu iŐidicek eyitdi ki iy ve ā ki bir avmūn ki 10) meliki 'avrat ola ol avim felā bulmaz ol ilīme arāplı olsa gerek didi 11) hem **resūl azretinūn** bundan evvel yukaruda kisrā bitisin yırtduında 12) mezzeka'l-lāhu melikehu dimiŐ idi ya'nī a te'ālā pādīŐālıın yırtsun 13) didiydi ol vāi' oldu rūm alebe idüp mecmū'-ı memleketin elinden aldı 14) ve bu Őimdi lā yūfliu avmūn yelīhim imrātūn didūı daı vāi' oldu zīrā 15) 'acem ilinde il almadı uŐ geliser iŐidesin **bu tārī** herılun yigirmi

[100a]

1) yigirmi ikinci yılında **zülkarneynün** tokuz yüz kırk altı yılıydı ve **türân** 2) **bahtuñ** evvel begligiydi ki **muhammed resūllāh** hazreti fenā sarāyından 3) dār-ı beķāya intikāl itdi ve **ebū kühāfe** oğlı ebū bekr-i şiddīķ rađiyallāhu 4) ‘anh resūl ? hazretinüñ yerine ħalīfe oldı mecmū’-ı ‘arab 5) begleri aña itā‘at idüp bunun ħilāfetinde kisrā kıızı türān baht 6) vefāt itdi ammā bir buçuķ yıl beglik itdi ve anuñ yerine **melik** 7) **yezdicerd** fūrse pādişāh oldı ki şehriyār bin ibreveyz kisrānuñ oğlıdur 8) üç dōrt yaşında beg dikdiler yigirmi yıl tamām ‘acem vilāyeti mużtarib 9) oldı qarār dutmadı niteki ‘ömer rađiyallāhu ‘anh ħilāfetinde gele ebū bekir 10) çün ‘araba pādişāh oldı ol vaķıt ‘arabuñ ħaberi şāmāra ve cezīrelere 11) ve fārs iķlīmine ve deşt iķlīmine münteşir oldı ve ‘arabdan dōrt beg 12) diküp ve illerine sancaķ urdı ve çeri koşdı birin filistin ya‘nī şāma 13) gönderdi ve birin dağı mışır vilāyetine gönderdi ve birin dağı fārs 14) iķlīmine gönderdi ve dōrdüncüsin ‘arab naşārāsına gönderdi vardılar 15) ğazā itdiler nesne fetĥ idemediler girü dönüp medīneye geldiler ol vaķıt

[100b]

1) filistinde ya‘nī şām vilāyetinde yer deprendi ve ‘arapdan ba‘zı çıkan mürted 2) ya‘nī islām dīninden dönüp yine kāfir oldılar ba‘zı muħaddişler peygambar hazretinüñ 3) işbu ħadiş-i şerīfi ki **inne’l-īmāne leyārizu ile’l-medīneti kemā te’rizü’l-ĥeyyetü** 4) **ilā ĥücrihā** ya‘nī be-dürüstī ĩmān girü medīne şehrine koşacaķdur yılan 5) dönüp kendü inine koşduğı gibi didüği bu dīnden dönüp mürted olan 6) ‘arablardur ve ol dōrt yaña ğazāya varup nesne fetĥ itmedin girü döndükleridür 7) dediler ħilāfetinüñ ikinci yılında ebū bekr-i şiddīķ medīne şehrinde vefāt itdi 8) ve **zülkarneynün** tokuz yüz kırk altı yılında ‘arabda ħalīfe ve pādişāh ‘ömer ubnü’l 9) ħaţţāb rağiya’llāhü ‘anh olup ebū bekr-i şiddīķ yerinde oturdı ħilāfetinüñ 10) evvel yılında belķāya çeri viribidi **ħālid ibni velīd** başbuğ koşdı vardılar 11) başra şehrin ve nice ħal‘alar alup girü medīneye geldiler ikinci

yılında h̄alid ibni 12) velīdi girü gönderdi ki 'ırāk bucağında ğazā ide ittifāk herķılıuñ ħardaşı 13) tuzurusıla mülākī oldı 'azīm cenk itdiler ħaķ te'ālā furşat viridi 14) h̄alid ibni velīd rūmı tuzurusı istanbula degin kaçdı bu şingun 15) ħaberi herķıla degdi tırdı çeri cem' idüp menbec şehrine çıkdı

[101a]

1) kendü beglerinden birine mübālīga çeri koşdı vardılar h̄alid ibni velīd birle 2) buluşdılar çok cenk oldı bī-ķazāillāhī te'ālā h̄alid i şıdılar h̄alid girü şām 3) vilāyetine geldi 'ömer rağiya'llāhü 'anh biti yazdı h̄ālī i'lām itdi 'ömer daħı 4) tizcek **sa'd bin ebī vaķķāşla** yardumcı çeri viribidi geldiler dımışķı 5) amānla aldılar ve nevāhīsine segirdüm şaldılar andan şonra 'ömer rağiya'llahu'anh 6) izniyle sa'd bin ebī vaķķāş ķādisiyye şehrine geldi ki kūfe şehrine 7) beş fersaħ yoldur anda iķāmet itdi **melik yezdicerde** ħaber vardı ki 8) 'arab ħurūc itdi uş fārs iķlīmine girüyorur dediler melik yezdicerd 9) çeri cem' idüp kūfe şehriniñ ħarşuluğında furāt kenārında ħondı 10) yārundası gün ķādisiyye beriyyesinde 'arabla furs cenk itdi 'arab ol 11) arada fursi şıdı **māhūra** dirler dicile kenārında bir şeher var aña degin 12) ħodılar anda varıcaķ melik yezdicerd girü çeri cem' itdi diclenüñ bir gice- 13)-luginde melik yezdicerd ħondı ve bir geçeliginde sa'd bin ebī vaķķāş ħondı 14) tañla oldı cenge tırdılar şuyı gemiyle geçmelüydi 'arab tekbīr idüp 15) atlarla kendülerin şuya atdılar yüzdürüp geçdiler melik yezdicerd

[101b]

1) şıdılar **medāyin** şehrini feth itdiler ve ħazāyine müstevlī oldılar mecmū'ı alup 'ömer rağiya'llāhü 2)'anh gönderdiler bundan şonra işitdiler ki **melik yezdicerd** ħulvāna çıkdı çeri 3) cem' itdi 'arab leşkeri sürdi ħulvāna ardınca çıkdı anda daħı cenk 4) oldı girü 'arab furs leşkerin tekrār şıdı anda çok pehlevānlar düşdi andan 5) şonra **melik yezdicerd** ħulvāna çıkdı çeri cem'

'arab leşkeri sürdi 6) hılvāna ardınca çıkdı anda dağı cenk oldı girü 'arab fürs leşkerin 7) şıdı çok bellü pehlüvānlar düşdi andan şonra melik yezdicerd kaçdı horā- 8)-sāna çıkdı sa'd bin vaqqāş dağı ol illeri düzdi ekşeri ĩmāna geldi 9) düzdi ekşeri ĩmāna geldi müslümān oldılar andan şonra sürdiler mecmū'-ı çeriyle 10) sālimen gānimen girü 'ömer atına geldiler **herıl ki** rüm pādişāhıdur 'arabuñ bu şevketin 11) ve ğalebeliğın ğördi atı ğuşşaya düşdi getürdi mısır vilāyetine ve şām vilāyetine 12) ve şām vilāyetine ve adalara ve ermenĭstāna biti yazdı emr itdi ki zinhār üstünüze 13) 'arab çerisi gelürse arşu urmañ ve cenk idelüm dimeñ anıñçün ki tañrınuñ 14) emridür ve tañrınuñ emrine muābil olup arşu urmuş olursız a te'ālānuñ 15) emrin redd idemezsiniz ve tañrınuñ emrin redd itsevüz olmaz elbetde **ibrāhĭm peygambar**

[102a]

1) **oğlı ismā'ĭl için** va'de ılınan yerine gelse gerek ol va'de oldur ki 2) ismā'ĭlün belinden ulu begler ıkısa gerek şimdi ol zamāndur kimse māni' ve mu'ārıza 3) itmek olmaz muĭ' oluñ dek sizi dĭnünüzden ıkarımasunlar dedi rümüñ taht-ı yedinde 4) olan vilāyet için herıl dükelisine biti yazdı çün herılun bu bitisin oıdılar her 5) ilĭme ki 'arab leşkeri irişdi muĭ' oldılar arāca mültezim oldılar **hālĭd bin velĭd** 6) dağı dımış ve udūs fi'l-cümle şām vilāyetinde ne adar al'a varısa feth itdi 7) bundan şonra 'ömer raiya'llāhü 'anh **sa'd ibnū'l-'āş** ve 'ömer binū'l 'āş ki iki ardaşdur 8) mısır vilāyetine ğönderdi iskenderiyye uşına varıca **ara** dirler bir bosobos 9) keşĭş vardı çok armağan düzüp arşu ıkdı mısırın ve iskenderiyyenün 10) uluları bile ıkdılar i'zāz ve ikrām birle ondurdılar il ğün sizün arada muātil 11) olmasun bizi arāca kesün dediler çün 'ömer ibnū'l 'āş ğördi ki bunlar arāca 12) mültezim oldılar yılda iki yüz biñ filoriye kesdiler ve avl(i) şöyle itdiler ki mādām ki 13) bular arāc vereler buların vilāyetine 'arab

leşkeri yađılıñ vechile girmeye üç 14) yıl bu ñavül üzerine ñurdılar iki yüz biñ filori her yılda cem' idüp 15) medīnede 'ömer rağiya'llāhü 'anh gönderdiler şonra ol şulñ iden keşş herñıla

[102b]

1) yavuz anlatdılar 'arapla iki yüz biñ filorinüñ virür kendü hoş geçer didiler 2) herñıl dağı **oğlı** rastulısa bitı yazdı rastulısa gönderdi eyitdi bu varan 3) **menuyil** adlu bu şubaşım varduñda otuz biñ er ile saña anuñçün gönderdümki 4) saña yardım olsun olmaya ki şimden şonra girü ģarāc virmeyesiz ve 'arab 5) leşkeri gelürse cenk idüñ dedi bundan şonra ģarācuñ va'desi 6) geldi 'ömer binü'l-'āş adam gönderdi ģarācı ñaleb itdi virmediler 7) bu kez ahdi nağş itdiler 'ömer binü'l-'āş dağı ģazreti 'ömere bitı yazup 8) ģarāc virmedüklerine bildürdi ve ñanışdı bu kere 'ömer destür virdi 9) 'ömer binü'l-'āş yetmiş biñ 'arab bahādırları ile mışırüñ üzerine 10) gelüp mışır ģabeşden dağı araşulıs ve menuyil yüz elli biñ erile 'arab leřkerüñ 11) ģarşusına çığdılar uğraşdılar ģağ celle ve 'alā 'azametühü dīn-i islāma 12) fırsat ve nuşret virüp mışırüñ a'dā'-i dīnlere ñurfetü'l-'ayn içinde 13) eyle kılıç urdılar kim ģarşu çıқанlar biri ģurtulmadı ve bu cenginde ģurtulan 14) rastulis ile menuyil ģaçķup iskenderiyyeye düşdiler ve bu leřkerüñ başı 15) ve buğı ģālīd ibni velīd idi nihāyet 'ömer binü'l-'āş mışırı düzmege ģıldı

[103a]

1) ģālīd bin velīde çeri ģoşdı vardı ol dağı ol iki mel'ünüñ ardına düşüp 2) iskenderiyyeyi feth itdi ve bunun fütuhüñ mübālīğıladur bizüm zıkr itdüğümüz muģtaşārdur 3) ve bu fütuhüñ ve ziyāde mübālīğa isteyen ģardaş mışıra varsun anda 4) anuñ tevārīñinde nağar ide bundan şonra 'ömer rağiya'llāhü 'anh hilāfetinüñ 5) altıncı yılında **mu'aviyyetübni ebū süfyān** şām vilāyetinüñ begi oldı ve bu 6) ve bu dağı çok fütuhı fütuh itdi ģıbrus adasına biñ yedi yüz pāre gemiyle 7) girdi mecmū'-ı ģal'aların feth itdi ve yıķdı ve yağdı ve çevre adaları 8) urdı ģattā ki ģış irişdi girü

yine dımışka dönüp tok doyum 9) çıkdı mübārız anı müslümān eyle ve 'ömer rağiya'llāhü 'anha bu fütüh haberin 10) gönderdi ve 'ömer rağiya'llāhü 'anh bu fütühı be-gāyet müstahsen gördi bundan 11) sonra şāmda mu'āviye ve mısırdā 'amrübü'l-'āşa ve 'ırākda sa'd bin ebī 12) vaqqāşa ve dağı dört yağa 'āmillere bitı yazdı ki kendünün salţanatı altındağı 13) ili yazalar dīvān bağlayalar ve ĥarācı vaz' ideler ve bitı bunlara degdüği sā'at 14) 'ömerün buyruğına icābet idüp şehr-be-şehr köy-be-köy yerlerin ve bağların 15) ve ĥurmaların ölçüp yazdılar zapt itdiler ve def'inelerin 'ömer ĥazretine getürdiler

[103b]

1) ve 'ömer dağı her birün 'öşri yerine 'öşür ve ĥarāc yirine ĥarāc vaz' itdi nitteki fıķıh 2) kitāblarında mübeyyen olmuşdur **bundan sonra** 'ömer rağiya'llāhü 'anh yedinci yılında ve 3) **zülkarneynün** tokuz yüz elli iki yılında rüm pādīşāh **herkıl** rümī āĥir kış 4) ayınun tokuzuncı gün giçe yekşenbih gün vefāt itdi bu dağı iznikde 5) düzilmiş dīn üzerine girdi ve gitdi andan sonra anun oğlı **kořandīn** 6) rūma beg oldu bunun evvel begliginde **mu'āviye** rağiya'llāhü 'anh kayseriyye 7) şehrini fetĥ itdi yedi biđ rümü kılıcdan geçürdi bu sebebden kořandīnün 8) begligin şüm gördiler dört ay beglik itdi atasınun ba'zı 'avratı ađu 9) öldürdi anun yerine **herkıl bin** herkıl rūma beg oldu ol dağı bu dağı 10) altı ay beglik itdi gördiler ki rāy-ı tedbīr issi degil ařlā beglik tertībin 11) bilmez anı nefy itdiler herkıl oğlı kořandīnün **anastus** adlu oğlı vardı 12) anı beg idindiler bunun begliginde 'ömerün rağiya'llāhü 'anh on iki yıl beglik ve ĥilāfet 13) ve tedbīri ĥađ te'ālānun emriyle tamām oldu dār-ı fenādan dār-ı begāya rıĥlet 14) itdi **bundan sonra** ĥilāfetine ve salţanatına **'ořmān bin 'affān** rağiya'llāhü 'anh 15) oturdı on bir yıl pādīşāh oldu ve bunun ĥilāfet-i ibtidāsı

[104a]

1) ve **zülkarneynün** tokuz yüz elli sekiz yılıydı mu'aviye girü şām melik- 2)-liginde muqarrer dutup kodı ba'zılar eydür mu'aviyenün yedi yüz gemiyle girüp 3) feth itdügi 'oşmān izniyle rodos adasına girdi mübālīga çeriyle cenk 4) itdi kâfirler buñaldı amān diledi rāzı oldılar ki qal'alārı vireler adadan 5) çıkup şām vilāyetinde mütemekkin olalar mu'aviye dañı bu 'ahd üzerine rāzı oldı 6) amānıla qal'alārı aldı ve yıkdı evlerin oda yaqdı kendülerin şām vilāyetine 7) geçürdi 'oşmāna rāđiya'llāhü 'anh haber itdi be-ğāyet müstaşsen gördi 8) **bundan sonra** 'oşmān rāđiya'llāhü 'anh kendünün oğlu **sa'īde** çok 9) çeri koşdı ki vara fārs padişahı melik yezdicerdi taleb ide bundan sonra 10) 'ömer rāđiya'llāhü 'anh hilāfetinde sa'd bin vaqqāş üç kez şıyup horāsāna 11) düşürmişdi **'oşmān oğlu sa'īd** dañı atası emriyle çeri çeküp 'acem 12) iqlimine girdi ol vaqıt melik yezdicerd **secistān** vilāyetindeydi 13) işitdi ki 'arab pādişāhı 'oşmān sa'īd bunu isteyü iline girmiş qorqusından 14) qaçar merve şehrine varur sa'īd horāsān ve secistān vilāyetini feth 15) ider merve üstüne yürür melik yezdicerd bunu işidicek halk beni duta

[104b]

1) ele vire diyü qorqar bir gice şeherden çıkar varur bir degirmene düşer ol degirmenci 2) dañı bunu bilür dutarlar ve başın keser 'oşmān bin 'affānuñ oğlu sa'īd öñine 3) getirür sa'īd şükr ider ol aracuqda **merve şehrini feth** 4) ider yezdicerdün tācın ki keyqubāddan ve nüşirevāndan qalması tācıdı 5) aña tāc-ı kisrā derlerdi alur yezdicerdün başıyla atası 'oşmāna rāđiya'llahu 6) 'anh gönderür ve 'oşmān dañı mekke şehrinde mescid-i harāmda qor tā bağdād 7) halīfelerine degin ol tā çururdi sonra ka'benün bir maşlahatına harc 8) oldı ve'l-hāşıl 'acem memleketi 'oşmān bin 'affān zamānında bi-tamāmihi feth oldı 9) ve rūmdan sis ve çarabulus ve melātiyye feth oldı **bundan sonra** kışsa 10) çok 'oşmānuñ pādişāhlığı on bir yıla yetecek ehl-i 'irāq ve ehl-i mışır ittifāq 11) idüp 'oşmāna rāđiya'llāhü qaşd itdiler zi'l-hicce ayınuñ on iki günü qalmışdı 12) şehīd

itdiler ve bundan sonra hilafete ve saltanata 'aliyyübni ebî t̄alib rāḍiya'llāhü 13) 'anh ve 'alī keremullāhu vech oturdu ki **zülkarneynün** tokuz yüz 14) altmış tokuz yılıydı ve rüm pādişāh **anışusun** on beş yılıydı 15) ammā 'aliyle mu'āviye ortasında ihtilāf vāki' oldı '**alī rāḍiya'llāhü**

[105a]

1)'anh hilāfet benümdür dedi mu'āviye benümdür dedi her biri 2) bir tarafından delil getürdi ba'zı aşhāb-ı 'aliyle bey'at 3) itdi ve ba'zısı mu'āviyeyle bey'at itdi ve bunların bahş ve kışşası çok 4) 'ākıbetü'l-emr haḳ 'alinün iken mu'āviye taḡallüb itdi iklīmi 'alinün elinden 5) bi'l-istiklāl pādişāh oldı bundan öndin yigirmi yıl 'ömerden ve 'osmāndan 6) emir ve 'āmil olmuşdı ya'nī onların hükümindeydi ve mu'āviye rāḍiya'llāhü 7) 'anh pādişāh olduğu tārīh **zülkarneynün** tokuz yüz yetmiş iki yılıydı 8) **ve anışus** ve tekürün on tokuz yılıydı mecmū'-ı iklīme müstevlī oldı 9) rümdan harāc aldı ve deşt iklīmin bī-tamāmihi dutdı yigirmi yıl dahı beglik itdi 10) bundan sonra **zülkarneynün** tokuz tokusan yedi yılında ki evvel yaz 11) ayının altı günü geçmişdi düşenbih günü dımışk şehri içinde vefāt 12) itdi ve defn olındı vallāhu a'lem bi'l-şavvāb elhamdülillāhi rabbi'l- ālemīn 13) ve'ş-şalavātü 'alā nebiyyihi muḡammedin ve ālihi ecma'īn **bir laṭif hikāyet** 14) hazreti şallallāhu 'aleyhi ve sellem dünyādan münkariz olduğdan 15) sonra ki '**amr bin ümeyye** halife oldı ol zamānda **kaşer rümün**

[105b]

1) cellādları oğlanlarından bir oğlan dutıldı halifeye getürdiler halife dahı buña 2) **beşir** diyü ad virdi ve bir mu'allim okudı bu oğlanı aña ısmarladı ki kur'an ve hadīs 3) ve eş'ār ve edeb-i mülük ögrede nice müddet bu oğlan ve tamām yazmak ve edebī 4) mülükü öğretdi bir gün şeytān-ı la'īn ardına düşüp azdurdı kaçdı 5) girü rüma mülhāḳ oldı kaşer katına vardı kaşer girü bu oğlanı atası 6) ve menziletinde cellādlığa kodı hoş dutdı ittifāḳ şöyle düşdi ki

müslümānlar 7) rūma ğazāya varmışlardı otuz müslümān kāfir elinde dutsağ oldu 8) bunların içinde **vāşıl adlu** bir dānişmend kişi bile dutsağ oldu bu mecmū'ın 9) ol bed-baht **beşire** ısmarladı beşir dağı 'arabca revān bilürdi günlerde 10) bu dutsağların bir bir hālin şordı ve bu dānişmende gelicek sen dağı ne kişisin 11) didi ve şan'atun nedür dedi **şeyh vāşıl** eyitdi ben bir 'ālim kişiyin 'ilimden 12) artuğ şan'atum yoğ didi eyle diyicek beşir eyitdi ol bildük 'ilimden 13) biraz eyit işideyin didi ol şeyh vāşıl eyitdi ki **elḥamdülillāhillezī kāne ḳable** 14) **en yekūne şey'un ve'l-ḥamdülillāhillezī ḥaleḳa seb'a semāvātın tıbāḳā bilā 'avnin kāne** 15) **me'ahu min ḥalḳıhu** ya'nī şükr şol tañrıya ki mecmū'-ı nesne yoğiken ol vardı

[106a]

1) ve şükr şol tañrıya ki yedi ḳat gögi birbir(i) üzerine yardımsız yaratdı dedi 2) ve buni işidicek beşir bir dem sākıt oldu bundan şonra eyitdi **yā şeyh** 3) sizden ḳatı 'acebdür ki eydürsiz **inne mesele 'īsā 'ındallāhi kemeşeli ādeme ḥaleḳahu min türābin** 4) ya'nī 'īsānuğ meşeli allāh te'ālā ḳatında ādem peyğambar gibidür toprağdan yaradılmağdadur 5) dedi buni işidicek **şeyh** bir dem sākıt oldu beşir eyitdi **yā şeyh** 6) niçün söylemezsin cevāb vir didi **şeyh** eyitdi niçe **cevāb** vireyin 7) ki ben senün eliñde maḥbūs biçāreyin ve bī-dermān esīrin şāyed 8) bir nesne diyem saña ḥoş gelmeye baña ḳaḳıyup baña zaḥmet viresin 9) meger ki 'ahd idesinki baña zarar ziyān itmeyesin ve senünle 10) ve senden ğayrı neḳadar ulularınuz var ise gelsünler anlar ile baḡş 11) ideyin dedi beşir eyitdi allāh te'ālānuğ ahdi senünle ve benüm 12) ortamda böyle 'ahd olsun ki her ne bilürsin ki böyle hīç 13) ḳorḳma dedi **şeyh** eyitdi ki **yā beşir** saña 'īsā hālinden bir nesne 14) şorayın dedi beşir eyitdi ne şorarsın **şeyh** eyitdi 'īsā yer 15) ve içer miydi uyur mıydı ve müte'ellim olur mıydı beşir eyitdi

[106b]

1) ne'am olurdu şeyh eyitdi 'İsānuñ atası var mıydı beşir eyitdi yoğıdı şeyh 2) eyitdi imdi yā beşir ādem peygamberuñ dañı atası yoğıdı dañı yerdı ve içerdı ve 3) uyurdı ve müte'ellim olurdu anuñ dañı 'İsālayın dañı artuqlayın anası yoğdı ki 4) necis yerden çıqıp yunmağa ihtiyāc olaydı pes 'İsā ādem gibidür haq te'ālā celle 5) ve 'alā kudret eliyle topraqdan yaratdı didüğüümüz ne inkāruñ qaldı bundan sonra 6) şeyh eydür beşire bir su'al dañı vardur eydürsiz mecmū'unuz şunuñ üzerine ittifaq 7) itdünüz ki 'İsā dutuldu ve aşıldı ve gömüldi üç gün sonra girü dirüldi 8) ve göge çıqdı imdi bu tutulmağ anuñ rızasıylamıydı yoğsa degülmiydi eger 'İsānuñ 9) rızasıylaydı cühüdları niçün melāmet idersiz zīrā 'İsānuñ didügin dutmuş 10) oldılar ve eger rızasıyla degilse belki 'İsā sevmedin ve dilemedin itdilerse pes 11) 'āciz kişi olmuş olur pes ya niçün anuñ haqqında tañrıdur veyā tañrınıñ oğlıdur 12) diyersiz bunu işidicek **beşir** mülzem oldu ve eyitdi yā şeyh şabr it yārun saña bir keşiş 13) getürem ol ki anuñ elinden mülzem olup rüsvāy olasın dedi yārundası 14) şabāh oldu şabāh olıcağ beşir ol gice didügi keşışı getürdi ve getürdügi ittifaq-ı 15) 'ālim-i naşārāydı bākī oqumada ve a'limliğinde aqrānı yoğıdı ol keşişe beşir

[107a]

1) eyitdi ki yā keşiş işbu kişi ki esirdür 'arabdan ehl-i 'ilim ve fehm issidür 2) sizi anuñçün getürdüm ki 'ilmde baş it şāyed mülzem idüp naşrānī 3) idesiz zīrā bendenüz anuñla eylece qavl eyledük ve mülzem olmazsa biz islāma 4) gelevüz diyü imdi aç gözünü dedi bir dem oturdılar bundan sonra keşiş 5) söz açup şeyhden yaña müteveccih oldu eyitdi yā şeyh-i zāhir sen küçük 6) oğlan degilsin ki 'aqlı tamām olmamış ola ve dañı qatı pīr-i fānī degülsin 7) ki 'aql senden gitmiş ola imdi gel seni ma'mūdiyye şuyına vaftiz ideyin 8) ki anadan toğmış gibi günāhsız naşrānī ola didi **şeyh** eyitdi ma'mūdiyye 9) didüğüñ ne şudur keşiş eyitdi bir arı şudur **şeyh** eyitdi ol şuyı 10) kim arı itdi keşiş eyitdi ben ve benden öñdin gelen keşişler arı itdi 11) **şeyh** eyitdi hīç

senün günāhuñ var mı keşîş eyitdi günāhum çok **şeyh** 12) eyitdi yā şol kimse ki günāhdan arı olıbmeye ya şuyı nite arı idebile 13) keşîş eyitdi ben arı itmedüm lîkin ‘îsā peygambar arı kıldı **şeyh** eyitdi 14) uş şimdi yalan söyledün bi'l-huşuş ki keşîş olan kişiye yalan 15) söylemek revā olmaya zîrā evvel ben ve benden öñdin gelen keşîşler arı itdi

[107b]

1) didün şimdi ‘îsā arı itdi dirsın elbette iki sözüñden biri yalandur 2) didi **keşîş ve beşîr** bu nesneyi işidicek katı utandılar **bundan sonra** 3) şeyh eyitdi müselleme ki ‘îsā arı itdi ya ‘îsāyı kim arı kıldı keşîş eyitdi 4) yahyā peygambar ürdün ırmağında yudı arı kıldı ve başın sıgayup 5) bereket du‘āsın kıldı **şeyh** eyitdi yā keşîş çün ‘îsā arıtmaklıkda yahyāya 6) muhtāc idi i‘tikāduñuzca ‘îsāyı yahyā vaftîz itdi arıtdı dirsın bu sizün 7) sözüñüzce ‘îsā günāhlu necis kimse imiş yahyā anı arı kılmış pes yahyā 8) andan hür ola eyle olıcağ niçün ‘îsāyı ulūhiyyetle şıfatlayasız çün bu sözi 9) keşîş işitdi mütehayyir oldı **beşîr** kaçadı ol keşîşi kıvdı eyitdi ki tañrı 10) seni rüsvāy kılsun ben umardum ki gelesin bunı naşrānî idesın şimdi 11) kırkıdum ki sen müslümān olasın dedi **bundan sonra** şeyhün baħş 12) haberi kayşer şeyhi okıtdı katına getürdi eyitdi yā şeyh niçün bizüm dīnümüzi 13) tenkîş idersın **şeyh** eyitdi yā melik benüm dīnüm vardur ki andan sākıt 14) idüm çün beni depretdünüz elbette tırasum yok tā mülzem olınca baħş 15) itsem gerek **kayşer** eyitdi nedür **şeyh** eyitdi ilünün uluları cem‘ eyle baħş

[108a]

1) ideyin hüccetüm ol zamān ve ol vaķıt göresın dedi kayşer emr itdi ilinün 2) gāyet ulu keşîşlerin ki andan ‘akıl ve fehm issi ve zāhid kişi yoğıdı anı 3) getürdiler ya‘nî papayı kayşerün üzerine giricek ne kıadar vezîr ü vüzerāsı 4) ve a‘yān aña bir küffārdan varısa cümlesi ilerü varup papanuñ elin ve ayağın 5) öpdiler ve secde itdiler **şeyh** baķup göricek bu secde itdügünüz kimdür

6) allāhdan artuḡ kimseye secde itmek revā degüldür dedi eyitdiki anuḡçün secde 7) idevüz ki zīrā dīnümüzün ulusıdur ve hem ‘ālim ve zāhid kişimüzdür sen daḡı 8) var ilerü ‘izzet it elin öp dedi şeyh karşı vardı selām virdi 9)ve bu ḡalk içinde papanuḡ elüḡ dutup ḡālüḡ nitedür ve ḡātünüḡ nitedür ve 10) oḡlançuḡlaruḡ ḡoşçamıdur didi keşīş eyitdi benüm gibi keşīşüḡ ‘avratı 11) kıızı mı olur ne herze söyler diyüp ḡaḡıdı ve papayı titremek dutdı ve eydür 12) ya benüm ruhbānlıḡum ve zāhidlıḡum ve arlıḡum ḡandaki benüm oḡlum ve ‘avratum ola dedi 13) bunuḡ ḡaḡıduḡın ḡalk göricek dört yaḡadan cellādlar cümle eyitdiler yā melik 14) destür virüḡ kim öḡününde boynın uralum zīrā dīnümüz ulusun ḡaḡıdı ḡaḡaba 15) getürdiler ḡayşer ‘ādildi bunlaruḡ sözine uymadı ‘ādil olduḡından

[108b]

1) sözine uymadı şeyh gördi ki bu söze keşīş ḡaḡıdı eyitdi yā keşīş 2) sen eydürsinki taḡrınuḡ oḡlı ve kıızı var saḡa oḡul ve kıız ve ‘avrat olmaḡlıḡdan 3) iḡtirāz idersin ve ḡāyız ‘avratlarla ḡarışmaḡlıḡdan ḡaçarsın ol ki mecmū’-ı ‘ālemi 4) ve yeri ve göḡi ve ‘arş ü kürsi ve levḡ ü ḡalemi yaratdı ve mecmū’-ı ḡayvānlaruḡ 5) rızḡın vericidür meryemüḡ ḡarnına girdi ḡaralılık içinde ḡayız ḡanıla ḡoḡuz 6) ay mülevveş oldı andan şoḡra ḡoḡdı dirsın kendü murdār cismüḡi 7) ‘avrat ḡatına varmaḡlıḡı lāyık görmezsin eger bu senüḡ sözleriḡi göḡler 8) işideydi yarılıp yere düşeydi ve eger yerler işideydi aşıḡa geçeydi ve eger 9) ḡaḡlar işideydi pāre pāre yıḡılaydı keşīşçün bu sözi işitdi 10) müteḡayyir olup sākit oldı bir zamāndaşoḡra eyitdi ki işbu kişi 11) şeyḡāndur ve deḡiz almış sizüḡ ortaḡuza bırakmış zinhār bunu işidicek 12) olursaḡuz vāy zinhār bunu ortaḡuzdan giderüḡ yoḡsa dīnünüzi 13) fesādavirür ve sizi azdurur dedi şeyh bu sözi işidicek eyitdi ki 14) yā keşīş beni ortaḡuzdan ḡıḡarmaḡa ivme senüḡle bir sözüm daḡı vardur 15) keşīş eyitdi ki daḡı ne sözüḡ vardur şeyh eyitdi eger şol ‘īsāya ḡapduḡuḡuz

[109a]

1) bundan ötürüyse ki anası yok âdem peygamberun hem atası ve hem anası 2) dahı yoğdı pes ana tapmak yigrek idi **ve eger** eydürsenüz ki 'îsâ tañrıdur 3) veyâhüd tañrınun oğlıdur anuñçün ki atası yok pes âdem dahı ana zamm itmek 4) gereksiz ki tañrınun oğlı ikidür diyesiz ve eger 'îsâya tañrıdur diye tañrınun 5) oğlıdur dedigünüz bundan ötürüyse ki ölüyi diri gördi tevrîtte ve 6) kışaşu'l-enbiyâ kitâplarında getürmişdür **herkıl** peygambardan 'avratdan oğlandan 7) sekiz biñ kişi ki bir def'ada vefât itmişlerdi bunların üzerine uğradı 8) ve gördi süñükleri kaçşaşmış yaturlar bunların hâlerinden su'âl itmekçün 9) du'â kıldı mecmû'ı diri oldı hâllerinden su'âl itdi girü vefât 10) itdiler pes ol 'îsâ hakkında didigünüz sözi bunun hakkında demek dahı yigrek 11) ola **ve eger 'îsâ** hakkında ol bî-tevcîh sözi didigünüz bundan ötürüyse ki 12) elinden 'acâyib nesnelere izhâr oldı **yuşa' bin en-nûn** ki mûsânun şâkirdi -13) -ydi kendünun zamânındağı gerdenkeşî kâfirler ki cenk itdi tâ şuna degin 14) ki güneş batmağa yakın oldı döndi güneşe hiñâb itdi yâ güneş tañrınun 15) izniyle girü dön dedi anda on iki derece miqdârı tûrdı 16) tâ şuna degin ki kâfirleri şıdı cenkden fâriğ oldı andan şonra güneş

[109b]

1) batdı bundan 'aceb ne ola ve eger ol nesne anun hakkında göge çıķduğundan 2) ötürü dirsenüz **idrîs** peygamber 'aleyhi's-selâm göge çıķduğı tevâtir irişmişdür 3) hîç kimse yalandur dimez ve sizün kitâplarda dahı bu meşûrdur ki **ilyâs** peygamber 4) 'aleyhi's-selâm bir od şeklinde nûrdan ata binüp göge ref' oldı **ve kirâmün kâtibün** 5) ferîşteleriki her gün adamun yazuğın ve müzdün yazarlar her gün göge çıkarlar 6) ve inerler pes gerekdür ki 'îsâ hakkında didigünüz sözleri bunların hakkında 7) dahı demek gereksiz veyâhüd 'îsâ dahı mahlûkdur haķ peygambardur disenüz 8) gerek keşîş bu sözleri işidicek kayşer eyitdi yâ melik bu kişi şol bizüm ulu 9) kelîsâya

viribimek gerek zîrâ hîç kimse aña girmede ille giren kişi naşrânî 10) oldu melik buyurdu aldılar şeyhi kelîsâya gönüldi **şeyh** eyitdi beni nereye 11) alup gidersiz beni hücetsüz mi didüğünüzede dersiz ol hod muhâldür **melik** 12) melik eyitdi yok seni tañrı evlerinden bir eve iletürler varasın 'ibâdete 13) seni meşğül olasın hîç saña ziyân ırgürmeyeler eyitdi 14) baş göz üzerine varayın dedi şeyh kelîsâ kapusından içeri girdi 15) el kulağına urup bir hoş âvâz ile ezân oğıdı mecmû'-ı kelîsâda

[110a]

1) nekadâr ruhbân ve kâluğarı ve papas varısa düpdüz figân idüp 2) çevresine üşdiler hîç birine iltifât itmedi tâ şuna degin ki ezân 3) tamâm itdi andanşonra bu kelîsâdağı halk cümlesi kayşere haber itdiler ki 4) kelîsâyı habarân itdi tırmaz çağırur bilmezüz ki nedür didiler kayşer 5) **şeyhi** oğıdı ve şeyhe eyitdi niçün eyle çağırduñ diyü su'al itdi 6) **şeyh** eyitdi ki gördüm ki bir ulu görklü ev ol evi görüp tañrı 7) te'alânun görklü adın zıkr itdüm anun içinde zîrâ tañrı için yapılmış 8) evde tañrının adın zıkr itdüğimçün suçlumı oldum dedi ol 9) kavm kayşerün önünde şeyhün bu sözün işidicek mecmû'ı kaşd itdiler 10) ki şeyhi öldürel **kayşer** bunların bu fi'lin görüp tıydı nihâyet 'âdil 11) pâdişâhdı bunlara eyitdi ki siz bunu niçe depelersiz ve ne hücetle 12) depelersiz bunu depelemek yokdur zîrâ bir kimse ki suçı olmaya ve suç 13) işlemeye ve hücetle yeñmeyesiz niçün depelemek istersiz dedi segitdi 14) **bundan sonra** kayşer şeyhi ilerü oğıdı hayli nesne bahşış virdi 15) ve eyitdi ki bugünden girü seni azâd itdüm ve şeyhile ne kadar yoldaşı

[110b]

1) esîr oldıysa kendülerine virüp yoldaşlarıyla bile kulavuz koşup 2) kendülerini rûm sınırına çıkardı ol 'ilm kuvvetiyle cümlesini azâd 3) itdürdi vallâhu a'lem **ve bu hikâyeti** evselden ve

ecvebden muḳaddem 4) dutduḡum andan ötridür ki gelecek su'āllere muḳaddime gibi ola 5) ve bu ḥikāyet bi-tamāmihi naṣārānuḡ dīni za'īflıḡına delālet ider 6) ve şeyḫ dutsaḡ olduḡı zamān **zülḳarneynüḡ** toḡuz yüz toḡsan 7) dört yılında idi ve rüm pādiṣāhı ḳoṣtandīn tekürüḡ oḡlı laonus 8) tekürüḡ zamānydı ki aḡa daḡı ol zamānda ḳayṣer-i rüm derlerdi 9) ve **'amrubni ümeyyenüḡ** ḥilāfeti zamānydı **bu faṣıl** su'āl ve cevāb içindir 10) **su'āl** naṣārādan bir cemā'at ki anlara ya'ḳūbiyye dirler eydür ki muḡammed 11) gircek nebīdür evet ismā'īl oḡlanlarına ya'nī 'araba viribinüldi benī 12) isrā'īl viribinülmedi **cevāb** biz eydürüz ki çün nebī diyü iḳrār itdünüz 13) nebī olan ḡod yalan söylemez elbette gircek olsa gerek ḡālbuki muḡammed 14) resūlullāh ḡazreti eydür **bu'ıṣtü ilā külli'l-insi ve'l-cinni** dimiṣdür 15) ya'nī mecmū'-ı ādem oḡlanına ve perīlere veribinüldüm pes mücerred 'araba veribinüldi

[111a]

1) didükleri bī-tevcīh ola **su'āl** naṣārā eydür 'īsā cebrā'īl nefḡindendür muḡammed necis 2) menīdendür eyle olsa 'īsā yıḡdür muḡammedden **didi cevāb** biz eydürüz ki 'īsā nefḡ-i 3) cebrā'īl den ve meryemüḡ menīsindendür niteki muḡammed eyledür zīrā her ādem oḡlı menīdendür 4) ve raḡm-i ferīṣtelerisinüḡ nefḡindendür 'īsā daḡı ferīṣtenüḡ nefḡindendür ve meryemüḡ 5) raḡmindendür ki ḡāṣıl oldu pes menīden olmaḡlık muḡammede ṡa'n olursa 'īsā 6) ḡaḡḡında daḡı ṡa'n ola **su'āl** naṣārā eydür 'īsā cihān ḡātūnlarınuḡ ḡāyet arı- 7)-sından ve taḡrı ḡatında maḡbūlesinden toḡdı muḡammed bir puta ṡapucı necis müṣrike 'avratdan 8) toḡdı pes 'īsā yeg ola **cevāb** biz eydürüz ki bu siz didüḡünüz muḡammedüḡ 9) kemāl-i faẓīletine delālet ider aniḡçün ki çün müṣrike kāfirler içinde toḡdı ve put -10) -perest içinde büyüdi bu mecmū'ıyla bunların ḡuyların ḡuylanmadı belki anlara muḡālifet 11) itdi ve allāh te'ālānuḡ birliğine inanup epsem ṡurdu tā ṡuḡa deḡin ki ḡaḡ anı 12) peyḡambar ḡıldı ve 'ulūm-ı ṣerāyi'den ve 'adlden ve

riyāsetden ve siyāsetden şol 13) meblağa ve şol ğāyete irişmişdür ki yeryüzinde sâkin olan âdem oğlanından hîç 14) bir kimse ol ğāyete irişmemişdür imdi bu nesne ki aña hâşıl oldı hîleyle ve 15) mücahide ile degül belki allāh te'âlānuñ fazlı ve keremidür ol kimsenüñ hilāfınca

[111b]

1) ki bir kavim içinde kıoya ve anlaruñ 'âdetleriyle ekşeri ahvâlde 'âdetlene 'îsâ gibi 2) ki anası atası 'âdeti 'âdetlendi ve benū isrâ'îl içindeki mevcûdlardı büyüdi 3) ve bir rivāyetde otuz yıl mūsâ dîninde yürüdi andan şonra nübüvvet geldi 4) ibrahîm peygamberuñ dağı oğlanları üzerine fazîlet bundan 5) ötürüdi ya'nî ishâk ve ya'kûb ve dāvud ve süleymân üzerine 6) zîrâ anlaruñ ataları ve anaları dîn göre geldiler ve anlaruñ 'âdetlerin 7) 'âdetlendiler ibrahîm 'aleyhi's-selām muhammedleyin küfr ehlinüñ içinden çıkdı 8) lâkin ibrahîm tañrı bu ola diyü aya güneşe secde itdi muhammed anı dağı itmedi 9) **su'âl** naşārâ eydür 'îsâ beşikde iken söyledi muhammed oğlancukları gibi 10) söyledügi vaқта degin söylemedi pes 'îsâ yeg ola muhammedden **cevâb** 11) ve biz eydürüz 'îsānuñ ol vaқта söylediği kendü ihtiyārıla 12) degüldi belki haq celle ve 'alā azaletünün emriyledür 'îsāda ol kelām yaratdı meryem 13) kerāmet olmağıçün ve tehmēt-i zînāyı ki cühûdlar meryem haqqında itmişdür def' 14) itmekden ötüri haq celle ve 'alā anı söyletdi **innî 'abdullāhi ātāniye'l-kitābe** 15) **vece'alenî nebiyyen vice'alenî mübāreken eynemā küntü ve evşānî bi'ş-şalāti ve'z-zekāti** 16) **mā dümtü hayyen**³⁶³ dedi ya'nî tañrınun kıliyın baña kıtāb geldi ve beni nebî kıldı

[112a]

---

³⁶³ Meryem Suresi, 30 ve 31. Ayetler: "Bebek şöyle konuştu: "Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekāti emretti."

1) ve mübârek kıldı ve her kıanda olursam başa emr itdüğü namâz kılam ve zekât virem 2) mādâmki diri olam didi bu sözi söyledi ve söyledüğinden sonra ve söylemedüğinden 3) murâd oldu ki naşârâ başa tanrı dimeyeler **ammâ muhammed** doğduğı vakıt yeryüzinde 4) niçe dürlü ‘acâyibler zâhir oldu **biri bu ki** cemî’ dünyâ yüzinde ne kıadar putperest varısa 5) muhammedün resûlullâh doğduğı giçe yüzün üzerine düşdiler ve **ikinci bu ki** naşârâ vilâyetinde 6) nekıadar mu‘azzam ulu kelisâlar varısa kıubbeleri aşğa geçdi hattâ şöyle oldu ki mecmû’-ı 7) hâlâyık mütehayyir oldu işbu dünyâda ne vâkı’ oldu diyüp birbirine şordılar **ve üçüncü 8) bu ki** muhammedün resûlullâh doğduğı kıayşerün tahtı ditredi ve kıayşer tahtdan yere düşdi 9) ve yere düşecek tîz müneccimlerin kıatına okıdı ve bunlardan hâl nedür başa tîz bilün dedi 10) ve kendünün kelîsânun kıubbesi aşğa geçdi ve geçdüğünden dahı haber virüp naql itdiler 11) kendi hayli perişân oldu ve müneccimler dahı mühil aldılar ikinci gün geldiler haber 12) virdiler ki âhir zamân peygambarı dünyâya geldi diyü ve bu ‘alâmetler oldur didiler 13) **ve dördüncü bu ki** kısrânun sarâyları küngüresi yere düşdi ve altundan ve gümüşden 14) bir yüce maķşüresi vardı ol dahı yıkıldı ve kısrâ pâdişâha ne taht üzerinde 15) otururken taht ditredüğünde kendü yere düşdi ve bir zamân bî-hod yatdı ‘aklı 16) başına gelince bu heybeti göricek ol vakıt kısrâ nüşirevândı çevre çevre illere

[112b]

1) ‘araba ve ‘aceme adam şaldı nerde üstâd müneccimler var ise getürdi ve anlara 2) şordı ve su’âl eyledi ki ve anlara dahı eyitdi ki âhir zamân peygambarı muhammed ibni 3) ‘abdullâh vücûda geldi bu ‘alâmetler oldur didiler **ve beşinci bu ki** oda 4) tapıcıların odı ki ibrahîm peygambar zamânından berü yanardı muhammed 5) resûlullâh doğduğı gice söyündi ve ol âteş üzerinde olanlar mütehayyir 6) kıaldılar anlar dahı câmâsbnâmeye baqdılar anlarda gördiler ki

cāmāsb-ı hākīm 7) kavlınce işāret itdūgi kitābunda āhīr zamān peygāmbarı ve āhīr zamān padişāhı 8) toğmış münşif olup ferāğat oldılar ba'zıları girü od yakup aña tapdılar 9) bu nesneleri mecmū'-ı hālāyık ortasında meşhūrdur meger şol kimse kim 10) mükābire ide kulağına koymaya muḥammed resūlullāh ḥazretinūḡ 'acāyibin 11) ve mu'cizātın yerinde mütālī'a kılanlar vaşfına şıgmaz 'acāyib bulalar **su'āl** 12) naşārā eydür ki muḥammed uzun zamānda tevḥīdden hālīydi 'īsā 13) beşikdeki zamāndan tā göge ref' olunca tevḥīdden ve tā'adden hālī 14) degüldi pes 'īsā yeg ola **cevāb** biz eydürüz ki lā-nüsellem ki muḥammed tev- 15)-hīdden ve tā'atden hālī ola belki müşrikler ortasında putları

[113a]

1) ḥorlamağıla ve allāh te'ālāya şenā itmegile meşhūr- 2) -dı aşlā küçüklükden tā ululuğa degin puta tapmadı 3) dāyim 'aqlı kabül itdūgi işi işledi 4) naşārā ve yahūdī dīnine uymaqdan 5) ḥaḡ te'ālā anı şakladı anuñçün ki 6) naşārā ve yahūdī 'īsā ve mūsā şerī'atın 7) terk idüp fesāda virmişlerdi incīl 8) ve tevrīt kelimelerinden niçesini 9) taḥrīf itmişlerdi ḥaḡ celle ve a'lā 10) bunlaruḡ bāḡıl şerī'atından muḥammed 11) resūlullāhı şakladı su'āl naşārā 12) eydür ki 'īsā 'avrat yanına 13) varmadı ve 'avrat almadı 14) ve şehvete uymadı muḥammed şehvete

[113b]

1) uydı kendü dīninde dört 'avratdan 2) artuḡ almak buyurmadı kendü toḡuz 3) 'avrat aldı **cevāb** biz eydürüz bu 'avrat 4) almak ve qaravaş dutmaq ādem peygāmbardan 5) qalmış sünnet-i ilāhīdür bunu bilmez misiz şol 6) vaḡıt ki allāh te'ālā celle şāne ve a'lā ḥavvā 7) anamuzı ādem atamuza çiftlendürdi anda 8) eyitdi ki ḥamd benüm şenāmdur ve 'azamet izārūmdur ve kibriyā 9) ridāmdur ve mecmū'-ı hālāyık benüm ḡulum ve qaravaşumdur 10) her nesneyi çift çift yaratdum tā benüm birliğüme 11) inanalar imdi feriştelерüm ve gökлерümde ve yerлерümde 12) sākin

olanlar ve iy 'arşum getüren 13) feriştelere şanuk oluñ ki qaravaşum havvâyı 14) kulum âdeme çiftlendürdüm ki mihr 15) benim tesbîhüm ve takdîsüm ve tehlîlüm ve temcîdüm

[114a]

1) ola pes çiftlenmek peygamberler ortasında ve ümmetleri ortasında tâ kıyâmete degin sünnet-i ilâhî ve sünnet-i 2) enbiyâ ola bu takdîrce muhammed **sünnet-i** ilâhîyye ve sünnet-i enbiyâyâ mutâbi'at itmiş oldu 3) niçün şehvete uydı diyü ta'n idesiz bil ki sünnet-i ilâhîyye ve sünnet-i enbiyâyâ mutâbi'at 4) itmemek sebebi ta'n ve mücibi kadı ola **ammâ** ol dört 'avratdan artuk 5) didüğünüze **cevâb** oldur ki ilerüki peygamberler şerî'atında 'aded-i nisâ muqadder 6) degüldi işitmedünüz mi ve kitâblarunuzda görmedünüz mi ki dâvud en-nebî 'aleyh- 7)-is's-selâm toksan toktuz 'avrat almışdı sonra oriyânun 'avratın dağı 8) aldı anuñla yüz tamâm oldu ve ya'küb peygamberun meşhürdur on 9) iki oğı ve bir kıızı dört 'avratdan toğı ve süleymân peygamberun kabînlü 10) 'avratı üç yüz 'avrat idi qaravaşun hod haddi yok pes bu takdîr 11) üzere ibtidâ-yı islâmda nekadâr 'avrat almak gerek muqadder degüldi sonra 12) mensüh oldu dört 'avrat almak gerek diyü âyet geldi ol miqdâr ki 13) muhammedün elindeydi bâkî kalmaqlık ana maşşüş oldu gayre tecâvüz 14) itmedi **su'âl** naşârâ eydür ki 'isânun mu'cizâtı sihirde ırakdur 15) zîrâ hakdur beşer degil ölü diriltmek ve anadan gözsüz olan gözlü 16) itmek ve abraşı ve cüzzâmı hoş itmek ve delüyi şağ itmek ve şuyı süci itmek

[114b]

1) ve az nesneyi çok itmek ve niçe bunun gibi 'acâyib nesnelere pes yeg ola **cevâb** ve biz eydürüz ki 2) muhammed dağı 'isâlayın ölüyi diri kıldı meşhürdur ibn-i ebî evfânun kızın 3) diri kıldı ve necrân kabîlesinden bir qarı kırk ulu şeyh naşrânıyla oğlunun 4) kemüklerin getirüp muhammedün katına geldi eyitdi yâ muhammed eger girçek peygambarsağ işbu 5) oğlumı diri

kılasın muḥammed resūlullāh ḥāzreti du'ā kıldı ḥaḳ te'ālā celle ve a'lā 6) aḡa cān virdi ṭurdu muḥammedūḡ peyḡambarlıḡına ṭanuḡlıḡ virdi dirler ki 7) bu mecmū'ı gelen naṣrānī müslümān oldu ve enṣārda nu'mān zaferī dirler 8) bir kiṣiyi urmuşlar bir gözi çıḡmıṣ muḥammede ḥaber oldu geldi gördi ki göz ṭaṣra 9) çıḡmıṣ aldı gözcezin yine yerinde ḡodı ve mübarek aḡzı yārından biraz dükürdi 10) ol çıḡan gözi üzerine ḡoyup du'ā eyledi gözcezi evvelkiden yeg oldu 11) ve azcuk Őu ile ābdeste daḡı yetmezdi ḡazā yolında nice ḡoḡ cemā'ate ṭavar 12) ṭavar ile ḡandurdu zāhir kendü nefsin bile daḡı ḡandurmazken ve gökde ṭolu 12) aya mübārek barmaḡıyla iṣāret idüp ay daḡı iki pāre olup bir pāresi ḡirā 13) ṭaḡınuḡ etegine ve bir pāresi depesine düṣdi ol vaḡıtta bu nesneyi 14) mecmū'-ı ḡalāyıḡ gördi ve bir bedevī 'arab bir keleri ṭutdı peyḡambara getürdi ki 15) ber-sebīl-i istihzā Őora iṣbu etegümdeḡi nedür diye cemā'at içinde ol keler söyledi 16) ve muḥammedūḡ peyḡambarlıḡına ṭanuḡlıḡ virdi ve mecmū'-ı ḡalk anuḡ sözin aḡladı ve ḡacc

[115a]

1) yolında giderken ol bir deve Őikāyet eyledi issinden Őatun alup azād itdi 2) ve **ba'zılar** eydür issine naṣḡhat itdi deve yüki miḡdārınca ur dedi 3) muḥammedün Őallallāhu 'aleyhi ve selleme mu'cizātının göreyin ve bileyin diyenler muṭavvel 4) ḡadıṣ kitābların mütālī'a eylesünler 'acāyib göreler imdi iy naṣārā 5) iṣbu mecmū'ı zıkr itdügümüz için ırāḡ nesnedür zīrā maḡdūr-ı beṣer degüldür 6) **su'āl** naṣārā eydür iṣbu nesnelere ki muḥammed elinde zāhir oldu dirsiz 7) neden bildiḡüz **cevāb** biz eydürüz ki 'īsānuḡ ölü diriltdüḡin ve bāḡī mu'cizātın 8) siz neden bildiḡünüzse biz daḡı andan bildük ya'nī siz tevātirle bildük 9) dirsiz imdi siz tevātirle bildiḡünüz ṣaḡḡiḡse bizüm daḡı ṣaḡḡiḡ ve eger sizün 10) ṣaḡḡiḡ degülse bizüm daḡı ṣaḡḡiḡ degül **cevāb** biz eydürüz ki iṣbu sözüḡüz bī-tevcīhdür 11) zīrā sizünle bizüm ortamuzda bu icmā'īdür ki muḥammed bin 'abdullāh bin 'abduḡuṭṭalib peyḡambar- 12)-lıḡ da'vīsın rüm pādiṣāḡı herḡıl-ı rümī zamānında ve 'acem

pādişāhı ibreveyz-i kistrānuḡ 13) zamānında kıldı ve da'vīsine muvāfiḡ 'ādetden taşra elinde 'acāyib izhār itdi 14) kāfirlerden ol vaḡıt nicesi anuḡ dīnine girdi ve nicesi siḡre nisbet itdi 15) ḡālbuki ol izhār itdüḡi nesnelere anuḡ mu'cizātıydı imdi çün 'abdulmuḡḡalib

[115b]

1) 'abdulmuḡḡalib oḡlı 'abdullāh oḡlı muḡammed peyḡambarlık da'vī kılduḡında inkāruḡuz 2) yoḡ tevātürle şābit olmuşdur pes ol elindeki zāhir olan 'acāyibler daḡı anuḡ 3) mu'cizātı ola tevātürle şābit olmuş ola nicesi ki 'īsā peyḡambaruḡ ve mūsā peyḡambaruḡ 4) peyḡambarlık da'vī kılduḡları ve ellerinde 'ādetden taşra 'acāyib gösterdüḡleri 5) tevātürle şābit oldu diyemez **cevāb** biz eydürüz ki tevātürün iki şartı var birisi 6) oldur ki ḡaber virenler çokluḡda şol ḡadde irişeler ki 'ādetce bunlaruḡ yalanı üzerine 7) ittifāḡ itmeklikleri mümteni' ola bu ḡadar cemā'at ittifāḡ idüp işbu nesne 8) ḡirçektür deseler kimse anlara yalandur dimeye ikinci oldur ki ol nesneden ki 9) ḡaber vereler ol nesne maḡsūs ola geçmiş pādişāhlardan ve ulu şehirlerden 10) ḡaber vermek gibi meşelā iskender-i rümīden kistrādan ve ḡayşerden ve hindüstāndan 11) ve ḡitāydan ve mişırdan ve semerḡanddan ḡaber virdiler işde bunlar maḡsūs nesnelerdür 12) kimse bunlara yalandur diyü demez **su'āl** naşārā ve yahūdī eydür ki muḡammedün 13) elinde 'ādetden taşra vāḡı' olan nesnelere mecmū'ı siḡirdi mu'cizātı degüldi **cevāb** 14) biz eydürüz bu siz bize itdüḡünüḡ su'āl bī-aynihi mūsā elinde ve 'īsā elinde ve ḡirü 15) ḡalan enbiyā elinde taşra vāḡı' olan 'acāyibler daḡı vāriddür zīrā ḡaşm bunlaruḡ

[116a]

1) elinde zāhir olan daḡı siḡirdür mu'cizāt degil diyübilür pes anlaruḡ elinden 2) zāhir olan mu'cizāt ise muḡammed elinden daḡı zāhir olan mu'cizāt olsa 3) gerek ḡālbuki siḡir didüḡünüḡ bir ḡayāl-i nesnedür ḡaḡıḡatı yoḡ ammā bu ādetden 4) taşraḡı nesneki muḡammedün elinde zāhir

oldı muhakkakdur az ta'āmıla nice 5) çok kavmi toyurduğı gibi ve şu kıuyusına işāret idüp şuyı taşra 6) geldüğü gibi ve uşacuk taşlar kendü elinde ve aşhābı elinde söyledüğü gibi 7) ve ol bir ğarīb elinde keler söyledüğü gibi ki bunların sözleri girü kıalan 8) ādem oğlanı kelāmı gibi anlanurdı niteki bu cevābuñ bahşine işāret 9) geçdi **su'āl** naşārā ve yahūdi eydür muħammed mūsā dīni ve 'īsā dīni ve girü 10) kıalan kitāb issi peygamberlar dīni nesh itmek ister tañrı ki ol dīnleri 11) ya'nī peşimānlıĝa bedā ğod allāh te'ālāya cāyiz degil ya'nī buyurduğı işden 12) peşimān olup girü dönmez pes muħammed bir nesne şürü' itdi ki allāh cāyiz ve lāyık 13) degil eyle olsa nebī olmaya **cevāb** biz eydürüz ki şimdi allāh te'ālā mecmū'-ı 14) ğayvānātı yaratdı ve cān virdi nice müddet besledi andan şonra 15) öldürüp fānī eyledi be-dāye mü'eddī olmaz ve dağı ğaķ te'ālā otları 16) ve aĝaçları bitürmekle yeri diri kıılır ve girü kıurutmaĝıla öldürür be-dāye

[116b]

1) mü'eddī olmaz pes allāh te'ālā bu ğalāyık ortasında bir ğüküm nice vaķıt kıosa 2) ol ğüküm yürüse bundan şonra ol ğükümi nesh itse niçün be-dāye mü'eddī 3) olur diyesiz **su'āl** cühūdlar eydür sebt ğünü içün ğaķ subĝāne ve te'ālā 4) tevrīt içinde eyitmişdür ki heftede sept ğünün saķlan kı ol ğünde 5) 'ibādetden ve tā'atden ğālī olmañ ve mūsā peygamber eyitmişdür ki 6) **temessekū bi's-sebti ebeden** ya'nī şenbih ğünine temessük idün ve ol ğüne 7) kıatı 'izzet idün dāyım ve dağı mūsā dimişdür ki **temessekū bi's-sebti** 8) **mā-dāmeti's-semāvātü ve'l-arzu** ya'nī şenbih ğünine temessük idün 9) ol ğünün aĝırlamayasın terk eylemek mādāmki yer ve ğök kıayımdür ya'nī 10) kıyāmete deĝin ve dağı mūsā dimişdür ki **temessekū bi's-sebti feinnehū 'idün leküm** 11) ve **li-zürriyetekümü'd-dehre** ya'nī şenbih ğünine temessük idün ki be-dürüstī ol 12) şenbih ğünü size ve sizün ođlancuķlarıñuza uzun zamānda bayrāmdur 13) ya'nī dükenince

bayrām ola dedi sizün muḥammed işbu nesneleri mecmū'ın nesh 14) itmege geldi pes kâzib olan nite nebî ola didiler **cevāb** biz eydürüz ki lā-nüsellim ki 15) işbu zıkr itdügünüz müsānuḡ kavli ola yāḡūd eydürüz işbu naḡl itdügünüz 16) tevrīt sözün idügin müsānuḡ kavli idügin neyle bildüğünüz ve eger tevātirle

[117a]

1) bildük dirseñüz biz eydürüz ki tevātirle sizün ortañuzda münḡatı' olmışdur 2) şol vaḡıtdan berü buḡtı'n-naşr bir def'a cühūdlaruñ mecmū'-ı ulu dānişmendlerin 3) kırdı ve bulduğı tevrīt nüşhaların oda yaḡdı ve nice cühūdlar tevrīt 4) bulmadılar bundan şonra bunlara tevrīt ḡāşıl oldı pes ol tevrīt 5) ḡaḡ te'ālā celle ve a'lā buyurur **yūḡarrifüne'**l-kelime '**an mevāzi'ihī**³⁶⁴ dir cühūdlar 6) mu'temiden 'aleyhi tevrīt olmaya zīrā ziyāde ve noḡşan vāḡi' olmışdur niteki 7) şunlardur ki kelimeleri yerlü yerinden irgürürler ve yuyarlar ḡuşuşen ki ḡātūs 8) ḡātūs zamānında cühūdlar şöyle kırdılar ki vaşfa şıḡmaz ve kırgundan ḡur- 9)-tulanın mezkūr ḡātūs kimin adalara dökdi ve kimin romaya ve kimin 10) engürüse ve kimin rüm iline ve kimin fārs iḡlīmüne ḡaḡıtdı ve kitābların 11) oda yaḡdı niḡe yıl kitābsız ḡaldılar pes tevātür bu naḡl itdügünüz sözde 12) ḡanda bulunur zīrā ki iki pādişāḡ zamānında tevātürünüz münḡatı' olmışdur 13) **bir cevāb-ı** müsellem ki ol ḡavl müsānuḡ kavli ola lā-nüsellim ki ebeden didüğünden 14) murād devām murād ola belki bundan mübālīḡa dilemişdür ki nice uzun 15) müddet temessük ideler biñ yıl miḡdār ya daḡı artuḡ tā şunḡa degin 16) ki anı nesh ider bir nebî gele **bir cevāb** daḡı yāḡūd eydürüz müsā peyḡambar 16) ba'zı mevzı'da ebed lafzın aḡar andan devām-ı ebedī dilemez imdi uş

---

³⁶⁴ Māide Suresi, 13. Ayet: “İşte, verdikleri sözlerini bozmaları sebebiyledir ki onları lânetledik, kalplerini de kaskatı kıldık. Kelimeleri yerlerinden kaydırarak (tahrif edip) deḡiştiriyorlar. Akıllarından çıkarmamaları istenen şeylerden önemli bir kısmını da unuttular. (Ey Muhammed!) İḡlerinden pek azı hariḡ, onların daima bir hainliḡını görüyorsun. Yine de sen onları affet ve aldırış etme. ḡünkü Allah, iyilik yapanları sever.”

[117b]

1) anuñ gibidendür ‘āmil kışşasınuñ ki mūsā peygambar emr itdi ve eyitdi ki 2) varuñ bir sığırı boğazlañ ve bir pāresiyle uruñ ol āmil dirile 3) kim öldürdüğüñ size haber vire dedi ve benū isrā’īl dañı mūsānuñ 4) sözi ile ‘amel etdiler қазиyyesi meşhürdur dirüldi ve haber virdi bundan 5) şonra mūsā ‘aleyhi’s-selām **hāzihī sūnnetün leküm ebeden** dedi işde ebeden demişken 6) dañı anuñla te’ayyüd itmeklik münkatı’ oldı girü cühüdlaruñ icmā’ıyla pes ebeddür 7) dedigünden devāmı ebedī murād olmaya bu hüküm mensūh ola **cevāb** mā-dāmeti’s 8) semāvātü ve’l-arzu didügi devāmdan devām-ı ebedī murād degüldür zīrā 9) mūsā ‘aleyhi’s-selām bir dañı ve bir de dimişdür ki **yūstaħdemü’l-‘abdü sitte sinīne** 10) ve yū’teku fi’s-sābi’ati fe-in ebā’-itku fe’l-yüşķāb **üzünehu ve’l-yūstaħdem ebeden** mā-dāmeti’s 11) **-semāvātü ve’l-arzu** ya’nī kavlı gerekdür altı yıl hizmet yedinci yılda 12) **āzād ola ve eger āzād olmağdan kaçarsa** kulağın deleler ebeden hizmet itdüreler 13) imdi buracukda didükden devām ebedī murād degül belki mübāligadur anuñçün 14) ki altı ıldan şonra ne vaķıt gerekse āzād itmekligi yahüdi ve naşārā kendü 15) cāyiz dutar pes ma’lūm oldı ki devām-ı ebedī murād degil **su’āl** naşārā 16) ve yahüdi eydür ki **muħammed resūlullāh** evvel beytü’l-muķaddesden yaña namāzı kıldı 17) bundan şonra mekke-i mükerrimeden yaña dönüp ka’beye namāz kıldı eger

[118a]

1) gercek peygambarmıssa bir kıble üzerine şābit olup turaydı **cevāb** biz 2) eydürüz ki muħammed beytü’l-muķaddesden ka’beye döndügi allāh emri ile idi 3) nitekim kur’ānda işāret etdi **seyekūlü’s-süfehā’ü mine’n-nāsi** 4) **mā vellāhüm ‘an kıbletihimü’l-letī kānū ‘aleyhā kul**

lillāhi'l-meşriki ve'l-mağribi yehdī 5) **men yeşā'ü ilā şirātın müstakim**³⁶⁵ ya'nī iy sefiḥ kāfirler eydersiz ki bunlar 6) kıladurdukları kıbleden kim döndürdi diyecek olurlarsa eyit yā muḥammed ki 7) maşriḳ ve mağrib allāh te'ālānuḡdur kimi dilerse toğrı yola kılağuzlar 8) ve kimi dilerse yaŋlış yola kılağuzlar ḡküm allāh te'ālānuḡdur pes ol beyte'l-muḳaddese 9) mevḳıf-ı a'zimdür allāh te'ālā kıatında ulu mevzi'dür ka'be dağı ancılayın pes muḥammed 10) ikisine dağı bilekıldı ol iki mevzi'ün ḡaḳkın yere getürmekden ötüridür 11) **ve bir cevāb dağı eydürüz ki** muḥammedün bu iki kıbleye kılduğı peyđambarlıđınınüḡ 'alā- 12)-metindendür zīrā kıur'āndan ol nāzil olan kıtāblaruḡ içinde muḥammedün şıfatlarından 13) biri evvelā bir bu ki **nebīyyü'l-kıbleteyndür** ya'nī iki kıble peyđambarı şallallāhu te'ālā dimek- 14)-dür pes ol nesne şādık olmağıçündür zīrā bundan ğayrı iki kıbleli bir peyđambar geldi

[118b]

1) **bir cevāb** dađı eydürüz ki kıble mensūḡ oldu beyte'l-muḳadesden 2) ka'beye döndi mensūḡ olmaḳlıḳ ḡod ādem peyđambardan tā bizüm peyđambara 3) deđin her vaḳıt ve her zamān i'tibāriyla ḡālī degüldür yā yahūdī veyā 4) naşārā işitmedüñüz mi kim ādem peyđambar zamānından tā nūḡ peyđambar 5) zamānınadegin kişi kendü kız kıardaşın ve kıardaşı kıızın almaḳ vardı nūḡ 6) şerī'atında ol nesneyi mensūḡ oldu ve nūḡdan tā mūsā zamānına deđin 7) iki kız kıardaşı cem' etmek vardı ḡattā ya'kıb peyđambar zamānına 8) deđin ki ya'kıb peyđambar bir rivāyetde iki kız kıardaşı bir rivāyetde 9) dört kız kıardaşı cem' etmişdür ve on iki ođul kıızlardan 10) tođmışdur mecmū'ı diriydi mūsā şerī'atında bu nesne mensūḡ 11) oldu ve dünyāda ne kıadar deprenür cānavar varsa nūḡ peyđambara ve anuḡ 12) ođlanlarına yemek cāyızdi illā kıan ve murdār ölmüş yemek ḡelāl 13) degüldi şonra mensūḡ oldu ve it ve çetük ve ayu ve toñuz 14) ve

---

³⁶⁵ Bakara Suresi, 142. Ayet: "Birtakım kendini bilmez insanlar, "Onları (müslümanları) yönelmekte oldukları kıbleden çeviren nedir?" diyecekler. De ki: "Doğu da, Batı da Allah'ındır. Allah, dilediği kimseyi doğru yola iletir."

bākī yırtucu canavarlar yenmez oldu **bir cevāb** ve daḥı eydürüz ki bu bir kıbleden 15) bir kıbleye daḥı dönme eger nübüvvete delīl degilse gerekdür ki mūsā daḥı nebī olmaya

[119a]

1) zīrā ḥaḥ te'ālā mūsāya ve benū isrā'ile emr itdiki kaçan ürdün ırmağını 2) geçesiz ol geçdüğüñüz yerde bir eve yapasız çünkü ol şuyı geçdiler 3) mūsānuñ şākirdi yūşa' peygambar 'aleyhi's-selām benī isrā'il cem' idüp 4) bir eve yaptılar ol eve silü deyü ad virdiler bundan sonra dört 5) yüz kırk yıl miqdār benī isrā'il cem' olup ol eve ḥacc kıldılar ve andın 6) yaña namāz kıldılar andan sonra döndiler mażarib dirler bir mübārek yer vardı 7) kıble idinüp andın yaña namāz kıldılar andan sonra dönüp beyte'l-muḳaddesdağı 8) şaḥra taşına namāz kıldılar ki ana beyt-i a'zam dirler bundan sonra kıbleleri 9) her birinün kendü evleri oldu niteki ḳur'ānda anlarıñ kıblelerinden ḥaber 10) virdi **ve'c'lū büyütekum kıbleten**³⁶⁶ ya'nī evlerünüzü kıble idinün dedi 11) pes çün mūsā peygambar şerī'atında dört muhtelif yerdin yaña namāz 12) kıldılar revā oldu niçün muḥammed şerī'atında iki mevzı'dan yaña namāz 13) kılmak revā olmaya **su'al** naşārā eydür ki 'īsā diridür ve gökdedür 14) muḥammed ölmüşdür yerde yatur pes dirinün dīnine uymak ve dirinün dīnin 15) dutmak yigdür elbette uymakdan ve dīnin dutmakdan **cevāb** biz eydürüz ki bu dīn

[119b]

1) ve şerī'at didüğümüz mürselüñdür ya'nī viribicinüñdür ki ol mürsil allāh te'ālā 2) resülün degüldür pes şek degüldür ki mürsil ki allāhdur diridür 3) **bir cevāb** daḥı eydürüz ki aḥkāmıñuzun ekşeri mūsā dīninün aḥkāmıdır 4) ve arañuzda 'īsānuñ aḥkāmı yok denülse ḥaḥā

---

³⁶⁶ Yunus Suresi, 87. Ayet: "Mūsâ'ya ve kardeşine, "Kavminiz için Mısır'da (sığınak olarak) evler hazırlayın ve evlerinizi namaz kılınacak yerler yapın. Namazı dosdoğru kılın. Mü'minleri müjdele" diye vahyettik."

dağı olmaya müsā 5) hod ölmüşdür niçün anuñ aḥkāmın dutarsız ve anuñla ‘amel idersiz ve ilyās 6) ve hıızır diridür niçün anlaruñ şerī‘atından ve aḥkāmından dutmazsız 7) **bularuñ cevābına muvāfık bir ḥikāyet** getürmişlerdür ki bir müslümān ‘ālim 8) kişi ba‘zı ya‘nī naşārāyla bu mes‘elede bahş itdi ol ‘ālim eyitdi ki şimdi 9) dünyā pādişāhları bir sulṭān eger kendüden aşığa kendüye te‘allık elindeki 10) beglere ve ra‘iyyetlere bir bitiyle bir kişi viribise sizüñ ortañuzda işbu 11) resme ḥükümüm ve yasağum yürüsün dise bir niçe müddet ol 12) pādişāhuñ emr itdügi gibi ḥüküm ve yasağı yürüse 13) bundan şonra ol iqlīme bir bitiyle bir ayruḳ kişi dağı virse ol evvel 14) buyurduğı ḥükümün ve yasağun ḥilāfınca bir niçe müddet bu şonrağı 15) ḥüküm dağı cārī olsa bu kez bu şonra gelen kişi vefāt itse

[120a]

1) ol evvel kişi diri ḳalsa ḳangısınun ḥükmiyle ‘amel itmek gerek ol evvel 2) ḥüküm bitisin getüren kişinün ḥükmiyle mi ‘amel idersiz ki diridür yoksa bu şonra ki 3) ḥüküm bitisin getüren kişinün ḥükmiyle ‘amel idersiz ki ölmüşdür bu nesneyi işidicek 4) ol ‘ālimle bahş iden naşrānī mülzem olduğın bildi ba‘de-zān müslümān 5) oldı **su‘āl** naşārā eydür ki ‘īsā ḳudsīdür anıñçün rūḥü‘l-ḳudüsün 6) nefḥinden ya‘ñī cebrā‘īl ün ürdüğinden³⁶⁷ nefesinden yaradıldı muḥammed eyle 7) degüldür **cevāb** biz eydürüz ki eger ḳudsīdür dedigünüzden murād cebrā‘īl 8) nefḥinden oldı dirsenüz ādem peygāmbar dağı ancılayın belki ziyāde 9) anuñçün ki allāh te‘ālā anuñ ḥaḳḳında eyitmişdür **fe-izā sevveytühu ve nefahṭü fihi** 10) **min rūḥı**³⁶⁸ ya‘nī ḳaçanki ben anuñ ḳāmetin toğru ḳıldumsa ve anuñ içine 11) rūḥı ürdüm ya‘ñī emr anuñ içine cārī oldı didi ben nefḥ itdüm 12) diyü allāh te‘ālā kendüye nispet itdi pes niçün ‘īsā ḥaḳḳında ḳudsī 13) diyü ḳāyil

³⁶⁷ Metinde “ürüğinden” biçiminde yazılmıştır.

³⁶⁸ Hicr Suresi, 28 ve 29. Ayetler: “(28-29) Hani Rabbin meleklere, "Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balıktan bir insan yaratacağım. Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin" demişti.”

olasız âdem hakkında kâyil olmayasız allâh te'âlâ ben nefh itdüm 14) dedigi kanda cebrâ'îl nefh didüğünüz kanda bu sözünüzün fesâdı iken zâhirdür 15) **su'âl** naşârâ eydür 'îsâ melekîdür ve hem 'unşurîdür melekî olduğu cebrâ'îl 16) nefh itmişdür 'unşurî olduğu meryemden mütecessid olup toğduğıdur muhammed eyle

[120b]

1) degüldür **cevâb** biz eydürüz ki mecmû'-ı anadan doğan âdem oğlanı hem melekî ve hem 2) 'unşurîdür anuçünkü ehl-i kitâpdan menkûldür ki allâh te'âlânun rahmine müvekkel 3) ferîsteleri vardur kaçan bir âdem oğlanının ana rahminden hilkati tamâm olsa 4) ol rahme müvekkel olan ferîsteh gelür anun içine allâhun rûhı nefh ider oldağı 5) diri olur pes böyle olsa her âdem oğlanı melekî ve 'unşurî oldı 6) **su'âl** naşârâ eydür ki 'îsâ tañrının oğlıdur zîrâ allâhun kelimesi 'îsânun 7) teniyle mütecessid oldı ol sebeble allâhdan zâhir olan nesne 'îsâ dağı zâhir 8) oldı ölü dirgürmek gibi ve gözsüz gözlü eylemek ve cüzâm ve abraşı hoş 9) eylemek gibi ve delüyi şağ itmek gibi pes 'îsâ tañrının oğlı ola zîrâ 10) bu nesneler kudret-i beşerî degül dediler **cevâb** biz eydürüz ki eger bir kişi eyitse 11) allâhun kelimesi 'îsâlayın müsâyladağı mütecessid olmuşdur pes gerekdür ki 12) müsâ dağı tañrının oğlı ola zîrâ bundan dağı çok 'acâyib zâhir oldı 13) ki kudret-i beşer degül 'aşâsın ejderhâ itmek gibi ve elinden nûr çıkardığı 14) gibi ve ol bir taşdan 'aşâyıla urup on iki çeşme çıkardığı gibi 15) ve kıptîlerün ekinlerine ve otlarına çekürge viribidüğü gibi ve evlerine kurbâğa 16) viribiyüp döşeklerine ve kablâlarına ve çölmeklerine toptolu olduğu gibi ve nîl

[121a]

1) ırmağın kan idüp kıptîler içmedüğü gibi ve benü isrâ'îl için şuru şu 2) şu olup içdükleri gibi ve kıptîlerün altunların taş itdüğü gibi 3) ve benü isrâ'îl için yelve kuşu ve bâlsıra bâlî hâzır olduğu

gibi 4) ve gölge bulmadukları vakıtda gökden bulut gelüp gölge olduğu gibi 5) ve dağı niçe dürlü bunun gibi 'acāyibler imdi işbu zıkr olunan 6) nesnelere tākāt-ı beşerī degil pes niçün müsāya dağı tañrınınuñ oğlı 7) veyāhūd tañrı demeyesiz niçesi ki 'īsā haqqında dirsiz hālbuki 8) zıkr olunan dağı ziyāde müsā elinde zāhir olduğına kāyilsiz eger 9) bir kişi müsā dağı 'īsā gibi tañrınınuñ oğlıdır diyecek olursa kırtulmağa 10) tamām cevāb eyidmezsiz **bir cevāb** dağı eydürüz ki mu'cizāt izhār itmekde 11) mecmū'-ı peygamberlar nekadar mu'cizāt-ı muhtelifse dağı müşrikdür her mu'cize 12) tākāt-ı beşerī degül eyle olsa ya naşārā lāzım gelür ki her peygamber 13) tañrınınuñ oğlı ola tañrınınuñ oğlı bir olmaya belki çok ola pes 14) yā naşārā bilmeñ gereksiz ki biraz 'aql ve fehim olan kişi bu sizün 15) izhār itdüğünüz za'if delilleri izhār itmekden ve aña temessük itmekden 16) utana 'acepdür ki tañrıdan kırkımsız ve halkdan utanmsız **su'al**

[121b]

1) tā kim yere dökülüp yer bereketi götürülmesün diyü du'ā kılıp ve dāyimā sözi 2) bu idi ki **allāhümme'hdi kavmī fe-innehüm lā-yā'lemüne** dirdi ya'nī iy benüm 3) çalabum benüm kavmüme sen toğrı yolu vir zīrā bunlar haqq peygamber idüğüm 4) bilmezler ma'zūrlardur dirdi imdi 'īsānuñ bu resme şabrı nerde bulandı 5) ve eger sözüne inanmadılar yalandur didiler ve mu'cizātına sihirdür didiler dersenz ol 6) nesneyi muhammede dağı dediler belki dağı artuq anlar muhammede zahmet etdüğe 7) muhammed bunlara hayır du'ā kılıp ol sebebden āhirü'l-emr imāna geldiler **su'al** 8) naşārā eydür 'īsā āhir zamānda girü gökden eniser ve halk ortasında 9) hükm idiser ol sebeble dīnümüz kuvvet bulısar pes şol āhir zamān peygamberi 10) ki gökden nāzil olan kitāplarda anuñ sıfatı zıkr olmuşdur 'īsā olsa 11) gerek **cevāb** biz eydürüz ki gerçeksiz 'īsā gökden eniser bizüm muhammed dağı 12) haber virmişdür ammā başına şerī'atla viribinilmeyiser ol şerī'atla 13) viribinüldüğü zamān **muhammedden altı yüz** veyā dağı ziyāderak

ıl 14) öñdüdi ve incıl ol vaqıtta nāzil oldı ve halkı dīne da'vet 15) itmek ol vaqıtta emr olundu ve ahkām-ı beyān ol vaqıtta oldı

[122a]

1) çünkü ol zamānda göge ref' oldı ol ref' olmak aña girü kalan peygamberların 2) gibi oldı niteki idris peygamberün ref'i mevti gibi oldı ve 'īsānün 3) şerī'atı muḥammed nübüvveti da'vāsın idünce baqdı bundan şonra anuñ 4) şerī'atı bunuñ şerī'atıyla mensüh oldı niçesi ki 'īsā şerī'atıyla 5) mūsā şerī'atıyla mūsā şerī'atı mensüh oldı ammā 'īsā 6) āḥir zamānda endügi muḥammedün dīnüne ve şerī'atına yardım itmeğiçündür 7) ve halk ortasında hüküm itdügi muḥammedün şerī'atıyla olısar kendü şer- 8)-ī'atıyla hüküm itmeyiser ve sizün incılleriñüzde dimişdür ki 9) 'īsā āḥir zamānda ine hırustusı depelemege ya'nī deccāli depelemege 10) eniser ammā āḥir zamān nebīsi degildür ve tevrıtde ve zebürda ve incılde 11) yazar ki āḥir zamān peygamberi ümmī ve mekkī olıyardur diyü budurur 12) 'īsā ḥod mekkī degil ve tevrıtde işāret itmişdür ki āḥir zamān 13) peygamberi fārān tağından ve ismā'ıl oğlanlarından qopısar 14) 'īsā ḥod fārān tağından ve ismā'ıl oğlanlarından degil zīra 15) fārān tağı mekkedür ve tevrıtde getürmişdür ki ibrahīm 'aleyhi's-selām 16) häcer ḥātünü ve oğlı ismā'ili fārāna eletdi ve anda qodı pes 17) bu nesnelerden ma'lüm oldı ki 'īsā āḥir zamān peygamberi degülmiş

[122b]

1) **su'āl** naşārā eydür muḥammed ümmīden oqumaq yazmaq bilmezdi 'īsā ise 2) oqur yazardı pes şol kimse ki oqumaq yazmaq bilmez ola elbette 3) oquyup yazana muḥtāc olsa gerek zīrā hemişe 'ālime cāhil 4) muḥtāçdur **cevāb** ve biz eydürüz ki muḥammedün ümmī olduğı peygamber- 5)- lıgına dağı yek 'alāmet ola zīrā gökden inen kitāplar şıfatı ümmī 6) olmaçdur ammā ol ki bir oqur kimsenün öñünde oturup nesne ögretenün 7) didüğüñüz muḥammed dağı ḥaḳ **te'ālānün**

izniyle cebrā'ilden öğrendi 8) pes cebrā'ıl den öğrenmeklik nübüvvetine evzāḥ delīldür zīrā geçmiş nesnelere 9) haber viridi ḥāl budur ki ümmīydi kitāplar müṭālī'a itmekden 'ācizdi 10) ve ḡāyib nesnelere ḥaḳ celle ve a'lānuḡ i'lāmıyla haber virürdi 11) ve bu haber virmeklikde ve ilm-i nücūmdan ve ilm-i remilden ḥaberdār degildi 12) pes ma'lūm oldu kim bu nesnelere muḥammede daḡı münzeldür ve ḥaḳ peygāmbardur 13) **su'āl** naṣārā ve yahūdi eydür dutalum muḥammed nebīdür lakin 'araba viribinilmişdür 14) zīrā anlar müşriklerdi ve nebīleri ve kitābları yoḡıdı peygāmbara anlar muḥtāc 15) oldılar biz muḥtāc degülüz zīrā bizüm kitābumuz ve peygāmbarumuz vardur 'araba

[123a]

1) gerek ki anlara yol gösterüp ve şerī'at ögrede biz anuḡ şerī'atından müstaḡnīyüz 2) müstaḡnīyüz **cevāb** biz eydürüz ki lā-nüsellim ki muḥammed yalūḡuz 'araba viribinilmiş ola 3) belki mecmū'-ı maḥlūḳāta ya'nī ins ü cinnīye viribinilmişdür ve mecmū'-ı ḥalāyık 4) aḡa muḥtācdur tā ki işbu zamāna lāyık aḡkāmuḡ ḥaṣāyışını bileler zīrā aḡvāl-i 5) 'ālem zamānı geçmekligile müteḡayyir olur pes lā-büddür ki ol zamāna lāyık aḡkāḡ 6) ola çün ol zamāna lāyık aḡkāḡ ola elbette resūl daḡı gerek ki ol 7) aḡkāḡı tebliḡ eyleye anuḡçün ki allāḡ te'ālānuḡ ḡikmeti bunuḡ üzerine mebnīdür ki 8) her zamān-ı ṭavīlden ṣoḡra bir mu'teber resūli viribiye ve zamānına ḡöre bir ḡüküm 9) mensūḡ ola daḡı bir ḡüküm imdi bu nesne ma'lūmdur ki muḥammed resūlullāḡ müsādan 10) biḡ üç yüz yıl ṣoḡra ve 'īsādan altı yüz veyā daḡı ziyāderāḡdan ṣoḡra 11) geldi bu aralıḡda aḡvāl-i 'ālem müteḡayyir oldu ve aḡkāḡ-ı muḡtelif oldu 12) ḡuṣūṣā ki yā naṣārā sizüḡ ortaḡuzdaḡı iḡtilāf ki yüz kiṣiḡüz 13) bir arada otursa üçüḡüz bir söz üzerine ittifaḡ itmezler kitāb-ı incīlūḡ 14) hemān adı ḡalmışdur veyā yahūdi siz ḡod 'īsāyı ve muḥammedi tekzīb itmegiçündür tevrīt 15) kendü maḡṣūduḡuzca düzdüḡüz ikisinüḡ geleceḡin

telbīs itdünüz pes bu zamān 16) halkı bir ulu resüle muhtāc oldılar ki buları ıslāh ide ve toğru yola kulağuzlaya

[123b]

1) zīrā yahūdiden niçe cemā'at mūsā dīnin fesāda virdiler ve naşārādan niçe cemā'at 2) vardur 'īsā dīnin fesāda virdiler ba'zı cühūdlar 'üzeyire tañırnuñ oğlıdur dediler 3) ve naşārā dağı 'īsā tañırnuñ oğlıdur dedi ve tevrīti ve incīli kendü 4) maşlahtlarıçün tañrīf itdiler pes şol kimse hađ yolına muhtāc oldı 5) elbette ol kimse bir mürşide muhtāc oldı ve şol kimse ki mürşide 6) muhtāc olmadı şeytān anuñ üzerine ğālib oldı çok söz 7) işitmekde şāđır ve hađ görmekde gözsüz kaldı **su'āl** naşārānuñ 8) ba'zı cühhālesi eydür ki 'īsā başdur ve muħammed ayağdur ol söz şek 9) degildür zīrā başuñ fażīleti var ayađ üzerine **cevāb** ve biz eydürüz ki bu sizüñ 10) sözüñüz üzerine ādem baş olmağ gerek idi ve andan aşāđa mūsā vaşat 11) olmağ gerekdi ve 'īsā topuğ olmağ gerek idi ve muħammed ayađ olmağ gerek çünki 12) böyle ola bu dağı bize ma'lūmdur ki tenüñ kıvāmı ayağıladur ayađ olmasa 13) tenden ne fāyide pes peyğambarlaruñ tamāmı muħammed-i muştafāyla oldı 14) nite ki tenüñ tamāmı ayağıla oldı vallāhu a'lem

BEŞİNCİ BÖLÜM

DİZİN

‘ābid <Ar. İbadet eden; bir varlığa tapan.

°. 053b/10

‘acabā <Ar. Şaşırma ve tereddüt ifade eden soru edatı.

°. 051a/06, 056a/09

°. kaldı 052a/10

°. kıldı 031a/10

‘acāyib <Ar. Çok şaşırtıcı.

°. 030b/03, 048a/13, 114b/01,

115a/13, 115b/04, 035b/12

°.+ in 079b/06, 112b/10

°.+ ler 115a/04, 115b/02, 115b/15,

121a/05

°.+ in 044a/14

°. oldı 120b/12

‘aceb <Ar. Şaşılacak şey, gariplik.

°. 004b/13, 051b/01, 109b/01

°.+ e kal- : Şaşırmak 049b/11

°.+ dür 106a/03

‘acem : <Ar. Fars ırkıdan olan İran yerlisi.

ķayşer-i rüm-ı °. 004a/02

°. 017b/10, 045a/13, 068b/07,

078a/09, 082b/03, 082b/07, 082b/08,

088a/01, 090a/08,

091b/01, 091b/05, 091b/13, 092a/09,
092b/07, 097a/01, 098b/07, 099a/03,

099a/07, 099b/02,

099b/05, 099b/08, 099b/15, 100a/08,

104a/11, 115a/12

ve’l-ḥāşıl °. 104b/08

°.+ den 036a/02

°.+ e 091b/14, 112b/01

°.+ i 099a/10

°.+ üñ 092a/01

‘acep <Ar. Şaşılacak şey, gariplik.

°. 051a/05, 051a/10, 051a/11,

051a/12

°.+ dür 121a/16

‘aceple <Ar. + Tr. Hayret etmek.

°. - düm 051a/15

‘āciz <Ar. Güçsüz, zayıf.

°. 065a/13, 106b/11

°.+ di 122b/09

°. kaldı 024b/07

°.+ liḳdür 067b/04

°.+ lıḳ 067b/04

°. ḳal - 079b/02

°. olsa 067b/06

°. olan 067b/06

‘adā : <Ar. Zalimler, düşmanlar.

rücüm-ı °. 001b/06

‘adāvet <Ar. Düşmanlık, kin.

°. 097a/02

°. düşdi 025a/10, 025a/13, 093a/06

‘aded <Ar. Sayı, rakam.

°. -i nisā 114a/05

‘adem : <Ar. Yokluk.

- °. sebkat itmemişdür 067b/09
- ‘ādem** : <Ar. İnsan.
°. 017b/05
cemī‘-i °. 015a/12
- ‘ādet** : <Ar. Alışılmış faaliyet, her zaman yapılan
°.+den. 116a/03
°.+ indendi 014b/14
°.+ iydi 032a/09
°.+ ce 115b/06
°.+ den 115a/13, 115b/04, 115b/13
°.+ i 035a/06, 111b/02
°.+ lerin 111b/06
°.+ leriyle 111b/01
- ‘ādetlen** - <Ar. + Tr. Bir kimsenin sık sık tekrarlamak suretiyle davranış edinimi.
°. - diler 111b/07
°. - e 111b/01
°. - ndi 111b/02
- ‘ādil** <Ar. Adaletli.
°. 002b/12, 003a/05, 003a/09, 004b/15, 006b/03, 020a/11, 108a/15, 110a/10
°.+ den 111a/12
nūşirevān-ı °. 003b/03, 003b/05, 004a/04, 004b/10
sa‘īd-i °. 020a/10
nūşirevān-ı °.+ e 004a/03
°. ola 004b/14
°.+ di 108a/15
°. 002b/10
- ‘adl** <Ar. Adalet; eşit muamele.
°. 003a/13, 051a/06, 087a/04
- °.+ e 003b/13
°. eylemek 002b/06, 002b/07
°.+ i 003a/06, 003a/07, 004b/15
°.+ için 004b/11
°. ide 003b/11
°. idesiz 002b/05
°.+ idür 057a/09
°.+ ile 004a/09
°.+ le 030a/11
- ‘ādī** : <Ar. Adalet; eşit muamele.
°.+ i 004b/12
- ‘afv** : <Ar. Bağışlama.
°. 005b/14
°. eylemek 005b/01
°. eylese 007a/06
°. idici 005b/08
°. idüp 006a/01
°.+ ın 005b/15
°. itdüm 006a/06, 006b/12, 007a/08, 007b/11
°. itmedüğüçün 005b/13
°. itmek 005a/13
°. itmekden 005b/03
°. itmesem 007b/12
°. itmesin 005b/15
°. itmeyeler 005b/05
°. itmiş 007a/04
- ‘ahd** : <Ar. Söz verme.
°. 092a/15
°. olsun 106a/12
°. +i 096b/09
- ‘āk** : <Ar. Asi.
°. olmakdur 047a/10
- ‘ākabince** : <Ar. + Tr. Hemen ardından.

ˆ. 046b/01
‘ākıbet <Ar. Son, bitim.
 ˆ. 010a/11, 032b/09, 082b/08,
 099b/05
‘ākıbetü’l –emr: <Ar. Bir işin sonu.
 ˆ. 020b/02, 105a/04

‘akıl <Ar. Akıl. (krş. ‘akl)
 ˆ. 003b/13, 107a/07, 108a/02
 ˆ.+ suz 003b/15
‘ākıl :<Ar. Akıllı.
 ˆ. 003a/15, 008b/08
 ˆ.+ di 096a/01
‘akl <Ar. Akıl.
 ˆ. 121a/14
 ˆ.-ı nesneden 064b/05
 ˆ.+ ı 107a/06, 113a/03
 ˆ.+ ıla 004b/07
‘alā <Ar. Yücelik, mertebe.
 ˆ. 002a/11, 003a/11, 004b/14,
 005a/12, 005b/11, 009a/04, 015a/11,
 018a/04, 024b/08,
 025b/13, 030a/02, 034a/04, 034a/12,
 037b/01, 038b/11, 040a/11, 040b/13,
 041b/11, 042a/11,
 045a/04, 046a/12, 049b/15, 050a/03,
 050a/12, 053b/11, 056a/11, 062b/14,
 080a/05, 085b/03,
 102b/11, 105a/13, 106b/05, 111b/12,
 111b/14
 ˆ.+ ya 055a/12
 ˆ. dan 042a/07
 ˆ. +nuḡ 040b/08
‘alāmet : <Ar. İşaret, iz, nişan.

ˆ. 032a/02, 122b/05
 ˆ.-i nübüvvetden 046a/11
 ˆ.+ indendür 118a/09
 ˆ.+ ler 112a/12, 112b/03
 ˆ.+ i 032a/03

‘ale’l - infirād: <Ar. Ayrı ayrı olarak.
 ˆ. 067a/04
‘ale’l - ğafle: <Ar. Beklenmedik bir şekilde;
 ansızın.
 ˆ. başup 092b/07
 ˆ. yaturken 092a/05

‘ālem <Ar. Evren.
 ˆ. 056b/02, 065b/04, 086b/04
 aḥvāl-i ˆ. 123a/05, 123a/11
 şāni’-i ˆ. 064b/07, 065a/15, 065b/03,
 065b/11, 066a/02, 066b/02, 067a/12,
 067b/08
 ˆ.+ de 066b/04
 ˆ.+ i 064b/07, 066b/13
 mecmū’-ı ˆ.+ i 108b/03
 mecmū’-ı ˆ. 053a/06
 ˆ.+ i 014b/03

‘ale’t-ta’cīl <Ar. Acele ederek.
 ˆ.-ta’cīl idesin 094a/14
 ˆ.-ta’cīl iznīk 083b/08

‘ālet <Ar. Bir işte kullanılmak üzere
 yapılmış nesne, araç.
 ˆ.-i ḥarbiyle 091a/02

‘aleyh <Ar. Onun üzerine.

°. 007a/01, 009a/14, 034b/07,
052b/07
'aleyhā's : <Ar. "Onun üzerine olsun!"
anlamında bir söz.
°. - selām 016a/09
°. 005a/14, 009a/14, 016a/04,
016a/05, 023a/15, 045b/01, 051a/03,
105a/14, 115a/03
'aleyhi'l - la'ne : <Ar. (Şeytan için) 'Lanet
ona!' anlamında bir söz.
°. - la'ne 007a/09, 007a/12, 021b/13,
053a/09
bavles-i °.-la'ne bavles 071b/09
'aleyhi's - selām: <Ar. Peygamberler için
kullanılan 'selām, kurtuluş onun üzerine
olsun!' anlamında bir duâ sözü.
°. 003a/04, 007a/11, 008b/11,
008b/14, 009a/03, 015a/10, 015b/13,
016a/07, 016a/13,
016b/12, 017b/03, 018b/02, 019b/06,
019b/11, 020a/02, 020a/09, 021a/01,
021a/13, 022b/02,
023b/14, 025a/01, 025a/05, 026a/08,
026b/01, 026b/11, 027a/01, 027a/14,
028b/09, 029a/02,
029b/13, 030a/12, 030b/03, 033b/13,
034a/11, 036b/09, 037b/12, 038b/02,
039a/09, 040a/12,
040a/15, 041a/02, 041a/03, 041b/08,
045b/15, 046a/03, 049b/05, 050a/10,
051b/06, 052a/10,
053a/09, 053b/08, 054b/08, 056a/05,
058a/08, 059a/09, 060b/06, 064a/04,
077b/15, 111b/07,

117b/05, 117b/09, 119a/03, 122a/15
hırkılı' n-nebī °.- selām 031a/02
°. eşmuyel 031a/14
°. 048a/12
°. āhir 063b/13
°. bir 109b/04
°. on 078b/03
°. otuz 078b/05, 078b/11
°. su koyuvirdi 078b/08
°. tūfāndan 098b/08
°. ve 078b/01
'aleyhim : <Ar. "Onların üzerine!"
anlamında bir söz.
°. - haq 009a/08
'aleyhimü's : <Ar. "Allah'ın selamı
üzerinize olsun!" anlamında bir söz.
°. - selām 009a/10, 027b/01, 032b/01,
036b/08, 045b/11
'aleyke - : <Ar. ".....senin üzerine olsun!"
anlamında bir söz.
°. 021b/09
mekân-ı °.+ den 017a/05
'ālim : <Ar. Bilgili, ilim sahibi.
°. 027a/13, 105b/11, 108a/07,
119b/07, 119b/08
°. -i naşārâyıdı 106b/15
°. + e 122b/03
°. + le 120a/04
'amel : <Ar. İş, hareket.
°. 014b/10, 054b/03
°. eylemeye 008b/09
°. eyleser 008b/09
°. idersiz 119b/05, 120a/02, 120a/03

- ˆ.+ in 005b/13
 ˆ. işleyen 066a/11
 ˆ. itdiler 117b/04
 ˆ. itmek 120a/01
 ˆ.+ i 057b/13
- ˆamel id - :** İş yapmak.
 yaramaz ˆ.- en 066a/12
- ˆāmil** : <Ar. Bir işi yapan, üzerine alan.
 ˆ. 029a/11, 105a/06, 117b/01
 ˆ.+ lere 103a/12
- ˆamūca** : <Ar. + Tr. Amca.
 ˆ.+ sı 030b/04
- ˆanh** : <Ar. (zm.) Ondan.
 ˆ. 002b/08, 003a/04, 004a/14,
 009a/13, 009b/06, 011a/06, 011b/08,
 011b/12, 011b/14,
 012a/02, 012a/14, 013a/06, 013b/06,
 014a/11, 014b/03, 014b/04, 015b/12,
 019a/03, 019a/15,
 020a/15, 020b/12, 029a/08, 033b/13,
 033b/14, 037b/05, 037b/06, 037b/07,
 039b/04, 042b/09,
 042b/12, 043a/08, 048b/13, 061b/12,
 062a/11, 062b/01, 062b/04, 062b/08,
 063a/12, 063a/15,
 069a/08, 100a/04, 100a/09, 101a/03,
 101b/02, 104b/06, 104b/13, 105a/01,
 105a/07
- ˆarab** : <Ar. Arap.
 ˆ. 022b/06, 068b/07, 078a/03,
 097b/05, 100a/14, 101a/08, 101a/10,
 101a/14, 101b/03,
- 101b/04, 101b/05, 101b/06, 101b/13,
 102a/05, 102a/13, 102b/04, 102b/09,
 102b/10, 104a/13,
 114b/14
 mecmūˆ-ı ˆ. 100a/04
 ˆ.+ a 049a/07, 100a/10, 112b/01,
 122b/13, 122b/15, 048b/14, 110b/15,
 123a/02
 ˆ.+ ca 105b/09
 ˆ.+ da 100b/08
 ˆ.+ dan 100a/11, 100b/01, 107a/01
 ˆ.+ la 101a/10, 102b/01
 ˆ.+ lardur 100b/06
 ˆ.+ uŋ 024a/04, 048b/13, 049a/04,
 100a/10, 101b/10
 061b/13
- ˆarabça** : <Ar. + Tr. Arapça.
 ˆ. 031b/01
- ˆarabī** : <Ar. Araplarla ilgili.
 ˆ. 070a/08
 ˆ.+ ydi 068b/04
- ˆarāf** : <Ar. Cennet ile cehennem
 arasındaki set.
 ˆ. 004b/12
- ˆarap** : <Ar. Arap. (krş. ˆarab)
 ˆ. 029b/04, 043b/15, 048b/10,
 048b/15
 ˆ.+ ça 092b/12
 ˆ.+ lar 013b/12
- ˆārız** : <Ar. Gelip çatma.
 ˆ. oldı 087a/09
- ˆārız ol -:** Gelip çatma.
 hastalık ˆ.- dı 088a/14

'arrāt	: <Ar. Bir tür mancınık. °.+ ıla 099a/10	099b/10, 108b/02, 108b/07, 113a/12, 113a/13, 113b/04, 114a/07, 114a/10,
'arş	: <Ar. Âlem tasavvurunda en yüksek nokta. °. 011b/02, 108b/04 °.+ da 012b/07 °.+ um 113b/13	114a/11, 114a/12 °.+ a 027b/13 °.+ dan 019a/04, 040a/14, 048a/01, 109a/06, 111a/07, 113b/02, 114a/04, 114a/09
'arz	: <Ar. Yeryüzü. °. 064b/08	°.+ dur 057a/02, 057b/12, 059a/02 °.+ ı 008b/06, 038b/04, 039b/07,
'aşā	: <Ar. Baston. °. 021b/06, 035b/06 °.+ sı 035b/05 °.+ sın 120b/13 °.+ yı 035b/09 °.+ yla 120b/14	053b/01, 103b/08, 108a/10, 114a/10 °.+ ın 032b/03, 032b/06, 037a/02, 114a/07 °.+ ına 028b/01 °.+ ından 057b/11 °.+ muş 039b/06
'āšī	: <Ar. İsyankâr. °.+ ler 019a/08 °.+ leri 019a/09 °. oldı 093a/09, 097a/11	°.+ ısa 058b/15 °.+ ıyla 019a/01, 056a/07 °.+ lar 021b/06, 024b/04 °.+ larçün 033a/02
'āşık	: <Ar. Seven kişi. °. 054a/04 °. oldı 008a/14	°.+ lardan 007a/15, 007b/01 °.+ lariçün 032b/06 °.+ larınuş 019a/09
'aşk	: <Ar. Sevgi. °.+ dan 011a/01	°.+ larla 108b/03 °.+ um 108a/12
'asker	: <Ar. Ordu ve ordu mensupları. °. 094b/10	°.+ uş 008b/06, 024b/10, 049a/02 °.+ ıydı 026b/06
'āşūrā	: <Ar. Aşure. °. 019b/03, 019b/05 °. 023a/08	°. +dur 057b/11
'avrat	: <Ar. Eş; zevce. °. 008a/08, 008a/10, 008b/03, 019a/02, 021a/08, 028b/02, 031a/08, 049a/01, 057b/11,	'ayāl : Eş; zevce. °.+ iyle 094a/14
		'ayb : <Ar. Ayıp; kusur. °.+ ı 007b/15, 008a/01, 008a/02 °.+ ıla 008a/04 °. 061b/05 °.+ la 007b/15

- ‘ayıplu** : <Ar. +Tr. Kusurlu.
 ˆ. 005a/10, 005a/12
 ˆ. 056a/03
- ‘azāb** : <Ar. Şiddetli ve bunaltıcı sıkıntı.
 ˆ. 039a/13
 ˆ.+ a 019a/10
 ˆ.+ umı 047b/14
 ˆ. 002b/13
 ˆ. gelmedi 037a/01
 ˆ. gelür 036b/15
 ˆ.+ ın 018a/12
 ˆ.+ ından 012a/07, 018a/12
 ˆ.+ ıyla 018a/11
- ‘azamet** : <Ar. Büyüklük.
 ˆ. 113b/09
 ˆ.+ iyle 012b/14, 012b/15
- ‘azīm** : <Ar. Büyük.
 ˆ. 079b/13, 098a/08
- ‘azīm** : <Ar. Büyük.
 ˆ. 052b/05, 082b/08, 087a/01,
 088a/04, 100b/13
- ‘aziz** : <Ar. Değerli.
 ˆ. 048a/12
 ˆ.+ ler 046a/13
 ˆ.+ üm 094a/06
- ‘azl** : <Ar. Görevine son verme.
 ˆ. eyledi 003b/06
- ‘azrā** : <Ar. Bakire.
 meryem-i ˆ.+ ya 084b/11
- ‘azrāyil** : <Ar. Dört büyük melekten can almakla görevli olan melek.
 ˆ. 047b/10
- ‘azze** : <Ar. “Aziz olsun!” anlamında bir söz.”
 ˆ. 066a/08
- ‘ibādallāhi** : <Ar. Allah’ın kulları.
 ˆ. 005a/10, 005a/12
- ‘ibādet** : <Ar. Kulluk etme.
 ˆ. 039a/13
 ˆ.+ den 035a/08, 116b/05
 ˆ.+ e 004a/13, 032b/02, 035a/10,
 109b/12
 ˆ.+ e meşğuloldı 072b/14
 ˆ. eylemişdi 039a/13
 ˆ. eyleye 011b/11
 ˆ. ıder 035b/08, 051b/08
 ˆ. ıderdi 035a/07
 ˆ. ıdersin 054b/01
 ˆ. ideydün 051b/13
 ˆ.+ inden 052a/04
 ˆ.+ ine 067a/04
 ˆ. itdi 031b/15
 ˆ. itmegiçün 033a/04
 ˆ. itmekçün 032b/05
 ˆ. itmekden 011b/08
 dīninde ˆ.- idem 072b/11
- ‘ibād’ullāh:** <Ar. Allah’ın kulları.
 aḥḳar-ı ˆ.- lāh 001b/07
- ‘ibāret** : <Ar. Müteşekkil.
 ˆ.+ dür 065b/12
- ‘ibrānī** : <Ar. Eskiden Yahudilere verilen isim.
 ˆ. 068a/03
 ˆ.+ ler 068a/02
- ‘ibret** : <Ar. Öğretici ders.
 ˆ. 047a/14, 053b/06
 ˆ. alup 048b/06
- ‘ibrī** : <Ar. Yahudi.
 ˆ. 016a/15, 068b/04, 068b/05,
 068b/06

- ‘ikāb** : <Ar. Cefa, azap.
 ‘.+ a 066a/11
 ‘.+ ı 066a/07
- ‘ilm** : <Ar. Bilme, biliş.
 ‘. 052b/09
 ehl-i ‘. 107a/01
 ‘.+ den 065b/05, 105b/11, 105b/12
- ‘ilm** : <Ar. Bilme, biliş. (krş. ‘ilm)
 ‘. 017b/09, 038b/10, 074b/15,
 076a/12, 110b/02
 ‘.-i me‘nada 058a/07
 ‘.-i nücüm 017b/15, 018a/14
 ‘.+ de 107a/02
 ‘.+ dür 074b/14
 ‘.+ e 073b/12
 ‘.+ i 073b/12
 ‘.+ in 052b/10
 ‘.+ ini 076a/13
- i‘mār** : <Ar. Bir yeri bayındır hale getirme.
 ‘. eyledi 016a/01
- ‘imāret** : <Ar. Bayındırlık; eskiden
 yoksullara ve öğrencilere yemek veren hayır
 kurumu; bina, yapı.
 ‘. 057b/04, 080b/03
 mecmū‘-ı ‘. 057b/06
 ‘.+ ler 089b/04
 ‘. olduktan 015b/01
 ‘. olur 003b/14
- ‘imāret id -** : Bayındır hale getirmek.
 yapalar ‘.- eler 080b/04
- ‘ināyet** : <Ar. Dikkat, gayret.
 ‘.+ inden 004b/04
 ‘.+ iyle 095a/05
- ‘ışk** : <Ar. Aşk; sevgi.
 ‘. 049b/01
- ‘ivaż** : <Ar. Bedel.
 ‘. 016a/15, 016b/01
 ‘.+ ı 049b/02
 ‘.+ in 049b/04
- ‘izār** : <Ar. Yanak.
 ‘. 030a/15, 030b/01
- i‘zāz** : <Ar.
 ‘.+ ile 093b/15
- ‘izzet** : <Ar. Hürmet, saygı.
 ‘. 005b/01, 012a/09
 toğusına ‘. 074a/03
 ‘. it 108a/08
 ‘. itdi 093b/08
 ‘. idün 116b/07
 haça ‘. ideler 074a/04
 ağaça ‘. id-074a/05
 katı ‘. itdiler 073a/13
- ‘ömr** : <Ar. Ömür.
 ‘.+ i 016a/08, 016a/09, 019a/15,
 019b/01, 019b/10, 019b/11, 020b/10,
 020b/11, 022b/02,
 022b/14, 023b/03, 024a/01, 024a/02,
 025a/04, 026a/05, 026a/06, 026a/10,
 026b/03, 028b/07,
 031a/02, 033b/10, 033b/11, 034a/09,
 034a/10, 036b/04, 038b/02, 038b/06,
 038b/07, 039a/13,
 043a/15, 043b/02, 043b/03, 052a/07,
 087a/11, 088a/11, 088b/02
 cemī‘-i ‘.+ i 017a/13
 ‘.+ im.ü 072b/05
 ‘.+ inün 015b/02

°.+ üm 050b/03, 052a/03, 052a/15,
054a/01

°.+ ümüzi 055b/02

°. sürdürümdi 052b/03

°öşr : <Ar. Eskiden toprak karşılığında
alınan vergi.

°.+ i 103b/01

°. 013a/06, 013b/05

°ukūbed : <Ar. Ceza.

°. 090b/03

°ukūl : <Ar. Akıllar.

°. 041a/07

°ulemā : <Ar. Bilginler.

°. 017b/03, 079b/08

°.+ sı 002a/11, 080b/13

°ulūm : <Ar. İlimler.

°.ı şerāyi'den 111a/12

°unşur : <Ar. Eleman.öge.

°.+ dan 066a/05

°unşurī : <Ar. Cismânî, vücuda gelmiş olan.

°. 120a/16, 120b/05

°.+ dür 120a/15, 120b/02

°urūş : <Ar. Savaş.

°.+ ı 041b/13

a : O; üçüncü teklik kişi zamiri.

a.+ nuş : onun 061b/04

a.+ nda : onda; orada 061b/05 005a/04,
005a/05, 005a/06, 076a/07, 076b/07,
078b/02, 079a/04, 086a/15, 087a/01,

087a/02, 091b/06, 093b/07, 094a/01,
098a/03, 098b/11, 099a/09, 101a/07,
101a/12, 101b/04,

a.+ ŋa : ona 061b/06

101b/06, 103a/03, 109a/15, 113b/08

a.+ ndan 077a/03, 101b/04

a.+ nı 007a/13, 061b/04, 063a/11,

063b/02, 068a/13, 069b/15, 074b/11,

076a/08, 079a/03,

087a/01, 088b/03, 094a/14, 097a/12,

099b/07, 103a/09, 103b/11, 103b/12,

107b/07, 108a/02,

111a/11, 111b/08, 113a/05

beyte'l-muqaddisken a.+ nı 070b/01

a.+ nı beyānidevüz 078a/06

a.+ nı naql idelüm 070b/07

a.+ nişün 068b/02, 111a/09

a.+ nişla 082b/08

a.+ nuş 064a/08, 067a/04, 067b/10,

068b/02, 069a/06, 070a/09, 070b/04,

070b/14, 071b/03,

071b/06, 072a/14, 072b/10, 074b/09,

074b/10, 075a/14, 075b/02, 076a/05,

076a/14, 076b/11,

078a/10, 078b/04, 079a/14, 079b/02,

079b/04, 079b/06, 079b/12, 080b/03,

081a/06, 081b/05,

082a/14, 082b/09, 083a/07, 083b/08,

085b/03, 085b/07, 085b/08, 088a/12,

090b/02, 091a/13,

091a/15, 093b/01, 093b/04, 093b/08,

093b/11, 097a/10, 097b/04, 098a/09,

100a/06, 103a/04,

103b/05, 103b/09, 106b/03, 106b/08,
106b/11, 106b/13

‘abdu’l-lāh a.+ nuṣ 071b/06

a.+ nuṣcün 068a/10, 070a/13,
070b/10, 071a/06, 073b/03, 082a/06,
102b/03, 107a/02, 108a/06,
109a/03

a.+ nuṣla 082a/12, 088a/05, 107a/03

a.+ nuṣla muḳābile ide 087a/07

a.+ nuṣla.yıdı 094a/07

a.+ ṣa 095b/14

a’lā <Ar. En yüksek.

a. 011b/01, 013a/04, 113a/09,
113b/07, 114b/05, 117a/05

fırdevs-i a. 011a/13

fırdevs-i a.+ da 011a/14

a.+ dandır 081b/05

a.+ nuṣ 122b/10

a’lem <Ar. En çok bilen.

a. 001b/12, 034a/11, 042b/15,
045a/15, 048a/12, 048b/09, 058a/15,
063b/06, 064b/04,
066a/01, 067a/10, 067b/10, 071b/08,
077b/14, 105a/12, 110b/03, 123b/14

a’māl <Ar. İşler, davranışlar.

a.-i ṣālihden 068a/13

a.+ ı 014b/08

a.+ inde 061a/06

a’vān <Ar. Yardımcılar.

a.+ ma 047b/08

a’yān <Ar. Bir yerin ileri gelen nüfuzlu
kişileri, eşrâf.

a. 108a/04

a’zā <Ar. Organlar, üyeler.

a.+ sı 048a/08

a’zām <Ar. En büyük.

beyt-i a. 119a/08

ism-i a. 018a/08

a’zim <Ar. Büyük, ulu.

beyte’l-muḳaddese mevḳıf-ı a.+ dūr

118a/09

a. 096b/06

a’zīm <Ar. Büyük, ulu.

a. 037a/06, 040b/08, 098a/07

āb - <Far. Su.

ā.- ı 029b/03

āb <Far. Su.

ā.-ı ḥayāt : Hayat suyu, bengisu.

029b/3, 043b/06

ā.- dest : El suyu. 055b/04

a.-deste 114b/10

ābād <Far. Bayındır, imar edilmiş.

ā. ḳalasız 021b/15

ābādān <Far. Mamur, bayındır.

ā. eylerler 052b/13

ā. eyleye 003a/11

ā. ola 052b/15

abraş : Ala renkli; abras.

a.+ ı 114a/16, 120b/08

aç - Açmak.

a.- alum 054b/14, 054b/15

a.- dı 049a/14, 049b/09

a.- uṣ 034b/04

a.- up 042b/12

söz a.- up 107a/05

aç Aç.

a. 107a/04

acı : Eziyet, acı

a.+ sı 038a/05

a.+ lığı 050b/10

açık : Kapalı olmayan, açık.

a.+ dur 061b/12

açıl - Açılmak.

a.- dukda 019b/12

acırağ : Acımtırak, acımsı

a. 056b/13

açlık Açlık, acıkmak hâli, yemek yeme isteği.

a.+ dan 030b/04

ad Bir varlığı cins veya özel olarak diğer varlıklardan ayırt etmeye yarayan kelime; isim, şöhret, san.

a. 004b/06, 027a/04, 119a/04

a.+ dan 005b/07

a.+ ı 004b/05, 006b/04, 014b/13,

014b/15, 016b/02, 016b/12, 016b/13,

018b/03, 019b/14, a. 024a/12, 027a/10,

084b/07, 092b/06

020a/05, 025a/08, 025b/09, 026b/12,

027a/12, 027b/02, 027b/03, 027b/07,

029a/08, 029a/11,

031b/01, 038b/12, 042a/13, 043a/09,

043b/10, 052a/06, 070a/06, 070b/03,

071b/03, 072a/08,

081b/03, 081b/04, 082a/04, 082a/05,

082a/13, 086a/08, 086a/09, 097a/10,

098a/05, 099a/15,

099b/06, 123a/14

a.+ ıdur 070b/10, 074b/13, 075b/07

a.+ ın 003a/07, 003a/11, 023a/01,
045a/08, 055a/14, 084a/11, 091b/06,
110a/07, 110a/08

a.+ ına 018b/05

a.+ ında 029a/07, 029b/11

a.+ ını 042b/13

a.+ ınığ 005b/06

a.+ ıyla 003a/13, 035a/15

a.+ ları 025b/03, 081a/14

a.+ larıñ zıkr itmedük 081a/14

a.+ lu : Adlı 006b/04, 018a/07,

021a/04, 029a/13, 032b/08, 039b/06,

045a/01, 071b/02, 079b/14,

082a/11, 082b/13, 083a/05, 088a/14,

088b/04, 093b/11, 095b/06, 096a/05,

098a/15, 098b/01,

099a/06, 102b/03, 103b/11, 105b/08

a.+ um.ıla 069b/15

a.+ umuz 021a/10

a.+ uñ 006b/07

a. virdi 105b/02

a. virdiler 082a/06

a. virdüm 002b/02

ada Ada.

a.+ dan 104a/04

a.+ lara 101b/12, 117a/08

a.+ ları 086a/11, 103a/07

a.+ sina 092b/09, 097b/10, 103a/06,

104a/03

a.+ sinda 088b/04, 096b/15

adam İnsan, kişi.

a. 102b/06

a.+ a 008a/15

a.+ ı 093b/04

a.+ ından 093b/01
a.+ ların 093a/09
a. şaldı 112b/01
a.+ uñ 109b/05
adanur ?
a. 083b/15
ādem <Ar. İnsan.
ā. 015a/10, 015b/06, 015b/07,
015b/12, 016a/02, 016a/04, 016a/06,
016a/14, 016b/03,
016b/14, 017a/01, 018a/01, 018a/03,
018a/05, 018a/08, 018b/07, 018b/08,
018b/09, 018b/11,
018b/12, 020a/12, 028b/01, 036b/01,
047a/11, 047b/11, 053a/15, 053b/02,
056b/07, 056b/08,
056b/10, 056b/11, 056b/12, 056b/13,
057a/03, 057a/04, 057a/05, 057a/06,
058a/04, 058a/05,
063b/15, 075b/03, 075b/12, 076a/09,
079a/12, 084b/11, 093a/14, 106a/04,
106b/02, 106b/04,
109a/01, 109a/03, 111a/03, 111a/13,
113b/05, 113b/08, 116a/08, 118b/02,
118b/04, 120a/08,
120a/13, 120b/01, 120b/03, 120b/05,
123b/10
mecmū'-ı ā. 110b/15
ā.-i āhīr 018b/04
ā.+ den 016a/09, 018b/05, 034a/15
ā.+ e 053b/06, 113b/15
ā.+ i 040a/02
ā.+ le 028b/09, 069b/12
ā.+ sin 027a/07

ā.+ üñ 016a/07, 016a/08, 016b/10,
075b/04

mecmū'-ı ā.+ üñ 081a/03

adlıg : Adlı, sanlı, meşhur

a.+ ıla 002b/07

āferīde <Far. Yaratılmış; mahluk.

.+ de 007a/04

āferīn <Far. Olumlu ve beğenilen bir davranıştan dolayı söylenen beğenme sözü.

ā. 081b/07, 081b/15

āfet <Ar. Sakınılacak durum, felaket.

mecmū'-ı ā.+ lerden 061a/11

āforīz <Rum. 1) Yahudilik ve Hristiyanlıkta dinî kurallara uymayanlara verilen topluluk dışında bırakma cezası. 2) Dışarıda bırakma, ilişik kesme.

a. itdiler 083a/11, 085a/01

āforīz id - <Rum. + Tr. 1) Yahudilik ve Hristiyanlıkta dinî kurallara uymayanlara verilen topluluk dışında bırakma cezası. 2) Dışarıda bırakma, ilişik kesme.

diye nefy idüp a.- erler 077b/12

yardım idüp ā.- erlerdi 090a/04

āforīz it - <Rum. + Tr. 1) Yahudilik ve Hristiyanlıkta dinî kurallara uymayanlara verilen topluluk dışında bırakma cezası. 2) Dışarıda bırakma, ilişik kesme.

mahrūm idüp a.- diler 083a/08,

089b/10

biribirin a.- mekten 089b/15

āftīz <Rum. Hristiyanlıkta doğduktan kısa bir süre sonra çocuğa ilk günahını silmek ve

onu Hristiyanlaştırmak amacıyla yapılan kutsal işlem.

ā. itdiler 085b/09

ağac :Ağaç.

a. 039a/03, 051a/12, 091a/02

a.+ ı 038a/02

a.+ ın 037b/08, 037b/14

a.+ ları 051a/04

ağaç :Ağaç.

a. 035a/11, 039a/04, 051a/08

a.+ a 'izzet ideler 074a/05

a.+ dan 032b/13, 059a/07

a.+ ı 035b/02, 074a/05

a.+ ın 037b/14

a.+ lar 091a/11

mecmū'-ı a.+ lar 033a/08

a.+ ları 033a/11, 041b/14, 116a/16

a.+ sını 035b/02

a.+ uñ 039a/01

āgāh : <Far. Bilgi sabibi olan, haberdâr.

ā. oluñ 013b/08

ve ā.- uñ 073a/09

ağdur - : Yükseltmek, çıkartmak

a.- dı 040b/14

ağırla - : Misafir etmek, izzet ve ikramda bulunmak.

a.- mayasın 116b/09

a.- dı 095b/04

ağırrak : Ağırlığı fazla olan.

a. 057b/02, 057b/03

ağız : Ağız.

a.+ ından 069b/09

a.+ a 023b/10, 094b/04

a.+ ın 049b/09

a.+ ına 023a/10, 049b/10

a.+ ında 049b/06

a.+ ından 042b/05, 064a/09, 068a/15

aḥkām : <Ar. Bir konuda şöyle veya böyle olduğu kanısına varma ve bunu söz ve yazı ile bildirme.

a. 123a/05, 123a/06

a.-ı muhtelif 123a/11

a.+ ı 123a/07

a.+ ıdur 119b/03

a.+ ın 119b/05

a.+ ından 119b/06

a.+ uñ 123a/04

a.+ uñuzun 119b/03

ağla - : Ağlamak.

a.- dı 022a/08, 022a/15, 025b/15, 032b/07, 037b/15, 038a/01, 040a/15, 069b/06, 072a/03,

072a/07, 075b/02

a.- duğundan 018b/07

a.- ma 069b/07

a.- mağcün 033a/04

a.- mağ 033a/06, 052b/05

a.- mağda 011a/09

a.- mayın 011a/09

a.- mazsın 048a/04

a.- rdı 033a/08

a.- rlardı 033a/09

a.- sa 009b/03

a.- şur 009b/04

a.- yanlarla nefsinçün 048a/03

a.- yu 052b/06

a.- yup 072a/15	a. idesin 106a/09
a- maz oldı 011a/15	āhīr :<Ar. En sondaki.
a-rken 037a/09	ā. 047a/06, 050a/09, 052a/06,
ağlaş - : Ağlaşmak.	058a/02, 092a/11, 103b/03, 112a/12,
a.- dı 073a/15	112b/02, 112b/07,
a.- duğı 009b/04	121b/08, 121b/09, 122a/06, 122a/11,
a.- urlardı 033a/11, 033a/14	122a/12
ağu : Zehir.	'aleyhi's-selām ā. 063b/13
a. 073a/08, 076a/03, 103b/08	ā.-i enbiyā 044b/01
a. 078a/08, 078a/14, 078b/03	receb-i ā.+ i 019b/02
aḥvāl <Ar. Hâller, durum.	ā.+ iydi 045a/11
a.-i 'ālem 123a/04, 123a/11	ā.+ kilerüñ 052b/09
a.+ i 044b/15	āhīr :<Ar. En sondaki.
ağ(ı)z :Ağız.	ā. 070b/12, 122a/09, 122a/10,
a.+ m 049a/14, 049b/10	122a/17
a.+ ma 050a/04	ā.-ı enbiyā-i benī 068b/05
a.+ mda 051a/13	ā.+ a 086a/07
a.+ mdağı 051b/05	ā.+ e 048a/14
a.+ mdan 060a/11	āhīr :<Ar. En sondaki.
a.+ uma 050a/03	ādem-i ā. 018b/05
a.+ umdağı 051a/13	āhīret <Ar. Ölüm ile başlayan hayat.
āh :<Far. İneleme, feryat etme.	ā. 018a/11, 057b/14, 057b/15,
ā. 039a/05, 099b/09	071b/04
ā.-ı seḥergāhına 004b/05	ā.+ de 049b/02, 049b/04, 052a/01
ā. idüp 033a/07	āhīrū'l - emr: <Ar. En sonunda
ā.+ lar 072b/05	121b/07, 045a/12, 079b/10, 076b/01
aḥbār :<Ar. Bilginler, âlimler.	aḥkar <Ar. En alçak, en aşağı.
ehl-i a. 044b/06	a.-ı 'ibādu'llāh : Kulların en
a.+ da 008b/10, 069a/08	değersiz. 001b/06
'ahd :<Ar. Söz verme, yemin.	aḥşam :Akşam.
a. 104a/05	a. 037b/07, 054b/12
a.+ i 102b/07, 106a/11	aḥvāl :<Ar. Haller.
	a.+ de 111b/01

aḥzar : <Ar. Yemyeşil.

a. 029b/04

aḳ : Beyaz.

a. 013a/11, 014b/03, 021b/13,
023a/10, 034b/09, 049a/10, 085b/02

aḳ - : Akmak.

a.- ardı 033a/10, 033a/12

a.- dı 073a/02

aḳça : Küçük gümüş para.

a.+ ya 049a/06

a. 048b/12, 048b/15, 049a/01, 049a/15,
049b/02, 051b/11

a.+ sın 049a/06, 049a/07, 049a/08,
008a/04

a.+ yı 049a/02, 048b/14

‘aḳıbet : <Ar. Son, bitim.

ā. 085a/03

āḳıbetü’l- emr: <Ar. Bir işin sonu.

071b/11

‘aḳl : <Ar. Akıl. (krş. ‘aḳıl)

a.+ ı 047a/08, 067a/08

a.+ ma 074b/02

aḳrān : <Ar. Yaş bakımından birbirine eş
ve denk olanlar, yaşıtlar.

a.+ ı 106b/15

aḳşā : <Ar. Çok uzak, en uzak.

mescid-i a.+ da 035a/04

meşçid-i a.+ da 035a/07, 035a/08

mescid-i a.+ yı 034b/11, 034b/14,
035b/15

meşçid-i a.nuḡ 035b/01

al - : Almak.

a.- a 016a/02

şatun a.- a 008a/08

a.- alar 087b/02

a.- an 032a/08

şatun a.- an 008a/01, 008a/02

şatun a.- ayın 008a/04

a.- dı 006a/09, 008a/05, 008b/04,

024b/11, 025a/12, 025b/07, 026a/13,

027b/07, 036a/11,

037a/02, 037a/07, 040b/09, 046a/08,

049a/13, 055a/07, 056a/04, 063b/15,

080a/02, 082b/08,

091b/05, 091b/07, 091b/08, 091b/09,

092b/08, 095a/11, 096a/13, 096b/10,

104a/06, 113b/04,

114a/07, 114b/09

dirile a.- dı 017a/07

elinden a.- dı 099b/13

ellerinden a.- dı 031b/11

intikāmın a.- dı 040a/08

a.- dılar 010a/13, 016b/07, 037a/10,

078b/02, 087b/03, 090b/08, 099a/10,

101a/05, 109b/10,

112a/11

şatun a.- duḡı 064a/01

a.- duḡdan 032b/06, 055a/09

a.- dumdı 052b/02

a.- duḡve 099a/02

a.- ıcaḳ 054a/13

a.- ıḳodı 092a/06

a.- imadı 086b/07, 092a/08

a.- madı 054b/14, 089b/06, 113a/13

a.- maḳ 028a/06, 113b/03, 113b/05,
114a/11, 114a/12, 118b/05
a.- maḳdadur 087a/07
a.- masun 020b/08
a.- maya 008a/13, 010a/03, 046b/06
a.- mazdan 032b/03
a.- mış 091b/13, 108b/11
a.- mışdı 019b/14, 026a/03
a.- mış-ıdı 114a/07
a.- mışlar 003b/05
a.- uñ 037a/10
a.- up 006a/08, 006a/13, 008b/05,
024b/11, 035a/08, 036a/04, 037a/06,
049a/04, 050a/04,
055b/05, 072b/13, 078b/01, 084b/04,
088b/09, 091a/02, 092a/05, 092a/06,
093b/03, 095a/09,
095b/15, 096a/01, 096a/15, 100b/11,
101b/01, 109b/11
ı̇bret a.- up 048b/06
başuñ a.- up 096a/11
şatun a.- up 115a/01
a.- ur 047b/09, 047b/10, 104b/05
a.- urdı 033a/07
a.- urın 049a/01, 049a/03
a.- urken 055a/08
a.- ursa 036a/09
a. 008a/12, 013a/08, 022a/15,
032a/08, 055a/07, 055b/10, 056a/04,
093b/13
āl <Ar. 1) Akrabalık yoluyla birbirine
bağlı olan kimseler. 2) Evlat; çoluk çocuk.
ā. 001b/05
alaman : Alman.

a. 068b/08
alay : İnsan topluluğu, gürûh.
a.+ ların 087b/06
alçak : Alçak, aşağıda.
a.+ lık etmek 005b/02
ālet : <Ar. Araç.
ā.+ in 013a/06
ā.+ ine 049a/02
ā.- ħarb 013a/05
alıcı : Alıcı.
cān a.+ nuñ 047b/08
alıkooy -: Alıkoymak.
a.- ıcaḳ 064a/01
allāh <Ar. Varlıklar âleminin tek sahibi,
rahmet ve merhamet sahibi; Tanrı.
a. 002a/09, 002b/11, 002b/13,
003a/02, 004a/12, 004b/03, 007a/03,
007a/07, 007a/10,
009a/01, 009b/09, 012b/02, 012b/10,
012b/15, 015a/06, 026b/07, 027b/10,
030a/08, 030b/07,
035b/04, 038b/08, 041a/08, 042b/15,
044b/04, 049a/11, 049a/12, 050a/11,
051a/07, 057a/06,
059a/09, 060b/03, 065a/15, 074b/13,
075b/07, 075b/10, 076a/07, 077b/13,
081b/10, 106a/04,
106a/11, 111a/11, 111a/15, 113a/01,
113b/07, 116a/11, 116a/12, 116a/13,
116b/01, 118a/02,
118a/07, 118a/08, 118a/09, 119b/01,
120a/09, 120a/12, 120a/13, 120b/02,
123a/07
a.+ a 022a/14, 095a/08

a.+ dan 055b/02, 061a/11, 108a/06,
120b/07

a.+ dan zāhiroldı 075a/02

a.+ dur 119b/02

a.+ ma 004b/05

a.+ uñ 120b/04, 120b/06, 120b/11

alın : Başın ön tarafında şakaklar ve kaşlar arasında kalan kısım.

a.+ ma 087b/07

alt: Taban, alt.

a.+ .ından 008b/05

a.+ ma 095a/06

a.+ nda 027b/05, 050b/09, 098b/14

a.+ nda vefatitdi 095b/02

a.+ ndan 008a/12

a.+ ndaydı 052a/15

altı : Altı.

a. 010b/05, 012a/06, 019b/02,

019b/11, 020a/06, 024a/07, 025b/08,

034b/01, 036b/03,

039b/03, 040a/11, 041b/04, 041b/05,

043a/15, 044b/05, 066b/12, 067a/02,

077b/01, 078a/13,

078b/07, 080b/12, 081b/02, 082a/01,

082b/09, 083b/12, 083b/13, 085a/13,

086b/01, 087b/08,

088a/07, 090a/07, 099a/12, 100a/01,

100b/08, 103b/10, 105a/11, 117b/11,

117b/14, 121b/13,

123a/10

müddet-i tūfān- a. 019b/01

a.+ dur 066b/10, 081a/02

a.+ muzun 010b/03

a.+ ncı 090b/02, 091b/14, 103a/05

a.+ ndağı 103a/12

a.+ sı 010b/04

altın : Altın.

a. altunlamak 014a/15

altıncı Altıncı.

a. 004a/08, 009b/12, 012a/12,

017a/06, 027b/12, 041a/02, 044a/06,

046b/10, 057a/02,

057b/09, 061a/06

altıncı : on altıncı

a. 061b/01

altmış : Sayı, altmış.

a. 011b/11, 016a/07, 017a/12,

017a/13, 017a/14, 019a/15, 020b/01,

022b/15, 026b/03,

028b/11, 033b/09, 036a/11, 043b/02,

044a/07, 044b/13, 046a/01, 047b/06,

050b/04, 052a/07,

059a/14, 060b/10, 066b/10, 066b/12,

067a/02, 081a/02, 081b/08, 086a/06,

089a/12, 089b/11,

090a/06, 104b/14

a.+ dur 064b/13

a.+ ncı 047b/04

a.+ la 046a/02

altun : altın

a. 014a/14, 034b/02, 034b/08,

034b/11, 049a/14, 049a/15, 059a/07

a.+ ların 036a/03

altun : Altın

a. 086b/03

a.+ ların 121a/02

a.+ dan 112a/13

a.+ uñ 087b/02

a. 055b/13
altın a.- lamağ 014a/15
alu : âciz, ahmak.
a. kıalsa : Âciz kalmak. 057b/12
amān : <Ar. Bağışlama dilenmek.
a. diledi 104a/04
a.+ ıla 104a/06
āmīl : <Ar. İcra eden kimse.
ā. 117b/02

āmīn : <Ar. Kabul eyle anlamında duadan sonra söylenen, dilek ifade eden söz.
ā. 015a/08, 085b/05
ā. duta 015a/08
ā. 042a/04
ammā : <Ar. Ama, fakat.
a. 007b/11, 017a/09, 019b/11,
025b/04, 027a/12, 028b/07, 028b/12,
029a/07, 029b/11,
036a/01, 036b/08, 036b/13, 039a/05,
039b/08, 040a/06, 040b/08, 046a/14,
053b/15, 060a/14,
063b/08, 064a/12, 064b/01, 064b/08,
064b/14, 065a/14, 066a/01, 066a/11,
066b/01, 066b/10,
067a/09, 067a/10, 068a/15, 068b/03,
069a/02, 069b/03, 070b/06, 074b/04,
075a/07, 077b/07,
080b/04, 081a/14, 085b/11, 086b/11,
086b/13, 087a/09, 087a/11, 088a/05,
088a/11, 089a/11,
092a/03, 095b/11, 096a/02, 096b/08,
096b/11, 097a/09, 098b/02, 098b/04,
099a/09, 100a/06,

104b/15, 112a/03, 114a/04, 116a/03,
121b/12, 122a/05, 122b/06
ammu : Amca.
a.+ sı 087a/10
a. 087a/05
ana : Anne, çocuğu olan kadın.
a.+ sı 009b/08
a. 054b/10, 119a/08, 120b/03
a.+ dan 107a/08, 114a/15, 120b/01
a.+ ları 025a/12, 045a/08, 111b/06
a.+ muz 015b/13, 016a/09, 022a/12
a.+ muzı 015b/10, 113b/08
a.+ s.indan 025a/06, 025b/02
a.+ sı 011a/06, 011a/11, 018b/03,
018b/04, 025b/01, 026b/03, 027b/01,
027b/02, 027b/04,
038b/05, 039b/08, 044a/08, 047a/12,
086b/14, 106b/03, 109a/01, 111b/02
a.+ sıdur 031a/02
a.+ sına 028a/15, 036b/10, 040b/01,
047a/10
a.+ sınığ 018b/04, 033b/15, 047a/11
a.+ sıyla 018b/15, 041a/05
a.+ suz 075b/03, 075b/04
a. 061b/07

ancağ : Yalnız; sadece.
a. 012a/12
ancılayın : Onun gibi, o kadar.
a. 118a/09, 120a/08
and : Yemin.
a. içen 005b/12
a. içmege 047b/14
and iç-: Söz vermek, yemin etmek.

anda : Orada, o zaman.
a. 004a/11, 014b/11, 016b/08,
020b/12, 023b/08, 024b/09, 033a/10,
033a/12, 035a/10,
035b/13, 036a/14, 036a/15, 040a/07,
041a/07, 042a/03, 042b/04, 045a/05,
045a/08, 046a/06,
058a/15, 061a/05, 098a/08, 101b/03,
122a/16
andan : Ondan.
a. 002a/06, 002a/08, 003b/01,
004b/14, 006a/09, 006b/03, 007b/02,
008b/13, 009b/03,
011a/05, 011b/10, 012b/09, 013a/04,
015b/04, 015b/10, 016a/02, 016a/12,
016b/11, 017a/04,
017a/13, 017b/14, 018a/15, 019a/05,
019a/08, 019a/14, 019b/03, 021b/10,
023b/07, 024b/12,
025b/07, 026b/05, 026b/13, 027a/10,
027b/06, 027b/07, 028b/08, 029b/02,
031b/12, 033a/10,
033a/12, 033a/14, 033b/01, 033b/11,
034b/07, 034b/09, 034b/10, 034b/14,
035b/09, 035b/10,
036b/13, 039b/14, 040b/13, 041b/07,
042a/04, 042a/10, 042b/04, 042b/13,
044a/05, 044a/11,
044a/12, 044b/15, 045b/12, 045b/13,
046a/04, 046a/05, 046a/06, 046a/11,
050b/04, 050b/05,
050b/06, 050b/07, 050b/08, 051a/14,
051b/01, 051b/09, 052a/01, 052a/11,
053a/01, 055a/14,

058b/12, 060a/12, 061a/01, 062b/06,
063a/05, 066b/12, 070a/07, 071b/07,
074b/10, 075a/04,
075b/11, 076b/12, 077a/01, 077a/13,
078b/12, 078b/13, 079b/04, 079b/12,
080a/08, 080b/11,
085a/06, 085b/03, 086b/08, 088a/02,
089a/10, 089a/14, 093a/08, 093b/11,
094a/11, 094a/14,
095a/01, 096b/02, 096b/15, 098b/05,
098b/10, 098b/14, 099a/12, 099a/14,
101a/05, 101b/07,
101b/09, 103b/05, 107b/08, 107b/13,
108a/02, 108b/06, 109a/16, 110b/04,
111b/03, 115a/08,
116a/14, 117a/16, 119a/06, 119a/07,
123b/10
a. ma'lūmoldu 071b/05
andin : Ondan.
a. 119a/05, 119a/07
anı : Onu.
a. 011b/01, 014a/09, 015a/11,
017a/04, 017a/07, 017b/01, 018a/10,
018a/15, 022a/05,
029b/08, 032b/13, 035a/15, 037b/01,
037b/07, 037b/13, 038a/11, 038b/15,
040b/10, 040b/12,
041b/09, 042a/04, 042a/14, 042b/15,
043b/08, 046a/14, 046b/09, 047a/07,
048a/10, 049b/07,
049b/08, 049b/12, 050a/06, 052b/14,
053a/04, 053a/10, 053b/13, 054b/07,
055b/10, 056a/08,
058b/04, 111b/14, 117a/15

a. beyānidelüm 067b/13
a.+ sı 019b/05
anıñ Onun.
a.+ çün 015a/04
anıñçün Onun için.
a. 029b/05
dimeñ a. 101b/13
anlar Onlar.
a. 009a/05, 009b/03, 012a/04,
012b/02, 020b/09, 021b/03, 022a/10,
031a/01, 031a/06,
031b/09, 038a/14, 040b/11, 055a/06,
064b/09, 064b/10, 064b/11, 064b/12,
072b/01, 112b/06,
121b/06, 122b/14
a.+ a 002a/05, 002a/11, 004a/10,
012b/03, 030b/15, 031a/03, 047b/06,
053b/04, 057b/09, 079a/08
058a/06, 059a/12, 066b/11, 115b/08,
123a/01
a.+ ı 012b/02, 016a/10
a.+ için 015a/01
a.+ uñ 012b/06, 015a/14, 020b/08,
031b/02, 039b/15, 040b/09, 059a/08,
059b/09, 116a/01,
119a/09, 119b/06
a.- ıla 106a/10
a. 065a/06, 074a/03, 074a/04,
074a/06, 081a/09, 110b/10, 111a/10,
112b/01, 112b/02
a. muhālefet itmegiçün 074a/07
a. +da 112b/06
a. +dan 026b/15, 080b/14

a. +dur 084a/07
a. +ı 064b/03, 074a/15, 099a/02,
099a/07
a. nefyitdiler 081b/01
a. + uñ 003a/02, 003b/11, 046b/06,
064a/09, 081a/10, 081a/13, 094a/08,
105a/06, 111b/01,
111b/06
a. +uñçün 091b/06
anuñ : Onun.
a. 001b/05, 002a/14, 003a/07,
003a/08, 003a/11, 003b/02, 004a/01,
004b/11, 004b/14,
005b/15, 006a/01, 007a/07, 007a/14,
007b/05, 008a/12, 009b/14, 012a/01,
015b/11, 015b/14,
016b/04, 021a/05, 023a/05, 023a/08,
025a/15, 026a/02, 026a/14, 027a/05,
027b/07, 030a/01,
032b/15, 033b/07, 033b/08, 036a/15,
037b/08, 038b/01, 038b/05, 040b/10,
042b/05, 044a/01,
044a/06, 044a/12, 044a/14, 045a/02,
045a/10, 046a/12, 047a/05, 047a/06,
047b/01, 048a/04,
049b/04, 050a/01, 050a/06, 052a/06,
053a/05, 053b/11, 056a/14, 056b/06,
061a/04, 084b/10,
109b/01, 110a/07, 114b/10, 114b/16,
115a/14, 115a/15, 115b/02, 117b/01,
118b/11, 119b/05,
120a/09, 120a/10, 120a/11, 120b/04,
121b/10, 122a/03, 123a/01, 123b/06
a.+ çün 113a/05, 123a/07, 061b/07

a.+ ıla 114a/08
a.+ la 008a/12, 015a/13, 033a/09,
047b/06, 056a/12, 117b/06, 119b/05,
018a/09, 031b/05
a. 061b/10
a. 040a/09, 044a/04, 056a/13,
057b/05, 057b/08, 057b/11, 057b/15,
058a/04, 060b/03,
062b/12, 117b/13, 120a/05, 120a/09,
120b/02

ağ - : Hatırlamak, anmak.
a.- ar 022b/05, 022b/07, 117a/16
a.- dı 041b/10
a.- dura : yâd ettirmek. 070a/05
a.- ıldıgın 070a/06
a.- mazzsız 047b/12
a.-up 033b/02

ağa Ona.
a. 002b/12, 004a/01, 004a/07,
004b/12, 008a/08, 011b/09, 015a/13,
015b/04, 015b/05,
015b/08, 015b/14, 019b/12, 023b/08,
026b/12, 027b/05, 028b/02, 031b/14,
032b/09, 034a/14,
037b/08, 039a/15, 040b/03, 042a/02,
043b/10, 046b/09, 049a/01, 053b/11,
053b/15, 054a/04,
055b/01, 056b/02, 058a/10, 058a/14,
060b/05, 060b/10, 062b/03, 062b/09,
064b/15, 065a/01,
065a/03, 067a/11, 067b/09, 067b/15,
068a/01, 068a/08, 070a/01, 071b/04,
073a/02, 075b/08,

075b/10, 086a/11, 086b/15, 087a/06,
089b/08, 091a/15, 092a/04, 092b/06,
092b/12, 093b/07,
094b/07, 096a/07, 098b/08, 100a/05,
101a/11, 104b/05, 105b/02, 108a/04,
109a/02, 109a/03,
109b/09, 110b/08, 111a/14, 112b/08,
114a/13, 114b/06, 121a/15, 122a/01,
123a/04

a. Ġmān getürdügüme 070a/11
a. Ġmān getüresin 070a/10
a. Ġmān getürmek 067b/14
a. yakın olmak 083b/03
a. 061b/09, 061b/11

ağla - : Anlamak.
a.- dı 114b/16
a.- ruğla 058a/05
a.- yup 039a/05

ağlan -: Anlanmak.
a.- urdı 116a/08

ağlat - :Anlatmak.
a.- dılar 102b/01

ara Yer, mesafe, süre.
a.+ çuk 068a/14
a.+ cukda 078b/10, 087a/04, 104b/03
a.+ da 054b/15, 080a/01, 095b/07,
096a/12, 097a/02, 098b/09, 098b/10,
101a/11, 102a/10
a.+ da mütemekkinolan 080b/06
a.+ muzda 099a/03
a.+ muzdan 095b/14
a.+ ğuzda 119b/04
a.+ ğuzdan 096a/02
a.+ sı 026b/01, 092b/13

a.+ sında 037a/02, 044b/04, 075a/12,
092a/09

a.+ sından 076a/09

a.+ ya 055a/14, 076b/10

a.+ sındağ(ı) 033b/08

a. +ya 092b/03

ara - Aramak.

a.- dılar 077a/11

a.- rken 039a/03

a.- yup 063b/14

aracık : Mahal, mevkii.

a.+ dan 052b/06

aracuk : Mahal, mevkii.

a.+ da 060b/12

arada : Arada.

a. 049b/11, 052b/07, 090a/05,
091b/10, 092b/01, 123a/13

aralık Yer, mahal; süre.

a.+ ı 011a/13

a.+ da 123a/11

arasında : Arasında.

a. 041a/15, 046a/02

arasındağ(ı): Arasındaki.

a. 028b/11

arasındağı: Arasındaki.

a. 028b/09, 028b/10, 028b/12,
036b/08, 041a/15, 041b/01, 041b/02,
041b/04, 043a/11

araya : Araya.

ard : Arka.

a.+ ın 015a/07, 092a/04

a.+ ina 022a/06, 040b/05, 049b/07,
092a/05, 096b/01, 103a/01

a.+ inca 025a/07, 039a/08, 054a/14,
058b/08, 058b/09, 088b/10, 101b/03,
101b/06

a.-inca 021b/08, 022a/02, 023b/11

a.+ uñuzcadur 047b/07

a.- inca 049b/07

a. 105b/04

arı : Temiz.

a. 020a/12, 023a/09, 050a/06,
072a/04, 107a/09

a.+ lıgum 108a/12

a. idebile 107a/12

a. itdi 107a/10, 107a/15, 107b/01,
107b/03

a. itmedüm 107a/13

a. kıldı 107a/13, 107b/03, 107b/04

a. kılmış 107b/07

a. olılbilmeye 107a/12

arın - : Arınmak, temizlenmek.

a.- am 072b/04

arıt - : Arıtmak, temizlemek.

a.- dı 107b/06

a.- maıklıkda 107b/05

arıkun arıkun : Yavaş yavaş, yavaşça.

a. 004b/08, 055a/13

arıkunca : Yavaşça.

a. 054b/10

arıkurı : Çapraz, karşı.

a. 092b/06

armağan: Hediye

a. 102a/09

arş : <Ar. Alem tasavvurunda en yüksek
nokta.

a. 020a/13

a.+ dı 020a/13, 020b/01, 020a/15
artuğırak : Fazlaca.
a. 038b/02
artuk : Fazla.
a. 010a/08, 013a/04, 013b/01,
014a/08, 015b/07, 019b/08, 033b/04,
038b/07, 041b/03,
055b/06, 060a/02, 062a/06, 080b/03,
085a/11, 089b/15, 096a/11, 105b/12,
108a/06, 113b/03,
114a/04, 117a/14, 121b/06
a.+ a 018a/08
a.+ dur 011b/07, 011b/10, 011b/14,
089a/11
a.+ layın 106b/03
a. oldı 038a/01
artur - : Artırmak.
a.- maқта 003b/10
aru : Temiz. (krş. arı)
a.+ sından 111a/06
arż : <Ar. Yeryüzü.
a.-ı bābilden 023b/06
arzū : <Far. İstek.
a.+ lu 090b/04
a.+ sı 004a/07
a.+ sında 090b/05
arzū it - : İstemek, dilemek.
şerre a.- di 066b/15
aş - :Asmak, sarkıtmak.
a.- dılar 067a/07, 076b/06, 079a/06,
079a/11
a.- dukları 074a/05, 079a/09
a.- ılan : Bir yerden asılı duran.
079a/07

a.- ıldı 084b/13, 106b/07
a.- ılsun 085a/01, 085a/02
aş : Yemek.
a. 006a/09, 006a/10, 006a/15,
006b/03, 028a/03
a.+ ı 006a/11
mecnū'-ı a.+ ı 006b/06
aş - : Asmak.
a.- ılmışdur 091b/06
aşağa : Aşağı.
a. 010b/05, 044b/03, 054b/03,
054b/04, 076b/06, 076b/07, 087a/01,
087a/13, 087b/14,
090a/14, 097a/08, 108b/08, 119b/09,
123b/10
a. atmak 054b/07
a. geçdi 112a/06, 112a/10
a.+ sına 081a/04
a. urdum 005b/13
aşhāb : <Ar. Hz. Muhammed ile görüşmüş
kimseler.
a. 001b/05, 048b/02
a.-ı 'aliyle 105a/02
a.-ı kibār 002a/07
a.+ dan 079a/03
a.+ ı 085b/03, 095b/02, 116a/06
a.+ ıyla 060a/15
aşhābü'l_kehf : <Ar. Yedi uyurlar.
a.+ i üç 045a/04
a.+ üç kažiyyesin 045a/06
a.-kehf 'īsā 089a/13
a.-kehf evvel 044b/09
a.-kehf rüm 044b/10
a.-kehf üç 089a/09

a.-kehf uyğularından 088b/14	a.+ a 014a/07, 014a/09, 109b/04
a.-kehf zāhirolduğı 089b/01	a.+ dan 069a/15
	a.+ ı 013a/08, 032b/13, 093b/10,
āṣī : <Ar. İsyān eden.	093b/11
ā. 093b/05	a.+ ma 093b/14
āṣikāre : <Far. Açık, belli.	a.+ nda 076b/07
ā. 024b/05, 028b/02	a.+ ndan 093b/12
ā.+ dür 066a/15	a.+ larla 101a/15
asıl : <Ar. Gerçek, asıl.	a.+ ları 013b/05
a.+ ma 066a/06, 075b/11, 077a/02	a.+ ları 013a/15
aşıl : <Ar. Hakikat, esas; kök, dip.	a.+ u 013a/10, 013b/03
a. 025a/08, 044a/08, 061a/03,	a.+ u 069a/13
096b/12	at - : Atmak.
a.+ dan 065b/12	a.- a 054b/05
a.+ ıdur 020a/03	a.- alum 014a/01, 014a/02
a.+ m 015a/12	a.- dı 030b/13, 088b/10
a.+ ndan 011b/05, 019b/07,	oğ a.- dı 087b/07
019b/13, 024a/13, 026a/02, 027b/03	a.- dılar 037a/13, 088b/11, 101a/15
a.+ ndan 019b/09	a.- duğlarında 023b/12
a.+ ndandır 024a/06, 025a/04	aşağı a.- mağ 054b/07
a.+ lu : Soylu. 066a/06	göre a.- mağ 024a/15
a.- up 018a/13	oğ a.- mak 014a/06
a.- ur 012b/07	oğ a.- mağdur 013b/08, 013b/09,
a. 036b/12	014a/08
aşl : <Ar. Asıl.	a.- mazsuz 013b/15
a.+ nda 071a/04	a.- mazuz 013b/15
aşlā : <Ar. Katıyen.	a.- sa 011b/04
a. 065b/11, 067b/09, 072b/15,	oğ a.- sa 011b/04, 014a/04
081b/08, 091a/12, 103b/10, 113a/02	a.- u 013b/12, 014a/02, 014a/07
aşulı : Asılı.	ata : Ced; baba.
a. 032b/13	a. 022b/06, 030b/12, 046b/11,
at : At, binek hayvanı.	054b/10, 074b/13, 075b/08
a. 004b/01, 013a/12, 013a/14,	a.+ da 022b/10
028a/07, 030b/11, 049a/03, 054b/04	a.+ dan 006b/04, 075b/10

rūḥu'l-ḳuds a.+ dan 074b/13
a.+ dur 084b/06
a.+ ları 026b/13, 111b/06
a.+ larına 056b/06
a.+ m 006b/01, 026a/07, 069b/12,
094a/06, 099a/01
mecmū'-ı a.+ m 094a/08
a.+ mdan 056a/06
a.+ muḡ 094a/08
a.+ muz 022a/12
a.+ muza 113b/08
a.+ ḡuz 013b/13
a.+ ḡuzuḡ 006b/01
a.+ s.indan 026a/09
a.+ sı 018b/04, 019b/12, 023b/12,
024a/04, 025a/05, 026a/15, 027a/10,
043a/09, 044a/08,
058a/06, 075a/04, 076b/12, 098b/02,
098b/04, 098b/06, 104a/11, 104b/05,
105b/05, 106b/01,
106b/02, 109a/01, 109a/03, 111b/02
a.+ sıdur 017b/02, 027a/09, 031a/02,
036b/10, 086b/02
a.+ sın 098b/03, 098b/05
a.+ sina 018b/15, 022b/05, 047a/10,
075b/11
a.+ sindan 058a/12
a.+ sınılayın 086b/09
a.+ sınıḡ 016b/11, 029a/15, 032b/11,
034a/13, 047a/10, 080a/01, 084b/09,
084b/14, 093b/02,
103b/08
a.+ sıydı 042b/06
a.+ suz 075b/03, 075b/05

a. 061b/07
a.+ sı 009b/08, 061b/06
āteṣ : <Far. Ateş.
ā. 112b/05
atıcı : Atıcı.
a.+ ydı 013b/13
atış - : Atışmak.
oḡ a.- mak 014a/02
oḡ a.- ular 013b/11
atlan - : Binmek.
a.- dı 069a/10
av : Av.
a. 069a/10
a.+ a 069a/09
a. dutmaḡ 028a/05
a.+ ladı 092a/03
a.+ la-yuraḡ 069a/10
āvāz : <Far. Ses.
ā. 033a/08, 033b/01, 109b/15
ā.+ m 033b/03
avla - : Avlamak, yakalamak.
a.- yup 017b/06
ay : Ay.
a. 019b/02, 034b/01, 035a/06,
036b/03, 039b/03, 039b/04, 046a/04,
046a/06, 058a/03,
059b/10, 087a/12, 091b/02, 096b/14,
099a/12, 103b/08, 103b/10, 108b/06,
114b/12
a.+ a 111b/08, 114b/12
a.+ ında 023a/07
a.+ inuḡ 019b/03, 046a/04, 078a/13,
078b/15, 103b/04, 104b/11, 105a/11
a.+ ıydı 019b/02

- a.+ lardan 083b/14
- aya** : Elin iç kısmı.
- a. karşımağ 024a/15
- ayağ** : Ayak.
- a.+ ı 098b/14
- a.+ ıla 123b/14
- a.+ ıladur 123b/12
- a.+ ın 108a/04
- a.+ a 004b/06
- a.+ ı 006a/03, 006a/09, 095a/06
- a.+ ları 021a/08
- a.+ ların 024b/04
- a.+ uña 095a/03
- ayağ** : Ayak.
- a. 123b/09, 123b/11, 123b/12
- a.+ dur 123b/08
- a.+ ın 029b/03
- a.+ ını 040b/06
- a.+ ınıñ 013a/08
- a.+ larına 072a/15
- aydınlık** : Aydınlık.
- a.+ a 044a/09
- āyet** : <Ar. Müslümanların kıtsal kitābı olan qur'ānın her bir cümlesine verilen ad.
- ā. 007a/05, 060a/02, 060a/08, 063b/08, 063b/10, 114a/12
- ā.+ de 020a/13
- ā.+ den 038a/12
- ā.+ dendür 060a/03
- ā.+ dür 062a/10, 063b/08
- ā.+ i 007a/07, 060a/05, 060a/07, 098a/10
- ā.+ inden 038a/08
- feriğine- ā.+ inden 012a/15
- ā.+ ler.de beyāneyledi 070a/07
- ā.+ lerdendür 060a/06
- ā.+ leri 064a/08
- ā.+ üñ 012b/01, 012b/03, 017a/05, 041b/12, 063b/12, 069b/11
- ā.+ lerden 062a/05
- ayır -** : Ayırmak.
- a.- an 071a/06
- a.- mağ 023b/11
- aylık** : Aylık.
- a. 034a/14, 034a/15
- ayrık** : Başka, öteki.
- a. 003b/08, 035a/14, 053a/05, 063a/07, 063a/08
- ayrıl -** : Ayrılmak.
- a.- ıcağ 056b/09
- a.- madı 077a/04
- a.- madın 077a/01
- a.- maduğı 077a/03
- a.- mayadın 075b/11
- a.- maz 074b/15
- a.- duğı 012b/07
- ayrılık** : Ayrılık.
- a.+ ı 084b/09
- ayrıtlaş -** : Ayrılmak.
- a.- alum 092b/02
- ayru** : Ayrı.
- a. 084a/09, 094b/11
- a. düşdigi 026a/09
- a.+ lığı 075b/09, 075b/10
- ayruk** : Başka, diğer.
- a. 013a/05, 053b/09, 062a/06, 068b/14, 081b/07, 083a/01, 089a/03, 092b/03, 095b/15,

- 119b/13
a.+ sı-dı 076a/13
- ayruksı** : Farklılaşmak.
a. 011a/09
- ayu** : Ayı.
a. 118b/13
- az** : Az.
a. 006a/14, 039a/13, 044b/06,
069a/06, 075a/02, 089b/03, 095b/08,
114b/01, 116a/04
a.+ ı 092a/07
a.+ kun 075a/09
- az -** : Azmak.
a.- dı 020a/08
a.- dura 074a/15
a.- durduğı 074b/05
a.- durduğın 074b/03
a.- durdur 076a/08
a.- durmaya 075b/13
a.- durup hayrâneyledi 074b/01
a.- mış 042a/08
a.- mışdı 083a/01
- azāb** : <Ar. Azap, sıkıntı.
a.+ umdan 054b/06
- azacuk** : Azıcık.
a. 114b/10
- azād** : <Ar. Serbest bırakma.
a. itdüm 110a/15
a. itmişçe 011b/05, 014a/04
a. itdi 064a/02, 115a/01
a. itdürdi 110b/02
ā. itmekligi 117b/14
ā. ol 006a/05
ā. ola 117b/12
- ā. olmakdan 117b/12
karayı a.- ün 072b/03
içün a.- ün 072b/04
- azametü** : <Ar. Büyüklük.
a. 017b/11
a.+ nün 111b/12
- āzār** : Mart ayı.
ā. 078b/15
ā.+ uñ 079a/05
- azarlaş -** : Azarlamak, kızmak.
a.- dılar 050b/01
a.- mağ 050b/11
- azdur -** : Yoldan çıkarmak.
a.- dı 016a/13, 024b/02, 105b/04
a.- mağa 021b/14
a.- mağçün 007b/01
a.- ur 108b/13
- azğun** : Azgın.
a.+ lık 074a/13
a.+ luğın haberinirdi 089a/02
- azğunluk** : Azgınlık.
a.+ lar 020b/15
a.+ ların 022a/13
- azık** : Yiyecek.
a.+ ından 009b/13
- azırğa -** : Azımsamak.
a.- nmayasın 095a/04
- ba'd -ez-ān:** <Ar. Bundan sonra.
b. 002a/14, 003b/06, 016b/07
b. 041b/11, 094a/07, 094b/14
b.-zān kendünün 099a/05
b.- zān 120a/04
- ba'zı** : <Ar. Bazı.

b. 002a/08, 015a/09, 015b/01,
016b/09, 017a/08, 018b/07, 022b/07,
023a/02, 023a/03,
028a/09, 043a/04, 046a/02, 046a/09,
046a/15, 064b/06, 065b/01, 066a/10,
066b/07, 068a/02,
068a/06, 068a/07, 068a/15, 071a/02,
078a/10, 079a/07, 081a/10, 081a/13,
096a/12, 099a/12,
100b/01, 100b/02, 103b/08, 105a/02,
117a/16, 119b/08, 123b/02, 123b/08
b.+ dur 065b/02
b.+ lar 015b/06, 016a/07, 016b/02,
017a/05, 017a/06, 017b/08, 018b/04,
018b/11, 018b/14,
019a/07, 019a/09, 019a/12,
022b/04bu, 022b/05, 023a/14, 023b/04,
023b/15, 024a/10, 025a/03,
026a/11, 027b/14, 027b/15, 028a/13,
029a/10, 029a/14, 029b/07, 030b/01,
032b/10, 034a/04,
038a/12, 039b/05, 040a/02, 040a/04,
040a/05, 040a/06, 042b/06, 043a/07,
043a/09, 043a/10,
043b/07, 043b/10, 044b/10, 044b/13,
045a/11, 045b/09, 068a/04, 079b/10,
080a/12, 081a/06,
082a/07, 082a/09, 083b/09, 084a/06,
085a/13, 085a/14, 085a/15, 098a/08,
104a/02, 115a/02
fī'lbilādi- b.+ lar 020a/15
üredi- b.+ lar 019a/05
b.+ ları 020b/06, 020b/07, 112b/08

b.+ sı 005a/09, 065a/01, 065a/03,
065b/03, 066b/15, 080b/05, 080b/06,
085b/09, 085b/10,
087b/14, 105a/03
b.+ sına 066b/06
b.+ sı 061b/14
bāb : <Ar. Bölüm, kısım.
b. 002a/01, 002b/03, 015a/08,
058b/01
b.-ı beşinci 002a/04
b.-ı dördüncü 002a/02
b.-ı ekber 098a/06
b.-ı evvelki 001b/12, 002a/05
b.-ı ikinci 001b/13
b.+ da 094b/03, 095b/11
b.+ dan 074b/05
b.+ la 091b/05
b.+ uñ 001b/11
baba : Baba, ata, peder.
b.+ m 034b/04
baca : <Far. Ocak, fırın gibi ateş yakılan
yerlerde oluşan duman vb.
b.+ dan 075b/12
bağ : <Far. Bahçe.
b.+ lar 091a/11
b.+ la-yup 073a/02
b.+ lu 097a/13
b.+ ların 103a/14
bāğī : <Far. 1) Aynı bahçede yetişen. 2)
İsteyen, arayan.
b. 087a/01
bağıl : <Ar. Cimri.
b.+ lık eylemekden 007a/14
bağırsak : Bağırsak.

b.+ ları 011a/03
bağışla -: 1) Bağışlamak. 2) Affetmek.
b.- dı 010b/08
bağla - : 1) Bağlamak 2) Bağlantı kurmak,
ilgi kurmak.
hisāb b.- dı 017b/15
b.- dılar 040b/06
b.- ndı 046a/05
b.- ı 013a/15
b.- yan 059b/03
şaf b.- yan 059b/04
bağla - : Bağlamak; saf durmak
b.- dı 095b/06
dīvān b.- yalar 103a/13
bağlı : Bağlı.
b.+ dur 013b/05
baħr : <Ar. Deniz.
b.+ uñ 001b/14
baħş : <Ar. Söz, laf.
b. 083b/10, 105a/03
b. idesiz 083b/07
b. ideyin 106a/10
b.+ inden zikrolmuşdur 081a/09
b.+ lerde 067a/10
baħş bırak - : Söz açmak.
ortaya b.- dılar baħş iderek 076b/10
baħş id -: Söz etmek.
ortaya baħşbırakdılar b.- erek
076b/10
baħşış : <Far. İhsan, bağış.
b. virdi 110a/14
bahādur : <Far. Kahraman, yiğit, cesur kişi.
b.+ ları 102b/09
eyle b.- er 073b/04

bahādur : <Far. Kahraman, yiğit, cesur kişi.
b. 092b/05, 096a/04
b.+ lar 092a/04
b.+ luğıla 072a/08
bahāne : <Far. Asıl sebebi gizlemek
amacıyla söylenen sözde sebep.
b. 087a/15
bahā : <Far. Bir mal veya işin değeri.
b. +sına 054b/13
bahçe : <Far. Yeşillik alan.
b.+ ler 011a/12
bahıl : <Ar. Cimri, hasis, pinti.
b. 007a/14
c. +lık: Cimrilik
baħş : <Ar. Söz, laf.
b. 058a/07, 107b/11
b. iden 120a/04
b. ideyin 107b/15
b.+ inde 044b/03
b.+ ine 116a/08
b. it 107a/02
b. itdi 119b/08
b. itsem 107b/14
baħş : <Far. Kısım, bölüm.
b.+ in 062a/13, 062a/15
b.+ inden 062a/13, 062a/15
baħş it -: Bahsetmek, sözetmek.
çok b.- di 075a/06
baħt : <Far. Şans, talih, nasip.
b.+ undan 042b/12
b.+ uñ 100a/02
baķ - : Bakmak.
b.- a 009b/12
b.- amaz oldu 030a/10

b.- arlardı 035b/08
b.- arsavuz 094b/04
b.- dı 032a/10, 051a/08, 051b/09,
054a/14, 080b/02, 097a/15, 098b/13,
122a/03
b.- dılar 112b/06
b.- dum 010a/13, 010b/11, 052b/08,
053b/15
b.- ma 046b/13
b.- up 041b/15, 108a/05
bākī :<Ar. Sürekli, kalıcı.
b. 024a/06, 055b/02, 072b/05,
074a/09, 088b/11, 088b/13, 091b/07,
093b/05, 094a/07,
106b/15, 115a/07, 118b/14
b. kalan 061a/10
b. kalırsar 043b/06
b. kalmaklık 114a/13
b. oldu 092a/10
b.+ si 085b/01
b.+ sinün 084a/11
bakır : Esmet, kızıl renkte ısı ve elektriği
iyi ileten bir maden.
b.+ dan 044a/12
bal : Bal.
b. 023a/11, 023a/12
b.+ dan 076a/03
balçak : Kılıç kabzası, kılıç sapı.
b.+ ını 014a/12
balcığ : Balçık; çamur.
b.+ ıla 051b/03
balçığ : Balçık; çamur.
b.+ ı 051b/01, 051b/02
balcık : Balçık; çamur.

b. 051b/02
balçık : Balçık; çamur.
b. 051a/13
b.+ ça 051b/05
b. eyledi 050b/05, 050b/08
b.+ ın 034b/14
balık : Balık.
b. 036b/13, 036b/14, 037a/13,
037a/14, 037b/01, 037b/03, 037b/07,
037b/09, 038a/01,
038a/06, 038a/07
b.+ dan 036b/13, 038a/13, 038a/14
bālsıra :<Far. Yaprakların üzerinde beyaz
lekeler halinde beliren bir tür küf.
b. 121a/03
bandur -: Bandırmak, daldırmak.
b.- dı 023a/09
baña : Bana.
b. 007b/11, 008a/03, 010a/08,
014a/07, 029a/06, 030b/12, 034a/08,
035b/03, 038b/09, 008a/15
046b/07, 047a/09, 047b/05, 047b/15,
048b/12, 050a/05, 054a/09, 062b/11,
072a/11, 072b/10,
076b/15, 083b/06, 083b/08, 088b/09,
097a/11, 106a/08, 106a/09, 111b/16,
112a/01, 112a/03,
112a/09
baras : <Ar. Vücutta yer yer beyaz lekeler
meydana getiren ve tedavisi olmayan bir
hastalık.
b. 082a/13
b.+ ı 082a/14
b.+ ına 082a/14

bārī : <Far. Öyle ise, hiç olmazsa.
b. 010a/09, 011a/09

barmağ: Parmak.
b.+ ıyla 114b/12

bārū : <Far. Kale duvarı, sur.
b.+ η 082a/03
b.+ yı 082a/03

baş - : Basmak.
b.- dı 031b/11
b.- mazdı 029b/03
b.- up 092a/05
‘ale’l-ğafle b.- up 092b/07

baş : Baş; kafa.
b. 007b/02, 015b/07, 023a/12,
090a/11, 109b/14
b.+ a 058a/13
b. cān oynayavuz 013a/03
b.+ dan 058a/13, 090a/11
b.+ ı 076b/06, 092b/06, 102b/14
b.+ ın 022a/03, 033b/06, 035a/08,
039b/10, 039b/11, 039b/13, 095a/09,
096a/13, 097a/13,
104b/02, 107b/04
b.+ ına 012a/09, 032a/03, 032a/11,
068a/12, 112a/16, 121b/12
b.+ ında 044a/04, 051a/08, 051a/12
b.+ ını 039b/13
b.+ ını 043b/13, 043b/14, 043b/15
b.+ ıydı 022b/14
b.+ ıyla 104b/05
b.+ ların 094b/02
b. olmak 123b/10
b.+ um 052a/09, 073a/07
b.+ uma 094a/09

b.+ umuz 095b/15, 096a/01
b.+ u 096a/11

başar - : Başarmak.
b.- madı 085a/01

bāṭıl : <Ar. Gerçekle ilgisi olmayan.
b. 071a/06, 113a/10
b. kıldı 036a/14
b.+ u 071a/03

başla - : Başlamak.
b.- dı 011a/05, 024b/04, 045a/15,
072a/01, 083a/01, 086b/06
b.- dılar 018a/02
b.- duğın 022a/04
b.- duğda 036b/05

bat - : Batmak.
b.- dı 109b/01
b.- duğı 016b/08
b.- duğına 044a/02
b.- mağa 109a/14

batu : Batı.
b.+ sına 044a/11

bāy : Varlıklı, zengin.
b. 003b/13, 021b/14, 048a/11,
073a/09

b.+ dur 061a/15
b. idelüm 058b/14

baylık -: Zenginlik.
b.+ dur 056b/15
b.+ ıla 021b/15

bayrak: Toplumun birleşme sembolü olan
simge, sancak.
b. 014b/03

bayram : Özel eğlence ve tören düzenlenerek
kutlanan dini ve milli önemi olan gün.

b. 019b/05, 082b/07, 116b/13
b.+ dur 116b/12
bayramlaş -: Tebrikleşmek.
b.- dılar 019b/05
bāzār :<Far. Şehirdeki iş ve ticaret merkezi, pazar, çarşı.
b.+ a 088b/15
bāzār <Far. Şehirdeki iş ve ticaret merkezi, pazar, çarşı.
b.+ a 007b/13, 049a/06
be - : <Far. Ön ek.
b.- dāye 116a/15, 116a/16
b.- dürüstī 002b/04, 005b/01,
059b/07, 060a/05, 069b/11, 116b/11
b.- ğāyet 103a/10
b.- ʔarīk-i naşīhat 048a/15
b.-dürüstī īmān 100b/04
b.-ĝāyet hoş gördi 092b/10
b.-ĝāyet ihtiyāçları 072b/15
b.-ĝāyet müsteşsen 104a/07
b.-ĝāyet şād oldı 094a/04
becidd : <Far + Ar. : Ciddi, gerçek.
b. 094b/12
bed : <Far. Kötü, çirkin.
b.-baht beşire 105b/09
b.-baht bu 072a/12
b.-baht keşiş 090a/03
b.-baht peygamberün 097a/07
b.-baht-ı la'īnün 074a/10
bedā' :<Ar. Hayret verecek derecede güzel.
b. 116a/11
bedāye : <Far. Pişmanlık.
b. 116b/02
bed-baht: <Far. Bahtsız.

b. 006a/14, 007b/06, 022a/02,
022a/06, 022a/09, 058b/10, 072a/07
b.+ ı 007b/10
b.+ lar 022a/09
beddu'ā : <Ar. Birinin kötülüğünü dileme.
b.+ sından 003a/01
beden : Beden, vücut.
b.+ ine 065b/05
bedevī :<Ar. Çölde, çadırda yaşayan Arap.
b. 114b/14
bedī' : <Ar. Benzeri görülmemiş, nadide.
b. 043b/01
beg : Bey.
b. 003b/08, 007b/01, 031b/14,
087a/13, 095b/14, 096a/02, 096b/12,
099b/03, 100a/08,
100a/11
b.+ i 003b/06, 096a/05, 096a/07,
103a/05
b. idindiler 103b/12
b. idinüp 096a/07
b.+ ler 003a/05, 003a/06, 006b/02,
006b/07, 086b/04, 093b/05, 102a/02
b.+ lerdan 086b/04
b.+ lere 119b/10
b.+ leri 091b/01, 095b/12, 096a/08,
099a/07, 100a/05
b.+ lerin 091b/09, 094b/02, 095b/04,
097b/08, 099a/07, 099b/02
b.+ lerinden 093b/10, 094b/02,
101a/01
b.+ lerine 095b/08, 096a/15
b.+ lerini 030a/04
mecnū'-ı b.+ lerle 093a/09

b.+ lerüm 094a/07
mecmū'-ı b.+ lerünj 093b/02
b.+ ligi 091b/09, 096b/12
b.+ ligin 099b/05, 103b/08
b.+ liginde 088a/08, 090a/08,
091a/15, 103b/06, 103b/12
b.+ liginünj 087b/15, 090b/12,
091a/08, 091b/10, 091b/14
b.+ ligiydi 100a/02
b.+ lik 030a/01, 030a/11, 032b/02,
032b/07, 033b/10, 041b/07, 087a/10,
087a/12, 087b/09,
087b/13, 088a/08, 088a/11, 089b/12,
090b/11, 091a/08, 091b/02, 093a/02,
096b/05, 099a/12,
099a/13, 103b/10, 103b/12
b.+ lik idegelmiş 032a/15
b.+ lik itdi 092a/12, 096b/14,
100a/06, 103b/08, 103b/10, 105a/09
b. oldı 099b/01, 103b/06, 103b/09
b.+ ünj 003b/04
mecmū'-ı b.+ ile 093a/07
beglik : Küçük devlet başkanlığı, beylik.
b. iden 017b/05
behīme: <Ar. Dört ayaklı hayvan.
b.+ ye 028b/02
beḳā :<Ar. Sürdürme, devam, sebat.
dār-ı b.+ ya 100a/03, 103b/13
bel : Bel.
b. 012a/14
b.+ indegin 020b/08
b.+ inden 102a/02
belā :<Ar. İçinde çıkılması ve kurtulması
zor durum, musibet.

b. 026b/08, 096b/06
b.+ ya 026b/07, 026b/09, 026b/10
b.+ yı 026b/07
yezīd-i b.+ de 039a/06, 089a/11,
097a/09, 098b/05
belī : <Ar. Peki, evet.
b. 054a/05
belki : <Ar. + Far. Belki.
b. 005a/08, 005b/04, 005b/14,
019a/06, 025a/12, 042b/11, 059a/02,
065b/08, 069b/13,
085a/07, 106b/10, 111a/10, 111a/15,
111b/12, 112b/15, 114a/03, 117a/13,
117b/13, 120a/08,
121a/13, 121b/06, 123a/03
bellü : Belli.
b. 028b/09, 101b/07
belür - : Belirmek.
b.- di 087a/01
b.- -dükçe 031b/07
b.- siz 068b/12, 076b/03
b.- süz 076b/03
belürsüz : Belirsiz.
b. 016b/10
ben : 1. Teklik kişi zamiri.
b. 002b/01, 003a/09, 006a/14,
006b/02, 006b/04, 007a/13, 007a/14,
009a/02, 010b/10,
010b/14, 013b/13, 034b/04, 035a/12,
035b/05, 038b/08, 040b/11, 047a/04,
047b/02, 047b/06,
047b/15, 048a/10, 048b/05, 048b/06,
049b/06, 050a/06, 050b/03, 050b/07,
051a/15, 052a/02,

052a/08, 052a/14, 052b/09, 052b/11,
052b/14, 053a/02, 053b/06, 054a/08,
054a/10, 056a/02,
056a/03, 056a/06, 056a/09, 059a/01,
063a/14, 063b/01, 063b/06, 070a/02,
070a/05, 070a/10,
072a/14, 073a/10, 073b/01, 073b/15,
077a/06, 088b/08, 091a/04, 094a/08,
094a/09, 094a/14,
105b/11, 106a/07, 107a/10, 107a/13,
107a/15, 107b/10, 120a/10, 120a/11,
120a/13
b.+ den 006a/05, 030b/14, 039b/11,
048b/02, 050b/10, 052a/05, 053b/06,
070a/04, 083b/03,
083b/06, 107a/10, 107a/15
b.+ i 010b/06, 010b/08, 046b/08,
047b/05, 050a/04, 069b/13, 069b/14,
072a/04, 072b/03,
074a/05, 083a/11, 097a/12, 104a/15,
107b/14, 108b/14, 109b/10, 109b/11,
111b/16
b.+ in 037a/13
b.+ üm 003b/07, 004a/15, 006b/09,
008a/10, 009a/02, 010a/06, 010b/02,
010b/12, 012b/11,
039b/01, 047b/14, 048a/09, 049b/01,
050a/03, 050a/07, 050a/08, 052a/15,
054b/06, 062b/10,
069b/12, 069b/13, 069b/15, 072a/03,
072a/12, 073b/01, 074a/02, 074a/03,
074a/07, 074a/09,

083b/01, 084b/02, 086a/04, 093b/12,
094a/08, 099a/02, 106a/11, 107b/13,
108a/10, 108a/12,
113b/09, 113b/10, 113b/11, 113b/16,
121b/02, 121b/03
b.+ üm.çün 050b/03
b.+ ümdür 105a/01
b.+ ümle 093a/15
b.+ ven 072a/07
bencil : Bencil.
b. 037a/01
bendenüz : Bendeniz.
b. 107a/03
bendükçe: <Far. Eklem, mafsâl.
b.+ lerden 047b/09
beni : Beni.
b. 006b/07, 007a/11, 010b/07,
031b/02, 037a/10, 050a/01, 050a/07,
050a/09, 050b/05.
050b/08, 053a/11, 054a/08, 055b/11
beñdeş : Eş; benzer.
b. 061b/09, 061b/10
beñze -: Benzemek.
b.- r 004b/07, 004b/09, 012b/06,
025a/03, 028b/02, 050b/15, 060b/05,
068a/14, 081a/14
b.- rdi 020a/12
b. 030a/08
beñzet -: Benzetmek.
b.- mek 047b/15
ber - :<Far. Başına getirildiği kelimelere
üst, üzeri, üzerinde anlamları vererek sıfatlar
yapan Farsça ön ek.
b.- sebîl-i ihtîşâr 046a/14

- b.- sebīl-i isti'cal 002b/01
b.- sebīl-i istihzā 114b/15
b.- sebīl-i naşīhat 046b/02
- berāy** : <Far. İçin; amacı ile.
b. 086b/07
- berber** : <Ar. Kuzey Afrikalı bir kavim.
b. 020a/01, 086a/15, 087a/06,
091a/13, 091b/02, 091b/11
- berekāt** : <Ar. Bereketler.
b.+ ıyla 004b/12
- bereket** : <Ar. Bereket.
b. 019b/07, 032a/11, 062b/09,
090a/10, 107b/05
b.+ i 003a/06, 121b/01
b.+ lü 009a/04, 009a/06, 027a/11
b. ola 009a/01, 095a/04
- beriyye**: <Ar. Çöl, sahra.
b.+ sinde 101a/10
- berk** : Sağlam, sıkı.
b. 011a/04, 040b/11
- berkit-**: Sağlamlaştırmak.
b. 021b/02, 021b/03
- berr** : <Ar. Yer, toprak.
b. 037b/10
b.+ üñ 001b/14
- berü** : Beri.
b. 010b/12, 019b/05, 030a/03,
112b/04, 117a/02
b.+ si 082a/09
- beş** : Beş.
b. 017a/09, 017a/12, 017a/13,
017a/14, 019a/09, 022b/12, 023b/03,
024a/10, 033b/09,
034a/10, 036b/09, 041b/02, 044b/05,
053a/11, 062a/10, 062b/09, 062b/13,
079a/12, 087b/08,
096b/14, 101a/07, 104b/14
b.+ dür 036b/07
b.+ inci 088a/12, 093a/05, 097b/03,
097b/09, 112b/03
- bêş** : Beş.
b. 017a/03
- beşāret**: <Ar. İyi haber, müjde.
b. 071a/10
b. olsun 051b/03
- beşer** : <Ar. İnsan.
b. 114a/15
kudret-i b. 120b/13
maḳdūr-ı b. 115a/05
- beşerī** : <Ar. İnsanla ilgili.
kudret-i b. 120b/10
ṭāḳat-ı b. 121a/06, 121a/12
- beşik** : Beşik.
b.+ deki 112b/13
- beşinci** : Beşinci.
b. 004a/08, 009b/11, 012a/10,
041a/01, 044a/05, 048a/02, 053b/07,
057a/01, 057b/06,
061a/05, 061a/15
bāb-ı b. 002a/04
- besle -** : Beslemek.
b.- di 051b/15, 116a/14
b.- ndi 027b/05
- besleyici** : Besleyici.
b.+ si 059b/09
- beter** <Far. Beter, kötü.
b. 006a/12

bey'at :<Ar. Kabul ve tasdik etme işlemi.

b. itdi 105a/02, 105a/03

beyābān: <Ar.

b. 037b/10

beyān :<Ar. Söyleme, anlatma, açıklama.

b. 013a/06, 070b/05, 121b/15

içinde b. 074b/03

ma'nāsın b. 062a/05

naql idüp b. 062a/03

b. eylediler fezāyilü'la'mālda

009a/12

b. eylemişdür 060b/03

b. eylesün 059a/08, 059b/15

b. eyleyem 002a/10

b. idelüm 058b/08, 088b/03

b. idem 002a/08

b. ider 005a/13, 020a/13, 044b/04,

045a/08

b. idesi 044a/13

b. idevüz 012b/04, 064b/07, 062a/08

b. idüvire 060a/03

ef'āl-i b.+ ında 060a/03

b. itdi 015b/03

b. itdük 025a/02, 029b/11, 040a/04,

043b/09, 044a/15, 062a/08

b. itmekde 046b/04, 058b/03,

060a/08

b. itmekdedür 001b/14, 002a/02,

002a/03, 002a/05, 002b/03, 015a/10,

046b/04, 058b/04, 058b/06

b. itmekdi 042b/15, 044a/15

beyān eyle - : İzah etmek, söylemek.

āyetlerde b.- di 070a/07

beyān id - : İzah etmek, söylemek.

anı b.- elüm 067b/13

bul'tānın b.- elüm 067b/11

dağı b.- er 068a/13

pādişāhlarınuñ b.- er 078a/01

şıfatın b.- er 071a/12

anı b.- evüz 078a/07

dağı b.- evüz 063b/07

beyān it - : İzah etmek, söylemek.

dimekdür b.- dük 071a/09

diyü b.- dük 080a/08

miq'dārın b.- dük 063b/04

vaḥdāniyyetin b.- dük 063b/06

beyān ol - : İzah edilmek, söylenmek.

tevḥīd b.- dı 064a/11 muḥammed

beyhüde : <Far. Boş, yersiz.

b. 004a/09

beynir : <Far. Peynir.

b. 028a/07

beyt :<Ar. Konut, mesken.

b.-i a'zam 119a/08

beyte'l-muḥaddes: <Ar. 1) Peygamberler tarafından inşa edilen eski ibadethaneler. 2) Kudüs'teki kutsal mabet.

b.+ dağı şāhra 119a/07

b.+ e mevķıf-ı a'zimdür 118a/08

b.+ den gün 074a/01

b.+ ken anı 070a/15

b.-maḥdisden ka'beye 118b/01

b.-muḥaddes gönderdi 036a/09

b.-muḥaddesi senüñ 034b/05

buḥtu'n-naşar b.-muḥaddis

yıkmazdan 029a/14

b. 036b/05

- b.- muḳaddes.dür 042a/15
b.+ de oturdu 035a/05
b.+ den ka'beye 118a/02
b.+ den yaña 117b/16
b.+ i tamām eyledi 034b/04
b.+ i yıkdı 040a/03
- beyzā'** : <Ar. Çok beyaz.
dīn-i b. 085b/01
- bez** : Kumaş parçası, bez.
b. 028a/04
b.+ ile 052b/04
- beze -** : Süslemek.
b.- diler 034b/11
- bezen -** : Süslenmek.
b.- miş 055b/14, 055b/15
b.- mişdi 034b/10
- bi -** : <Ar. Edat kökenli Arapça ön ek.
b.- 'adin- irame 020a/14
b.- 'aynihi 061a/02
b.- ilāhī 005a/07
b.- ḳudeti'l-lāhi 056a/05
b.- külli 063b/11
b.- ḳuvvetin 039a/15
b.- mekārimi'l-aḳlāḳi 003a/03
b.- müdārāti'n-nāsi 003a/03
b.- tamāmihi 026b/04, 027b/15
b.- 'aynihi yukaru 067a/09
b.-tamāmihi bu 074b/03
b.-tamāmihi fetḥ oldı 104b/08
b.-tamāmihi naşārānuḡ 110b/05
- bī -** : <Far. Başına getirildiği kelimelere olumsuzluk anlamı katan Farsça ön ek.
b.- aynihi 115b/14
b.- hod 037b/08
- b.- ḳazāillāhī 101a/02
b.- ḳıyās 011b/09
b.- tevcīh.dür 115a/10
b.- tevcīhdür 051a/02
b.- tevcīh 076b/14
b.-aşıl kişilere 094a/10
b.-dermān esīrin 106a/07
b.-fāyide ma'nāsuz 081a/08
b.-fāyide yere 077b/09
b.-tamāmihi cenk itdiler 091b/14
b.-tamāmihi dutdı 105a/09
b.-tevcīh kāfirlere 067a/08
b.-tevcīh ḳānūnlr 089b/14
b.-tevcīh ola 111a/01
b.-tevcīh söz 077a/04
b.-tevcīh sözi 109a/11
- bi'l -** : <Ar. Arapça ön ek.
b.- 'adli 002b/04
b.- 'arāi 038a/08
b.- bedāhe 066a/14
b.- şavvāb 001b/12, 064b/04
b.- şavvāb 077b/14, 105a/12
b.-ḥuşuş ki 107a/14
b.-istiklāl pādīşāh 105a/05
el-'iyāzū b.-lāhi ki 066a/13
- biç -** : Biçmek.
b.- mek 028a/02
b.- diler 039a/04
- bīçāre** : <Far. Zavallı.
b.+ yin 106a/07
b. 008b/06, 095b/11
b.+ nūḡ 008b/04
b. vefātidine 081b/15
- bıçkı** : {pıçḡu} Bıçkı.

b. 039a/04
b. 039a/09
bid'at : <Ar. Sonradan çıkan, yeni görülen şeyler.
b.+ ler 089b/13
b. 013b/02
bidnūs : <Yun. Horoz.
b. 024a/14
bil - : Bilmek.
b.- di 017b/14, 032b/07, 049a/13,
120a/04
b.- diler 035b/09, 045a/05, 096b/04
b.- diñüz 115a/07
b.- düğün.i 008b/02
b.- dük 105b/12, 115a/08, 117a/01
b.- düm 042a/11
b.- düñ 072b/08
b.- düñüz 115a/09, 116b/16
b.- düñüzse 115a/08
b.- dür 008b/15
b.- dürdi 093b/08, 102b/08
b.- dürdiler 083b/11
b.- dür-dük 071a/09
b.- dürmişsin 095a/01
b.- eler 077b/10, 123a/04
b.- elüm 059a/08, 074b/12
b.- esin 070a/09, 094a/15
b.- eyin 024b/14, 115a/03
b.- gil 001b/06, 011a/11, 016a/04,
048a/12, 061a/14, 062a/09, 064b/07,
067a/10, 067b/13,
069a/05, 078a/07
b.- medi 026b/07

b.- medün 074b/12, 075b/06,
076a/06
b.- mek 075b/06, 076a/06
b.- mekdür 074b/12, 076a/05
b.- meñ 121a/14
b.- meye 047b/06
b.- mez 063a/07, 077b/08, 103b/11,
113b/06
b.- mezdi 122b/01
b.- mezler 121b/04
b.- mezsiz 047b/07
b.- mezüz 110a/04
b.- miş 008a/14, 071a/07, 083b/01
ez-selām b.- miş 094a/07
b.- üñ 013b/08, 046a/13, 073a/09,
112a/09
b.- ür 001b/12, 012a/12, 017a/08,
061a/13, 069a/01, 069a/02, 076a/15,
104b/02
b.- ürdi 076a/13, 105b/09
b.- ürin 063a/08
b.- ürler 068b/14
b.- ürse 047a/14
b.- ürsin 006a/15, 006b/01, 106a/12
b.- ürsiz 074a/10
bil : {bel} Bel.
b. 012b/02, 042a/07
b.+ inden 081a/03
bilā : <Ar. Arapça isimlerde yokluk,
olumsuzluk bildiren sıfatlar yapan ön ek.
b.-fāyide taṭvīl-i kelām 084a/11
bildür -: Bildirmek.
b.- diler 040b/03
b.- dük 035b/15

- b.- mekden 042a/14
b.- mekdi 035b/15
b.- sün 060a/01
- bile** : Bile.
b. 009b/04, 014a/02, 021b/08,
023a/11, 029a/01, 033a/09, 033a/11,
033a/13, 035a/07,
035a/08, 037b/11, 039a/05, 062b/08,
067b/01, 088a/05, 093b/03, 102a/10,
105b/08, 110b/01
b. h̄aşılmaya 067b/03
b.- kıldı 118a/10
- bilin** - : Anlaşılmak, bilinmek.
b.- e 058a/05
b.- mez 028b/09
- bilış** - : Tanışmak.
b.- di 008a/06
- billāhi** : <Ar. Allah ile beraber olduğuna
yemin etme.
b. 080b/14
- bin** : <Ar. Oğul.
b. 001b/07, 004b/15, 006a/02,
009b/05, 010a/03, 010b/15, 011a/02,
011a/05, 011b/03,
011b/06, 011b/08, 012a/01, 012a/13,
013a/06, 013b/02, 013b/06, 013b/10,
014a/03, 014a/12,
014b/01, 014b/02, 014b/03, 020a/02,
029b/09, 030a/06, 032a/05, 032a/06,
032b/13, 033b/15,
037b/06, 062a/11, 088b/05, 088b/08,
093b/13, 100a/07, 101a/04, 101a/06,
101a/13, 101b/08,
102a/12, 102b/07, 102b/09, 102b/15,
103a/01, 103a/11, 103b/09, 104a/10,
104b/02, 104b/08,
105a/15, 109a/12, 115a/11
- bin** - : Binmek.
b.- di 030b/12, 093b/14, 096b/14
b.- e 037a/03
b.- mekden 014a/09
b.- üj 014a/07
b.- üp 079b/13, 109b/04
- biñ** : Bin. (Sayı)
b. 011b/10, 011b/11, 015b/15,
016a/06, 016a/08, 017a/10, 018b/12,
019b/01, 023a/14,
023b/01, 023b/02, 024a/07, 024a/08,
028b/10, 028b/13, 031a/06, 033a/05,
033a/15, 034a/09,
034a/10, 036a/11, 036b/08, 036b/09,
038a/03, 038a/04, 038a/12, 039a/12,
040a/01, 040a/02,
041b/01, 041b/02, 042b/03, 043a/15,
046a/01, 046a/04, 048b/12, 048b/14,
048b/15, 049a/01,
049a/02, 049a/06, 049a/07, 049a/08,
049a/14, 049a/15, 051b/02, 052a/14,
052a/15, 052b/01,
052b/02, 062b/07, 079a/12, 082b/06,
084a/09, 091b/09, 092a/01, 092b/08,
092b/09, 093a/05,
094b/08, 094b/09, 094b/10, 094b/11,
098a/01, 102a/14, 102b/01, 102b/03,
102b/09, 102b/10,
103a/06, 103b/07, 109a/07, 117a/14,
123a/10

b.+ den 016a/08, 018b/11
b.+ lerdı 031a/06
b.- di 031a/08
b.- di düşmandan 031a/07
b. 048b/15
bir : Bir. (Sayı)
b. 001b/02, 001b/07, 001b/11,
002b/06, 003a/10, 003a/14, 003b/03,
003b/08, 003b/12,
003b/15, 004a/06, 004a/07, 004a/11,
004a/15, 004b/02, 004b/05, 004b/06,
004b/08, 004b/12,
004b/13, 004b/15, 005a/01, 005a/02,
005a/08, 005b/03, 005b/09, 005b/10,
006a/02, 006a/08,
006b/03, 006b/05, 006b/10, 006b/13,
006b/15, 007a/02, 007a/04, 007a/09,
007b/03, 007b/04,
007b/13, 007b/14, 008a/01, 008a/06,
008a/07, 008a/11, 008a/14, 008b/05,
008b/07, 008b/14,
009b/01, 010a/10, 010a/13, 010a/14,
010a/15, 010b/05, 010b/09, 011a/02,
011a/06, 011b/01,
011b/04, 011b/07, 011b/09, 011b/10,
011b/13, 012a/02, 012a/09, 012a/13,
013b/03, 013b/06,
013b/10, 013b/11, 013b/14, 014a/04,
015a/14, 016a/03, 016a/10, 016b/14,
018a/07, 018a/13,
018b/08, 018b/10, 020a/06, 020b/03,
020b/13, 021a/04, 021a/07, 021a/13,
021b/02, 021b/03,
021b/13, 022a/02, 022b/04bu,
023b/04, 023b/07, 023b/15, 024a/01,
024a/03, 024b/03, 025a/01,
025a/14, 025b/08, 026a/05, 026a/06,
026a/10, 026a/13, 026b/09, 026b/14,
027a/04, 027a/07,
027a/08, 027b/06, 028a/06, 028b/02,
028b/03, 028b/04, 028b/08, 028b/12,
029a/02, 029a/04,
029a/13, 029b/03, 029b/04, 029b/05,
029b/06, 029b/08, 030b/11, 031a/06,
031a/07, 031a/08,
031a/10, 031a/14, 031b/04, 031b/14,
032a/04, 032b/04, 032b/08, 032b/13,
033a/02, 033a/05,
033a/07, 033b/09, 034a/06, 034a/09,
034a/12, 034a/13, 034a/14, 034a/15,
034b/07, 035a/03,
035a/06, 035a/11, 035a/14, 035b/01,
035b/06, 036a/11, 036b/03, 036b/04,
036b/10, 036b/12,
036b/14, 037a/02, 037a/03, 037a/06,
037a/09, 037a/11, 037b/02, 037b/03,
037b/10, 038a/07,
038a/11, 038a/13, 038a/14, 038b/01,
038b/06, 038b/07, 038b/09, 038b/12,
039a/01, 039b/06,
039b/12, 040a/07, 040a/08, 040a/13,
041a/09, 041a/10, 041a/11, 041a/12,
041a/13, 041b/05,
041b/13, 042a/06, 042b/07, 042b/11,
043a/02, 043a/03, 043a/05, 043a/07,
043a/12, 043a/13,

043a/14, 043a/15, 043b/01, 043b/02,
043b/04, 043b/07, 043b/08, 044b/13,
045a/01, 046a/02,
046a/06, 046b/06, 047a/15, 047b/05,
047b/15, 048b/03, 048b/10, 049a/01,
049a/05, 049a/06,
049a/08, 049a/14, 049b/01, 049b/03,
049b/05, 049b/06, 049b/07, 049b/08,
049b/09, 049b/11,
049b/12, 049b/15, 050a/01, 050a/03,
050a/13, 050a/14, 050b/02, 050b/03,
050b/05, 050b/08,
050b/13, 051a/01, 051a/02, 051a/03,
051a/05, 051a/07, 051a/08, 051a/10,
051a/13, 051b/06,
051b/07, 051b/10, 051b/11, 051b/12,
051b/14, 052a/03, 052a/04, 052a/05,
052a/06, 052a/09,
052a/12, 052a/13, 052b/04, 052b/07,
052b/11, 053a/03, 053b/10, 053b/12,
053b/13, 053b/15,
054a/01, 054a/12, 054a/13, 054a/14,
054b/06, 054b/07, 054b/10, 054b/14,
055a/02, 055a/05,
055a/06, 055a/13, 055b/07, 055b/15,
056a/06, 056a/11, 056a/12, 057a/15,
058b/09, 058b/10,
058b/12, 059a/03, 059a/12, 059a/15,
059b/10, 059b/11, 060a/15, 061b/09,
061b/10, 061b/11,
062a/12, 062a/13, 062a/14, 062a/15,
062b/03, 062b/04, 062b/11, 062b/12,
063a/03, 063a/04,

063a/09, 063a/13, 063b/01, 063b/04,
064a/07, 064a/14, 064b/05, 064b/08,
065a/11, 065a/14,
065b/06, 065b/07, 065b/09, 065b/12,
065b/13, 066a/13, 066b/05, 066b/13,
067a/03, 067a/11,
067a/12, 067a/14, 067b/02, 067b/08,
068b/04, 068b/12, 069a/05, 069a/07,
069a/09, 069a/10,
069a/11, 070b/04, 071a/10, 071b/01,
071b/09, 071b/11, 072a/01, 072a/11,
072a/13, 072b/10,
072b/12, 072b/14, 073a/13, 073b/08,
074b/02, 074b/06, 074b/07, 075a/08,
075a/09, 075a/11,
075a/15, 075b/12, 075b/13, 076a/01,
076a/02, 076b/01, 076b/02, 076b/03,
076b/05, 076b/06,
076b/07, 076b/09, 076b/10, 076b/12,
077a/01, 077b/03, 079a/02, 079a/03,
079a/09, 079b/03,
079b/14, 081b/09, 082a/08, 082a/11,
082a/13, 082b/13, 082b/14, 083a/03,
083a/05, 084a/07,
084b/04, 084b/05, 084b/07, 085a/08,
085a/09, 085a/10, 085a/11, 085b/06,
087a/11, 087a/12,
087b/06, 087b/09, 088a/02, 088a/04,
088a/15, 088b/04, 088b/07, 089a/01,
089a/12, 089b/05,
089b/15, 090a/01, 090a/02, 090a/03,
090a/05, 090a/12, 090b/07, 091a/01,
091a/14, 091b/06,

092a/05, 092a/06, 092a/11, 092b/03,
092b/05, 093a/06, 093b/01, 093b/06,
093b/12, 094b/03,
094b/04, 094b/07, 095b/15, 096a/04,
096a/11, 096b/10, 096b/11, 096b/14,
097a/06, 097a/11,
098a/04, 098a/06, 098a/15, 098b/01,
098b/02, 099a/04, 099a/06, 099a/13,
099a/15, 099b/04,
099b/06, 099b/09, 100a/06, 101a/11,
101a/12, 101a/13, 102a/08, 102b/03,
103b/15, 104b/01,
104b/07, 104b/10, 105a/02, 105a/13,
105b/01, 105b/02, 105b/04, 105b/08,
105b/10, 105b/11,
106a/02, 106a/05, 106a/08, 106a/13,
106b/06, 106b/12, 107a/04, 107a/09,
108b/10, 108b/14,
109a/07, 109b/12, 109b/15, 110a/06,
110a/12, 110b/10, 111a/07, 111a/14,
111b/01, 111b/03,
112a/14, 112a/15, 114a/09, 114b/03,
114b/08, 114b/12, 114b/13, 114b/14,
115a/01, 116a/03,
116a/07, 116a/12, 116b/01, 117a/02,
117a/12, 117a/15, 117b/02, 117b/09,
118a/01, 118a/11,
118a/13, 118a/14, 118b/01, 118b/08,
118b/14, 118b/15, 119a/02, 119a/04,
119a/06, 119b/03,
119b/07, 119b/09, 119b/10, 119b/11,
119b/13, 119b/14, 120b/03, 120b/10,
120b/14, 121a/09,

121a/10, 121a/13, 122b/06, 123a/08,
123a/09, 123a/13, 123a/16, 123b/05
‘aleyhi’s-selām b. 109b/04
emīre’l-mü’minīn b. 006b/16
fi’l-ḥāl b. 049a/05
b.+ dūr 022b/05, 059b/07, 060b/09,
064a/06, 064b/08, 075b/07, 075b/08,
076a/07, 081b/11
b.+ er 074b/05
b.+ i 064b/14, 064b/15, 065a/02,
066b/08, 066b/14, 067a/14
b.+ i.nüḡ 067b/05
b.+ i.si 065a/15, 066b/14, 068b/09
b.+ imiş 059a/14
b.+ inci 078b/15, 091a/05, 097b/05
b.+ ligine 111a/11
b.+ ligine kāyilolan 077b/13
b.+ ligüme 113b/11
bırağ - : Bırakmak.
b.- a 053a/10
b.- ur 004b/06
bırağ - : bırakmak
b.- ur 061b/02
b.+ up 089b/01
bırak - : Bırakmak.
fitne b.- dı 018a/07
b.- dılar 095b/01
b.- mış 108b/11
bırağ - : Bırakmak.
b.- dı 027b/04, 037b/02, 076b/08
b.- duğı 037b/09
b.- duğ 038a/11
b.- ma 053a/11
b.- mağ 053a/12

bırak- : Bırakmak.

b.- ayın 051a/14

b.- up 095a/06

biraz : Biraz.

b. 011a/10, 037a/10, 037b/12,
092a/04, 105b/13, 114b/09, 121a/14

birbiri : Birbiri.

b. 023b/11, 027a/08

106a/01

b.+ n 031a/09, 053a/01

b.+ nden 074b/15, 075b/09

b.+ ne 024b/04, 024b/05, 025b/14,

050b/01, 090a/04, 112a/07

b.+ yle 050b/12

birbirine : Birbirine.

b. 087b/06

birer : Birer.

b. 001b/10, 012b/08, 033a/06

birez : Biraz.

b. 069b/01

bir : Biri.

b. 001b/11, 035b/07, 040a/12,
066b/04, 077a/12, 079a/03, 083a/02,
102b/13, 105a/01,

107b/01, 112a/04, 118a/13

b.+ mizi 095b/14

b.+ müzi 021a/09

b.+ n 025a/15, 028a/11, 053a/13,

055a/02, 074b/03, 099a/10, 100a/12,
100a/13

b.+ nde 049b/01

b.+ nden 023a/10, 023a/11

b.+ ne 074b/01, 101a/01, 110a/02

b.+ ni 035a/13

b.+ nüñ 017b/13, 020a/12, 045a/07,
049a/10, 081b/03, 081b/04, 119a/09

b.+ si 080a/11, 081a/01, 088b/11

b. zāhirolmağa 086b/05

biribiri : Birbiri. (krş. birbiri)

b.+ n āforizitmekden 089b/15

b.+ ne 015b/15, 020b/05, 024a/15

b.+ ne muḥālifırdılar 077a/10

birinci : Birinci.

b. 045a/13, 047b/03, 061a/11

birincil : Öncelikli olan, birincil.

b. 022a/10

birine : Birine.

b. 065b/02

birisi : Öbürü, diğer, birisi.

b. 005b/07, 010b/01, 032b/15,
041b/10, 056a/06, 067a/15, 115b/05

b.+ ne 052a/01

birkaç : Birkaç.

b. 058b/10

birkaç : Birkaç.

b. 002a/14, 088b/02

b. 008a/12, 010b/07, 014b/06,
024b/08, 029a/07, 031b/15, 046b/02,

048b/09, 060b/01,

068b/12, 075a/10, 076b/03, 080a/08,

081a/15, 093b/06, 099a/11

birle : ile

b. 034b/10, 040b/03, 101a/01,

102a/10

birlik(k) : birlik

b.+ in 058b/06

birlik birlik

- b.+ in 058b/02
b.+ lign istidlāl 062a/05
- birü** -:biri
b.+ η 103b/01
b.+ ηüzi 096a/02
b.+ müzi 010a/15
- biş** : Beş. (Sayı)
b. 002b/02, 015a/04, 015b/02,
016a/06, 023a/11, 028b/05, 028b/11,
028b/12, 062b/09,
063a/02, 078b/03, 081b/02, 081b/08,
081b/10, 082b/10, 085a/09, 086a/06,
093a/01
b.+ dür 028a/13, 067b/13
b.+ inci 078b/05
- bişinci** : Beşinci.
b. 027b/11
- bismi'llāhi'r -rahmāni'r-rahīm**: "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla!" anlamında bir söz.
b.- 001b/01, 058b/06
- bit** - : 1) (Bitki için) topraktan yeşerip çıkmak, yetişmek, meydana gelmek.
2) (Sakal, kıl, tüy için) deri üstüne çıkmak.
3) (Para, yiyecek vb. için) Hiç kalmamak, tükenmek.
b.- di 015b/13, 030b/06, 037b/12
b.- düm 035b/04
b.- düη 035b/03
b.- medi 030b/05
b.- meme 023a/02
b.- miş 035a/11, 035b/02
- biti** : Mektup, yazılmış şey.
- b. 083a/12, 083a/15, 083b/11,
086a/01, 092a/15, 094a/03, 094b/01,
097a/06, 097a/11,
103a/13
b.+ de 094a/01
b.+ si 095a/08
b.+ sin 097a/07, 097a/09, 097a/10,
099b/11, 102a/04, 120a/02, 120a/03
b. yazdı 093b/15, 094a/05, 094b/13,
098a/03, 101a/03, 101b/12, 102a/04,
102b/02, 103a/12
b. yazup 095b/04, 102b/07
b.+ yle 119b/10, 119b/13
- bitür** - : Bitirmek.
b.- di 037b/09
b.- mekle 116a/16
- bıyık** : Üst dudak üzerinde çıkan kıllar, bıyık.
b. kesmek 023b/09
- biz** : 1. Çokluk kişi zamiri; biz.
b. 010a/09, 013b/15, 018a/14,
021a/11, 023b/13, 031b/14, 035b/13,
038a/11, 061a/03,
065a/06, 084a/14, 096a/01, 097b/02,
107a/03, 110b/12, 111a/02, 111a/08,
111b/11, 112b/14,
113b/04, 115a/07, 115a/08, 115a/10,
115b/05, 115b/14, 116a/13, 116b/14,
117a/01, 118a/01,
119a/15, 120a/07, 120b/01, 120b/10,
121b/11, 122b/04, 122b/15, 123a/01,
123a/02, 123b/09
b.+ den 094b/07, 040b/08

b.+ e 008b/15, 020b/01, 027a/07,
030b/05, 031b/04, 055b/01, 059a/06,
059a/08, 059b/15, 115b/14
060a/01, 060b/02, 060b/04, 062a/08,
073b/09, 084b/10, 086a/02, 094b/07,
095b/13, 123b/12
b.+ e va'z it 073a/06
b.+ i 010a/13, 022a/11, 037a/04,
046a/12, 102a/11
b.+ üm 002a/05, 002a/11, 009a/10,
013a/02, 021a/09, 031b/13, 041b/07,
044b/01, 058b/12,
058b/13, 059a/14, 064a/06, 070b/10,
071a/05, 072b/09, 085b/02, 103a/02,
107b/12, 109b/08,
115a/09, 115a/10, 115a/11, 118b/02,
121b/11, 122b/15
b.+ ümçün 084b/10, 084b/11
biz-zāt: <Ar. Kendi, şahsen.
b.-zāt hayr ve 065a/07
boğaz : Boynun iç kısmı, gırtlak; boğaz.
b.+ a 047b/10
b.+ ladı 090b/13
boğazla -: Gaddarca, kan dökerek öldürmek.
b.- dı 008b/06
cānlu b.- maḳ 028a/05
b.- ŋ 022a/01, 117b/02
b.- r 008b/06
b.- yu 021b/15
b.- yup 008a/15
boğul -: Havasız kalarak ölmek.
b.- dı 091a/10
böl - : Bölmek, ayırmak.
b.- ük 074b/02

bölük : Parça, kısım.
b. 012a/02, 013b/11, 013b/14,
015a/04, 040a/13, 044a/05
b.+ den 013b/13, 013b/14, 014a/01
boncuḳ: Boncuk.
b. 013b/02
borc: <Soğd. Borç, alacak.
b. +um 048b/15
boş : Serbest, hür.
b. 060b/14
bosḳobos: <Yun. Piskopos; kilise adamı.
b. 085a/11, 085b/08, 089b/09,
102a/08
b. +ları 085b/09
bosḳopos : <Yun. Piskopos; kilise adamı.
b. 084a/12
boy : Boy, endam.
b.+ ı 020a/12, 034b/07
b.+ ın 034b/05
b.+ ları 020a/15
böyle : Böyle.
b. 010a/07, 030a/10, 035b/04,
036a/04, 036a/05, 037a/09, 038a/07,
038b/10, 055a/09,
067b/05, 067b/06, 079a/13, 080b/01,
091a/03, 091b/01, 106a/12, 120b/05,
123b/12
ḳıṣas'ül-enbiyāda b. 043a/02
b.+ dür 089a/09
boynuz: Bazı hayvanların başında bulunan,
tırnaqsı maddeden sert ve sivri çıkıntı.
b. 043b/11, 044a/04
b.+ ı 035b/02
b.+ ına 044a/10

b. 044a/12	018a/09, 018a/11, 018b/04, 018b/14,
boyun : Boyun.	019b/13, 020a/05, 020a/06, 020a/07,
b.+ ın 006a/11	020b/06, 021a/04,
b.+ ın urdılar 010b/04	021b/04, 021b/09, 021b/11, 021b/14,
b.+ ın 108a/14	021b/15, 022a/01, 022a/13, 022b/13,
b.+ ın uralar 006a/13, 006b/14	023a/01, 023a/03,
b.+ ına 013b/02	023a/05, 023b/13, 024b/04, 024b/07,
b.+ larına 013b/01, 074a/12	025a/02, 025a/11, 025b/03, 025b/12,
b.+ umuzu uralar 010a/12, 010b/01	026a/04, 026b/07,
b.+ nın uralar 010b/06	026b/10, 026b/11, 027a/04, 027a/11,
boz - : Bozmak, yıkmak, parçalamak.	027a/12, 027a/13, 028b/05, 028b/12,
b.- dı 096b/09	028b/13, 029a/01,
b.- madum 004a/06	029a/03, 029a/05, 029a/07, 029a/11,
harf b.- mağ 028a/05	029b/07, 029b/10, 029b/11, 029b/12,
b.- uldı 092a/15, 098a/01	029b/15, 030a/02,
bre : (ünl.) Bre.	030a/06, 030a/07, 030b/03, 030b/07,
b. 072a/09	030b/08, 030b/09, 031a/03, 031a/10,
bu : Bu.	031a/11, 031a/12,
b. 001b/08, 002b/02, 002b/06,	031b/05, 031b/08, 031b/13, 032a/04,
003b/05, 005a/07, 005a/09, 005a/12,	032a/06, 032a/10, 032a/11, 032a/14,
005a/13, 006a/04,	032b/15, 033b/03,
006a/10, 006a/14, 006b/02, 006b/10,	034a/07, 034b/15, 035a/01, 035a/04,
007a/05, 007a/07, 007b/07, 007b/09,	035b/14, 036a/10, 036b/12, 037a/01,
007b/10, 008b/02,	037a/08, 037a/15,
008b/06, 008b/07, 008b/15, 009a/05,	038a/01, 038a/02, 038a/06, 038a/12,
009b/05, 010a/08, 010b/10, 010b/13,	039a/07, 039a/08, 040a/09, 040b/03,
011a/01, 011a/10,	040b/04, 040b/12,
012b/03, 013a/05, 013a/12, 013b/09,	041b/02, 042a/01, 042a/08, 042a/10,
013b/13, 013b/14, 014a/01, 014a/08,	042a/13, 042b/06, 042b/09, 042b/11,
014a/14, 014b/07,	042b/12, 042b/14,
014b/08, 014b/14, 015a/02, 015a/05,	043b/01, 043b/08, 043b/14, 044b/07,
016a/03, 017a/05, 017a/14, 017b/05,	044b/14, 045a/02, 045a/04, 045a/11,
017b/15, 018a/03,	045b/15, 046a/11,

046a/15, 046b/01, 047a/14, 047b/11,
048b/07, 048b/09, 048b/13, 048b/14,
049a/07, 049a/13,
049b/03, 049b/13, 050a/10, 050a/11,
050b/02, 050b/09, 050b/10, 050b/11,
050b/13, 050b/15,
051a/14, 051b/05, 051b/09, 051b/13,
052a/02, 052a/03, 052b/05, 052b/10,
053a/07, 053b/14,
054a/01, 054a/02, 054a/07, 054a/12,
055a/01, 055a/11, 055a/14, 055b/02,
055b/09, 055b/14,
056a/01, 056a/02, 056a/03, 056a/10,
056b/01, 056b/03, 056b/05, 057a/04,
058a/06, 058a/07,
058a/08, 058a/10, 058b/05, 059a/04,
059b/01, 059b/11, 059b/12, 060a/01,
060a/09, 061a/02,
061a/03, 061b/08, 061b/15, 062a/02,
062a/07, 062a/09, 062a/10, 063a/06,
063a/07, 063a/08,
063a/09, 063b/03, 063b/12, 064a/02,
064a/05, 064a/08, 064b/02, 064b/05,
064b/07, 065a/01,
065a/04, 065a/10, 065b/03, 065b/04,
065b/10, 066a/03, 066a/04, 066a/05,
066a/09, 066a/10,
066a/14, 066b/04, 066b/08, 066b/13,
067a/01, 067a/02, 067a/04, 067a/05,
067a/06, 067a/07,
067a/10, 067a/13, 067b/01, 067b/04,
067b/10, 068a/08, 068a/11, 068a/13,
068a/15, 069b/01,

069b/03, 069b/08, 069b/11, 070a/07,
070b/03, 070b/08, 070b/11, 071a/01,
071a/02, 071a/05,
071b/01, 072a/09, 072a/10, 072b/01,
072b/03, 072b/12, 072b/13, 073a/03,
073a/06, 073a/12,
073a/13, 073b/03, 073b/06, 073b/07,
073b/09, 073b/11, 073b/13, 074a/10,
074a/11, 074a/13,
074b/01, 074b/04, 074b/07, 074b/15,
075a/03, 075a/04, 075a/07, 075a/11,
075b/05, 075b/12,
075b/15, 076a/02, 076a/04, 076a/08,
076a/12, 076b/02, 076b/03, 076b/04,
076b/09, 076b/10,
076b/13, 076b/14, 077a/01, 077a/09,
077a/12, 077b/01, 077b/06, 077b/09,
077b/10, 077b/11,
077b/12, 078a/02, 078a/04, 078a/12,
078b/10, 079a/07, 079a/12, 079b/02,
079b/03, 079b/11,
079b/12, 080a/01, 080a/04, 080a/10,
080a/12, 080a/13, 080a/14, 080b/02,
080b/04, 080b/12,
081a/07, 081a/12, 081b/04, 081b/06,
081b/07, 081b/13, 081b/15, 082a/03,
082a/04, 082a/12,
082a/13, 082a/15, 082b/03, 082b/05,
082b/11, 083a/01, 083a/03, 083a/06,
083a/15, 083b/15,
084a/08, 084a/09, 084a/12, 084b/03,
084b/04, 084b/14, 085a/01, 085a/03,
085a/05, 085a/06,

085a/13, 085a/14, 085b/07, 085b/08,
085b/10, 086a/09, 086b/08, 086b/12,
086b/13, 086b/15,
087a/02, 087a/07, 087a/13, 088a/05,
088b/01, 088b/08, 088b/12, 089a/02,
089a/04, 089a/06,
089a/07, 089a/08, 089a/09, 089a/10,
089a/13, 089a/15, 089b/01, 089b/02,
089b/09, 089b/10,
089b/12, 090a/03, 090a/07, 090a/09,
090a/12, 090a/13, 090b/03, 090b/11,
091a/01, 091a/02,
091a/03, 091a/08, 091b/02, 091b/03,
091b/11, 092a/01, 092a/11, 092b/09,
092b/10, 092b/11,
092b/12, 092b/13, 093a/02, 093a/13,
093b/12, 094a/12, 094b/01, 094b/03,
094b/06, 094b/10,
095a/09, 095a/12, 095b/10, 095b/11,
096a/05, 096a/12, 096b/01, 096b/03,
096b/05, 096b/07,
096b/09, 096b/11, 097a/03, 097a/13,
097b/11, 097b/14, 098a/10, 098a/11,
098a/15, 098b/01,
098b/02, 098b/03, 098b/05, 098b/06,
098b/09, 099a/04, 099a/13, 099a/14,
099a/15, 099b/01,
099b/07, 099b/14, 099b/15, 100b/05,
100b/14, 101b/10, 102a/04, 102a/14,
102b/07, 102b/08,
102b/13, 102b/14, 103a/03, 103a/05,
103a/06, 103a/09, 103a/10, 103b/04,
103b/07, 103b/09,

104a/05, 105b/02, 105b/03, 105b/05,
105b/08, 105b/10, 106b/08, 107b/02,
107b/06, 107b/08,
108a/05, 108a/09, 108b/01, 108b/07,
108b/09, 108b/13, 109b/03, 109b/08,
110a/03, 110a/09,
110a/10, 110b/03, 110b/05, 110b/09,
111a/08, 111a/10, 111a/14, 111b/08,
112a/02, 112a/04,
112a/05, 112a/08, 112a/12, 112a/13,
112a/16, 112b/03, 112b/09, 113b/04,
114a/02, 114a/10,
114b/07, 114b/13, 115a/11, 115b/07,
115b/14, 116a/03, 116a/08, 116b/01,
117a/10, 117b/07,
118a/11, 118a/13, 118b/10, 118b/14,
119a/15, 119b/08, 119b/14, 119b/15,
120a/02, 120a/03,
120a/14, 120b/10, 121a/05, 121a/14,
121b/02, 121b/04, 122a/11, 122a/17,
122b/11, 122b/12,
123a/09, 123a/11, 123a/15, 123b/09,
123b/12
aḥādünün- b. 058b/08
āḥirü'l-emr b. 079b/10
bed-baḥt b. 072a/12
bi-tamāmihi b. 074b/03
el-melik b. 078a/01
fī'l-cümle b. 079a/04
nā-çār b. 075a/07
b. cem'olan 085b/13
b.+ dur 025a/02, 025b/05, 028a/10,
031b/05, 032a/13, 035b/14, 036b/11,
043a/04, 043a/15,

049b/02, 060a/14, 060b/09, 065a/05,
068b/05, 068b/10, 069b/04, 078b/09,
082a/10, 084b/02,
094a/05, 122b/09
b.+ lar 009b/04, 012b/04, 102a/13
b.+ laruñ 102a/13
fi'l-ḥāl b.+ nca 075a/09
b.+ nda 065a/05
b.+ ndan 062a/06, 073a/03, 075a/10,
076a/02, 076b/02, 076b/08, 079a/05,
079a/13, 080b/13,
082a/04, 082a/15, 085a/07, 085b/13,
086a/05, 086b/01, 087a/10, 087b/03,
087b/11, 091b/01,
093b/09, 096a/10, 097a/10, 099b/04,
099b/11, 101b/02, 102a/07, 102b/05,
103a/04, 103b/02,
103b/14, 104a/03, 104a/09, 104b/09,
104b/12, 105a/05, 105a/10, 106a/02,
106b/05, 107a/04,
107b/02, 107b/11, 109a/01, 109a/05,
109a/11, 109b/01, 110a/14, 111b/04
b.+ nı 008a/02, 008a/08, 008b/15,
009a/03, 010a/06, 012b/05, 015b/02,
035a/02, 052a/10,
069a/14, 088b/10, 096a/09, 097b/15,
099b/05, 099b/09, 104a/13, 104a/15,
104b/02, 106a/02,
106a/05, 106b/12, 107b/10, 108b/11,
108b/12, 110a/11, 110a/12, 113b/06
b.+ nuñ 007b/09, 066b/09, 067a/08,
068b/09, 070b/11, 072a/04, 072a/05,
072a/08, 072b/06,

073b/05, 075a/05, 075a/10, 078b/04,
081a/09, 082a/05, 086b/03, 086b/09,
087a/12, 087b/03,
087b/07, 087b/13, 088a/12, 088b/02,
088b/03, 088b/06, 088b/10, 088b/14,
089b/03, 089b/05,
089b/12, 090a/08, 090a/14, 090a/15,
090b/02, 090b/05, 091a/15, 091b/14,
092a/07, 092a/09,
092a/12, 092a/14, 096a/01, 096b/05,
096b/12, 097a/08, 099a/04, 099b/05,
100a/05, 103a/02,
103b/06, 103b/12, 103b/15, 108a/13,
109a/10
fi'l-cümle b.+ nuñ 089b/14
b.+ ña 065b/02, 075b/05, 076a/03,
076a/05, 093a/13, 105b/01
āḥirü'l-emr b.+ ña 076b/01
fi'l-cümle b.+ ña 076a/01
b.+ ydı 017b/07, 039b/03
bucağ : Köşe, kenar yer, yakın yer. (krş.
bucak)
b.+ ında 100b/12
bucak : Köşe, kenar yer, yakın yer. (krş.
bucağ)
b.+ da 097b/14
buçuk : Yarı, yarım.
b. 100a/06
buğday: Ekmek yapımında kullanılan bir
tahıl.
b.+ a 053b/01
b.+ dan 090a/10
buğı : Geyik. (krş. buğu)
b. 102b/15

bugün : İçinde bulunulan gün,
b. 050b/09, 052b/03, 054b/13,
054b/14, 073a/06

b.+ den 006a/05, 110a/15

bühtân : <Ar. Yalan yere suçlama, kara
çalma.

b.+ dur 057b/03

buhtu'n -naşar: <Far. Babil kralı
Nebukadnazzar.

b.- naşar 036a/02, 040a/06, 040a/07,
042b/01

b.- naşar.ı 039b/15

b.- naşar 117a/02

b.-naşar beytü'l-muqaddis

yıkmazdan 029a/13

bul - : Bulmak.

b.- a 058a/15

b.- alar 085b/15, 112b/11

b.- amadı 091a/01

b.- amadılar 077a/12

b.- an 060b/12

b.- asın 049b/03

b.- dı 025b/02, 096b/15, 097b/13

hâl b.- dı 041b/14

kuvvet b.- dı 037b/13

yol b.- dı 016a/13

b.- dılar 024b/06

b.- duğı 117a/03

b.- duğınlayın 098b/04

b.- duğınuz 086a/03

b.- dum 052b/10, 060b/12

b.- in-madı 061b/11

kuvvet b.- isar 121b/09

b.- madılar 117a/04

b.- maduqları 121a/04

b.- madum 028a/10

b.- mayup 007b/01

b.- maz 068a/14, 099b/10

b.- undı 092a/02, 092b/14

b.- unmadı 092a/02

b.- unmaz 064b/04

b.- up 077b/07

suçlu b.- up 006b/07

şevâb b.- ur 062a/13

b.- uşdı 092b/07

bulan - : Karıştırılmak, yoğrulmak.

b.- ası 051b/03

bulandur -: Karıştırmak.

b.- a 051b/02

b.- ayın 051a/14

bular : Bunlar (Zamir)

b. 020a/01, 059a/05

b.+ dan 018a/03, 030b/08

b.+ ı 024b/07, 123a/16

b.+ uş 028a/12, 119b/07

012b/10

bulaş - : Bulaştırmak.

b.- durdı 072a/02

bulğar : Bugün Kazan Türkleri olarak

adlandırılan İdil (Volga) havzasında yaşayan
bir Türk boyunun geçmişteki adı.

b. 068b/08, 082b/04

buluş - : Buluşmak.

b.- acağ 009b/15

b.- asız 094a/03

bulţân -1-

b.+ ın beyānidelüm 067b/11

bulun - : Bulunmak, yer almak.

b.- dı 121b/04

b.- ur 117a/11

buluş - : Buluşmak.

b.- dı 025b/14

b.- dılar 010b/05, 078b/06, 101a/02

b. -dum 010b/03

bulut : Havanın üst katlarında, katı veya sıvı su damlacıklarının meydana getirdiği küme.

b. 121a/04

b.+ dan 020b/03

b.+ ları süren 059b/05

bunca : Bu kadar; bu denli.

b. 006b/02, 006b/08, 007b/12,

022a/10, 031b/09, 050b/03, 052a/15,

054a/15, 066a/15

bunda : “Bu” işaret zamirinin kalma (bulunma) durumu.

b. 033b/08, 042a/07, 042a/13,

051b/11, 060a/09

bundan: “Bu” işaret zamirinin ayrılma (çıkma) durumu

b. 002b/01, 006a/06, 006b/10,

008a/06, 008a/13, 017b/04, 022a/06,

022a/15, 023b/11,

029b/14, 032a/15, 033a/01, 034a/05,

035b/05, 035b/08, 037b/13, 039b/08,

044a/15, 046b/14,

055b/11, 103a/10, 104a/08, 116b/02,

117a/04, 117a/13, 117b/04, 117b/17,

118a/14, 119a/04,

119a/08, 119b/13, 120b/12, 122a/03

bunu “Bu” işaret zamirinin belirtme durumu.

b. 006a/10, 006a/12, 010b/07,

011a/15, 035b/02, 038a/05, 038b/12,

040b/02, 042a/01,

047b/07, 049a/04, 059a/13, 089b/10

bunlar : Bunlar.

b. 012b/12, 012b/15, 013b/15,

018a/06, 018a/07, 020a/08, 021a/15,

021b/01, 031b/12,

044a/11, 044b/11, 045a/05, 059a/11,

064a/03, 065a/09, 066b/04, 066b/05,

066b/06, 070a/14,

070a/15, 073a/15, 073b/06, 074b/02,

080b/07, 084a/14, 084b/03, 088b/11,

088b/12, 089a/05,

096a/10, 102a/11, 115b/11, 118a/05,

121b/03

b.+ a 009a/05, 010b/08, 012b/14,

013b/12, 024b/03, 025a/03, 031a/09,

031a/12, 060a/01,

060a/03, 065b/06, 115b/12, 117a/04,

121b/07

b.+ dan 014a/10, 022a/14, 025b/11,

066b/11

b.+ dandur 024b/11

b.+ dur 024a/12

b.+ ı 020b/01, 020b/04, 021b/14,

024b/02, 031a/11, 031b/11, 036a/13,

092a/05

b.+ için 051b/05

b.+ uñ 013a/04, 018a/05, 020a/13,

020b/02, 020b/03, 020b/05, 021b/11,

022a/13, 022b/01,

024a/13, 024b/02, 031b/10, 031b/12,
033a/09, 037a/01, 055a/03, 059a/11,
068b/14, 115b/06,
115b/15, 116a/07
b.+ uñla 051a/06
b. +a 073a/07, 073b/10, 073b/14,
092a/06, 095b/10, 103a/13, 110a/11
b. +dan 066a/09, 066a/10, 066a/13,
066b/15, 081b/05, 112a/09
b. +dın 084a/13
b. +dur 066b/04
b. +ı 009b/05, 066a/07, 080a/01,
092a/02, 092a/06
b. +uñ 012b/15, 063b/14, 064a/02,
066a/03, 066a/06, 066b/06, 066b/08,
066b/13, 067a/09,
067a/13, 071b/14, 073b/08, 077a/13,
079a/11, 082b/01, 085b/09, 086b/02,
087a/10, 090b/14,
091a/03, 093a/12, 096a/04, 096a/05,
097a/15, 099a/14, 105a/03, 105b/08,
108a/15, 109a/07,
109a/08, 109b/06, 110a/10, 111a/10,
113a/10
bunuñ : Bunun.
b. 014b/04, 018a/01, 018b/05,
019b/06, 019b/13, 020a/02, 020a/12,
022b/15, 023a/01,
026b/14, 030a/04, 031a/02, 031b/01,
032a/07, 033b/03, 033b/13, 036b/12,
041a/12, 042b/07,
043a/01, 043b/06, 043b/10, 044a/14,
046a/09, 050a/08, 051b/02, 114b/01,
121a/05, 122a/04,

123a/07
b. +la 034a/10
bünyād : <Far. Asıl, esas; yapı, bina.
b. itdi 035b/15
b. itmege 036b/05
buña : Buna.
b. 028b/14, 029b/14, 032a/12,
034a/12, 035a/03, 043a/11, 043b/11,
046a/07, 050a/11,
092a/13, 092b/11
b. musaḥḥaroldı 035a/05
buñal - : Bunalmak.
b.- dı 030b/04, 104a/04
buracuk : Buracık.
b.+ da 023a/01, 117b/13
buraya : Buraya, buy ere.
b. 049b/12
burc : <Ar. Görünen şey; her yerden ve
herkesçe görülebilecek yükseklikte duran.
b.+ ı 092b/11
burhān : <Ar. Delil; kanıt.
b.+ la 066a/15
burūc : <Ar. Kur'an-ı Kerim'in 85.
suresinin adı.
b.+ dan 017b/12
burun : Koku alma organı.
b.+ ı 030a/09
b.+ ın 080b/09
b.+ ına 023b/10
busḫobos : <Yun. Piskopos; kilise adamı.
b.+ lar 081b/06
buṭlān : <Ar. Bâtıl (geçersiz) olma durumu.
b.+ ın 058b/03
but : Put, heykel.

b.-perest idi 079b/12
b.-perest varısa 112a/04
b.+ ları 079b/02, 112b/15
butperest : Puta tapan.
b. 111a/09
buyruğ : Buyruk, emir, ferman.
b.+ ın 007b/04, 080a/02
b.+ ına 075b/02, 103a/14
b.+ ıyla 075a/14
buyruk : Buyruk, emir, ferman.
b.+ ıdur 074b/10
b.+ ınca 009b/06
b.+ ıladı 016a/01
b.+ umda 004a/05
b.+ ıyla 032a/13
büyü - : Büyümek.
b.- di 076a/10, 078b/02, 111a/10,
111b/02
b.- düñ 058b/12
b.- yüp 082b/15
büyük : Büyük.
b. 020b/04, 092b/11
buyur - : Emretmek.
b.- dı 003a/03, 006b/14, 007b/05,
010a/12, 015a/13, 034b/11, 056b/02,
056b/04, 109b/10
b.- dıysa 099a/08
b.- du 040b/14
b.- duğı 009b/09, 055a/04, 116a/11,
119b/14
b.- duğum 004a/06
b.- dum 004a/07, 004a/10, 006a/14
b.- madı 113b/03
b.- ur 117a/05

b.- urdı 035a/13
b.- ursın 030b/12
b. 047a/04, 047b/04
buyurul -: Emredilmek.
b.- duğı 012a/09
cabbār: <Ar. Her şeye gücü yeten.
çağa : Yeni doğmuş bebek.
ç. 037b/02
çağır - : Çağırarak, davet etmek, seslenmek.
ç.- dı 010b/09, 023a/09, 030b/12,
037a/03, 037a/10
ç.- dılar 037a/13
ç.- duñ 110a/05
ç.- ur 110a/04
çağırış -: Karşılıklı bağırışmak, sesleşmek.
c.- anlara 004b/03
cāhil : <Ar. Herhangi bir konuda öğrenim görmemiş; bilgisiz.
c. 122b/03
çal - : 1) Vurmak, darbe indirmek 2) Vurmak suretiyle ses çıkarmak. 3) Başkasına ait bir malı sahibinin haberi olmaksızın almak, hırsızlık etmek.
ç.- dı 022a/05, 032b/03
ç.- mışlar 011a/02
çalab : Tanrı.
ç.+ um 121b/03
cān : <Far. İnsan ve hayvanların yaşamalarını sağlayan, ölümle birlikte bedenden ayrılan madde dışı varlık.
c. 041a/03, 047b/09, 047b/10,
050b/10, 056b/09
c. alıcınuñ 047b/08
c.+ dur 056b/09

- c.+ ı 015b/08, 076b/09
c.+ ın 040b/13, 040b/14
c.+ ları 012b/06, 012b/08
c.+ larıçün 012b/06
c.+ ların 019a/08
c.+ lu boğazlamak 028a/05
baş c. oynayavuz 013a/03
c.+ umuzı 013a/02
c.+ uñuz 047b/11, 072b/04
c. virdi 015a/11, 114b/06, 116a/14
c. virenlere 012b/11
c.+ ı 062a/03
- cānāvar:** <Far. Korkunç mahluk, yaratık.
c. 118b/11
c.+ lar 019a/07, 033a/08, 034a/13,
118b/14
c.+ lardan 034b/01
c.+ ları 017b/06, 033a/11, 033a/13
c.+ laruñ 019a/07
- cānlu** : Canı olan, yaşayan.
c.+ dan çıkmak 028a/05
- cānsuz** : Canlılığını kaybetmiş olan, ölü.
c. 040b/13
- çāre** : <Far. Çıkar yol.
ç. 054a/10, 056a/11
- cārī** <Ar. Geçerli ve yürürlükte olan.
c. kılam 007b/05
c. oldı 120a/11
c. olsa 119b/15
- cāriye** : <Ar. Para karşılığı alınan kadın,
odalık, hizmetçi
c. 053b/13
c.+ sidür 025b/06
c.+ yi 054a/02
- c.+ lerdür 025b/05
c.+ sidür 025b/06
- çāşni-gīr:** <Far. Saraylarda yemekleri
hazırlayıp pişiren, tadını kontrol eden
kimselere verilen ad; çeşneci.
ç. 006b/11
ç.- +i 006a/08
ç. 064b/05
ç.+ e 006a/13
- çatla -** : Yarılmak, ortadan ikiye ayrılmak.
ç.- dı 021b/07
- çatu** : Çatı.
ç.+ lı 020b/07
- cāyız** : <Ar. Dini ve yasal yönden
yapılmasında herhangi bir sakınca
bulunmayan.
c. 116a/11, 116a/12, 118b/12
c.+ dür 065a/08
c. dutar 117b/15
- cāzū** : <Far. Cadı.
c. 040a/14
c.+ lıñ idüvirem 008a/12
- cebābire** : <Ar. Zorlayanlar, baskı kuranlar.
c. 020a/08, 020b/14, 030a/01
- cebrā'īl** : <Ar. Dört büyük melekten Allah'ın
emirlerini vahiy yoluyla peygamberlere
getirmekle görevli olanı; Cibril.
c. 023a/08, 024b/08, 024b/12,
038a/02, 040b/14, 045b/15, 051a/07,
051a/09, 051a/11,
051b/01, 053a/12, 054b/05, 054b/08,
054b/09, 056a/15, 058a/09, 058a/10,
059a/09, 060b/06,

062b/04, 063a/09, 075a/15, 076b/11,
111a/01, 120a/07, 120a/14, 120a/15

fi'l-hāl c. 021a/13

c.+ den 056b/03, 122b/07, 122b/08

nefh-i c.+ den 111a/03

c.+ dür 065b/01

c.+ i 056a/11

c.+ üñ 063a/11, 120a/06

cefā : <Ar. Büyük sıkıntı.

c. 040b/08, 072a/13

c.+ m 072a/10

çehār-şenbih : <Far. Dördüncü gün;

Çarşamba.

ç. 078a/13, 079a/01, 079a/04

cehd : <Ar. Çalışma, çabalama.

c. ideyin 011a/10

c. itdi 024b/07

cehennem : <Ar. Günahkarların öldükten
sonra ahirette cezalarını çekmek üzere
gidecekleri yer; tamu.

c.+ e 076b/09

çek - : Çekmek.

zaḥmet ç.- di 032b/09, 084b/12

ç.- e 047b/09

ç.- erdi 071b/10

zaḥmet ç.- eyin 018b/09

ç.- üñ 007a/08

ç.- üp 104a/11

sancak ç.- egelmiş 032a/14

çekürge : Çekirge.

ç. 120b/15

ç.+ lik 090b/01

cellād : <Ar. Mahkemece verilen ölüm
cezasını uygulayan görevli.

c. 006a/11, 006a/13

c.+ a 006a/11

c.+ lar 108a/13

c.+ lara 007a/08

c.+ ları 105b/01

c.+ lige 105b/06

celle <Ar. “Yüce, aziz ve ulu olsun!”
anlamındaki dua sözü.

c. 003a/11, 004b/14, 005b/11,

009a/04, 009a/05, 009a/06, 011b/01,

013a/04, 015a/11,

017b/11, 018a/04, 024b/08, 025b/13,

030a/02, 031a/03, 034a/04, 034a/12,

037b/01, 038b/11,

039b/15, 040a/11, 040b/08, 040b/13,

042a/02, 042a/07, 043b/13, 045a/03,

046a/12, 049b/15,

050a/02, 050a/12, 053b/11, 054b/05,

055a/12, 056a/11, 059b/02, 061b/15,

062b/14, 063b/08,

066a/08, 080a/05, 081b/05, 085b/03,

102b/11, 106b/04, 111b/12, 113a/09,

113b/07, 114b/05,

117a/05, 122b/10

cem' : <Ar. Biriktirme, toplama.

c. 080b/06, 083b/04, 087b/15,

101b/05

mecmū'-ı c. 066b/13

medrobaldileri c. 081b/14

c.-i dünyāda 012a/09

c.-i kesrādur 091b/02

c. eyle 056a/15, 107b/15

c. eyledi 034b/15, 056b/03

c. idem 001b/10

c. ideni 046a/15
c. idüp 094b/02, 095a/14, 097a/01,
098a/05, 100b/15, 101a/09, 102a/14,
119a/03
c.+ idür 078a/04
c.+ ĩdür 078a/03
c. itdi 077b/02, 082b/07, 087a/07,
087b/04, 091b/13, 096a/10, 098a/01,
101a/12, 101b/03
c. itmek 118b/07
c. itmişdür 118b/09
c. ola 067b/02
c. olalar 007a/02
c. olana 002b/02
c. olasız 083b/05
c. oldı 026a/14, 038b/13
c. oldılar 015b/15, 084a/08, 084a/09,
095b/12, 096a/08
c. olup 081b/07, 083a/07, 085a/11,
085a/12, 085a/13, 089b/10, 098a/02,
119a/05
cem'it - : Toplamak.
oğlın c.- di 063b/14
cem'iyet : <Ar. Topluluk.
c. 085b/07
c.-i murikenüj 096a/05
c.+ ünüze 083b/07
cem'iyet it - : Toplamak.
iznikde c.- di 077b/02
cem'ol - : Toplanmak.
içinde c.- abildiler 083b/09
bu c.- an 085b/13
ol c.- dıqları 083b/12
çünkü c.- dılar 083b/10

katına c.- dılar 073a/14
zıddeyn c.- mağ 067b/03
çühüdlar c.- up 079a/01
naşārā c.- up 072b/12
vArsa c.- up 073a/04
cemā'at : <Ar. Bir yere gelmiş, toplanmış
insanlar.
c. 083a/12, 110b/10, 114b/15,
115b/07, 123b/01
c.+ a 081b/07, 114b/10
c.+ den 083a/08, 084a/12
c.+ den maħrūmolduğıçün 085b/10
c.+ e 081b/01
cemāl : <Ar. Yüz güzelliğı.
c. 030a/07, 053b/15
çemen : <Far. Çimen, yeşillik.
ç. 029b/04
cemī' : <Ar. Hep, bütün.
c. 112a/04
c.-i 'ādem 015a/12
c.-i 'ömri 017a/13
c.-i ħalk 078b/12
c.+ i 088b/02
c.+ in 087b/03
ceng : <Far. Cenk, savaş.
c.+ inde 060a/13, 097b/07, 102b/13
c. oldı 087a/02
c. +e ħurdılar 101a/14
c. 013a/05, 071b/10, 071b/11,
098a/04, 099a/09, 101b/03
c.+ de 087a/02
c.+ den 109a/16
c.+ e 011a/04
c. idelüm 031b/14, 101b/13

c. ider 011a/01, 031b/07
c. iderek 093b/14
c. idesin 096a/12
c. idünj 102b/05
c. idüp 082b/08
c.+ in 030a/02
c.+ inde 011a/08, 014b/01
c. itdi 016b/05, 032b/12, 093b/10,
101a/10, 104a/03, 109a/13
c. itdiler 008b/07, 091a/09, 095a/15,
098a/07, 100b/13
bī-tamāmihi c. itdiler 091b/14
c. itdük 010a/11
c. itmege 011a/04, 093a/15
c. itmişdür 009a/10
c. oldı 092a/15, 101a/02, 101b/06
c. olsun 092b/01
cenk it - : Savaşmak.
müddet c.- di 071b/11
ķavmiyle c.- mekde za'ifolduñ
071b/13
cenüb : <Ar. Güney.
c.+ a 098b/10
çeri : Asker.
ç. 009b/15, 015a/04, 063a/04,
071b/09, 080b/07, 082b/06, 087a/07,
087b/04, 087b/05,
087b/15, 091b/13, 092a/02, 092b/06,
093b/05, 094a/02, 094b/02, 095a/03,
095a/08, 095a/13,
096a/15, 097a/01, 098a/01, 100a/12,
100b/10, 100b/15, 101a/01, 101a/04,
101a/09, 101a/12,
101b/02, 101b/05, 104a/09, 104a/11

yevmü'l-ħamīs ç. 015a/03
ç. ķoşdı 036a/08, 103a/01
mecmū'-ı ç.+ nünj 092b/06
ç.+ si 029a/15, 088a/04, 101b/13
ç.+ sin 046a/10, 052b/01, 092b/02,
093b/03, 095a/14, 098a/11
mecmū'-ı ç.+ sin 098a/05
ç.+ sinden 092b/08
ç.+ sine 087b/08
ç.+ sinünj 015a/07
ç.+ siyle 010a/10
mecmū'-ı ç.+ siyle 034a/14
ç.+ ye 015a/02, 015a/03, 094b/10
ç.+ yile 063a/03
ç.+ yle 104a/03
mecmū'-ı ç.+ yle 101b/09
cerīħ <Ar. Ağır yaralı.
c. 044b/06, 044b/09
cerīr : <Ar. Kabahat.
c. 013b/02
çeşme : <Far. Su kaynağı; göze.
ç. 120b/14
ç.+ dür 043b/07, 043b/08
ç.+ ler 091a/12
ç.+ sinden 029b/02
çetük : Kedi.
ç. 118b/13
cevāb : <Ar. Yanıt.
c. 015a/02, 029a/05, 038a/12,
057a/01, 057a/03, 058a/06, 061a/02,
065a/09, 065b/06,
065b/09, 065b/12, 066b/05, 067a/08,
067a/11, 069a/03, 081a/09, 110b/09,
110b/12, 111a/02,

111a/08, 111b/10, 112b/14, 113b/04,
114a/05, 114b/01, 115a/07, 115a/10,
115b/05, 115b/13,
116a/13, 116b/14, 117a/15, 117b/07,
118a/01, 118a/11, 118b/01, 118b/14,
119a/15, 119b/03,
120a/07, 120b/01, 120b/10, 121a/10,
121b/11, 122b/04, 123a/02, 123b/09
c.-ı müselleme 117a/12
c.+ ı 066a/14, 067a/09, 081a/11
c. ide 056b/05
c. idevüz 065a/06
c.+ ina 119b/07
c.+ lardur 067a/10
c.+ larımız 002a/05
c.+ uñ 116a/08
c. verdiler 031a/13
c. vir 106a/06
c. viridi 057b/07, 058a/06, 058a/07,
058a/08
c. vireyin 106a/06
c. virmedi 056b/08
c. virüp 056b/08, 056b/11, 056b/15,
057a/08, 057a/10, 057a/12, 057a/14,
057b/02, 057b/04,
057b/13, 057b/14, 058a/02, 058a/04
c. virür 056b/13
c. virürse 056b/01
cevâhir: <Ar. Mücevher.
c.+ in 087b/02
cevâp : <Ar. Yanıt. (krş. cevâb)
c.+ dur 081a/11
c.+ larımızdan 002a/11
c. viridi 032a/12

c. vireler 013a/01
cevâz : <Ar. İzin, müsaade.
c. 020a/04
cevher : <Ar. Bir şeyi özü, esası.
c. 034b/11, 056a/12, 064b/08,
065b/12, 065b/13
c.-i kadîmdür 075b/08
c.+ dür 065b/12, 066a/01, 067a/03
c.+ inden 067a/03
c.+ indendür 084b/09
c.+ dür 065b/04
çevir - : 1) Bir şeyi kendi ekseni etrafında döndürmek. 2) Etrafını sarmak, kuşatmak.
ç.- sünler 074a/01
cevr : <Ar. Eziyet, sıkıntı.
c. idici 002b/13
çevre : Etraf, muhit.
ç. 051b/09, 077a/11, 086a/01,
103a/07, 112a/16
ç.+ din 047a/01
ç.+ sine 110a/02
ç. 087b/05
cevşen : <Ar. 1) Göğüs 2) Örme zırh.
c. 014b/02
çevür - : 1) Bir şeyi kendi ekseni etrafında döndürmek. 2) Etrafını sarmak, kuşatmak.
ç.- diler 074a/11
ç.- eler 074a/04
ç. -e 098a/14
cezire <Ar. Ada, yarımada.
c.+ lere 100a/10
çiçek : Bir virüsün sebep olduğu yüksek ateşli hastalık.
ç. çıkardı 030a/09

cidāl : <Ar. Kavga. c. oldı 099a/09	ç.- ar 049b/12, 054a/06, 099a/07, 104b/01
cift : <Far. Birbiri ile evil eşlerden her biri. c. 113b/11	ç.- ara 075b/13, 087a/08 ç.- ardı 033a/07, 037b/01, 054a/14, 075b/14
ciftlen -: Evlenmek. c.- dürdi 113b/08 c.- mek 114a/01	çiçek ç.- ardı 030a/09 ç.- ardılar 093a/11 ç.- arlar 109b/05
çiftlen -: Evlenmek. ç.- e 012a/11	ç.- arlardı 018a/09 ç.- armağ- için 076a/09
ciftlendür – : Evlendirmek. c.- düm 113b/15	ç.- arurun 088b/09 ç.- asım 096a/11
çiftlendür -: Evlendirmek. ç.- di 015b/15	ç.- dı 008b/11, 013b/10, 014b/04, 018a/10, 021b/08, 024b/12, 026a/13, 027b/05, 037a/02,
cihān : <Far. Dünya, âlem. c.+ da 057b/10 ç. 040b/12 c. 003a/07, 092a/03, 093a/06, 098a/04, 099a/15, 111a/06 c.+ a 003a/12 c.+ da 003a/11, 003a/13, 056b/14 c.+ dur 057a/04 c.+ ı 003a/10, 043b/08 mecmū'-ı c.+ ı 058a/13 c.+ uñ 051a/14	037b/03, 049b/12, 051b/07, 052b/06, 054a/14, 055a/09, 069a/09, 073a/07, 073a/14, 073b/10, 075a/05, 075b/11, 076a/10, 076b/02, 077a/02, 077a/08, 082b/14, 083a/03, 084b/13, 087a/03, 087b/10, 088a/01, 088b/04, 089a/04, 089a/08, 089b/08, 091b/12, 091b/13, 092b/03, 097a/01, 098a/02, 098a/13, 098b/07, 098b/11, 098b/12, 100b/15, 101b/02, 101b/03, 101b/05, 101b/06, 101b/08, 103a/09, 106b/08, 111b/07
cihet : <Ar. Yön; taraf. c.+ inden 042b/11	karşı ç.- dı 054b/12, 087b/05, 102a/09
çık- Çıkmak. ç.- amadı 096b/02 ç.- duğıçündür 025a/07 ç.- up 031a/05 ç.- an 100b/01 ç.- anlar 102b/13	ç.- dılar 085b/12, 089b/04, 102a/10, 102b/11 yola ç.- dılar 024b/06 ç.- duğı 038a/01, 075b/12, 109b/02

ç.- duğın 093b/03
ç.- duğında 019a/04, 037b/02
ç.- duğından 109b/01
ç.- dukda 037b/08
ç.- dukdan 041b/06
ç.- dukları 044b/12
ç.- dum 098a/04
ç.- inca 037a/07, 086a/13
ç.- madı 088b/12
ç.- madın 047a/12
ç.- mağı 014b/12
ç.- mağ 028a/08
cānludan ç.- mağ 028a/06
ç.- mağlığı 014b/05
ç.- mamağ 028a/09
ç.- mayalum 095b/15
ç.- mazdan 047b/12
ç.- mazdı 035a/08
ç.- mış 006b/04, 114b/08, 114b/09
ç.- mış-dı 072a/08
ç.- sa 102a/02
ç.- sun 021a/07, 093a/15
ç.- up 049b/09, 098b/09, 104a/05,
106b/04
ç. 024b/10
ç. -a 035a/05
ç.- ageldi 010b/07
çıkār - Çıkarmak; ayırmak.
ç.- a 053a/10
ç.- dı 055a/13, 097a/12, 110b/02
ç.- dılar 010a/13, 042b/07
ç.- mağa 108b/14
ç.- masunlar 102a/03
ç.- uğ 094b/09, 094b/12

ç.- up 098b/03
ç.- alum 009a/01
ç.- dı 091b/09
ç.- duğı 120b/13, 120b/14
ç.- uğ 018a/04
ç.- urlardı 035a/14
cimā' : <Ar. Cinsel birleşme.
c. itdiler 024b/05, 024b/06
ve c.- itmek 081a/05
cinnī : <Ar. Cinlerle ilgili, cinlere ilişkin.
c.+ den 034b/01
c.+ ler 034a/13, 034b/07
c.+ lere 034b/02
c.+ ye 123a/03
cins : <Ar. Tür, çeşit.
c.+ dendür 059a/07
çirkīn : <Far. Hoşa gitmeyen,
beğenilmeyen.
ç. 003b/15
ç.+ dür 006b/11
cism : <Ar. Nesne, madde.
c.+ iyle 045a/02, 045a/03
c.+ i 076a/07
c.+ üği 108b/06
cismānī : <Ar. Cisimle ilgili, bedene ait.
c. 076a/07
c. 064b/08
çoban : Koyun, keçi ve sığır gibi evcil
hayvanları güden ve otlatan kimse.
ç. 034a/06
ç.+ dı 034a/04
c.+ lığdan 032b/01
çoğ : Çok. (krş. çok)
ç.+ dı 079b/10

ç.+ ında 046a/07
çok : Çok (krş. çoğ)
ç. 010a/10, 016b/05, 016b/12,
018b/08, 020a/08, 020b/15, 022a/08,
025a/14, 025b/02,
025b/07, 025b/14, 030b/06, 031a/10,
031b/10, 032b/09, 033b/07, 036a/01,
036a/08, 036a/10,
036b/02, 037a/13, 042b/14, 044b/02,
050a/14, 050b/01, 055a/12, 055b/04,
057b/07, 057b/10,
059b/11, 060a/08, 063b/08, 069b/06,
070b/14, 071b/11, 072b/05, 073a/15,
077a/13, 079a/13,
079b/11, 084b/12, 087a/08, 087b/01,
087b/13, 088a/14, 088b/06, 088b/10,
089b/04, 089b/13,
090a/14, 090b/12, 091a/09, 091a/10,
091b/15, 092a/15, 096a/15, 096b/06,
096b/10, 099a/09,
101a/02, 101b/04, 101b/07, 102a/09,
103a/06, 104a/08, 104b/10, 105a/03,
107a/11, 114b/10,
116a/05, 120b/12, 121a/13, 123b/06
ç. baḥsitdi 076a/11
ç. baḥsitdi 075a/06
ç. baḥsitdi 075b/15
ç.+ muḥ 095b/09
ç.+ dur 046a/14, 057b/04, 057b/05,
057b/07, 057b/08, 057b/10, 057b/11
ç. eyleyem 046b/12
ç.+ ı 021b/10, 042a/15
ç. itmek 075a/03, 114b/01
ç. kerāmâtgösterdi 079b/06

ç. zaḥmetitdi 079a/15
çök - : Çökmek.
ç.- üp 069a/15
çoklık : Çokluk.
ç.+ da 115b/06
çölmek : Çömlük.
ç.+ lerine 120b/16
çomak : Değnek.
ç. 011b/04
comardrak : <Far + Tr. Eli açık.
c. 057a/10, 057a/11
cömerd : <Far. Eli açık.
c. 073b/04
çü : <Far. Gibi.
ç. 004b/04
cühhāle : <Ar. Cahiller.
c.+ si 123b/08
cühūd : <Ar. Yahudi. (krş. çühūd)
c. 042b/03
mecnū'-ı c. 042b/09
c.+ lar 023b/02, 024a/08, 039a/02,
042b/05, 088b/06, 111b/13, 116b/03,
117a/03, 117a/05,
117a/07, 123b/02
c.+ lardan 088b/03
c.+ ları 106b/09
c.+ larından 088b/04
c.+ ları 060b/01, 117a/02, 117b/06
çühūd : <Ar. Yahudi. (krş. cühūd)
ç. 039a/04, 040a/01
ç.+ lar 023a/05, 038b/15, 039b/04,
040a/13, 040b/02, 040b/05, 041b/12
ç.+ lar cem'olup 079a/01
ç.+ lardan 042b/11

ç.+ ları 040b/01
ç.+ lar 061b/14
çukā : <Far. İnce yün kumaş; cüppe.
ç. 094b/11
çukal : 1) Eskiden savaşlarda atlara
giydirilen zırhlı örtü 2) Savaşçıların giydiği
zırh.
ç. 014b/02
cum'a : <Ar. Haftanın Perşembe'den sonra
gelen günü; Cuma.
c. 014b/15, 023a/07, 079a/05
cümcüme : Anonim hikâye.
c. 050b/15
cümle : <Ar. Hep; bütün.
c. 035b/10, 056a/13, 086b/04,
108a/13
c.+ si 014a/10, 027a/08, 040b/02,
108a/04
c.+ sin 020b/05, 036a/04
c.+ sini 110b/02
çün : <Far. Madem, gibi.
ç. 007a/01, 010a/09, 016b/01,
018a/03, 021b/04, 021b/13, 022a/01,
037a/03, 037b/12,
042a/01, 042a/10, 042b/10, 053a/09,
054b/04, 055b/04, 055b/10, 059a/10,
059b/01, 059b/12,
060a/09, 062a/07, 063b/06, 069b/04,
070a/06, 071b/13, 072b/08, 074a/07,
074a/10, 076b/09,
080b/02, 091a/01, 094b/07, 095b/07,
098a/10, 100a/10, 102a/04, 102a/11,
107b/05, 107b/08,

107b/14, 110b/12, 111a/09, 115a/15,
119a/11, 123a/06
fi'l-cümle ç. 084a/12
uli'lebsâri- ç. 052b/05
çünkü : <Far. Çünkü.
ç. 007b/11, 010a/15, 012b/05,
013a/03, 013b/14, 051b/11, 058a/08,
063a/05, 064a/04,
067a/05, 074a/13, 085b/08, 094b/01,
095a/07, 097a/09, 119a/02, 122a/01,
123b/11
ve's-selâm ç. 094a/15
ç. cem'oldılar 083b/10
cür'et : <Ar. Cesaret, yiğitlik.
c. idüp 006b/02
çürü - : Çürümek.
ç.- medi 004b/11
cüz' : Kısım, parça.
c. 002b/01
cüzām : <Ar. Bir tür deri hastalığı.
c. 120b/08
c. 080a/14
c.+ ı 114a/16
da'vā : <Ar. Sav; iddia.
d.+ sını 122a/03
d.+ ya 005a/02
d.+ yı 097a/04
da'vet : <Ar. Çağrıda bulunma.
d. 027b/08, 043b/12, 121b/14
d. ide 067a/04
d. idem 059a/03
d. idicek 021a/05, 028b/15
d. idüp 095a/12

d. itdi 019a/14, 020b/01, 023b/07,
026a/12, 027a/05, 030a/01, 030b/15,
036b/15, 038a/13,
043b/14, 044b/14, 046a/04, 089a/13,
097a/05, 097a/06, 097a/12

d. itdügüçün 027a/13

d. kıldı 045a/10

dīnine d.- itdi 079b/06

halkı d.- itdi 078b/11

ıapmağa d.- itdi 078b/04

tevhiidine d.- itdi 075b/03

dīnine d.- itdiler 079b/08

da'vī : <Ar. Hak arama, iddia etme.

d. kılduğında 115b/01

d. kıldukları 115b/04

d.+ sin 081a/12, 115a/12

d.+ sine 115a/13

dād : <Ar. Doğruluk, adalet.

d. 003a/13, 004b/03

dadur- : Tattırmak.

d. 076a/03

daḥı : Dahi; üstelik.

d. 001b/11, 002b/02, 003a/02,

005a/06, 006a/12, 006b/01, 007b/06,

008b/02, 008b/03,

009a/02, 009a/05, 009a/11, 009b/03,

010a/12, 010b/04, 010b/05, 010b/06,

010b/08, 010b/10,

010b/14, 012b/13, 012b/14, 013b/13,

015a/05, 016b/06, 017a/03, 017b/05,

018a/06, 018b/01,

019a/12, 019a/15, 019b/08, 019b/10,

020a/02, 020b/08, 020b/10, 021a/11,

021b/06, 022b/02,

022b/14, 023b/13, 024a/04, 024a/12,
024b/11, 024b/13, 024b/15, 025a/03,
026a/12, 026b/06,

026b/09, 026b/11, 027a/12, 028b/05,
029b/05, 029b/10, 030a/06, 030b/06,
031a/01, 031a/12,

031b/12, 031b/15, 033a/10, 033a/12,
033b/04, 034b/07, 034b/14, 035a/03,
035b/03, 036a/10, 036a/12,

037a/05, 037a/06, 037a/07, 037a/08,
037a/09, 037a/14, 038a/14, 038b/01,
038b/15, 039b/10,

039b/12, 040a/09, 040b/11, 041a/01,
041a/13, 042a/05, 042a/09, 043a/03,
045b/14, 046b/01,

047b/01, 048b/03, 048b/05, 048b/06,
048b/07, 049a/01, 049a/12, 049b/06,
049b/14, 050a/09,

050b/07, 050b/10, 051a/15, 052a/12,
054a/01, 054a/05, 055b/11, 057b/06,
057b/12, 058a/04,

058a/10, 058b/08, 060a/02, 060b/12,
061a/01, 062a/06, 062a/08, 063a/02,
063a/08, 063b/04,

063b/07, 064a/11muḥammed,
064b/06, 065a/09, 065b/04, 065b/09,
065b/10, 065b/11, 066a/14, 067a/02,

067a/06, 067a/11, 067a/12, 067a/15,
068b/02, 068b/08, 068b/09, 069b/01,
070a/01, 070a/04,

071a/01, 071a/05, 071a/10, 071a/11,
071b/15, 072a/09, 072a/14, 072b/01,
072b/14, 073a/06,

073a/10, 073a/14, 073b/03, 073b/06,
073b/08, 074a/04, 074a/06, 074b/01,
075a/11, 075b/04,
075b/05, 075b/10, 075b/13, 075b/15,
076a/01, 076a/03, 076a/04, 076a/05,
076a/11, 076b/01,
077a/03, 077a/04, 077a/09, 077a/10,
077b/10, 079b/02, 079b/12, 080a/01,
080b/03, 080b/07,
081a/10, 082b/03, 083a/14, 083b/06,
083b/11, 084a/13, 084b/02, 085a/08,
085a/09, 085a/12,
086a/01, 086a/03, 086b/12, 086b/14,
087a/07, 087a/13, 087b/09, 087b/12,
087b/14, 088a/03,
088b/01, 088b/06, 088b/09, 088b/12,
089a/01, 089b/10, 089b/12, 090a/05,
090a/07, 090a/11,
090b/11, 091a/03, 091a/04, 091a/08,
091b/11, 092a/02, 092a/04, 092a/11,
092a/13, 092b/09,
092b/15, 093a/02, 093a/14, 093b/03,
093b/08, 093b/15, 094a/09, 094b/04,
094b/09, 095a/09,
095b/07, 096a/11, 096a/13, 096b/01,
096b/03, 096b/05, 098a/04, 098a/12,
098b/01, 098b/06,
099a/02, 099a/04, 099a/08, 099a/13,
099b/05, 099b/14, 100a/13, 101a/03,
101b/03, 101b/06,
101b/08, 102a/06, 102b/02, 102b/07,
102b/10, 103a/01, 103a/06, 103a/12,
103b/01, 103b/04,

103b/09, 104a/05, 104a/11, 104b/02,
104b/06, 105a/09, 105b/01, 105b/09,
105b/10, 106b/02,
106b/03, 106b/06, 107a/06, 108a/07,
108b/14, 108b/15, 109a/02, 109a/03,
109a/10, 109b/03,
109b/07, 110b/08, 111a/04, 111a/05,
111b/04, 111b/08, 112a/11, 112a/14,
112b/02, 112b/06,
114a/07, 114b/02, 114b/10, 114b/11,
114b/12, 115a/08, 115a/09, 115a/10,
115b/02, 115b/15,
116a/01, 116a/02, 116a/15, 116b/07,
116b/10, 117a/14, 117a/15, 117b/03,
117b/06, 117b/09,
118a/09, 118a/10, 118a/11, 118b/01,
118b/14, 118b/15, 119b/03, 119b/04,
119b/13, 119b/15,
120a/08, 120b/04, 120b/07, 120b/11,
120b/12, 121a/05, 121a/06, 121a/08,
121a/09, 121a/10,
121a/11, 121b/06, 121b/11, 121b/13,
122b/05, 122b/07, 122b/12, 123a/06,
123a/09, 123a/10,
123b/03, 123b/12
d. beyānider 068a/13
d. beyānidevüz 063b/07
d. vefāitidi 079b/10
d. zāhiroidi 075a/03
dā'ire : <Ar. Daire.
d. 082a/03
dağ - : Takmak.
d.- dılar 074a/12
d.- mağ 013b/02

daniş - : Bir konu hakkında birsinden fikir almak; konuşmak.

d.- dı 094b/03

dāniş-mend: <Far. Bilgili, bilgin.

d. 006b/15, 076b/10

d.+ e 105b/10

d.+ lerin 040a/01, 117a/02

d.+ lerinden 060b/01

d.+ lerini 034b/15

d. 105b/08

dār : <Ar. Ev; yuva.

d.-ı fenadan 103b/13

dār-ı bekā : <Ar. Öbür dünya, ahiret.

d.-ı bekāya 100a/03, 103b/13

dāyim : <Ar. Daima.

d. 005b/14, 009b/12, 010a/10,
010b/12, 011a/01, 012b/03, 012b/04,
013b/01, 014b/09,
017a/14, 018a/05, 033b/12, 038b/03,
046b/14, 059a/03, 059b/06, 063a/04,
063a/06, 071b/10,
081b/10, 084a/15, 113a/03, 116b/07
d. 056a/09

dāyimā: <Ar. Daima, her zaman.

d. 121b/01

de - : Demek, söylemek.

d.- di 005b/11, 009a/02, 009a/04,
021b/04, 022a/12, 022a/15, 032a/08,
039b/11, 039b/12,
045a/12, 048b/05, 049a/03, 050b/11,
051b/06, 052a/10, 054b/08, 054b/14,
054b/15, 056b/06,

058a/10, 063a/09, 064b/08, 073b/06,
074b/11, 093b/13, 094a/03, 096a/10,
098a/04, 099a/08,

102a/03, 102b/05, 105a/01, 105b/11,
106a/01, 106a/05, 106a/11, 106a/13,
106a/14, 106b/13,

107a/04, 107b/11, 108a/01, 108a/06,
108a/08, 108a/12, 108b/13, 109a/15,
109b/14, 110a/08,

110a/13, 111b/16, 112a/09, 115a/02,
116b/13, 117b/05, 119a/10, 123b/03
d.- digi 050b/14, 120a/14

d.- digünden 117b/07

d.- digünüz 109a/05

d.- digünüzden 120a/07

d.- diler 015a/04, 021a/03, 022a/13,
023b/15, 027b/06, 031a/13, 042b/12,
042b/15, 043a/15,

043b/07, 043b/08, 044a/03, 044a/04,
044a/05, 044a/06, 044a/07, 044a/09,
044a/13, 045a/12,

059a/08, 064a/08, 093a/13, 096a/13,
100b/07, 101a/08, 102a/11, 120b/10,
121b/06, 123b/02

d.- diyse 059b/14, 097b/02

d.- düğümüz 013a/12

d.- dükleri 063b/15

d.- mek 028a/01, 067b/08

d.- mekçündür 023a/05

d.- mekdür 047a/09

d.- meyeler 055a/03

d.- meyesiz 121a/07

d.- mez 115b/12

d.- mişdi 005a/06, 056a/08

d.- mişken 117b/05
d.- r 023a/07, 042a/01, 066a/11
d.- rdi 056a/07
d.- rler 006b/14, 015a/03, 018b/14,
023b/08, 024a/10, 024b/14, 026a/15,
028b/05, 028b/07,
035b/03, 036b/11, 038b/01, 043a/13,
044a/01

d.- rlerdi 004b/15, 026a/04, 043a/05,
093b/11, 104b/05, 110b/08

ḥazāfetü's-sehmī d.- rlerdi 097a/06

d.- rseñüz 121b/05

d.- rsin 054b/02

d.- rsiz 109b/11

d.- seler 115b/08

d. 117b/09

dede : Dede.

d.+ den 006b/04

d.+ leri 014a/12

d.+ lerüñ 058b/13

d.+ m 006b/01, 014a/13

d.+ ñ 006b/01

d.+ si 026a/08, 064a/03

d.+ sidür 022b/06

d.+ sinleyin 093a/13

d.+ ye 022b/06

def : <Ar. Savuşturma.

d. ideler 020b/06

d. itmege 065a/11

d. itmekden 111b/13

def'a : <Ar. Kez; kere.

d. 031a/13, 085a/08, 085a/09,
085a/11, 089b/15, 090a/01, 090a/02,
117a/02

d.+ da 010a/10, 109a/07

defn : <Ar. Gömülmül.

d. idesiz 026a/07

d. itdi 026a/08

d. itdiler 026a/15

d. oldı 025a/05

d. olındı 105a/12

d. olısar 041b/07

defn it -: (Ölü için) Gömmek.

öldi d.- diler 084b/13

deg - : 1) Ulaşmak, varmak. 2) Dokunmak,
temas etmek.

d.- di 039a/11, 039a/12, 040b/04,

100b/15

d.- dügi 103a/13

el d.- medi 054b/13

d.- mez 056b/09

degenek: Kısa ve ince sopa.

d. 040b/10, 040b/11

degil : Ek fiilin olumsuzudur.

d. 032a/15, 033b/08, 039b/07,

051a/12, 116a/11, 116a/13, 117b/15,

121a/06, 122a/12,

122a/14

d.+ di 041a/14, 122b/11

d.+ dür 041b/05, 051b/03

degin : Bir işin, bir durumun sona erdiğini
bildiren edat; kadar, dek.

d. 009a/10, 012a/01, 013b/04,

016a/02, 016a/06, 016a/11, 017b/07,

018b/01, 021b/15,

023b/01, 029a/03, 029a/13, 029b/05,

035a/15, 035b/01, 036b/01, 037b/11,

038a/10, 039a/14,

039b/09, 044a/02, 044b/12, 054b/02,
055a/01, 057b/05, 058a/13, 062b/05,
068a/12, 069b/05,

071b/15, 072a/04, 072b/15, 074a/06,
078a/02, 079a/12, 080b/12, 082a/07,
089a/10, 100b/14,

101a/11, 104b/07, 109a/13, 109a/16,
110a/02, 111a/11, 111b/10, 113a/02,
114a/01, 116b/10,

117a/14, 118b/03, 118b/05, 118b/06,
118b/08

d.- mālîk oldu 043a/08

d.+ dūr 018b/10

degirmen: Taneli bitkileri öğütüp un haline
getirmeye yarar alet.

d.+ ci 104b/01

d.+ e 104b/01

degül : Ek fiilin olumsuzudur.

d. 028b/09, 034a/06, 042b/08,
043b/01, 047b/11, 056b/12, 060b/10,
060b/14, 064a/06,

064b/03, 064b/08, 065b/08, 065b/11,
065b/15, 067a/15, 067b/05, 067b/09,
068a/10, 070b/10,

079a/10, 103b/10, 111a/15, 114a/15,
115a/10, 116a/01, 117b/13, 120b/10,
120b/13, 121a/12

d.+ di 068b/01, 096b/12, 111b/12,
115b/13, 118b/13

d.+ düğ.in 068b/15

d.+ dūr 009a/06, 062a/06, 064b/02,
065a/04, 081b/12, 084b/08, 115a/05,
117b/08, 118b/03,

119b/02, 120a/07, 120b/01, 122a/10

revā d.+ dūr 108a/06

d.+ ise 115a/10

d.+ miş 122a/17

d.+ misseñ 055b/01

d.+ mi-ydi 106b/08

d.+ se 118b/15

d.+ sin 005a/08, 023a/04, 107a/06

d.+ üm 040b/11

d.+ üz 122b/15

d.- di 112b/14, 114a/06

d.- idi 114a/11

d.- miş 014a/15

d.- se 106b/10

d. 123b/09

degür -: Ulaştırmak, yetiştirmek.

selām d.- di 025b/02

d.- ürür 074a/03

degürici: Ulaştıran, yetiştiren (kişi)

d. 017b/06

dehḥāş : <Ar. Çok korkunç.

d. 095b/02

dehriyye: <Ar. Maddecilik.

d. 066a/09, 067a/01

dek : Kadar, değin.

d. 102a/03

del - : Yarmak, yırtmak, delmek.

d.- eler 117b/12

delālet : <Ar. Belirti.

d. eyledi 014a/15, 038a/06

d. ider 049b/03, 050a/11, 063b/07,

110b/05, 111a/09

delāyil : <Ar. Deliller.

d. 066a/15

d.-i fāsîde 076b/01

	d.-i fāsideyle 076a/01		d. 011b/09, 011b/13, 029b/06,
	d.- ile 075a/08		033a/12, 037a/02, 037a/07, 037b/02,
delīl	: <Ar. Kanıt.		043a/13, 043b/07,
	d. 081a/13, 118b/15		049b/05, 049b/06, 049b/07, 049b/08,
	d.-i ḥudūṣ 065b/07		049b/13, 049b/15, 050a/02, 050a/04,
	d.-i ḥudūṣdur 067a/14		050a/07, 085a/10,
	d.-i temānū' 067a/11		088b/07, 108b/11
	d.+ dūr 122b/08		d.+ den 049b/09, 057a/09, 057a/10,
	d. getürdi 105a/02		063b/04
	d.+ leri 081a/13, 121a/15		d.+ e 037a/13, 049b/10, 088b/08,
	d.+ ler-ile 075a/09		088b/10, 088b/11, 088b/12
	d.+ lerine 081a/14		d.+ i 051b/04
delü	: Akıl dengesi bozulmuş; mecnun.		d.+ ine 051a/14
	d. 058b/14		d.+ ler 033a/03, 051b/03
	d.+ lügüñ 058b/15		d.+ leri 051a/14, 051b/02
	d.+ yi 114a/16, 120b/09		d.+ üñ 033a/13
	d.+ yin 059a/01	denlü	: Denli, o kadar.
dem	: <Far. vakit; an.		d. 099a/01
	d. 006b/16, 021a/13, 049b/07,	dep -	: Saldırmak, hücum etmek.
	049b/11, 051a/05, 051a/07, 055a/05,		d.- meye 095b/02
	063a/09, 074b/07,		d.- meyle 095b/02
	075a/11, 076a/02, 094a/12, 106a/02,	depe	: Tepe; başın üstü.
	106a/05, 107a/04		d.+ sine 114b/13
	d.+ de 038b/09	depele -:	Yenmek; alt etmek.
	d.+ indeki 035a/09		d.- di 011a/05, 016b/01, 030a/04,
	d. 061b/12		043a/10, 053b/03, 097b/01, 098a/08,
demür	: Demir.		098a/11, 098b/05,
	d. 006a/02, 014b/01		099a/15
	d.+ den 057a/14, 057a/15, 059a/07		derd-mend d.- di 099b/04
dene	: <Far. Tane.		d.- diler 012b/02, 018a/08, 079b/04
	d. ḥāşıloldı 090a/11		d.- dük 010a/11
denül -	: Denilmek, söylenmek.		d.- mege 122a/09
	d.- se 119b/04		d.- mek 007b/10, 028a/14, 038b/15,
deñiz	: Deniz.		110a/12, 110a/13

- d.- mesidür 047a/11
d.- miş 006b/09
d.- ndügi 098a/12
d.- rsiz 110a/11, 110a/12
d.- se 028b/01
d.- yeler 028b/01
d.- yine 016b/07
d. 041b/06
- depelet -:** Öldürtmek.
d.- meyesiz 027b/12
- depre - :** Kımıldamak.
d.- ndi 087a/12, 087b/13, 100b/01
- depre -:** Kımıldanmak.
d.- di 027a/08, 089b/03, 090a/14,
092b/11
d.- ür 118b/11
- depreş -:** Nüksetmek, yeniden ortaya çıkmak.
d.- di 097b/07
- depret -:** Kımıldatmak, hareket ettirmek.
d.- düjüz 107b/14
- derd :** <Far. Derin üzüntü, tasa.
d.-mend depeledi 099b/04
d.+ e 035a/12, 035a/14
d.+ inden 039a/01
- dere :** <Far. Küçük akarsu ve bunların yatağı.
d. + de 031a/09
d.+ ye 031a/07, 031a/08
- derece :** <Ar. Basamak, aşama.
d. 109a/15
d.-i ulühiyyetden münhaşolup
067b/07
d.+ dür 011a/12
- d.+ nüñ 011a/12
d.+ si 005b/04
d.+ sinden 065a/13
- dergāh :** <Far. Bir büyüğün katı, makamı.
d.+ ında 004a/12
d.+ ından 059a/09
- derhāl :** <Far. + Ar. Hemen, şimdi.
d. 051a/07, 053a/10, 054b/08
- derhāl :** <Far. + Ar. Hemen, şimdi.
d. 038b/12
- deri :** Canlıların tüm vücudunu örten dış tabaka.
d. 017b/07, 017b/08
d.+ lerin 020b/07, 020b/09
d.+ sin- yüzüp 017b/06
- dermān :** <Far. Bir hastalığı iyileştiren ilaç, çare.
d. 080a/15
d. +da 029b/06
- ders :** <Ar. Öğrenilen şey, konu.
d. 016b/13
- derün :** derin.
d.+ ine 037b/15
- dervīş :** <Far. Bir tarikata girmiş ve onun kurallarına sıkı sıkıya bağlı kişi.
d. 053b/15, 054a/05
d.+ i 054a/01
d.+ lere 049a/08
- deryāft :** <Far. Anlama, kavrama.
d. itdi 051b/09
- derzī :** <Far. Dikiş işleri ile uğraşan, terzi.
d. 028a/08
d.+ ydi 034a/03

deşt : <Far. Çöl. d. 082b/04, 084a/05, 086a/13, 100a/11, 105a/09	007b/01, 008a/01, 008a/02, 008a/04, 008a/08, 008a/13, 008b/02, 009a/01, 010a/08, 010b/15,
destür : <Far. Bir kimseye verilen izin, müsaade. d. virdi 102b/08 d. virünj 108a/14 d.+ ı 045b/13	011a/10, 011a/14, 012a/03, 013b/09, 013b/14, 014a/02, 016b/06, 018a/12, 022a/01, 022a/09, 024b/11, 025b/01, 027a/11, 030b/05, 030b/09, 030b/13, 030b/14, 031a/11, 032a/03, 032a/13,
devā : <Ar. İlaç; çare. d.+ dur 035a/14	032a/14, 032b/12, 034b/04, 034b/15, 035b/02, 035b/03, 036b/15, 037a/04, 037a/10, 037a/13,
devām : <Ar. Bitmemek, sürüp gitmek. d. 117a/13, 117b/13 d.-ı ebedī 117a/16, 117b/08, 117b/15 d.+ dan 117b/08 d.+ ı 117b/07	038b/10, 038b/11, 039b/01, 039b/07, 041a/09, 042a/11, 048b/02, 048b/15, 053a/11, 054a/07,
deve : Boynu uzun, sırtında hörgücü bulunan iri yapılı bir yük hayvanı. d. 021a/07, 021a/15, 021b/03, 021b/08, 021b/11, 021b/14, 022a/03, 022a/04, 022a/05, 115a/01, 115a/02 d.+ den 021b/02 d.+ nünj 022a/01, 022a/11, 022a/14 d.+ yi 021b/15, 022a/03, 022a/07, 022a/08	055a/03, 055a/06, 055a/11, 055b/03, 055b/10, 056a/04, 056a/11, 056b/08, 059a/04, 060a/01, 063a/07, 063a/14, 063b/03, 064a/13, 064a/14, 071b/15, 072a/05, 072b/05, 072b/12, 073a/12, 073b/03, 074a/08, 074a/10, 074b/02, 074b/08, 075a/06, 075a/08, 075a/09, 075b/05, 075b/15, 076a/11, 076b/13, 076b/15, 077a/04, 080b/14, 081a/01, 081a/02, 081a/03, 081a/04, 081a/05, 081a/06, 083a/04, 083a/11, 083a/13, 086a/05, 086b/12, 088a/03, 088b/06, 088b/09, 089b/08,
devlet : <Ar. + Tr. Mutluluk ve refah içinde olan; bahtlı. d.+ lü 006b/04	091a/04, 092b/02, 093b/01, 094b/08, 094b/10, 095b/11, 097a/08, 099a/04, 099b/10, 105b/11,
deyü : Diyerek d. 119a/04	
di - : Demek, söylemek, konuşmak. d.- di 003a/09, 003b/08, 004a/10, 006a/02, 006a/06, 006a/15, 006b/09, 006b/12, 007a/08,	

105b/12, 105b/13, 106a/06, 107a/08,
107b/02, 108a/10, 112a/02, 120a/11
h azera'l mevti- d.- di 031a/04
seb ill ahi- d.- di 031b/03
d.- di.ler 071a/03
d.- dikleri 016b/12
d.- diler 003b/05, 007b/10, 010b/07,
012b/04, 013b/15, 016b/13, 020b/02,
021a/12, 026b/13,
027a/01, 027a/08, 027a/11, 027a/14,
029a/07, 029b/05, 031b/14, 036b/12,
040a/01, 040a/14,
041b/12, 042b/08, 042b/10, 043b/07,
044a/11, 044b/02, 055a/07, 056a/01,
059a/12, 059b/01,
060b/02, 061b/15, 066b/05, 066b/15,
067a/07, 068b/05, 070b/02, 072b/09,
073a/03, 073a/06,
080b/01, 080b/14, 080b/15, 081a/02,
082a/09, 084b/02, 087a/07, 087b/04,
090a/13, 091b/01,
094b/06, 095b/13, 096a/04, 099b/08,
102b/01, 110a/04, 112a/12, 112b/03,
116b/14, 121b/05
'abdu'l-mahl kdur d.- diler 085b/13
k aryet 's- em n n d.- diler 098b/11
d.- diydi 099b/03
d.- di-y-idi 099b/13
d.- d g.i 069b/12, 071a/04, 071a/05
d.- d gi 038a/15, 099b/14, 100b/05,
106b/14, 117b/08
d.- d gi  n 077b/04
d.- d gin 083a/02, 106b/09
d.- d ginleyin 076a/04

d.- d g m 083a/10
d.- d g md r 047a/04
d.- d g m z 075b/07, 106b/05,
119b/01
d.- d g nde 047a/10
d.- d g nden 029a/06, 117a/12
d.- d g n  018a/03, 107a/09
d.- d g n z 066a/01, 109a/10,
109a/11, 109b/06, 111a/08, 116a/03,
120a/14, 122b/07
d.- d g n z  e 065a/09
d.- d g n ze 109b/11, 114a/05
d.- d k 036b/03
d.- d k.leri 071b/09, 072a/07
d.- d kce 040b/11
d.- d kden 117b/13
d.- d kleri 011a/13, 018a/11,
018b/06, 018b/14, 021b/08, 024a/11,
025a/06, 025b/11, 026b/13,
027a/10, 029b/01, 029b/02, 068b/03,
078b/09, 081b/11, 089a/04, 111a/01
d.- d kleri r stgelmeye 089a/08
d.- d klerinde 043b/11
d.- d m 051a/06, 056a/01, 072a/15
d.- d n 107b/01
d.- medi 039a/05
d.- mek 015a/03, 016a/15, 025a/08,
027a/12, 043b/11, 069b/13, 069b/14,
069b/15, 070b/07,
071a/04, 109a/10, 109b/07
d.- mek.d r 069b/14
d.- mek.d r bey nitd k 071a/09
d.- mekden 028a/01
d.- mekd r 005b/08, 025a/09

rūhü'l-ḳuds d.- mekdür 075b/09
d.- meñ anıçün 101b/13
d.- meye 115b/08
d.- meyeler 006b/09, 112a/03
d.- mez 010a/08
d.- miş 026b/10, 076b/10, 099b/12
d.- miş.dür 070b/07
d.- mişdür 065b/02, 080a/07,
110b/14, 116b/07, 116b/10, 117b/09,
122a/08
d.- mişler 079a/13
d.- mişsin 095a/02
d.- r 010a/06, 012b/03, 043a/11,
043b/03, 050a/10, 051a/15, 064b/13,
065b/12
d.- rdi 021b/12, 032a/10, 037a/15,
053b/12, 083a/02, 121b/02, 121b/04
d.- rken 086b/15
d.- rler 004a/11, 004b/12, 011a/14,
016b/05, 017a/01, 017b/11, 018b/05,
018b/13, 023a/06,
023b/04, 025a/14, 029a/02, 030a/02,
035b/03, 035b/06, 058b/10, 064b/15,
065a/01, 065a/03,
066a/08, 066a/09, 066a/13, 066b/06,
066b/11, 067a/11, 067b/15, 068a/01,
068a/02, 070a/01,
070b/04, 075b/08, 077b/03, 079a/08,
079a/09, 081b/09, 082a/07, 082a/10,
082b/09, 082b/11,
085a/10, 086a/15, 088a/01, 091a/15,
092a/03, 092b/12, 093a/06, 098a/06,
098b/08, 101a/11,

102a/08, 110b/10, 114b/06, 114b/07,
119a/06, 119a/08
yevmü'l-ḥamīs d.- rler 015a/02
d.- rlerdi 018b/05, 019b/03, 092a/13
d.- rseñüz 065a/11, 065a/12,
109b/02, 117a/01, 120a/08
d.- rsevüz 084a/14
d.- rsin 010a/07, 027a/07, 052a/06,
074b/08, 075a/13, 107b/01, 107b/06,
107b/15, 108b/06
d.- rsiz 065b/07, 094b/07, 095b/14,
115a/06, 115a/09
d.- rüz 075b/10
d.- se 119b/11
d.- señüz 109b/07
d.- sün 021a/10
d.- yecek 064b/04, 118a/06, 121a/09
d.- yeler 012b/14, 013a/03, 067a/09,
070a/01
d.- yem 106a/08
d.- yemez 109b/03
d.- yen 024b/14, 035b/11, 038a/07,
045a/07, 053a/13, 064b/14, 065a/14,
066a/02, 066b/01,
066b/10
d.- yeni 083a/08
d.- yenler 115a/03
d.- yesiz 106b/12, 109a/04, 115b/05,
116b/03
d.- yevüz 023b/13
d.- yicek 021a/12, 038b/10, 068a/14,
105b/12
d.- yiserler 046b/09

d.- yü 004b/04, 006a/14, 042a/01,
047a/03, 049b/12, 051a/05, 054a/01,
065b/07, 068b/14,
070b/09, 072a/04, 072a/14, 078b/10,
080a/05, 080b/02, 082a/06, 082b/01,
082b/15, 083b/11,
092b/05, 093b/13, 094b/12, 095b/10,
095b/14, 104b/01, 105b/02, 107a/04,
110a/05, 115b/12

d.- yü beyānitdük 080a/08

d.- yü işāretitdi 073b/06

d.- yübilesin 075a/06

d.- yüp 004b/03, 007b/06, 010b/03,
066a/07, 072a/06, 072a/07, 073a/07,
077b/13, 081a/12,

108a/11, 112a/07

d.- yüp i'tikādideler 068b/10

d.- diler 061b/14

d. 104a/12

dik : Eğik olmayan, dik.

d. 008b/06, 031b/14

dik - : Atamak, nasbetmek.

d.- di 030a/06

d.- diler 100a/08

d.- elüm 095b/14

d.- em 056a/08

ḥalīfe d.- em 056a/08

d.- erlerdi 035a/14

d.- esiz 096a/03

d.- mek 028a/04

d.- ti 088a/15

d.- üp 017b/03, 100a/12

dil : Dil.

d. 020a/02, 020a/06, 068b/09

d.+ ce 068b/03

d.+ den 068b/01, 068b/13

d.+ e 050b/02, 068b/01, 068b/07,

068b/13, 068b/14

d.+ ile 021a/08, 021b/09, 021b/12,

050a/06

d.+ ince 016a/15, 025a/08, 063b/10,

068a/05, 068a/06, 068b/04, 068b/05,

070b/09, 071a/12,

082a/04, 082a/05

d.+ inde 063b/08

d.+ inden 063b/09

d.+ ine 068b/09

d.+ iyle 009b/03

d.+ ler 009a/06

d.+ leri 047a/01

d.+ lü 027a/13

d.+ üm 004a/05

d.+ üñi 046b/13

d.+ üñüz 047b/14

dile - : Arzu etmek, istemek.

d.- di 007b/14, 026b/08, 030a/08,

035a/01, 035a/02, 037a/05, 038b/08,

053a/10, 053b/07, 007a/11, 046b/14

054b/04, 093b/11

amān d.- di 104a/04

d.- diler 050a/15

d.- dügi 021a/15

d.- düğün.den 013a/01

d.- düm 007b/04

d.- k 073a/05

d.- medin 106b/10

d.- mez 117a/16

d.- mezin 056a/02

d.- mişdür 117a/13
d.- r 008a/07, 012b/15, 013b/14,
021b/15
d.- rdi 017a/14
d.- rem 072b/10
d.- rin 050a/08, 083b/04, 083b/06
d.- rse 065a/08, 118a/07, 118a/08
d.- rsen 054b/02
d.- rseñüz 072b/03, 072b/04
d.- rsevüz 012b/13
d.- rüm 038b/09
d.- se 009b/07
d.- rse 061b/02

dileg(k) : Dilek.

d.+ ün 055b/10

dilek : Dilek.

d. 083a/12

d. eyle 055b/02

d. eylediler 010b/07

d.+ i 013a/02

d.+ in 055b/06

d. itdi 030b/06, 030b/07

d.+ leri 013a/04

d.+ üm 010b/14

dilenci : Başkalarına el açan; isteyici.

d. 096b/02, 096b/03

dīn : <Ar. 1) Gidilen yol, şeriat. 2) İnanç, ibadet gibi konularda insanların tuttuğu yol.

d. 077b/08, 083b/03, 083b/04,
084a/15, 085b/02, 085b/04, 086b/10,
087b/01, 087b/11,
089b/10, 092b/14, 097a/11, 103b/05,
111b/06, 119a/15

d.-i beyzā 085b/01
d.-i islāma 102b/11
d.+ çün 010a/02
d.+ de 092b/15
d.+ den 083b/02, 100b/05
d.+ di 073b/14
d.+ e 019a/14, 021a/04, 027b/08,
028b/15, 070a/12, 072a/04, 072b/09,
086a/05, 088a/06,
097a/05, 121b/14
d.+ i 069a/06, 069a/07, 070a/13,
073b/13, 074a/14, 078a/06, 081a/15,
083b/07, 085b/07,
086a/02, 110b/05, 116a/09, 116a/10
d.+ i.nüñ 067b/10
d.+ in 007a/14, 039b/04, 071b/08,
087a/14, 123b/01, 123b/02
d.+ in dutmaq 119a/14
d.+ in dutmaqdan 119a/15
d.+ inde 028a/12, 045a/01, 073b/12,
077b/08, 079b/08, 080a/14, 088b/13,
089a/14, 113b/02
d.+ inde 'ibādetidem 072b/11
d.+ inde vefāitdiler 080a/13
d.+ inden 039b/02, 039b/03,
081a/12, 100b/02
d.+ ine 030a/04, 044b/14, 046a/09,
058b/13, 072b/01, 086b/15, 088a/09,
097a/12, 113a/04,
115a/14, 119a/14
d.+ ine da'vetitdi 079b/06
d.+ ine da'vetitdiler 079b/08
d.+ inüñ 002a/10, 009a/15, 058b/02,
119b/03

- d.+ iydi terkitmişlerdi 069a/06
d.+ lere 102b/12
d.+ leri 116a/10
d.+ lerin 090b/14
d.+ lü 087a/14, 088a/08
d.+ üm 107b/13
d.+ üme 072a/13
d.+ ümüz 108a/14, 121b/09
d.+ ümüzi 107b/12
d.+ ümüzünj 108a/07
d.+ üne 122a/06
d.+ üñüzden 102a/03
d.+ üñüzi 108b/12
d. +inde 111b/03
- dinle** : Dinlemek.
d. 068b/07
d.- yelüm 073a/06
- dip** : Bir yerin alt bölümü, dip.
d.+ inden 047b/09
d.+ ünde 051a/04
- direk** : Bir topluluk içinde en önemli kimse; temel.
d.+ i 009a/15
- dirgür -:** Diriltmek, canlandırmak.
d.- di 045a/04
d.- mek 120b/08
- diri** : Yaşayan, canlı olan.
d. 019b/12, 022a/11, 029a/03,
032b/14, 035b/07, 042a/05, 057b/07,
057b/09, 075a/02,
109a/05, 109a/09, 112a/02, 120b/05
d.+ dür 029a/04, 119a/13, 119b/02,
119b/06, 120a/02
d. kılsa 120a/01
- d. kılasın 114b/05
d. kıldı 040a/12, 043b/14, 114b/02,
114b/03
d. kılduğı 036b/11
d. kılsar 042a/01
d. kılsañ 031a/11
d. kıllur 046b/10, 116a/16
d.+ le 117b/02
d.+ lerdür 012b/03
d.+ misse 029a/04, 029a/06
d.+ nüñ 119a/14
d. oldı 038b/15
d.+ ydi 017a/02, 118b/10
d.+ ye 057b/08
d.- yken 018b/07, 035b/05
- diril -** : Diri hale gelmek, canlanmak.
d.- di 031a/12, 073a/11, 084b/13,
106b/07, 117b/04
d.- e aldı 017a/07
d.- üp 040b/02, 073b/09, 081b/01,
083a/11
- diriligel -:** Canlanmak.
d.- üp 047b/10
- dirilt -** : Yeniden hayata döndürmek,
diriltmek.
d.- dügin 115a/07
d.- mek 114a/15
d.- en 066a/07
- dirlik it-:** Geçinmek, yaşamak.
d. 050b/13
d. 121a/07
- dirül -:** Dirilmek, canlanmak.
d.- di 042b/04
- ditre -** : titremek.

d.- di 112a/08
d.- düğünde 112a/15
dīv : <Far. Şeytan, dev.
d.+ den 034b/01
d.+ ler 034b/07, 035b/06
d.+ lere 034b/02
dīvān : <Far. Büyük meclis.
d. bağlayalar 103a/13
d.+ ında 012a/01
d.+ ından 042b/13
dīvār : <Far. Duvar.
d.+ a 050b/06
d.+ da 050b/06
d.+ ı 009b/04, 050b/06, 050b/09
d.+ ları 087b/14
diyār : <Ar. Ülke, memleket.
d.+ larından 031a/05
diye : Diye.
d. 007a/03, 012b/12, 012b/15,
109a/04, 114b/15
d. nefyidüp aforiziderler 077b/12
diyen : Söyleyen, konuşan.
d. 045a/03
diyü : Diyerek.
d. 002b/02, 003a/10, 007b/05,
008b/06, 015a/02, 020b/08, 021b/03,
022b/05, 022b/06,
022b/07, 023a/09, 026a/07, 027a/04,
030a/08, 031a/12, 034b/06, 035a/14,
035a/15, 035b/05,
037a/01, 037a/13, 039b/05, 040b/04,
040b/08, 040b/10, 046b/02, 084a/11,
084b/14, 110b/12,

111b/08, 112a/12, 114a/03, 114a/12,
120a/12, 120a/13, 121b/01, 122a/11
diyübil -: Diyebilmek.
d.- ür 116a/01
diyüdir -: Deyivermek.
d.- di 035a/13
diz : Diz.
d. 069a/15
d.+ degin 020b/08
doğ - : Dünyaya gelmek, doğmak.
d.- an 120b/01
d.- duğı 112a/03
d.- duğunda 017a/01
d.- duğdan 038b/14
d.- mışdur 016a/14
d.- an 061b/07
d.- madı 061b/06
dög - : Dövmek.
d.- erler 047a/02
d.- mek 028a/07, 028a/14
doğur - : Doğurmak, dünyaya getirmek.
d.- madı 061b/05
dök - : Dökmek.
d.- di 006a/12, 117a/08
d.- diler 092b/10
d.- düğüm 006b/03
d.- düğün 006a/15
d.- düm 006b/06
d.- en 048b/07
d.- mek 028a/06
dökdür -: Döktürmek.
d.- di 020b/04
dökil - : Dökülmek.
d.- di 023a/11

d.- en 012a/07
d.- sin 064a/02
doku - : Atkı ve çözümlü ipliklerini bir tezgâh veya başka bir araçta birbiri arasından düzenli bir biçimde geçirmek suretiyle kumaş vb. üretmek.
d.- maq 028a/04
dökül - : Dökülmek.
d.- di 006a/08
d.- miş 011a/03
d.- üp 121b/01
d.- ür 007b/12
dokun - : Dokunmak, temas etmek.
d.- dı 006a/04, 054a/04, 087b/07
d.- miş 011a/08
d.- ur 004b/08
doldurvir - : Doldurvermek.
d.- sün 021a/11
dölek : Sükûn ve asayiş içinde olan; itaatli.
d. 048a/02
don : Giysi.
d.+ la 076b/02
d.+ luğın 095b/09
dön - : Dönmek.
d.- der-üp 068b/13, 068b/14
d.- di 006a/05, 008a/09, 009a/03, 010a/08, 011a/11, 022a/10, 030b/07, 051b/11, 053a/14, 054a/15, 055b/05, 059a/01, 072b/07, 082b/12, 083a/13, 086b/07, 089a/01, 089b/07, 091b/12, 092a/08, 092b/04, 094a/04, 096b/11, 097b/12, 097b/15, 099a/11, 109a/14, 118b/02

d.- diler 018a/02, 030b/04, 031b/13, 070b/01, 085b/11, 085b/13, 092a/01, 097b/01, 119a/06
d.- dügi 118a/02
d.- dükleridür 100b/06
d.- düm 091a/04
d.- düğ 058b/12
d.- e 109b/11
d.- eler 013a/01
d.- en 039b/02
d.- medi 081b/15
d.- mek 028a/06, 118b/15
d.- meyeler 094b/10
d.- meyenin 030a/04
d.- mez 053a/03, 116a/12
d.- mişdür 068b/07, 068b/09
d.- üp 083a/08, 093a/08, 100a/15, 100b/02, 100b/05, 103a/08, 117b/17, 119a/07
d. 109a/15
döndür - : Döndürmek, çevirmek.
d.- di 118a/06
d.- üp 099b/02
dörd : Dört (Sayı)
d.+ ünci 068a/01, 078b/13, 092b/15, 093a/04, 112a/13
d.+ üncüsün 100a/14
d.+er 049a/14
dördüncü: Dördüncü.
d. 004a/06, 009b/10, 012a/09, 027b/11, 033a/04, 041a/01, 044a/04, 046b/15, 047a/11, 053a/03, 053b/05, 056b/14, 057b/03, 058b/01

bāb-ı d. 002a/02
d. 059b/14, 061a/04, 061a/14
dört : Dört (Sayı)
d. 002a/09, 009b/04, 011b/05,
017a/09, 019b/01, 019b/09, 020b/11,
022b/15, 023b/02,
025b/03, 026b/01, 028a/09, 033a/01,
033a/05, 033a/15, 036b/06, 039a/11,
039a/14, 041a/12,
043b/03, 043b/04, 044b/06, 046a/01,
048b/12, 048b/14, 049a/06, 049a/07,
049a/08, 052b/10,
066a/05, 068a/09, 068a/11, 068a/13,
068b/01, 068b/11, 069a/02, 080a/09,
080b/11, 081b/06,
081b/09, 082b/06, 083a/15, 085a/07,
087a/12, 087b/12, 087b/15, 089a/11,
091b/13, 092a/11,
093a/05, 094b/09, 094b/11, 096a/06,
100a/08, 100a/11, 100b/06, 103a/12,
103b/08, 108a/13,
110b/07, 113b/02, 114a/04, 114a/09,
114a/12, 118b/09, 119a/04, 119a/11
d.+ dür 064b/11, 066a/02, 066a/03
döşek : Yatak, şilte.
d.+ i 051b/10
d. idinen 017b/06
d.+ leri 033b/04
d.+ lerine 120b/16
döşen - : Yere yayılmak, serilmek.
d.- mişdür 047a/01
d.- ürdi 017b/08
dost : <Far. Sevilen kişi, dost, arkadaş.
d. 051a/01, 053a/02

d. dutarlar 053a/01
d. idinmedüm 053a/05
d.+ ıla 051a/01
d.+ larıyla 010b/05
d.+ lık 095b/05, 095b/07
d.+ um 010b/03
du'ā : <Ar. Allah'a yalvarma, yakarma.
d. 018a/09
d.+ dan 046b/01, 048b/07
d.+ dur 048b/09
d. kıldı 026a/01, 027a/11, 082a/14,
109a/09, 114b/05
d. kılmışdı 019b/12
d. kılp 121b/01
d. kılpur 121b/07
d.+ ŋ 055a/10
d.+ ŋuzı 008b/13
d.+ sını 017a/15, 032a/11
d.+ sını kıldı 107b/05
d.+ sını kılmışdı 019b/07
d.+ sıyla 003a/02
d.+ yı 037a/15
d.+ dan 048b/06
d. kıl 056a/03
d. kıldı 031a/12, 040a/15, 056a/04
d.+ ŋ 032a/01
d.+ yı 025a/10
d. +dan 046a/15
d. +sı 040b/01
d. +sıyla 041a/03
dudak : Dudak.
d.+ ı 013a/11
dükeli : Tamamı, bütünü.
d. 057b/09, 065a/04

d.+ nüzle 014a/02
d.+ sine 102a/04
düken -: Tükenmek, bitmek.
d.- di 016b/09
d.- ince 116b/13
dükür -: Tükürmek.
d.- di 114b/09
dülbend: <Far. Tülbent.
d.+ ile 011a/04
d.+ üñ 039a/02, 039a/03
dülger : <Far. Binaların ahşap ve çatı işlerini yapan usta.
d. 034a/04
dün : Gece.
d. 003a/13, 073b/01, 073b/15
d. yarusı 055b/04
dünyā : <Ar. Yeryüzü.
d. 012a/10, 018a/11, 018a/12,
020a/08, 047b/14, 052b/10, 052b/13,
052b/15, 053a/03,
053a/04, 057b/14, 057b/15, 071b/04,
073a/03, 098b/09, 112a/04, 119b/09
d.+ da 003a/07, 003b/12, 003b/14,
007a/15, 017b/03, 017b/04, 020a/08,
029b/02, 034b/09, 112a/07
043b/05, 044a/13, 049b/02, 049b/04,
056b/15, 057b/04, 057b/05, 066a/03,
073b/05, 075a/04,
077a/02, 118b/11
cem'-i d.+ da 012a/10
d.+ dan 016b/03, 017a/07, 077a/08,
105a/14
d.+ sını 007a/14

d.+ ya 003a/08, 016a/06, 016a/15,
052b/12, 067a/03, 098b/13, 112a/12
d.+ yı 020b/14, 043b/04
d.- ydı 053a/07
dünyāçün: Dünya için, dünyalık olan.
d. 051a/01
düpdüz: Dümdüz.
d. 073a/05, 091a/02, 110a/01
dur - : Durmak.
d.- dı 016b/08, 046a/06
d.- dum 049b/07
d.- mayup 049b/06
d.- up 008b/02
d.- urun 007b/01
d. 030b/04, 034a/12, 038b/02,
041a/04, 041b/12
d.- ur 122a/11
d. 070b/10
d.+ lar 001b/06
dür : Tür.
d. 007a/07
d.+ lü 074b/02, 089a/01, 089b/13,
094a/02, 112a/04
durak : Yerleşilen yer.
d.+ ıdur 009a/15
dürlü : Türlü.
d. 012a/06, 029a/07, 035a/11,
121a/05
d.+ dür 058b/04
dürt - : Birini elle veya bir şeyle hafifçe dokunarak uyarmak.
d. 032a/03
d.- di 021b/06, 032a/11, 032b/14

d.- üp 047b/10
dürüş - : Çalışmak, çabalamak, gayret etmek.
d.- enlerçün 048a/06
d.- üñ 013b/08
dürüst : <Far. Yanlıssız, doğru.
d. 039b/07
düş - : Düşmek.
d.- di 001b/08, 022a/05, 022a/06,
024b/02, 035b/09, 072a/02, 076a/08,
088a/05, 091a/10,
093b/15, 096b/01, 096b/03, 097a/03,
101b/04, 101b/07, 101b/11, 105b/06,
112a/08, 112a/13, 112a/15
‘adāvet d.- di 093a/06
muḥālifet d.- di 093a/12
za‘īf d.- di 093b/10
d.- dicek 022a/05
ayru d.- digi 026a/09
d.- diler 040b/05, 102b/14, 112a/05
d.- düm 072a/15
d.- enbih 015a/01, 046a/05
d.- er 104b/01
d.- erdi 033b/05
d.- e-y-di 108b/08
d.- icek 112a/09
d.- mān 031b/07
d.- man.a 031b/07
d.- medin 054b/07
d.- mek 068b/01
d.- mekle 068b/02
d.- mişdür 061a/04
ğalaṭa d.- mişdür 030a/03

d.- üp 027a/09, 049b/07, 092a/05,
095a/03, 103a/01, 105b/04
d.-ünce 072a/15
düşenbih: <Far. Pazartesi günü.
d. 078b/07, 105a/11
düşmān : <Far. Birinin kötülüğünü isteyen,
hasım.
d. 031b/12, 046a/07, 094a/02,
095a/09
d.+ a 011b/04
d.+ dur 094b/04
d. dutdum 053a/04
d.+ la 009b/15, 031b/14
d.+ laruñ 095a/02
d.+ lıķ 071b/14
d.+ um 095b/10
d.+ umdur 009a/02
d.+ umuz 053a/04
d.+ uñ 095a/06
d.- y-ıdı 077a/08
d. 095a/05
.
düşür - : Düşürmek.
d.- mişdi 104a/11
d.- ürün 048a/10
dut - : 1) Kavramak, tutmak. 2) Yapmak,
amel etmek. 3) Sabit kılmak.
d.- a 104a/15
āmīn d.- a 015a/08
ümīd d.- a 057a/15
şimdi d.- adur-duķ.ları 070a/12
d.- alar 016b/04, 097a/13
d.- alum 122b/13
muḳaddem d.- am 002a/06

tārīḥ d.- anlar 017a/08
tevārīḥin d.- anlar 017b/10
d.- anları 027a/12
d.- ar 049b/06, 055b/07, 068a/10,
071b/03
cāyız d.- ar 117b/15
fāl d.- ardı 014b/13
d.- arlar 104b/02
dost d.- arlar 053a/01
d.- arsız 119b/05
naşārā d.- aṭur-duqları 064a/12
d.- dı 016b/05, 022a/14, 026b/14,
052b/05, 054b/10, 055b/05, 070a/07,
096b/15, 097b/01,
098b/05, 105b/06, 108a/11
bī-tamāmihi d.- dı 105a/09
hoş d.- dı 025b/03
kin d.- dı 039b/07
d.- dılar 007b/05, 010a/12, 056b/06,
067a/07, 076b/06, 079a/02, 079a/03,
080b/08, 090b/07
ilerü d.- dılar 010b/01
tamām d.- dılar 018a/02
d.- dı 099a/15
d.- duğum 110b/04
d.- duqların 079a/04
düşman d.- dum 053a/04
yolın d.- dum 052b/14
d.- durdılar 097b/12
qarār d.- madı 100a/09
d.- maq 027a/06
av d.- maq 028a/05
dīnin d.- maq 119a/15
eksik d.- maq 027a/06

eksük d.- mak 047b/13, 047b/14
fāl d.- maq 014b/14
qaravaş d.- maq 113b/05
oğlan d.- maq 024a/13
d.- maqdan 014a/09
dīnin d.- maqdan 119a/15
d.- mamiş.ıdı 073b/13
d.- mamiş-ıdı 073b/14
d.- mazsız 119b/06
d.- miş 106b/09
oğlan d.- sa 028b/02
d.- uldı 084b/12, 087a/02, 091a/06,
105b/01, 106b/07
d.- uldu 090a/15
d.- unca 006a/11
d.- up 031b/07, 087b/03, 095b/09,
096b/04, 098a/11
elünj d.- up 108a/09
ilerü d.- up 010b/06
qalem d.- up 017b/09, 017b/10
muqarrer d.- up 104a/02
d.- up hapsideler 090b/07
naşihat d. 053b/04, 053b/06
d.- asız 086a/02
dutaçık -: Gitmek; varmak.
d.- dı 030b/10
dutaṭur -: Tutmak.
d.- duqları 064b/02
dutiver -: Tutuvermek.
d.- se 028b/03
dutsak : Tutsak, esir.
d.+ laruñ 105b/10
d. 094a/10
d. olduğı 110b/06

d. oldı 105b/07, 105b/08
dutul - : Tutulmak, alıkonulmak.
d.- dı 095a/15
duy - : İşitmek.
d.- mayup 038a/01
düz - : Tertip ve tanzim etmek.
d.- di 004b/12, 053a/09, 093a/10,
101b/08, 101b/09
d.- diler 084b/05
d.- dügi 086b/10, 087b/11
d.- düñüz 123a/15
d.- erken 087b/06
d.- ilen 088a/06
d.- ilmiş 092b/14
d.- medüñ 051b/12
d.- mege kıldı 102b/15
d.- üldi 093a/09
d.- üldügin 093b/02
d.- üñ 094b/12
d.- üp 102a/09
düzgün: Tertipli, düzgün.
d.+ le 093b/03
düzil - : Düzülmek, tertip edilmek.
d.- miş 089b/10, 103b/05
çalālet : <Ar. Dinî bakımdan bâtıla sapma.
d.+ inden 002a/11
ebed : <Ar. Sonu olmayan, sonsuz.
e. 117a/16, 117b/06
ebeden: <Ar. Hiç bitmeyecek şekilde.
e. 117a/12, 117b/05, 117b/12
ebedî : <Ar. Sonsuz.
e. 117b/07, 117b/13
devām-ı e. 117a/16, 117b/08,
117b/15

ebî : <Ar. Arapça isimlerden "...in babası" anlamında birleşik kelimeler yapar.
e. 002b/08, 069b/14, 101a/04,
101a/06, 101a/13, 103a/11, 104b/12,
114b/02
ebter : <Ar. Yararsız.
e. 066a/10
e.+ dür 067a/02
ebū : <Ar. Babası.
e. 002b/07, 003a/04, 006b/13,
011b/14, 013a/10, 013a/13, 013a/14,
020a/15, 020b/10,
027a/02, 029a/11, 048b/13, 049a/03,
049a/13, 062b/13, 063a/12, 080a/03,
090b/03, 097a/09,
100a/03, 100a/09, 100b/07, 100b/09,
103a/05
tevārīh-i e. 039a/06, 082b/04,
089a/11, 090a/09, 093b/09, 097a/09,
098b/05
ecel : <Ar. Hayatın sonu.
e. 050a/13
e.+ leriyle 019a/07
ecma'ın : <Ar. Hepsi, tümü.
e. 105a/13
ecmel : <Ar. En güzel, pek güzel.
e.+ i 015b/12
ecsām : <Ar. Cisimler.
e. 066a/04, 066a/08
hıaşr-i e. 045a/05
e.+ dur 066b/05
ecveb : <Ar. Cevaplar.
e.+ den 110b/03
edeb : <Ar. Güzel huy, iyi davranış.

- e.-i mülük 105b/03
- edebî** : <Ar. Yazınsal.
e. 105b/03
- edep** : <Ar. Güzel huy, iyi davranış.
e. 005b/03
e.+ çün 004a/08
- edep̄le** -: Eğitmek, terbiye etmek.
e.- mek 014a/09
e.- yü 028a/14
- ef'āl** : <Ar. Fiiller, işler, hareketler.
e.-i beyānında 060a/02
e.+ inden 059b/15
e.+ leri 060a/08
- efendi** : <Yun. Sahip; iye.
e. 008a/14
e.+ m 069b/13, 069b/15
e.+ si 008b/02
e.+ sine 008a/13
e. +m 008a/07, 008a/11
e.+ mün̄ 008a/10
- efsus** -1-
e. 068a/06
- efsūs** -1-
e.+ da 090a/01
- efzālū's̄ – ūlavāt**: <Ar. En üstün salavat.
e.- 045b/01
- eg -** Eġmek.
e.- üp 027b/12
- eger** : <Far. Őayet.
e. 003a/06, 005a/03, 005a/04,
007b/15, 008b/09, 011a/08, 011a/09,
013a/12, 014b/14,
- 028b/01, 028b/03, 028b/04, 028b/06,
029a/04, 035b/13, 039b/11, 046b/15,
047a/08, 048a/04,
052a/08, 054a/11, 054b/02, 055a/15,
056a/07, 058b/14, 058b/15, 061a/01,
062b/12, 065a/12,
067a/12, 067b/01, 077b/08, 081a/07,
096a/03, 097a/13, 106b/08, 106b/10,
108b/07, 108b/08,
108b/15, 109a/02, 109a/04, 109a/11,
109b/01, 114b/04, 115a/09, 116b/16,
117b/12, 117b/17,
118b/15, 119b/09, 120a/07, 120b/10,
121a/08, 121b/05
e. zikridesi 081a/08
- egerçi** : <Far. Her ne kadar.
e. 019b/11
- eglen -** : Eġlenmek.
e.- di 049b/11
e.- düġinde 037b/04
e.- düġ 042a/05
- ehl** : <Ar. Halk, topluluk.
e.-i 'ilim 107a/01
e.-i 'irāk 104b/10
e.-i aġbār 044b/06
e.-i islām 017b/09, 079a/06
e.-i islāma 076a/14
e.-i islāmdan 004b/13
e.-i mışır 104b/10
e.-i naşārā 079a/07
e.-i tārīġ 036b/02
e.-i tevārīġ 043a/04
e.-i tevrīt 029b/09
e.-i vaġār olmaya 004b/08

e.-i vaḳār 004b/07
e.+ i 052b/13, 071b/02
e.+ inden 043a/04
e.+ ine 047a/14, 050a/12, 052b/15
e.+ inüj 111b/07
mecnū'-ı e.+ iyle 094a/14
e.+ i.ne 068a/04, 068a/05
e.+ için 068a/06
e.+ ine 068a/07
e.+ inüj 076b/08

ehl-i kitāb: <Ar. Kitap sahipleri.
e. +dan 120b/02

ehl-i nücûm: <Ar. Müneccimler.
e. 043b/02

ejderhā: <Far. Büyük yılan.
e. itmek 120b/13

ek - : Ekmek.
ekin e.- mek 028a/02

eḳānīm : <Ar. Asıllar, temeller.
e.-i şelāşeden'ibāretdür 065b/03

eḳāsire : <Ar. İnan hükümdarları, kistrālar.
e.+ e 091b/02
e. 091b/01

ekber : <Ar. En büyük.
e. 012a/08
bāb-ı e. 098a/06
ḳoşāndin-i e. 086a/08, 086b/03,
087a/03
feze-i e.+ den 012a/08
ḳoşāndin-i e.+ e 086a/12
ḳoşāndin-i e.+ üj 086b/09

ekin : Tarlaya ekilen bitkilerin hasat sonuna kadar aldıkları durum.
e. ekmek 028a/02
e.+ lerine 120b/15
e. şuvarmak 028a/02

eklen - : Eklenmek, ulanmak.
e.- düğünce 009b/10

ekmeg(k): Ekmek.
mecnū'-ı e.+ i 055a/13

ekmek : Ekmek.
e. 055a/08
e. eylemek 028a/03
e.+ i 042a/09
e.+ üñüz 055a/10

ekrem : <Ar. En cömert, en şerefli.
resul-i e. 099b/07

ekşer : <Ar. En çok, daha çok.
e.-i ḥalḳı 079b/08
e.-i ravīler 062a/09
e.+ i muḥarrefolmuşdur 068b/02
e.+ in 069b/03

ekşerī : <Ar. Çoğunluğa ait.
e. 081a/09, 085a/05, 095b/12,
101b/08, 101b/09, 111b/01

eksik : Eksik, tam olmayan.
e. 018b/11, 027a/06
e. dutmak 027a/06

eksil - : Eksilmek, azalmak.
e.- di 091a/12
e.- e 048a/11

eksük : Eksik, tam olmayan.
e. 016a/08, 027a/12, 041b/05,
042a/06, 068b/13
e.+ dür 044b/06

e. dutmak 047b/13, 047b/14
e. eylemez 050a/12
el : El.
e. 055b/07, 096b/06, 109b/15
e. degmedi 054b/13
e.+ den 005b/05, 024b/04, 094b/08
e.+ e vire 104b/01
e. elişüp 020b/06
e. götürdi 020a/08
e.+ in 013b/03, 040a/15, 049a/04,
070a/07, 073a/05, 108a/04
e.+ in öp 108a/08
e.+ inde 010a/15, 025a/14, 030a/04,
041a/07, 082b/04, 094a/11, 094a/12,
095a/01, 095a/02,
105b/07, 114a/13, 115a/06, 115a/13,
115b/13, 115b/14, 115b/15, 116a/01,
116a/04, 116a/06,
116a/07, 121a/08
e.+ indedür 035b/04
e.+ indegi 115b/02
e.+ indeki 006a/11, 010b/02,
021b/05, 119b/09
e.+ inden 040b/09, 082b/08,
086b/09, 096a/01, 105a/04, 106b/13,
109a/12, 116a/01, 116a/02,
120b/13
e.+ inden aldı 099b/13
e.+ ine 005a/01, 006a/09, 008b/04,
033a/07, 049a/02, 049a/04, 049a/13,
057b/01, 075a/10,
076a/01, 076b/01, 097a/06
e.+ ini 013a/15, 040b/06
e.+ inüñ 048b/11

e.+ inçe 106a/07
e.+ iyle 033b/06, 106b/05
e.+ lerin 024b/04
e.+ lerinde 115b/04
e.+ lerinden 092b/08
e.+ lerinden aldı 031b/11
e.+ lerine 084b/04
e.+ lerini 038a/13
e.+ üm 052a/15
e.+ ümdedür 008a/10
e.+ üme 005a/03, 005a/05, 005a/06
e.+ ündedür 084b/10
e.+ üñ 055b/05
e.+ üñ dutup 108a/09
e.+ üñde 034b/06
e.+ üñüzi 007a/08
el - :<Ar. Arapça kelimelerin başına
getirilerek ismin anlamını belirlemeye ve
açıklamaya yarayan biçimbirim; harf-i ta'rif.
e.- 'aş 102b/07, 102b/09, 102b/15
e.- 'ays 044b/07
e.- 'iyāzü 080b/14
e.- cihādü 009a/14
e.- ekva' 013b/10
e.- hāletü 085a/04
e.- hāşıl 010b/03, 060a/09
e.- hālü 018a/12
e.- hāşıl 012b/14
e.- kehf 045a/07
e.- mecüsi 040a/04
e.- müseyyeb 034a/03
ël :İl; memleket.
è.+ lerine 097b/01
elbetde : <Ar. Kuşkusuz.

e. 053a/12, 054a/09, 073b/09,
101b/15

elbette : <Ar. Kuşkusuz.

e. 006a/12, 065a/14, 067a/13,
079a/07, 088a/03, 107b/01, 107b/14,
110b/13, 119a/15,

122b/02, 123a/06, 123b/05

elçi : Bir devleti veya devlet başkanını
başka bir devlette temsil eden kişi; sefir.

e. 097a/02

elet - : İletmek, ulaştırmak.

e.- di 040a/07

e.- diler 010a/12, 010b/06, 016b/08

el eliş-: El ele tutuşmak.

020b/06

elli : Elli (Sayı)

e. 004b/05, 015b/06, 018b/11,
019a/11, 019a/12, 019a/14, 020a/13,
022b/02, 036b/04,
047b/03, 088b/02, 089b/09, 102b/10,
103b/03, 104a/01

elvāḥ : <Ar. Levhalar, tablolar.

e. 027b/15

e.+ ında 028b/05

elvān : <Ar. Renkler.

e. 066a/04

em - : Emmek.

e.- di 076a/10

e.- erdi 023a/12

emān : <Ar. Aman dileme, yardım ve
bağışlanma dileme.

e.+ la 101a/05

emānet : <Ar. Güven duyulan birisine
korunmak, saklanmak üzere geçici olarak
bırakılan eşya veya kimse.

e.+ e 034a/08

e. kodum 054b/15

e.+ lerin 009b/09

emārāt : <Ar. Belirtiler, izler.

e.-ı ḥudūdandır : Âlem içindeki
varlıkların sonradan yaratılması.

067b/04

e.-ı ḥudūdudur 066b/08

emīn : <Ar. Korkusuz, emniyet içinde
olan.

e. 056b/12, 069b/11

e. olur 012a/08

emīre'l-mū'minīn: <Ar. Müminlerin lideri.

006b/15, 007b/10, 012b/01

emīr <Ar. Buyuran, buyurma hakkı
bulunan.

e. 078a/15, 105a/06

e.+ e 097a/10

emr : <Ar. Emir, buyruk.

e. 039a/02, 120a/11

e.+ de 071a/05

e. etdi 006a/11

e. eyledi 018a/04, 027a/08, 034b/02,

034b/09, 054a/13, 054b/05

e. eyler 002b/05

e.+ i 069b/12

e.+ idür 101b/14

e.+ in 101b/15

e.+ ine 039a/05, 101b/14

e. itdi 006a/12, 016b/03, 023b/06,
082a/02, 087b/01, 088a/08, 092b/09,
094b/08, 094b/12,
101b/12, 108a/01, 117b/01, 119a/01
e. itdügi 112a/01, 119b/12
e.+ iyle 030a/11, 036b/11, 038b/13,
050a/02, 074b/10, 079b/02, 103b/13,
104a/11

e.+ iyle ref'olinca 075b/01

e.+ iyledür 111b/12

e. olundu 121b/15

e.+ üñe 094a/15

e.- in 101b/15

emr eyle- : Emir vermek.

ki e. 085b/14

emr it - : Emretmek, buyurmak.

kere e.- di 080b/04

ümerāsına e.- di 079b/01

ve e.- di 079b/14

emzdür - : Emzirmek.

e.- ürdi 037b/10, 037b/11

en - : İnnek.

e.- di 046a/01

e.- diler 062b/08

e.- dügünde 062b/07

e.- mişdür 027b/15

en-nebī : <Ar. Peygamber. 028b/13,

029a/01, 029b/13, 030a/12, 030b/03,

031a/14, 036b/09, 043b/09, 044b/08

en'ām : En'ām suresi; Kur'an'ın altıncı suresi.

e.-ı şerīf 062b/07

enācīl : <Ar. İnciller.

e.-i erba'a : Dört İncil. 064b/03,
068a/11

enbiyā : <Ar. Peygamberler.

e. 042a/12, 115b/15

āhīr-i e. 044b/01

mü'eşşir-i e. 048b/09

sünnet-i e. 114a/02

tevārīh-i e. 002a/02

āhīr-ı e.-i benī 068b/05

e.+ da 023a/07

tevārīh-i e.+ da 058a/15

tevārīh-i e.+ da 046a/13

tevārīh-i e.+ dan 001b/09

e.+ nuñ 002a/07, 023a/02

tevārīh-i e.+ nuñ 046b/01

ḥaṭīb-ü'l e.+ dur 027a/13

sünnet-i e.+ ya 114a/02, 114a/03

endür - : İndirmek. (krş. indir-)

e.- di 027b/10, 059a/10, 060b/07

enkaş : <Ar. En kusurlu.

e. 066a/9

ensāb : <Ar. Kökler, atalar, soylar.

e.+ m 022b/07

ensāp : <Ar. Kökler, atalar, soylar. (krş. ensāb)

e.+ da işāret olındı 071b/07

enşār : <Ar. Yardım edenler, yardımcılar.

e. 049a/03

e.+ da 114b/07

enşārī : <Ar. Ensar'dan olan kimse. Evs ve Hazrec kabilelerinden olan.

e. 048b/13, 062a/13

eņek : ene ukuru.
e.+ i 008a/12, 008b/05, 030a/09

epsem : Sessiz.
e. 048a/02
e. oldı 006b/10
e. urdı 111a/11

er : Erkek.
e. 008b/05, 016a/02, 019a/02,
024b/04, 031a/08, 032b/07, 034b/05,
034b/07, 057b/10,
057b/11, 082b/06, 094b/09, 102b/03
e.+ den 019a/04
e.+ i 055a/05
e.+ ile 102b/10
e. +iydi 030a/07
e.+ n 008b/04
e.+ nndr 056a/01

erzil : <Ar. Bayağı ve kt kimseler.
e. +e 095a/01

erba'a : <Ar Drt.
encıl-i e. 064b/03, 068a/11

eręann : <Far. Bir tr org.
e 033a/07
e.+ ı 032b/03

egrit - : Eğriltmek.
e.- di 080a/02, 086b/07

eriş - : Erişmek, ulaşmak.
e.- meye 062b/03
e.- r 022b/10

ermenı : <Far. Ermeni.
e. 025a/03, 068a/06, 068b/09

erte : Sabah, erken vakit.
e. 055a/01

e.+ ye 055a/01

eş : Eş.
e. 060b/10

e. idennlere 048a/06

eş'ār : <Ar. Manzum szler, şiirler.
e. 105b/03

eşahh : <Ar. Daha doğru.
e. 029b/07, 043a/03

esākıfe : <Ar. Piskoposlar, metropolitler.
e. 081b/06

eşek : Eşek.
e.+ in 032a/06, 032a/07, 032a/08

esenleş -: Vedalaşmak.
e.- se 009b/02

eşer : <Ar. Meydana getirilmiş rn;
işaret, iz.
e.+ lerini 005b/08

esır : <Ar. Savaşta dşman eline dşen
kişi; tutsak.

e. 097b/14

e.+ dr 107a/01

e.+ i 092a/06, 092b/09

mecm'-ı e.+ i 092b/08

e. ide 036a/09

e. idp 040a/07, 092a/01

bı-dermn e.+ in 106a/07

e. itdi 036a/12, 092b/08

e. itdiler 080a/07

e. oldıysa 110b/01

e. olduğ 010a/11

esirge- : Korumak, merhamet etmek.

e. 005a/11

e.- ye 005a/11

e.- yp 072b/01

- esīr id -** : Hapsetmek.
kimin e.- e 079b/15
- esīr it -** Hapsetmek.
kiminkine e.- diler 080b/08
- esīr ol -** : Hapsolmak.
ve e.- anı 080b/08
- eşkāl** : <Ar. Şekiller.
e. 066a/04
- eski -** : Eskimek, yıpranmak.
e.- miş 037b/03
- eski** : Eski.
e. 054a/06, 094b/04
- esle -** :Dikkate almak.
e.- medi : aldırış etmemek. 053a/12,
088a/03
- eşnā** : <Ar. An; vakit.
e.-yı kelāmda 076a/03
e.+ daki 098b/02
- eṭrāf** : <Ar. Taraflar.
e.+ dan 084a/08, 086b/04
mecmū'-ı e.+ dan 098b/13
e.+ lardan 084a/09
- esrār** : <Ar. Sırlar, gizemler.
e.-ı nücūm 017b/14
- eşşah** : <Ar. Doğru, gerçek.
e. 068b/05
- e's-selām** : <Ar. "Selam olsun!" anlamında selamlaşma sözü.
- et** : Et, beden.
e. 089b/07
e.+ i 037b/03, 037b/11, 070a/14,
074a/06
- e.+ in 022a/07, 022a/08, 022a/11,
090b/01
- e.+ ini 015a/15
e.+ lerünj 074a/08
- et -** Etmek, yapmak, eylemek.
e.+ in 074a/12
alçaklık e.- mek : Nefret uyandıran davranışlar sergilemek. 005b/02
tevāzu' è.- mek 005b/02
emr e.- di 006a/11
e.- miş.dür 063b/10
e. 055a/14
e.+ mekle 055a/12
e.+ mekler 055a/08, 055a/10
- etbā'** : <Ar. Birinin sözüne uyanlar; onun yolunu izleyenler.
e.+ ı 082a/15
e.+ ıyla 077a/14, 077a/15
- eteg(k)** : Etek.
e.+ ine 114b/13
e.+ ümdegi 114b/15
- ev** : Ev
e. 033a/05, 038a/09, 038a/15,
041b/10, 055b/08, 110a/06, 119a/02
e.+ cez 098b/10
e.+ de 110a/08
e.+ e 008a/05, 075b/12, 098b/09,
109b/12, 111b/14, 119a/04, 119a/05
e.+ i 008a/06, 034b/15, 051b/10,
110a/06
e.+ in evlemişler 003b/05
e.+ inde 009b/02, 011b/08, 011b/10,
032a/04, 032a/09

e.+ ine 003b/04, 003b/07, 008b/03,
049a/04, 054b/11, 054b/12
e.+ lerı 041b/14, 119a/09
e.+ lerin 104a/06
e.+ lerinden 109b/12
e.+ lerine 120b/15
e.+ lerünüzü 119a/10
e.+ üñ 033a/05, 033a/15, 055b/07
e.+ üñde 032a/02
e.+ üñe 032a/02
evçiklik: Acelecilik.
e.+ le 004b/09
ever - : Evlendirmek.
e.- elüm 058b/15
evet : Doğrulama ve tasdik etme sözcüğü;
evet.
e. 006b/11, 007a/10, 011a/01,
013b/08, 021b/01, 024b/10, 029a/01,
029a/12, 029b/02,
041a/05, 041a/13, 042b/14, 044b/01,
055a/02, 055b/14, 056a/07, 057b/09,
061a/03, 063a/08,
070a/11, 076b/15, 077a/06, 081a/15,
090a/12, 098b/01, 110b/11
e.+ dür 053a/13
evlād : <Ar. Çocuk.
e. 020a/07
e.+ m 085b/06
e.+ mı 016b/04
evliyā : <Ar. Veliler, Allah'a yakın olarak
kabul edilen kimseler.
e. 001b/13, 048b/09
e.+ dan 015a/10
esvel : <Ar. Sualler, sorular.

e.+ den 110b/03
evvel : <Ar. Birinci.
e. 003a/05, 003b/10, 004a/04,
006a/14, 007b/09, 009b/08, 010a/09,
012a/06, 014b/07,
015a/10, 015b/02, 015b/03, 016b/12,
017b/03, 017b/04, 017b/09, 017b/10,
018b/13, 019a/07,
024b/08, 025b/07, 027b/10, 033a/07,
034a/08, 034b/05, 034b/10, 035a/01,
039b/02, 039b/08,
050b/03, 052b/10, 053a/15, 056b/07,
058b/08, 058b/09, 060b/13, 062a/09,
064b/08, 067b/13,
068b/06, 069a/04, 069a/09, 070b/08,
074b/05, 078a/07, 078a/12, 080a/03,
082a/10, 082b/07,
083a/14, 083b/10, 083b/14, 086b/06,
090a/08, 090b/12, 096b/14, 098b/10,
099b/01, 099b/11,
100a/02, 100b/10, 103b/06, 105a/10,
107a/15, 117b/16, 119b/13, 120a/01
aşhābü'l-kehf e. 044b/09
e.+ deydi 043a/04
e. İmānetüren 078b/12
e.+ indeki 046a/05
e.+ ki 007a/12, 095a/07, 095b/08
e.+ kiden 026b/06
e.+ kileyin 095b/03
evvelā : <Ar. Birinci olarak, her şeyden
önce.
e. 118a/13
evvelki: Evvelki.

e. 005a/06, 041b/12, 043a/11,
043b/12, 046b/04, 047a/09, 058b/05
bāb-ı e. 001b/12, 002a/05
e.+ den 114b/10
e.+ lerün 052b/09
e.+ sin 005a/03
evzâh : <Ar. Daha açık.
e. 122b/08
eyd - : Söylemek.
e.- evüz 069a/03
e.- ür 062b/02, 062b/04, 062b/07,
062b/08, 062b/10, 062b/13, 063a/03,
063a/12, 063b/01,
064b/14, 065a/02, 065a/15, 065b/03,
066a/11, 068a/02, 068a/04, 068a/06,
068a/07, 069b/10,
093b/09, 097a/09, 098a/08, 098b/05,
104a/02
e.- ürler 066a/02, 066b/02, 066b/03,
066b/12, 067a/02
e.- ürüz 065b/09, 066b/05, 067a/12
e.- it 063a/10, 069a/13
e.- itdi 062b/08
e.- it-di 063b/02, 064a/13, 069a/12,
069a/13, 069b/02, 069b/07
e.- it-diler 064a/05
e.- it-dümdi 070a/05
e.- it-dünüz 065b/11
e.- it-mez.den 069a/04
e.- elüm 058b/09, 060b/08
e.- ersiz 118a/05
e.- ür 001b/07, 002b/06, 002b/08,
002b/11, 003a/05, 004a/14, 004b/06,
004b/10, 009a/08,

009a/09, 009a/14, 009b/01, 009b/06,
010a/03, 010a/04, 010a/09, 010b/15,
011a/02, 011a/06,
011b/01, 011b/02, 011b/03, 011b/07,
011b/08, 011b/09, 011b/12, 011b/15,
012a/02, 012a/05,
012a/14, 013a/10, 013a/13, 013a/14,
013a/15, 013b/03, 013b/04, 013b/06,
013b/10, 014a/03,
014a/06, 014a/07, 014a/11, 014a/13,
014b/01, 014b/03, 014b/04, 014b/05,
015b/06, 015b/11,
016a/07, 016a/08, 016b/02, 017a/08,
017b/03, 017b/08, 017b/09, 017b/10,
017b/11, 019a/03,
019a/05, 019a/07, 019a/09, 019a/12,
019a/15, 020a/15, 020b/01, 020b/05,
020b/11, 021a/14,
022b/04bu, 022b/05, 022b/07,
022b/11, 023a/11, 023a/14, 023b/03,
023b/04, 024a/08, 025a/03,
026a/11, 027a/13, 027b/02, 027b/14,
027b/15, 028a/13, 029a/08, 029a/10,
029a/11, 029a/14,
029b/07, 030a/12, 030a/14, 030b/01,
032b/10, 033b/13, 033b/14, 033b/15,
034a/01, 034a/02,
034a/03, 034a/04, 034a/07, 036b/03,
036b/09, 037a/03, 037b/04, 037b/05,
037b/06, 037b/07,
038a/07, 038a/12, 038a/13, 039a/06,
039b/04, 039b/05, 040a/04, 040a/05,
040a/06, 041b/12,

042a/03, 042a/15, 042b/06, 042b/12,
043a/04, 043a/06, 043a/07, 043a/08,
043a/09, 043a/10,
043b/10, 044b/05, 044b/06, 044b/10,
044b/13, 045a/11, 045b/09, 046b/05,
046b/07, 046b/11,
046b/12, 046b/15, 047a/03, 047a/08,
047b/03, 047b/04, 047b/07, 047b/13,
048a/02, 048a/08,
048b/11, 049b/05, 050a/06, 050a/13,
051a/03, 051a/11, 051a/13, 051a/15,
051b/01, 051b/06,
052a/05, 052a/08, 052b/07, 053a/08,
053b/09, 053b/10, 056a/05, 056b/11,
056b/13, 056b/15,
057a/02, 057a/04, 057a/06, 057a/08,
057a/10, 057a/12, 057a/15, 057b/02,
057b/04, 057b/07,
057b/08, 057b/11, 057b/13, 057b/14,
058a/02, 058a/04, 059a/01, 060a/15,
076b/15, 078a/10,
079a/07, 079a/10, 079b/10, 080a/03,
080a/12, 081a/06, 082a/07, 082a/09,
082b/05, 083b/09,
085a/13, 085a/14, 085a/15, 090a/09,
090b/03, 106b/06, 108a/11, 110b/10,
111a/01, 111a/06,
111b/09, 112b/12, 113a/12, 114a/14,
115a/02, 115a/06, 115b/12, 116a/09,
116b/03, 117b/16,
119a/13, 120a/05, 120a/15, 120b/06,
121b/08, 122b/01, 122b/13, 123b/08
e.- ür.ler 070b/09
e.- ürdi 081b/10

e.- ürlər 018a/01, 018b/11, 019a/01,
024a/10, 079a/09
e.- ürlərse 014b/14, 061a/01
e.- ürseñüz 109a/02
e.- ürsin 108b/02
e.- ürsiz 106b/06
e.- ürüz 110b/12, 111a/02, 111a/08,
111b/11, 112b/14, 113b/04, 115a/07,
115a/10, 115b/05,
115b/14, 116a/13, 116b/14, 116b/15,
117a/01, 117a/15, 118a/02, 118a/11,
118b/01, 118b/14,
119a/15, 119b/03, 120a/07, 120b/01,
120b/10, 121a/10, 121b/11, 122b/04
e.- ür 061b/13
e.- di 011b/13, 013a/10, 013a/13,
014a/04, 014a/13, 032b/15, 033a/13,
035a/11, 051b/15,
056a/09, 060a/03
e.- lərđ 035a/12
e.- siz 106a/03
e.- üz 015a/02, 061a/03
e. 062a/12, 080a/12, 110b/14
e. -üz 114b/01, 123a/02, 123b/09
eyegü : Kaburğa kemiği.
e.+ lerinde 015b/14
e.+ sinde zāhiroidı 075b/04
e.+ sinden 015b/11, 015b/14
eyer : Binek hayvanlarının sırtına konulan
ve binicinin rahat oturmasını sağlayan
nesne.
e. 004b/01
e.+ üñ 011a/03
eyid - Söylemek, konuşmak.

e.- eler 012b/12
e.- elüm 058b/08
e.- eyin 010a/09
e.- ilmişdür 081a/10
e.- mezsiz 121a/10
e.- üç 059a/06, 059a/13, 059b/15
eyit - Söylemek, konuşmak.
e.- di 002b/09, 003a/09, 003b/06,
004a/03, 004a/04, 004b/03, 005b/10,
006a/05, 006a/13,
006a/15, 006b/10, 006b/15, 006b/16,
007a/01, 007a/09, 007a/11, 007a/12,
007b/11, 007b/14,
008a/02, 008a/03, 008a/07, 008a/09,
008a/10, 008a/11, 008a/14, 008b/13,
008b/15, 009a/01,
009a/03, 010b/09, 011a/07, 011a/11,
012a/04, 012b/01, 012b/05, 013b/07,
013b/12, 013b/15,
014a/01, 018a/11, 018b/08, 018b/09,
021a/13, 021b/09, 021b/14, 022a/09,
022a/14, 024b/09,
025a/13, 026b/10, 027a/11, 031a/03,
032a/08, 035b/03, 035b/04, 038a/02,
038b/08, 039a/15,
039b/11, 041b/15, 042a/05, 042a/07,
042a/11, 048b/01, 048b/14, 048b/15,
049b/14, 049b/15,
050b/02, 051a/09, 051a/12, 051b/11,
051b/14, 052a/11, 052b/08, 052b/09,
053a/10, 053a/12,
053a/14, 053a/15, 053b/08, 054a/04,
054a/05, 054a/06, 054a/08, 054a/09,
054a/10, 054a/11,
054a/12, 054a/15, 054b/05, 054b/14,
054b/15, 055a/01, 055a/09, 055a/15,
055b/06, 055b/09,
055b/11, 055b/12, 056a/15, 056b/03,
056b/08, 058a/09, 062b/05, 063a/07,
063a/10, 063a/15,
070a/08, 071b/12, 072a/03, 072a/06,
072a/09, 072a/12, 072b/10, 073a/09,
073a/15, 073b/01,
073b/15, 074b/11, 074b/12, 075a/07,
075a/14, 075b/06, 075b/07, 076a/04,
076a/05, 076a/06,
076b/14, 077a/04, 083a/03, 083a/15,
084a/14, 084b/02, 088b/08, 089b/05,
092b/15, 093a/14,
093b/12, 094b/03, 096a/01, 096a/10,
097a/15, 099a/01, 099a/06, 099b/09,
102b/02, 105b/11,
105b/12, 105b/13, 106a/02, 106a/05,
106a/06, 106a/11, 106a/13, 106a/14,
106a/15, 106b/01,
106b/02, 106b/12, 107a/01, 107a/05,
107a/08, 107a/09, 107a/10, 107a/11,
107a/12, 107a/13,
107b/03, 107b/05, 107b/09, 107b/12,
107b/13, 107b/15, 108a/06, 108a/10,
108b/01, 108b/10,
108b/13, 108b/15, 109b/08, 109b/10,
109b/12, 109b/13, 110a/05, 110a/06,
110a/11, 110a/15,
112b/02, 113b/09, 114b/04, 117b/01,
119b/08
e.- digiçündür 016b/13

e.- diler 007b/08, 012a/15, 013b/15,
017a/05, 017a/06, 018a/02, 021a/06,
022a/10, 031b/13,
039a/07, 040a/14, 040b/06, 054a/13,
055a/06, 056a/01, 058b/11, 059a/06,
059a/13, 060b/02,
072b/08, 076b/15, 080b/02, 081b/04,
085b/14, 108a/13
e.- di-ler 072a/08
e.- dük 060b/07
e.- düm 010a/07, 051a/06, 051a/09,
051a/10, 051a/12, 051b/01, 052b/08,
052b/09, 063a/14
e.- dürme 053a/14
e.- mişdür 003b/12, 043b/02,
116b/04, 116b/05, 120a/09
e.- mişlerdür 029a/05
e.- se 059b/12, 120b/10
e.- sün 047a/04, 053a/13, 059a/06
e. 005b/12, 030b/05, 047a/04,
053a/13, 053a/15, 058b/11, 059b/03,
060b/08, 072b/09,
073b/02, 074a/01, 074a/04, 074a/06,
105b/13, 118a/06
e.- eler 013a/01
e.- ür 013a/07
e.- di 074a/14
e. +diler 065b/04
eyle - : Yapmak, inşa etmek.
ğazā e. 009a/09
e.- di 022a/09, 030a/01, 039a/14,
039b/13, 040b/02, 041a/07, 043b/12,
046a/07, 072b/05,
074b/06, 093a/02, 096b/05, 098b/13

ʿazl e.- di 003b/06
ʿimār e.- di 016a/01
balçık e.- di 050b/05, 050b/08
cemʿ e.- di 034b/15, 056b/03
delālet e.- di 014a/15, 038a/06
emr e.- di 018a/04, 027a/08,
034b/02, 034b/09, 054a/13, 054b/05
fānī e.- di 116a/15
fevt e.- di 010b/10
ḥarām e.- di 004b/11
ğazā e.- di 009a/11
ḥükme e.- di 058a/14
ḥarāb e.- di 036a/04
helāk e.- di 020b/05
ilḥāḥ e.- di 055b/04
ilkā e.- di 041a/09
kār e.- di 037b/15
musaḥḥar e.- di 043b/04
musaḥḥar e.- di 020b/03
musallaḥ e.- di 040a/01
selām e.- di 021a/14
şikāyet e.- di 115a/01
suʿāl e.- di 112b/02
şükr e.- di 050a/11
şükürler e.- di 055a/13
tamam e.- di 063a/05
yılduz e.- di 018a/10
zārılık e.- di 038b/08
e.- diler 060b/02, 099b/07
dilek e.- diler 010b/07
ihtiyār e.- diler 018a/07
tevbe e.- diler 009a/05
zaḥmet e.- diler 040b/08

beyān e.- diler fezāyilü'la'mālda
009a/12

ķavl e.- dük 107a/03

e.- düm 053a/07

nażar e.- düm 052b/12, 053a/03

muĥālefet e.- dūñ 058b/13

ri'āyet e.- dūñ 004a/03

e.- dūñüz 022a/09

ĥıyānatlıķ e.- me 053b/04

lecüclik e.- me 047b/03

beytü'l-muķaddesi tamām e.- medi
034b/04

muĥalifet e.- medi 004a/04

muĥālifet e.- medi 004a/10

muĥālifet e.- medüm 004a/06

'adl e.- mek 002b/06, 002b/07

'afv e.- mek 005b/01

ekmek e.- mek 028a/03

ġazā e.- mek 009a/15, 011b/13

ġözlü e.- mek 120b/08

ĥoş e.- mek 120b/09

revā e.- mek 004a/15

terk e.- mek 116b/09

baĥıllıķ e.- mekden 007a/14

ġazā e.- mekden 011b/13

ķanā'at e.- mekdür 057a/11

'amel e.- meye 008b/09

nevmīd e.- meye 046a/13

tekebbürlik e.- meye 053b/06

e.- meyesin 050a/10

siĥr e.- meyesiz 027b/12

eksük e.- mez 050a/12

ziyāde e.- mez 005b/02

e.- miş 091b/13

'ibādet e.- mişdi 039a/13

beyān e.- mişdür 060b/03

şükr e.- ŋ 085b/02

tevbe e.- ŋ 009a/04

emr e.- r 002b/05

iĥtilāf e.- r 045a/03

ıtlā' e.- r 012b/10

rivāyet e.- r 003a/04, 007a/01,
009a/13, 009b/01, 011b/03, 011b/06,
011b/14, 013a/07, 014a/13,

019a/03, 046a/03

ziyāde e.- r 005b/03

e.- rdūñ 040b/07

'amel e.- rse 008b/09

'afv e.- se 007a/06

işlāĥ e.- se 007a/06

rüsvāy e.- se 047b/01

terk e.- se 014a/06

yardım e.- se 011b/01

beyān e.- sün 059a/08, 059b/15

mütālī'a e.- sün 033b/08, 035b/12

nażar e.- sün 024b/14, 042a/13,

045a/07

mülāzimet e.- sünler 047b/05

mütālā'a e.- sünler 115a/04

savaş e.- sünler 047b/06

e.- ye 051a/06

'ibādet e.- ye 011b/11

ābādān e.- ye 003a/11

ri'āyet e.- ye 003b/10

şefā'at e.- ye 012a/13

tebliġ e.- ye 123a/07

beyān e.- yem 002a/10

çok e.- yem 046b/12

e. 003b/13, 008a/14, 018a/14,
021a/12, 021b/07, 022b/15, 037b/15,
039a/04, 039a/05,
054a/10, 056a/11, 056b/02, 056b/04,
058b/14, 065b/06, 065b/15, 066b/04,
070a/04, 089b/01,
094a/09, 095a/10, 096a/04, 096a/13,
097b/02, 099a/08, 099b/06, 102b/13,
103a/09, 105b/12,
107b/08, 110a/05, 111a/02, 116a/13,
120a/06, 121a/12
cem' e. 056a/15, 107b/15
dilek e. 055b/02
kerem e. 054a/08
lu'f e. 055b/01
e. bahadır ider 073b/04

eyle: Öyle

e. olsa 023a/05
e.+ ce 107a/03
e.+ dür 111a/03

eylese Öyleyse.

e. 014a/02

eyü : İyi.

e. 003a/11, 004b/05, 006b/04,
006b/07, 046b/14, 066a/11, 093a/02
e.+ sidür 074a/08

ez - : <Far. İsmi ayrılma hâlini yapan ön ek.

e.- selâm 094b/14

ez'af : Âciz, güçsüz.

e.-ı halku'llâh 001b/06
e.+ m 095b/05

ezân : <Ar. Namaz vaktini bildirmek ve cemaatle namaz kılmak üzere Müslümanları camiye çağırarak için minareden günde beş vakit söylenen sözler.

e. 109b/15, 110a/02

ezber : <Far. Bir sözü veya metni aynen tekrar edebilecek şekilde hatırdaki tutma.

e. itdi 039a/15

ezdür - : Ezdirmek.

e.- didi 016b/07

ezelî : <Ar. Başlangıcı olmayan.

e. 089b/05

fâ'il : <Ar. Yapan, eden.

f.-i vâhid 065a/05, 065a/08

lâ-nüsellim f.-i vâhid 065a/07

fâhr : <Ar. Övünme, gururlanma.

f.+ ı 003a/08

f. idüp 003a/08

f. itdi 003a/10

fâkr : <Ar. Muhtaçlık, yoksulluk.

f.+ dan 055b/03

fâl : <Ar. Yıldızların sırrı.

f. dutardı 014b/13

f. dutmak : Fal bakmak. 014b/14

f. görürdi 015a/06

fâni : <Ar. Ölümlü.

f. 061a/09

pîr-i f. 107a/06

f. eyledi 116a/15

fâriğ : <Ar. Rahat, sıkıntıdan uzak.

f. oldı 109a/16

f. olduğdan 035a/01

f.-ü'l-bâl : Gönlü rahat 001b/07

fâris : <Ar. İranlı.

- f. 091b/04
- fārisī** : İrānlı.
f. 069a/08
selmān-ı f. 069b/02
selmān-ı f. ilerü vardı selām viridi
069a/12
selmān-ı f.+ nün 070a/07
- farḳ** : <Ar. Başkalık.
f. 071a/03
- fārs** : <Ar. İrānlı.
f. 094b/14, 097a/03, 097b/03,
100a/11, 100a/13, 101a/08,
104a/09, 117a/09
f. +uḡ 044a/03
selmān-ı f.+ a naḳl itdi 071a/08
- fārsī** : <Ar. 1) İrānlı. 2) İrān'la ilgili 3)
Farsça.
f. 087b/06, 088a/13, 091a/08
- farz** : <Ar. İslamiyet'te, Kur'ān ile bildirilen, Hz. Muhammed tarafından insanlara açıklanan, Allah'ın yapılmasını istediği ve mazeret olmadıkça mutlaka yerine getirilmesi gereken emir ve hükümler.
f. itmişdi 015b/06
- fāsīde** : <Ar. Bozulmuş.
delāyil-i f.- y-le 076a/01
mecnū'-ı iḥtilāfāt-ı f.+ yi 077b/09
mezāhib-i f. zāhir oldı 089b/13
- faşīḥ** : <Ar. Doğru ve düzgün biçimde konuşan.
f. 021a/08, 021b/08, 021b/12,
027a/13, 050a/06, 071b/02
- fāsıḳ** : <Ar. Günahkâr
- f. 072a/07
- faşıl** : <Ar. Bölüm, kısım.
f. 005a/13, 013a/05, 048b/09,
058b/05, 064b/05, 078a/01, 110b/09
f.+ dan 064b/05
- faşıl** : <Ar. Bölüm, kısım. (krş. faşıl)
f. 005a/13, 067b/10
f.-ı mülük-ı rümde zıkr idevüz
077b/14
f.+ dan 067b/10
f.-ı 013a/05, 046b/03
- fāyide** : <Ar. Fayda.
f. 074b/05, 123b/13
f.+ den 014b/06
- fāzıl** : <Ar. İyi ahlaklı, erdemli.
f. 006b/15, 073b/12, 074a/14,
074a/15, 081a/15, 082b/13
- fazīlet** : <Ar. Erdem.
f. 111b/04
kemal-i f.+ ine 111a/09
f.+ i 123b/09
- faẓl** : Erdem, olgunluk.
f.+ ı 111a/15
- fehīm** : <Ar. Zeki, akıllı.
f. 121a/14
- feh̄m** : <Ar. Zeki, akıllı. (krş. fehīm)
f. 107a/01, 108a/02
- felāḥ** : <Ar. Mutluluk.
f. 099b/10
- fenā** : <Ar. İnsanın kendi benliğini Allah'ın varlığında yok etmesi.
f. 100a/02
dār-ı f.+ dan 103b/13
- ferāḥ** : <Ar. İç açıklığı, sevinç.

f.+ ıla 055b/02
ferāġat : <Ar. Kendi isteġiyle hakkından vazgeçme.
f. itdüre 024b/07
f. oldılar 112b/08
ferden : <Ar. Birer.
f. 081a/07
ferište : <Ar. Melek. (krş. ferişteh)
f. 050a/03, 050a/04, 062b/08, 120b/04
f.+ ler 113b/14
f.+ leri 120b/03
raġm-i f.+ leri 111a/04
f.+ lerüm 113b/12
f.+ nün 111a/04
f.+ leri 061b/13
ferişteh : <Ar. Melek.
f.+ ler 015b/08, 016a/10, 018a/01, 024b/08
f.+ lere 016b/07, 018a/11
f.+ leri 109b/05
f.+ lerün 059b/03, 059b/04, 059b/05, 059b/06
mecnū'-ı f.+ ler 015a/13
fersah : <Ar. İki şey arasındaki uzaklık.
f. 101a/07
feryād : <Far. Bağırıp çağırma, çıġlık.
f. 022a/08, 029b/06, 029b/07, 040b/02, 061a/08
f.+ a 004b/03
fesād : <Ar. Fenalık.
f. 018a/02, 076b/08
f.+ a 071b/08, 113a/07, 123b/02

f.+ a virdiler 123b/01
f.+ ı 120a/14
f. a virür 108b/13
feth : <Ar. Fetih.
f. 102a/06
f. idemediler 100a/15
f. ider 104a/14, 104b/03
f. itdi 082a/12, 093a/08, 096b/11, 097b/03, 097b/05, 098a/03, 103a/02, 103a/07, 103b/07
f. itdiler 101b/01
f. itdüġi 099a/01, 104a/03
f. itdüġin 093b/02
f. itdüġinde 014a/14
f. itmedi 096b/11
f. itmedin 100b/06
f. itmiş 097b/11
f. oldı 030a/04, 104b/09
bi-tamāmihi f. oldı 104b/08
fetret : <Ar. Duraksama.
f. 044b/02, 044b/04, 044b/05, 045a/11, 067b/12, 078a/06
f.+ de 044b/07, 044b/11
zamān-ı f.+ de 043a/10
f.+ ün 045a/11
fevt : <Ar. Kaybetme, elden kaçırma.
f. eyledi 010b/10
fi'hāl <Ar. Hemen, şu anda.
f. 054a/02, 054a/04, 003a/09, 012a/14, 013a/05, 031b/03
fi'l - <Ar. Arapça ön takı.
f.- 'afv 005a/13
f.- berri 009a/07

f.- cümle 017a/07, 018b/14, 020a/07,
025b/07, 041b/05, 045a/12, 050b/15,
053a/12

f.- hāl 006a/04, 038a/02, 042a/02

f.- hāl 003b/06, 049b/10

f.-cümle bu 079a/04

f.-cümle bunun 089b/14

f.-cümle buña 076a/01

f.-cümle çün 084a/11

f.-cümle ol 084a/07

f.-cümle şām 102a/06

f.-cümle ya 068b/06

f.-hāl bir 049a/05

f.-hāl bunca 075a/09

f.-hāl cebrā'īl 021a/13

f.-hāl kıblelerin 074a/11

f.-hāl sesmedi 087b/07

f.-hāl mecāl virmeyüp 096b/04

f.- bilādi- ba'zılar 020a/15

fi' <Ar. İş, hareket, kılış.

f. 065a/12

f.+ in 110a/10

f.+ inde 065a/08

f.+ ine 088b/07

f.+ ün 006b/11

f.+ ünden 006b/12

figān : <Far. Acı ile bağırma.

f. idüp 110a/01

fıkıh : <Ar. İslam hukukunda, din ve dünya işleriyle uygulama alanını konu alan bilim dalı; İslam hukuku.

f. 103b/01

fikir : <Ar. Düşünce. (krş. fikr)

f.+ ler 061b/04

fikr : <Ar. Düşünce.

f. 085b/05, 087a/08

f. itdüm 051a/05

f.+ e varup 049b/11

ma'nāsın f.- iden 069a/01

filān : <Ar. Filan, falan.

f. 047a/02, 052a/14, 054b/05,

097a/15

f. 005b/10, 005b/12, 021a/10,

030b/08, 032a/08, 034a/06, 035a/12,

035a/13, 035a/15,

036b/15, 052a/14, 054b/06, 055a/09,

097b/01

filori : <İt. 11. yüzyılda Floransa'da kesilen altın sikke.

f. 094b/11, 102a/14

f.+ nüñ 102b/01

f.+ ye 102a/12

fir'avun : <Ar. Firavun.

f. 027b/05

f.+ ı 027b/08

f.+ uñ 027b/04

f. 028b/15

firdevs : <Ar. İçinde çeşitli meyve ağaçlarının bulunduğu görkemli bağ bahçe.

f. 017a/14, 017b/01

f.-i a'lā 011a/13

f.-i a'lāda 011a/14

fişık : <Ar. Doğru yoldan çıkma.

f.+ ları 024a/13

fitne : <Ar. Kargaşa, fesat.

f. 030a/08, 089b/01, 096b/06

f. bırakdı 018a/07

frengistān : <Fr. + Far. Avrupa.

	f.+ a 082b/12		ğ. oldı 064b/01
	f.+ da 086a/14	haber	: <Ar. Naklolunan bilgi.
frenk	<Fr. Avrupalı.		h.+ de 011a/15
	f. 065b/02, 068a/04, 068b/07	habeş	: <Ar. Etiyopyalı.
	f.+ çe 068a/04		h. 082b/03
furāt	: <Ar. Fırat nehri.		h.+ den 019b/08, 102b/10
	f. 091a/09, 101a/09		h.+ e 019b/15, 091b/09
	f.+ a 091a/10	habeşī	: <Ar. Habeşistanlı.
fürs	: <Ar. Fars halkı.		h. 009b/11, 019b/13, 034a/03
	f. 086b/06, 087b/04, 091b/12,	habeşistān	: <Ar. + Far. Habeş ülkesi.
	093a/05, 097b/04, 097b/09, 098a/07,		h.+ ı 097b/05
	101a/10, 101b/04,	habs	: <Ar. Hapsetme.
	101b/06		h.+ den 098b/03
	f.+ e 087b/04, 090b/03, 091b/01,		h. itdiler 093a/11
	098b/06, 099a/13, 099a/14, 100a/07	hacc	: <Ar. Bir ibadet olarak, İslam'ın beş
	f.+ ı 098a/07, 101a/11		şartından biri.
	f.+ le 092a/14		h. 114b/16
	f.+ üñ 087b/05		h.+ a 010a/03
fürşat	<Ar. Fırsat.		h.+ ca 010b/13
	f. virdi 100b/13	hācet	: Gerekliklik, lüzum.
	f. 102b/12		h. 004a/11, 007a/10, 035a/01,
furtuna	: <İt. Fırtına.		062a/06
	f. 037a/06		h.+ e varurlardı 065b/10
fūta	: <Ar. İpek peştamal.		h.+ in 004a/13, 004a/15, 010a/06,
	f.+ suz 024a/14		059b/01
fütūh	: <Ar. Zaferler.		h.+ leriñ 059a/15
	f.+ ı 103a/06, 103a/10		mecmū'-ı h.+ leriñüz 059b/07
	f. itdi 103a/06		h.+ lü 004a/13, 009b/13
	f.+ uñ 103a/02		mecmū'-ı h.+ lüleriñ 010a/05
	f.+ uñ 103a/03		h.+ üm 010a/06
	f. 103a/09	hacle	<Ar. Gelin odası, gerdek.
füzūn	: <Far. Çok fazla.		h.+ den 006a/04
	f. 003a/13	had	: <Ar. Sınır, uç.
ğā'ib	: <Ar. Gözle görünmeyen.		h. 007b/09, 007b/11, 028b/05

h.+ de 115b/06
 h.+ i 114a/10
hādīs : <Ar. Hz. Muhammed'in söz ve davranışları.
 h. 002a/12, 014a/15, 065b/08, 105b/02, 115a/04
 h.-i resūlden 001b/09
 h.-i resūlullāha 048a/14
 h.-i şerifi 100b/03
 h.+ den 058b/01
 h.+ le 001b/13, 001b/14, 002b/03, 048a/15
gāfil : <Ar. Dalgın.
 ğ. 003b/01, 092a/02
gāfil kıl -: Gaflete düşürmek.
 mü'eşşir va' zidüp ğ.- duğda 073b/14
gāflet : <Ar. Çevresinde olup bitenleri anlayıp sezememe; habersizlik.
 ğ. 042a/06
gāh : <Far. Zaman; vakit.
 g. 035a/06, 053a/02
hāk te'ālā : <Ar. Allah.
 h. 002b/05, 003a/11, 004b/11, 004b/14, 005b/04, 005b/06, 005b/11, 005b/14, 007b/04, 008b/10, 009a/04, 009a/05, 011b/01, 012b/02, 012b/04, 012b/14, 013a/03, 014b/09, 014b/10, 015a/10, 015a/13, 015b/02, 015b/04, 015b/05, 015b/10, 015b/13, 016a/01, 016a/11, 016b/01, 016b/02, 017a/02, 017a/04, 017a/08, 017a/14, 017b/01, 017b/11, 018a/04, 018a/10, 018a/15, 018b/02, 018b/09, 019a/07, 020a/09, 020b/02, 020b/15, 021b/09, 022b/01, 024b/08, 025b/13, 026a/01, 026b/05, 027a/08, 027a/12, 027b/07, 030a/02, 030a/11, 030b/06, 030b/14, 031a/03, 031b/02, 031b/10, 032a/12, 032b/01, 032b/05, 032b/09, 034a/04, 034a/12, 035a/01, 037a/08, 037b/01, 037b/08, 038a/07, 038a/14, 038b/10, 038b/11, 038b/13, 039a/01, 039a/05, 039a/15, 039b/15, 040a/08, 040a/11, 040b/01, 040b/08, 040b/13, 041a/03, 041a/07, 041a/10, 041a/14, 041b/09, 042a/02, 042a/07, 042a/10, 042a/12, 042b/13, 043b/13, 045a/03, 045b/01, 045b/13, 046a/07, 046a/12, 049a/13, 049b/04, 049b/15, 050a/02, 050a/12, 050b/01, 051a/06, 051b/04, 052a/04, 053a/02, 053b/10, 053b/15, 054b/01, 054b/02, 054b/05, 055a/01, 055a/04, 055a/12, 055a/15, 056a/11, 056b/04, 057a/06, 058a/14, 058b/02, 058b/05, 059b/02, 060a/02, 060a/08, 060a/10, 060b/06, 060b/13, 061b/15, 062b/14, 063b/06, 063b/08, 064a/09, 065b/08, 065b/15, 066a/07, 066a/14, 066b/09, 068b/09, 068b/15, 069a/05, 069a/06, 069a/07, 069b/04, 069b/11,

071b/04, 075a/14, 075b/01, 075b/05,
076b/15, 080a/05, 081a/04, 081b/01,
081b/05, 081b/07,
081b/12, 081b/13, 083a/10, 083b/07,
084a/15, 084b/02, 085b/03, 086b/12,
088b/15, 090a/10,
093b/13, 095a/04, 095a/06, 096a/03,
099b/12, 100b/13, 101b/14, 102b/11,
103b/13, 106b/04,
109b/07, 111b/12, 111b/14, 113a/05,
113a/09, 114b/05, 116a/15, 116b/03,
117a/05, 119a/01,
121b/03, 122b/07, 122b/10, 122b/12,
123b/04, 123b/07
'ākıbetü'l-emr h. 105a/04
'aleyhim- h. 009a/08
h.+ dan 031b/15
h. te'ālānuḡ 062a/05
hāk: <Ar. Doğru, gerçek.
h.+ dur 072a/05, 114a/15
h.+ kı 005a/12
h.+ kın 009b/12, 016b/06, 118a/10
h.+ kına 018a/06
h.+ kında 083a/02, 089b/05,
090a/03, 120a/09, 120a/12, 120a/13,
121a/07
h.+ kından 084b/01
h.+ lu 018a/06
h.+ suz 047a/11
h. 111a/11
h.+ ıla 071a/03, 071a/06
h.+ ında 098a/09, 106b/11, 109a/10,
109a/11, 109b/01, 109b/06, 111a/05,
111b/13

h.+ ından 094a/03

hākikat: <Ar. Gerçek.

h. 008b/05
h.+ den 069b/12
h.+ i 116a/03
h.+ in 017a/08, 076a/06
h.+ ine 061b/04
h.- ıla 075b/06

hākīm: <Ar. Bilge.

h. 058a/07
cāmāsb-ı h. 112b/06
sābūr-ı h. 017b/11
mühr-i h. 004b/06

hākında: Hakkında.

h. 031b/02, 065b/15, 074b/08,
075a/13, 076a/03

hākıyçün: Hakkı için.

h. 048b/11, 048b/12, 059b/03,
059b/04, 059b/05, 059b/06

hāl: <Ar. Durum, vaziyet.

h. 009b/03, 011a/09, 052a/02,
096a/10, 112a/09, 122b/09
kıllet-i h. 055b/03
h.+ de 076b/13, 087b/14
h.+ den 053a/03
h.+ e 053a/03
h.+ i 040b/03
h.+ in 091a/03
h.+ inden 106a/13, 109a/08
h.+ lerinden 031a/11
h.+ üme 072a/03
h.+ ümüze 056a/03
h.+ ünḡ 072b/08

- ġalaṭ** :<Ar. Hata.
ġ. +a dūŝmiŝdūr 030a/03
- ġālbuki** : <Ar. Oysa ki
ġ. 031a/06, 038a/11, 070b/11,
081a/09, 110b/13, 115a/15, 116a/03,
121a/07
- ġalebe** :<Ar. Üstün gelme.
ġ. idüp 099b/13
ġ. itdi 091a/14, 097a/03, 097a/08,
098b/03
ġ.+ liġin 101b/11
- ġalebe it -** : Yenmek.
kisrī ġ.- di 092a/08
- ġālī** : <Ar. Boş.
ġ. olmaŋ 116b/05
- ġālib** : <Ar. Üstün, baskın.
ġ. 031b/08, 045b/04
ġ. oldı 031b/12, 123b/06
ġ. olup 046a/10
- ġālīk** : <Ar. Yaraticı.
ġ.-i nürdur 065a/02
- ġālīm** : <Ar. Yumuŝak huylu.
ġ.-nefs pādiŝāhıdı 090b/04
- ġalk** : <Ar. Halk.
ġ.+ a 046b/14
- ġam** : <Far. Üzülme.
ġ. 051b/05, 095a/05
- ġammām**: <Ar. Hamam.
ġ.+ a 024a/14
- ġamd** : <Ar. Ŗükür.
ġ. 070b/11, 070b/14, 113b/09
ġ.+ den 070b/09
- ġāmīle** : <Ar. Gebe.
ġ. olmadılar 019a/10
- ġamīs** :<Ar. Asker.
ġ. 015a/02
- ġamle** : <Ar. Hamle.
ġ. itdi 025b/14
- ġaml** <Ar. Hamilelik.
ġ. 039a/06
- ġammādūn**: <Ar. Ŗükredenler.
ġ. 070b/14
- ġammāz** : <Ar. Söz yaŝıyıcı, fitleyici.
ġ. 008b/14
- ġani** :
ġ. kılayın 054a/07
- ġānimen** : <Ar. Ganimet almış olarak.
ġ. 101b/10
- ġanīmet** : <Ar. Savaŝta dūŝmandan ele
geçirilen her türlü mal, eşya, para vb. şeyler.
ġ. 010a/01
- ġaps** : <Ar. Hapis.
ġ. itdi 030a/03
ġ. itdiler 090b/08
- ġaps id -**: Hapsetmek.
dutup ġ.- eler 090b/07
- ġaps it -**: Hapsetmek.
ġüni ġ.- diler 079a/05
- ġarāc** : <Ar. Vergi.
ġ. 048b/02, 103b/01
ġ.+ a 102a/05, 102a/11
ġ.+ ı 009b/15
ġ. virmedüklerine 102b/08
ġ. virmeyesiz 102b/04
- ġarām** : <Ar. Dinen yasak olan.
ġ. 014a/15
ġ.+ a 046b/13
mescid-i ġ.+ da 104b/06

h.+ dur 070a/14
h. eyledi 004b/11
h.+ ı 015b/03
h.+ ıla 071a/06
h. kılmışdı 015a/15
ġarat :
ğ. itdi 040a/04, 040a/05, 096b/10,
097b/05, 097b/10
ġarāt -1-
ğ. itmege 087a/01
ġarāyib : <Ar. Yadırğanacak, şaşılacak
şeyler.
ğ. 048a/13
ğ. 063b/05
hārb : <Ar. Savaş.
h.+ le 045a/15
'ālet-i h.+ yle 091a/02
hārc : <Ar. Harcama.
h. idüp 049a/01
h. oldı 104b/07
hāreket: <Ar. Hareket.
h. itdi 097b/06
h. itmege 045a/15
ġarīb :
ğ. 116a/07
ğ.+ i 094a/14
ġarķ : <Ar. Aşırı şekilde dolmuş olma.
ğ. 019a/05
ğ. itdi 019a/09
ğ. oldı 019a/01, 088b/11
ğ. oldılar 019a/07
ğ. olmadılar 019a/06
hāş : <Ar. Özel.
mecnū'-ı h.+ larda 061a/07

hased : <Ar. Haset, fitne.
h. 053b/03
h. itme 053b/02
hāşıl : <Ar. Meydana gelme.
h. 067b/05
h. ola 011b/10, 067b/01
h. oldı 002b/01, 018b/13, 111a/05,
117a/04
h. olur 004b/08, 011b/06, 014a/05
hāşıl ol -: Meydana gelme.
dene h.- dı 090a/11
bile h.- maya 067b/03
murādı h.- mayan 'ācızolsa 067b/06
hāşım : <Ar. Düşman.
h.+ ları 008b/07
hāşret : <Ar. Hasret.
h. 022a/08
hāsta : <Far. Hasta.
h.+ lık 092a/02
h. olicaķ 009b/13
hātā : <Ar. Bile, dahi.
h. 017b/12, 018a/08, 024b/05,
035a/07, 082b/08, 090b/01, 112a/06,
118b/07
hātūn : <Kadın, eş.
h. 018a/07, 018a/10, 054a/05,
055a/06, 055b/10
h.+ um 055b/06
hāvādis: <Ar. Haberler.
h.+ den 065b/14
hāvāle : <Ar. Bir işi başkasına devretme.
h. kıldı 031b/11
ġavġa : Kavga.
ğ. 082b/15

ḥavvāriyūn: <Ar. Havâriiler.

ḥ. 078b/12

ḥayāl : <Ar. İmge; hülyâ.

ḥ.-i nesnedür 116a/03

ḥayât : <Ar. Hayat; yaşam.

ḥ. 067a/14, 067b/02

ḥ.+ dan 065b/05

ḥ.+ ı 022b/15

ḥ.+ ında 029b/14

ḥ.+ umdan 093b/12

ḥ.+ uñ 093b/13

ġāyet : <Ar. Son derece.

ġ. 018a/04, 024b/03, 072b/07,

073a/03, 073b/12, 074a/08, 074b/04,

108a/02, 111a/06

ġ.+ e 073a/02, 090b/06, 111a/13,

111a/14

ġ.+ le 037b/14

ġāyib : <Ar. Kaybolan şey.

ġ. 122b/10

ġāyib ol -: Kaybolma, yitme.

la'īn ġ.- dı 076b/09

ḥayız : <Ar. Kadınlarda âdet görme hâli.

ḥ. 108b/03

ġayr : <Ar. Başka, özge.

ġ.+ e 114a/13

ḥayrān : <Ar. Şaşırırış.

ḥ. 090a/05

ġayrı : <Ar. Başkası, diğeri.

ġ. 066b/12, 106a/10, 118a/14

ḥayvān : <Ar. Hayvan.

tevelled-i ḥ. 066a/04

ḥ.+ da 067a/14

ḥayvānāt : <Ar. Hayvanlar.

ḥ. 091a/11

mecmū'-ı ḥ.+ ı 116a/14

ḥayz : <Ar. Kadınlarda âdet hâli.

ḥ. 108b/05

ġazā : <Ar. Kutsal savaş.

ġ. 001b/10, 002a/06, 004a/15,

009b/11, 009b/14, 010a/02, 011b/07,

011b/10, 011b/15,

012a/04, 012a/05, 013a/15, 014a/15,

014b/15, 015a/01, 049a/02, 114b/10

ġ.+ da 009b/10, 011b/04

ġ. eyle 009a/09

ġ. eyledi 009a/11

ġ. eylemek 009a/15, 011b/13

ġ. eylemekden 011b/13

ġ. için 049a/03

ġ. ide 036a/09, 100b/12

ġ. iderdük 010a/10

ġ. iderken 011a/02

ġ. ideyin 010b/12

ġ. itdiler 100a/15

ġ. itmekligi 009a/12

ġ.+ sı 001b/14

ġ.+ sında 014b/04

ġ.+ ya 009b/02, 009b/08, 013a/07,

014b/05, 015a/05, 047b/05, 063a/03,

100b/06, 105b/07

ġ.+ ya gönülmegi 014b/06

ġazab : <Ar. Kızgınlık, hiddet.

ġ.+ a 108a/14

ġ.+ um 005a/04

ġazap : <Ar. Kızgınlık, hiddet.

ġ. 005a/03

ġāzī : <Ar. Gittiği savaştan sağ ve muzaffer olarak dđnen kimse.

ġ. 011b/01

ġ. 009b/01, 009b/03, 009b/06, 009b/07

ġ.+ ler 012a/01

ġāzīne : <Ar. Hazine.

ġ.+ ye 098a/14

ġ.+ yi 003b/10

ġāzır : <Ar. Hazır.

ġ. 121a/03

ġ. olam 083b/07

ġ. olasız 083b/09

ġ. olup 033b/12

ġāzırān: <Ar. Haziran ayı.

ġ. 083b/14

ġāzret : <Ar. Kutsal sayılan isimlerin önüne getirilen sayđı sđzü.

ġ.-i rabbü'l'izzet 080a/06

ġ.+ i 062b/07, 062b/08, 062b/10, 063a/03, 063a/06, 063a/11, 063a/13, 063b/02, 085b/04, 097a/15, 097b/02, 097b/06, 099b/07, 099b/08, 100a/02, 102b/07

ġ.+ inden 062a/11, 062a/14,

062b/01, 062b/04

ġ.+ ine 063b/01, 070a/09, 097a/04,

099b/07, 103a/15

ġ.+ inüġ 070a/06, 071a/07, 071a/11,

099b/11, 100a/04, 100b/02

ġ.+ inüze 072b/02

ġ.+ leri 037b/04, 097a/07

ġ.+ n 013b/03

ġ.+ nden 002b/08, 006b/16, 009a/13, 011b/08, 011b/12, 013a/13, 059b/12, 060b/06

ġ.+ ne 011a/07, 046a/01, 058b/11, 059b/01, 060a/02, 060a/10

ġ.+ nüġ 014a/11, 014b/03, 014b/09, 014b/13, 059a/05, 060a/10, 112b/10

ġ. 029a/06

ġ.+ ne 062a/01

ġ.+ nüġ 048b/10

ġ. 002b/09, 003a/05, 004a/14, 009a/13, 009b/01, 011a/11, 011b/01, 011b/03, 011b/06,

011b/14, 012a/02, 012a/05, 012a/12,

013a/07, 013a/10, 013a/14, 013b/06,

013b/09, 013b/10,

014a/05, 014a/07, 014a/13, 014b/01,

014b/04, 014b/06, 014b/12, 016a/04,

024a/05, 039b/09,

039b/11, 039b/12, 039b/15, 040b/05,

045a/10, 045a/14, 048b/01, 049b/15,

051a/07, 051a/15,

051b/11, 053b/10, 054b/04, 059a/01,

059a/11, 059b/14, 060a/15, 063a/14,

105a/14, 110b/14,

114b/05

ġ.+ ne 059a/10

ġ. +leri 062a/13

gebe : Hamile.

g. 074b/10, 075b/01

geç - : Geçmek.

g.- di 017a/02, 022a/15, 031a/11,

036a/01, 042a/13, 045a/01, 064b/13,

070b/07, 072b/14,

075a/10, 075a/12, 076b/06, 078b/13,
080a/09, 081a/10, 082b/15, 087a/13,
087b/14, 090a/14,
091b/11, 091b/15, 095b/03, 095b/04,
098b/06, 116a/09
aşağı g.- di 112a/06, 112a/10
g.- diler 101a/15, 119a/02
g.- düğinden 112a/10
g.- düğünüz 119a/02
g.- dükte 089a/12
g.- e 006a/01
g.- en 064a/10, 067a/10, 080a/11,
082a/08, 022a/12
g.- er 096a/05, 102b/01
g.- esiz 119a/02
g.- eydi 108b/08
g.- ince 063a/09, 099a/11
g.- medin 058a/11
g.- meklik.ile 123a/05
g.- melü-y-di 101a/14
g.- meyiser 052a/07
g.- miş 072b/11, 078b/07
kılıçdan g.- miş 042b/03
g.- mişdi 078a/08, 082b/10, 105a/11
g.- sün 092b/01
g.- turur 051a/01
g.- ür 043a/13
g.- ürdi 086a/07, 091b/05
g.- ür-eyin 072b/05
g.- düğün 044a/06
geçe : Gece.
g.+ liginde 101a/13
geçür - : Geçirmek.

g.- di 036a/11, 058a/12, 103b/07,
104a/07
kılıçdan g.- di 040a/02
g.- diler 024b/04
g.- evüz 055b/02
g.- mek 028a/04
gedik : Boşluk, aralık.
g. 056a/01
gel - : Gelmek.
g.- di 006a/03, 008b/03, 008b/04,
008b/06, 010a/07, 016a/13, 016a/15,
016b/11, 017a/04,
018a/04, 018b/09, 019a/10, 019a/13,
019a/14, 020b/12, 021a/13, 021b/13,
023b/11, 024b/03,
024b/08, 025b/14, 029a/07, 030b/15,
031a/09, 031a/11, 031b/15, 032a/07,
034b/05, 035a/09,
036a/15, 037a/06, 037a/10, 038a/02,
038a/09, 040a/06, 040a/14, 042a/07,
042b/01, 043a/11,
045b/12, 046a/03, 048a/02, 049b/06,
049b/13, 050a/14, 050b/02, 050b/05,
050b/08, 051a/07,
053a/12, 054a/03, 055a/12, 056a/02,
062b/05, 063a/10, 063b/01, 067b/11,
068a/12, 069b/02,
070b/12, 072a/02, 073b/01, 073b/15,
074b/10, 075a/11, 075b/14, 076a/02,
076a/09, 077a/07,
077b/02, 079b/07, 083b/15, 086b/06,
087a/05, 087b/03, 087b/04, 088b/15,
089b/07, 092a/08,

093b/01, 093b/04, 093b/07, 093b/14,
094b/04, 094b/15, 095a/08, 095a/10,
095a/14, 096a/15,
096b/03, 096b/09, 097a/01, 097b/12,
098a/14, 098b/07, 099a/11, 099b/04,
101a/06, 101b/08,
101b/09, 102b/06, 111b/03, 111b/16,
112a/12, 112b/03, 114a/12, 114b/04,
114b/08, 116b/14,
118a/14, 123a/11
ilerü g.- di 013b/11
karşu g.- di 098a/06
nidā g.- di 008b/13, 009a/01,
038b/11
şıġınu g.- di 094b/05, 094b/07
vaġıy g.- di 030b/08, 097a/04
g.- di muġāşıritdi 091b/04
g.- diler 021b/05, 059a/05, 060b/01,
073a/05, 073b/09, 076b/10, 079a/01,
083a/07, 088b/07,
097a/14, 097b/01, 100a/15, 100b/11,
101a/04, 101b/10, 111b/06, 112a/11
Īmāna g.- diler 121b/07
inşāfa g.- diler 050b/12
g.- diyse 002a/12, 009a/11, 091b/01
g.- düg.in 069a/02
g.- dügi 016a/06, 032a/02, 116a/06
g.- dügin 093b/03
g.- dügine 003a/08
g.- düginleyin 030b/11
g.- dükçe 032a/09, 094b/08
g.- düm 010b/13, 059a/02, 072a/14,
072b/03, 098a/03
şıġınu g.- düm 094a/12

uma g.- düm 094a/13
g.- düñ 072a/09
g.- e 005a/02, 065a/07, 069b/08,
070a/04, 100a/09, 117a/15
g.- eceg.in 071a/08
g.- eceg.ine 069b/08
g.- ecek 023a/04
g.- elüm 016a/04, 018a/14, 023b/14,
036b/02, 097b/02
g.- em 050a/04
g.- en 001b/09, 002a/07, 005b/05,
015a/09, 059a/04, 083b/10, 084a/12,
107a/10, 107a/15,
114b/07, 119b/15
Īmāna g.- en 026a/14
g.- enler 003a/12
g.- esin 084b/01, 107b/10
g.- esiz 094a/03
g.- evüz 107a/04
g.- eydi 029a/06
g.- ıcek 007b/06, 008b/02, 023b/13,
026a/11, 030b/10, 032b/15, 047b/10,
054b/12, 064a/09,
098b/15, 105b/10
g.- in 095b/14
g.- ince 015b/05, 027a/07, 093a/12,
112a/16
g.- iser 046b/08, 071b/01, 097a/08,
099b/15
g.- iserdür 052a/06
g.- medi 018b/01, 023a/05, 032b/11,
086b/09, 092b/03
ʿazāb g.- medi 037a/01
g.- mesin 023a/06

hoş g.- meye 106a/08
g.- mez 057b/09, 097a/13
g.- mezden 021a/14
râst g.- mezse 096a/03
g.- mişdür 004a/11, 005b/09,
007a/08, 007b/13, 008b/10, 009a/12,
011a/15, 012a/05, 013a/06,
014a/05, 015b/05, 018b/07, 019a/11,
024b/01, 025a/09, 029b/14, 036a/06,
052b/06, 053a/08,
053b/09, 067a/11, 069a/08, 069b/09,
080a/11, 085a/06
tuĥfetü'l-mülükde g.- mişdür
003b/03, 004a/02, 006a/07
g.- se 033a/06, 102a/01
g.- seydi 027a/07, 027a/08
g.- sün 007a/03, 021a/09
g.- sünler 106a/10
g.- üñ 009a/03
g.- üp 005a/03, 006a/11, 036a/02,
037a/06, 037b/10, 037b/11, 040a/04,
040a/05, 040a/06,
055a/06, 059a/08, 059b/01, 060a/01,
079b/08, 097b/03, 098b/12, 102b/10,
121a/04
karşu g.- üp 088a/03
uya g.- üp 096a/12
g.- üp zâhirolduĥın 070a/09
g.- ür 012b/03, 012b/04, 030b/11,
033b/06, 048b/11, 050a/04, 052b/08,
065a/11, 065a/12,
089a/04, 120b/04
'azâb g.- ür 036b/15
îcâda g.- ür 066a/05

lâzım g.- ür 067b/02
g.- ürdi 021b/12, 023a/13, 029a/05,
033a/14, 033b/01, 034a/05, 043a/09
g.- ürün 050a/02
g.- ürken 093a/08
g.- ürler 012b/09
g.- ürlerdî 031b/08
g.- ürse 101b/13, 102b/05
râst g.- ürse 096a/03
g.- ürsin 049b/14, 052b/08
g. 007a/10, 021a/10, 040b/07,
054a/06, 055b/01, 069a/13, 107a/07
g.- ecek 023a/04, 110b/04
g.+ ecegin 046b/04
g. -en 002a/01
g.- etoldı 020a/08

helâl : <Ar. Haram olmayan şey.
ĥ. 014a/10, 015b/03, 073b/05
ĥ.+ den 009b/11
ĥ.+ dür 074a/08
ĥ. gördiler 090b/06
ĥ.+ i 014a/09, 071a/06
ĥ. kıldı 015b/14

gemi : Büyük yüzer taşıt.
g. 037a/03, 037a/04, 037a/09,
037a/11, 037a/12
g.+ den 019a/03, 098b/08
g.+ nüñ 098b/12
g.+ si 019b/02
g.+ sin 053a/09
g.+ sinde 019a/01
g.+ sinüñ 037a/10

g.+ ye 037a/03, 037a/05, 037a/10,
037a/11, 053a/10, 079b/13, 096b/14
g.+ yi 037a/06, 037a/04
g.+ yle 101a/14, 103a/06, 104a/02
gercek : Gerçek.
g. 094b/06
gerçek : Gerçek.
g. 021a/06, 118a/01
g.+ siz 007b/11, 121b/11
g.+ süz 061a/03
gerden -keş: <Far. İnatçı.
g.-keş kâfirler 109a/13
gerek : Gerek.
g. 005b/14, 007a/10, 009b/07,
032b/12, 033b/07, 050b/11, 052a/01,
058a/10, 065a/13,
067a/09, 067a/13, 067b/07, 075b/06,
076a/06, 081a/03, 081a/04, 096a/10,
099b/10, 102a/01,
102a/02, 107b/15, 109b/08, 109b/09,
110b/13, 114a/11, 114a/12, 116a/03,
120a/01, 121b/11,
122b/03, 123a/01, 123a/06, 123b/10,
123b/11
g. 'âcızolan 067b/06
g.+ di 087a/15
g.+ dür 003a/11, 005b/15, 006a/01,
007b/02, 011b/15, 052a/01, 052a/06,
063b/06, 073a/10,
109b/06, 117b/11, 118b/15, 120b/11
g.+ i 095b/05
g.+ se 088b/09, 117b/14
g.+ sin 054a/09, 071b/14, 071b/15
g.+ siz 109a/04, 109b/07, 121a/14

gerek - : Gerekmek.
g.- di 007b/10
g.- mez 032b/12, 034a/08
g.- se 011b/04, 011b/05, 012b/09,
013b/02, 018b/15
g. 061b/07, 061b/08
g. +di 123b/11
gerekli : Gerekli.
g. 003b/12, 005b/08, 053a/11
geşt ü güzār : <Far. Gezip tozma.
g. 082b/06
getür - : Getirmek.
g. 006a/02, 032b/12
g.- di 008a/05, 039b/08, 039b/14,
055a/15, 055b/05, 056a/12, 063a/06,
065b/06, 076b/11,
086b/03, 093b/09, 101b/11, 106b/14,
107b/12, 112b/01, 114b/14
delîl g.- di 105a/02
selâm g.- di 051a/07
yerine g.- di 026a/08
g.- diler 006a/13, 006b/14, 026a/15,
034b/08, 034b/09, 043a/03, 072b/13,
077a/10, 078b/02,
093a/13, 096b/04, 103a/15, 105b/01,
108a/03, 108a/15
i'tikād g.- diler 088b/07
g.- dügi 106b/14
g.- dügümüze 035b/14
g.- düm 029b/12, 046a/15, 107a/02
îmān g.- düj 039b/05
g.- e 071b/04
g.- ebilür 059b/01
g.- eler 097a/13

g.- elüm 072b/09, 074b/05
g.- em 106b/13
vesi'a'ṭ-ṭāka g.- em 002a/12
g.- en 039b/02, 113b/13, 120a/02,
120a/03
g.- esi 035b/13
g.- evüz 044b/03
g.- megi 004a/13
şirk g.- mek 047b/15
g.- mekden 118a/10
şirk g.- mekdür 047a/09
g.- meyesin 027b/10
g.- mezler 059a/15
İmān g.- mişdi 023b/12
g.- mişdür 004b/01, 005b/07,
006b/13, 007b/03, 016b/09, 017a/10,
017a/11, 027a/02, 051a/03,
109a/06, 122a/15
g.- mişlerdür 119b/07
g.- ülür 014b/09
g.- üp 039a/04, 049a/06, 080a/02,
096b/06, 114b/04
g.- ür 059b/08, 104b/03
od g.- ürlor 003b/02
getür : Getürmek.
g. 021a/10
g.+ dügümüz 062a/05
g.+dügümüze 078a/04
gey - : Giymek.
g.- di 014b/02
g.- dükleri 033b/04
g.- eler 052a/08
g.- en 017b/04
g.- erdi 017b/07

g.- mek 014b/02
g.- ürdi 023a/10
geydür -: Giydirmek.
g.- eyin 054a/06
geyecek : Giyecek; elbise.
g. 017b/06
geyesi : Giysi.
g. 017b/03
gez - : Gezmek.
g.- dürürken 053b/13
g.- erin 053b/07
g.- erken 007b/03, 049b/05
gibi : Gibi.
g. 003b/02, 019a/07, 021a/08,
021a/15, 021b/06, 024b/04, 030b/11,
034b/13, 037a/01,
037b/02, 039a/03, 044a/04, 044a/14,
046b/11, 050a/08, 050a/09, 051b/03,
053b/14, 055a/04,
060b/14, 063b/07, 063b/15, 064a/02,
066a/13, 066b/09, 067a/08, 068b/09,
070b/02, 072a/04,
073b/05, 074a/06, 075a/03, 075a/05,
075b/03, 075b/04, 075b/11, 075b/12,
077a/03, 082b/05,
085b/07, 088b/05, 088b/08, 091a/06,
091a/14, 095b/05, 095b/08, 098b/04,
098b/14, 099b/06,
100b/05, 107a/08, 108a/10, 110b/04,
111b/01, 111b/09, 114b/01, 115b/10,
116a/05, 116a/06,
116a/07, 116a/08, 119b/12, 120b/08,
120b/09, 120b/13, 120b/14, 120b/15,
120b/16, 121a/01,

121a/02, 121a/03, 121a/04, 121a/05,
121a/09, 122a/02

g.+ dendür 117b/01

g.+ dür 075b/10, 106a/04, 106b/04

gice : Gece.

g. 011b/07, 011b/09, 034a/15,
035a/08, 037b/10, 055a/01, 055a/03,
072a/01, 072a/10,

073b/15, 091a/06, 092a/05, 093b/06,
103b/04, 104b/01, 106b/14, 112a/05,
112b/05

g.+ de 027a/08, 062a/14

g.+ lerede 072a/01

g.+ liginde 101a/12

g.+ si 023a/07, 073a/10

g.+ siydi 023a/08

giçe : Gece.

g. 035a/10, 073b/01

gid - : Gitmek.

g.- e 009b/08, 037a/03

g.- elüm 096a/01

g.- er 023a/06, 037a/03

g.- erdi 034a/15, 076a/11

g.- erken 006a/13, 087a/08, 115a/01

g.- er-mekdi 006a/07

g.- ersin 049b/14

g.- ersiz 109b/11

g.- eyin 054a/09

g.- üp 038a/05, 073b/11, 088b/13

gider - : Gidermek.

g.- ici 005b/08

g.- üñ 108b/12

hikâyet: <Ar. Kıssa, hikâye.

h. 004b/14, 010a/03, 016a/03,
029b/12, 032b/15, 048b/10, 049b/03,
049b/04, 050a/11,

050b/13, 050b/14, 069a/05, 105a/13,
110b/05, 119b/07

h.-i behcde 056a/05

h.-i düerde 050a/13, 051b/06,
052b/06, 053a/08

h.+ de 005b/09, 007b/12

h.+ den 050b/15, 053a/07

h.+ i 033b/07, 110b/03

h.+ in 024b/13, 030b/02, 033b/07,
035b/11

h.+ inden 048b/04

h.+ ine 028b/06, 050b/15, 071b/08

h.+ leri 028b/07

h.+ leriyle 048b/09

h.+ i 051a/02

h.+ ine 070b/06

h. 070b/05

hikmet : <Ar. Bilgelik.

h. 034a/05, 037a/05, 038b/10

h.+ i 123a/07

h.+ in 012a/11, 035b/12

h.+ ini 076a/13

h. 076a/13

hîle : <Ar. Düzenbazlık, mekr.

h. 071b/13

h.+ m 072a/10

h.+ si 070b/04

h.+ ye 071b/15

h.- y-le 111a/14

ğınā : <Ar. Yeterli oluş; usanç.

ğ. 055b/02

gine : Yine.
g. 049b/12, 050b/08, 073b/09

gir - : Girmek.
g.- di 008a/06, 011a/04, 022a/06,
035a/09, 036b/13, 049b/10, 052a/12,
053a/10, 055a/07,
072b/14, 076a/09, 077a/07, 086b/12,
089a/01, 103a/07, 103b/05, 104a/03,
108b/05, 109b/14,
115a/14
g.- di ğusül itdi 078b/08
g.- di mütecessid olup 077a/02
g.- diler 031a/07, 031a/08, 044b/15,
089a/14
g.- düğümçün 072b/01
g.- dügi 089a/05
g.- düğüm 086a/04
g.- düklerinden 044b/12
g.- düñ 072b/09
g.- en 003a/05, 003a/06, 072a/05,
109b/09
g.- eni 072a/13, 084b/01
g.- enler 088a/05
g.- esiz 086a/05
g.- icked 108a/03
g.- ince 054a/03
g.- medi 089a/03, 109b/09
g.- mediler 088b/12
g.- me-düm 072a/04
g.- mek 024a/14
g.- meye 057b/01, 102a/13
g.- meyeler 081b/08
g.- meyenler 088b/12
g.- mez.din 070b/06

g.- mezden 038a/06
g.- miş 003b/04, 078b/11, 104a/13
g.- mişin 055b/13
g.- mişlerdi 044b/11
g.- se 037a/12
g.- seler 034b/13
g.- sün 083a/12
g.- üp 011a/08, 035a/04, 038a/01,
039a/01, 046a/09, 051b/13, 060b/01,
097b/10, 104a/02
g.- ür 012b/07
g.- ürdi 033a/15
g.- ürün 088b/08
g.- üyorur 101a/08
g. 052a/11, 055a/06, 055a/07

girçek : Gerçek. (krş. gerçek.)
g. 110b/11, 114b/04
g.+ dür 115b/08

girece : Kadın.
g.+ si 008a/06
g.+ şüz 008a/14

girü : Geri.
g. 002b/05, 003a/12, 004a/06,
006a/05, 006a/13, 007b/02, 007b/08,
009a/01, 011a/03,
011a/04, 013a/02, 013a/03, 013a/14,
014a/05, 014a/07, 014a/10, 014a/11,
015b/10, 016a/03,
016b/10, 017b/14, 018a/14, 020b/14,
027a/04, 027b/02, 030b/07, 030b/08,
031a/13, 032b/06,
032b/10, 033a/02, 033a/13, 034b/13,
035a/10, 036a/06, 036b/02, 037b/07,
040b/14, 041a/03,

041b/06, 042a/04, 043b/14, 052b/14,
053b/11, 055a/05, 055a/09, 056a/03,
056a/04, 059a/04,
059a/06, 059b/14, 060a/06, 066a/06,
066b/14, 067a/05, 068a/01, 068b/01,
071a/01, 072b/01,
073a/13, 073b/09, 075a/04, 075b/11,
075b/12, 075b/14, 076a/11, 077a/02,
077a/06, 077a/08,
080b/06, 082b/02, 082b/12, 083a/03,
084b/13, 085a/06, 086a/04, 086b/07,
089a/01, 089a/03,
089b/08, 090b/09, 090b/10, 091b/12,
092a/01, 092a/06, 092a/07, 092a/08,
092b/04, 095a/07,
095a/13, 095b/03, 096b/11, 097b/01,
097b/02, 097b/13, 097b/15, 098b/14,
099a/02, 099a/11,
100a/15, 100b/04, 100b/06, 100b/11,
100b/12, 101a/02, 101a/12, 101b/04,
101b/06, 101b/10,
102b/04, 103a/08, 104a/01, 104a/03,
105b/05, 106b/07, 109a/09, 109a/15,
110a/15, 112b/08,
114b/09, 115b/14, 116a/07, 116a/09,
116a/12, 116a/16, 117b/06, 121b/08,
122a/01
şimden g. 060b/08
g. red 061b/03
g. 061b/02
hısāb : <Ar. Hesap.
h. bağıladı 017b/15
h.+ ın 052a/01
h.+ suz 047b/06

hişār : <Ar. Kale.
h.+ ı 034b/10, 035a/01
h.+ ın 034b/05
git - : Gitmek.
g.- di 030b/12, 032b/13, 036a/05,
049b/13, 052b/06, 056a/04, 058a/10,
062b/06, 073a/11,
076b/02, 091b/03, 098b/07, 103b/05
isteyü g.- di : istemekte, aramakta
devam etmek. 098b/03
g.- diler 003a/12, 059a/04, 059a/12,
059b/13
g.- me 024b/11
g.- medi 062b/05
g.- mekligi 015a/06
g.- meye 009b/08
koyup g.- meye 009b/14
g.- meyüpdurur 050b/10
g.- miş 010b/11, 107a/07
g.- se 052a/01
g.- seņ 013a/07
g.- sün 058b/15
g. 030b/09
g.- eyorurdu 040a/13
g. -di 082a/14
isteyü g. 096b/14
ğıybet : <Ar. Dedikodu yapma.
ğ. iden 047a/03
ğ. iden 047a/01
gizle - : Gizlemek.
g.- mek 023a/06
g.- meye 010a/01
g.- mişler 023a/03
g.- yüp 023a/04

gizlen -: Gizlenmek.

g.- di 039a/01

göbek : Karnın ortasında kalan çukurluk.

g.+ in 023a/08

hod : <Far. Kendi, bizzat.

h. 014b/09, 022a/10, 067b/06,

109b/11, 119b/05, 122a/12, 123a/14

gög : Gök. (krş. gök)

g.+ e 016a/12, 018a/09, 018a/10,

018a/15, 040a/10, 040b/14, 041b/09,

042b/01, 073a/11,

106b/08, 109b/01, 109b/04, 109b/05,

122a/01

peygambar'aleyhi's-selām g.+ e

109b/02

g.+ i 106a/01, 108b/04

gögercin : Güvercin.

g. oynatmağ 024a/13

gök : Gök. (krş. gög)

g. 011a/13, 092b/13, 116b/09

g.+ de 010a/14, 017b/12, 080b/15,

084b/09, 091a/14, 114b/11

g.+ dedür 017a/06, 119a/13

g.+ den 002a/09, 010b/02, 055b/05,

057a/07, 057a/08, 068b/03, 072a/10,

084b/10, 088b/04,

091a/11, 095a/02, 121a/04, 121b/08,

121b/10, 121b/11, 122b/05

g.+ dür 017a/06

g.+ e 010a/13, 030b/12, 084b/13

g.+ e ref'oldı 079a/12

g.+ i 084b/06

g.+ ler 108b/07

g.+ lere 017b/13

g.+ leri 060a/06

g.+ lerümde 113b/12

g.+ lerünj 059b/08

g.+ ün 010b/08

gökcek : Güzel, hoş.

g. 003b/13, 006b/11, 093a/03

gölge : Gölge, yarı aydınlık yer.

g. 038a/03, 121a/04

g.+ li 037b/08

g. oldı 037b/09

g.+ siyle 011b/02

g. +çek 051b/12

gölgelendür -: Gölgelendirmek.

g.- e 011b/02

göm - : Gömmek.

g.- miş 042b/06

g.- üldi 106b/07

g.- eçodılar 020b/08

gömül -: Gömülmek.

g.- di 030a/10

gönder -: Göndermek, iletmek.

g.- di 081a/01, 087a/04, 092b/07,

093a/08, 093a/10, 093a/11, 093a/14,

095b/05, 097a/14,

098b/15, 099a/06, 100a/13, 100a/14,

100b/12, 102a/08, 102b/02, 102b/06,

103a/10

beytü'l-muğaddes g.- di 036a/09

g.- diler 088b/15, 101b/02, 102a/15

g.- düm 095a/03, 102b/03

g.- elüm 094b/12

g.- esin 097a/12

g.- miş 095a/13

g.- ür 104b/06

g. 099a/07

gönül - : Yönelmek.

g.- di 109b/10

g.- düğün 098a/13

g.- megi 014b/13

ğazāya g.- megi 014b/06

gönlek : Gömlek.

g. 014b/02

gönül : Gönül; kalp.

g.+ i 013a/01

g.+ in 004a/09

g.+ inden 031a/10

g.+ ümüz 013a/01

g.+ üni 008a/10

g.+ üñüz 012b/15

g.+ i 047a/07

g.+ ümde 083b/02

mecmū'-ı g.+ üñle 064a/07

g. 062a/03

gönül - : Yönelmek. (krş. gönül-)

g.- di 063a/03

gör - : Görmek.

g. 054a/01

g.- di 005b/10, 011a/01, 013b/11,

017b/13, 017b/14, 022a/14, 032b/14,

035b/01, 037a/03,

037b/13, 040b/12, 042a/10, 042b/02,

049a/09, 049a/14, 049a/15, 049b/05,

051a/08, 051b/08,

052a/13, 052b/05, 053b/13, 055a/08,

055a/12, 055b/10, 069a/10, 076a/08,

080b/01, 080b/04,

087b/01, 088b/15, 091a/01, 091b/12,

093b/04, 095a/08, 095b/08, 099b/03,

101b/11, 102a/11,

104a/07, 108b/01, 109a/05, 109a/08,

114b/08, 114b/10, 114b/14

be-ğāyet hoş g.- di 092b/10

g.- diler 018a/02, 030b/11, 045a/05,

088b/11, 096b/04, 097b/01, 103b/10,

112b/06

helāl g.- diler 090b/06

şüm g.- diler 103b/08

g.- dügi 042a/15, 053b/13

g.- düğünde 025a/13

g.- dükleri 039a/03

g.- düm 006b/05, 010a/04, 010a/13,

010b/11, 011a/02, 013b/03, 014a/11,

014a/14, 014b/01,

028a/10, 049b/07, 049b/08, 050b/14,

051a/15, 052b/11, 052b/13, 053a/01,

053a/04, 053b/15,

055b/12, 110a/06

g.- düñ 051a/11, 055b/12

g.- e 013a/04, 030b/03, 035b/12,

035b/13, 063b/05

g.- eler 012b/15, 079a/04

g.- elüm 065a/10

g.- en 053b/11, 054a/01

g.- enler 006b/06

zulm g.- eñ 003a/01

g.- esin 005a/02, 052a/11, 108a/01

g.- eydün 047a/02, 048a/04, 048a/05,

048a/07

g.- eydünüz 047b/11

g.- eyin 032a/10, 035b/11, 115a/03

g.- ıcek 006a/10, 006a/12, 021b/10,
022a/05, 032a/03, 035a/11, 035b/02,
039a/07, 041b/15,
049a/13, 055b/09, 074a/05, 077a/09,
079b/06, 083a/15, 086a/07, 088b/10,
091a/03, 108a/05,
108a/13, 112a/16
g.- indi 090a/15, 091a/06, 098b/14
g.- ineni 084b/06
g.- inmek 075b/12
g.- inmeyezi 084b/06
g.- medi 080b/03
g.- medügün 011a/01
g.- medüm 054a/01
g.- medühüz 114a/06
g.- mege 049b/12
g.- mek 075a/02
g.- mekde 123b/07
menfa'at g.- mesün 051a/15
g.- meye 047a/07, 047a/08
g.- meyince 039b/10
g.- mez 031a/05, 051a/11
lâyık g.- mezsın 108b/07
g.- miş 043b/05, 074a/05
g.- mişdi 032a/08
g.- se 035a/11, 051a/10
g.- sem 053b/12
g.- seydüh 047a/01
g.- sün 010a/02
g.- turdum 055b/12
g.- ünen 052a/11
g.- üñ 068b/14, 085b/05
g.- üp 005b/13, 008a/07, 055a/02,
098b/12, 099b/07, 110a/06, 110a/10

g.- ür 012a/07, 044a/10
fâl g.- ürdi 015a/06
g.- ürem 072a/10
g.- ürün 048a/03, 055b/13
g.- ürlerdı 035b/08
g.- ürsen 030b/09
g.- ürsin 052a/02
g.- ürsiz 052b/04
g.- ürven 051a/12
g. 037a/05, 039a/02, 040b/09,
042a/08, 068b/07
g.- mez 061b/04
görk : Güzel.
g.+ lü 083b/02, 110a/06
g.+ ülü 110a/07
görlü : Güzellik sahibi.
g. 014b/10, 014b/14, 014b/15,
052b/13, 058a/03
g.+ dür 058a/02
görün -: Görünmek.
g.- di 055b/07
hoş : <Far. Güzel, iyi.
h. 109b/15
göster -: Göstermek.
g.- di 064a/13, 068a/13
g.- dügi 085b/05
g.- dügin 077a/09
g.- dükleri 086a/02, 115b/04
g.- esiz 083b/08
g.- evüz 084a/15
g.- mek 024a/15
yol g.- üp 123a/01
götür - : Götürmek.

g.- di 024b/12, 025b/15, 037a/04,
037a/06, 097b/07

el g.- di 020a/08

g.- diler 007b/05, 095a/15

g.- dükleri 092a/06

g.- düler 095b/01

g.- mediler 099b/05

g.- üp 034a/14

g.- ürdi 033b/06

götürül -: Götürülmek.

g.- mesün 121b/01

gövde : Gövde, vücut.

g. 020b/04

g.+ mize 013a/02

g.+ nüzden 047b/12

g.+ sine 015b/08

göyün -: Yanmak.

g.- mesün 055a/11

göyündür -: Yakmak, kavurmak.

g.- ür 057a/12, 057a/13

göz : Göz.

g. 047a/07, 048b/07, 109b/14,
114b/08

g.+ i 030a/09, 093b/02, 114b/08,

114b/09

g.+ in 093a/11

g.+ ini 087b/15

g.+ inüj 033b/06

g.+ leri 021a/07

g.+ lerinden 033a/09

g.+ lü 040b/06, 114a/15

g.+ lü eylemek 120b/08

g.+ lü kılurlar 046b/10

g.+ siz 114a/15

g.+ süz 047a/07, 120b/08, 123b/07

g.+ süzleri 040b/06, 046b/10

g.+ üm 072a/15, 072b/01

g.+ ünden 064b/01

g.+ üni 107a/04

g.+ üñi 046b/13

g. 061b/04

g.+süz 072a/11

gözet - : İzlemek.

g.- di 022a/03, 030b/10

g.- gil 008a/11

gözle - : Gözlemek.

g.- rdi 051b/07

gözyaşı: Gözyaşı.

g.+ ndan 033b/05

hüb : <Ar. Hoş, güzel.

h. 033b/03

güc : Kuvvet; erk.

g.+ i 003a/14, 071b/12

g.+ i yetdüginçe 009a/11

g.+ ile 059b/05

sürenüñ g.+ iyet-dükçe 062a/02

güç : Kuvvet; erk.

g. 003b/01

g.+ li 009a/11

g.+ ümüz 063b/04

g.+ üñüz 013b/07

hüccet : <Ar. Kanıt.

h. 062a/07, 075a/08, 077a/09

h.+ le 110a/11, 110a/13

h.+ lerin 077a/10

h.+ süz 109b/11

h.+ üm 077a/09, 108a/01

gücen -: Kırılmak, gönül koymak.

g.- diler 032a/14
ḥudūd :<Ar. Sınır.
ḥ. 028a/13
ḥ.+ ın 017b/13
ḥudūs : <Ar. Ortaya çıkma, belirme.
delīl-i ḥ. 065b/07
emārāt-ı ḥ.+ dandur 067b/04
ḥ.+ dur 065b/10
delīl-i ḥ.+ dur 067a/14
emārāt-ı ḥ.+ dur 066b/08
ḥ.+ ı 066a/15
güher : <Far. Cevher.
g. 021a/07
ḥükemā : <Ar. Bilgeler.
ḥ. 003b/12, 016b/13
ḥüküm : <Ar. Karar, hüküm.
ḥ. 016a/03, 073b/07, 117b/07,
119b/15, 123a/08, 123a/09
ḥ. eyledi 058a/14
ḥ.+ i 116b/02
ḥ. idecek 035a/02
ḥ. ider 061b/02
ḥ. idiser 121b/09
ḥ.+ in 087b/03
ḥ.+ indeydi 105a/06
ḥ. itdi 034b/02, 082b/04, 087a/14,
097b/10
ḥ. itdiler 018a/07
ḥ. itdügi 122a/07
ḥ. itmegiçün 033a/02
ḥ. itmeyiser 122a/08
ḥ. itsün 018a/05
ḥ.+ iyle 120a/01, 120a/02, 120a/03
ḥ.+ üm 119b/11

ḥ.+ üñ 119b/14
ḥ.+ in 061b/02
ḥüküm it -: Hükmetmek, karar vermek.
ve ḥ.- di 086a/01
ḥ. 116b/01, 116b/02, 118a/08,
119b/12, 120a/02, 120a/03
ḥ.+ de 035a/03
ya'nı ḥ.- getürdi 075a/15
ḥ.+ ünden 031a/13
ḥ.+ üne 035a/02
gül - : Gülmek.
g.- di 051a/08, 075b/02
g.- düğiçün 019b/12
g.- düñ 051a/09
g.- e 009b/12
g.- er 051a/10
g.- ersiz 047b/07
g.+ i 063a/06
ḥulül : <Ar. Bir menzile inme, konma.
ḥ. 089b/07
ḥ. itdi mütecessid olup 075a/01
ḥ. itdi 084b/11
ḥ. itmezden 089b/06
ḥulül it -: Girmek, nüfuz etmek.
meryeme ḥ.- di 075b/11, 080b/15
gümiş :Kolay işlenebilen değerli bir maden.
g. 014a/14, 034b/02, 034b/08,
094b/11
g.+ den 055b/14, 059a/07, 112a/13
g.+ dendi 014a/12
g.+ le 034b/11
g.+ lerin 036a/03
gümişle -: Gümüşle kaplamak.
g.- mek 014a/15

gümrah: <Far. Yoldan çıkmış.

g.+ lıkda 077b/11

gümüş : Kolay işlenebilen değerli bir maden.

g.+ in 087b/02

gün : Gün.

g. 001b/07, 003a/13, 003b/03,
004b/02, 006a/08, 007a/09, 007b/03,
008a/05, 008a/06,
011a/06, 011b/07, 011b/11, 012a/13,
013b/06, 013b/10, 018b/08, 020b/02,
021b/02, 021b/03,
021b/11, 022a/15, 028a/11, 030b/09,
030b/10, 031a/10, 032a/04, 032b/04,
033a/02, 033a/03,
033a/04, 034a/06, 035b/01, 036b/15,
038b/07, 040a/13, 042a/06, 043b/04,
044a/02, 044a/10,
046a/04, 046a/06, 048b/10, 049a/09,
049b/05, 050a/02, 051a/03, 051b/06,
052b/04, 052b/07,
054b/13, 056a/11, 058a/03, 058b/09,
059b/10, 060a/15, 062b/04, 063a/03,
069a/09, 070b/01,
073a/13, 073b/08, 074a/02, 074a/03,
074a/11, 074b/06, 075a/10, 076b/09,
079a/11, 082b/14,
083a/03, 084b/13, 088b/07, 090a/15,
091a/06, 091a/14, 101a/10, 102a/10,
103b/04, 105b/04,
106b/07, 109b/05, 112a/11
beyte'l-muḳaddisden g. 074a/01

g.+ de 014b/10, 014b/12, 015b/05,
019b/04, 037a/01, 051b/08, 073a/11,
097b/01, 116b/04

g.+ di 037b/05, 037b/06

g.+ dür 014b/07, 066b/12

g.+ e 014b/06, 064a/05, 064b/05,
116b/06

g. hücūmidiler 079b/03

g.+ i 007a/02, 012a/02, 014b/04,
014b/05, 014b/07, 014b/13, 014b/15,
015a/01, 015a/03,

019b/03, 027b/14, 027b/15, 030b/10,

032b/05, 032b/06, 033a/06, 044a/01,
073a/12, 078a/13,

078b/07, 078b/08, 079a/01, 079a/05,

104b/11, 105a/11, 116b/03, 116b/12

g.+ i ḥapsitdiler 079a/04

g.+ i.ne 066b/14

g.+ in 098a/14, 116b/04

g.+ inde 002b/11, 002b/12, 011b/02,
012a/13, 014b/09, 015a/05, 019b/03,
028a/01, 045a/05,

047b/02, 078b/15, 079a/05

g.+ ine 012a/01, 013b/04, 073a/13,
116b/06, 116b/08, 116b/11

g.+ ine ta'zīmidesiz 073a/11

g.+ inüḡ 014b/15

g.+ iydi 046a/05

g.+ lerede 004b/02, 007a/08, 073a/13,
073b/08, 074b/06, 076b/09, 105b/09

g.+ lerden 001b/07

g.+ lerindeki 092b/12

g.+ lerinüḡ 014b/11

g. mütevellidoldı 078a/13

g.+ ünde 046b/15
g.+ üñ 062b/03, 066b/13, 075b/11,
116b/09

g.- di 037b/04, 037b/05

günāh : <Ar. Yapılması dīnen yasak olan amel.

g. 005b/08, 005b/10, 046b/05,
048b/05

g.+ ı 062b/03

g.+ için 006a/14

g.+ ın 005b/13

g.+ ından 006a/01

g. itmeyüp 039a/13

g.+ kār 070a/10, 072b/01

g.+ lar.ından 019a/06

g.+ lara 001b/04

g.+ lardan 047a/08, 072b/04

g.+ ları 064a/02

g.+ larından zıkrıtdı 063b/14

g.+ laruma kefāretola 072b/11

g.+ lu 005b/13, 008b/10, 012a/13

g.+ suz 019a/07

g.+ um 072b/02

g.+ uñı 046b/12

g.+ dan 107a/12

g.+ lu 107b/07

g.+ sız 107a/08

g.+ um 107a/11

g.+ uñ 107a/11

gündüz: Gündüz.

g. 034a/14, 034b/13, 035a/08

güneş : Güneş.

g. 016b/07, 074a/02, 075b/10,
077a/03, 109a/14, 109a/16

g.+ den 066a/15, 075b/10, 077a/03

g.+ e 004b/07, 016b/08, 109a/14,

111b/08

g.+ i 030a/02

g.+ üñ 037b/15, 044a/10, 075b/09

günlücek: günlük.

g. 041a/11

günlük : O günkü; o günle ilgili.

g. 026a/13

gūr : <Far. Mezar, kabir.

g. 005a/09, 012a/07, 050b/04

g.+ lar 055b/13

gürci : Gürcü.

g. 068b/08

hūrī : <Ar. Cennet kızı.

h. 010b/01, 010b/09, 012a/10,

012a/11

hurmāyistān : <Far. Hurma bahçesi.

h.+ a 051a/04

hürmet : <Ar. Şeref, haysiyet.

h. 005b/01

gūş : <Far. Kulak.

g. 019b/15

g.+ dan 019b/15

ġusl : <Ar. Boy abdesti.

ġ. itmek 023b/10

hūsn : <Ar. İyi, güzel.

h. 030a/07, 053b/11

h.-i tedbīrle 090b/08

h.+ le 036a/01

h.+ inde 030a/08

ġuşsa : <Ar. Keder.

ğ. 051b/05, 056a/09, 087a/08,
095a/05
ğ.+ ya 101b/11
ğ. yazsañ 038a/04
ğuşşalan -: Kederlenmek.
ğ.- ursın 038a/03
ğusül it -: Boy abdesti almak.
girdi ğ.- di 078b/08
ğuşümet : <Ar. Düşmanlık, hasımlık.
ğ. 050a/15
ğuşüşen : <Ar. Ayrıca, bundan başka.
ğ. 117a/06
ğüyegü : Güvey, damat.
g. 092b/10, 095b/06
ğüz : Güz mevsimi.
g. 083b/14
ğüzel : Hoş.
g. 021a/08, 024b/02, 025a/14,
049a/05
ğüzür : <Ar. İç rahatlığı.
ğ.-ı kalbile 069a/14, 069a/15
ğ.+ ıla 069a/13
ğabarān : <Ar Haber vermek.
ğ. itdi 110a/04
ğaber : <Ar. Naklolunan bilgi.
ğ. 004a/04, 040b/04, 052a/05,
053b/14, 087a/05, 087b/03, 093a/11,
093a/13, 093b/03,
101a/07
ğ.+ de 053a/08, 053b/09
ğ.+ dür 052a/05
ğ.+ i 003b/05, 021b/04, 039a/08,
054a/02, 098a/12, 099b/07, 100a/10,
100b/15, 107b/12

ğ.+ in 086b/04, 087a/04, 103a/09
azğunluğın ğ.+ invir-di 089a/02
ğ. itdi 083a/07, 104a/07
ğ. itdiler 003b/04, 110a/03
ğ. oldı 092b/04, 093b/15, 096a/09,
114b/08
ğ. olundı 092a/04
ğ. vermek 115b/10
ğ. vir 060b/04
ğ. virdi 117b/04, 119a/09, 122b/09
ğ. virdiler 059a/12, 112a/11, 115b/11
ğ. vire 117b/03
ğ. vireler 115b/09
ğ. virenler 115b/06
ğ. vireyin 006b/16
ğ. virmeklikde 122b/11
ğ. virmişdür 121b/12
ğ. virün 011a/07
ğ. virüp 112a/10
ğ. virürdi 122b/10
ğaberdār : <Ar. + Far. Haberli olan.
ğ. 122b/11
ğabiş : <Ar. Kötü huylu.
ğ. 072a/07
ğ.+ lerün 008b/08
ğaç -3-
ğ.+ a 074a/12, 079a/08
ğ.+ a 'izzet ideler 074a/04
ğadiş : Hz. Muhammed'in gelişen olaylar
ve konular üzerinde müminleri aydınlatmak,
Kur'an'ın bazı ayetlerini açıklamak için
söylediği sözler.
h.+ iyle 002a/06

hafta : <Far. Hafta; yedi günlük zaman dilimi.

h. 014b/11

hakān : Hanlar hanı; padişah.

h.+ la 091b/07

hakīr : <Ar. Hor görülen, aşağılık.

h. 004a/12

hāl : <Ar. Durum, vaziyet.

h. 039a/07, 052b/05

h. buldı 041b/13

h.+ de 007b/09, 041b/15

h.+ den 065b/06

h.+ i 051a/05, 055b/09

h.+ in 105b/10

h.+ lerinden 109a/09

h.+ üñ 108a/09

halāş : <Ar. Kurtuluş.

h. virmekiçün 084b/10

halāş ol - : Kurtulmak.

marazdan h.- mayup 080b/10

halāyık : <Ar. Kadın köle; cariye.

h. 018b/05, 116b/01

mecmū'-ı h. 017b/07, 033b/03,

112a/07, 112b/09, 113b/10, 114b/14,

123a/03

halel : <Ar. Bozulma, yıkım.

h. 064a/04, 076a/14

h. kılmaya 084b/03

hālī : <Ar. Boş.

h. 064b/02, 064b/03, 065b/15,

067a/15, 112b/13, 118b/03

h. ola 112b/15

halīfe : <Ar. Birinden sonra yüksek bir makama geçen kimse; halef.

h. 007a/05, 007a/07, 007b/05,
007b/06, 007b/07, 007b/08, 016b/11,
018a/03, 020a/15,

029b/15, 030a/06, 030b/14, 034a/13,
056a/06, 056a/08, 056b/02, 056b/05,
058a/09, 100b/08,

105a/15, 105b/01

h. dikem 056a/08

h.+ lerine 104b/07

h. oldı 100a/04

h.+ ydi 006b/13

h.+ ye 007b/06, 105b/01

h.- tullāh 007b/10

hālīk : <Ar. Yaratıcı.

h.-i nürdür 065a/02

h.-i zulmetdür 065a/02, 065a/03

h.+ ı 066a/06

hālīl : <Ar. Sadık, samimi.

kıuds-i h. 023b/08

hālķ : <Ar. Halk, tebaa.

h. 007a/15, 008b/09, 010a/02,

018a/15, 019b/08, 020a/09, 025b/12,

030a/10, 030b/07,

031a/12, 033a/02, 045a/02, 047b/01,

067a/06, 072a/05, 076a/08, 091a/09,

091b/15, 092b/01,

104a/15, 108a/09, 108a/13, 110a/03,

121b/08, 122a/07

cemī'-i h. 078b/12

mecmū'-ı h. 004a/01, 006b/09,

007a/02, 016a/10, 018b/13, 019a/05,

047b/02, 079b/07, 089b/04,

097b/12, 114b/16

ḥ.+ a 004a/05, 005b/03, 068a/12,
072b/15, 087a/15, 093b/12, 095b/10,
097b/11

ḥ.+ dan 121a/16

ḥ.+ ı 030a/01, 032b/02, 033b/01,
044b/14, 067a/06, 075b/02, 078b/04,
079b/05, 089a/13,

090b/09, 097a/05, 097b/14, 098b/09,
099b/05, 121b/14, 123a/16

ekşer-i ḥ.+ ı 079b/09

mecmū'-ı ḥ.+ ı 067a/04

ḥ.+ ı da'vetitdi 078b/11

ḥ.+ ıla 008a/06

ḥ.+ ın 023b/06, 023b/07

ḥ.+ ına 027a/05, 052b/10

ḥ.+ uñ 059a/15, 084b/03

mecmū'-ı ḥ.+ uñ 059a/15

ḥ. 019a/14

mecmū'-ı ḥ. 061b/01

mecmū'-ı ḥ.+ dan 061b/01

ḥ. +ı 070a/03, 092a/01

ḥ. 096a/14, 096b/01

ḥalvet : <Ar. Gözden uzak bir ortamda
biriyle baş başa olma.

ḥ. 069a/07, 072b/12

ḥ.+ de 038b/07

ḥamis : <Ar. Asker.

ḥ. 015a/03

ḥarāb : <Ar. Viran; yıkık.

ḥ. 050b/14, 052b/14, 057b/04,
057b/05, 080a/04, 080b/01, 080b/02,
091b/12

ḥ.+ a varur 004a/02

ḥ. eyledi 036a/04

ḥ.+ ına 036a/15, 080a/05

ḥ. itdi 040a/03, 086b/07

ḥ.+ lık 080a/04

ḥ. olan 057b/05

ḥ. oldu 091a/11, 091b/15

ḥ. olduğdan 042b/02

ḥ. olısar 057b/06

ḥ. olmaya 035b/05, 052b/15

ḥ. olmuş 041b/14, 042b/02

ḥarāc : <Ar. Bir yerin veya çalıştırılan
kölelerin gelirinden alınan vergi.

ḥ. 091b/07, 096b/08, 103b/01,

105a/09

ḥ.+ a 102a/11

ḥ.+ ı 102b/06

ḥ.+ ın 046a/08

ḥ.+ ıyla 082b/09

ḥ.+ lık 095a/03

ḥ.+ uñ 102b/05

ḥ. vereler 102a/13

ḥ. +ı 103a/13

ḥ. 031a/04

ḥarām : İslamiyet'te yasaklanan nesnelere ve
işler.

ḥ.+ dur 014a/08, 014a/10

ḥarāp : <Ar. Viran; yıkık.

ḥ. 042a/15, 080a/05, 080b/01

ḥ. itmekçün 035b/04

ḥ.+ lık 099b/10

ḥarāret : <Ar. Susuzluk.

ḥ.+ i 037b/15

ḥarb : <Ar. Savaş.

ḥ. idicek 027b/13

ḥarc : <Ar. Gider; sarf.

- h. iderin 049a/02
h. idesin 064a/08
- ḥarf** : <Ar. Dildeki sesleri yazıda gösteren ve alfabeyi meydana getiren özel işaretlerden her biri.
h. 028a/04, 042b/07
h. bozmaḥ 028a/05
h.+ dūr 062a/11
- ḥarīṣ** : <Ar. Açgözlü, hırslı.
h. 053a/15, 053b/01
h.+ lıḫdur 057a/13
- ḥāṣ** : <Ar. Bir şeye mahsus, özel.
h. 076a/04
- ḥaṭā** : <Ar. Hata, yanlış.
h. 035a/02, 046b/05, 119b/04
h.+ dan 033a/03
h. itmeyem 035a/03
h.+ sın 032b/07
h.+ suz 069a/03
- ḥāṣā** <Ar. Hiçbir şekilde.
h. 081b/12
h. 054a/08, 054a/10
- ḥaṣār** : <Ar. Zarar, ziyan.
h. 080b/08
- ḥaṣāyīs** : <Ar. Nitelikler.
h.+ ını 123a/04
- ḥaṭīb** : <Ar. Güzel söz söyleyen.
h.-ü'l enbiyadur 027a/13
- ḥāṣıl** : <Ar. Meydana gelme.
h. 054a/11
h. oldı 111a/14
- ḥaṭır** : <Ar. Hatır.
h. 051a/02
h.+ için 037b/08
- ḥāṭıra** <Ar. Anı.
h. 001b/08
- ḥaṣlet** : <Ar. Eğitimle kazanılan şeyler.
h. 012a/06
- ḥaṣm** : <Ar. Düşman.
h. 115b/15
- ḥaṣr** : <Ar. Kıyamet günü ölümlerin yeniden dirilip bu dünyada yaptıklarının hesabını vermek üzere bir araya toplanması.
h.-i ecsām 045a/05
- ḥaṭṭ** : <Ar. Güzel yazı.
h. 015b/03
h.+ la 049b/01
- ḥasta** : <Far. Hasta, incinmiş.
h. 038a/11, 047a/14
h.+ ları ḥoṣitmek 075a/03
h.+ lıḫ 'arızoldı 088a/14
- ḥaṭūn** : Hatun, eş.
h. 026b/06
- ḥaṭā** : <Ar. Yanlış.
h.+ ların 070a/03
h.+ sın 033b/02
- ḥātemü'l** : Sonuncu.
h.-enbiyā : Peygamberlerin sonuncusu; Hz. Muhammed. 069b/07
- ḥattā** : <Ar. Bile, üstelik.
h. 103a/08
- ḥātūn** : Hatun, eş.
h. 011a/06, 011a/14, 018a/09, 026a/03, 054a/02, 054a/08, 054a/09, 054a/11, 054a/13, 054b/15, 055a/07, 055a/11, 055a/12
h.+ a 053b/14

h.+ ı 038b/06, 054b/12, 055a/03,
055b/12, 122a/16

h.+ ın 037a/04, 055b/09

h.+ ıyla 014a/09, 038b/13

h.+ larının 111a/06

h.+ um 038b/09

h.+ uñ 054a/04, 108a/09

havā : <Ar. Hava.

h.+ sı 083b/05

havāriyyūn : <Ar. Havariler.

h. 080b/03

havāşş : <Ar. Nitelikler.

h. 066a/04

havāyic : <Ar. Gerekli olan şeyler,
ihtiyaçlar.

h.+ inde 009b/14

hava yūzi : Gökyüzü.

h.+ nde 059b/04

h.+ ne 020b/04

h.+ nde 054b/09

h.+ ne 024b/12

h.+ nden 030b/13

hayāt : <Ar. Yaşam.

āb-ı h. 043b/06

hayf : <Ar. Haksızlık.

h. itmiş 008b/09

h. olur 008b/09

hayır : <Ar. İyilik.

h. 049b/03, 121b/07

h.+ lusu 013a/10

h.+ lusedur 049a/12

haylī : <Ar. Oldukça fazla.

h. 003b/05, 110a/14, 112a/11

hayr : <Ar. Hayır, iyilik.

h. 013b/05, 064b/14, 064b/15,
065a/05, 065a/06, 065a/07, 065a/10,
065a/11

münşī' -i h. 066b/04

h.+ a 066b/15

hayrān : <Ar. Şaşırılmış.

h. kaldı 041a/08

h.+ lıkda 077b/11

hayrān eyle -: Hayranlık duygusu bırakmak.
azdurup h.- di 074b/01

hayrān kıl -: Hayranlık duygusu bırakmak.
içinde h.- dı 074a/13

hayvān : <Ar. Hayvan.

mecmū' -ı h.+ ların 108b/04

hazīne : <Ar. Hazine.

h.+ sin 090b/08

h.+ sine 087b/02

h.+ ye 095a/10, 096a/15

heder : <Ar. Boşa gitme.

h. olmasun 040a/09

hefte : <Far. Hafta. (krş. hafta)

h.+ de 116b/04

helāk : <Ar. Yok olma, tükenme.

h. 024b/13, 043b/13

h. eyledi 020b/05

h. idersin 006b/05

h. itdi 020b/09

h. ola 094a/12

h. oldı 022b/01, 027a/09, 043b/15,
044b/15, 093a/05

h. oldılar 045a/09, 060a/13

h. olduğün 044a/01

h. olıcağ 020b/11

h. olsun 095a/03

- helāl** : <Ar. Yasak olmayan.
 h. 118b/12
 h.+ üm 055a/15, 055b/11, 056a/02
- helāl ol** -: Yapılmasında sakınca olmayan şey.
 üzüm h.- up 073b/02
- hele** : “Özellikle” anlamında bir bağlaç.
 h. 068b/06
- hem** : <Far. Hem.
 h. 014b/05, 014b/13, 030b/04,
 032a/06, 046a/06, 046a/07, 049b/04,
 061b/09, 065a/05,
 067b/02, 069b/08, 074a/08, 078b/09,
 079a/10, 090a/11, 099b/11, 108a/07,
 109a/01, 120a/15,
 120b/01
- hemān** : <Far. Hemen.
 h. 016a/11, 016b/10, 019a/04,
 026b/05, 030b/14, 041b/14, 053a/04,
 054b/11, 067a/09,
 067b/15, 068b/11, 081a/11, 085a/06,
 123a/14
 h.- dem 050a/03
- hemān-dem** : <Far. Derhal.
 h. 055b/06, 059a/08, 060a/01,
 060b/06, 064a/14
- hemīşe** : <Far. Daima.
 h. 003a/14, 003b/09, 004b/09,
 014b/13, 052b/11, 052b/15, 053a/03,
 053a/07, 086b/08,
 122b/03
- henüz** : <Far. Az önce.
 h. 010a/06, 023a/05, 032b/14,
 042a/09, 050b/09, 054b/09, 059a/15,
 073b/13, 079b/09,
 099a/02
 h. qarārdutmaya 085b/07
- her** : <Far. Her; birer birer.
 h. 001b/11, 002a/12, 003b/09,
 004a/07, 004a/08, 004a/11, 005b/14,
 005b/15, 007a/03,
 007a/12, 007a/14, 009b/06, 010a/14,
 011a/12, 011b/01, 011b/03, 011b/11,
 011b/15, 012b/09,
 013a/09, 014b/08, 015a/04, 017b/13,
 020a/12, 021a/09, 021b/11, 024b/06,
 028a/12, 032a/09,
 033a/05, 034b/11, 035a/02, 035a/04,
 035a/10, 035a/13, 035a/14, 035b/07,
 037b/10, 037b/12,
 045a/07, 048a/08, 048a/10, 048a/13,
 049a/10, 049a/14, 049b/01, 050a/02,
 050a/12, 051b/15,
 056a/06, 056b/01, 056b/05, 061b/02,
 061b/07, 061b/12, 062a/12, 062a/14,
 062b/02, 062b/13,
 066b/04, 066b/08, 066b/13, 066b/14,
 068b/09, 070a/02, 070a/05, 071a/05,
 071b/04, 073a/09,
 074a/02, 074b/01, 074b/03, 075a/01,
 077a/12, 077b/12, 083a/02, 083b/15,
 086b/05, 087a/14,
 088a/08, 090a/03, 090a/10, 090a/11,
 090b/04, 094a/13, 099a/01, 099a/08,
 102a/04, 102a/14,

103b/01, 105a/01, 106a/12, 109b/05,
111a/03, 112a/01, 113b/11, 118b/03,
119a/09, 120b/05,
121a/11, 121a/12, 123a/08

hergiz : <Far. Asla.

h. 008b/12, 050a/08, 052b/12,
062b/05, 067b/04

herze : <Far. Saçma.

h. 090a/03, 108a/11

herzevât : <Far. + Ar. Saçmalıklar.

h. 050b/01
h.+ ın 007b/07

heybet : <Ar. Gösteriş.

h.+ i 048a/09, 112a/16
h.+ inden 072a/14

hezîmet : <Ar. Bozgun.

h. 087b/08, 091b/14
h.+ ine 092a/01

hiç : <Far. Yokluk.

h. 004a/04, 007a/04, 007b/07,
008a/09, 010a/08, 012b/12, 021b/01,
024b/03, 029b/03,
034a/12, 041a/12, 042a/08, 047a/14,
048a/03, 050a/05, 051a/14, 051b/05,
053a/03, 055b/03,
056b/08, 056b/09, 056b/12, 057b/08,
062b/10, 073b/05, 076a/12, 080a/11,
080a/14, 082a/07,
082b/11, 084b/09, 089b/06, 089b/08,
095a/05, 099a/03, 106a/12, 107a/11,
109b/03, 109b/09,
109b/13, 110a/02, 111a/13

hicâb : <Ar. Utanç.

h. 003a/02

hiçbir : <Far. + Tr. Hiçbir.

h. 018b/01

hicret : <Ar. Göç etme.

h. 046a/05
h.+ i 041b/04
h. itdi 023b/06
h. itdüğü 023b/01
h. kıldı 045b/14

hîdmet : <Ar. İş, hizmet.

h.+ den 093b/08
h. itdürel 117b/12

hîdmetkâr : <Ar. + Far. Hizmetkâr.

h.+ ları 079b/03
h.+ uğun 006b/02, 006b/05

hil'at : <Ar. Kaftan.

h. 094b/11

hilâf : <Ar. Karşı, zıt.

h. 029a/04, 033b/13, 036b/14,
037b/04, 043a/01, 043a/15, 080a/14
h.+ ınca 111a/15, 119b/14
h.+ suz 041b/08

hilâfet : <Ar. Birinin yerine geçme.

h. 103b/12, 103b/15, 105a/01
h.+ e 104b/12, 058a/12
h.+ i 110b/09
h.+ inde 100a/05, 100a/09, 104a/03,
104a/10

h.+ ine 103b/14
h.+ inüj 100b/07, 100b/09

hîle : <Ar. Düzenbazlık, mekr.

h. 072a/08, 072a/13

hilkat : <Ar. Yaratılma.

h.+ i 120b/03

hind : Hint.

h. 019b/15, 082b/03, 092a/14
h.+ den 019b/08
hindū : <Far. Hint; Hindistan'da yaşayan Mecusi halk.
mecnū'-ı h. 019b/13
hindūstān : <Far. Hindistan.
h.+ dan 115b/10
hinzīr : <Ar. Domuz.
h. 040b/02
hiṭāb : <Ar. Seslenme.
h. itdi 109a/14
oldı h.- üp 072a/12
hiṭāp : <Ar. Seslenme.
h. 018b/09
hıyānatlık : <Ar. Hainlik.
h. eyleme 053b/04
h. +ları 053b/05
hıyānet : <Ar. Hainlik etmek.
h. itmemekle 034a/08
hiżmet : <Ar. Başkalarının işlerini görme.
h. 117b/11
hiżmetkār : <Ar. + Far. Hizmet eden kimse.
h.+ ıydı 006b/01
h.+ ıla 093b/06
hod : <Far. Kendi, bizzat.
h. 039a/07, 040b/06, 057b/11,
065a/13, 065b/14, 066b/09, 067a/14,
067b/01, 067b/03,
067b/04, 067b/05, 072a/08, 080a/13,
082b/04, 089a/02, 089a/05, 089a/11,
093a/15, 095b/02,
110b/13, 114a/10, 116a/11, 118b/02,
122a/14
mecnū'-ı h. 065b/10

hor : <Far. Değersiz.
h. 002b/13, 004a/12
h. ide 095a/06
h. kılmaya 004a/12
h.- lamağıla 113a/01
hoş : <Far. Güzel.
h. 005a/04, 006b/11, 010b/03,
025a/15, 031a/01, 033a/08, 033b/01,
034b/13, 049a/05,
050b/12, 053a/02, 056b/06, 068a/15,
069b/01, 071a/10, 073a/15, 075a/12,
082b/11, 083b/06,
095b/04, 096a/03, 102b/01, 105b/06
h.+ ça 108a/10
h.+ dur 053a/03
h. dutdı 025b/02
h. eylemek 120b/08
h. gelmeye 106a/08
be-ğāyet h. gördi 092b/10
h. itmek 114a/16
h. olup 114b/10
h. taqrīridüp 069b/01
hoş it - : Memnun etmek; güzelleştirmek.
hastaları h.- mek 075a/03
hū : <Far. Huy, tabiat.
h.+ lu 003b/15
hūb : <Far. Güzel.
h.+ ıdur 015b/12
h. taḥkīkitdiler 076a/15
hüccet : <Ar. Kanıt.
h. 062a/06
hücum : <Ar. Saldırı.
h. itdiler 091a/03
h. itdükleri 064a/01

hücüm it - : Saldırmak. gün h.- diler 079b/03 h.+ uñ 020b/10, 020b/13	h.+ ların 111a/10
hüdā : <Ar. Doğru yolu gösterme. nücüm-ı h. 001b/05	huyulan -: Alışkanlık edinmek. h.- madı 111a/10
hüküm : <Ar. Karar. (krş. hüküm) h.+ iyle 082a/04, 082a/06	i'lām : <Ar. Bildirme. i. itdi 101a/03 i.+ ıyla 122b/10
hulefā : <Ar. Halifeler. h. 001b/13 h.-yı rāşidīndür 085b/03	i'tibār : <Ar. Saygı görme. i.+ ıyla 118b/03 i.+ la 077a/01
hulq : <Ar. Yaradılış. h.+ lu 093a/02	i'tikād : <Ar. İnanç. i.+ da 091a/04 i. 073a/02, 082a/14, 086a/04, 086a/05, 086b/15, 091a/01 ve i. 062b/14 i.+ a 067a/07, 076a/14, 081b/01, 091a/04
hulūd : <Ar. Ebedilik. h. 020a/10	i.+ da 084a/15 i. getürdiler 088b/07 i.+ ı 083a/14, 085b/07, 088b/13 i.+ ın 063b/14, 075a/13, 086b/09 i.+ ına 083a/07 i.+ ınca 079a/06 i.+ ında 083a/14, 088a/09 i.+ ından 064b/06, 084b/03 i. itmedi 088a/06 i.+ la 072b/07, 086b/13 i.+ ları 031b/08, 073a/02 i.+ larında 064a/04 i.+ uñuzca 107b/06 diyüp i.- iderler 068b/10 ve i.- idesiz 086a/02
hūn : <Far. Kan. h.+ ı 006a/08	i'tikādnāme : <Far. İnanç kitabı. i.-i naşārā 084b/05 i. 084a/15, 084b/05
hūr : <Ar. Özgür. h. 107b/08	
hūrī : <Ar. Cennet kızı. h. 010b/05, 010a/14, 010b/04, 010b/11	
hur mā : <Far. Bir çeşit meyve. h.+ ların 103a/15 h. 051a/04	
hurūc : <Ar. Dışarı çıkma. h. itdi 101a/08	
hurūf : <Ar. Harfler. h. 042b/07	
huşūmet : <Ar. Düşmanlık, hasımlık. h. 050b/10 h.+ lerin 050b/12	
huşūşā : <Ar. Ayrıca. h. 076a/12, 123a/12	
huy : <Far. Mizaç.	

	i.+ si 085b/06		i.+ ine 011a/04, 012b/07, 033a/15,
	i.+ yi 084b/14		051a/14, 051b/13, 052a/11, 052a/12,
i'zāz	: <Ar. Sayı ile ağırlama.		076a/09, 086b/03
	i. 102a/10		i.+ lerinde 022a/02
	i.+ ile 072b/13		i.+ lerinden 077b/12
iblīs	: <Ar. Şeytan.		i.+ ümüzde 032a/15
	i. 007a/09, 007a/11, 053a/09,		i.+ ümüzden 008b/15
	053a/10, 053a/15, 073a/07		i.+ üñüzde 008b/14
	i.+ e 053a/14		i.+ üñüzden 018a/04
ibn	: <Ar. Oğul.	iç -	: İçmek.
	i.- i 002b/08, 012b/05, 019a/03,		i.- di 029b/03, 075b/02, 076a/10
	019a/12, 019b/06, 020b/12, 029b/01,		i.- diler 018a/08
	030a/12, 032a/05,		i.- dükleri 121a/02
	063a/03, 114b/02		i.- e 021b/03
	i. 052a/14		i.- eler 021b/03
ibni	: <Ar. Oğul, erkek evlat.		i.- emedügi 121a/01
	i. 006b/14, 007b/03, 011b/12,		i.- er 060b/04, 106a/15
	012a/05, 019b/11, 097a/05, 100b/10,		i.- erdi 106b/02
	100b/11, 100b/14,		i.- erken 022a/04
	101a/01, 102b/15, 112b/02		i.- erler 065b/10
ibnü	: <Ar. Oğul, erkek evlat.		i.- iser 043b/06
	i. 044b/05, 044b/06, 064a/01		i.- mede 073b/05
	i. 043a/10, 102a/11		i.- mege 022a/04
	i.-'āş ve 102a/07		i.- mege meşğül oldılar 073b/07
ibtidā	: <Ar. Başlangıç.		i.- mek 081a/05
	i.-yı islāmda 114a/11		i.- mez 060b/15
	i.+ sı 067b/10, 081a/06, 103b/15		i.- üñ 073b/03
iç -	: yemin etmek		i.- ürdi 073a/08
	and i.- en 005b/12	icābet	: <Ar. Bir davete uyma.
	and i.- mege 047b/14		i. idüp 103a/14
iç	: İç.	icābet id -	: Rıza göstermek.
	i. 093a/09		naşihat talep eylediler i.- üp 073b/10
	i.+ i 060b/14	icād	: <Ar. Yeni bir şey yaratma.
			ī.+ a gelür 066a/05

içecek : İçecek.

i.+ in 035a/07

içegü : Kaburga kemiklerinin iç tarafında bulunan organların tümü.

i.+ si 060b/13

içerü : İçeri.

i. 055a/07, 109b/14

i.+ sine 053b/14, 054a/03

için : İçin.

i. 036a/05

i.+ dür 110b/09

icinde : İçinde.

i. 052b/04

içinde : İçinde.

i. 001b/09, 001b/11, 002a/01,

002a/07, 005a/09, 006b/07, 008b/09,

008b/11, 008b/12,

008b/15, 011a/12, 012a/04, 012a/07,

012b/08, 012b/10, 012b/13, 013a/04,

013b/07, 014a/11,

015a/06, 015a/09, 015a/14, 015b/09,

017a/03, 017a/14, 021a/15, 021b/11,

026b/08, 027a/12,

030a/07, 030a/11, 030b/14, 031b/06,

032a/04, 034a/02, 034b/01, 034b/12,

036b/01, 038a/08,

038b/03, 039a/04, 039a/12, 039a/13,

041b/09, 042a/03, 042a/08, 043b/04,

043b/07, 045b/15,

047a/02, 047b/01, 047b/02, 048a/05,

049a/14, 049b/15, 050a/01, 050a/07,

050b/04, 052a/03,

052a/09, 052a/12, 052a/14, 052b/01,
052b/03, 052b/10, 053a/04, 053a/06,

054a/01, 055b/08,

055b/13, 055b/14, 056a/06, 056a/14,

060b/03, 060b/11, 061a/14, 061a/15,

062b/12, 063a/04,

064b/04, 068a/11, 069a/11, 069b/07,

070a/06, 072b/10, 073a/03, 073a/15,

074a/14, 074b/07,

076b/08, 077b/08, 079a/10, 079b/03,

081a/15, 082b/14, 083a/03, 083b/15,

085b/04, 086a/07,

087a/01, 089a/09, 091b/09, 092b/11,

092b/12, 092b/13, 093a/04, 096b/12,

105a/11, 105b/08,

108a/09, 108b/05, 110a/07, 111a/09,

111a/10, 111b/01, 114b/15, 116b/04,

118a/12

ıurfetü'l-`ayn i. 102b/12

i. beyān 074b/03

i. cem`olabildiler 083b/09

i. hayrānkıldı 074a/13

i.+ ki 048a/04, 056b/04

i.+ kinden 012a/10

i. nazaridicek 069a/02

i.+ ydi 056a/09

i.+ yin 052a/02

i. 062a/03

içindeki : İçindeki.

i. 041b/14, 050a/05, 099a/10,

111b/02

içinden: İçinden.

i. 009b/15, 075b/13, 111b/07

içine :İçine.

i. 120a/10, 120a/11, 120b/04
icmā' : <Ar. Toplanma.
i.+ ıyla 117b/06
i.+īdür 115a/11
içün : İçin. (krş. için)
i. 004a/07, 004b/14, 010a/03,
013a/15, 023a/06, 025a/11, 037b/08,
057a/06, 063a/11,
083a/10, 083b/04, 102a/01, 102a/04,
115a/05, 116b/03, 121a/01
i. azādidüñ 072b/04
i. mu'ayyenolsun 073a/12
id - : Etmek, eylemek.
i.- e 007a/03, 018a/03, 052a/09,
070a/04, 082b/06
'adl i.- e 003b/11
cevāb i.- e 056b/05
da'vet i.- e 067a/04
esīr i.- e 036a/09
ġazā i.- e 036a/09, 100b/12
ħor i.- e 095a/06
iřlāħ i.- e 123a/16
izhār i.- e 087a/14
merħamet i.- e 003b/11
mükābire i.- e 112b/10
mülāzimet i.- e 088a/09
naẓar i.- e 103a/04
naẓarın i.- e 012b/14
pāsüpānlık i.- e 011b/09
taġyir i.- e 030a/09
taleb i.- e 104a/09
talep i.- e 005b/15
şükr i.- e 026b/09
terk i.- e 008a/08

vefāt i.- e 011b/15
yardım i.- e 091b/08
arı i.- e bile 107a/12
ħükm i.- ecek 035a/02
i.- eler 074a/04
def' i.- eler 020b/06
kısmet i.- eler 050a/15
melāmet i.- eler 006b/07
taġrīr i.- eler 028b/05
temessük i.- eler 117a/14
vaż' i.- eler 103a/13
i.- elüm 098a/04
bāy i.- elüm 058b/14
beyān i.- elüm 058b/08, 088b/03
cenk i.- elüm 031b/14, 101b/13
muķātile i.- elüm 031b/05
şabr i.- elüm 055a/01
şulħ i.- elüm 092b/01
şürü' i.- elüm 071b/09
tımār i.- elüm 058b/15
yardım i.- elüm 094b/08
i.- em 054a/08, 054a/10
beyān i.- em 002a/08
cem' i.- em 001b/10
da'vet i.- em 059a/03
naql i.- em 002a/08
zıkr i.- em 002a/07
feth i.- emediler 100a/15
redd i.- emezsiz 101b/15
baħş i.- en 120a/04
beglik i.- en 017b/05
ġıybet i.- en 047a/03
mütāli'a i.- en 064b/04
taleb i.- en 058a/15

alep i.- en 029b/09
erir i.- en 064b/15
su'al i.- en 060b/09
ul i.- en 102a/15
te'emml i.- en 001b/12
vefat i.- en 045a/02
e i.- ennlere 048a/07
abl i.- ene 008a/01
i.- eni 086a/03
cem' i.- eni 046a/15
i.- enler 081a/12
secde i.- enler 070b/02
terk i.- enler.e 069a/08
vefat i.- enlerdr 012a/04
ekv- i.- en 040b/09
iybet i.- en 047a/01
i.- er 062a/06, 064b/07, 095b/08
'ibdet i.- er 035b/08, 051b/08
beyn i.- er 005a/13, 020a/13,
044b/04, 045a/08
cenk i.- er 011a/01, 031b/07
dellet i.- er 049b/03, 050a/11,
063b/07, 110b/05, 111a/09
feth i.- er 104a/15, 104b/04
lk i.- er 022b/06
naarn i.- er 012b/11
nefh i.- er 120b/04
nesh i.- er 117a/15
rivyet i.- er 004a/14, 020b/13,
042b/10
rc' i.- er 066a/06
aleb i.- er 047b/08
seyr i.- er 044a/11
su'al i.- er 013a/01

kr i.- er 104b/03
tamm i.- er 034b/06
vefat i.- er 030a/05
zamet i.- er 088b/05
ziyde i.- er 005b/02
ziyn i.- er 008a/04
i.- erdi 033b/13
'ibdet i.- erdi 035a/07
kelei i.- erdi 015a/14
va'z i.- erdi 013b/06
ziyret i.- erdi 016a/10
az i.- erdk 010a/10
a i.- erd 040b/07
cenk i.- erek 093b/14
iret i.- erek 082b/15
arc i.- erin 049a/02
rsvy i.- erin 047b/03
tamm i.- erin 034b/04
zan i.- erin 010b/15
az i.- erken 011a/02
i.- erler 003b/03
inkr i.- erler 066a/08
recm i.- erler 028b/03
sr i.- erler 012b/09
tarr i.- erler 028b/04
i.- erlerdi 031b/08
zrlk i.- erlerdi 033b/04
kr i.- erse 026b/08
ziyde i.- erse 005b/01
abl i.- erse 007b/15
nal i.- ersevz 060a/09
naar i.- ersevz 094b/04
r' i.- ersevz 028b/06
i.- ersin 058b/14, 072a/13

ʿibādet i.- ersin 054b/01
helāk i.- ersin 006b/05
ih̄tirāz i.- ersin 108b/03
ih̄tiyār i.- ersin 018a/12
rencīde i.- ersin 072a/14
tenkīṣ i.- ersin 107b/13
ṭāʿat i.- ersin 051b/12
i.- ersiz 050b/03
ʿamel i.- ersiz 119b/05, 120a/02,
120a/03
melāmet i.- ersiz 106b/09
nafāka i.- ersiz 049a/11
i.- esi 074b/04
beyān i.- esi 044a/13
i.- esin 008b/02, 107b/10
ʿālet-taʿcīl i.- esin 094a/14
ahd i.- esin 106a/09
cenk i.- esin 096a/12
ḥarc i.- esin 064a/08
ḳabūl i.- esin 095a/04
red i.- esin 013a/02
selām i.- esin 070a/11
i.- esiz 086a/05, 107a/03
ʿadl i.- esiz 002b/05
baḥṣ i.- esiz 083b/07
defn i.- esiz 026a/07
kerem i.- esiz 094a/01
luṭf i.- esiz 002b/05
ṭaʿn i.- esiz 114a/03
i.- evüz 065a/09
beyan i.- evüz 062a/08
beyān i.- evüz 012b/04, 064b/07
cevāb i.- evüz 065a/06
secde i.- evüz 108a/07

i.- eydüm 052a/09
ʿibādet i.- eydün 051b/13
i.- eyin 009a/02, 054b/02
baḥṣ i.- eyin 106a/11
baḥṣ i.- eyin 108a/01
cehd i.- eyin 011a/10
ġazā i.- eyin 010b/12
mütālīʿa i.- eyin 045a/07
naql i.- eyin 060b/12, 069b/10
ṣabr i.- eyin 011a/09
vaftīz i.- eyin 107a/07
daʿvet i.- ıcek 021a/05, 028b/15
ḥarb i.- ıcek 027b/13
tamām i.- ıcek 059a/06
zıkr i.- ıcek 022b/07
i.- ici 070b/14, 071a/04
ʿafv i.- ici 005b/08
cevr i.- ici 002b/13
ilenc i.- ici 004a/01
maḥv i.- ici 005b/08
şehīd i.- ince 039b/13
tamām i.- ince 030a/02
vefāt i.- ince 016b/08
vefāt i.- inceye 092a/10
i.- inüp 092b/10
ḥükm i.- iser 121b/09
vefāt i.- iser 041b/07
i.- üben 086b/15
tamaʿ i.- üben 048a/11
temessük i.- üben 048b/01
ḳavli i.- ügin 116b/16
sözin i.- ügin 116b/16
ḳıyās i.- ün 037b/15
i.- ünçe 122a/03

i.- üñ 085b/05
`izzet i.- üñ 116b/07
cenk i.- üñ 102b/05
kıyās i.- üñ 032b/07
naql i.- üñ 048b/05
temessük i.- üñ 116b/06, 116b/08,
116b/11
i.- üp 031a/03, 038a/04, 053b/06,
075b/02, 077a/05, 077a/06, 082a/15,
088a/01
`afv i.- üp 006a/01
āh i.- üp 033a/07
cem` i.- üp 094b/03, 095a/14,
097a/01, 098a/05, 100b/15, 101a/09,
102a/14, 119a/03
cenk i.- üp 082b/08
cür`et i.- üp 006b/03
da`vet i.- üp 095a/12
esīr i.- üp 040a/07, 092a/01
fahır i.- üp 003a/08
figān i.- üp 110a/01
galebe i.- üp 099b/13
harc i.- üp 049a/01
icābet i.- üp 103a/14
ilhāk i.- üp 060b/13
itā`at i.- üp 100a/05
işāret i.- üp 114b/12, 116a/05
ittifāk i.- üp 085a/02, 099b/05,
104b/11, 115b/07
izhār i.- üp 087a/04
qabūl i.- üp 096a/02, 099a/05
qan i.- üp 121a/01
men` i.- üp 084b/01
mesh i.- üp 018a/10

mülzem i.- üp 107a/02
naql i.- üp 048b/02
naẓar i.- üp 015b/08, 042a/09
pāsüpānluk i.- üp 003b/07
ref` i.- üp 017b/01
ta`ām i.- üp 093a/03
tama` i.- üp 099b/04
şeby i.- üp 016b/04
sır i.- üp 017b/13
şükr i.- üp 054b/11
ta`accüb i.- üp 042b/03
tamām i.- üp 035a/01
tekbīr i.- üp 101a/14
terk i.- üp 070a/13, 113a/07
tevaqquf i.- üp 093a/14
tevkīz i.- üp 055a/05
türrehātdan i.- üp 004a/05
vaşıyyet i.- üp 092b/15
vefāt i.- üp 035b/10
zārılık i.- üp 033a/14
zıkr i.- üp 042a/02
yardım i.- üp āforīziderlerdi 090a/04
mahrūm i.- üp aforīzitdiler 083a/08
hükmi i.- er 061b/02
i.- er 061b/03
naql i.- üp beyān 062a/02
sa`y i.-e 009b/14
beglik idegelmiş 032a/15
i. fezāyilü`l`amālda 004b/10
idevüz 070b/05

idi : Ek filin görülen geçmiş zaman çekimi.

i. 003a/13, 004b/10, 005a/02,
014b/03, 014b/10, 016a/11, 016b/02,
016b/12, 017b/05,
017b/09, 019a/02, 019b/10, 019b/14,
020a/05, 021a/04, 024b/01, 027a/06,
027b/02, 027b/07,
029a/03, 031a/06, 032a/06, 032b/11,
034a/04, 036b/05, 037b/10, 037b/12,
038a/11, 038a/12,
038b/03, 038b/05, 039b/09, 041a/01,
041a/02, 041a/11, 041a/14, 041b/08,
042a/06, 042b/04,
042b/06, 043a/06, 043a/08, 043a/09,
046a/11, 049a/05, 056a/14, 058b/10,
063a/04, 078a/10,
078a/15, 078b/07, 078b/11, 079a/09,
079a/10, 081a/07, 081b/03, 081b/04,
082a/14, 082b/04,
082b/07, 082b/11, 083b/13, 085a/14,
085b/01, 086b/11, 086b/14, 088a/06,
088a/12, 088b/14,
089a/06, 089a/07, 090a/12, 090a/13,
092b/06, 114a/13, 118a/02, 118b/12,
121b/02, 123b/10,
123b/11
but-perest i. 079b/12
idici 046b/08
idicidür 005b/14
idicilere 046b/05
idin - Edinmek.
i.- di 095b/07
beg i.- diler 103b/12
kıl i.- e 016b/04, 016b/05
döşek i.- en 017b/07

dost i.- medüm 053a/05
kıble i.- ün 119a/10
beg i.- üp 096a/07
kıble i.- üp 119a/07
i.- üp naklıtdiler 081a/13
iḥdā <Ar. Bir.
i.+ nuḡ 045b/13
igne :İğne.
i.+ siyle 028a/08
iḡrāz :
i. 010a/02
iḥsān : <Ar. Bağışlama.
i. 002b/05
iḥtiyāç : <Ar. Gerekli olan.
be-ğāyet i.+ ları 072b/15
i.+ uḡuz 012b/12
iḥtilāf : <Ar. Çelişki.
i. 016a/12, 018a/15, 029b/11,
044b/02, 046a/13, 068b/04, 104b/15,
123a/12
mecmū'-ı i. 066a/05
i.+ dan 044b/03
i. eyler 045a/02
i.+ ın 044b/04
i. itdiler 017a/05
i.+ lu 077b/08, 087b/01
i. olındı 029b/07
i. olmamağlığa 056a/10
i. vāḳi'oldı 078a/06, 080b/13
iḥtilāfāt : <Ar. Çelişkiler.
i. 077a/13, 081a/07, 081a/10,
082b/11
mecmū'-ı i.-ı fāsıdeyi 077b/08
i.+ uḡ 081a/06

ih̄tirāz : <Ar. Çekinme.	028b/13, 031a/07, 033b/06, 035a/04,
i. idersin 108b/03	035a/06, 037a/02, 039a/04, 039a/09,
i. itdi 064b/11, 064b/12	040a/06, 041b/01,
ih̄tirāz it - : Çekinmek.	041b/10, 043b/11, 043b/15, 044a/01,
mezhebinden i.- di 064b/09, 064b/10	044a/04, 044a/05, 044a/06, 044a/07,
ih̄tişār : <Ar. Özetleme.	044a/10, 044a/12,
bersebīl-i i. 046a/14	046a/04, 046a/06, 048b/11, 049a/06,
ih̄tiyāc : <Ar. Gerekli olan. (krş. ih̄tiyāç)	049a/15, 050a/02, 050a/14, 052a/01,
i. olaydı 106b/04	055b/05, 058b/05,
ih̄tiyār : <Ar. Seçme, tercih etme.	060b/10, 063b/13, 064a/05, 064a/06,
i. 053a/06, 084a/10	064b/14, 065a/04, 065a/14, 067a/12,
i. eylediler 018a/07	067a/14, 078b/15,
i. idersin 018a/12	080a/05, 080a/12, 081b/03, 081b/04,
i.+ ıla 111b/11	086b/01, 087a/02, 087a/12, 087a/13,
i. it 031b/13	087b/05, 088a/11,
i. itdiler 018a/12, 084a/13	088b/01, 089b/11, 090b/10, 091b/11,
yeri i. idüp 069a/07	092a/08, 092b/11, 096b/13, 097a/12,
ik̄āmet : <Ar. Bir yerde yaşama, yerleşme.	097a/13, 102a/07,
i. itdi 101a/07	102a/12, 102a/14, 102b/01, 103a/01,
iken : İken.	103b/03, 103b/12, 104b/11, 105a/07,
i. 038a/02, 039a/04, 041a/11,	107b/01, 109a/15,
054b/09, 073b/01, 079b/03, 105a/04,	114a/09, 114b/12, 115b/05, 117a/11,
111b/09, 120a/14	118a/10, 118a/11, 118a/13, 118a/14,
iki : İki (Sayı)	118b/07, 118b/08,
i. 003a/07, 007a/06, 008b/05,	118b/09, 119a/12, 120b/14
011a/12, 012a/10, 012a/11, 013a/08,	i.+ den 067a/15
013b/11, 014b/01,	i.+ dür 064b/09, 064b/14, 109a/04
017a/13, 017a/15, 018a/11, 018b/12,	i.+ n 023b/10
019a/12, 019b/10, 021b/05, 022b/11,	i.+ nci 067b/14, 070b/14, 088a/13,
023a/10, 023b/01,	091a/05, 100a/01, 100b/07, 100b/11,
023b/02, 023b/03, 024a/07, 024a/08,	112a/11
025b/09, 025b/10, 025b/11, 025b/12,	i.+ ncisi 065a/15
028a/04, 028a/05,	i.+ ŋüzüŋ 077a/04
	i.+ şer 077a/13

i.+ si 022b/05, 058a/04, 084a/10
i.+ sinden 058a/04, 067b/05
i.+ sinüñ 028b/12, 041b/02, 067b/01,
067b/03, 123a/15

i.+ sinden 061b/08

ikinci : İkinci.

i. 003b/10, 004a/05, 005a/05,
005a/09, 007a/13, 009b/08, 012a/07,
014b/11, 027b/10,

032a/04, 032b/05, 033a/02, 034a/08,
035a/03, 040a/12, 041b/12, 044a/01,
046b/07, 047a/10,

047a/12, 052b/12, 053b/02, 056b/10,
057a/13, 059a/06, 060b/14, 061a/12,
112a/05, 115b/08

bāb-ı i. 001b/14

i.+si 041b/10

ikindü : İkinci vakti.

i. 030a/02, 062b/02

iklīm : <Ar. Ülke.

i. 091b/03

i.-i rümlarınüñ 076b/13

i.+ de 054b/06, 083b/15

i.+ e 036a/13, 091b/03, 094a/03,
095b/15, 096a/01, 099b/10, 102a/05,
119b/13

mecmū'-ı i.+ e 080a/01, 105a/08

i.+ i 082b/08, 086a/10, 105a/04

mecmū'-ı i.+ i 082b/05

i.+ ile 046a/09

i.+ in 086a/13, 086a/15, 087a/06

i.+ inde 087a/05, 087b/02, 097a/10

i.+ inden 084a/05, 091b/11

i.+ ine 076b/06, 082b/07, 083a/15,
088a/01, 088a/13, 100a/11, 100a/14,
101a/08, 104a/12,
117a/09

i.+ ini 097b/04

i.+ inüñ 099b/08

i.+ üñ 093b/03, 096a/11

i.+ üñde 085b/14

i.+in 105a/09

ikrām : <Ar. İkrām, hürmet.

i. 102a/10

ikrār : <Ar. Kabul etme.

i. itdünüz 110b/12

il : Ülke.

i. 003b/14, 004a/01, 085a/05,
095a/14, 096a/12, 099b/15, 102a/10

i.+ de 091b/06

i.+ den 087a/08, 093a/14, 098b/14

i.+ i 086b/09, 087a/01, 093a/08,

103a/13

i.+ in 091b/12, 096b/11, 098a/14

i.+ inde 086b/13, 098a/06, 099b/15

i.+ inden 043a/13

i.+ ine 076b/06, 087a/04, 095a/11,

095a/13, 099b/04, 104a/13, 117a/09

i.+ inüñ 087b/04, 107b/15, 108a/01

i.+ iñe 098a/04

i.+ lere 112a/16

i.+ leri 101b/08

i.+ lerin 096b/10

i.+ lerine 086a/01, 100a/12

i.+ üñ 009b/14, 073a/04, 095b/11

i.+ üñi 092b/05

ıl : yıl (krş. yıl)

- 1.+ a 050b/04
- ilāh** : <Ar. Tanrı.
i. 008b/15, 010a/05, 065b/15
i.+ umūz 018a/02
- ilāhī** : <Ar. Allah'la ilgili.
i. 012b/13, 013a/01, 018b/08,
022a/14, 027a/11, 031a/11, 038b/08,
048b/11, 050a/08,
055b/06
sünnet-i i. 114a/01
i.+ dür 113b/06
- ilāhīyye** : <Ar. Tasavvufa ait Allah'ın
birliğini vurgulayan bir terim.
sünnet-i i. 114a/02, 114a/03
- ilçi** : Elçi.
i. 098b/15
- ile** : İle.
i. 001b/13, 004b/01, 008b/01,
009a/06, 015b/10, 016b/06, 020b/04,
020b/06, 021a/10,
021b/01, 021b/03, 021b/06, 021b/14,
024b/08, 033a/08, 033a/11, 033b/01,
039a/04, 039a/09,
041a/14, 041b/01, 045b/13, 048a/03,
049b/03, 052a/07, 055b/02, 059b/05,
063a/13, 071b/14,
072a/08, 076b/01, 092a/04, 092a/06,
102b/03, 102b/09, 102b/14, 109b/15,
114b/11, 120a/16
i.+ dür 083b/03
i. naql itdüm 077b/10
- ilenc** : Beddua.
i. idici 004a/01
- ilerü** : İleri.
- i. 006a/02, 037a/04, 075a/06,
075b/15, 076a/12, 081a/07, 085a/02,
108a/08, 110a/14
i. dutdılar 010b/01
i. dutup 010b/06
i. geldi 013b/11
i.+ ki 114a/05
i. vardı 051b/09
i. vardum 010a/07
i. varmadın 037a/11
i. varup 108a/04
selmān-ı fārisī i.- vardı selāmverdī
069a/12
- ilet -** : İletmek.
i.- di 122a/16
i.- eler 012a/03, 097b/11
i.- medi 075a/07, 075b/15, 076a/12
i.- ürler 109b/12
i.- ür 050a/05
- ileyhi** : <Ar. Ona.
i. 061a/09
- ilhāh** : <Ar. Üstüne düşmek.
i. eyledi 055b/04
- ilhāk** : <Ar. Kendi topraklarına katma.
i. idüp 060b/13
- ilkā** : <Ar. Koyma, bırakma.
i. eyledi 041a/09
- illā** : <Ar. Mutlaka.
i. 005b/02, 009b/08, 062b/11,
070b/10, 109b/09, 118b/12, 005a/14,
005a/15, 037a/15
- ille** : <Ar. Mutlaka.
i. 029b/04, 041a/13, 055b/15
- 'ilm** : Bilme; biliş.

i.-i nücūmdan 122b/11	047b/11, 051b/03, 054a/12, 054b/02,
i.-i remilden 122b/11	055b/01, 056a/02, 058a/09, 058b/05,
iltifāt : <Ar. İlgilenme, teveccüh.	058b/13, 060b/03,
i. itmez 095b/13	065a/04, 067a/01, 067a/07, 068a/07,
i. 095b/08	072b/08, 074a/08, 081a/07, 084a/14,
i. itmedi 110a/02	085b/01, 095a/04,
iltimās : <Ar. Arka çıkma.	106b/02, 106b/08, 107a/04, 107a/07,
i. 098b/15	111a/14, 113b/12, 115a/04, 115a/09,
imām : <Ar. Önde bulunan, önderlik eden	115a/15, 117a/16,
kimse.	117b/13, 121a/05, 121b/04, 123a/09
i.-ı kuşeyrī 005b/05	rabbe'l-ālemīn i. 085b/05
i.+ lıgında 083a/12	i. 062a/03
īmān : <Ar. Allah'a inanma.	imiş : Ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman
ī. 039b/02, 070b/05, 071b/04	çekimi.
be-dürüstī ī. 100b/04	i. 026b/10, 035b/13
ī.+ a 072a/14, 079b/07, 101b/08,	in - :İnmek.
101b/09	i.- di 010b/02, 017b/15, 062b/06,
ī.+ a geldiler 121b/07	068b/05, 069a/15, 072a/11, 078b/10,
ī. getürdūğ 039b/05	084b/10, 092b/04,
ī. getürmişdi 023b/12	093b/12, 096b/10, 098b/14
ī.+ ı 048a/11, 057a/13	i.- di- ve 015b/03
ī.+ lar 031b/08	i.- diler 010b/05
ī. 043b/12	i.- düğ 122a/06
ī. a gelen 026a/14	i.- dükleri 019b/04
īmān getür - : Allah'a inanmak.	i.- düm 088b/04
ağa ī.- düğ.üme 070a/11	i.- en 046b/03, 048a/12, 062b/11,
evvel ī.- en 078b/12	067b/14, 122b/05
ağa ī.- esin 070a/10	i.- er 073a/10
ağa ī.- mek 067b/14	i.- erler 109b/06
imdi :Şimdi.	i.- erlerdi 018a/09
i. 004b/13, 008a/15, 010b/11,	'abdü'l-muṭṭalibe i.- ince 071b/06
012b/03, 014a/01, 015a/03, 028b/06,	i.- iser 041b/06, 121b/08, 121b/11,
040b/07, 042a/08,	122a/10
	i.- miş 002a/09, 069b/04

- i.- mişdür 062a/10, 068b/03, 069b/03
i.- şā'-allāhu 069a/04
i.- şā'-allāhü 077b/14
i.- sün 018a/05
i.- üp 075b/12
- in** : İn.
i.+ ine 100b/05
- in'ām** : <Ar. İhsan, lütuf.
i. itdi 096a/15
- inan -** : İnanmak.
i.- alar 113b/12
i.- alum 021a/11, 084b/05, 084b/06
i.- avuz 060b/02
i.- dı 021b/10
i.- dılar 031a/01, 031b/13, 038a/14,
074a/11, 088b/06
i.- madı 018b/15
i.- madılar 020b/01, 021a/05,
027a/05, 027a/07, 036b/15, 038a/13,
043b/13, 121b/05
i.- maḡ 068a/08, 068a/10
i.- mayu varurken 093b/04
i.- mazsın 008a/15
i.- mışlardı 020b/09
i.- up 111a/11
i. 039b/02
- incel -** : İncelmek.
i.- dükden 018b/08
i.- miş 037b/03
- incil** : <Ar. Dört büyük kitaptan biri;
Hristiyanlığın kutsal kitabı.
i. 002a/13, 058b/04, 067b/13,
068a/04, 068a/07, 068b/03, 068b/10,
068b/15, 069a/02,
- 070a/06, 113a/07, 121b/14
i.-i tāmndan naqlitdi 071a/11
i.+ de 069b/09, 070a/13, 070b/07,
078b/10, 122a/10
i.+ den 001b/08, 002a/03, 058b/01,
071a/08
i.+ dür 067b/14, 067b/15, 068a/01,
069b/03
i.+ i 068b/12, 123b/03
i.+ idür 068b/11
i.+ inde 069b/09
i.+ lerinde 079a/02
i.+ leriñüzde 122a/08
i. müṭāli'aiden 068a/14
i.+ üñ 058b/03, 067b/12, 069a/04
kitāb-ı i.+ üñ 123a/13
i. 041a/10
- incit -** : İncitmek.
i.- di 086b/08
i.- medüm 004a/09
i.- meye 009b/15
- incü** : İnci.
i. 034b/11, 055b/15
- indür -** : İndirmek.
i.- di 015a/12
i.- mişdi 015a/14
- inkār** : <Ar. Reddetme.
h. iderler 066a/08
i.+ uñ 106b/05
i.+ uñuz 115b/01
- ins** : <Ar. İnsan.
i. 123a/03

inşā' allāhu: <Ar. "Allah dilerse."

anlamındaki söz.

i.- allāhu 095a/04, 095a/07

070b/05

010b/13, 044b/03

046a/13

inşāf :<Ar. Adalete ve hakka uygun davranış.

i. +a geldiler 050b/12

insān :<Ar. İnsan.

i. 077a/07

i.-ı maḥẓdur 081b/04, 081b/12

insānī :<Ar. İnsana dair.

şūret-i i. 076a/07

intikāl :<Ar. Nakletme.

i. itdi 065b/05, 065b/07, 100a/03

i. itmek 065b/07

intikām :<Ar. Öç.

i.+ in 022a/15

i.+ in aldı 040a/08

inle - : İnlemek.

i.- di 021b/07

i.- rse 021b/07

i.- ye 004b/04

iplik : İplik.

i. 028a/04

ir - : erişmek, yetişmek. -1-

i.- mez 061b/04

i.- ıcek 076a/14

i.- işesin 070a/09

i.- meye 085b/05

ıragırag : Daha uzak.

ı.+ ı 057a/03, 057a/04

ıraq : Uzak.

ı.+ dur 114a/14

ı. 003b/01, 115a/05

ı. olalar 021b/02

ı. olan 061a/12

ı. olsun 095a/02

ırgür - : Ulaştırmak.

i.- meyeler 109b/13

ırgür - : Ulaştırmak.

i.- ürler 117a/06

iri : İri.

i. 009a/09, 058b/10

iriş - : İrişmek.

i. 054b/07

i.- di 019b/04, 052a/03, 053b/01,

053b/05, 054b/09, 054b/11, 073a/02,

093a/14, 094b/01,

102a/05, 103a/08

i.- dügi 010b/14

i.- dügiçün 044a/02

i.- düm 034a/07

i.- düñ 034a/07

i.- dürüñ 048b/03

i.- ecek 094a/04

i.- em 010b/14

i.- ıcek 058a/14, 098a/12

i.- medi 011a/01

i.- mediler 031a/09

i.- mege 029b/07

i.- mekçün 029b/06

i.- memişdür 111a/14

i.- mesün 011b/05

i.- mez 050a/05

i.- mişdi 050b/04

i.- mişdür 109b/02, 111a/13

i.- sün 011b/04
i.- dürür 061a/08
ırmağ : Nehir.
i.+ ı 091a/09
i.+ ın 121a/01
i.+ ında 078b/06, 107b/04
ırmağ : Nehir.
i.+ ı 030b/09
i.+ ına 078b/08
i.+ ını 119a/01
irte : Sabah.
i. 063a/13
ırtıcı : Yırtıcı.
i. 017b/05
iş : Çalışma, emek.
i. 003b/01, 004a/07, 054a/10
i.+ de 071a/05
i.+ den 006a/10, 024b/07, 116a/11
i.+ e 052b/11, 069b/05, 095a/12
i.+ i 003a/14, 003a/15, 027a/05,
054a/08, 071b/10, 092b/10, 113a/03
i.+ in işlesün 008a/03
i.+ ine 035b/07
i. işleye 004b/07, 004b/09
i.+ le-mek.den 065a/07
i.+ lere 018a/02
i.+ lere peşimānoldı 072b/06
i.+ leri 003b/11, 031b/10
i.+ leyen 065a/10
i.+ lü 035b/07
i.+ süz 052b/12
mecmū'-ı i.+ inde 061b/11
amel i.- leyen 066a/11
itā'at : <Ar. Emre uyma.

i. idüp 100a/05
işāret : <Ar. İşaret.
i. 064b/13, 069b/08, 078b/10,
079a/02, 079a/04, 089a/09, 089a/11,
116a/08
i.+ dür 043a/12
i.+ i 064a/12
i. iderek 082b/15
i. idüp 114b/12, 116a/05
i. itdi 118a/03
i. itdügi 112b/07
i. itdük 083a/02
i. itdükleri 036a/15
i. itmişdür 080a/06, 098a/08,
122a/12
i. olındı 040a/11
i. olınmışdur 066b/01
i.+ dür 098a/10
i.+ ine 094b/06
i. olındı 043a/12
işāret it -: İşaret etmek.
diyü i.- di 073b/06
meşnevīde i.- mişdür 076b/05
işāret ol -: İşaret olmak.
ensāpda i.- indı 071b/07
niteki i.- indı 068a/08
yuğaruda i.- indı 078b/13
işbu : İşbu
i. 002a/14, 005a/03, 020a/04,
020a/13, 024b/10, 025b/11, 028a/01,
028a/09, 028a/11,
034b/15, 037a/14, 047a/02, 048a/15,
048b/11, 049b/15, 050a/02, 051a/13,
052b/04, 053a/05,

053b/08, 054a/12, 054b/03, 055a/03,
055b/06, 056a/15, 056b/02, 056b/04,
060a/14, 060b/12,

062a/04, 063b/01, 063b/08, 064a/13,
064b/04, 068a/14, 068b/11, 069a/12,
069b/03, 069b/07,

071a/12, 073b/02, 083b/15, 084a/10,
085a/01, 085a/05, 085b/06, 086a/01,
088b/05, 088b/08,

093b/13, 095b/13, 096a/10, 100b/03,
107a/01, 108b/10, 112a/07, 114b/04,
114b/15, 115a/05,

115a/06, 115a/10, 115b/07, 116b/13,
116b/15, 119b/10, 121a/05, 123a/04
emîre'l-mü'minîn i. 012b/01

i.+ dur 025b/03, 063b/10, 069b/08

i.+ durda 053a/07

i.+ durdı 053a/06

i. +nları 041b/15

işde : İşte.

i. 021b/14, 029b/11, 031b/05,
038a/06, 055a/07, 055b/10, 063b/03,
064a/11 muhammed, 071a/07,

074a/09, 095a/03, 115b/11, 117b/05

i. 062a/02

ise : İse.

i. 003a/01, 019a/04, 034b/03,
038a/04, 043b/01, 050b/10, 097a/13,
116a/02, 122b/02

i.+ η 021a/06

i.+ ηüz 091a/04

i. +η 058b/14

ısıcağ : Sıcak.

ı.+ larda 051b/13

işid - : İşitmek.

i.- elden 052a/02

i.- eler 059b/13

i.- enler 006b/06

i.- enlere 074b/05

i.- esin 099b/15

i.- esiz 069a/03, 077b/14

i.- eydi 003a/07, 108b/08

i.- e-y-di 108b/08, 108b/09

i.- eyin 053a/15, 069a/13, 105b/13

i.- ıcek 003b/06, 006b/10, 007a/07,

007b/08, 008a/03, 008a/08, 008b/02,

008b/15, 009a/03,

010a/06, 011a/10, 011a/15, 012b/05,

014a/01, 021b/04, 038a/05, 038b/12,

040a/15, 040b/02,

048b/13, 049a/04, 050a/10, 050b/12,

052a/10, 054a/02, 054a/12, 055a/11,

056b/03, 059a/04,

059a/13, 063a/14, 069a/14, 072b/07,

072b/12, 073b/06, 081b/06, 081b/13,

083a/06, 084b/04,

086b/04, 087a/03, 089b/09, 091b/03,

094b/06, 095a/10, 096a/09, 096b/09,

097b/15, 099b/09,

104a/15, 106a/02, 106a/05, 106b/12,

107b/02, 108b/11, 108b/13, 109b/08,

110a/09, 120a/03

i.- üp 033b/03, 071a/11, 072a/05

ısıklık : Islık.

ı. virmek 024a/15

işit - : İşitmek.

i.- di 022a/07, 069b/05, 095a/13,

097a/07, 104a/13, 107b/09, 108b/09

i.- diki 096a/14
i.- diler 022a/01, 060a/11, 064a/05,
101b/02
i.- düm 010b/08, 011b/09, 011b/12,
013a/10, 013a/13, 014a/04, 051b/14,
077a/07
mezyedededen- i.- düm 014a/13
i.- me 053a/13
i.- medünüz 114a/06, 118b/04
i.- mekde 123b/07
i.- sün 010a/03
i. 047a/04, 052a/05, 053a/13,
064a/05, 069a/14, 069b/10
i.- ürün 050a/06
işkence : <Far. Eziyet.
i. itdüm 004a/08
işla - : İslamak.
1.- du 042a/09
ıtlā' : <Ar. Bildirme, haber verme.
1. eyler 012b/10
işlāh : <Ar. Düzeltme.
1. eylese 007a/06
1. ide 123a/16
1. itmek 028a/07
ıtlāk : <Ar. Salıverme.
1. ider 022b/06
islām : <Ar. İslam dini.
i. 009a/15, 080a/04, 100b/02
ehl-i i. 017b/09, 079a/06
i.+ a 097a/06, 107a/03
dīn-i i.+ a 102b/11
ehl-i i.+ a 076a/14
ibtidā-yı i.+ da 114a/11
ehl-i i.+ dan 004b/13

işlan - : İslanmak.
1.- mış 042a/10
işle - : İşlemek.
i.- di 113a/03
i.- diler 031b/10
i.- dilerse 014b/08
i.- meye 110a/13
i.- meyesiz 028a/01
i.- mezler 052b/11
i.- r 005b/10, 052b/11, 061b/02
ışın i.- sün 008a/03
i.- ye 065a/08
iş i.- ye 004b/07, 004b/09
i.- yicek 028a/11
i. di 060a/01
ism : <Ar. Ad.
i.-i a'zam 018a/08
i.-i zātdur 075b/07
ısmarla -: İsmarlamak.
1.- dı 105b/02, 105b/09
1.- dum 094a/13
ışmarla - : İsmarlamak.
1.- mış 039b/09
1.- mış 005a/02
işpāt : <Ar. Kanıtlama.
i. itmekde 058b/02
issi : Sahip.
i. 003a/15, 003b/13, 004a/11,
008a/02, 036b/07, 038b/10, 041a/13,
043b/11, 051b/08,
057a/12, 057a/13, 071b/05, 071b/09,
092a/02, 103b/10, 108a/02, 116a/10
i.+ dür 107a/01
i. kıldı 041a/10

- i.+ nden 115a/01
i.+ ne 037a/10, 115a/02
- iştah** : <Ar. İştah.
i.+ umuz 012b/13
- iste -** : İstemek.
i.- di 025a/12, 026b/14, 038b/15,
039b/06, 053a/12, 078a/15
i.- diler 045a/09
i.- dükleri 066a/03
i.- r 008a/15
i.- rin 010b/13, 039b/12
i.- rken 032a/06
i.- rsin 039b/11, 054b/01
i.- se 067a/15
i.- sün 044a/15
i.- yen 030b/02, 033b/07, 042a/12,
044a/14, 062a/07, 103a/03
i.- yesiz 110a/13
i.- yü 104a/13
i. 116a/10
i.- nce 023b/09
i. yügitti 096b/14, 098b/03
- isti'ānet** : <Ar. Yardım isteme.
i. 088a/02
- isti'cal** : <Ar. Acele etme.
bersebīl-i i. 002b/01
- isti'māl id -:** <Ar. Kullanma.
olanlar i.- er 068a/10
- istidlāl** : <Ar. Delil gösterme.
birliğin i. 062a/06
- istiġfār** : <Ar. Tövbe etme.
i. itdi 026a/01
- iştihā** : <Ar. Yemek yeme isteği.
i.+ nuz 012b/12
- istihzā** : <Ar. Alaya alma.
bersebīl-i i. 114b/15
- istimālet** : <Ar. Cezbetme.
i. 087a/04
- istiskā** : <Ar. Bedende su toplanması.
i.+ ya 008b/11
- ısuz** : Boş, تنها, yalnız.
ı. 036b/02, 077a/11
- it -** : Etmek, eylemek.
iẖtiyār i. 031b/13
raẖmet i. 005a/11
i.- di 026a/09, 030a/11, 033b/10,
072a/03, 073a/08, 074b/08, 083a/12,
087a/12, 087b/10,
087b/13, 088a/08, 088a/11, 089b/08,
089b/12, 090b/12, 090b/14, 091a/08,
091b/02, 097b/15,
099a/01, 099a/08, 099a/12, 099a/13,
102a/06
'ibādet i.- di 031b/15
'izzet i.- di 093b/08
arı i.- di 107a/10, 107a/15, 107b/01,
107b/03
azād i.- di 064a/02, 115a/01
baḡş i.- di 119b/08
beglik i.- di 092a/12, 096b/14,
100a/06, 103b/08, 103b/10, 105a/09
bey'at i.- di 105a/03
beyān i.- di 015b/03
bünyād i.- di 035b/15
cehd i.- di 024b/07
cem' i.- di 077b/03, 082b/07,
087a/07, 087b/04, 096a/10, 098a/01,
101a/12, 101b/03

cenk i.- di 016b/05, 032b/12,
093b/10, 101a/10, 104a/04, 109a/13
da'vet i.- di 019a/14, 020b/01,
023b/07, 026a/12, 027a/05, 030a/01,
030b/15, 036b/15, 038a/13,
043b/14, 044b/14, 046a/04, 089a/13,
097a/05, 097a/06, 097a/12
defn i.- di 026a/08
deryāft i.- di 051b/09
dilek i.- di 030b/06, 030b/07
emr i.- di 006a/12, 016b/03, 023b/06,
082a/02, 087b/01, 088a/08, 092b/09,
094b/08, 101b/12,
108a/01, 117b/01, 119a/01
esīr i.- di 036a/12, 092b/08
ezber i.- di 039a/15
fah̄r i.- di 003a/10
feth̄ i.- di 082a/12, 096b/11, 097b/04,
097b/05, 098a/03, 103a/02, 103a/07,
103b/07
fütuḥ i.- di 103a/06
ḡalebe i.- di 091a/14, 097a/03,
097a/08, 098b/03
ḥamle i.- di 025b/14
ḥaps i.- di 030a/03
ḡārat i.- di 040a/04, 040a/06,
096b/10, 097b/05, 097b/10
ḥareket i.- di 097b/06
ḡarḳ i.- di 019a/09
ḥükm i.- di 034b/02, 082b/04,
087a/14, 097b/10
ḥulül i.- di 084b/11
ḥabarān i.- di 110a/04
ḥaber i.- di 083a/07, 104a/07

ḥarāb i.- di 040a/03, 086b/07
helāk i.- di 020b/09
hicret i.- di 023b/06
ḥiṭāb i.- di 109a/14
ḥurūc i.- di 101a/08
i'lām i.- di 101a/03
ihtirāz i.- di 064b/11, 064b/12
iḳāmet i.- di 101a/07
in'ām i.- di 096a/15
intiqāl i.- di 065b/05, 065b/07,
100a/03
iṣāret i.- di 118a/03
istiḡfār i.- di 026a/01
izḥār i.- di 115a/13
ḳabūl i.- di 008a/05, 017a/15,
032b/09
ḳabz̄ i.- di 019a/08
ḳahr i.- di 046a/08
ḳaṣd i.- di 082a/11, 082b/05, 088a/01
ḳısmet i.- di 086a/10
maḥv̄ i.- di 042b/14
mecrūḥ i.- di 046a/11
muḥālifet i.- di 111a/11
muṣāhire i.- di 091b/08
muṭī' i.- di 095a/12
naḳl i.- di 063a/12, 088b/06
naṣīḥat i.- di 115a/02
naẓar i.- di 034a/04
nispet i.- di 115a/14, 120a/12
nübüvvet i.- di 097a/05
ref' i.- di 016a/12, 017a/04, 017b/12,
018a/15
riḥlet i.- di 103b/14
ṣabr i.- di 011a/15, 039a/04

ṭaleb i.- di 102b/06
ṭalep i.- di 029b/08, 097a/02
secde i.- di 111b/08
şefkāt i.- di 025b/15
sehiv i.- di 095b/11
şikāyet i.- di 083a/10
su'āl i.- di 109a/09, 110a/05
şulh i.- di 087b/10, 097b/15,
099a/13, 099b/01
şürū' i.- di 116a/12
ta'līm i.- di 017b/15
tağallüb i.- di 105a/04
tamām i.- di 110a/03
taşarruf i.- di 017b/15
taẕyīk i.- di 036a/10, 096b/08
tezvīc i.- di 095b/06
va'z i.- di 082b/14
vaftīz i.- di 107b/06
vaḥiy i.- di 005b/12
vaż' i.- di 103b/01
vefāt i.- di 087a/09, 087b/11
vefāt i.- di 006a/04, 011a/05,
016a/09, 020b/12, 023b/08, 026a/06,
026a/11, 026a/14, 028b/08,
029a/01, 030a/12, 046a/02, 046a/12,
047a/13, 047a/14, 050a/14, 058a/11,
086b/13, 087a/02,
087b/07, 088a/12, 089b/11, 090a/05,
090b/02, 091a/15, 093a/01, 098b/04,
099a/12, 100a/06,
100b/07, 103b/04, 105a/12
zīkr i.- di 042a/01
zūlm i.- di 090b/12
ḥulūl i.- di mütecessidolup 075a/01

i.- diler 022a/07, 029a/01, 041a/12,
073a/05, 080b/08, 081b/07, 081b/15,
084a/10, 102a/12
'amel i.- diler 117b/04
aforīz i.- diler 083a/11, 085a/01
āforīz i.- diler 089b/10
āftīz i.- diler 085b/09
bī-tamāmihi cenk i.- diler 091b/14
cenk i.- diler 008b/07, 091a/09,
095a/15, 098a/07, 100b/13
cimā' i.- diler 024b/05, 024b/06
defn i.- diler 026a/15
dirlik i.- diler 050b/13
esīr i.- diler 080a/07
feth i.- diler 101b/01
ḥabs i.- diler 093a/11
ḥaps i.- diler 090b/08
ḡazā i.- diler 100a/15
ḥūkm i.- diler 018a/07
ḥaber i.- diler 003b/04, 110a/03
hūcūm i.- diler 091a/03
ih̄tilāf i.- diler 017a/05
ih̄tiyār i.- diler 018a/12, 084a/13
ittifāk i.- diler 091a/02
izhār i.- diler 087a/15
kaşd i.- diler 090b/07, 094a/09,
104b/11, 110a/09
muḳābele i.- diler 042b/07
naql i.- diler 059a/05, 059a/09,
059b/02, 059b/14, 060a/02, 112a/10
naşş i.- diler 102b/07
nefy i.- diler 103b/11
secde i.- diler 015a/13, 070b/02,
108a/05

şehīd i.- diler 104b/12
şikāyet i.- diler 082b/01
su'āl i.- diler 012a/15
ta'līm i.- diler 018a/09
ta'zīm i.- diler 031a/01
tahrīz i.- diler 067a/06
tahrīf i.- diler 123b/04
takrīr i.- diler 059b/13
tamām i.- diler 034b/10, 034b/14
tekzīb i.- diler 031b/10
telkīn i.- diler 085a/03, 085b/14
vefāt i.- diler 019a/04, 031a/14,
109a/10
zabṭ i.- diler 090b/09
zabṭ i.- diler 103a/15
zārılık i.- diler 040b/02
i.- dilerse 106b/10
i.- düğ.i 069b/05
vaż' i.- düğ.i 070a/13
i.- düği 072b/06, 072b/07
emr i.- düği 112a/01, 119b/12
feth i.- düği 099a/01, 104a/03
hük m i.- düği 122a/07
hicret i.- düği 023b/01
işāret i.- düği 112b/07
izhār i.- düği 115a/15
ķabūl i.- düği 113a/03
taş i.- düği 121a/02
telkīn i.- düği 085a/04
va'de i.- düği 036a/15, 037a/01
vefāt i.- düği 024a/06, 028b/09
i.- düğiçün 026a/15
da'vet i.- düğiçün 027a/13
sükūn i.- düğiçün 018b/06

i.- düğidür 080a/05
keleci i.- düğidür 015b/10
secde i.- düğidür 015b/09
terkīb i.- düğimçün 046b/09
feth i.- düğün 093b/02
feth i.- düğünde 014a/14
ref' i.- düğünde 017a/09
naql i.- düğünden 016b/03
i.- düğüm 086a/05
zıkr i.- düğümçün 110a/08
vefāt i.- düğümden 056a/09
naql i.- düğümüz 038a/06, 042a/13
takrīr i.- düğümüz 042b/03
zıkr i.- düğümüz 033b/08, 103a/02,
115a/05
ref' i.- düğünde 041a/14
vefāt i.- düğünde 024a/02
i.- düğünüz 115b/14
izhār i.- düğünüz 121a/15
naql i.- düğünüz 116b/15, 117a/10
secde i.- düğünüz 108a/05
zıkr i.- düğünüz 116b/15
i.- dük 042b/15
beyān i.- dük 025a/02, 029b/11,
040a/04, 043b/09, 044b/01, 062a/08
cenk i.- dük 010a/11
işāret i.- dük 083a/02
şürū' i.- dük 064b/05
zıkr i.- dük 058a/15
zaḥmet i.- dükçe 121b/06
vefāt i.- dükden 019b/09, 020b/14,
025a/04, 026b/13, 029b/15
hücūm i.- dükleri 064a/01
işāret i.- dükleri 036a/15

naql i.- dükleri 022b/11
i.- düklerin 092b/03
serkeşlik i.- düklerin 094b/15
i.- düklerinüñ 081b/08
i.- dükten 018a/15
i.- düm 004a/08
‘afv i.- düm 006a/06, 006b/12,
007a/08, 007b/12
azād i.- düm 110a/15
fıkr i.- düm 051a/05
işkence i.- düm 004a/08
qabül i.- düm 032a/01
naql i.- düm 046b/03, 048a/15,
048b/06
nazar i.- düm 052b/10, 053a/01
nefh i.- düm 120a/11, 120a/13
zıkr i.- düm 110a/07
i.- düñüz 106b/07
ıkrār i.- düñüz 110b/12
telbīs i.- düñüz 123a/15
azād i.- dürdi 110b/03
ferāgat i.- düre 024b/07
kāhıllıq i.- me 095a/05
i.- medi 111b/08
feth i.- medi 096b/11
i’tikād i.- medi 088a/06
iltifāt i.- medi 110a/02
tecāvüz i.- medi 114a/14
muḥālifet i.- mediler 031a/01
feth i.- medin 100b/06
‘afv i.- medügiçün 005b/13
qabül i.- medügüm 008b/13
i.- medüm 004a/08
arı i.- medüm 107a/13

i.- meg.e 071b/12
su’āl i.- megçün 109a/08
bünyād i.- mege 036b/05
cenk i.- mege 011a/04, 093a/15
def i.- mege 065a/11
ğārāt i.- mege 087a/01
hareket i.- mege 045a/15
nesh i.- mege 116b/14
‘ibādet i.- megiçün 033a/04
hüküm i.- megiçün 033a/02
i.- mek 064a/14, 114a/16
‘afv i.- mek 005a/13
‘amel i.- mek 120a/01
cem i.- mek 118b/07
çok i.- mek 075a/03, 114b/01
ejderhā i.- mek 120b/13
ğusl i.- mek 023b/10
hoş i.- mek 114a/16
intikāl i.- mek 065b/07
ıslāḥ i.- mek 028a/07
keleçi i.- mek 051a/02
misvāk i.- mek 023b/10
mu‘ārıza i.- mek 102a/03
nadās i.- mek 028a/02
nesh i.- mek 116a/10
recm i.- mek 028a/14
şag i.- mek 114a/16, 120b/09
talep i.- mek 043b/09
secde i.- mek 108a/06
süci i.- mek 114a/16
sünnet i.- mek 023b/09
ta‘zır i.- mek 028a/14
tevāzū i.- mek 094a/10
tezevvüc i.- mek 039b/06

zam i.- mek 053a/08
zamm i.- mek 109a/03
i.- mek.de kav̄iolmaḡ 071b/14
i.- mek.deydi 071b/11
tekz̄īb i.- mek.içündür 123a/14
yardım i.- mek.içündür 122a/06
şenā i.- mek.ile 113a/01
ʿibādet i.- mekçün 032b/05
ḡarāp i.- mekçün 035b/04
beyān i.- mekde 046b/04, 058b/03,
060a/08
iṣpāt i.- mekde 058b/02
iẓhār i.- mekde 121a/10
beyān i.- mekdedür 001b/14,
002a/02, 002a/04, 002a/05, 002b/04,
015a/10, 046b/04, 058b/04, 058b/06
ʿafv i.- mekden 005b/03
ʿibādet i.- mekden 011b/08
def i.- mekden 111b/14
iẓhār i.- mekden 121a/15
mütālīʿa i.- mekden 122b/09
tekz̄īb i.- mekden 045a/03
temessük i.- mekden 121a/15
tevāzuʿ i.- mekden 005b/04
tīzlik i.- mekden 007a/12
beyān i.- mekdi 042b/15, 044a/15
vaʿz i.- mekdi 038b/04
z̄ikr i.- mekdi 023a/01
terk i.- mekle 034a/09
āzād i.- mekligi 117b/14
ġazā i.- mekligi 009a/12
teʿayyün i.- meklik 117b/06
ittifāḡ i.- meklikleri 115b/07
mutābiʿat i.- memek 114a/04

ʿafv i.- mesem 007b/12
ʿafv i.- mesin 005b/15
seyr i.- mesine 043b/08
naşb i.- mesiyle 090a/07
i.- meye 088a/09
teslīm i.- meye 028a/12
ʿafv i.- meyeler 005b/05
ḡaṡā i.- meyem 035a/03
i.- meyesin 027b/11
ḡan i.- meyesin 027b/11
taʿārız i.- meyesin 099a/04
ziyān i.- meyesin 106a/09
uġrılıḡ i.- meyesiz 027b/10
ḡükm i.- meyiser 122a/08
ġünāh i.- meyüp 039a/13
i.- mez 051b/11
iltifāṡ i.- mez 095b/13
naẓar i.- mez 031b/04
var i.- mez 065a/11
i.- mez oldı 095b/09
ḡulül i.- mezden 089b/06
i.- mezler 070a/15
ittifāḡ i.- mezler 123a/13
ziyān i.- mezmiş 005b/04
ḡabül i.- mezseḡ 008a/01
ʿafv i.- miş 007a/05
feth i.- miş 097b/11
ḡayf i.- miş 008b/09
mutābiʿat i.- miş 114a/02
terk i.- miş 014a/06
azād i.- mişçe 011b/05, 014a/04
i.- mişdi 087a/10, 098b/04
farz i.- mişdi 015b/06
ḡavl i.- mişdi 056a/07

maḥbūs i.- mişdi 098b/02
 vaşiyet i.- mişdi 026a/07
 i.- mişdür 089a/12, 111b/13
 cem' i.- mişdür 118b/09
 cenk i.- mişdür 009a/10
 işāret i.- mişdür 080a/06, 098a/09,
 122a/12
 nefḥ i.- mişdür 120a/16
 taḥrīf i.- mişdür 069b/04
 vefāt i.- mişdür 029a/04, 035b/06
 rivāyet i.- mişler 029a/08
 taḥrīf i.- mişlerdi 113a/09
 vefāt i.- mişlerdi 109a/07
 taḥrīf i.- mişlerdür 023a/03
 i.- se 062b/14
 ḳāzef i.- se 028b/03
 nesh' i.- se 116b/02
 vaşf i.- se 087a/15
 vefāt i.- se 119b/15
 yardım i.- se 048a/11
 zinā i.- se 028b/01
 baḥş i.- sem 107b/15
 su'āl i.- sem 031a/11
 redd i.- sevüz 101b/15
 nazār i.- seydünjüz 047b/08
 ḥükm i.- sün 018a/05
 i. 053b/01, 064a/13, 066a/12,
 090b/01, 118b/13
 izzet i. 108a/08
 baḥş i. 107a/02
 şabr i. 049b/02, 106b/12
ittifāk <Ar. Birlik.
 i. 079b/03, 080a/14, 087a/02,
 100b/12, 105b/06, 106b/06, 106b/14
 i.+ ı 025a/02
 i. idüp 085a/02, 099b/05, 104b/10,
 115b/07
 i.+ ıla 084b/04, 088b/07
 i. itdiler 091a/02
 i. itmeklikleri 115b/07
 i. itmezler 123a/13
 i.+ la 086a/02
iv - : Acele etmek.
 i.- me 108b/14
ivecek : Acele.
 i. 003b/01
iy : Seslenme ünlemi.
 i. 004b/03, 006a/13, 006a/15,
 006b/10, 007a/09, 010a/07, 010b/02,
 010b/09, 010b/12,
 011a/11, 012b/11, 013b/07, 013b/12,
 021a/10, 022a/09, 022a/10, 026b/10,
 038a/02, 039b/01,
 046a/13, 046b/07, 046b/11, 046b/13,
 046b/15, 047a/04, 047a/07, 047a/08,
 047a/15, 047b/03,
 047b/04, 047b/11, 048a/02, 048a/04,
 048a/08, 048a/12, 048b/02, 048b/14,
 049b/01, 049b/14,
 049b/15, 050b/02, 051a/09, 053b/08,
 054a/04, 054a/08, 054a/15, 055a/09,
 055a/15, 055b/11,
 056a/02, 056b/03, 058a/09, 059a/01,
 064a/14, 069b/07, 070a/08, 071b/13,
 072a/12, 072b/08,
 073a/09, 073b/15, 074a/08, 083b/01,
 084a/14, 085b/01, 093b/12, 099b/09,
 113b/13, 118a/05,

- 121b/02
- ‘izār** : <Ar. Yanak.
i.+ ümdür 113b/09
- izhār** : <Ar. Meydana getirme.
i. 041a/07
i. ide 087a/14
i. idüp 087a/04
i. itdi 115a/13
i. itdiler 087a/15
i. itdügi 115a/15
i. itdügünüz 121a/15
i. itmekde 121a/10
i. itmekden 121a/15
i. oldı 109a/12
- izn** : <Ar. İzin.
i.+ iyle 088b/15, 101a/06, 104a/03,
109a/15
i.+ yle 078a/14
- ka’be** : <Ar. Müslümanların kıblesi.
k. 118a/09
k.+ nüş 104b/07
k.+ ye 010a/04
beyte’l-mağdisden k.+ ye 118b/02
beytü’l-muğaddesden k.+ ye 118a/02
k.+ yi 045a/09
k.+ ye 117b/17
- kab** : Kap.
k.+ larına 120b/16
- kabak** : Kabak.
k. 037b/08, 037b/14, 038a/02
- kabil** -1-
k.+ inden 070a/01
- kabıl** : <Ar. Bu türlü.
k.+ indendür 058a/07
- kābil** : <Ar. Kabul eden.
k. 009a/06, 016a/14, 065b/11
k.+ den 053b/02
k.+ le 009a/10
k. olmaya 065b/13
- kābile** : <Ar. Kabile.
k. 022b/14
k.+ sinden 012a/12, 013b/10,
114b/03
k.+ sinüş 097b/07
k.+ siyle 009b/02
- kābīn** : <Far. Evlenme töreninde, miktarı bir kurulca belirlenen ve erkeğin kadına vermek zorunda olduğu para; ağırlık; başlık.
k.+ lü 114a/09
k.+ le 052b/02
k. 049a/01
- kabūl** : <Ar. Razi olma.
k. idene 008a/01
k. idersen 007b/15
k. idesin 095a/04
k. idüp 096a/02, 099a/05
k. itdi 008a/05, 017a/15, 032b/09
k. itdügi 113a/03
k. itdüm 032a/01
k. itmedüğüm 008b/13
k. itmezsen 007b/15
k. kıldı 040b/01
k. ola 010b/14
k. oldı 055b/10
k. olduğdan 032b/11
- kabz** : <Ar. Teslim olma.
k. itdi 019a/08
- kaç** - : Kaçmak.

k. 003a/01, 004b/10, 010a/10,
011a/05, 018b/15, 046a/10, 047b/05,
058b/10, 062a/07,
100b/02, 105b/07
k.+ e 010a/02
k.+ i 046a/08
k.+ ler 057b/13, 059a/04, 085a/01,
104a/04, 111a/09, 118a/05
gerden-keşi k.+ ler 109a/13
k.+ lerçün 013b/07
k.+ lerden 010a/11, 010b/06,
115a/14
k.+ lere 009a/08, 010a/10, 027b/13,
057b/14, 060b/09
bī-tevcīh k.+ lere 067a/08
k.+ leri 009b/15, 109a/16
k.+ lerün 019a/06, 058a/01
k.+ lerle 058b/11

kāfirān : <Ar. + Far. Kāfirler.

k. 002b/14

kāğıd : <Far. Kağıt.

k.+ a 005a/07, 005a/11

k.+ da 005a/09

k.+ ı 005a/05, 005a/06

k.+ uñ 005a/03

kāh : Kimi zaman, bazı.

k. 052b/11

kāhıl : <Ar. Uyuşuk, tembel.

k.+ lık itme 095a/05

ķahr : <Ar. Zulüm.

ķ. itdi 046a/08

ķakı - : Azarlamak, paylamak.

ķ.- dı 006a/10, 006a/12, 080b/07,
107b/09, 108a/11, 108a/14, 108b/01

ķ.- duğın 108a/13

ķ.- mağı 048a/09

ķ.- mağımış 007b/02

ķ.- maķ 087a/08

ķ.- yası 005a/03

ķ.- yup 004a/08, 106a/08

ķ.- mış 002b/13

ķakşas -: Gevşemek, dağılmak.

ķ.- mış 109a/08

ķal - : Kalmak.

´ayıplu ķ.- a 056a/03

ķ.- an 010b/09, 014a/10, 016b/10,

032b/06, 033a/13, 034b/13, 041b/02,

067a/05, 091b/07,

115b/15, 116a/07, 116a/10, 122a/01

bākī ķ.- an 061a/10

ķ.- anına 066b/14, 068a/08

ķ.- anlar 088b/11

ābad ķ.- asız 021b/15

ķ.- dı 010b/06, 019a/05, 026b/05,

032b/13, 037a/08, 039a/02, 050a/14,

050a/15, 072b/02,

088b/13, 106b/05, 123b/07

´āciz ķ.- dı 024b/07

ķayrān ķ.- dı 041a/08

ķ.- dılar 020b/07, 060a/12, 117a/10

müteķayyir ķ.- dılar 112b/06

ķ.- dum 050b/06

bākī ķ.- ısar 043b/06

ķ.- madı 024b/03, 032b/08, 036b/01,
099b/15

oğlana ķ.- madı 019a/10

bākī ķ.- maķlık 114a/13

ķalel ķ.- maya 084b/03

ķ.- mış 041b/15, 070a/15, 104b/04,
113b/06

ķ.- mışam 050b/09

ķ.- mışdı 069a/06, 069a/07, 104b/11

ķ.- mışdur 031b/07, 077b/11,

123a/14

ķ.- mışuzdur 010b/12

diri ķ.- sa 120a/01

ķ.- sam 052a/08

‘acebe ķ.- up 049b/11

taña ķ.- up 050a/11

ķ.- urlar 064a/04

‘acabā ķ.- dı 052a/10

alu ķ.- sa 057b/12

ķal‘a : <Ar. Kale.

ķ. 102a/06

ķ.+ lar 099a/06, 100b/11

ķ.+ lara 099a/07

ķ.+ ları 104a/04, 104a/06

mecmū‘-ı ķ.+ ların 103a/07

ķ.+ larıñ 099a/01

ķ.+ yı 099a/09

ķalb : <Ar. Kalp; gönül.

huzūr-ı ķ.+ ile 069a/14, 069a/15

ķaldır -: Kaldırmak.

ķ.- up 040a/15

ķaldur -: Kaldırmak.

ķ.- mayadum 052a/10

ķ.- mazdı 035a/09

ķ.- mazdum 052a/09

ķ.- up 048b/11

ķalem : <Ar. Yazı yazmak amacıyla
kullanılan eşya.

ķ. 084b/04

ķ. dutup 017b/09, 017b/10

ķ.+ i 108b/04

ķ.+ ile 015b/03

ķ.+ le 028a/08

ķalı : Kalarak.

ķ. 078a/13

ķamer : <Ar. Ay.

ķ. 066b/03, 066b/07

ķāmet : <Ar. Boy, endam.

ķ.+ in 120a/10

ķāmil : <Ar. (İnsan için) olgunlaşmış;
kültürlü.

k. 061a/14

k.+ dūr 061a/06, 061a/15

muvaḥḥid-i k.+ dūr 062a/04

ķamu : Bütün.

ķ. 057a/01, 057a/02, 057a/03,
057a/04

ķān : <Far. Kaynak.

k.+ ı 034b/03

ķan : <Ar. Kan.

ķ. 008b/07, 015a/15, 021b/07,
089b/07, 090b/03, 118b/12

ķ.+ da 112a/01

ķ.+ daki 108a/12

ķ.+ ı 022a/12

ķ. idüp 121a/01

ķ.+ ıla 108b/05

ķ. itmeyesin 027b/11

ķ.+ la 012a/07

ķ.+ lar 007b/12

ķanā‘at : <Ar. Yetinme.

ķ. eylemekdür 057a/11

ķanda : Nerede?

ķ. 050a/12, 117a/11, 120a/14

ķ. 012b/09, 012b/13, 013a/09

ķandil : <Ar. İçine yağ konulmuş ve bir fitil sarkıtılarak yakılmak suretiyle kullanılan ilkel bir aydınlatma aracı.

ķ.+ leri 012b/08

ķandil : <Ar. İçine yağ konulmuş ve bir fitil sarkıtılarak yakılmak suretiyle kullanılan ilkel bir aydınlatma aracı.

ķ.+ ler 012b/10

ķandur -: Kandırmak.

ķ.- dı 114b/11

ķ.- mazken 114b/11

ķangı : Hangi.

ķ. 057b/11, 067b/11, 096a/01

ķ.+ ηuz 056b/05

ķ.+ sı 041a/06, 056b/01

ķ.+ sin 018a/12

ķangısı : Hangisi?

ķ.+ nuη 120a/01

ķanı : Hangi?

ķ. 054b/12

ķankı : Hangi? (krş. ķangı)

ķ. 077b/07, 078a/04, 078a/05

ķ.+ yısa 083b/08

ķanūn : <Ar. Zorunlu hukuk kuralları, yasa.

ķ. 085a/07, 085a/09, 085a/11,

085a/12, 085a/13

bī-tevcīh ķ.+ lar 089b/14

k.-āhırıη orta 078b/06

ķanūnū'l-evvel : <Ar. Aralık ayı; birinci kanun.

k.+ üη ya'nī 078a/12

ķap : Kab.

ķ.+ larımız 021a/10

ķ.+ uηı 021a/10

ķapan -: Kapanmak.

ķ.- dı 089a/03

ķ.- mış 010b/11

ķapķara : Kapķara.

ķ. 072a/12

ķapla - : Kaplamak.

ķ.- r 009b/05

ķapu : Kapı.

ķ. 010a/14, 010b/05

ķ.+ da 010a/14

ķ.+ dan 010b/05, 021a/09, 021b/12, 054a/03

ķ.+ sina 032a/07, 053b/12

ķ.+ sinda 004a/12, 010b/09

ķ.+ sindan 109b/14

ķ.+ ya 021a/09, 021b/12

ķ.+ yı 010b/11

ķapu : kapı (krş. ķapu)

ķ.+ sinda 061b/11

ķapucı : kapıcı; bekçi

ķ. 061b/12

ķār : <Far. Etki etme.

k. eyledi 037b/15

ķar - : Birbirine karıştırmak.

ķ.- maķ 028a/08

ķar : Kar.

ķ. 091a/10

ķara : Kara, siyah.

ķ. 013a/07, 013a/11, 013a/12,

072a/01, 072a/03, 072b/02, 102a/08

ķ.+ lar 086a/15

ķ.+ lardur 020a/01
ķ.+ sı 072b/02
ķ.+ yı azādidün 072b/03
ķ.- ydı 014b/03

ķarabulut : Karabulut.
ķ. 020b/03

ķaranlık : Karanlık.
ķ. 108b/05

ķaraņu : Karanlık.
ķ.+ dun 034b/12

ķaraņulıĝ : Karanlık.
ķ.+ ında 060a/12

ķaraņuluk : Karanlık.
ķ. 092b/13
ķ.+ a 044a/09
ķ.+ da 043b/08

ķaraņuluk : Karanlık.
ķ.+ dan 037b/01

ķarār : <Ar.
ķ. dutmadı 100a/09

ķarār dut -: Karar vermek.
henüz ķ.- maya 085b/07

ķaravaş : Odalık; cariyeye.
ķ. 008a/07
ķ.+ a 054a/13
ķ.+ dan 008a/10
ķ. dutmak 113b/05
ķ.+ ı 008a/07, 008a/13, 049a/05
ķ.+ um 113b/14
ķ.+ umdur 113b/10
ķ.+ uņ 114a/10

ķardaş : Kardeş.
ķ. 016a/01, 035b/11, 048b/14,
103a/03

ķ.+ dur 034a/02, 102a/07
ķ.+ ı 009a/10, 016a/02, 016b/04,
023b/12, 025a/07, 025b/14, 029a/15,
030a/07, 033b/14,
033b/15, 039a/10, 048b/07, 051a/01,
053b/03, 099a/06, 100b/12, 118b/05,
118b/07, 118b/08,
118b/09
ķ.+ ıdur 024a/09, 026a/03, 028b/14,
041a/05
ķ.+ ıla 051a/02
ķ.+ ımuz 022a/12
ķ.+ ın 016b/06, 047a/15, 118b/05
ķ.+ ıydı 027b/03, 038b/05
ķ.+ lardan 048b/08
ķ.+ ların 026a/12, 026b/14
ķ.+ um 010b/12, 029a/06, 051a/09
ķ.+ uņ 004a/15
ķ. vefāitdügün 087a/03

ķarı - : Yaşlanmak.
ķ.- dı 038b/09

ķarıcuk : Kadıncaĝız.
ķ. 036b/11
ķ.+ uņ 043a/07

ķarın : Karın.
ķ. 043b/15
ķ.+ ı 011a/03
ķ.+ ına 036b/13, 038a/01, 038a/06
ķ.+ ında 037a/14, 037b/04
ķ.+ ından 011a/02, 038a/07, 047a/12

ķarınca : Karınca.
ķ. 049b/08, 049b/13, 049b/14
ķ.+ dan 050a/10
ķ.+ nuņ 049b/06

ķ.+ yı 049b/09, 049b/13	ķ. 008b/01
ķarıř - : Karışmak.	ķ. itdi 082a/11, 082b/05, 088a/01
ķ.- dı 076a/14	ķ. itdiler 090b/07, 094a/09, 104b/11,
ķ.- durmasından 081a/07	110a/09
ķ.- maķlıķdan 108b/03	ķasık : Vücutun uyluk kemikleri arasında
ķ.- mazdı 069a/08	ile karın arasında kalan bölümü.
ķ.- up 003a/12	ķ. yolmak 023b/09
ķarn : <Ar. Boynuz.	ķatre :<Ar. Damla.
ķ. 044a/06, 044a/07	ķ. 063b/04
ķ.+ ına 108b/05	ķat : Kat.
ķarř - : Çırmak.	ķ. 017a/06, 106a/01
aya ķ.- maķ 024a/15	ķ.+ ına 006b/13, 007b/05, 007b/06,
ķarřu : Karşı.	008a/06, 008b/04, 021b/05, 025a/15,
ķ. 031b/07, 095a/14, 101b/13,	026a/14, 027b/06,
102b/13	027b/12, 030b/09, 032b/15, 039b/08,
ķ. çıķdı 054b/12, 087b/05, 102a/09	039b/10, 050a/06, 055a/05, 055a/11,
ķ. geldi 098a/06	059a/05, 063a/06,
ķ. gelüp 088a/03	073a/04, 073a/10, 073b/01, 073b/09,
ķ. ķodılar 016b/08	073b/15, 074b/06, 075a/04, 096a/08,
ķ.+ luğında 101a/09	096b/04, 099a/11,
ķ.+ sına 102b/11	099b/02, 099b/04, 101b/10, 105b/05,
ķ. tırmiş 010a/04, 101b/14	107b/12, 108b/07, 112a/09, 114b/04
ķ. vardı 108a/08	ķ.+ ına cem'oldılar 073a/14
ķ. vardılar 020b/06	ķ.+ ında 005b/04, 006b/15, 007a/03,
ķař - : Baskı altında tutmak.	007a/05, 008b/10, 012b/03, 012b/04,
ķ.- dı 087a/06	018b/05, 020b/13,
ķař :Kaç	025a/05, 026a/06, 026a/07, 026a/08,
ķ.+ ına 011a/03	028b/12, 041b/07, 055a/15, 059a/11,
ķ.+ lu 056a/12	059b/13, 061a/03,
ķat'ā : <Ar. Hiçbir zaman.	062a/09, 064a/02, 082b/11, 092b/05,
ķ. 027a/06	093b/05, 094b/01, 096a/05, 106a/04,
ķařař :<Ar. Bildirme, hikāye etme.	111a/07, 118a/09
ķ.+ da 027a/10	ķ.+ ındağı 007b/08, 093a/10
ķařd : <Ar. Niyet.	ķ.+ ından 059a/04

ķ.+ uma 097a/13
ķ.+ umda 004a/15, 048a/09, 051a/08,
083b/02

ķat - : Katmak, ilave etmek.

ķ.- ılmış 073a/08

ķatı : Katı, sert.

ķ. 002b/13, 006b/07, 008a/09,
009a/09, 020a/01, 028a/14, 030b/04,
031a/10, 032a/14,
047a/02, 047b/06, 052a/10, 053a/01,
053b/11, 063a/08, 063a/12, 069b/02,
076a/13, 083a/01,
087a/12, 089b/03, 090a/12, 090b/01,
090b/14, 091a/05, 091a/10, 091a/12,
092a/13, 092b/12,
093a/04, 093b/08, 095a/08, 096a/09,
096b/08, 097b/12, 101b/11, 106a/03,
107a/06, 107b/02,
116b/07

ķ. izzetitdiler 073a/13

ķatıl - : Katılmak.

ķ.- mış 076a/03

ķatırak : Daha sert.

ķ. 037b/11, 057a/12

ķatıř : Karmakarışık.

ķ. 008b/07

ķatlan - : Katlanmak.

ķ. 006b/16

ķavim : <Ar. Kavim.

ķ. 009b/02, 012a/03, 022a/09,
024b/10, 024b/12, 031a/06, 038a/15,
099b/10, 111b/01,
116a/05

ķ.+ di 020a/12

ķ.+ dūr 012a/04, 021b/01, 038a/15

ķ.+ e 031b/04, 038a/11, 038a/13,

038a/14

ķ.+ i 020a/12, 020b/11, 021a/03,

021a/04, 024a/10, 024b/10, 025b/13,

030b/04, 030b/09,

031a/05, 040b/03, 041b/14, 043b/12,

043b/14

ķ.+ iün 018b/06

ķ.+ idūr 038b/01

ķ.+ in 024b/11, 027a/05, 040a/07

ķ.+ inden 012a/12

ķ.+ ine 009a/03, 009b/10, 021a/03

ķ.+ ini 036b/14

ķ.+ inüğ 021a/04, 024a/09, 024b/13

ķ.+ iydi 024a/10

ķ.+ iyle 021b/05

ķ.+ siz 031a/12

ķ.+ üğ 021b/01, 021b/02, 021b/10,

027a/05, 031a/03, 031b/01

k.+ i 074a/07

k.+ ine 095b/08

k.+ inüğ 072a/01

k.+ iyle cenkitmekde za'ifolduğ

071b/13

k. 074a/09

ķavı ol - : Dayanıklı olmak.

itmekde ķ.- maķ 071b/14

ķavl : <Ar. Söz.

ķ. 102a/12, 102a/14, 117a/12,

117b/11

ķ. eyledük 107a/03

ķ.+ i 116b/15, 117a/12
ķ.+ ince 112b/07
ķ.+ ine 079a/11
ķ. itmişdi 056a/07
ķ.+ üñ 021b/02
ķ. idügin 116b/16
k.+ üñüz 065b/12
ķavm : <Ar. Kavim. (krş. ķavim)
ķ. 069b/03, 073a/15, 073b/09,
073b/15, 087a/14, 088a/08, 089a/01,
090b/04, 110a/09
ķ.+ den 088b/05
ķ.+ i 072b/06, 090b/05, 099a/09
ķ.+ in 091b/05
ķ.+ inden 071b/01
ķ.+ iyle 071b/10
ķ.+ üme 072a/12
ķ.+ üñ 064b/06, 089a/02, 099b/09
ķ. üme 121b/03
ķavül : <Ar. Sözü.
ķ. 025a/02, 043a/03, 043a/11,
076b/03
ķ.+ de 023b/15, 024a/01, 024a/03,
025a/01, 026a/10, 028b/12, 029a/02,
029a/04, 029b/05,
029b/06, 029b/08, 031a/06, 031a/07,
031a/14, 033b/09, 034a/09, 034a/10,
036b/03, 036b/04,
036b/10, 036b/12, 036b/14, 037b/02,
037b/03, 038a/07, 038b/06, 038b/07,
040a/07, 040a/08,

041a/09, 041a/10, 041a/11, 041a/12,
043a/02, 043a/03, 043a/12, 043a/13,
043a/14, 043a/15,
043b/01, 043b/02, 043b/07, 043b/12,
046a/02, 068b/04, 076b/03, 076b/05,
076b/07, 079a/02,
079a/03
ķ.+ den 065a/04
ķ.+ dür 029b/07
ķ.+ ünde 029b/09, 031a/08, 081b/15
ķ.+ üñ 021b/03
ķavüm : <Ar. Kavim.
ķ.+ den 060a/11
ķavuş -: Kavuşmak.
ķ.- dı 075b/11, 077a/03
ķ.- dur-mak 077a/06
ķaya : Kaya.
ķ. 021a/06, 021b/05, 021b/06,
050a/07
ķ.+ ya 022a/06
ķ.+ yı 021a/06, 021b/06
ķayāsıra : <Ar. Eski Roma ve Bizans
imparatorlarına verilen ad; kayserler.
ķ. 078a/03
ķayāşıra : <Ar. Eski Roma ve Bizans
imparatorlarına verilen ad; kayserler.
ķ. 078a/03
ķayd : Endişe.
ķ.- ima 021b/01
ķāyil <Ar. İnanma; ikna olma.
ķ. olan 065b/02
ķ. olası 120a/13
ķ. olmadı 042b/09
ķ. olmayasız 120a/13

ķ. olur 066a/11
ķ.+ siz 065b/10, 121a/08
ķāyil ol - : İnanmak.
birliğine ķ.- an 077b/13
ķāyim : <Ar. Sağlam duran.
ķ.+ dūr 116b/09
ķ. tūrdu 004a/05
ķayın : Karı veya kocaya göre birbirlerinin
erkek kardeşi; kayın.
ķ. 027a/09, 028a/15
ķayna -: Kaynamak.
ķ.- dı 032a/10
ķ.- r 032a/09
ķ.- ya 032a/02
ķayşer : <Ar. Roma ve Bizans
imparatorlarına verilen unvan.
ķ. 006a/08, 006a/10, 006a/11,
006a/12, 087b/09, 087b/12, 088a/07,
088a/10, 088a/15,
089b/12, 090a/06, 094a/04, 094a/06,
094b/06, 094b/12, 095a/13, 096a/05,
105a/15, 105b/05,
107b/12, 107b/15, 108a/01, 108a/15,
109b/08, 110a/04, 110a/10, 110a/14,
112a/08
ķ.-i isfınyānus 036a/07
ķ.-i murıķe 094b/01
ķ.-i rūm 006b/09, 110b/08
ķ.-i rūm-ı ‘acem 004a/02
ķ.-i rūmuņ 006a/07
ķ.+ den 115b/10
ķ.+ e 095b/04, 110a/03
ķ.+ üņ 006a/10, 078a/03, 095a/07,
108a/03, 110a/09, 112a/08

ķ.+ üñdür 094b/03
ķayu : Kaya.
ķ.+ larından 021b/02
ķazā <Ar. Ezelde Allah tarafından takdir
edilenlerin gerķekleşmesi.
ķ.+ sın 061b/03
ķazanc : Yarar, çıkar, kār.
ķ.+ ıdur 013b/05
ķazanclu : Kazançlı.
ķ. ola 013a/09
ķazef : <Ar. Sövmek.
ķ. itse 028b/03
ķāzib : <Ar. Yalan söyleyen.
k. olan 116b/14
ķāziyye : <Ar. Dava, mesele.
ķ. 032b/05, 040a/09
ķ.+ si 022b/03, 117b/04
ķ.+ sin 042a/12, 093b/07
aşķābü’l-kehfün ķ.+ sin 045a/06
ķ.+ ye 098a/10
ķebīr : <Ar. Büyük, ulu.
k. 011b/06
ķoşandin-i k. 082a/01, 082b/03,
086b/05, 087a/11
tefsīr-i k.+ den 070b/06, 071a/09
ķoşandin-i k.+ üņ 086b/02
ķeçi : Keçi.
k. 035b/01
k.+ si 037b/10
ķefāret ol -: <Ar. +Tr. İşlenmiş bir günah,
suç ve kusurun affedilmesi için yapılması
gereken şey.
günāhlaruma k.- a 072b/11
ķefil : <Ar. Kefil.

- k. oldı 026b/15
k. olduğı 039a/07
- kelām** :<Ar. Söz, ifade.
k. 067a/08, 111b/12
bilā-fāyide tatvīl-i k. 084a/11
uşūl-i k. 064b/06, 064b/07
eşnā-yı k.+ da 076a/03
uşūl-i k.+ da 067a/11
uşūl-i k.+ dur naqlitdügümüz
081a/11
k.+ ı 075a/07, 086b/15, 116a/08
k.+ ın 069b/05
- kelāmullāh** : <Ar. Allah'ın sözü.
k.+ a 068a/14
k.+ dur 064b/04
- kelb** : <Ar. Köpek.
k. 024a/14
k. 037b/06
- keleci** : Söz, lakırdı.
k. 046b/13, 050b/03
k. itdügidür 015b/10
k. iderdi 015a/14
k. itmek 051a/02
- keler** : Kertenkele.
k. 114b/15, 116a/07
k. +i 114b/14
- kelīmāt** : <Ar. Kelimeler, sözcükler.
k. 061a/13
k.+ dur 071a/12
- kelime** : <Ar. Sözcük.
k. 027b/09, 077a/05
k.+ dür 062a/10, 062b/09, 062b/13,
063a/02, 065b/05, 074b/15
k.+ leri 117a/06
- k.+ lerinden 113a/08
k.+ si 062b/15, 063a/01, 120b/06,
120b/11
k.+ yi 065b/06
- kelīsā** : <Far. Kilise.
k. 087b/02, 109b/14
mecmū'-ı k.+ da 109b/15
k.+ lar 112a/06
k.+ ların 082b/01
k.+ larınoda 096b/07
k.+ muz 082b/01
k.+ nuş 112a/10
k.+ sı 072a/02
k.+ sından 080b/03
k.+ ya 109b/09, 109b/10
mecmū'-ı k.+ ya 072a/05
k.+ yı 110a/04
- kelügura** : ?
k. 110a/01
- kemāl** : <Ar. Olgunluk.
k.+ i 041a/08
k. 042a/10
k.-i fażīletine 111a/09
- kemend**: <Far. Ucu ilmikli ip.
k. 024a/15
- kemhā** : <Far. Bir cins ipekli kumaş.
k. 094b/11
- kemik** : Canlılarda vücudun çatısını
oluşturan sert doku.
k.+ lerin 114b/04
- kemter** : <Far. Daha değersiz.
k. 056b/10, 056b/11
- kemük** : Canlılarda vücudun çatısını
oluşturan sert doku. (krş. kemik.)

k. 026b/05
kenār : <Far. Uç.
k.+ ına 030b/10, 037a/02, 037a/07,
037b/02, 049b/06, 049b/07, 049b/08,
049b/13, 050a/02,
050a/04, 088b/07
k.+ ında 011b/09, 049b/05, 085a/10,
091a/09
k.+ larına 033a/12
k.+ larında 033a/03
kendü : Kendü.
k. 003b/07, 004a/05, 004a/07,
004a/09, 004a/12, 006a/06, 009a/10,
009b/10, 009b/13,
012a/12, 012b/14, 012b/15, 014a/09,
015a/11, 018b/06, 019a/05, 020b/07,
021a/11, 024b/11,
026b/07, 026b/11, 030a/05, 030a/06,
033a/08, 033b/02, 037a/07, 037a/08,
042b/04, 043a/10,
046b/09, 054a/15, 060a/02, 060b/03,
065a/08, 067a/03, 071b/12, 072a/02,
076a/09, 077a/12,
077b/02, 079b/14, 086b/13, 088a/15,
088b/13, 090a/07, 090b/04, 092b/14,
094a/10, 094a/11,
096b/08, 097a/12, 097a/15, 099b/01,
100b/05, 101a/01, 102b/01, 108b/06,
111b/11, 112a/15, 112a/11
113b/02, 113b/03, 114b/11, 116a/06,
117b/14, 118b/05, 119a/09, 122a/07,
123a/15, 123b/03
k.+ den 025a/07, 064a/03, 119b/09

k.+ için 049a/08
k.+ lere 090b/06
k.+ lerin 020b/08, 088b/11, 094b/09,
101a/15, 104a/06
k.+ lerine 110b/01
k.+ lerini 110b/02
k.+ lerün 079a/02
k.+ mi 055b/12
k.+ nün 036a/08, 069b/05, 087b/01,
093a/09, 103a/12, 104a/08, 109a/13,
112a/10
ba'de-zān k.+ nün 099a/05
k.+ ye 088a/14, 095a/12, 119b/09,
120a/12
k.+ yi 015a/06, 046a/10, 077b/07
k.+ zin 096b/02
kendüzi : Kendisi.
k. 077a/07, 079b/13
k.+ n 006a/04, 008b/03, 028b/02,
033b/05, 054b/04, 054b/09, 072a/02,
076b/04, 088b/10, 089b/01, 093b/06,
093b/07
k.+ ni 054b/06
kendüzü : Kendisi.
k.+ m 004a/09, 052b/11
k.+ η 054b/03
k.+ ηi 008b/01, 040b/07
kerāmāt göster - : Keramet göstermek.
çok k.- di 079b/06
kerāmet : <Ar. Allah'ın bazı kimselere
bağışladığı olağanüstü yetenekler.
k. 055b/01, 111b/13
kerbic : Kerpiç. (krş. kerbiç)
k. 028a/07, 050b/08

- kerbiç** : Kerpiç. (krş. kerbic)
k. 050b/02
- kere** : <Ar. Defa; kez.
k. 054a/01, 062a/12, 062b/03,
098b/03, 102b/08
k. emritdi 080b/04
- kerem** : <Ar. Cömertlik.
k. eyle 054a/08
k. idesiz 094a/01
k.+ idür 111a/15
k.+ üje 094a/09
- kereyağı** : <Far. + Tr. Tereyağı.
k. 023a/13
- kerîmü't-ṭarafeyn**: <Ar. Anne ve baba
yanından şanslı olma durumu.
k. 044a/07
- kerpiç** : Kerpiç. (krş. kerbic, kerbiç)
k. 050b/05
- kes -** : Kesmek.
k.- di 023a/08, 050b/08, 095b/14
k.- diler 050b/12, 102a/12
k.- er 104b/02
k.- mek 028a/06, 028a/07
bıyık k.- mek 023b/09
k.- mekçün 032b/05
k.- üj 102a/11
k.- üp 039b/13, 080b/09
- kesdür -**: Kestirmek.
k.- di 050b/05
- kesil -** : Kesilmek.
k.- di 018b/01
k.- medin 047a/13
- keşîş** -40-
- k. 077b/02, 077b/04, 081a/15,
081b/04, 081b/09, 082a/13, 082b/13,
084a/09, 084a/10,
084b/04, 085a/09, 089b/05, 089b/09,
102a/09, 102a/15, 106b/12, 107a/01,
107a/04, 107a/09, 107a/10, 107a/13,
108b/01
107a/11, 107a/14, 107b/02, 107b/03,
107b/05, 107b/09, 108a/10, 108b/01,
108b/14, 108b/15,
109b/08
bed-baht k. 090a/03
k.+ e 106b/15
k.+ i 106b/14
k.+ ler 107a/10, 107a/15
k.+ lerin 108a/02
k.+ üj 108a/10
k.+ çün 108b/09
k.+ den 071a/10
k.+ i 107b/09
k.+ ler 085b/13
k.+ lerden 077b/13
k.+ leri 084a/12, 089b/14
k.+ üj 082a/15
k. zâhiroidi 081b/03
- kesrâ** : <Far. Eski İran hükümdarlarına
verilen unvan. (krş. kistrâ)
cem'-i k.+ dur 091b/02
- keşşâf** : <Ar. Keşfeden.
şâhib-i k. 017a/09
- kevâkib** : <Ar. Yıldızlar.
k.-i seyyâredür 066b/02
- key** : Çok, ulu.
k. 008a/15, 047b/10

kez : Kere, defa.

k. 004a/06, 007b/09, 008b/06,
008b/11, 010a/13, 011a/01, 011b/13,
012b/14, 013b/09,
016a/03, 024b/04, 027a/08, 031b/08,
033a/07, 037a/01, 040a/06, 043b/14,
046a/01, 050a/02,
050b/14, 059a/06, 059a/13, 059b/14,
062a/14, 062b/12, 080a/05, 087a/12,
102b/07, 104a/10,
119b/15

ki : <Far. Ki.

k. 001b/02, 001b/04, 001b/05,
001b/06, 001b/07, 001b/08, 002b/05,
002b/06, 002b/08,
003a/04, 003a/07, 003a/10, 003a/11,
003a/14, 003b/03, 003b/04, 003b/06,
003b/07, 003b/09,
003b/12, 003b/15, 004a/02, 004a/03,
004a/07, 004a/08, 004a/11, 004a/12,
004a/14, 004a/15,
004b/01, 004b/03, 004b/06, 004b/07,
004b/08, 004b/09, 004b/10, 004b/13,
004b/15, 005a/02,
005a/07, 005a/09, 005a/11, 005a/12,
005b/07, 005b/09, 005b/14, 005b/15,
006a/01, 006a/03,
006a/07, 006a/09, 006a/11, 006a/12,
006a/15, 006b/01, 006b/02, 006b/03,
006b/05, 006b/06,
006b/10, 006b/13, 006b/14, 006b/15,
006b/16, 007a/01, 007a/03, 007a/06,
007a/08, 007a/09,

007a/11, 007a/12, 007a/13, 007b/03,
007b/04, 007b/07, 007b/08, 007b/13,
007b/14, 008a/07,
008a/11, 008a/12, 008a/13, 008a/14,
008b/04, 008b/05, 008b/10, 008b/13,
008b/14, 009a/01,
009a/06, 009a/08, 009a/09, 009a/12,
009a/14, 009b/06, 009b/07, 010a/04,
010a/07, 010a/12,
010a/13, 010b/06, 010b/07, 010b/08,
010b/09, 010b/15, 011a/06, 011a/10,
011a/11, 011a/15,
011b/01, 011b/03, 011b/09, 011b/10,
011b/11, 011b/12, 011b/15, 012a/02,
012a/05, 012a/06,
012a/09, 012a/15, 012b/01, 012b/02,
012b/15, 013a/01, 013a/02, 013a/04,
013a/06, 013a/08,
013a/10, 013a/11, 013a/13, 013a/15,
013b/01, 013b/03, 013b/04, 013b/07,
013b/08, 013b/11,
013b/12, 013b/14, 014a/01, 014a/04,
014a/05, 014a/06, 014a/08, 014a/13,
014a/15, 014b/05,
014b/07, 014b/08, 015a/02, 015a/04,
015a/06, 015b/03, 015b/05, 016a/01,
016a/02, 016a/04,
016a/11, 016b/03, 016b/04, 016b/05,
016b/09, 017a/01, 017a/03, 017a/04,
017a/05, 017a/06,
017a/08, 017a/10, 017a/11, 017a/14,
017b/02, 017b/08, 017b/09, 018a/01,
018a/02, 018a/06,

018a/15, 018b/01, 018b/07, 018b/08,
018b/09, 018b/10, 018b/11, 019a/01,
019a/10, 019a/11,
019b/03, 019b/11, 020a/01, 020a/05,
020a/07, 020b/05, 020b/06, 020b/07,
020b/09, 020b/13,
021a/14, 021b/02, 021b/09, 021b/14,
021b/15, 022a/07, 022a/10, 022a/11,
022a/14, 022b/04bu,
022b/07, 022b/11, 023a/07, 023a/08,
023a/11, 023b/04, 023b/11, 024b/01,
024b/03, 024b/06,
024b/07, 024b/14, 025a/03, 025a/09,
025b/03, 025b/05, 026a/04, 026b/01,
026b/06, 026b/07,
026b/08, 026b/09, 026b/10, 026b/13,
027a/10, 027a/13, 027b/02, 028a/10,
028a/12, 028b/05,
028b/07, 029a/02, 029a/12, 029a/13,
029b/01, 029b/02, 029b/08, 029b/11,
030a/02, 030a/08,
030b/01, 030b/08, 030b/11, 030b/12,
031a/03, 031a/05, 031a/11, 031b/01,
031b/04, 031b/05,
031b/09, 031b/13, 031b/15, 032a/01,
032a/08, 032a/09, 032a/12, 032b/01,
032b/07, 033a/09,
033a/12, 034a/05, 034b/05, 034b/08,
034b/10, 034b/12, 035a/02, 035a/04,
035a/06, 035a/10,
035a/12, 035a/15, 035b/01, 035b/02,
035b/03, 035b/04, 035b/05, 035b/08,
035b/09, 035b/14,

036a/04, 036a/06, 036a/07, 036a/09,
036b/13, 037a/02, 037a/03, 037a/05,
037b/12, 037b/13,
037b/15, 038a/02, 038a/03, 038a/06,
038a/07, 038a/11, 038b/08, 038b/09,
038b/11, 038b/12,
038b/15, 039a/02, 039a/04, 039a/06,
039a/07, 039a/13, 039a/14, 039b/09,
039b/11, 040a/01,
040a/06, 040b/06, 040b/09, 040b/14,
041a/07, 041b/13, 042a/05, 042a/07,
042a/09, 042a/11,
042a/15, 042b/02, 042b/06, 042b/10,
043a/04, 043a/15, 043b/02, 043b/05,
043b/06, 043b/07,
043b/09, 043b/12, 044a/10, 045a/05,
045a/09, 045a/10, 046a/03, 046a/13,
046a/14, 046b/05,
046b/07, 046b/11, 046b/12, 046b/15,
047a/03, 047a/05, 047a/07, 047a/08,
047a/15, 047b/03,
047b/04, 047b/05, 047b/07, 047b/13,
047b/15, 048a/02, 048a/07, 048a/08,
048a/09, 048a/10,
048a/12, 048a/14, 048b/01, 048b/11,
048b/14, 048b/15, 049a/09, 049a/10,
049a/11, 049a/13,
049b/01, 049b/03, 049b/05, 049b/07,
049b/08, 049b/11, 049b/14, 050a/03,
050a/05, 050a/06,
050a/07, 050a/08, 050a/09, 050a/11,
050a/15, 050b/03, 050b/09, 051a/01,
051a/03, 051a/10,

051a/11, 051b/02, 051b/04, 051b/08,
051b/11, 051b/13, 051b/14, 051b/15,
052a/02, 052a/05,
052a/14, 052b/04, 052b/06, 052b/09,
052b/15, 053a/01, 053a/02, 053a/08,
053a/10, 053b/01,
053b/03, 053b/04, 053b/06, 053b/07,
053b/08, 053b/09, 053b/14, 053b/15,
054a/04, 054a/06,
054a/08, 054a/09, 054a/15, 054b/02,
054b/04, 054b/05, 054b/10, 055a/08,
055a/09, 055a/12,
055a/15, 055b/02, 055b/06, 055b/08,
055b/09, 055b/12, 056a/02, 056a/03,
056a/07, 056a/09,
056a/13, 056b/01, 056b/04, 056b/05,
056b/12, 056b/14, 057a/12, 057a/13,
057a/15, 057b/05,
057b/08, 057b/11, 057b/15, 058a/04,
058a/05, 058a/06, 058b/09, 058b/15,
059a/02, 059a/06,
059a/12, 059a/13, 059b/07, 060a/01,
060a/03, 060a/06, 060a/07, 060b/02,
060b/03, 060b/09,
060b/15, 061a/05, 061a/06, 061a/14,
061b/02, 061b/03, 061b/04, 061b/05,
061b/07, 061b/11,
062a/03, 062a/08, 062a/09, 062a/12,
062a/14, 062b/02, 062b/06, 062b/08,
062b/13, 063a/15,
063b/06, 063b/08, 064a/02, 064a/03,
064a/05, 064a/07, 064a/08, 064a/10,
064b/01, 064b/05,

064b/07, 064b/09, 064b/10, 064b/11,
064b/12, 064b/14, 064b/15, 065a/01,
065a/02, 065a/03,
065a/05, 065a/08, 065a/09, 065a/12,
065a/14, 065a/15, 065b/03, 065b/04,
065b/05, 065b/06,
065b/08, 065b/09, 065b/11, 065b/13,
066a/02, 066a/10, 066b/01, 066b/02,
066b/03, 066b/05,
066b/07, 066b/10, 066b/12, 067a/02,
067a/03, 067a/04, 067a/10, 067a/11,
067b/02, 067b/08,
067b/13, 067b/14, 067b/15, 068a/01,
068a/02, 068a/07, 068a/09, 068a/10,
068b/02, 068b/03,
068b/05, 068b/12, 068b/14, 069a/05,
069a/13, 069b/03, 069b/07, 069b/08,
069b/09, 069b/10,
069b/12, 069b/15, 070a/05, 070a/08,
070a/12, 070a/13, 070b/07, 070b/08,
070b/10, 070b/12,
070b/15, 071a/02, 071a/06, 071a/08,
071a/10, 071a/11, 071b/01, 071b/02,
071b/04, 071b/05,
071b/06, 071b/12, 071b/15, 072a/03,
072a/06, 072a/08, 072a/09, 072a/12,
072b/08, 072b/11,
073a/01, 073a/02, 073a/06, 073a/10,
073a/11, 073b/01, 073b/03, 073b/11,
073b/15, 074a/03,
074a/04, 074a/06, 074a/09, 074a/14,
074b/05, 074b/10, 074b/15, 075a/01,
075a/09, 075a/10,

075b/04, 075b/06, 075b/07, 075b/08,
075b/10, 075b/13, 076a/04, 076a/05,
076a/08, 076a/12,
076b/11, 076b/15, 077a/01, 077a/07,
077a/08, 077b/01, 077b/10, 077b/12,
078a/04, 078a/07,
078a/09, 078a/10, 078b/05, 078b/14,
079a/02, 079a/07, 079a/09, 079a/11,
079b/01, 079b/14,
080a/03, 080a/10, 080a/11, 080b/01,
080b/02, 080b/04, 081a/08, 081a/15,
081b/02, 081b/04,
081b/07, 081b/08, 081b/10, 082a/01,
082a/02, 082a/10, 082b/05, 082b/09,
082b/11, 083a/01,
083a/03, 083b/01, 083b/04, 083b/15,
084a/14, 084b/02, 084b/05, 084b/07,
084b/09, 085a/03,
085b/01, 085b/02, 085b/06, 085b/14,
085b/15, 086a/01, 086a/05, 086a/14,
086a/15, 086b/04,
086b/11, 086b/14, 087a/07, 087a/14,
087a/15, 087b/01, 088a/08, 088b/05,
088b/11, 088b/14,
089a/01, 089a/04, 089a/07, 089a/09,
089a/12, 089a/15, 089b/05, 090a/10,
090a/15, 090b/06,
090b/07, 090b/14, 091a/06, 091a/15,
091b/05, 091b/08, 091b/12, 092a/01,
092a/07, 092b/04,
092b/09, 092b/15, 093a/14, 093a/15,
093b/02, 093b/08, 093b/12, 094a/01,
094a/02, 094a/07,

094a/10, 094a/11, 094a/13, 094b/08,
094b/09, 095a/01, 095a/05, 095a/13,
095b/01, 095b/13,
096a/01, 096a/02, 096a/11, 097a/08,
097a/10, 097a/11, 097a/14, 097b/10,
098a/09, 098a/15,
098b/07, 099a/01, 099a/03, 099a/06,
099a/08, 099b/08, 099b/09, 100a/02,
100a/07, 100b/03,
100b/12, 101a/06, 101a/07, 101b/02,
101b/10, 101b/12, 101b/13, 102a/01,
102a/05, 102a/07,
102a/11, 102a/12, 102b/03, 102b/04,
103a/08, 103a/12, 103b/10, 104a/04,
104a/09, 104a/13,
104b/04, 104b/13, 105a/10, 105a/15,
105b/02, 105b/06, 105b/13, 105b/15,
106a/01, 106a/03,
106a/07, 106a/09, 106a/12, 106a/13,
106b/03, 106b/07, 106b/13, 107a/01,
107a/02, 107a/06,
107a/07, 107a/08, 107a/12, 107b/03,
107b/09, 107b/10, 107b/11, 107b/13,
108a/02, 108a/06,
108a/07, 108b/01, 108b/02, 108b/03,
108b/10, 108b/13, 108b/15, 109a/01,
109a/02, 109a/03,
109a/04, 109a/05, 109a/07, 109a/11,
109a/13, 109a/14, 109a/16, 109b/03,
109b/05, 109b/06,
110a/02, 110a/03, 110a/04, 110a/06,
110a/10, 110a/11, 110a/12, 110a/15,
110b/04, 110b/08,

110b/10, 110b/12, 111a/02, 111a/05,
111a/08, 111a/09, 111a/11, 111a/13,
111a/14, 111b/01,
111b/02, 111b/13, 112a/02, 112a/03,
112a/04, 112a/05, 112a/06, 112a/08,
112a/12, 112a/13,
112b/02, 112b/03, 112b/04, 112b/06,
112b/12, 112b/13, 112b/14, 113a/05,
113a/12, 113b/07,
113b/09, 113b/14, 113b/15, 114a/05,
114a/06, 114a/12, 114a/14, 114b/01,
114b/06, 114b/08,
114b/14, 115a/06, 115a/07, 115a/10,
115a/11, 115b/03, 115b/05, 115b/06,
115b/08, 115b/12,
116a/04, 116a/07, 116a/10, 116a/12,
116a/13, 116b/04, 116b/05, 116b/07,
116b/09, 116b/10,
116b/11, 116b/14, 117a/01, 117a/06,
117a/07, 117a/11, 117a/12, 117a/13,
117a/15, 117b/01,
117b/09, 117b/14, 117b/15, 117b/16,
118a/02, 118a/05, 118a/06, 118a/11,
118a/13, 118b/01,
118b/08, 118b/14, 118b/15, 119a/01,
119a/08, 119a/13, 119a/15, 119b/01,
119b/02, 119b/03,
119b/07, 119b/08, 120a/02, 120a/03,
120a/05, 120a/07, 120a/09, 120a/10,
120b/01, 120b/02,
120b/06, 120b/10, 120b/11, 120b/13,
121a/07, 121a/10, 121a/12, 121a/14,
121a/16, 121b/02,

121b/10, 121b/11, 122a/04, 122a/08,
122a/11, 122a/12, 122a/15, 122a/17,
122b/02, 122b/04,
122b/06, 122b/09, 123a/01, 123a/02,
123a/04, 123a/05, 123a/06, 123a/07,
123a/09, 123a/12,
123a/16, 123b/05, 123b/08, 123b/09,
123b/12, 123b/14
ākıbetü'l-emr k. 071b/11
bi'l-ḥuşuş k. 107a/14
el-'iyāzū bi'l-lāhi k. 066a/13
lā-nüsellim k. 112b/14
rūḥu'l-ḳudūs k. 065b/01
rūḥu'l-ḳudüsdür k. 065b/06
k. emreyle 085b/14
kibār : <Ar. Büyükler, ulular.
aşḥāb-ı k. 002a/07
ḳible : <Ar. İbadet esnasında yüzün
döndürüldüğü yön.
ḳ. 118a/01, 118a/13, 118b/01
ḳ.+ den 118a/06, 118b/14
ḳ. idinüḡ 119a/10
ḳ. idinüp 119a/07
ḳ.+ ler.i 070a/15
ḳ.+ leri 119a/08
fi'l-ḥāl ḳ.+ lerin 074a/11
ḳ.+ lerinden 119a/09
ḳ.+ li 118a/14
ḳ.+ ye 118a/11, 118b/15
ḳ. +lerin 074a/04
kibriyā : <Ar. Büyüklük, ululuk.
k. 113b/09
ḳibtī : <Ar. Mısır'ın eski yerli halkından
olan.

- kı. 027b/06
kici : Küçük. (krş. kiçi)
 k. 003b/11, 006b/07, 073a/01
kiçi : Küçük. (krş. kici)
 k. 073a/09, 086a/09
 k.+ si 073b/07
 k.+ ydi 098b/02
 k.+ ye 001b/04
 k.+ yi 001b/04
kığır - : Seslenmek, çağırarak.
 kı.- dı 032a/11, 032a/13
 kı.- dışar 047a/03
 kı.- mağičün 032b/03
 kı.- sun 021a/10
kığırdıcı : Tellal.
 kı. 033a/15
kıl - : Etmek, eylemek.
 duā' kı. 056a/03
 kı.- a 004b/14, 051a/06
 muqātele kı.- a 016b/04
 namaz kı.- a 035a/05
 cārī kı.- am 007b/05
 namāz kı.- am 112a/01
 tercüme kı.- am 002a/14
 müṭāla'a kı.- anlar 046a/15
 müṭāli'a kı.- anlar 112b/11
 diri kı.- asın 114b/05
 ğani kı.- ayın 054a/07
 kı.- dı 015a/12, 042a/05, 050a/07,
 068a/13, 092b/03, 115a/13
 arı kı.- dı 107a/13, 107b/03, 107b/04
 bāṭıl kı.- dı 036a/14
 da'vet kı.- dı 045a/10
 diri kı.- dı 040a/12, 043b/14,
 114b/02, 114b/03
 du'ā kı.- dı 026a/01, 027a/11,
 082a/14, 109a/09, 114b/05
 du'āsın kı.- dı 107b/05
 duā' kı.- dı 031a/12, 040a/15,
 056a/04
 düzmege kı.- dı 102b/15
 havāle kı.- dı 031b/11
 ḥelāl kı.- dı 015b/15
 hicret kı.- dı 045b/14
 issi kı.- dı 041a/10
 ḳabūl kı.- dı 040b/01
 mübārek kı.- dı 112a/01
 muḥāşıra kı.- dı 036a/10
 müṭāli'a kı.- dı 094a/04
 namāz kı.- dı 021b/05, 055b/05,
 117b/17
 namāzı kı.- dı 117b/16
 nebī kı.- dı 111b/16
 perākende kı.- dı 036a/13
 pertev kı.- dı 054b/09
 peygambar kı.- dı 015b/02, 111a/12
 rūzī kı.- dı 032b/02, 034a/05,
 038b/12, 038b/14
 ta'yīn kı.- dı 033a/02
 tedbir kı.- dı 040b/04
 yerin kı.- dı 015a/12
 ḥac kı.- dılar 119a/05
 namāz kı.- dılar 119a/06, 119a/07,
 119a/08, 119a/12
 kı.- du 054b/02
 kı.- duğı 044a/13, 118a/11
 diri kı.- duğı 036b/11

ta'yīn k̄.- duğı 014b/06
zāhir k̄.- duğı 015b/11
sefer k̄.- duğıçün 044a/09
rūzī k̄.- duđın 034a/12
da'vī k̄.- duğında 115b/01
k̄.- duğından 025a/11
k̄.- duğumçün 046b/10
secde k̄.- duğumçün 053b/07
k̄.- duđuñ 054b/03
da'vī k̄.- duğları 115b/04
k̄ul k̄.- dum 046b/08
mütālī'a k̄.- dum 048a/14
müstemil k̄.- dum 002b/03
peygambarum k̄.- dum 046b/08
yürümek k̄.- dum 053a/06
toğru k̄.- dumsa 120a/10
revā k̄.- duñ 010a/06
namāz k̄.- ıcağ 063a/04
va'de k̄.- inan 102a/01
mütālī'a k̄.- indı 094b/15
diri k̄.- ısar 042a/01
rūzī k̄.- madı 034a/13
namāz k̄.- mağ 119a/13
hor k̄.- maya 004a/12
tevāzu' k̄.- mayalar 005b/05
arı k̄.- mış 107b/07
yavu k̄.- mış 032a/06
du'ā k̄.- mışdı 019b/12
du'āsın k̄.- mışdı 019b/07
harām k̄.- mışdı 015a/15
ta'yīn k̄.- mışdı 032b/04
müvekkel k̄.- mışdur 050a/03
sebeb k̄.- mışdur 050a/01
diri k̄.- sañ 031a/11

mütālī'a k̄.- sun 030b/03
rüsivāy k̄.- sun 107b/10
du'ā k̄.- up 121b/01
rivayet k̄.- up 062b/02, 062b/04
rivāyet k̄.- up 002b/08, 062a/12
diri k̄.- ur 046b/10, 116a/16
du'ā k̄.- ur 121b/07
rivāyet k̄.- ur 062a/14
gözlü k̄.- urlar 046b/10
kıl : Tüy, kıl.
k̄. 008a/12, 008b/05, 027a/11,
037b/12
k̄.+ lar 047b/09
k̄.+ ları 037b/12
'acabā k̄.- : Şaşırmak. 031a/10
kilāb : <Ar. Köpekler.
k. 045b/03
k.- mürre 045b/03
kılādur -: Kılmaya devam etmek.
k̄.- duğları 118a/06
kile : Tahıl ölçmekte kullanılan kap.
k. 027a/06
k.+ nüz 047b/13
k. +yi 027a/12
kılıc : Kılıç. (krş. kılıç)
k̄. 010a/02, 092a/06
k̄.+ dan 091b/15, 103b/07
k̄.+ inuñ 014a/12, 014a/14
kılıç : Kılıç. (krş. kılıç)
k̄. 049a/03
k̄.+ dan 036a/11, 095b/03
k̄.+ dan geçmiş 042b/03
k̄.+ dan geçürdi 040a/01, 040a/02
k̄.+ ıla 022a/04

ķ. urdılar 102b/13
ķılın - : Yapılmak, edilmek.
ķefî ķ.- mışdur 001b/05
tāhîr ķ.- mışdur 029a/13
ķilise : <Yun. Hristiyanların tapınağı.
ķ.+ değı 110a/03
ķillet : <Ar. Azlık.
ķ.-i hāl 055b/02
ķim : Kim.
ķ. 003a/07, 003a/13, 004a/08,
005b/14, 005b/15, 007a/06, 007a/12,
007a/14, 009b/06,
011b/01, 011b/03, 014a/04, 014a/06,
018a/08, 020b/02, 024b/06, 028a/12,
028b/01, 035a/02,
035a/04, 035b/15, 037a/12, 040b/04,
041a/02, 046b/14, 048a/09, 048a/10,
051a/12, 051a/13,
051b/15, 055a/02, 057a/06, 058b/03,
062a/12, 062a/14, 062b/02, 062b/13,
063b/13, 067b/12,
069a/04, 069a/06, 071b/04, 071b/06,
072b/03, 077b/12, 094a/07, 099a/07,
102b/13, 107a/10,
107b/03, 108a/14, 112b/09, 117b/03,
118a/06, 118b/04, 121b/01, 122b/12
ķ.+ den 060b/04, 061b/07
ķ.+ dūr 008b/15, 108a/05
ķ.+ i 073a/05, 080b/14, 080b/15,
081a/01, 081a/02, 081a/03, 081a/04,
081a/05, 085a/15,
088b/12, 088b/13
ķ.+ in 017b/06, 023a/02, 079b/15,
080a/07, 080b/08

ķ.+ in esîride 079b/15
ķ.+ inkine esîritdiler 080b/08
ķ.+ inüñ 080b/09
ķ.+ sin 072a/06
ķ.+ üñ 007a/03, 032a/09, 048a/08
ķ.+ üñdür 056a/01
ķ.+ e 060b/05
ķimesne : Kimse.
ķ.+ m 055b/06
ķimi : Kimi.
ķ. 019b/04, 020b/08, 055b/13,
055b/14, 060a/12, 060a/13, 081a/01,
081a/03, 085a/14,
091a/02, 118a/07, 118a/08
ķ.+ nün 023a/02
ķimin : Kimin.
ķ. 017b/06, 099a/02, 117a/08,
117a/09
ķimse : Kimse.
ķ. 003a/14, 003b/07, 004a/10,
007a/04, 011b/15, 015b/04, 028b/03,
028b/04, 047a/15,
047b/05, 051a/14, 054b/14, 057b/09,
060b/05, 060b/15, 061a/11, 061b/06,
061b/09, 061b/11,
062a/03, 073a/03, 075a/05, 077a/11,
085b/15, 088a/09, 089a/03, 096a/12,
102a/02, 107a/12,
107b/07, 109b/03, 109b/09, 110a/12,
111a/14, 112b/09, 115b/08, 115b/12,
122b/02, 123b/04,
123b/05
ķ.+ den 061a/01, 061b/06
ķ.+ ler 012b/01

k.+ nün 061b/06, 111a/15
k.+ si 056b/08
k.+ ye 004a/07, 027b/12, 028b/03,
035a/03, 053b/02, 053b/04, 053b/05,
064a/14, 088a/09,
108a/06
k.+ yi 003a/15
kimsenün : Kimsenin.
k. 122b/06
kin : <Far. İntikam.
k. dutdı 039b/07
kınala - : Kına sürmek.
ķ.- dılar 024b/05
ķiptī : <Ar. Mısır'ın eski yerli halkından
olan. (krş. ķibtī)
ķ.+ lerün 120b/15
ķ.+ ler 020a/02, 121a/01
ķ.+ lerün 121a/02
ķır - : Kırmak.
k.- dı 079b/12
ķ. 013a/08
ķ.- a 079b/15
ķ.- dı 030a/02, 031b/11, 090b/13,
091b/10, 097b/08, 117a/03
ķ.- dılar 080a/07, 080b/08, 092b/14,
096b/07, 099a/10, 117a/07
ķ.- duķları 063b/15
ķ.- ıldı 031a/09, 091a/11
ķırġun : Kırgın.
ķ. 031a/10
ķ.+ dan 117a/07
ķırıl - : Kırılmak.
k.- duġından 091a/10
ķırķ : Kırk. (Sayı)

k. 019a/13
ķ. 019a/02, 019a/13, 020b/11,
021a/14, 021b/10, 021b/13, 023a/14,
025b/13, 026a/06,
026a/09, 028b/12, 030a/01, 030a/11,
033b/10, 036b/04, 037b/06, 039a/11,
041b/06, 045b/11,
046a/03, 047a/12, 050b/06, 058a/13,
058a/14, 062a/10, 078b/15, 080b/02,
080b/11, 086b/01,
088b/01, 089a/11, 091a/14, 091b/02,
092b/08, 092b/09, 094b/09, 094b/11,
100a/01, 100b/08,
114b/03, 119a/05
ķ.+ incı 091b/10
ķirt : Cimri.
ķ.+ dan 020a/01
ķış : Kış.
ķ. 078a/13, 078b/07, 091a/10,
103a/08, 103b/03
ķışaş : <Ar. Öyküler.
ķ.- ü'l-enbiyāda zıkr olundu 025b/03
ķışaş'ül-enbiyā : <Ar. Peygamberlerin
hayatına ait hikayeler.
ķ.+ da böyle 043a/02
ķ. 023a/07
ķ. kitāblarında 109a/06
ķīse : <Far. Kese, torba.
k. 049a/10
k.+ ler 049a/13
k.+ nün 049a/14
k.+ yi 049a/13
ķişi : Kişi.

k. 003a/15, 003b/01, 004a/12,
005a/02, 005b/09, 005b/10, 006b/15,
007a/06, 007b/14,
008a/02, 008b/08, 008b/14, 009b/02,
009b/07, 011b/10, 013b/11, 018a/10,
019a/01, 019a/04,
022a/02, 026b/09, 028a/08, 032a/02,
032a/04, 032a/09, 034a/06, 037a/01,
046b/05, 049b/03,
050b/05, 050b/08, 051a/10, 053b/10,
055a/04, 055a/06, 055a/07, 057a/15,
060b/01, 062b/11,
063a/04, 063a/13, 063b/01, 067a/08,
068a/11, 068a/14, 068b/01, 068b/12,
069a/06, 074b/01,
077a/12, 079a/06, 080a/08, 086a/02,
086b/10, 087b/11, 088b/04, 088b/08,
093a/05, 093b/01,
094a/10, 094a/11, 095a/01, 097a/12,
097a/13, 098b/10, 105b/08, 106b/11,
107a/01, 108a/02,
108b/10, 109a/07, 109b/08, 109b/09,
114b/08, 118b/05, 119b/08, 119b/10,
119b/13, 119b/15,
120a/01, 120b/10, 121a/09, 121a/14
k.+ de 067a/14
k.+ den 032a/08
k.+ dūr 047a/03
k.+ ler 003b/02, 007b/08, 047a/14,
074a/14, 083b/15
k.+ lerdük 031a/13
k.+ lere 003b/12, 047b/04, 048a/11
bī-aşıl k.+ lere 094a/10
k.+ leri 048b/03

k.+ ler-idi 081a/15
k.+ lerüñ 047a/01, 090b/06, 090b/12
k.+ müzdür 108a/07
k.+ nün 003a/01, 004a/13, 005b/13,
006b/14, 007a/04, 007b/13, 028b/04,
032a/03, 048a/09,
048a/11, 051b/09, 068a/09, 068b/11,
071b/03, 085b/10, 120a/02, 120a/03
k.+ ñüz 123a/12
k.+ sin 022a/10, 072a/06, 105b/10
k.+ ydi 025a/11, 071b/10
k.+ ydüm 050b/03
k.+ ye 005b/12, 007b/04, 008a/14,
011b/01, 012a/06, 012a/13, 018a/09,
032a/01, 049a/06,
064b/04, 107a/14
k.+ yi 005b/11, 006b/13, 006b/15,
011a/02, 018a/07, 027b/11, 036a/11,
047b/02, 062b/14,
073b/04, 074b/04, 092b/08
k.-y-idi 073b/12
k.+ yin 105b/11
k.- ydi 026a/04, 043a/05
kısmet : <Ar. Pay etme, bölme.
k.+ e 065b/13
k. ideler 050a/15
k. itdi 086a/10
kisrā : <Far. Eski İnan hükümdarlarına
verilen unvan. (krş. kesrā)
k. 092b/03, 093a/13, 093b/14,
094a/04, 095b/03, 096b/08, 097a/10,
097b/15, 098a/13,
099b/11, 100a/05, 112a/14, 112a/16
mektüb-ı k. 094a/05

tāc-ı k. 104b/05
k.+ dan 094a/06, 099b/01, 115b/10
k.+ nuñ 045a/14, 092a/03, 093a/06,
095a/09, 095a/11, 095b/01, 097b/13,
098a/04, 099b/06,
099b/08, 100a/07, 112a/13
hürmüz-i k.+ nuñ 093a/10
pervîz-i k.+ nuñ 098a/15, 115a/12
k.+ ya 092a/15, 093a/09, 093b/15,
094a/03, 094b/13, 094b/14, 095a/07,
095a/13, 095a/14,
095b/06, 098a/03, 098a/12
k.+ yı 092b/04
k. 091a/15, 092a/13
k. ğalebeitdi 092a/08
kıssa : Hikâye, fikra.
k. 025b/02, 025b/07, 031a/10,
031b/05, 037a/13, 046a/15, 104b/09
k.+ ları 089a/02
k.+ ların 064a/10
k.+ sı 018a/01, 042b/14, 105a/03
k.+ sinda 040a/10
k.+ sinuñ 117b/01
kitâb : <Ar. Kitap.
k. 004a/11, 028b/06, 032b/02,
060a/09, 069b/03, 069b/07, 074b/03,
074b/04, 077b/09,
081a/08, 111b/16, 116a/10
k.-ı incîlüh 123a/13
k.-ı zebürdur 048a/13
k.+ ı 039b/01, 048b/08
k.+ ında 022b/11
k.+ larda 109b/03
k.+ ları 122b/14

k.+ ların 115a/04, 117a/09
k.+ larında 103b/02
kışaşı'l-enbiyâ k.+ larında 109a/06
k.+ laruñ 118a/12
k.+ laruñuzda 114a/06
k. okıyuturur 069a/11
k.+ sız 117a/10
k.+ umuz 122b/15
k.+ unda 017a/11, 112b/07
k.+ uñ 048b/07, 069b/02, 069b/04
kitâp <Ar. Kitap.
k. 017b/10, 069a/13, 085b/14
k.+ dan 002a/09
ehl-i k.+ dan 120b/02
k.+ dur 069a/13
k.+ lar 122b/09
k.+ larda 121b/10, 122b/05
k.+ ları 043b/04, 086a/03
k.+ ların 036a/12
k.+ larında 009a/09, 022b/06
kıvâm : <Ar. Kıvam.
k.+ ı 123b/12
kıyâmet : <Ar. Kıyamet.
k. 002b/11, 002b/12, 007a/02,
011b/02, 011b/15, 012a/02, 012a/13,
013b/04, 045a/05,
046b/15, 047b/02
k.+ de 051a/05
k.+ e 021b/15, 029b/05, 114a/01,
116b/10
rüz-ı k.+ e 071b/15
k.+ edegin 022a/11
kıyâs : <Ar. Karşılaştırma.
k. 053a/15

ķ. idün 037b/15
ķ. idüñ 032b/07
ķ.+ ın 017b/13
ķıymet : <Ar. Değer.
ķ. 036a/03
ķıymetī : <Ar. Değerli.
ķ. 034b/03, 034b/08, 034b/10,
036a/03, 052a/08, 097b/11
mecmū'-ı ķ. 055b/14
ķız : Kız.
ķ. 012a/11, 015b/01, 015b/15,
016a/01, 020a/06, 022a/12, 027b/03,
029a/15, 030a/07,
033b/14, 033b/15, 038b/05, 039a/10,
039b/10, 039b/11, 039b/14, 041a/05,
108b/02, 118b/05,
118b/07, 118b/08, 118b/09
ķ.+ a 039a/07, 039b/08
ķ.+ dan 048a/01
ķ.+ ı 010a/14, 010b/06, 010b/11,
025b/03, 025b/08, 038b/07, 095b/06,
098b/01, 099b/06,
100a/05, 108a/11, 108b/02
ķ.+ ıdur 018b/04, 025b/05, 041a/04,
099b/08
ķ.+ ın 012a/11, 019b/14, 027b/07,
039b/06, 052b/02, 091b/08, 092b/10,
118b/05
ķ.+ ına 012a/11, 028a/15
ķ.+ ından 020a/05, 020a/06, 024a/04
ķ.+ ını 114b/02
ķ.+ ınıñ 010a/14
ķ.+ ıyla 019a/01, 026a/04
ķ.+ lar.ından 012a/10, 025a/15

ķ.+ lardan 118b/09
ķ.+ ları 025a/15
ķ.+ larınıñ 010b/01, 010b/04
ķ.+ lıķ 090b/01, 091a/05, 091a/12
ķ.+ lıķdan 090a/12
ķ.+ luķ 008b/11
ķ.+ uñ 019b/14, 025b/09, 027b/07,
039b/08, 039b/14
ķ. 061b/08
ķ.+ larıdur 061b/13
ķ. + 010b/09, 026a/03, 030a/07,
038b/05, 114a/09
ķızıl : Kırmızı, kızıl.
ķ. 002a/13
ķo - : Koymak.
ķ.- dı 006a/09, 054b/10, 079b/02,
079b/14, 091b/06, 091b/09, 104a/02,
105b/06, 110a/14,
114b/09, 122a/16
sünnet ķ.- dı 023b/09
ķ.- dılar 070b/01, 084b/15, 085a/03,
101a/12
ķarşı ķ.- dılar 016b/08
ķ.- duğı 003b/04
ķ.- duğın 097a/10
ķ.- duğınıñ 017a/07
emānet ķ.- dum 054b/15
ķ.- madı 049a/09, 080a/03
maħrum ķ.- madı 026a/02
ķ.- madılar 077a/12, 099a/10
ķ.- madum 052a/04
ķ.- mamış 076a/12
ķ.- maya 080a/01
ķ.- mazduñ 022a/11

ķ.- mışdı 034b/07
ķ.- mışlardı 085a/08, 085a/11
ķ.- mışlarıdı 085a/09, 085a/12,
085a/13
mīrās ķ.- r 060b/05
ķ.- salar 068b/01
ķ.- yalar 087b/02
ķ.- yup 086b/03
ķ. 030b/09, 099a/08
ķoç - : Sarılmak.
ķ.- dı 010b/03
ķoca - : İhtiyarlamak.
ķ.- dı 038b/06
ķoçal - : İhtiyarlamak.
ķ.- dum 038b/08
ķoku : Koku, esans.
ķ.+ larla 034b/13
ķoltuk : Kolun gövde ile birleştığı yer.
ķ. yolmak 023b/09
ķömeg : Yardım.
ķ.+ e 031a/09
ķon - : Konmak; yerleşmek.
ķ.- arlar 012b/10
ķ.- dı 096b/03, 101a/09, 101a/13
ķ.- masun 013b/01
ķ. 083a/12
ķondur - : Kondurmak.
ķ.- dılar 102a/10
ķonşı : Komşu.
ķ.+ larına 049a/07
ķonşu : Komşu.
ķ.+ larumuz 055a/02
ķonşu : Komşu.
ķ.+ sın 047a/15

ķonul - : Konulmak.
ķ.- dı 029b/07
ķ. 029b/06
ķonuşulıg : Komşuluk.
ķ.+ ından 055a/05
ķop - : Ortaya çıkmak, zuhur etmek.
ķ.- dı 045a/01
ķ.- maz 045a/02
ķop - : Kopmak.
ķ.- a 111b/01
ķ.- an 045a/06
ķ.- ar 045a/02
ķ.- armış 045a/06
ķ.- dı 019b/07, 043a/14, 045a/01,
054b/08, 092a/13
aşlından ķ.- dı 019b/09
ķ.- ısar 122a/13
ķ.- maz 045a/03
ķopar - : Koparmak.
ķ.- a 008b/05
ķöpek : Köpek.
ķ. 099b/06
ķori - : Korumak.
ķ.- maķ 086b/09
ķork - : Korkmak.
ķ.- up 031a/05
ķork - : Korkmak.
ķ.- ar 104b/01
ķ.- arın 075a/08
ķ.- dı 030a/08, 032b/11, 096a/09
ķ.- dum 072a/14, 107b/11
ķ.- ma 106a/13
ķ.- mazzsız 121a/16
ķ.- udı 093b/06

ķ.- um 062b/05, 062b/06
ķ.- umaķ 083b/03
ķ.- up 031a/06, 031a/07, 054b/06,
085b/09

ķ.- usından 104a/13

ķorķu : Korku.

ķ.+ dan 015a/08

ķ.+ sını 006a/07

ķ.+ sından 027b/04, 089b/04

ķ.+ sından zebūnolmuşlarıdı 086b/05

ķoş - : Görevlendirmek, atamak.

ķulağuz k.- up 110b/01

ķoş - : Koşmak.

ķ.- acaķdur 100b/04

ķ.- dı 100a/12, 100b/10, 101a/01,

104a/09

ķeri ķ.- dı 036a/08, 103a/01

ķ.- duğı 100b/05

ķ.- up 092b/06

ķoşek : Deve yavrusu.

k. 022a/05, 022a/06

k.+ i 021b/08

k.+ ile 021a/15

ķoşk : Bahçe içine yapılmış gösterişli,
süslü ev.

k. 050b/09, 052b/01, 062b/12

k.+ den 050b/02

k.+ i 050a/15

ķov - : Kovmak.

ķ.- dı 077a/08, 107b/09

ķovcı : Dedikoducu.

ķ. 008b/14, 008b/15, 009a/02

ķ.+ dur 008a/02

ķ.+ ları 008b/08

ķ.+ lıķla 008b/08

ķovcı : Dedikoducu.

ķ.+ lıķ 009a/02

ķovculuķ : Dedikoducu.

ķ.+ ı 008a/03

ķovla - : Kötülemek.

ķ.- sa 047b/01

ķovuk : Bir şeyin boş olan kısmı.

ķ.+ ına 039a/01

ķ.+ ında 039a/03

ķöy : Köy.

k. 026a/13, 042a/13

şehir-be-şehir k.-be-köy yerlerin

103a/14

k.+ de 023b/04, 023b/07, 026a/14

k.+ den 042a/14

k.+ dür 042a/14

k.+ e 088a/04, 098b/07, 098b/11

k.+ i 041b/15, 042a/15, 088a/05

k.+ inde 023b/05

ķoy - : Koymak.

ķ.- a 006a/03, 006a/09, 009b/10,

037a/05, 063a/01

yādigār ķ.- a 003a/12

ķ.- alar 003a/15, 013a/05, 079b/01

ķ.- alum 021a/12

ķ.- dı 011a/04, 017b/01, 037a/05,

040b/10

ķ.- dılar 099a/11

ķ.- ısarlar 046b/08

ķ.- madılar 081b/02

ķ.- maya 112b/10

ķ.- mayup 036a/04

ķ.- up 007b/13, 027b/04, 039b/05,
096b/03, 096b/08
vīrān ķ.- up 036a/05
ķ.- up gitmeye 009b/14
ķubbe : <Ar. Dam.
ķ.+ leri 112a/06
ķ.+ si 112a/10
ķübṛā : <Ar. Büyük, ulu.
rūmiyye-i k. 078a/09
rūmiyye-i k.+ ya 036a/08
ķüçük : Kçük.
k. 015b/14, 037a/07, 047a/12,
107a/05
k.+ lükden 113a/02
ķudret : <Ar. Güç, kuvvet.
ķ. 106b/05
ķ.-i beşer 120b/13
ķ.-i beşerī 120b/10
ķ.+ i 040b/08, 065a/11, 065a/12
ķ.+ inden 050b/02, 075b/03, 075b/05
ķ.+ ine 050a/11
ķ.+ ini 042a/10
ķ.+ iyle 015a/11, 015b/14
ķ.+ ümden 046b/09
ķ.+ inden 041a/08
ķ.+ ine 037a/09
ķudsī : <Ar. Kutsal olan.
ķ. 120a/12
ķ.+ dür 120a/07
ķ.+ dür 120a/05
ķüffār : <Ar. Kâfirler.
k.+ uñ 068b/15
k.+ dan 108a/04
ķüfr : <Ar. Dinsizlik.

k. 060a/12, 111b/07
ķul : <Ar. Allah tarafından yaratılmış
insan.
ķ. 002b/12, 002b/13, 005b/03,
006a/04, 008a/02, 008a/03, 009b/11,
011b/05, 014a/04,
037a/11, 037a/12, 048b/11, 048b/12,
055b/01, 058b/06, 059a/10, 059a/11,
060b/06, 060b/08,
060b/09, 062a/01, 062a/12, 062a/14,
062b/03, 075a/05
ķ.+ a 005a/01, 005b/01, 005b/02
ķ.+ dur 081b/05, 083a/04, 086b/12
ķ.+ ı 007b/13, 007b/14, 025a/08,
076a/04, 079a/09, 094b/13
ķ. idine 016b/04, 016b/05
ķ.+ ıdur 074b/09, 075a/14
ķ.+ ina 006a/05
ķ.+ inuñ 006a/06
ķ.+ ısın 023a/09
ķ.+ ıyın 111b/16
ķ. ķıldum 046b/08
ķ.+ lar 095a/01
mecnū'-ı ķ.+ lar 001b/02
ķ.+ ları 075b/13, 075b/14, 094a/11
ķ.+ ların 005a/12
ķ.+ larına 005a/10, 061a/08
ķ.+ larındandı 094a/08
ķ.+ laruñ 094b/15
mecnū'-ı ķ.+ laruñ 014b/08
ķ.+ um 054b/06, 097a/11, 113b/10,
113b/15
ķ.+ umuñ 005b/13, 007b/14
ķ.+ unuñ 005a/01

- ķ.+ uym 059a/02
ķ.+ dı 034a/03
- ķulaġ(k)**: Kulak.
ķ.+ ma 109b/15, 112b/10
- ķulaġuz** : Kılavuz.
ķ. koşup 110b/01
ķ.+ layup 070a/03
- ķulaġuzla -** : Kılavuzlamak; rehberlik etmek.
ķ.- r 118a/07, 118a/08
yola ķ.- rdı 031b/09
ķ.- ya 123a/16
- ķulak** -1-
ķ.+ ında 023a/08
k.+ ın 080b/09, 117b/12
ķ.+ ı 056b/06
- ķulavuz** : Kılavuz.
ķ.+ lar 003b/13, 003b/15
- ķulluķçı** : Hizmetkâr.
ķ. 058a/05
ķ.+ dur 058a/05
ķ.+ larına 047b/08
ķ.+ sı 006a/02
ķ.+ sın 006b/08
- ķumaş** : Kumaş.
ķ.+ ın 003b/05
- ķüngüre** : <Far. Kubbenin en yüksek yeri.
k.+ si 112a/13
- ķur'an** : <Ar. İslam dininin kutsal kitabı.
ķ. 001b/09, 001b/13, 002a/01,
002a/07, 002a/12, 015a/09, 038a/08,
041b/09, 042a/03,
064a/10, 068b/14, 079a/10, 089a/09,
098a/08, 105b/02
ķ.+ a 048a/14
- ķ.+ da 017a/04, 022b/05, 031a/03,
031b/05, 080a/05, 118a/03, 119a/09
ķ.+ daġı 063b/07
ķ.+ dan 001b/08, 002a/02, 058b/01,
063b/06
ķ.+ la 001b/14, 002b/03
ķ.+ uņ 062a/12, 062a/15, 062b/11
- ķurbaġa** : Kurbaġa.
ķ. 049b/09, 049b/10, 049b/11,
049b/12, 050a/03, 120b/15
ķ.+ nuņ 049b/10
- ķurbān** : <Ar. Kurban.
ķ. 025a/01
ķ. olan 024a/03
- ķurd** : Kurt.
ķ.+ a 037a/08
- ķurı** :Kuru; cansız.
ķ. 005a/08, 047b/10
- ķurit -** : Kurutmak.
ķ.- dı 019a/09
- ķürs** : <Ar. Sekizinci felek.
k.+ i 108b/04
- ķürsī** : <Ar. Taht.
k. 055b/15, 056a/01
k.+ lerüñ 055b/14
k.+ nüñdür 056a/02
k.+ ñ 056a/03
- ķurt** : Kurt.
ķ. 026b/04, 026b/05, 035b/09,
050a/01, 063b/15, 066a/13
- ķurtar -**: Kurtarmak.
ķ.- a 062b/15
ķ.- am 059a/03, 088b/06
ķ.- ayın 054a/07

- ķ.- dı 037b/01
ķ.- dılar 090b/10
- ķurtcuġaz** : Kurtçuk.
ķ.+ a 050a/05
- ķurtıl** - : Kurtulmak.
ķ.- avuz 096a/02
ķ.- up 092a/07
- ķurtul** -: Kurtulmak.
ķ.- an 102b/13
ķ.- asın 093b/13
ķ.- avuz 055b/03
ķ.- dılar 020b/10
ķ.- duġları 019b/05
ķ.- ıcaķ 019a/15
ķ.- madı 102b/13
ķ.- maġa 121a/09
ķ.- up 072b/04
ķ. - 040b/08
- ķuru** - : Kurumak.
ķ.- duġına 037b/14
ķ.- duġından 038a/02
ķ.- mış 037b/14
- ķurut** - : Kurutmak.
ķ.- maġıla 116a/16
- ķus** - : Kusmak.
ķ.- dı 037b/07
- ķuş** : Kuş.
ķ. 051a/08, 051a/12, 051b/05
ķ.+ ı 051a/11, 121a/03
ķ.+ lar 012b/06, 019a/06, 033a/08
ķ.+ laruġ 012b/07, 019a/07
ķ.+ luķ 037b/07, 042a/06
ķ.+ uġ 051b/01, 051b/03
- ķuvvet** : <Ar. Güç.
- ķ. 013b/08, 013b/09, 071b/09,
073b/03, 073b/13, 073b/14
ķ. buldı 037b/13
ķ. bulısar 121b/09
ķ.+ iyle 025b/15
ķ.+ ler 020b/06
ķ.+ lü 020a/12, 025a/11
ķ.+ ümle 039b/01
- ķuyu** : Kuyu.
ķ.+ da 018a/13
ķ.+ sına 116a/05
ķ.+ ya 022a/04, 076b/06
- lā** <Ar. Arapça kelimelerde olumsuzluk, dışarı tutma ifade eden bir ön ek.
1. 005a/14, 012a/14, 037a/14
1.-nüsellim : “Hiç teslim etmem!”
065a/06
1.-nüsellim ki 112b/14
1.- büddür : “Ayrılık yok.” 123a/05
1.-nüsellim 116b/14, 117a/12,
123a/02
- la‘īn** : <Ar. Lanetlenmiş.
1. 073a/06, 073a/14, 073b/09,
074b/07, 074b/12, 076a/06, 076b/02,
081a/06
bavles-i l. 072b/10, 077b/10,
081a/10, 089a/15
mecnū’-ı bavles-i l. 070b/03
şeytān-ı l. 105b/04
1. ġāyiboldı 076b/09
1.+ i 072b/13
1.+ üġ 073a/13, 074b/06
bavles-i l.+ üġ 085a/04

- bed-baht-ı l.+ üñ 074a/11
l.- ile şöhet itdi 076a/02
- la'l** : <Ar. Parlak, kırmızı renkte.
l. 034b/12
- la'net id -** : Lanet etmek; bir kimsenin Allah'ın merhametinden yoksun kalmasını dilemek.
öñinde l.- üp nefyitdiler 077b/05
- lafz** : <Ar. Söz, lakırdı.
l.+ ı 025b/06, 070b/07
l.+ ıyla 028b/04
- lafz** : <Ar. Söz, lakırdı.
l.+ ı 002a/12
l.+ in 002a/13, 117a/16
- lakab** : <Ar. Takma ad.
l.+ ina 036b/12
l.+ ı 026b/12
- lâkin** : <Ar. Fakat.
l. 089b/06, 111b/08
- la'tif** : <Ar. Hoş.
l. 055b/15, 069a/05, 105a/13
- lâyıq** : <Ar. Münasip.
l. 004a/07, 065b/11, 071b/02,
116a/12, 123a/04, 123a/05, 123a/06
l. görmezsın 108b/07
l.+ dur 094a/13
- lâzım** : <Ar. Gerekli.
l. 065a/07, 065a/11, 065a/12,
121a/12
l. gelür 067b/02
- lecüc** : <Ar. İnatçı.
l. 047b/04
l.+ lik eyleme 047b/03
- le'tâ'if** : <Ar. Hikâye. (Güldürecek sözler, latifeler)
l.+ ler talepi den 063b/05
- leşker** : <Far. Asker.
l.+ i 101b/05, 102a/05, 102a/13,
102b/05
l.+ in 101b/04, 101b/06
l.+ iyle 092b/07
l.+ üñ 102b/10, 102b/14
l.- i 101b/03
l. 059b/07
- levâzım** : <Ar. Gerek.
l.+ indur 003a/14
- levh** : <Ar. Levha.
l. 108b/04
- levh** : <Ar. Levha.
l. 052a/13
- lezzet** : <Ar. + Tr. Tadı güzel olan.
l.+ lü 024b/03
- libās** : <Ar. Elbise, giyecek.
l.+ ı 051b/10
- likin** : <Far. Lakin, ancak.
l. 107a/13, 122b/13
- lu'tf** : <Ar. Hoşluk, güzellik.
l. eyle 055b/01
l. idesiz 002b/05
l.+ unla 094a/09
- ma'bed** : <Ar. İbadethane.
m.+ ler.inde 068a/10
- ma'lüm** : <Ar. Bilinen.
m. 065b/09, 067a/05
m.+ dur 058a/08, 123a/09, 123b/12
m. oldı 041a/06, 050b/15, 117b/15,
122a/17, 122b/12

ma'lūm ol - : Bilmek; tahmin etmek.

andan m.- du 071b/05

ma'mūr : <Ar. Bakımlı, bayındır.

m. 050b/14

ma'nā : <Ar. Anlam.

m. 061a/02

m.+ da 061a/03, 062a/07

m.+ nuḡ 074b/13, 075b/07

m.+ sı 005b/07, 012b/01, 031b/05,

038a/10, 041b/12, 041b/13, 059b/11,

063b/13, 069b/11,

069b/14, 070b/11, 070b/15, 071a/12,

075b/08

m.+ sın 058b/08, 060b/08, 060b/12,

062a/08, 063b/03, 071a/02

m.+ sın fikriden 069a/01

m.+ sından 069b/02

m.+ sın naklidüp 069a/03

m.+ sıyla 039a/14, 063b/04

m.+ suz 077a/06

bī-fāyide m.+ suz 081a/08

m.+ sın 062a/02

m.+ sın beyān 062a/04

m. +da 015a/03

ma'rifet : <Ar. Hüner.

m. 075a/12

ma'şūm : <Ar. Suçsuz.

m. 019a/08

ma'zūr : <Ar. Özü bulunan.

m.+ lardur 121b/04

mādām : Değil mi ki?

m. 102a/12, 116b/09

mādem Değil mi ki?

m. 112a/02

maḥal : <Ar. Yer, mekân.

m.+ de 067b/02

maḥāl : <Ar. Yer, mekân.

m.+ de 039a/02

mağāra : <Ar. Mağara.

m.+ dadur 020b/14

m.+ nuḡ 045a/08, 052a/11, 052a/12

m.+ ya 044b/11, 044b/14

m. 089a/03

m.+ ya 089a/01, 089a/05, 089a/14

maḥbūb : <Ar. Sevilen, sevgili.

m.-ı müntecbā 017a/11

m.+ umdur 063a/09

maḥbūs : <Ar. Hapis.

m. 106a/07

m. itmişdi 098b/02

maḥlūk : <Ar. Yaratılmış olan, canlı.

m.+ dur 109b/07

maḥlūkāt : <Ar. Yaratılmışların tamamı.

m.+ ı 006a/01

mecmū'-ı m.+ uḡ 015b/12

mecmū'-ı m.+ dan 061b/10

maḥrūm : <Ar. Nasipsiz.

m. 010b/09

m. idüp aforizitdiler 083a/08

m. ḡomadı 026a/02

maḥrūm ol -: Bir şeyden yoksun olmak.

cemā'atden m.- duḡıçün 085b/10

maḥsūs : <Ar. Özgü.

m. 115b/11

m. ola 115b/09

maḥşuş : <Ar. Özgü.

m. oldı 114a/13

m. olduğınuḡ 012a/11

maḥv : <Ar. Yok etme.

m. idici 005b/08

m. itdi 042b/14

maḥz : <Ar. Saf, asıl.

insān-ı m.+ dur 081b/05, 081b/12

maḥlūk : <Ar. Yaratılmış olan, canlı.

m. 075b/13, 083a/08

m.+ inuḡ 076a/08

maḥlūk : <Ar. Yaratılmış olan, canlı.

m. 035b/10, 077b/03, 077b/13,

080b/15, 081b/05, 083a/04, 084b/08,

086b/12

m.+ dur 077b/12, 080b/15, 081a/04

m.+ luḡına 082b/15

maḥlūkāt : <Ar. Yaratılmışların tamamı.

m. 060b/14

mecmū'-ı m. 056a/13, 061a/09

mecmū'-ı m.+ a 123a/03

m.+ uḡ 059b/09

maḥām : <Ar. Mevki.

m. 094b/05

m.-ı şefkat 094b/05

m.+ dan 040b/04

m.+ ina 075b/14, 077a/08

maḥbūl : <Ar. Uygun; kabul edilmiş olan.

m.+ ü 071a/01

maḥsūd : <Ar. İstenen şey.

m. 006a/06, 022b/15, 044a/15,

061a/08, 071b/05, 075b/12

m.+ a 016a/03

m.+ dur 061a/07

m.+ ım 084b/02

m.+ ları 023a/03

m.+ um 059a/02

m.+ uḡ 058b/15

m.+ uḡuzca 123a/15

maḥsūre : <Ar. Camilerde hükümdarlar için ayrılan yüksek yer.

m.+ si 112a/14

māl : <Ar. Varlık.

m. 026b/14, 058b/14, 095a/13

m.+ ı 025a/14, 095a/08

m.+ in 090b/06

m.+ ina 048a/11

m.+ indan 010a/01

m.+ uḡ 095b/05

mecmū'-ı m.+ uḡla 064a/08

māldār : <Far. Mal sahibi.

m. 090b/05

mālik : <Ar. Bir şeye sahip olan.

m. 009b/06, 011a/06, 011b/03,

011b/08, 014b/03, 045b/04, 045b/05

m. oldı 034b/01

degin- m. oldı 043a/08

mancımıḡ (k): <Ar. Eskiden kale

kuşatmalarında kullanılan, bir ucunda taş

gülle fırlatmaya yarayan bir kepçe, diğer

ucunda da ağırlık bulunan, kaldıraç türünde

bir savaş aracı.

m.+ ıla 099a/10

maraz : <Ar. Hastalık.

m.+ dan ḡalāşolmayup 080b/10

māşhara : <Ar. Güldüren, soytarı.

m.+ lıḡa 046b/06

maşlahat : <Ar. Güvenlik, barış.

m.+ çün 032b/06

m.+ ina 104b/07

m.+ larıçün 123b/04

- maymūn** : <Ar. Maymun.
m. 066a/13
- mazlūm** : <Ar. Zulūm görmüş.
m. 004b/04
- meā'nī** : <Ar. Manalar.
m.+ de 058a/07
- meblağa** : <Ar. Tutar.
m. 111a/13
- mebnī** : İnşa edilmiş olan, yapılmış olan.
m.+ dür 123a/07
- mecāl** : <Ar. Kuvvet.
m. virmeyüp 086a/04
fi'l-hāl m. virmeyüp 096b/04
- mecāz** : <Ar. Gerçek olmayan.
m.+ dur 081b/11
- meclīs** : <Ar. Toplanıp oturulacak ve konuşulacak yer.
m.+ ine 033b/12
- mecma'** : <Ar. Toplanma.
m. 085a/06, 085a/07, 085a/08
m.+ ı 085a/06
m.+ lar 085a/13
- mecma'ü'l – letāyif**: Letāifler mecmuası.
002b/02
- mecmū'** : <Ar. Bütün.
m. 086a/10
m.-ı 'alem 053a/06
m.-ı 'ālemi 108b/03
m.-ı 'arab 100a/04
m.-ı 'imāret 057b/06
m.-ı ādem 110b/15
m.-ı ādemün 081a/03
m.-ı āfetlerden 061a/11
- m.-ı ağaçlar 033a/08
m.-ı aşı 006b/06
m.-ı atam 094a/07
m.-ı bavles-i la'īn 070b/03
m.-ı beglerle 093a/07
m.-ı beglerle 093a/09
m.-ı beglerün 093b/01
m.-ı benū 030a/05
m.-ı cem' 066b/13
m.-ı çerinün 092b/06
m.-ı çerisin 098a/05
m.-ı çerisiyle 034a/14
m.-ı çeriyle 101b/09
m.-ı cihānı 058a/13
m.-ı cühūd 042b/09
m.-ı ehliyle 094a/14
m.-ı ekmeği 055a/13
m.-ı eširi 092b/07
m.-ı eṭrāfdan 098b/13
m.-ı feriştehler 015a/13
m.-ı hācetleriñüz 059b/07
m.-ı hācetlülürün 010a/05
m.-ı hāşlarda 061a/07
m.-ı hayvānātı 116a/13
m.-ı göñlünle 064a/07
m.-ı ḥalāyık 017b/07, 033b/03,
112a/06, 112b/09, 113b/10, 114b/14,
123a/03
m.-ı ḥalk 004a/01, 006b/09, 007a/02,
016a/10, 018b/12, 019a/05, 047b/02,
079b/07, 089b/04,
097b/12, 114b/16
m.-ı ḥalkdan 061a/15
m.-ı ḥalkı 067a/04

m.-ı halkuñ 059a/15
m.-ı hayvānlaruñ 108b/04
m.-ı hindū 019b/13
m.-ı hod 065b/10
m.-ı iḥtilāf 066a/04
m.-ı iḥtilāfāt-ı fāsıdeyi 077b/08
m.-ı iḳlīme 080a/01, 105a/08
m.-ı iḳlīmi 082b/05
m.-ı işinde 061b/10
m.-ı ḳal'aların 103a/07
m.-ı kelīsāda 109b/15
m.-ı kelīsāya 072a/05
m.-ı ḳıymetī 055b/14
m.-ı ḳullar 001b/02
m.-ı ḳullaruñ 014b/07
m.-ı maḥlūḳātından 061b/10
m.-ı maḥlūḳātuñ 015b/12
m.-ı maḥlūḳāt 056a/13, 061a/09
m.-ı maḥlūḳāta 123a/03
m.-ı maluñla 064a/08
m.-ı memleketçün 035a/05
m.-ı memleketin 099b/13
m.-ı mülküñ 004a/03
m.-ı naşārā 069a/05
m.-ı nesne 105b/15
m.-ı nesneleri 061a/13
m.-ı nesneye 042a/12
m.-ı peygāmbarlar 019b/07, 121a/11
m.-ı peygāmbarlara 039a/11
m.-ı rüm 094b/01
m.-ı rüzigārın 032b/04
m.-ı ṭāyife 020a/04, 068b/10
m.-ı ṭāyifeden 068a/09
m.-ı şehir 033b/01
m.-ı terekeyi 025a/11
m.-ı ulu 117a/02
m.-ı ululuklar 061a/05
m.-ı yeryüzündekine 034a/15
m.-ı yılduzlar 090a/15
m.-ı zamāndan 084b/08
m.+ ı 009b/04, 015a/08, 022b/01,
024b/13, 031a/09, 031a/12, 047a/14,
061a/12, 083b/15,
084a/08, 085a/14, 085a/15, 090b/07,
094b/03, 095b/02, 101b/01, 109a/09,
110a/09, 120b/01
m.+ ı tamām oldı 083b/11
m.+ ın 009b/05, 024b/04, 060a/08,
092b/14, 095a/11, 105b/08, 116b/13
m.+ ina 034b/02
m.+ ında 070b/11, 090a/03
m.+ ından 084a/09
m.+ ınuñ 011a/13
m.+ ısı 019a/02, 056b/06
m.+ ıyla 067a/02, 068a/15, 077b/12,
111a/10
m.+ muzı 085b/03
m. oldı 090a/01
m.+ sı 096a/07
m. taḥşilḳılıñ 076a/12
m.+ umuz 010a/11, 095b/14
m.+ uñ 001b/10
m.+ uñuz 086a/04
m.+ ūñuz 106b/06
m. +ı 020a/05
m.-ı halk 061b/01, 067a/10, 114b/07,
115a/05, 115b/13, 118b/10.

mecmū'a : <Ar. Bir araya getirilmiş şeylerin hepsi.

m. 056b/05

mecmū' ol - : Toplanma.

an'akiyyede m.- dı 090a/02

istanbulda m.- dı 090a/01

mecrūh : <Ar. Yaralanmış.

m. 046a/10

m. itdi 046a/11

mecūsī : <Ar. Ateşe tapan.

m.+ nüj 065a/04

m.+ ydi 069a/09

m.- ydi 040a/08

mecūsiyyet : <Ar. Mecusilik.

m. 044b/14

m.+ e 089a/13

meḥabbet : <Ar. Sohbet.

m.+ lerinden 073a/03

meger : <Far. Meğer.

m. 007a/04, 007b/13, 018a/01,
032a/07, 037a/11, 050a/13, 062a/07,
069a/06, 072b/15,

075a/08, 106a/09, 112b/09

mekân : <Ar. Yer.

m.-ı 'ālīden 017a/05

mekān : <Ar. Yer.

m.+ a 065b/07

m.+ a seyriderler 066b/05

m.+ da 065b/13

m.+ dan 065b/07, 066b/05

mekr : <Ar. Hile.

m. 071b/13, 072a/08, 072a/13

m.+ i 070b/04

m.+ üm 072a/10

mektūp : <Ar. Mektup.

şüret-i m. 083b/01

mektūb : <Ar. Mektup.

m.-ı kisrā 094a/05

şüret-i m.-ı murik 094b/13

mel'ūn : <Ar. Allah'ın lanetine uğramış olan.

m. 021b/14, 036a/02, 053b/07,
053b/08, 064a/14, 074a/13, 074b/01,
074b/11, 075a/11

m.+ a 039b/07, 039b/13, 039b/14

m.+ ı 039b/12

m.+ lar 059a/01, 059a/08

m.+ lardan 039a/08

m.+ laruḡ 039a/01, 066a/10

m. olur 028a/13

m.+ uḡ 103a/01

melāmet : <Ar. Kınama.

m. 008b/12

m.+ i 006b/09

m. ideler 006b/07

m. idersiz 106b/09

melekī : <Ar. Melekle ilgili.

m. 120a/15, 120b/01, 120b/05

m.+ dūr 120a/15

melik : <Ar. Hükümdar.

m. 017b/08, 017b/09, 026a/12,
031b/04, 032a/12, 039b/07, 039b/10,
045a/01, 079b/02,
084a/14, 086b/06, 086b/11, 086b/14,
088a/13, 091a/03, 091b/02, 093b/12,
096b/09, 100a/06,

101a/07, 101a/08, 101a/12, 101a/13,
101a/15, 101b/05, 101b/07, 104a/12,
104a/15, 107b/13,
108a/13, 109b/08, 109b/10, 109b/11,
109b/12

m.+ den 084b/03, 091a/01
m.+ e 094a/10
m.+ i 079b/01, 099b/02, 099b/10
m.+ iñüz 032a/13
m.+ ler 094a/11
m.+ lerüñ 024a/12
m.+ liginde 104a/01
m. oldı 098b/06
m.+ üñ 091a/03
m.+ üñüzi 097a/15

melül : <Ar. Usanmış, bezmiş.
m. oldı 008b/12
m. olup 037a/09, 037b/14

memleket : <Ar. Ülke.
mecmū'-ı m.+ çün 035a/05
m.+ e 090b/09
m.+ i 003b/10, 104b/08
m.+ in 080a/10
mecmū'-ı m.+ in 099b/13
m.+ ine 095b/03
m.+ üm 083b/01
m.+ üme 099a/04
m.+ ümi 003b/07

men' : <Ar. Yasaklama.
m. idüp 084b/01

menfa'at : <Ar. Fayda.
m. görmesün 051a/15

meni : <Ar. Sperm.
m.+ den 111a/05

m.+ dendür 111a/02, 111a/03
m.+ sindendür 111a/03

menkül : <Ar. Nakledilmiş.
m. 025b/04
m.+ dür 120b/02

mensüb : <Ar. Bağlı.
m. oldı 036b/10

mensüh : <Ar. Geçersiz.
m. ola 123a/09
m. oldı 122a/04, 122a/05
m. ola 117b/07
m. oldı 016a/03, 114a/12, 118b/01,
118b/06, 118b/10, 118b/13
m. olmaklık 118b/02

mensüh ol -: Geçersiz olmak.
şürete m.- ur 066a/12

menzil : <Ar. Varılacak yer.
m.+ etinde 105b/06
m.+ inden 028a/09
m.+ üñe 095a/07

merhamet : <Ar. Acıma.
m.+ dür 094b/05
m. ide 003b/11

mermer : <Ar. Billurlaşmış sert kaya.
m. 034b/03, 034b/08
m.+ den 034b/09
m.+ inde 034b/11
m.+ lerin 097b/11

mertebe : <Ar. Derece, rütbe.
m.+ lü 003b/12
m.+ ñe 095a/07
m.+ si 005b/04
m.+ sinden 048a/10

mes'ele : <Ar. Konu, sorun.

m.+ de 119b/08
mes'ūd : <Ar. Mutlu, bahtiyar.
m. 012a/13, 012b/05, 030a/12
meşāyih : <Ar. Şeyhler.
m.+ ümüz 076a/14
mescid : <Ar. İbadet edilen yer.
m.-i aqşāda 035a/04
m.-i aqşāyı 034b/11, 034b/14,
035b/15
m.-i harāmda 104b/06
m.+ e 049a/09
m.+ i 034b/15
m.+ lerin 036a/12
m.+ üj 035b/07
mesçid : <Ar. İbadet edilen yer.
m.-i aqşāda 035a/07, 035a/08
m.-i aqşānuj 035b/01
m.+ e 035a/04, 035a/09
m.+ i 036a/03
m.+ üj 035b/04
mesel : <Ar. Örnek.
m.+ i 106a/04
meşelā : <Ar. Örnek olarak.
m. 063b/15, 066a/12, 067a/14,
077a/14, 115b/10
meşgūl : <Ar. Bir işle uğraşan.
m. ola 008a/08, 048a/08
m. olanı 059b/06
m. olasin 109b/13
m. oldı 035a/10
m. oldum 002a/14, 052b/12, 053a/07
m. olmadum 052a/04
m. olmağda 004a/13
m. olup 035b/07

meşgūl ol - : Bir işle ilgilenmek.
'ibādete m.- dı 072b/14
pādişāhlığma m.- dı 082b/02
içmege m.- dılar 073b/07
mesh : <Ar. Bir şeye el sürme.
m. idüp 018a/10
meşhed : <Ar. Şehitlik.
m.+ i 020b/13, 028b/08
meşhūr : <Ar. Ün sahibi.
m. 029b/12, 032a/04, 063b/08,
093b/11
m.+ dı 113a/01
m.+ dur 015b/13, 016a/03, 018a/06,
022b/03, 024b/07, 028b/07, 029a/14,
032b/01, 035b/05, 112b/09, 114a/08,
070b/05
038b/15, 089a/03, 089a/06, 114b/02,
117b/04
m.- dı 046a/14
meşhūr ol - : Ünlenmek.
ortasında m.- dı 073a/01
mesih : <Ar. Hz. İsa.
m. 085b/12, 094b/13
m.+ dūr 084b/07
mesihā : <Ar. Hz. İsa.
m. 023a/04
mesken : <Ar. İkamet edilen yer.
m.+ i 070b/13
meştūr : <Ar. Saklı, örtülü.
m.+ dur 109b/03
mest : <Far. Sarhoşluk.
m. 039b/08
mevc : <Ar. Dalga.
m. 037a/06

- mevcūd** : <Ar. Bulunan.
m. 067b/08
m.+ lardı 111b/02
- mevkıf** : <Ar. Durak.
beyte'l-muqaddese m.-ı a'zimdür
118a/09
- mevkūf** : <Ar. Adanmış.
m.+ dur 094b/06
- mevlā** : <Ar. Allah.
m.+ sıyken 094a/08
- mevlid** : <Ar. Doğma, doğuş.
m.+ i 070b/12
- mevt** : <Ar. Ölüm.
m. 067a/15, 067b/02
m.+ i 122a/02
- mevzi'** : <Ar. Konu.
m.+ da 117a/16
m.+ dan 119a/12
m.+ dur 118a/09
m.+ uş 118a/10
- mezāhib** : <Ar. Mezhepler.
m. 092b/14
m.-i fāsıde zāhiroidi 089b/13
m.+ i 087a/15
- mezheb** : <Ar. Mezhep.
m. 085a/03, 085a/05
m.+ de 077b/07, 085b/15
m.+ dür 085a/04
m.+ e 075b/15, 077b/06
m.+ e rāzioldı 075a/07
m.+ i 065a/04, 076b/14, 083b/07
m.+ idür 076b/14
m.+ in 066a/10, 077b/06, 087a/14
m.+ in tercīhidüp 077b/05
- m.+ in tercīhitdi 077a/12
m.+ inde 085b/08, 085b/15, 088a/06
m.+ inden 064b/11, 064b/12,
085b/12
m.+ inden ihtirāzıtdı 064b/09,
064b/10
m.+ ine 084b/01, 085b/11, 086b/12,
086b/15
m.+ leri 077a/12
m.+ lü 087a/14
m.+ süz 090a/05
- mezkūr** : <Ar. Zikredilen.
m. 117a/08
- mi** : Soru edatı.
m. 038a/03, 038a/04, 047b/11,
051a/06, 054b/01, 057b/04, 057b/07,
057b/10, 057b/14,
058a/03, 060b/04, 060b/05, 064a/04,
068b/15, 109b/11, 114a/06, 118b/04,
120a/02
m.+ dür 029a/03, 036b/13, 051a/12,
059a/07
m. okıyubilürler 068b/14
m.+ sin 010a/08, 031a/05, 031b/04,
034a/06, 051a/11, 063a/07
m.+ siz 113b/06
m.- ydi 106a/15
- mi** : Soru edatı.
m. 009a/02, 012b/12, 045a/02,
054a/13, 055a/06, 057b/04, 057b/10,
057b/14, 058a/03,
060b/05, 064a/04, 107a/11, 108a/11,
110a/08

m.+ dur 036b/14, 042a/08, 043b/06,
059a/07, 108a/10

m.- sını 054a/05, 084a/14

m.- ydı 106a/15, 106b/01, 106b/08

miḥrāb : <Ar. Mihrap.

m.+ ı 033a/05

miḥrāp : <Ar. Mihrap.

m.+ da 033a/05

m.+ lu 033a/15

mihr : <Ar. Sevgi.

m. 113b/15

miḥrāb : <Ar. Mihrap.

m.+ ında 035b/01

m.+ da 035a/11

miḫdār : <Ar. Nicelik.

m. 002b/02, 035b/12, 114a/12,

117a/14, 119a/05

m.+ ca 002b/01

m.+ ı 109a/15, 042a/04

m.+ ın 036a/11

m.+ ın beyānitdük 063b/04

m.+ ınca 115a/02

millet : <Ar. Ulus.

m. 016a/10

m.+ üñ 085b/06, 085b/07

minber : <Ar. Minber.

m.+ e 073a/07, 073a/14, 073b/10,

082b/14, 083a/03

mīrās : <Ar. Vefat eden bir hısımdan kalan

mal, mülk.

m. 031b/07, 047a/05, 047a/06,

060b/04

m. ḳor 060b/05

m. 061b/08

mişk : <Ar. Güzel kokulu bir madde.

m. 034b/13

misikin : <Ar. Uyuşuk kimse.

m.+ ler-çün 093a/03

m.+ leri 048a/06

miskīn : <Ar. Uyuşuk kimse.

m. 008b/05, 026b/10, 054a/15,

055b/03, 070a/06, 072b/08, 074b/08,

075a/06, 075b/15,

077b/03, 084b/02, 084b/15

el-ḫāşıl m. 076b/08

m.+ ler 050b/03, 074a/10

m.+ üñ 081b/13

mişl : <Ar. Eş, benzer.

m.+ i 094a/10

misvāk : Misvak; kiraza benzeyen meyveli
bir ağaç.

m. itmek 023b/10

mü'eddī : <Ar. Sebebiyet veren.

m. olmaz 116a/15, 116b/01

m. olur 116b/02

mü'eşşir : <Ar. Etkileyici.

m.-i enbiyā 048b/09

m. va'zidüp gāfilḳılduḳda 073b/14

mü'min : <Ar. İman eden.

m. 005b/03, 062b/11

m.+ di 019b/11

m.+ ler 012b/05

m.+ lerdı 018b/04

m.+ lere 051b/04, 057b/15

m.+ lerüñ 057b/15

m.-i şādıḳ 062a/03

mu'allim : <Ar. Öğreten, öğretmen.

m. 105b/02
mu'ānide : <Ar. Yahudilerde bir grup.
m. 042b/11
m.+ ler 079b/09
mu'ārıza : <Ar. Muhalif.
m. itmek 102a/02
mu'āşır : <Ar. Çağdaş.
m.- dı 034a/10
mu'ayyen : <Ar. Belirli.
m. 066b/14
mu'ayyen ol - : Görünür, belirli olmak.
bi'z-zarüre m.- dı 067b/08
içün m.- sun 073a/12
mu'azzam : <Ar. Çok büyük.
m. 024a/10, 112a/06
mu'cizāt : <Ar. Mucizeler.
m. 056a/12, 116a/01, 116a/02,
121a/10
m.-ı muhtelifse 121a/11
m.+ dan 068a/12
m.+ ı 015b/07, 041a/07, 114a/14,
115b/03, 115b/13
m.+ ın 068b/14, 112b/11, 115a/07
m.+ ına 121b/05
m.+ ıydı 115a/15
m.+ ların 115a/03
mu'cize : <Ar. Mucize.
m. 121a/11
mu'teber : <Ar. Saygın, itibarlı.
m. 052a/15, 052b/01, 052b/02,
096a/04, 123a/08
m.+ e 071a/10
mu'tedil : <Ar. Orta karar.
m. 083b/06

mübāliğa : <Ar. Abartma.
m. 095a/13, 103a/03, 117a/13
m.+ dur 117b/13
m. 101a/01, 104a/03
mübārek : <Ar. Bereketli, mübarek.
m. 006b/14, 012a/01, 014b/07,
022a/03, 039b/13, 060a/11, 071b/03,
072a/15, 114b/09, 114b/12,
119a/06
ğuds-i m. 023b/07, 028b/08,
080a/03
ğuds-i m.+ de 078a/14, 079b/09
ğuds-i m.+ den 084a/02
ğuds-i m.+ e 086a/11
ğuds-i m.+ i 035b/14, 079b/15
m. kıldı 112a/01
mübārız : <Ar. Çarpışanlardan her biri.
m. 103a/09
müberrā : <Ar. Arındırılmış.
m.+ yın 048a/01
mübeyyen : <Ar. Açıkça ortaya konan.
m. olmuşdur 103b/02
mübtelā : <Ar. Tutkun.
m. 053b/07
m. olduğına 026b/07
m. olduğı 026b/10
mücāhide : <Ar. Uğraşma.
m.- y-ile 111a/15
mücerred : <Ar. Madde ve cisim halinde
olmayan.
m. 032b/05, 110b/15
müciib : <Ar. Hayrete düşüren.
m.-i qadḥ 114a/04

müdebbir : <Ar. Tedbirli.

m. 066b/15, 066a/06, 066b/04

müddet : <Ar. Süre.

m. 018a/07, 026a/09, 028b/10,
028b/11, 028b/13, 033b/09, 036a/01,
036b/08, 041a/15,
041b/01, 041b/04, 072b/14, 073b/07,
105b/03, 116a/14, 117a/14, 119b/11,
119b/14

m.-i tūfān- altı 019b/01

m. cenkitdi 071b/11

m.+ de 043a/11

m.+ den 023a/15

m.+ e 044b/12

m.+ i 019a/11, 026b/04, 036b/04,

041b/01, 044b/05

m.+ inün 044b/04

müfessir : <Ar. Tefsir ilmiyle uğraşan kimse.

m.+ ler 061a/03, 090a/11

m.+ lerün 042a/14

m. tefsīr 062a/02

müfid : <Ar. Faydalı.

m. 040b/12

muḥaddis : <Ar. Hadislerle uğraşan kimse.

m.+ ler 100b/02

muḥakkak : <Ar. Doğruluğunda şüphe

bulunmayan, kesin.

m.+ dur 116a/04

m. oldı 093b/05

muḥāl : <Ar. İmkansız.

m. 067b/01, 067b/03

m.+ de 037a/12

m.+ dür 067b/03, 109b/11

muḥarref ol - : Bozulmak.

ekşeri m.- mışdur 068b/02

muḥarrem : <Ar. Aşure ayı.

m. 019b/03, 023a/07, 046a/04

muḥāsira : <Ar. Kuşatma.

m. kıldı 036a/10

muḥāsır id - : Kuşatmak.

yıl m.- üp 092a/08

muḥāsır it - : Kuşatmak.

geldi m.- di 091b/04

muḥkem : <Ar. Dayanıklı.

m. 095b/07

muḥşin : <Ar. İyilik eden, iyilikle muamele eden.

m.+ e 027b/13

muḥtāc : <Ar. Bir şeye gereksinim duyan.

m. 107b/06, 122b/14, 122b/15

m.+ dur 122b/04, 123a/04

m. oldı 123b/04, 123b/05

m. oldılar 123a/16

m. olmadı 123b/06

m. olsa 122b/03

muḥtār : <Ar. Seçilmiş.

m. 065a/08

muḥtaşar : <Ar. Özetlenmiş olan.

m.+ a 022b/04bu, 029b/12, 059b/12

m.+ da naklidicek 077b/09

muḥtaşarrak : <Ar. Aşağı.

m. 099b/03

muḥtelif : <Ar. Çeşitli.

m. 119a/11

aḥkām-ı m. 123a/11

muḥālefet : <Ar. Karşı çıkma.

m. 086a/02

m. eyledün 058b/13

- muḥālefet it -**: Karşı çıkmak.
anlara m.- meg.içün 074a/07
- muḥālif**: <Ar. Karşı çıkan.
m.+ inüz 088b/05
- muḥalifet**: <Ar. Karşı çıkma.
m. eylemedi 004a/04
- muḥālifet**: <Ar. Karşı çıkma.
m. düşdi 093a/12
m. eylemedi 004a/10
m. eylemedüm 004a/06
m. itdi 111a/10
m. itmediler 031a/01
- muḥālif tur -**: Karşı çıkmak.
biribirine m.- dılar 077a/10
- müheyyā**: <Ar. Hazır.
m. 092b/02
- mühmel**: <Ar. İhmal edilmiş.
m. 067a/02, 081a/12, 081b/01
m. oldığıçün 081a/15
- mühmele**: <Ar. Allah'ın vahdaniyetini inkâr eden topluluk.
m. 066a/09
- mühr**: <Ar. Mühür.
m.-i ḥaḳīm 004b/06
m.+ i 056a/13
- muḥtār**: <Ar. Seçilmiş.
m. 075a/14
- muḳābele**: <Ar. Karşılık.
m. itdiler 042b/07
m.+ sinde 049a/15, 062b/15, 063a/01
- muḳābil**: <Ar. Karşılık.
m. 020b/01, 087b/06
m. olup 101b/14
- muḳābile id -**: Karşılık vermek.
anuḡla m.- e 087a/08
- mükābire**: <Ar. Büyükleme.
m. ide 112b/10
- muḳaddem**: <Ar. Önde olan.
m. 110b/03
m. dutam 002a/06
m. olduğına 001b/11
- muḳadder**: <Ar. Kaderde yazılı olan.
m. 114a/11
m. 114a/05
- muḳaddes**: <Ar. Kutsal olan.
m.+ i 036b/05
- muḳaddim**: <Ar. Önsöz.
m.+ e 110b/04
- muḳarrer**: <Ar. Kararlaştırılmış.
m. dutup 104a/02
- muḳātele**: <Ar. Öldürme.
m. kıla 016b/04
m. olmasun 102a/10
- muḳātile**: <Ar. Öldürme.
m. idelüm 031b/05
- muḳīm**: <Ar. Bir yerde ikâmet eden.
m. 065b/08
- muḳtezā**: <Ar. Gereken.
m.+ sinca 023b/02
- mülākī**: <Ar. Buluşan, kavuşan.
m. oldı 100b/13
- mülāzimet**: <Ar. Bir yere bağlanma.
m. eylesünler 047b/05
m. ide 088a/09
- mülevveş**: <Ar. Kirli.
m. oldı 108b/06
- mülḥaḳ**: <Ar. İlave edilmiş.
m. oldı 105b/05

mülhide : <Ar. Tanrıyı inkâr eden.

m. 066a/09

mülk : <Ar. Mülk.

m.+ i 070b/13

m.+ ü 035a/03

mecmû'-ı m.+ üñ 004a/03

mültezim : <Ar. Devlet.

m. oldılar 102a/05, 102a/12

mülük : <Ar. Padişahlar.

m. 023a/02

edeb-i m. 105b/03

naşâyiḥ-i m. 002a/05, 002b/03

faşl-ı m.-ı rûmda zikiridevüz

077b/14

m.-i ṭavâyiḫden 040a/05

m.+ dan 078a/07

naşâyiḥ-i m.+ dedür 001b/13

naşâyiḥ-i m.+ den 001b/10

m.+ ina 078a/03

m. +ı 105b/04

mülzem : <Ar. Susturulmuş.

m. 065a/09

m. idüp 107a/02

m. oldı 106b/12

m. olduğın 120a/04

m. olunca 107b/14

m. olmazsa 107a/03

m. olup 106b/13

mūm : <Far. Mum.

m. 055b/08

mümteni' : <Ar. Geri duran.

m. ola 115b/07

münādī : <Ar. İlan eden.

m. 007a/02

münāfık : <Ar. Ara bozucu.

m.+ lara 009a/09

münāsebet : <Ar. İlgı, ilinti.

m.+ le 062a/05

m. 077b/10

münāsib : <Ar. Uygun.

m.- di 048a/15

müneccim : <Ar. Yıldızlardan hüküm ve bilgi veren kimse.

m.+ ler 030a/03, 044b/05, 112a/11,
112b/01

m.+ lerin 112a/09

münezzeh : <Ar. Noksanlık.

m. 048a/01

m.+ dür 066b/09

m.+ dür 061b/08

münḫaṭ : <Ar. Alçak.

m. 065a/13

münḫaṭ ol - : Alçak olma.

derece-i ulūhiyyetden m.- up
067b/07

münḫasif : <Ar. Ay tutulması.

m. 066b/07

münḫarız : <Ar. Yok olmuş olan.

m. oldı 016b/09

m. olduğdan 105a/14

münḫatı' : <Ar. Ayrılma.

m. oldı 117b/06

m. olmuşdur 117a/11

m. olmuşdur 117a/01

münkesif : <Ar. Güneşin tutulması.

m. 066b/07

münkir : <Ar. İnkâr eden.

m. 030b/07

münşî* : <Ar. Bir eser meydana getiren.

m.-i hayr 066b/04

munşif : <Ar. Kötülük yapmayan.

m. olup 112b/08

müntakîl ol - : İntikal etmek.

pes m.- an 065b/08

münteşir : <Ar. Yayılmış.

m. oldu 100a/11

münzel : <Ar. Yukarıdan aşağıya indirilmiş olan.

m.+ dür 122b/12

murād : <Ar. İstek.

m. 017a/05, 028a/01, 030a/13,
042a/14, 053a/07, 065b/05, 074b/13,
074b/14, 112a/03,
117a/13, 117b/08, 117b/13, 117b/15,
120a/07

rūḥu'l-ḳudsden m. 074b/14

m.+ ı 067b/01, 067b/03, 067b/05

m.+ ı ḥāşılolmayan 'ācızolsa

067b/06

m. ola 117a/13

m. olan 048b/08

m. olmaya 117b/07

m.+ um 054a/11

m.+ uḡ 072b/09

mürd : <Far. Ölü.

m. 080b/10

murdār : <Far. Kirli.

m. 047b/15, 108b/06, 118b/12

m. olmuş 015a/15

mürekkeb : <Ar. Birleşik.

m.+ le 002a/13

müretteb : <Ar. Düzenlenmiş.

m.+ dür 058b/05

mürsel : <Ar. Peygamber.

m. 017a/02, 017a/03, 039b/02,
041a/10, 041a/13, 041b/03

mürşid : <Ar. Rehber.

m.+ e 123b/05

mürsil : <Ar. Allah.

m. 119b/01, 119b/02

m.+ üḡdür 119b/01

mürted : <Ar. İslam dininden dönen.

m. 100b/01

m. olan 100b/05

müşāb : <Ar. Sevap kazanma.

m. 060b/13

muşahḥah : <Ar. Hatadan arınmış olan.

m. 069b/04, 069b/09

musahḥar : <Ar. Büyülenmiş.

m. eyledi 043b/04

musahḥar ol - : Büyülenmek.

buḡa m.- dı 035a/05

muşāhib : <Ar. Dost.

m. olma 047b/04

m. olmuşdur 029a/12

musahḥar : <Ar. Hatadan arınmış olan.

m. eyledi 020b/03

m. oldu 034a/14

muşāhire : <Ar. Evlenme sonucundan meydana gelen akrabalık.

m. itdi 091b/08

mütāla'a : <Ar. Etraflıca düşünme.

m. iderken 043b/05

m. kılanlar 046a/15

mütāli'a : <Ar. Etraflıca düşünme.

m. eylesün 033b/08, 035b/12

m. iden 064b/03
m. ideyin 045a/06
m. itmekden 122b/09
m. kılanlar 112b/11
m. kıldı 094a/04
m. kıldum 048a/14
m. kılındı 094b/15
m. müṭāli'ākılıp 068b/15
müṭāli'a eyle - : Etraflıca düşünmek.
tefsirlere m.- sün 063b/05
müṭāli'a id - : Etraflıca düşünme.
incıl m.- en 068a/14
müṭāli'a kıl -: Etraflıca düşünme.
yerinde m.- anlar 076a/15
müṭāli'a m.- up 069a/01
musallaṭ : <Ar. Rahatsız etme.
m. eyledi 040a/01
muṭavvel : <Ar. Uzatılmış.
m. 115a/03
müsellem : <Ar. Verilmiş.
m. 107b/03
cevāb-ı m. 117a/12
müselmān : <Ar. Müslüman.
m. olasın 107b/11
muṭī' : <Ar. İtaat eden.
m. itdi 095a/12
m. ola 009b/11
m. oldı 032b/10
m. oldılar 102a/05
m. olmadı 032b/12, 039b/10
m. oluṭ 102a/03
m. olur 094a/15
muṣībet : <Ar. Felaket, sıkıntı.
m. 054b/01

muṣībet : <Ar. Felaket, sıkıntı.
m. 061a/07
muṭlak : <Ar. Kayıtsız, şartsız, kesin.
m. 080b/15
müslümān : <Ar. Müslüman.
m. 004a/15, 004b/13, 021b/10,
033b/10, 038a/05, 046a/09, 060a/11,
114b/07, 119b/07,
120a/04
m.+ lar 013b/07
m.+ ları 009b/14
müşrik : <Ar. Allah'a ortak koşan.
m.+ dür 121a/11
m.+ e 111a/07, 111a/09
m.+ ler 058b/09, 112b/15
m.+ lerdı 122b/14
m.+ leri 066b/11
m.+ leridür 066b/12
m.+ lerinüṭ 064b/12
m.+ leri 061b/13
muṭṭali' : <Ar. Bilen.
m. oldı 017b/14
müstahkem ol - : Dayanıklı olmak.
yüridi m.- dı 073b/08
müstagnī : <Ar. İhtiyacı olmayan, tok gözlü
m.+ dür 061b/01
m.+ yüz 123a/01, 123a/02
müstahsen : <Ar. Makbul olan.
m. 103a/10
müştaḳ : <Ar. Gönülden isteyen.
m.+ dur 070b/08
müstehaḳ : <Ar. Hak etmiş.
m. olanlara 019a/10
m. olur 028a/12

müştemil : <Ar. Kapsayan.

m.+ dür 048b/09

m. kıldum 002b/03

müşteri : <Ar. Jüpiter.

m. 066b/03

müsteski ol - : <Ar. Karında su toplanması.

tekür m.- dı 080b/10

müstevli : <Ar. Yayılan.

m. 094a/03

m. oldı 095a/11, 098a/14, 105a/08

m. oldılar 101b/01

muştıla - : Müjdelemek.

m.- dı 024b/09

muştuluk : Mutluluk.

m. olsun 038b/11

mutabi'at : <Ar. Tâbi olma.

m. itmemek 114a/03

m. itmiş 114a/02

mütalâ'a : <Ar. Etraflıca düşünme.

m. eylesünler 115a/04

mütali'a : <Ar. Etraflıca düşünme.

m. kılsun 030b/03

müte'ellim : <Ar. Elemlı ve kederli.

m. olurdı 106b/03

m. olur 106a/15

mütecessid : <Ar. Cisim hâline gelen.

m. oldı 120b/07

m. olmışdur 120b/11

m. olup 120a/16

ve m.- oldı 084b/11

girdi m.- olup 077a/02

hulül itdi m.- olup 075a/01

mütedâvel : <Ar. Tedavülde duran.

m. 063b/08

müteharrik : <Ar. Hareket hâlinde olan.

m. 065b/14

m. ola 065b/14

mütegayyir : <Ar. Değişen.

m. oldı 044b/15, 089b/07, 123a/11

m. olur 123a/05

mütehayyir : <Ar. Şaşırılmış.

m. kıldılar 112b/05

m. olup 108b/10, 112a/07

mütehayyir : <Ar. Şaşırılmış.

m. ola 065b/13

m. oldı 107b/09

mütekebbir : <Ar. Kibirli.

m.+ lerçün 048a/05

mütemekkin : <Ar. Yerleşik.

m. olalar 104a/05

m. olan 065b/13

mütemekkin ol - : Yerleşik halde bulunmak.

arada m.- an 080b/06

müteşekkil ol - : Meydana gelmek.

şekliyle m.- an 079a/06

şikliyle m.- dı 079a/03

müteveccih : <Ar. Yönelmiş.

m. 079b/13

m. oldı 036a/08, 084a/13, 098b/14,

107a/05

müteveccih ol - : Yönelmek.

istanbula m.- dı 082b/02

mütevellid : <Ar. Doğmuş.

m. oldı 020a/07

mütevellid ol - : Doğmak.

gün m.- dı 078a/13

peygambar m.- duğı 078a/11

muttaşif ol - : <Ar. Nitelenmiş.

- nesnelere m.- maq 066b/08
- muvāfıq** : <Ar. Uygun.
m. 115a/13, 119b/07
m. ola 035a/02
m. olan 048b/04
- muvaḥḥid** : <Ar. Birleyen, birleştirici olan.
m.-i kāmıldür 062a/03
m. 082b/11
- müvekkel** : <Ar. Vekil tayin edilen.
m. 120b/02
m. kılmışdur 050a/03
m. olan 120b/04
- müyesser** : <Ar. Kolay olan.
m. 043b/10
- müzd** : <Far. Ücret.
m. +in 109b/05
- muḫṭar** : <Ar. Çaresiz.
m. olanlarçündür 029b/06
- muḫṭarib** : <Ar. Acı çeken.
m. oldı 100a/08
- nā -** : muhtaç olmamak
n.- muḫṭāc.dur 061b/01
- nā-çār** : <Far. Çaresiz.
n. 075a/07, 077a/12, 098a/13
- na'l** : <Ar. Ayakkabı.
n.+ in 028a/07
- nadas** : < Yun. Toprağı sürdükten son 1 yıl boş bırakma işlemi.
n. itmek 028a/02
- naḫāka** : <Ar. Geçimlik.
n. 009b/10
n. idersiz 049a/11
n.+ sı 009b/11
n. vireyin 049a/02
- nā-gāh** : <Far. Zamansız.
n. 006a/09, 007b/04, 008b/09,
010a/10, 010b/08, 032a/10, 037a/09,
037b/13, 050b/01,
051b/07, 053b/13, 072a/10, 074b/07,
075a/12, 076b/10, 087a/05, 087b/03,
095a/12
- nā-ḫaḫḫ** : <Far. Haksız.
n. 007b/12, 016b/06, 027b/11
- nāḫiyet** : <Ar. Çevre.
n.+ inde 038b/01
n.+ inde 023b/07
- nāḫoş** : <Far. Hoş olmayan.
n. 053a/02
- naḫs** : <Ar. Uğursuzluk.
n. 030a/10, 066b/06
- naḫl** : <Ar. Taşımak.
n. 063b/09
n. idem 002a/08
n. idersevüz 060a/09
n. ideyin 060b/12, 069b/09
n. idüñ 048b/05
n. idüp 048b/02
n. itdi 063a/12, 088b/06
n. itdiler 059a/05, 059a/09, 059b/01,
059b/14, 060a/02, 112a/10
n. itdüğinden 016b/03
n. itdüğümüz 038a/06, 042a/13
n. itdüğünüz 116b/15, 117a/10
n. itdükleri 022b/11
n. itdüm 046b/03, 048a/15, 048b/06
n. olinmamışdı 082b/12
n. olısar 061a/02
- naḫl** : <Ar. Taşımak.

n. idüp beyān 062a/02
naql id - : Taşımak.
anı n.- elüm 070b/07
senden n.- em 075a/09
muhtaşArda n.- ıcek 077b/09
ma'nāsını n.- üp 069a/03
naql it -: Taşımak.
incīl-i tāmndan n.- di 071a/11
peygāmbare n.- di 064a/10
resūlullāh n.- di 064a/11 muḥammed
selmān-ı fārsa n.- di 071a/08
idinüp n.- diler 081a/13
sözlerin n.- dügise 081a/13
ḳadar n.- dügüm 077b/10
uşul-i kelāmdur n.- dügümüz
081a/11
ile n.- düm 077b/10
size n.- düm 074a/09
naşāyih n.- mişdür 068a/15
naḳş : <Ar. Eksiklik.
n. itdiler 102b/07
namāz : <Far. Namaz.
n. ḳıla 035a/04
n. 015b/06
n.+ da 063a/06
n.+ dan 009b/09, 062b/02
n.+ ı ḳıldı 117b/16
n.+ ın 063a/05
n.+ ından 062b/02
n. ḳılam 112a/01
n. ḳıldı 021b/05, 055b/05, 117b/17
n. ḳıldılar 119a/06, 119a/07,
119a/08, 119a/11
n. ḳılıcaḳ 063a/04

n. ḳılmaḳ 119a/12
yehūdilerün n.- ḳılıcaḳ 079b/01
nāme : <Far. Mektup.
n. 004a/03
nāmiyyāt : <Ar. Güç veren.
şalavāt-ı n. 001b/03
nasārā : <Ar. Hristiyanlar.
n. 002a/03, 002a/04, 002a/09
n. 017a/11
n.+ dan 110b/10
naşārā : <Ar. Hristiyanlar.
n. 002a/10, 022b/10, 033b/10,
036a/06, 042b/10, 044b/03, 064b/02,
064b/09, 065b/01,
067b/10, 068a/02, 071a/02, 073a/01,
073a/13, 076b/08, 077b/01, 077b/08,
077b/11, 078a/06,
079a/07, 079b/11, 083a/01, 089b/14,
090b/14, 091a/01, 096b/07, 111a/01,
111a/06, 111b/09,
112a/03, 112a/05, 112b/12, 113a/04,
113a/06, 113a/11, 114a/14, 115a/04,
115a/06, 115b/12,
116a/09, 117b/14, 117b/15, 118b/04,
119a/13, 120a/05, 120a/15, 120b/06,
121a/12, 121a/14,
121b/08, 122b/01, 122b/13, 123a/12,
123b/03
ehl-i n. 079a/07
i'tikādnāme-i n. 084b/05
mecnū'-ı n. 069a/05
n. cem'olup 072b/12
n.+ dan 082b/11, 087b/01, 123b/01
n. dutaṭurduḳları 064a/12

n.+ nuṣ 002a/11, 025a/02, 065a/03,
065b/03, 070a/12, 080b/13, 096b/07,
123b/07

bi-tamāmihi n.+ nuṣ 110b/05

bi'ş-şevābi n.+ nuṣ 071b/08

n.+ sını 086b/08

n.+ sına 100a/14

n.+ ydı 065a/15

n.+ yla 119b/08

ʿālim-i n.- y-ıdı 106b/15

naşārānī : <Ar. Hristiyan.

n. 077b/07

naşāyih : <Ar. Nasihatler.

n. 002a/02, 002a/08, 015a/09,
015a/10, 046b/03, 088b/06

n.-i mülük 002a/05, 002b/03

n.-i mülükdedür 001b/13

n. naqlitmişdür 068a/15

naşāyih : <Ar. Nasihatler.

n.-i mülükden 001b/10

n.+ den 064b/02

naşb : <Ar. Bir göreve atama.

n. itmesiyle 090a/07

naşihat : <Ar. Öğüt.

n.+ leri 053a/13

naşihat : <Ar. Öğüt.

n. 033b/12, 047a/15, 047b/11

bersebīl-i n. 046b/02

beṭarīḳ-i n. 048a/15

n. dut 053b/04, 053b/06

n.+ ın 073a/08

n. itdi 115a/02

n.+ leri 053a/14

n. ṭalebeylediler icābetidüp 073b/09

n. ṭut 053b/03

n. virüp 004b/02

naşihat id - : Öğüt vermek.

size n.- üp 070a/05

naşihat it - : Öğüt vermek.

ve n.- di 073b/11

naşihat : <Ar. Öğüt.

n.+ i 070a/05

naşrānī : <Ar. Hz. İsa'ya inanan kimselere
verilen ad.

n. 079b/09, 080a/11, 080a/12,
082a/08, 082a/10, 082a/15, 088b/13,
120a/04

n.+ dur 082a/09

n.+ lara 080b/07

n.+ ları 078b/09

n.+ lık 081a/12

n.+ ydı 040a/08, 096b/08

naşrānī : <Ar. Hz. İsa'ya inanan kimselere
verilen ad.

n.+ ler 061b/14

naşrānī : <Ar. Hz. İsa'ya inanan kimselere
verilen ad.

n. 068a/03, 068a/09, 069b/06,
107a/02, 107a/08, 107b/10, 109b/09,
114b/07

n.+ lardan 066b/10

n.+ ler 073b/13

n.+ yle 114b/03

n.+ lar 058b/02

naştūrī : <Ar. Nestorius'un mezhebinden
olan Hristiyan.

n. 076b/14, 077a/10

n. 075a/11, 075a/14, 075b/06

nas̄ūriyye : Bir hristiyanlık mezhebi.

n. 077a/14

nāz : <Far. Eda, cilve.

n. 052b/03

naẓar : <Ar. Bakış.

n. 018a/03, 045b/05

n. eyledüm 052b/12, 053a/03

n. eylesün 024b/14, 042a/13,

045a/07

n.+ ı 054a/04

n. ide 103a/04

n. idersevüz 094b/04

n. idüp 015b/08, 042a/09

n.+ ın ide 012b/14

n.+ ın ider 012b/11

n. itdi 034a/04

n. itdüm 052b/10, 053a/01

n. itmez 031b/04

n. itseydünüz 047b/08

naẓar id - : Bakmak.

içinde n.- ıcek 069a/02

nāzil : <Ar. Yukarıdan aşağıya inen.

n. 118a/12

n. olan 121b/10

n. oldu 121b/14

n. olmuşdur 064b/01

nāzil ol - : Yukarıdan aşağıya inme.

vilāyatına n.- dılar 080b/06

peygambar n.- mişdur 068a/08

naẓīr : <Ar. Benzer, eş.

n.+ i 073b/12

ne : Ne.

n. 002a/12, 003a/01, 008a/03,

008a/11, 009a/11, 010a/07, 010b/10,

012a/04, 012b/15,

013b/02, 014b/08, 017a/07, 017b/12,

019a/04, 019b/08, 022a/12, 022a/13,

025a/03, 027a/07,

028b/09, 030b/09, 030b/12, 031a/12,

034b/02, 034b/09, 035a/02, 035a/14,

035b/02, 035b/03,

035b/12, 037b/04, 039b/11, 042a/14,

042b/07, 042b/14, 044a/13, 045a/15,

048a/02, 049b/14,

050b/10, 050b/11, 051a/06, 051a/11,

051b/01, 051b/02, 051b/10, 052a/05,

052b/09, 053b/05,

055b/09, 055b/11, 056a/10, 057a/03,

057a/05, 057a/08, 057a/10, 057a/12,

057a/14, 057b/02,

059a/01, 059a/02, 059a/07, 059b/14,

060a/01, 060b/04, 061b/02, 063a/14,

065a/08, 067a/08,

067b/11, 068a/12, 068a/13, 069a/02,

069a/13, 070b/07, 071a/09, 072a/06,

072a/09, 073a/04,

074b/03, 074b/08, 075a/01, 075a/13,

077b/02, 077b/07, 077b/11, 081a/14,

084a/14, 084b/09,

085b/07, 085b/14, 086b/14, 086b/15,

087b/01, 091a/04, 091b/01, 095b/14,

096a/08, 097b/10,

098a/02, 099a/01, 099a/06, 102a/06,

105b/10, 106a/10, 106a/12, 106a/14,

106b/05, 107a/09,

107b/15, 108a/03, 108a/11, 108b/15,
 109b/01, 110a/01, 110a/11, 110a/15,
 112a/04, 112a/06,
 112a/07, 112a/14, 114a/11, 117b/14,
 118b/11, 121a/11, 123b/13
 n.+ dür 007a/11, 008a/02, 056b/07,
 056b/10, 056b/13, 056b/15, 057a/01,
 074b/12, 075a/13,
 095b/09, 096a/10, 105b/11, 110a/04,
 112a/09, 114b/15
 n.+ sin 035a/12
 n.+ ydi 006a/15
 n.+ ye 012b/13, 035a/12, 051a/09,
 053b/01
 n.+ yle 054b/15, 116b/16
 n.+ y-se 096a/04
 n. 'acep 010b/10

ne'am : <Ar. Evet.
 n. olurdu 106b/01

nebāt : <Ar. Bitki.
 tevellüd-i n. 066a/04

nebi : <Ar. Peygamber.
 n. 110b/12, 110b/13, 116a/13,
 117a/15, 118b/15
 n.+ dür 122b/13, 110b/11
 n. kıldı 111b/16
 n.+ leri 122b/14
 n. ola 116b/14
 n.+ si 122a/10

nebiyyü'l-kıbleteyn <Ar. Hz. Muhammed.
 n.+ dür ya'nı 118a/13

neccār : <Ar. Marangoz.
 yūsuf-ı n. 078b/01
 n.+ lık 038b/03

neçe : Niçin, nasıl.
 n. 004b/05

necis : <Ar. Pis, murder.
 n. 106b/04, 107b/07, 111a/01,
 111a/07

neden : Neden.
 n. 034a/07, 115a/07, 115a/08
 n.+ dür 004a/03

nedür : Nedir.
 n. 039a/08, 072b/09

nefes : <Ar. Soluk.
 n.+ inden 120a/06
 n. vireyin 018a/05

nefh : <Ar. Üfleme.
 n. 120a/14
 n. ider 120b/04
 n.+ inden 120a/06, 120a/08
 n. itdüm 120a/11, 120a/13
 n. itmişdür 120a/16

nefh : <Ar. Üfleme.
 n.-i cebrā'ilden 111a/02
 n.+ indendür 111a/01, 111a/04

nefs : <Ar. Nefis.
 n.+ i 036a/12
 n.+ i ziyādeider 073b/04
 n.+ için 018b/06, 033a/08
 n.+ in 028a/12, 114b/11
 n.+ ine 033b/02, 054a/15, 071b/12
 n.+ inçün 048a/03
 ağlayanlarla- n.+ inçün 048a/04
 n.+ üm 004a/07
 n.+ ümi 094a/13
 n.+ ünle 064a/07

nefsānī : <Ar. Nefisle ilgili.

n.+ dūr 073b/04	n. 003b/12, 003b/15, 007a/10,
nefy : <Ar. İnkâr etme.	007a/11, 009b/07, 010a/01, 010a/08,
n. 081b/08	010b/10, 014a/08,
n. itdiler 103b/11	023b/08, 025a/12, 044a/04, 047a/02,
nefy id -: İnkâr etmek.	047b/10, 047b/11, 048a/07, 049a/11,
öñinde n.- üp 085a/01	051a/10, 052b/10,
diye n.- üp aforiziderler 077b/12	053a/11, 056b/07, 056b/09, 056b/10,
nefy it - : İnkâr etmek.	056b/11, 056b/13, 056b/15, 057a/12,
anları n.- diler 081b/01	057b/01, 058b/05,
öñinde la'netidüp n.- diler 077b/05	063a/02, 063a/14, 067a/05, 068b/13,
nekâyız : Eksiklikler.	074b/02, 082b/12, 083b/02, 089b/06,
n.+ dan 066b/09	089b/08, 089b/15,
neler : Neler.	090a/12, 091a/14, 097b/11, 100a/15,
n. 004b/14	100b/06, 106a/08, 106a/13, 107b/02,
nereden : Nereden.	109b/01, 110a/14,
n. 052b/08	111a/14, 115b/07, 115b/09, 116a/04,
nerede : Nerede.	116a/12, 118a/14, 118b/06, 118b/10,
n. 098a/04	120b/07, 122b/06,
nerede : Nerede.	123a/09
n. 121b/04	mecmū'-ı n. 105b/15
nereye : Nereye.	n.+ den 023a/03, 032a/14, 050b/10,
n. 109b/10	115b/08
neseb : <Ar. Soy, aile.	'aql-ı n.+ den 064b/05
n.+ i 016b/10	n.+ dūr 028a/09, 051b/01, 057a/03,
n.+ inde 029a/07, 029b/11	057a/05, 057a/08, 057a/10, 057a/12,
nesh : <Ar. Hükümsüz bırakma.	057a/14, 057b/02,
n. ider 117a/15	060b/04, 115a/05
n. itmege 116b/13	ḥayāl-i n.+ dūr 116a/03
n. itmek 116a/10	n.+ ler 028a/01, 109a/12, 114b/01,
n. itse 116b/02	115a/06, 115a/15, 115b/13, 120b/10,
nesil : <Ar. Nesil.	121a/06, 122b/12
n.+ i 016b/09	n.+ lerdan 028a/11, 122a/17,
n.+ indendür 026b/03	122b/08, 122b/10
nesne : Mal, mülk, eşya.	n.+ lerdür 115b/11

n.+ leri 034a/09, 112b/09, 116b/13
mecmū'-ı n.+ leri 061a/13
n.+ lerle 014b/14
n.+ lerle muttaşılmaq 066b/08
n.+ müz 021a/09
n.+ nün 007b/02, 057a/01, 057a/02,
057a/03, 057a/04
n.+ sin 028b/04
n.+ ye 012b/12, 029b/04, 034a/07,
035a/13, 035a/15, 042b/09, 052a/04,
056b/12, 057a/15
mecmū'-ı n.+ ye 042a/12
n.+ yi 003b/10, 021b/09, 028b/03,
070a/02, 075a/02, 083a/15, 090a/12,
091a/01, 113b/11,
114b/01, 114b/13, 120a/03, 121b/06
n.+ yle 004a/04, 034a/07
n. 088b/03
nete : Nitekim.
n. 075a/05
nev'î : <Ar. Çeşitle ilgili.
n.+ yle 020b/05
nevāfil : <Ar. Yüklülük dışı yapılan işler.
n. 004a/13
nevāhi : <Ar. Bucaklar, nahiyeler.
n.+ sini 097b/04
n.+ sine 101a/05
nevbet : <Ar. Nöbet.
n. 022a/03
nevmîd : <Far. Hiçbir umudu olmayan.
n. 050a/09
n. eylemeye 046a/12
n. olmayasın 004b/04
ni'met : <Ar. Nimet.

n. 010b/13, 026b/08, 030b/07,
052b/03
n.+ den 010b/10
n.+ e 010b/14
n.+ in 094a/08
n.+ ler 030b/06
nice : Nice.
n. 021b/07, 026b/08, 047a/02,
047b/10, 059b/01, 075b/06, 076a/06,
077a/05, 084a/09,
090b/12, 097b/02, 100b/11, 105b/03,
112a/04, 114b/10, 116a/04, 116a/14,
116b/01, 117a/03,
117a/13
n.+ si 096a/10, 115a/14, 115b/03,
121a/07, 122a/04
n.+ sini 113a/08
niçe : Nice.
n. 008b/11, 011b/11, 012b/04,
013b/11, 013b/15, 015b/15, 018a/07,
024b/06, 040a/07,
042a/05, 042b/03, 046a/08, 047a/12,
047a/13, 047b/09, 050b/14, 051a/05,
065b/08, 066b/08,
068b/09, 071b/11, 072a/13, 072b/14,
073b/07, 074b/04, 074b/12, 089b/13,
091b/15, 094a/13,
099a/08, 106a/06, 110a/11, 114b/01,
117a/10, 119b/11, 119b/14, 121a/05,
123b/01
n.+ ler 070b/04
n.+ leri 060a/11, 060a/12
n.+ lerün 073b/11
n.+ si 064a/10, 069b/15

n.+ sin 010a/11
n.+ yedegin 018b/09
n. +si 050a/09
n. +si 046a/09
niçün : Niçin.
n. 005b/05, 014b/15, 015a/04,
035b/03, 039b/05, 047b/12, 051b/12,
055a/09, 058b/13,
063a/06, 072a/04, 095b/10, 095b/14,
106a/06, 106b/09, 106b/11, 107b/08,
107b/12, 110a/05,
110a/13, 114a/03, 116b/02, 119a/12,
119b/05, 119b/06, 120a/12, 121a/06
n. 013b/15
nidā : <Ar. Seslenme.
n. 007a/02
n. geldi 008b/12, 009a/01, 038b/11
nihāyet : <Ar. Son, bitim.
n. 102b/15, 110a/10
nişān : <Ar. Far. İz, işaret.
n. 030b/13
nispet : <Ar. İlgı, ilinti. (krş. nisbet)
n. itdi 115a/14, 120a/12
nite : Nasıl.
n. 003b/08, 008a/10, 017a/04,
026b/10, 055b/12, 068b/12, 076b/15,
107a/12, 116b/14,
123b/14
n.+ dür 108a/09
niteki : Nitekim.
n. 006a/01, 007b/12, 021a/03,
025a/02, 030a/13, 036b/03, 040a/03,
040a/10, 043a/02,

043a/12, 064b/13, 066b/01, 071b/07,
078b/12, 080a/05, 080a/07, 082a/08,
083a/02, 100a/09,
103b/01, 111a/03, 116a/08, 119a/09,
122a/02
n. işāretolındı 068a/08
nitekim : Nitekim.
n. 042a/03, 118a/03
nübüvvet : <Ar. Peygamberlik.
n. 025b/14, 029b/14, 045a/10,
111b/03, 122a/03
n.+ den 026a/01
ʿalāmet-i n.+ den 046a/11
n.+ e 118b/15
n.+ i 036a/14
n.+ inde 033b/13
n.+ ine 122b/08
n. itdi 097a/05
nücüm : <Ar. Yıldızlar.
ʿilm-i n. 017b/15, 018a/14
ehl-i n. 043b/02
esrar-ı n. 017b/14
n.-ı hüdā 001b/05
ilm-i n.+ dan 122b/11
nūr : <Ar. Aydınlık.
n. 055b/08, 058a/06, 075b/12,
077a/01, 120b/13
n.+ dan 012b/08, 012b/09, 084b/08,
109b/04
n.+ dur 084b/08
ḥāliq-i n.+ dur 065a/02
ḥāliq-i n.+ dur 065a/02
n.+ ı 016b/02, 075b/09, 075b/10,
077a/03, 077a/05

n.+ ın 048b/07
nüşha : <Ar. Kopya; suret.
n.+ ların 040a/03, 117a/03
n.+ ya 044a/14
nuşret : <Ar. Zafer.
n. 046a/07, 095a/06
n. virüp 102b/12
nüzül : <Ar. İnme.
sebeb-i n. 060a/14
sebeb-i n.+ i 058b/08, 058b/09
sebeb--i n.+ in 063b/03
sebeb-i n.+ in 062a/07
sebeb-i n.+ in 062a/04
sebeb-i n. 060b/07
o : O
o. 019b/12
öbür : Öbür.
ö. 037a/07
od : Ateş.
o. 028a/03, 030b/11, 055a/02,
055a/04, 055a/07, 055a/08, 066a/03,
109b/04, 112b/08
o.+ a 004b/09, 023b/12, 028a/13,
069b/05, 072a/04, 085b/15, 086a/03,
086a/04, 088a/05,
112b/03
o.+ a urdı 095a/11
o.+ a ururlar 028b/05
o.+ a yakarlar 028b/01
o.+ a yakdı 036a/12, 040a/03,
104a/06, 117a/03, 117a/10
o.+ dan 057a/12, 057a/13
o. getirürler 003b/02
o.+ ı 011a/10, 055a/09, 112b/04

o.+ ın 071b/14
o.+ ların 003b/02
o.+ lu 008b/10, 047a/02
o. +unuz 055a/06
öd : Avret yeri.
ö. 024a/14
öde - : Ödemek.
ö.- ye 009b/09
ödet - : Ödetmek.
ö.- mek 028a/15
odun : Odun.
o. 004b/09, 028a/03, 028a/06
ög : Akıl.
ö.+ ül-miş 070b/09
ö.+ ül-miş.e 070b/09
ögit - : Öğütmek.
ö.- mek 028a/06
oğul : Oğul.
o.+ ı 017b/05, 079b/14, 087a/05,
087a/10, 087b/05, 088a/12, 088a/15,
090a/08, 090b/02,
091a/15, 091b/04, 092a/12, 097a/15,
098a/15, 098b/01, 099a/14, 102a/01,
102b/02, 103b/05,
103b/11, 104a/08, 104a/11, 104a/13,
104b/02, 108b/02, 109a/04, 110b/07,
114a/09, 115b/01,
120b/09, 120b/12, 121a/06, 121a/13,
122a/16
o.+ ıdur 080b/14, 100a/07, 106b/11,
109a/03, 109a/05, 120b/06, 121a/09,
123b/02, 123b/03
o.+ ınuğ 114b/03
o.+ um 094b/14, 108a/12

o.+ ı 071b/03, 071b/06, 081b/11,
082b/07, 086a/07, 086a/08, 086b/02
o.+ ıdur 071b/06, 076b/11, 077a/01,
084b/07
o.+ ına 086a/09
o.+ ınuğ 086a/08, 086a/09
o.+ ıydı 069a/09
o. 015b/01, 015b/15, 020a/06,
024b/09, 025a/13, 038b/08, 038b/10,
056a/08, 069b/07,
070a/08, 074b/13, 075b/09, 077a/05,
077a/06, 089b/06, 094a/15, 108b/02,
118b/09
o.+ dan 020a/07, 048a/01, 074b/14,
075a/03
o.+ dur 025b/11
o.+ ı 016b/14, 016b/15, 017a/01,
017a/12, 017b/02, 018b/02, 018b/03,
019a/01, 019b/06,
019b/13, 019b/14, 020a/06, 020a/10,
020a/11, 021a/01, 021a/02, 022b/07,
022b/08, 022b/09,
022b/10, 022b/12, 024a/03, 024a/05,
024a/12, 024b/03, 025b/08, 025b/09,
025b/10, 026a/06,
026b/02, 027a/01, 027a/02, 027a/03,
027a/14, 027a/15, 027b/01, 027b/05,
028a/15, 029b/10,
030a/14, 030a/15, 030b/01, 030b/04,
032b/01, 032b/08, 032b/10, 033b/05,
034a/12, 036a/08,
036b/11, 038b/02, 038b/04, 038b/07,
041a/04, 041b/12, 042b/08, 042b/14,
043a/05, 043b/05,

045a/14, 045b/03, 045b/04, 045b/05,
045b/06, 045b/07, 045b/08, 045b/09,
045b/10, 045b/11,
047a/09, 050a/14, 052a/14, 053b/02,
056a/06, 058a/04, 093a/12, 094a/06
o.+ ıdur 016a/14, 018b/13, 020a/10,
022b/03, 022b/04bu, 023b/12, 023b/14,
024a/08, 024a/09,
025a/01, 025a/02, 025a/06, 026a/09,
026b/03, 026b/12, 027a/04, 028b/14,
029a/08, 029a/09,
029a/10, 029a/11, 029a/15, 029b/13,
030b/02, 031a/14, 031a/15, 033b/15,
034a/01, 036b/10,
039a/10, 041b/09, 042b/10, 042b/11,
043a/07, 045b/02
o.+ ın 037a/05, 037a/07
o.+ ından 018b/13
o.+ ındandur 020a/04
o.+ ları 085a/15
o.+ larımız 022a/12
o.+ larum 056a/10
o.+ um 011a/07
o.+ una 009b/10
o.+ uğ 011a/14, 018b/10, 034b/06
oğlan : Evlat; oğul.
o. 008a/05, 008a/09, 008a/11,
008a/13, 021b/06, 024b/02, 031a/08,
038b/12, 047a/12,
047a/13, 105b/01, 105b/03, 107a/06,
111a/03
o.+ a ıalmadı 019a/10
o.+ cuğları 090b/13

o.+ cuqların 090b/13
o.+ duş 058b/12
o. dutmaq 024a/13
o. dutsa 028b/02
o.+ ı 008a/04, 016a/02, 036b/01,
116a/08, 120b/01, 120b/05
o.+ ın 018a/01
o.+ ına 018a/03, 056b/12, 056b/13,
057a/05, 057a/06, 058a/05
o.+ ından 057a/03, 057a/04
o.+ ınuş 018a/05, 056b/07, 056b/09,
056b/10, 056b/11, 120b/03
o.+ lar.ındandır 024a/05, 027b/02,
031b/01, 043b/09
o.+ ları 013b/12, 020a/02, 047b/11,
050b/11, 086b/04
o.+ ların 026a/12, 056b/03
o.+ larına 015b/02, 023b/08, 118b/12
o.+ larında 015b/13
o.+ larından 015b/04, 029a/11,
032b/15, 043a/06, 043b/05, 064a/09,
071b/01, 122a/13, 122a/14
o.+ larındandır 038b/03
o.+ larınış 015a/12, 016b/10,
063b/09
o.+ larıydı 019a/02
o.+ larıyla 019a/05
o.+ larum 056b/03
o.+ laruş 056a/15
o.+ lıgından 075b/01
o.+ cuqları 111b/09
o.+ cuqlaruş 108a/10
o.+ dan 109a/06
o.+ ı 105b/02, 105b/05

o.+ ına 110b/15
o.+ ından 111a/13
o.+ ları 025a/09, 111b/04
o.+ larına 110b/11
o.+ larından 105b/01
o.+ lıgı 041a/11
o. +um 114b/05

oqlancuq : Küçük erkek çocuğu; erkeğin cinsel organı.

o.+ ları 019a/06
o.+ ın 037a/02, 054b/10
o.+ ına 006a/03
o.+ lar 007a/13
o.+ lara 046b/11
o.+ laruşuza 116b/12

oqlancuq : Küçük erkek çocuğu.

o.+ laruş 019a/08

oğret- : Öğretmek.

ö.- tdüğümleyin 070a/03

oğred - : Öğretmek.

ö.- e 105b/03, 123a/01

ö.- eceğünüz 053a/14

ö.- eyin 007a/10

oğren - : Öğrenmek.

ö.- di 122b/07

ö.- duş 052b/09

ö.- en 017b/09

ö.- mekden 052b/09

ö.- mekligi 122b/08

ö.- se 014a/06

ö.- ür 090b/13

ö.- ürdi 034a/06

ö.- ürleri 018a/14

oğüt : Nasihat.

ö.+ leyüp 087b/06
oğuz : Bugünkü Türkmen, Azerî, Gagavuz
ve Türkiye Türklerinin aslını oluşturan bir
Türk boyu.

o.+ uñ 020a/03
oķ : Ok.
o. 011a/08, 013b/13, 014a/07,
014a/09, 049a/03
o. atdı 087b/07
o. atışmak 014a/02
o. atışurlar 013b/11
o. atmak 014a/06
o. atmaķdur 013b/08, 013b/09,
014a/08

o. atsa 011b/04, 014a/04
ökçe : Topuğun arka bölümü.
ö.+ sine 025a/07

oķı - : Okumak; çağırmaq, seslenmek.
o.- dı 007a/05, 054a/03, 055a/14,
063a/13, 105b/02, 109b/15, 110a/05,
112a/09
o.- dılar 102a/04
o.- duğ.ı 068b/15
o.- duğı 042b/05
o.- maķ 122b/01
o.- maya 062b/11
o.- mazdı 063a/05
o.- mış 062b/11
o.- mışça 062a/13
o.- nan 068b/11
o.- nur 068b/03
o.- rlar 079a/02
o.- rsa 062b/12

o.- sa 062a/12, 062a/15, 062b/03,
062b/14

o.- tdı 094b/01
o.- yası 062b/11
o.- yayın 069a/14
mi o.- yubil-ürler 068b/15
o.- yup 069b/01
kitáb o.- yuşurur 069a/11
o. 069a/13

öksüz : Öksüz.

ö. 046b/11, 058b/12

oķu - : Okumak; çağırmaq, seslenmek.
o.- dı 032a/11, 059a/11, 095a/08
o.- duğ.uñ 069b/01
o.- mada 106b/15
o.- maķ 122b/02
o.- r 090b/13
o.- rdı 063a/05
o.- rlar 068b/10
o.- rsın 063a/07
o.- tdı 107b/12
o.- yan 048b/08
o.- yanlar 048b/06
o.- yup 016b/12, 122b/03

oķun - : Okunmak.

o.- dı 030a/14

ol : O

o. 001b/10, 003b/01, 003b/06,
003b/14, 004a/01, 004a/10, 004b/08,
004b/12, 005a/01,
005a/02, 005b/07, 005b/11, 005b/12,
006b/06, 006b/14, 006b/15, 007a/02,
007a/05, 007a/07,

007a/11, 007b/06, 007b/13, 007b/14,
007b/15, 008a/01, 008a/04, 008a/07,
008a/09, 008a/13,
008a/14, 008a/15, 008b/01, 008b/04,
008b/05, 008b/12, 008b/15, 009a/05,
009a/06, 009a/09,
009b/03, 009b/07, 009b/10, 010a/08,
010a/12, 010a/13, 010b/01, 010b/02,
010b/04, 010b/05,
010b/06, 010b/08, 010b/11, 010b/12,
010b/13, 010b/14, 010b/15, 011a/01,
011a/03, 011a/13,
011a/14, 012a/04, 012b/07, 012b/08,
012b/09, 013a/04, 013a/08, 013b/05,
013b/06, 013b/14,
014b/10, 014b/11, 014b/12, 015a/06,
015b/03, 016a/01, 016a/03, 016a/10,
017a/03, 017a/05,
017a/08, 018a/08, 018a/09, 018b/11,
019b/04, 019b/05, 019b/07, 019b/14,
020b/03, 020b/04,
021a/15, 021b/02, 021b/05, 021b/06,
021b/08, 021b/10, 021b/15, 022a/02,
022a/03, 022a/06,
022a/07, 022a/13, 022a/14, 023a/04,
024b/10, 024b/11, 024b/12, 026a/07,
026a/14, 026b/10,
026b/15, 027a/04, 027a/05, 027a/11,
027b/07, 027b/15, 029a/12, 029b/03,
030a/03, 030b/10,
030b/11, 030b/12, 030b/13, 030b/14,
031a/09, 031b/15, 032a/02, 032a/03,
032b/03, 032b/09,

033a/03, 033a/05, 033a/06, 033a/08,
033a/10, 033a/13, 033a/14, 033b/01,
033b/02, 033b/03,
034b/06, 034b/08, 035a/09, 035a/14,
035b/03, 036a/01, 036a/02, 036a/03,
036a/07, 036a/15,
036b/01, 036b/15, 037a/06, 037a/07,
037a/10, 037a/11, 037a/12, 037b/01,
037b/03, 037b/13,
038a/03, 038a/04, 038a/15, 039a/02,
039a/13, 039b/05, 039b/07, 039b/12,
039b/13, 039b/14,
040a/01, 040a/14, 040b/03, 040b/04,
040b/09, 040b/10, 040b/11, 041a/09,
041a/13, 041b/15,
042a/03, 042a/09, 042a/14, 042b/03,
042b/06, 042b/08, 043b/10, 044b/03,
044b/10, 044b/14,
045a/08, 045a/10, 045b/12, 046b/11,
047a/01, 047b/01, 047b/02, 047b/09,
047b/15, 048a/05,
048a/09, 048a/11, 048b/05, 048b/13,
048b/14, 048b/15, 049a/02, 049a/04,
049b/01, 049b/08,
049b/09, 049b/11, 049b/12, 050a/01,
050a/04, 050a/10, 050a/14, 050b/06,
050b/11, 051a/12,
051a/14, 051b/07, 052a/02, 052a/07,
052a/08, 052a/09, 052a/12, 052a/13,
052b/06, 053a/13,
053a/14, 053b/03, 053b/05, 054a/02,
054a/03, 054a/05, 054a/08, 054b/04,
054b/08, 055a/03,

055a/07, 055a/10, 055a/11, 055b/07,
055b/08, 055b/10, 055b/13, 056a/02,
056a/04, 056a/14,
056b/01, 056b/05, 057a/15, 057b/12,
058a/12, 059a/02, 059a/03, 059a/04,
059a/08, 059b/08,
059b/10, 059b/11, 059b/13, 060a/03,
060a/05, 060a/06, 060a/07, 060a/11,
060b/04, 060b/11,
060b/14, 060b/15, 061a/01, 061a/04,
061a/05, 061a/06, 061a/10, 061b/10,
062b/03, 062b/14,
063a/04, 063b/02, 064a/05, 064a/06,
064a/07, 064b/15, 065a/01, 065a/02,
065a/03, 065b/06,
066b/02, 067a/05, 067a/15, 067b/08,
068b/01, 068b/03, 068b/15, 069a/02,
069a/03, 069a/05,
069a/06, 069a/07, 069a/10, 069b/03,
069b/08, 070a/02, 070a/03, 070a/04,
070a/08, 070b/12,
071a/11, 072a/06, 072a/09, 072b/06,
072b/09, 072b/13, 073a/10, 073a/11,
073a/14, 074a/02,
074a/04, 074a/05, 074a/10, 074a/13,
074a/14, 074a/15, 074b/06, 074b/09,
074b/11, 074b/12,
075a/15, 075b/06, 076a/01, 076a/06,
076a/13, 076b/02, 077a/07, 077b/01,
077b/03, 077b/06,
077b/11, 077b/13, 078a/13, 078b/10,
079a/05, 079a/11, 079b/07, 080a/01,
080b/04, 080b/06,

080b/10, 081a/01, 081a/11, 081b/01,
081b/02, 081b/10, 082a/14, 082b/12,
082b/14, 083a/01,
083a/05, 083a/09, 083b/11, 084a/15,
084b/05, 084b/07, 085b/15, 086b/08,
086b/09, 086b/14,
087a/02, 087a/04, 087a/09, 087b/09,
087b/12, 088a/02, 088a/05, 089b/05,
090a/04, 090b/04,
091a/04, 091a/10, 091b/03, 091b/06,
091b/08, 092a/03, 092a/04, 092a/13,
092b/03, 092b/15,
093a/08, 093b/03, 093b/08, 093b/14,
095b/11, 096a/07, 097a/03, 097a/07,
097b/07, 097b/08,
097b/13, 098a/01, 098b/09, 098b/10,
098b/11, 098b/13, 099a/07, 099b/10,
099b/13, 100a/10,
100a/15, 100b/06, 101a/10, 101b/08,
102a/01, 102a/02, 102a/15, 103a/01,
103b/09, 104a/12,
104b/01, 104b/03, 104b/07, 105a/15,
105b/09, 105b/12, 105b/13, 105b/15,
106b/13, 106b/14,
106b/15, 107a/09, 107b/09, 108a/01,
108b/03, 109a/10, 109a/11, 109b/01,
109b/11, 110a/06,
110a/08, 110b/02, 110b/08, 111a/14,
111a/15, 111b/11, 111b/12, 112a/14,
112a/16, 112b/05,
114a/04, 114a/12, 114b/13, 114b/15,
115a/01, 115a/14, 115a/15, 115b/02,
115b/08, 115b/09,

116a/07, 116a/10, 116b/02, 116b/04,
116b/06, 116b/09, 116b/11, 117a/04,
117a/12, 117b/02,
118a/08, 118a/10, 118a/12, 118a/14,
118b/06, 119a/02, 119a/04, 119a/05,
119b/01, 119b/08,
119b/11, 119b/13, 120a/01, 120a/04,
120b/04, 120b/07, 120b/14, 121b/05,
121b/07, 121b/09,
121b/12, 121b/14, 121b/15, 122a/01,
122b/06, 123a/05, 123a/06, 123b/05,
123b/08
ol-: Olmak.
āzād o. 006a/06
el-ḥāşıl o. 076a/15
fi'l-cümle o. 084a/07
o. +a 108a/12, 110b/04, 114b/01,
115b/03, 117a/12, 120b/09, 123a/06
o. cem'oldıkları 083b/12
o.+ dı 067b/12
o.+ dur 003b/12, 003b/15, 012a/06,
013a/02, 013a/11, 014a/08, 014b/07,
018a/11, 026b/09,
043b/12, 047a/07, 057a/15, 058b/09,
061a/08, 061a/09, 061a/10, 061a/12,
061a/14, 063b/13,
065a/09, 065b/13, 067a/11, 070a/12,
070b/08, 070b/15, 071a/02, 076b/15,
078a/04, 096a/02,
102a/01, 112a/12, 112b/03, 114a/05,
115b/06, 115b/08
o.- a 003a/01, 003a/05, 003a/06,
003a/15, 003b/01, 003b/10, 003b/13,
004a/01, 004a/14,

004b/07, 004b/13, 006b/09, 007a/02,
007a/05, 007a/10, 007a/13, 007a/14,
008a/03, 009a/01,
009a/04, 009b/08, 009b/11, 010a/02,
011a/10, 011b/11, 011b/15, 013a/08,
013a/09, 013a/11,
013a/12, 014a/03, 014b/02, 014b/15,
029a/07, 030a/08, 038a/10, 038b/10,
038b/12, 042a/05,
042a/06, 047b/05, 051a/05, 051b/02,
053a/11, 056a/08, 056a/11, 056b/02,
056b/05, 056b/06,
060b/02, 060b/13, 062a/07, 062b/12,
065a/06, 065a/09, 065a/13, 065a/14,
065b/08, 067a/05,
067b/05, 068b/05, 068b/06, 068b/07,
068b/10, 070b/12, 070b/13, 071b/02,
071b/03, 071b/04,
071b/05, 072b/11, 074b/05, 077b/10,
080a/05, 081a/09, 084a/11, 085b/07,
085b/08, 089a/05,
092b/15, 096a/04, 097b/11, 099b/10,
107a/06, 107a/07, 107a/08, 107b/08,
109a/11, 109b/01,
111a/08, 111b/08, 111b/10, 114a/01,
114a/02, 114a/04, 116b/13, 116b/15,
120b/12, 121a/13,
122b/05, 123a/02, 123a/06, 123b/12
'ādil o.- a 004b/14
āzād o.- a 117b/12
bereket o.- a 009a/01, 095a/04
bī-tevcīh o.- a 111a/01
bilmez o.- a 122b/02
cem' o.- a 067b/02

ḥāşıl o.- a 011b/10, 067b/01
ḥālī o.- a 112b/15
helāk o.- a 094a/12
ḳabūl o.- a 010b/14
ḳazanclu o.- a 013a/09
maḥsūs o.- a 115b/09
mensūḥ o.- a 123a/09
mensūḥ o.- a 117b/07
meşġūl o.- a 008a/08, 048a/09
mūmteni' o.- a 115b/07
murād o.- a 117a/13
muṭī' o.- a 009b/11
mūteḥarrik o.- a 065b/14
mūteḥayyir o.- a 065b/13
muvāfiḳ o.- a 035a/02
nebī o.- a 116b/14
ṭa'n o.- a 111a/06
sākin o.- a 005a/06
şehādet o.- a 046b/02
şulḥ o.- a 099a/03
yig o.- a 112b/14
zāhir o.- a 084b/03
zāyil o.- a 030b/08
o.- alar 012a/03, 070b/14, 074a/06
cem' o.- alar 007a/02
ıraḳ o.- alar 021b/02
mūtemekkin o.- alar 104a/05
şehīd o.- alar 012b/05
o.- alı 080b/02
o.- am 056a/07, 083b/08, 112a/02
ḥāzır o.- am 083b/07
pādişāh o.- am 099a/03

o.- an 008b/08, 012a/06, 019a/06,
025a/01, 028a/08, 032b/10, 036a/03,
055a/03, 055a/08,
055a/10, 055a/14, 065a/08, 065a/12,
067a/08, 082a/10, 085b/07, 085b/09,
086a/14, 102a/04,
107a/14, 110b/13, 114a/15, 118a/12
ḥarāb o.- an 057b/05
ıraḳ o.- an 061a/12
ḳāyil o.- an 065b/02
kāzib o.- an 116b/14
ḳurbān o.- an 024a/03
murād o.- an 048b/08
mūrted o.- an 100b/05
mūtemekkin o.- an 065b/14
muvāfiḳ o.- an 048b/04
mūvekkel o.- an 120b/04
nāzil o.- an 121b/10
sākin o.- an 065b/14, 111a/13
vāḳi' o.- an 115b/13, 115b/15
zāhir o.- an 115b/02, 116a/01,
116a/02, 120b/07
o.- an.larçün 068a/03
cem' o.- ana 002b/02
meşġūl o.- anı 059b/06
o.- anlar 112b/05
sākin o.- anlar 113b/13
o.- anlar isti'mālider 068a/09
mūsteḥaḳ o.- anlara 019a/10
mużṭar o.- anlarçündür 029b/07
zıkr o.- anlardur 084a/01
o.- asın 013a/09
meşġūl o.- asın 109b/13
mūselmān o.- asın 107b/11

rüsvāy o.- asın 106b/13
 şaḡ o.- asın 008a/15
 o.- asız 071a/07, 083b/01, 094a/07
 cem' o.- asız 083b/05
 hāzır o.- asız 083b/09
 kāyil o.- asız 120a/13
 o.- avuz 022a/11
 şehīd o.- avuz 013a/03
 o.- aydı 055b/11
 o.- ayıdı 072b/15
 ihtiyāc o.- a-y-ıdı 106b/04
 o.- ayın 013b/14, 014a/02, 099b/03
 o.- dı 008b/07, 008b/11, 009a/06,
 015b/15, 016a/08, 016a/09, 016b/10,
 016b/11, 017a/02,
 017a/13, 018b/15, 019a/15, 019b/10,
 019b/11, 019b/14, 019b/15, 020a/01,
 020a/02, 020a/08,
 020a/09, 020b/10, 020b/11, 020b/15,
 021b/07, 021b/10, 021b/11, 021b/13,
 022b/14, 023b/03,
 024a/01, 024a/02, 024b/03, 024b/06,
 024b/13, 025a/04, 025b/08, 025b/09,
 025b/10, 026a/05,
 026a/06, 026a/10, 026b/04, 026b/06,
 026b/11, 028b/07, 029b/15, 030a/05,
 030a/09, 030b/06,
 031a/02, 031b/09, 032b/08, 033b/10,
 033b/11, 034a/05, 034a/09, 034a/10,
 034a/13, 034b/12,
 036b/04, 037b/11, 038a/07, 038b/02,
 038b/06, 038b/09, 040b/13, 041a/02,
 041a/03, 041a/09,
 041a/10, 042b/01, 043a/15, 043b/02,
 043b/03, 043b/09, 043b/10, 043b/13,
 046a/09, 052a/15,
 053a/08, 053b/01, 054a/04, 055b/04,
 055b/08, 056a/13, 057b/05, 058a/13,
 058b/03, 064a/03,
 066b/14, 066b/15, 067b/13, 069a/04,
 069b/06, 070b/03, 071b/12, 072a/09,
 074a/07, 074b/10,
 075a/02, 075b/01, 075b/13, 076b/03,
 076b/11, 077a/13, 077a/14, 077b/01,
 078b/04, 079a/14,
 079a/15, 079b/04, 079b/09, 079b/13,
 079b/14, 080a/10, 080b/12, 081b/10,
 082a/02, 082a/15,
 085a/14, 085a/15, 086a/06, 087a/11,
 087b/09, 087b/12, 088a/08, 088a/11,
 088a/13, 088b/02,
 088b/13, 089b/07, 089b/12, 090a/06,
 090a/07, 090a/09, 090b/01, 090b/03,
 090b/05, 090b/10,
 090b/11, 091a/05, 091a/07, 091a/12,
 091a/13, 091b/01, 091b/15, 092a/01,
 092a/11, 092a/12,
 092a/14, 092b/06, 092b/13, 093a/02,
 093a/04, 095b/02, 095b/08, 095b/13,
 096b/13, 097a/08,
 101a/14, 101b/04, 103a/05, 103b/15,
 105a/05, 105a/15, 106b/14, 109a/09,
 109a/14, 109b/10,
 112a/06, 114a/02, 114b/07, 118b/14,
 119a/09, 120a/05, 120a/08, 120b/05,
 121b/15, 122a/02,
 123a/11, 123b/13, 123b/14

ʿacāyib o.- dı 120b/12
 ʿārız o.- dı 087a/09
 ʿāşī o.- dı 093a/09, 097a/11
 ʿāşık o.- dı 008a/14
 ağlamaz o.- dı 011a/15
 artuğ o.- dı 038a/01
 bağamaz o.- dı 030a/10
 bākī o.- dı 092a/10
 be-đāyet şād o.- dı 094a/04
 beg o.- dı 099b/01, 103b/06, 103b/09
 bi-tamāmihi fetđ o.- dı 104b/08
 cārī o.- dı 120a/11
 cemʿ o.- dı 026a/14, 038b/13
 ceng o.- dı 087a/02
 cenk o.- dı 092a/15, 101a/02,
 101b/06
 cidāl o.- dı 099a/10
 defn o.- dı 025a/05
 değin- mālīk o.- dı 043a/08
 điri o.- dı 038b/15
 dutsāk o.- dı 105b/07, 105b/08
 epsem o.- dı 006b/10
 fārīg o.- dı 109a/16
 fetđ o.- dı 030a/04, 104b/09
 đāʿib o.- dı 064b/01
 đālīb o.- dı 031b/12, 123b/06
 đarc o.- dı 104b/08
 đarđ o.- dı 019a/01, 088b/11
 đāşıl o.- dı 002b/01, 018b/13,
 111a/05, 117a/04
 đölge o.- dı 037b/09
 đaber o.- dı 092b/04, 096a/09,
 114b/08
 đalīfe o.- dı 100a/04
 đarāb o.- dı 091a/11, 091b/15
 đāşıl o.- dı 111a/14
 helāk o.- dı 022b/01, 027a/09,
 043b/15, 044b/15, 093a/05
 izđār o.- dı 109a/12
 đabūl o.- dı 055b/10
 kefīl o.- dı 026b/15
 maʿlūm o.- dı 041a/07, 051a/01,
 117b/15, 122a/17, 122b/12
 mađşūş o.- dı 114a/13
 mālīk o.- dı 034b/01
 mecmūʿ o.- dı 090a/01
 melīk o.- dı 098b/06
 melūl o.- dı 008b/12
 mensūb o.- dı 036b/10
 mensūđ o.- dı 122a/04, 122a/05
 mensūđ o.- dı 016a/03, 114a/12,
 118b/01, 118b/06, 118b/11, 118b/13
 meşđūl o.- dı 035a/10
 muđakđak o.- dı 093b/05
 muđtāc o.- dı 123b/04, 123b/05
 mūlākī o.- dı 100b/13
 mūlevveş o.- dı 108b/06
 mūlđak o.- dı 105b/05
 mūlzem o.- dı 106b/12
 mūnđarız o.- dı 016b/09
 mūnđatıʿ o.- dı 117b/06
 mūnteşir o.- dı 100a/11
 musađđar o.- dı 034a/14
 muđīʿ o.- dı 032b/10
 muđđaliʿ o.- dı 017b/14
 müstevlī o.- dı 095a/11, 098a/14,
 105a/08
 mütecessid o.- dı 120b/07

müteğayyir o.- dı 044b/15, 089b/07,
123a/11
mütehayyir o.- dı 107b/09
müteveccih o.- dı 036a/08, 084a/13,
098b/15, 107a/05
mütevellid o.- dı 020a/07
mužtarib o.- dı 100a/09
nāzil o.- dı 121b/14
pādişāh o.- dı 095b/03, 099a/14,
100a/07, 100a/10
pādişāh o.- dı 099a/13
perīşān o.- dı 112a/11
peşimān o.- dı 069b/06
rāzı o.- dı 039a/05, 104a/05
ref' o.- dı 109b/04, 122a/01
revā o.- dı 119a/12
şād o.- dı 021b/04, 038a/05, 063a/12,
095a/08, 095b/03
sākit o.- dı 021a/13, 106a/02,
106a/05, 108b/10
sebeb o.- dı 026b/07
şulh o.- dı 092a/09
sünnet o.- dı 019b/05
tamām o.- dı 036a/14, 061a/05,
103b/13, 114a/08
vācib o.- dı 007b/09, 007b/11,
062a/08, 063a/15
vāki' o.- dı 016a/12, 050b/01,
088b/03, 099b/13, 099b/14, 104b/15,
112a/07
vebā o.- dı 091a/12
zāhir o.- dı 044b/13, 081b/10,
087a/06, 089a/13, 089b/05, 091a/14,
096b/06, 112a/04, 116a/04,

120b/08
o.- dı hışmidüp 072a/12
mühmel o.- dığıçün 081a/15
o.- dılar 022a/02, 038a/05, 060a/11,
080a/13, 087b/06, 100b/02, 101b/09,
106b/10, 122b/15
cem' o.- dılar 015b/15, 084a/08,
084a/09, 095b/12, 096a/08
ferāğat o.- dılar 112b/08
ğarğ o.- dılar 019a/07
helāk o.- dılar 045a/10, 060a/13
muhtāc o.- dılar 123a/16
mültezim o.- dılar 102a/05, 102a/12
muṭī' o.- dılar 102a/05
müstevlī o.- dılar 101b/01
rāzı o.- dılar 104a/04
revāne o.- dılar 035b/10
şehīd o.- dılar 012b/02
zāhir o.- dılar 044b/12
o.- dısa 067a/05
o.- dıysa 011a/09, 013b/14
esīr o.- dıysa 110b/01
sebeb o.- du 090b/14
o.- duğı 068a/12
o.- duğı 046a/11, 064a/02, 074b/03,
087a/13, 093b/05, 105a/07, 120a/15,
120a/16, 120b/16,
121a/03, 121a/04, 122b/04
dutsağ o.- duğı 110b/06
o.- duğıçün 029b/12, 043a/14,
044a/03, 044a/08, 044b/02
helāk o.- duğıçün 044a/01
o.- duğıçündür 027a/13
o.- duğın 091b/03, 096b/09

mülzem o.- duğın 120a/04
şulh o.- duğın 095b/07
zāhir o.- duğın 039a/06
mübtelā o.- duğına 026b/07
muḳaddem o.- duğına 001b/11
zāhir o.- duğına 121a/08
o.- duğında 036b/05
o.- duğından 108a/15
maḥşūş o.- duđınıñ 012a/11
o.- duḳ 055b/03
eşir o.- duḳ 010a/11
o.- duḳda 061a/10
o.- duḳdan 026b/06, 079a/14
o.- duḳdan 041b/09
imāret o.- duḳdan 015b/01
fāriğ o.- duḳdan 035a/01
ḥarāb o.- duḳdan 042b/02
ḳabūl o.- duḳdan 032b/11
münḳariz o.- duḳdan 105a/14
ref o.- duḳdan 036a/07, 040a/10
o.- dum 050b/07, 072a/11, 110a/08
meşğul o.- dum 002a/14, 052b/12,
053a/07
mübtelā o.- duñ 026b/10
kefīl o.- duñdı 039a/07
o.- duñuz 014a/01, 021b/14
tañrı o.- ibil-e 066b/09
arı o.- ibilmeye 107a/12
o.- ıcaḳ 030a/05, 039b/02, 039b/08,
055a/01, 058a/09, 066a/06, 067a/12,
106b/14, 107b/08
ḥasta o.- ıcaḳ 009b/13
helāk o.- ıcaḳ 020b/12
o.- ıdı 112a/03

ṭalep o.- ına 029b/13
zıkr o.- inan 085b/06, 094b/10
zıkr o.- inandan 084a/08
zıkr o.- inandur 084a/10
o.- inca 080a/04
mülzem o.- inca 107b/14
ref o.- inca 112b/13
defn o.- indı 105a/12
işaret o.- indı 043a/12
rivāyet o.- indı 029b/01
vaḥiy o.- indı 028b/15
zıkr o.- indı 082a/08
naḳl o.- inmamışdı 082b/12
işaret o.- inmişdur 066b/01
o.- ısar 041b/06, 047a/06, 058a/03,
122a/07
defn o.- ısar 041b/08
ḥarāb o.- ısar 057b/06
naḳl o.- ısar 061a/02
o.- ıсандur 122a/11
o.- ma 008a/09, 053a/15
muşāḥib o.- ma 047b/04
o.- madı 004a/07, 038b/07, 040b/12,
041a/13, 043b/03, 054a/02, 080a/12,
082a/08, 085a/06
ḳāyil o.- madı 042b/09
muḥtāc o.- madı 123b/06
muṭī o.- madı 032b/12, 039b/10
rāzi o.- madı 083a/13, 097a/02
revā o.- madı 010a/06
ḥāmile o.- madılar 019a/10
ğarḳ o.- madılar 019a/06
o.- madın 047a/14, 094a/03
meşğul o.- madum 052a/05

o.- mağıçün 111b/13
o.- mağıl 004b/05
o.- mağ 009b/07, 028b/15, 037b/08,
065a/11, 096a/10
baş o.- mağ 123b/10
ref` o.- mağ 122a/01
var o.- mak 074b/14
o.- mağ.lığa 065b/11
o.- mağ.lığ 065a/07
o.- mağda 076b/03
meşđül o.- mağda 004a/13
āzād o.- mağdan 117b/12
`āđ o.- mağdur 047a/10
o.- mağlığa 065b/15, 067b/04,
067b/07
o.- mağlığ 111a/05
mensüh o.- mağlığ 118b/02
o.- mağlığdan 108b/02
ih̄tilāf o.- mamağlığa 056a/10
o.- mamağdur 047a/11
tamām o.- mamiş 107a/06
h̄ālī o.- mağ 116b/05
o.- masa 123b/12
heder o.- masun 040a/09
muđātil o.- masun 102a/11
o.- maya 004a/12, 006b/08, 013b/02,
035a/03, 065b/15, 067b/05, 068b/12,
071b/04, 073a/03,
085b/15, 102b/04, 110a/12, 116a/13,
119b/04, 121a/13
ehl-i vađār o.- maya 004b/09
h̄arāb o.- maya 035b/05, 052b/15
đābil o.- maya 065b/13
menşūrā- o.- maya 054b/03

murād o.- maya 117b/07
rāst o.- maya 066a/01
revā o.- maya 107a/15, 119a/13
o.- mayacak 067b/01
o.- mayam 052b/12
sākin o.- mayası 005a/05
nevmīd o.- mayasın 004b/04
đāyil o.- mayasız 120a/13
o.- mayaydı 003a/06, 055b/01
o.- mayınca 083a/13
o.- ma-yınca 068b/13
o.- mayup 067a/12
o.- ma-yup 071b/12
o.- maz 068b/13, 069b/13, 087a/15,
101b/15, 102a/03
mü`eddī o.- maz 116a/15, 116b/01
tamām o.- maz 034b/06
ref` o.- mazdan 017a/10
o.- mazsa 005a/04, 013a/12, 054a/11
mülzem o.- mazsa 107a/03
o.- mazuz 055b/03
o.- mış 022b/15, 042a/06, 071a/10,
080b/04, 097b/02, 106b/11
h̄arāb o.- mış 042b/02
murdār o.- mış 015a/15
o.- mışdı 036b/06, 054b/12, 080b/06,
105a/06
tamām o.- mışdı 097b/09
o.- mışdur 065b/09, 068b/12
mübeyyen o.- mışdur 103b/02
munđatı` o.- mışdur 117a/11
münđatı` o.- mışdur 117a/01
muşāhib o.- mışdur 029a/12
mütecessid o.- mışdur 120b/11

nāzil o.- mişdur 064b/01
şābit o.- mişdur 115b/02
zıkr o.- mişdur 121b/10
o.- mişlar 013b/11
o.- mişsız 083b/04
o.- muş 037a/01
o.- sa 003b/13, 018a/14, 022b/15,
050a/12, 056a/11, 065a/13, 065b/15,
066b/04, 067a/14,
067b/06, 089b/01, 094a/09, 099b/06,
099b/10, 110b/13, 111a/02, 116a/02,
116a/13, 121b/10
cārī o.- sa 119b/15
eyle o.- sa : öyle olsa 023a/05
muhtāc o.- sa 122b/03
tamām o.- sa 120b/03
o.- sañ 054a/09
o.- sun 012b/13, 018b/15, 021a/07,
021a/08, 022a/13, 030b/13, 083a/13,
094b/09, 096a/13
‘ahd o.- sun 106a/12
beşārat o.- sun 051b/04
cenk o.- sun 092b/01
helāk o.- sun 095a/03
ıraq o.- sun 095a/02
muştuluk o.- sun 038b/11
selām o.- sun 094a/06, 094b/14
üzeriñuze o.- sun 013a/14
yardım o.- sun 102b/04
haber o.- undı 092a/04
o.- uñ 113b/14
āgāh o.- uñ 013b/08
muṭī’ o.- uñ 102a/03

o.- up 004b/13, 022a/08, 053b/07,
066b/13, 071b/11, 078a/06, 080a/15,
080b/15, 081b/15,
084b/11, 085a/07, 085a/08, 087b/08,
090b/07, 091a/10, 094a/11, 100b/09,
114b/12, 121a/02
cem’ o.- up 081b/07, 083a/07,
085a/11, 085a/12, 085a/13, 089b/10,
098a/02, 119a/05
hāzır o.- up 033b/12
hoş o.- up 114b/10
melül o.- up 037a/09, 037b/14
meşgül o.- up 035b/07
muqābil o.- up 101b/14
mülzem o.- up 106b/13
munşif o.- up 112b/08
mütecessid o.- up 120a/16
mütehayyir o.- up 108b/10, 112a/07
perīşān o.- up 008a/09
peşimān o.- up 116a/12
şābit o.- up 118a/01
şehīd o.- up 012b/11
vaftiz o.- up 082a/10
o.- ur 003b/14, 004a/01, 008b/09,
008b/10, 014a/07, 015a/03, 015a/04,
016a/15, 019a/12,
020b/02, 022b/15, 025a/08, 027a/12,
028a/01, 028b/07, 043b/11, 044a/07,
045b/15, 051a/10,
052b/14, 053a/02, 060a/09, 062a/15,
063a/02, 066b/07, 069b/13, 069b/15,
070b/07, 071a/04,
078b/05, 086a/15, 106b/11, 108a/11,
120b/05

ʿimāret o.- ur 003b/14	o.- ursız 101b/14
emīn o.- ur 012a/08	ābādān o.- a 052b/15
ḥāşıl o.- ur 004b/08, 011b/06,	o.- a 061b/08
014a/05	o.- madı 061b/06, 061b/07, 061b/09
ḥayf o.- ur 008b/09	o.- ma-yısar 061b/09
ḳāyil o.- ur 066a/11	o.- sa 061b/07
melʿūn o.- ur 028a/13	öl - Ölmek.
müʿeddī o.- ur 116b/03	ö.- di 042b/04, 076b/07
muṭīʿ o.- ur 094a/15	ö.- di defnitdiler 084b/13
müsteḥaḳ o.- ur 028a/12	ö.- diler 012b/02, 073b/11
müteʿellim o.- ur 106a/15	ö.- diyse 011a/08
müteḡayyir o.- ur 123a/05	ö.- dügin 096b/08
sāḳiṭ o.- ur 048a/09	ö.- düm 050b/04
zāyīʿ o.- ur 057b/13	ö.- dürdi 076b/04
o.- urdı 029b/04, 033a/09, 033a/12,	ö.- dürdüğine 076b/04
033b/05, 034b/13, 038a/03	ö.- düreler 110a/10
müteʿellim o.- urdı 106b/03	ö.- düren 066a/07
neʿam o.- urdı 106b/01	ö.- dürmek 078a/15
tamām o.- urdı 014b/11	ö.- dür-mek 072a/04
o.- urlar 003a/13, 052b/13	ö.- dür-üş 072b/03
şād o.- urlar 012b/03	ö.- e 095a/02
o.- urlarsa 118a/06	ö.- iceḳ 012a/02
o.- urmuş 045a/05	ö.- ince 031a/01, 050b/12, 072b/10
ziyāde o.- urmuş 005b/05	ö.- mek 094a/11, 095a/01
o.- ursa 005a/05, 009b/11, 028a/11,	ö.- miş 011a/08, 041b/14, 089a/01,
067a/12, 067b/01, 121a/09	118b/12
o.- ur-sa 062b/11	ö.- mişdür 119a/14, 119b/05,
ṭaʿn o.- ursa 111a/05	120a/03
sāḳin o.- ursa 005a/04	ö.- ü 075a/02
o.- ursaḳ 077b/07	ö.- üm 095a/02
o.- ursam 005a/03, 035a/02, 112a/01	ö.- üp 003a/12
o.- ursaḡuz 108b/12	ö.- ür 089b/02, 089b/03
o.- ursavuz 035b/13, 044a/13,	ölç - :Ölçmek.
074b/04, 081a/08	ö.- üp 103a/15

öldür - : Öldürmek.

ö.- .mege 028a/11

ö.- di 027b/06, 032b/14, 033a/01,
042a/04, 089b/01, 103b/09

ö.- diler 039b/05, 040b/12

ö.- dügin 117b/03

ö.- dügünden 040a/11

ö.- dükden 016a/14

ö.- elüm 040b/04

ö.- mediler 010b/08

ö.- mege 010a/13, 010a/15, 028a/12

ö.- mek 025a/12

ö.- meyelüm 010b/07

ö.- üñ 006a/14

ö.- üp 116a/15

ö.- ür 116a/16

ö.- ürin 054a/11

öli : Ölü.

ö. 029a/03

olın - : Olunmak.

rivāyet o.- an 060a/14

zıkr o.- an 060a/14, 121a/08

ihtilāf o.- dı 029b/08

işāret o.- dı 040a/11

ölü : Ölü.

ö. 042b/04, 057b/07, 057b/08,
114a/15, 115a/07

ö.+ den 057b/08

ö.+ leri 046b/09

ö.+ yi 109a/05, 114b/02

ö.+ yü 120b/08

ölüm : Ölme işi, ölüm.

ö. 031a/09, 035a/09, 042a/02,
047b/07

ö.+ den 031a/05, 031a/06

ö.+ üñüz 047b/12

olun - : Olunmak. (krş. olın-)

zıkr o.- an 121a/05

emr o.- dı 121b/15

ķıřāřü'l-enbiyāda zıkr o.- dı 025b/04

tefsīr o.- dı 041a/06

on : On (Sayı)

o. 009b/07, 011a/05, 011b/13,

017b/01, 017b/02, 018b/10, 019a/09,

020a/02, 020a/15,

023b/08, 023b/15, 025b/11, 025b/12,

027b/09, 028b/10, 030a/11, 031a/07,

036a/05, 041b/03,

043b/04, 043b/12, 044a/14, 045a/13,

045b/14, 046a/03, 046a/06, 046b/15,

047a/03, 049a/06,

049a/15, 056a/06, 057a/13, 057b/01,

057b/03, 057b/06, 057b/09, 057b/12,

057b/13, 058a/01,

058a/11, 060b/11, 061a/11, 061a/12,

061a/13, 061a/14, 061a/15, 061b/01,

061b/03, 061b/04,

062a/10, 062b/02, 062b/09, 062b/13,

063a/02, 063b/13, 064a/05, 077b/04,

078b/05, 078b/14,

081b/02, 081b/10, 082a/01, 082b/10,

084a/10, 084a/12, 084b/04, 085a/12,

085a/13, 085b/08,

085b/10, 086a/02, 086b/10, 087a/09,

087b/11, 087b/12, 088a/08, 088a/11,

088a/13, 090a/07,

090b/02, 091a/04, 091b/14, 092a/07,
096a/06, 097b/05, 097b/09, 103b/12,
103b/15, 104b/10,
104b/11, 105a/08, 109a/15, 114a/08,
118b/09, 120b/14
‘aleyhi’s-selām o. 078b/03
o.+ unci 010a/01, 090a/15
ön : Ön.
ö. 087b/15
onuncı : Onuncu.
o. 019b/03, 022b/10, 027b/14,
044a/12, 057a/11, 061a/10
öñ : Ön.
ö. 011a/03, 015a/04, 016a/13,
019b/01, 025a/07, 028a/15, 036a/02,
036b/06, 041a/06
ö.+ din 069a/04, 081b/12, 082a/04,
083b/03, 084b/08, 089b/03, 089b/07,
093b/01, 105a/05
ö.+ dindi 085b/01
ö.+ dün 085a/07, 085a/14, 089a/07
ö.+ in 015a/07
ö.+ inde 069a/11, 069b/06, 084b/15,
085a/03, 095b/01
ö.+ inde la’netidüp nefyitdiler
077b/05
ö.+ inde nefyidüp 085a/01
ö.+ ine 039b/14, 072a/02, 104b/02
ö.+ ünde 006a/03, 006a/08, 006a/09,
027b/05, 110a/09
ö.+ üne 095b/01
ö.+ üñde 108a/14
öñdin : Önce.

ö. 016a/09, 017a/10, 017b/04,
021a/14, 023b/15, 029b/10, 032b/03,
036b/14, 037a/05,
038a/06, 038a/13, 043b/01, 044b/11,
047b/12, 051b/14, 070b/06, 107a/10,
107a/15
ö.+ dür 027a/09
öñdün : Önce.
ö. 029a/01, 036b/13
ö.+ di 121b/14
ö.+ ki 066b/11
öñdün : Önce.
ö.- di 043a/03
öñdünrek : Daha önce.
ö.+ dür 029a/14
öñünde : Önünde.
ö. 122b/06
öp - : Öpmek.
ö.- diler 073a/05, 108a/05
elin ö. 108a/08
ör - : Örmek.
ö.- mekten 054a/07
oracuk : Oracık.
o.+ dan 035a/13, 098a/07
örgüc : Devenin sırtında bulunan tümsek.
ö.+ inüñ 009a/15
ört - : Örtmek.
ö.- meyüp 019b/12
orta : Orta.
o. 015a/05, 023a/12, 062b/02
känünü’l-āhırırñ o. 078b/07
o.+ larında 016a/12, 025a/13,
050a/15
o.+ larından 058b/10, 095b/05

o.+ mda 106a/12
o.+ muzda 058b/12, 115a/11
o.+ muzdan 031b/13
o.+ nca 086a/08
o.+ ruza 108b/11
o.+ ruзда 117a/01, 119b/10
o.+ ruздаğı 123a/12
o.+ ruздan 108b/12, 108b/14
o.+ s.indan 024b/10
o.+ sı.nda 068b/11
o.+ sıdur 083b/05
o.+ sın 015a/07, 071a/03
o.+ sina 076a/08
o.+ s-incadur 011a/13
o.+ sinda 003a/02, 003b/11, 004b/12,
006b/02, 006b/08, 007a/06, 018a/05,
018a/15, 018b/12,
024b/02, 025a/10, 032b/04, 033a/02,
044b/01, 044b/02, 050a/07, 056a/10,
067a/13, 071b/14,
073b/08, 078a/06, 080b/13, 083a/12,
089a/15, 093a/05, 093a/12, 095a/15,
096a/04, 104b/15,
112b/09, 112b/15, 114a/01, 116b/01,
121b/08, 122a/07
o.+ sinda meşhüroldı 073a/01
o.+ sindağı 059b/09, 092a/14
o.+ sindan 075b/14
o.+ ya bahşbırakdılar bahşiderek
076b/10
ortak : Ortak, paydaş.
o.+ ı 047a/09
ortalık : Ortalık.
o. 008b/07

oruc : <Far. Oruç.
o.+ umuz 054b/13
o.+ uz 054b/13
oruç -1-
o.+ umuz 054b/15
osyānus -1-
o. 080b/11
ot : Ot.
o. 030b/05, 030b/06, 035a/11
o.+ ı 035a/11
o.+ ları 116a/15
o.+ larına 120b/15
o.+ uñ 035a/14
o.+ çāzlar 035a/12
otla - : Otlamak.
o.- yup 021b/11
ötrü : Ötürü.
ö. 109b/02
otur - : Oturmak.
o.- am 072b/10
o.- dı 004b/02, 058a/12, 069a/15,
071b/12, 074b/07, 075a/05, 075a/11,
076a/02, 076b/13,
084b/14, 100b/09, 103b/15, 104b/13
beytü'l-muqaddesde o.- dı 035a/06
o.- dılar 107a/04
o.- duğı 046b/06
o.- duğıdur 015b/09
o.- dukları 024b/05, 033b/04
o.- dum 051a/05
o.- mayalar 046b/07
o.- mazdı 029b/04
o.- mış 069a/11
o.- mışdı 003b/04, 060a/15, 069a/07

fāriġu'l-bāl o.- mişdum 001b/08
o.- sa 123a/13
o.- up 035a/07
o.- ur 051a/12
o.- urdı 033a/06, 040a/13
o.- urdum 052b/07
o.- urken 032a/04, 055a/05, 079a/01,
087a/05, 087b/03, 112a/15
o.- ursın 055a/09
o. - 069a/14
ötürü : Ötürü.
ö. 042b/08, 050b/10
ö.+ dür 006b/03, 008b/14, 014b/07,
018b/07, 025a/11, 026b/13, 027a/10,
042a/14, 118a/10
oturt - : Oturtmak.
o.- dılar 034b/12
o.- maḳ 077a/05
ötürü : Ötürü.
ö. 019a/06, 033a/04, 036b/13,
038a/03, 042b/13, 044a/06, 044a/11,
044a/12, 045a/03,
081b/07, 092a/03, 111b/14
ö.+ dür 029b/02
ö. 062a/01
ö.- y-di 111b/05
ö.- yse 109a/01, 109a/05, 109a/11
otuz : Otuz. (Sayı)
o. 017a/03, 020a/05, 022b/12,
022b/13, 022b/14, 023a/06, 023b/02,
024a/01, 028a/09,
028a/10, 030a/04, 031a/08, 032b/07,
036a/07, 041a/09, 041a/14, 041b/04,
045a/12, 045a/14,

050b/07, 050b/09, 075a/04, 079a/13,
082a/02, 082b/06, 083b/13, 086a/06,
087a/11, 088a/11,
091a/08, 096b/13, 098b/04, 102b/03,
105b/07, 111b/03
'aleyhi's-selām o. 078b/05, 078b/11
otuzuncu : Otuzuncu.
o. 047a/08
öylen : Öğlen; öğle vakti.
ö. 091a/05
oyna - : Oynamak.
o.- maḳ 014a/10
o.- r 013b/04
baş cān o.- yavuz 013a/03
oynad - : Oynatmak.
o.- urın 007a/13
oynat - : Oynatmak.
gögercin o.- maḳ 024a/13
o.- urın 007a/13
oyun : Oyun.
o. 014a/08, 014a/10
o.+ dan 014a/08
pādişāh : <Far. Hükümdar.
p. 003a/10, 004b/03, 004b/06,
004b/08, 004b/13, 006b/04, 026b/14,
033b/11, 036b/05,
036b/06, 039b/06, 040b/03, 042b/01,
044a/03, 047a/06, 047b/01, 050a/13,
050a/14, 058a/13,
067b/11, 078a/04, 078a/05, 078b/04,
079a/15, 079b/12, 080a/10, 080b/12,
082a/02, 082b/07,

087a/11, 088a/13, 089a/04, 089a/08,
089a/10, 089b/02, 090a/07, 090a/09,
090b/03, 090b/10,
090b/11, 091a/07, 091b/01, 092a/11,
092a/12, 093a/02, 093a/13, 094b/07,
094b/14, 096b/13,
099b/07, 100b/08, 103b/03, 103b/15,
104b/14, 105a/07, 117a/11, 104a/09,
112b/07
bi'l-istiqlāl p. 105a/05
rūm-ı p. 004a/02
p.+ a 001b/02, 003b/09, 004a/11,
045a/15, 112a/14, 034a/13, 047b/01
p.+ dı 110a/11
p.+ duŋ 006b/04
p.+ dur 002b/12, 002b/13
p.+ ı 003b/14, 021a/04, 045a/13,
082a/08, 086b/06, 087b/05, 088b/02,
091b/04, 091b/07,
091b/11, 097a/01, 099b/08, 104a/13,
110b/07, 115a/12
hālīm-nefs p.+ ıdı 090b/04
p.+ ıdur 101b/10
p.+ ımuz 095b/13
p.+ ınuŋ 069a/09
p.+ lar 095a/01
p.+ lardan 115b/09
p.+ ları 046a/08, 048b/04, 093a/05,
119b/09
p.+ larına 040b/03, 047b/14
p.+ larından 080a/11
p.+ larındandır 089a/07
p.+ larınınuŋ beyānider 078a/01
p.+ larınuŋ 003a/14, 003b/02, 057a/09

p.+ lıŋı 032a/01, 035b/13, 064a/13,
070b/13, 104b/10
p.+ lıŋına meşğūloldı 082b/02
p.+ lıŋından 082b/10
p.+ lıŋınınuŋ 036b/04, 082a/02,
082a/10
p.+ lıŋına 094a/13
p.+ lıŋ 046a/07, 052b/03, 086a/07,
097b/06, 098b/04
p. olam 099a/03
p. oldı 095b/03, 099a/14, 100a/07,
100a/10
p.+ um 080b/02
p.+ uŋ 003b/12, 003b/15, 004b/15,
050b/11, 052b/01, 052b/02, 053b/12,
054b/07, 119b/12
p.- dı 017b/04
p.- ı 056b/02, 091b/12
p.- lıŋın 099b/12-
p.+ dur 061b/11
p. oldı 099a/13
pādişāhāne : <Far. Padişaha yakışır biçimde.
p. 054a/06
papa : <Yun. Katolik kilisesinin en yüksek
ruhanî lideri.
p.+ nuŋ 108a/04, 108a/09
p.+ yı 108a/03, 108a/11
papas : <Yun. Papaz.
p. 110a/01
pāre : <Far. Parça, kısım.
p. 005a/01, 020b/03, 022a/07,
030a/04, 052b/04, 077a/01, 087a/13,
103a/06, 108b/09,
114b/12

- p.+ si 114b/12, 114b/13
p.+ siyle 117b/02
- pārele** - : Parçalamak, paralamak.
p.- mişler 022a/08
- parmak** : Parmak.
p.+ .ından 023a/12, 023a/13
p.+ ıla 024a/15
p.+ ın 023a/10, 023a/11
p.+ ın 013b/04
p.+ ına 058a/12
- pāsüpān** : <Far. Bekçi. (krş. pās ü bân)
p.+ luğ idüp 003b/07
- pāsüpānlık** : Bekçilik.
p. ide 011b/09
p.+ lık 045b/12
- pehlevān** : <Far. Pehlivan.
p.+ ı 093a/07
p.+ lar 101b/04
- pehlivān** : <Far. Pehlivan.
p.+ ı 092a/03
p.+ ı 098a/04, 099a/15
p.+ ların 093a/10
p.+ um 094a/07
- pehlüvān** : <Far. Pehlivan.
p.+ lar 101b/07
- pek** : Pek.
p. 070a/07
- pencere** : <Far. Açılır kapanır camlı açıklık.
p.+ den 053b/14
p.+ sinden 035b/08
- pençşenbih** : <Far. Beşinci gün; Perşembe.
p. 014b/04, 014b/05, 014b/06,
014b/07, 014b/08, 014b/12, 014b/14,
015a/02, 015a/05
- pend** : <Far. Öğüt.
p. 053b/03
- perākende** : Düzensiz.
p. 080b/04
p. kıldı 036a/13
- perde** : <Far. Görüşü ve ışığı kesmek için kullanılan kumaş parçası.
p.+ sin 047b/01, 047b/02
- peri** : <Far. Peri.
p.+ lere 110b/15
- perişān** : <Far. Darmadağın.
p. 008a/09
p. oldı 112a/11
p. olup 008a/09
- perri** : Peri.
p. +ler 035b/07
- pertev** : <Far. Parlaklık.
p. kıldı 054b/09
- pes** : <Far. Ondan sonra.
p. 003a/10, 005b/03, 005b/14,
007b/02, 008b/08, 009a/02, 012b/10,
013b/02, 014a/02,
014a/14, 014b/02, 014b/10, 015a/05,
038a/09, 049a/13, 053a/04, 054b/15,
064a/07, 065a/13,
065b/15, 066b/08, 067b/07, 069b/14,
074a/03, 074b/12, 075a/05, 075b/06,
075b/09, 075b/10,
076a/06, 081a/11, 089a/07, 106b/04,
106b/10, 106b/11, 107b/07, 109a/02,
109a/03, 109a/10,

109b/06, 110b/15, 111a/05, 111a/08,
111b/10, 112b/14, 114a/01, 114a/10,
114b/01, 115b/02,

116a/01, 116a/12, 116b/01, 116b/14,
117a/04, 117a/10, 117b/06, 117b/15,
118a/08, 118a/09,

118a/14, 119a/11, 119a/14, 119b/02,
120a/12, 120b/05, 120b/09, 120b/11,
121a/06, 121a/13,

121b/09, 122a/16, 122b/02, 122b/08,
122b/12, 123a/05, 123a/15, 123b/04,
123b/13

p. müntakılolan 065b/08

p. 061b/15

peşimān : <Far. Pişman.

p.+ lıgın 072b/07

p. oldu 069b/06

peşīmān : <Far. Pişman.

p. olup 116a/12

peşimānlık : Pişmanlık.

p. +ğa 116a/11

peşimān ol - : Pişman olmak.

işlere p.- dı 072b/06

peydā ol - : Ortaya çıkmak.

zamānında p.- dı 090b/05

peygambar : <Far. Allah'ın buyruklarını
insanlara bildiren elçi.

p. 004a/14, 008b/11, 008b/14,
009a/11, 009b/06, 011b/05, 012a/12,
013b/13, 015a/10,

015b/05, 015b/12, 016a/04, 016a/13,
016b/03, 016b/11, 017a/01, 017b/07,
018b/01, 018b/02,

018b/03, 018b/07, 019a/13, 019b/09,
020a/09, 020b/01, 021a/01, 021a/03,
021a/04, 021a/06,

021a/12, 021b/04, 022a/07, 022b/02,
023a/07, 023b/11, 024a/04, 024a/06,
024a/08, 024b/06,

024b/15, 025a/01, 025a/05, 025a/10,
025b/13, 026a/02, 026a/08, 026a/09,
026b/01, 026b/03,

026b/11, 026b/12, 027a/01, 027a/02,
027a/03, 027a/05, 027a/14, 027a/15,
029a/03, 030b/03,

032b/01, 032b/02, 033a/05, 036a/06,
036b/06, 036b/07, 036b/12, 038a/07,
038b/02, 038b/05,

038b/14, 039a/09, 039a/12, 039a/13,
039b/01, 039b/04, 040a/09, 040a/10,
040a/11, 040a/12,

041a/02, 041a/03, 041a/05, 041a/11,
041a/13, 041a/15, 041b/03, 041b/08,
041b/13, 044b/01,

045b/11, 047a/06, 048a/12, 049b/05,
050a/10, 051b/06, 051b/14, 052a/06,
052b/05, 053a/09,

053a/15, 053b/08, 056a/09, 059a/10,
063a/12, 063b/09, 063b/13, 064a/09,
067b/11, 070a/01,

070a/08, 071b/01, 071b/06, 071b/10,
072b/06, 072b/11, 073a/10, 074a/06,
075b/03, 078a/04,

078a/07, 079a/06, 080a/14, 097a/07,
098b/08, 100b/02, 101b/15, 106a/04,
107a/13, 107b/04,

109b/03, 112b/04, 116b/05, 117a/15,
117b/01, 118a/14, 118b/04, 118b/07,
118b/08, 119a/03,
119a/11, 120a/08, 121a/12, 121b/03
p.+ a 007a/09, 009a/10, 016b/03,
020a/12, 020b/09, 031b/06, 031b/13,
034a/12, 046b/03,
060b/01, 064b/01, 114b/14, 118b/02,
118b/11, 122b/14, 023b/14
p.+ dan 023b/15
p.+ dı 024b/15
p.+ ı 051a/09, 058a/02
p.+ ken 023b/13
p.+ lığı 029a/12
p.+ lık 026a/11, 027b/08
p.+ dan 004a/14, 027a/09, 031b/06,
039a/12, 118b/02
p.+ den 079a/12
p.+ di 078b/12
p.+ dı 023b/13, 038a/13, 044b/08
p.+ dur 029a/02, 029b/01, 033b/14,
041b/03, 045b/01, 122b/12
p.+ dür 068b/06, 071b/05, 076a/05,
081a/04, 081b/13, 086b/12
p.+ e 063b/09, 067b/13, 069b/03
p.+ e naklitdi 064a/10
p.+ ı 016a/11, 018b/02, 020b/15,
027a/04, 049b/15, 118a/13, 121b/09,
122a/11, 122a/13,
122a/17
p.+ ıdı 036b/14
p.+ idür 075a/14, 079a/09
p.+ ıdur 031a/03, 031b/01
p.+ ina 005b/11

p.+ inüñ 070b/12
p.+ ısıñ 021b/09
p.+ ken 024b/14
p. kıldı 015b/02, 111a/12
p.+ la 018b/12, 044b/04
p.+ lar 023b/11, 024a/06, 042b/13,
116a/10
mecnû'-ı p.+ lar 019b/07, 121a/11
p.+ lar.indan 030a/05
mecnû'-ı p.+ lara 039a/11
p.+ ları 048b/03
p.+ larıñ 015a/09, 064a/10, 122a/01,
123b/13
p.+ le 078b/06
p.+ lığı 019a/11, 036b/13, 045b/14
p.+ lığına 114b/06, 114b/16, 122b/04
p.+ lığında 043a/01
p.+ lığınuñ 118a/11
p.+ lık 075b/02
p.+ lık 046a/06, 115a/11, 115b/01,
115b/04
p.+ missa 118a/01
p. mütevellidolduğı 078a/10
p. nâzilolmışdur 068a/07
p. rāziolmayacak 069a/01
p.+ sañ 114b/04
p.+ um kıldum 046b/08
p.+ umuz 122b/15
p.+ ümüz 071a/01
p.+ umuzdur 044b/01
p.+ uñ 015b/06, 015b/07, 017b/05,
018b/13, 019b/01, 022b/02, 022b/03,
023a/04, 024a/09,

025a/08, 026a/03, 026a/04, 030a/06,
033b/14, 035b/11, 036b/11, 040a/08,
041b/07, 053b/02,

056a/05, 064a/03, 115b/03, 122a/02

p.+ üñ 069a/05

p.- dı 029b/10, 038a/06, 043a/09,

044b/07

p.+ uñ 017b/02

p.-selām göge 109b/02

p. çün 022a/13

peygambarlıg : Peygamberlik.

p.+ e 071b/01

p.+ ı 038a/10

peygambarlık : Peygamberlik.

p. 019a/13, 027a/07, 028b/14,

030a/01, 030b/15, 039a/11, 046a/03,

058a/14

piç - : Biçmek.

p.- diler 039a/09

pîr : <Far. Yaşlı, ihtiyar kimse.

p. 021b/13, 069a/11

p.-i fānī 107a/06

p.+ den 070a/10

pîrüz : <Far. Hayırlı, uğurlu.

p. 090a/08, 090a/09, 090b/02

p.+ dur 027a/10

pîrûze : <Far. Mavi renkli ve değerli bir süs taşı.

p. 034b/12

piş - : Pişmek.

p.- miş 055a/08

p.- mişdür 055a/10

piş-gîr : <Far. Havlu, peşkir.

p. 006a/08

pişir - : Pişirmek.

p.- mek 028a/03

pürçek : Perçem, kâkül.

p.+ ine 013b/03

p.+ ünde 013b/05

putlân : (krş. buṭlân)

p. 002a/03

p.+ ın 002a/10

put : <Far. Put.

p.+ a 027a/06, 059a/03, 070b/01,

070b/02, 078b/04, 111a/07, 113a/02

p.+ lar 079b/01

p.+ lara 024b/01

p.- perest 079a/15

putperest : <Far. Puta tapan kimse.

p. 020a/09, 092b/13

ra'ıyyet : <Ar. 1) Tebaa, halk. 2) Hayvan sürüsü.

r. 095b/08

r.+ e 003b/10

r.+ lere 119b/10

r.+ üñ 004a/03, 004a/08

rabb : <Ar. Allah; Tanrı.

r. 035a/02

r.+ e 084b/07

r.+ uñ 069b/14

rabbî : <Ar. Rabbim, Tanrım. (ünl.)

r. 003a/03

rabbü'l-`âlemîn: <Ar. Evrenin sahibi, Allah.

r. 105a/12

r.-`âlemîn üçüncü 015a/08

r.-âlemîn imdi 085b/05

rağiya'llāhü : <Ar. "Allah ondan razı olsun!" anlamında dua sözü.

r. 002b/08, 003a/04, 004a/14,
009a/13, 011a/06, 011b/08, 011b/12,
011b/14, 012a/01,
012a/14, 013a/06, 013b/06, 014a/11,
014b/02, 014b/04, 015b/11, 019a/15,
020a/15, 020b/12,
029a/08, 033b/13, 033b/14, 037b/05,
037b/06, 037b/07, 039b/04, 042b/09,
042b/12, 043a/08,
048b/13
r. 019a/03, 061b/12, 062a/11,
062b/01, 062b/04, 062b/08, 063a/12,
063a/15, 069a/08,
100b/09, 101a/03
rāḥat : <Ar. Ferahlık.
r. 055b/03, 092b/01
r.+ lıkıla 051b/15
rahīm : <Ar. Merhametli, koruyan.
r.+ dūr 001b/03
r.+ e 026b/06
raġm : <Ar. Bir şeyin tam tersine
davranma, aksi davranış.
r.-i feriştelere 111a/04
rahm : <Ar. Rahim.
r. 016b/06
r.+ e 120b/04
r.+ indendür 111a/05
r.+ ine 120b/02
rahmān : <Ar. Çok merhametli.
r. 053a/05
rahmet : <Ar. Acıma, merhamet etme.
r. 009b/05, 012b/11, 012b/14,
051b/04
r. it 005a/11

r.+ ünden 050a/09
rahmetu'llāhü : “Allah’ın rahmeti onunla
olsun!” anlamında dua sözü.
r. 005b/06, 007a/01
034b/07, 052b/07
rāhib : <Ar. Müslümanların, Hristiyan din
adamlarına verdiği isim.
r. 069a/12, 069a/13, 069a/15,
069b/01, 069b/02, 069b/06, 069b/07,
070a/06, 071a/08
iṣḥāk-ı r. 088a/01
r.+ den 069b/04
rahim : <Ar. Rahim.
r.+ inde 120b/03
rāst : <Far. Doğru, düzgün, yolunda.
r. 089a/04
r. gelmezse 096a/03
r. gelürse 096a/03
r. olmaya 066a/01
rāstgel -: Yolunda gitmek.
didükleri r.- meye 089a/08
rāşidin: <Ar. Akıllı ve olgun kimseler.
rāvī : <Ar. Rivayet eden, anlatan.
ekşer-i r.+ ler 062a/09
r. 046a/02
rāy : <Far. Son ektir. Fakat burada
tamlama kurarken müstakil bir sözcük
olarak kullanılmıştır. “düşünce, oy” anlamı
taşır.
r.-ı tedbīr 103b/10
rāzī : <Ar. Kabul eden, uygun bulan.
r. 056a/04, 065a/12
r. oldı 039a/05, 104a/05
r. oldılar 104a/04

- r. olmadı 083a/13, 097a/02
mezhebe r.+ oldı 075a/07
şulhe r.+ol madı 092b/02
peygambar r.+olmayacak 069a/01
- re'īs** : <Ar. Başkan.
r.+ leri 095b/12
r.+ lerine 010a/12
r. 010b/08, 066b/14
r.+ den 010b/07
r.+ i 037a/04, 067a/03
r.+ lerin 097b/08
- rebī'ü'l-āhīr**: <Ar. Sonbahar.
r.+inde 045b/13
- receb** : <Ar. Recep ayı.
r.-i āhīri 019b/02
- recm** : <Ar. Taşa tutma.
r. iderler 028b/03
r. itmek 028a/14
- redd** : <Ar. Bir şeyi kabul etmeme.
r. idemezsiz 101b/15
r. itsevüz 101b/15
r. idesin 013a/02
- ref'** : <Ar. Yukarıya kaldırma.
r. 014b/10, 068a/12
'īsā r. 079a/13
r. idüp 017b/01
r.+ inden 089a/12, 080b/12
r. itdi 016a/12, 017a/04, 017b/12,
018a/15
r. itdüginde 017a/08
r. itdügünde 041a/14
- r. oldı 109b/04, 122a/01
r. olduğdan 036a/06, 040a/10,
042b/01
r. olunca 112b/13
r. olmağ 122a/01
r. olmazdan 017a/10
r. 122a/02
göge r.+olurdu 079a/12
zamānında r.+oldı 078a/05
emriyle r.+olunca 075b/01
vağt r.+ olındı 067b/12
- rehber** : <Far. Yol gösteren, kılavuz.
r.+ imüz 085b/02
- rek'at** : <Ar. Kur'ân okuma, eğilme (rükû)
ve iki secde denilen farzların sıra ile bir kez
yapıldığı bölüm.
r. 015b/06, 021b/05, 035a/04,
055b/05
- remil** : <Ar. Kumda birtakım şekil ve
işaretler çizerek fala bakma.
ilm-i r.+ den 122b/11
- rençber** : <Far. Çiftçi.
r. 032a/04
- rencide**: <Far. İncinmiş, kalbi kırılmış olan.
r. idersin 072a/13
- renk** : Renk.
r.+ i 030b/11
- resim** : <Ar. Şekil, biçim.
r.+ e 067a/07, 073b/10, 074b/03,
121b/04
- resm** <Ar. Şekil, biçim.
r.+ e 090a/10, 119b/11
- resül** : <Ar. Allah'ın elçisi.

r. 002b/08, 002b/09, 003a/05,
007a/01, 009a/13, 009a/14, 009b/01,
011a/06, 011a/11,
011a/15, 011b/03, 011b/06, 011b/08,
011b/12, 011b/14, 012a/02, 013a/07,
013a/10, 013a/13,
013a/14, 013b/03, 013b/06, 013b/09,
013b/10, 014a/13, 014b/09, 045a/10,
046a/01, 048b/10,
051a/15, 058b/11, 059a/01, 059a/05,
059a/10, 059b/14, 060a/02, 060a/10,
062a/11, 062a/14,
062b/04, 062b/08, 063a/06, 063a/11,
063a/14, 063b/01, 063b/02, 099b/08,
099b/11, 100a/04,
123a/06
r.+ den 011b/03, 011b/06, 013a/07
ḥadīş-i r.+ den 001b/09
r.+ e 123a/16
r.+ i 123a/08
r.+ üñ 119b/02
r.-i ekrem 099b/07
r.+ den 003a/04, 007a/01, 009b/01
r.- ullāh 061b/13
r. 062a/01
r. +den 011b/14
resūlullāh : <Ar. Allah'ın elçisi, Hz.
Muhammed.
r. 002a/06, 006b/16, 011a/07,
012a/03, 012a/05, 013b/14, 013b/15,
014a/01, 014a/05,
014a/07, 014a/11, 014b/01, 014b/03,
014b/04, 014b/06, 014b/12, 014b/13,
015a/05, 016b/02,

024a/05, 024a/07, 029a/05, 044b/04,
045a/14, 046a/10, 048b/01, 051b/01,
053b/10, 054b/04,
058b/02, 059b/01, 059b/12, 060a/03,
060a/10, 060a/15, 062b/01, 062b/06,
062b/10, 063a/03,
063a/08, 063a/14, 063b/01, 070a/06,
071a/07, 071a/11, 071b/07, 078a/02,
085b/04, 091b/10,
097a/04, 097a/14, 097b/01, 097b/06,
100a/02, 110b/14, 112b/05, 112b/10,
117b/16, 123a/09, 112a/05, 112a/08,
114b/05
sünnet-i r. 014a/03, 014a/06
ḥadīş-i r.+ a 048a/15
r.+ dan 014a/03, 058b/03
r.+ dur 085b/02
r. naqlitdi 064a/11 muḥammed
r.+ uñ 097a/09
revā : <Far. Uygun, layık.
r. degüldür 108a/06
r. eylemek 004a/15
r. kılduñ 010a/06
r. oldı 119a/12
r. olmadı 010a/06
r. olmaya 107a/15, 119a/13
revān : <Far. Giden, yürüyen.
r. 021b/07, 105b/09
reyyān : <Ar. Suya kanmış, çokça sulanmış.
r.+ ı 026a/12
rezzāk : <Ar. Rızık veren.
r.+ dur 055a/01
ri'āyet : <Ar. İtibar etme, saygı gösterme.
r. eyledüñ 004a/03

- r. eyleye 003b/10
- ribā** : <Ar. Faiz.
r. 027b/12, 047a/11
- ridā** : <Ar. Örtü.
r.+ mdur 113b/10
r.+ sın 030b/13
- rihlet** : <Ar. Göç.
r. itdi 103b/13
- rikkat** : <Ar İncelik.
r.+ a 069b/02
- risālet** : <Ar. Peygamberlik.
r. 058a/10
- rivāyet** : <Ar. Nakledilen söz.
r.+ de 096b/10, 096b/11, 111b/03
r. kılpup 062b/01, 062b/04
r.+ de 015b/01, 015b/05, 016b/14,
019a/11, 022b/04bu, 024b/01, 025a/14,
026a/05, 026a/06,
026b/09, 036a/11, 041b/05, 118b/08
r. eyler 003a/04, 007a/01, 009a/13,
009b/01, 011b/03, 011b/06, 011b/14,
013a/06, 014a/12,
019a/03, 046a/03
r. ider 004a/14, 020b/13, 042b/10
r.+ inde 023a/11
r. itmişler 029a/07
r. kılpup 002b/08, 062a/11
r. kılpur 062a/14
r. olınan 060a/13
r. olındı 029b/01
- riyāset** : <Ar. Başkanlık.
r.+ den 111a/12
- rızā** : <Ar. Rızılı olma.
r. 039b/09, 099a/05
- r.+ sın 054b/01
r.+ sı-y-ısa 106b/09
r.+ sıyla 009b/08, 106b/08, 106b/10
r. virdi 039b/14
- rızık** : <Ar. Rızık, nimet.
r. 012b/03, 012b/04, 049a/12,
060a/08
r.+ umuzı 055a/02
r.+ ın 050a/12, 108b/05
r.+ ina 050a/01
r.+ um virür 050a/08
r.+ umuz 095b/13
r.+ uş 046b/12
- rücū** : <Ar. Geri dönme.
r. ider 066a/06
- rücūm** : <Ar. 1) Taşlama 2) Akan yıldızlar.
r.-ı 'adā 001b/06
- rūh** : <Ar. Ruh.
r.-ı şerīfī 081b/05
r.+ ı 069b/11, 120b/04
- rūhu'l-ḳudūs** : <Ar. Cebrail.
r.+ dür ki 065b/05
r.-ḳuds atadan 074b/13
r.-ḳudūs ki 065b/01
r.+ den murād 074b/14
r.- ḳudūs.üş 120a/05
r.-ḳuds dimekdür 075b/09
- rūh** : <Ar. Ruh.
r.+ ı 120a/11
- ruhbān** : <Ar. Rahipler.
r. 033a/06, 069a/11, 088a/02,
110a/01

r.+ a 088a/02
r.+ lıgum 108a/12
rūm : <Ar. Roma imparatorluğu ve halkı.
r. 024a/04, 025a/03, 026a/04,
043a/08, 043a/13, 045a/13, 068a/07,
068b/07, 071a/12,
076b/06, 077b/06, 078a/01, 078a/02,
080a/10, 080a/11, 082a/05, 082a/08,
082b/04, 086a/10,
087b/07, 087b/09, 087b/12, 088a/04,
088a/07, 088a/10, 088b/02, 089a/06,
089b/11, 090a/06,
090b/10, 091a/05, 091a/07, 091a/09,
091b/11, 092a/11, 092a/14, 092b/13,
093a/01, 095a/09,
095b/04, 096a/08, 096a/15, 096b/03,
096b/13, 097a/03, 097b/10, 098a/07,
098a/11, 098a/12,
098b/02, 099a/07, 099a/11, 099b/02,
099b/13, 101b/10, 103b/03, 104b/14,
105a/09, 110b/02,
110b/07, 115a/12, 117a/09
aşhābü'l-kehf r. 044b/10
ḳayşer-i r. 006b/09, 110b/08
mecnū'-ı r. 094b/01
ḳayşer-i r.-ı 'acem 004a/02
r.-ı pādīşāh 004a/02
r.+ a 068a/03, 092a/07, 092b/04,
096b/09, 099a/06, 103b/06, 103b/09,
105b/05, 105b/07
r.+ ca 067b/15, 068a/01, 068a/04,
068a/07, 070b/04, 071a/12, 082a/06
r.+ ca.nuḡ 071a/12
r.+ da 083b/11

faşl-ı mülūk-ı r.+ da zikiridevüz
077b/14
r.+ dan 091a/09, 091b/07, 099b/03,
104b/09
r.+ dandur 043a/14
r.+ ı 103b/07
r.+ ıla 092a/09, 097b/15, 098a/06,
099a/13
r.+ ituzurus 100b/14
r.+ la 091a/08, 096b/09, 099b/01
r.+ lar 082a/09, 089a/07
iḳlīm-i r.+ larınıḡ 076b/14
r.+ uḡ 092a/05, 093b/07, 095b/12,
102a/03
ḳayşer-i r.+ uḡ 006a/08
r. +a 092a/01
r. +da 043a/07
r. +dan 043a/07
rūsivāy : <Far. Rezillik.
r. eylese 047b/01
r. iderin 047b/03
r. ḳılsun 107b/10
r. olasin 106b/13
rūz : <Far. Gün.
r.-ı ḳıyāmete 071b/15
rūzgār : <Far. Yel; rüzgār. (krş rûz-i gâr)
r. 045a/01
r.+ in 033a/01
rūzî : <Far. Yiyecek.
r. ḳıldı 032b/02, 034a/05, 038b/12,
038b/14
r. ḳıldıḡın 034a/12
r. ḳılmadı 034a/13
ṭā : <Far. Kadar, dek.

1. 016a/02
ṭā'ife : <Ar. Topluluk.
 1. 045a/03
ṭā'ad : <Ar. Allah'ın buyruklarına uyma.
 1.+ den 112b/13
sa'adet : <Ar. Mesut oluş; mutluluk.
 kimyā-yı s.+ de 006b/12
ṭā'am <Ar. Yemek, yiyecek.
 1. idüp 093a/03
 1.+ ıla 116a/04
 1.+ uş 042a/08
sā'at : <Ar. Bir günlük sürenin yirmi
 dörtte birine eşit olan ve birim olarak kabul
 edilen zaman dilimi.
 s. 006b/10, 010b/01, 012b/07,
 019b/04, 030a/03, 030b/14, 032a/02,
 040b/09, 040b/13,
 053b/14, 103a/13
 s.+ de 097a/15
ṭā'at : <Ar. Allah'ın buyruklarına uyma.
 1.+ den 112b/15, 116b/05
 1. idersin 051b/11
 1.+ inde 067a/05
 1. +e 052b/12
ṭā'n : <Ar. Ayıplama.
 1. 088a/09
 sebep-i 1. 114a/04
 1. idesiz 114a/03
 1. ola 111a/05
 1. olursa 111a/05
sa'y : <Ar. Çalışma, çabalama.
 s. ide 009b/14
ṭā'zīm : <Ar. Hürmet etme.
- 1.+ le 095b/04
ṣabāh : <Ar. Gündüzün ilk saatleri, günün
 başlangıcı.
 1. 106b/14
ṭabaka : <Ar. Kat, sınıf, zümre.
 1.+ sından 062b/15
ṭabāyi' : <Ar. Yaratılışlar.
 1.+ den 066a/05
sabır : <Ar. İnsanın kendini tutması, nefesine
 hakim olması. (krş.şabr)
 s. 121b/04
sābit : <Ar. Yerinden oynamayan, yer
 değiştirmeyen.
 1. 115b/03, 115b/05
 1. olmuşdur 115b/02
 1. olup 118a/01
şabr : <Ar. İnsanın kendini tutması,
 nefesine hakim olması.
 1. idelüm 055a/01
 1. ideyin 011a/09
 1. it 049b/02, 106b/12
 1. itdi 011a/15, 039a/04
sabt : <Ar. Hz. Yakup'un on iki oğluna
 nispetle on iki kabilenin her birine verilmiş
 ad.
 s.+ dur 025b/12
saç : İnsan başında biten kıllara verilen
 ad.
 s. 023b/10, 044a/05
 s.+ ina 013b/03
 s.+ larından 018a/13
şaç : İnsan başında biten kıllara verilen
 ad.
 1.+ ların 013a/15

şād : Kur'ân-ı Kerîm'in 38. Suresinin adı.

ş. 033b/07

şād : <Ar. Mutlu, neşeli.
ş. oldı 021b/04, 038a/05, 063a/12, 095a/08, 095b/03

be-ğāyet ş. oldı 094a/04

ş. olurlar 012b/03

şadaka : <Ar. Dilencilere verilen para.

ş. virse 049b/03

şādık : <Ar. Doğru, gerçek, hakiki.

ş. 118a/14

mü'min-i ş. 062a/03

şaf : <Ar. Sıra, dizi.

ş. 059b/03

ş. bağlayan 059b/04

şafā : <Ar. Gönül şenliği, eğlence.

ş. 073a/15, 079b/05

ş.+ larınun 013a/04

ş.+ yı 079b/11

sağ : Sağ; vücudun, kalbin bulunduğu

tarafın karşıtı olan yanı.

s. 075a/05, 076b/13, 084b/14

s.+ ı 013a/08

sağ - : Yas tutmak.

sağı s.- anlar 048a/03

sağı s.- ardı 033b/02

şüd s.- mağ 028a/02

sağı s.- mazzın 048a/03

sağı s.- up 018b/06

şag : Diri, canlı.

ş. 013a/09, 015a/04, 043b/13

ş.+ ı 013a/12

ş. iderdün 040b/07

ş.+ ın 015a/07

ş. itmek 114a/16, 120b/09

ş. tutdukları 036a/13

tağ : Dağ.

ğ. 037b/10

ğ.+ a 051b/07, 069a/10

ğ.+ da 036a/10, 051b/07, 069a/10,

076b/03, 098b/13

ğ.+ dan 057b/01, 057b/02

ğ.+ ı 098b/11, 122a/15

ğ.+ ıda 080a/01

ğ.+ ında 027b/09, 098b/12

ğ.+ ından 122a/13, 122a/14

ğ.+ inun 019b/04, 114b/13

ğ.+ lar 098b/14, 108b/09

ğ.+ lara 033a/10

ğ.+ larda 033a/03

ğ.+ un 033a/10

şahābe : <Ar. Sahip çıkanlar, tutanlar, arkadaşlar.

ş.+ nün 097a/06

şahib : <Ar. Kendisine ait bir şeyi bulunan kişi.

ş.-i keşşāf 017a/09

ş.- kitāb 071b/02

ş.+ cilerün 023a/02

ş. +i 059b/11

şahīfe : <Ar. Sayfa.

ş. 017a/03, 056a/12, 056a/14,

056b/04

şahih : <Ar. Gerçek, açık, doğru.

ş. 115a/09, 115a/10

ş.+ ise 115a/09

tağıl - : Dağılmak.

- ̧.- inca 083b/10
şagın- : Sakınmak.
 ş. 016b/06
şagır : İşitme duyusundan yoksun olan,
 işitmeyen.
 s.+ ların 013a/15
 ş. 123b/07
şagış : Sayış, sayma, hesap.
 s.+ ı 014b/11
şagıt - : Dağıtmak.
 ̧.- dı 117a/09
şaglık : Sağlık, vücut esenliği.
 s. 026b/08
şahrā : <Ar. Açık ve düz arazi, çöl.
 ş.+ ya 038a/11
şagu : Ağıt.
 s. sağanlar 048a/03
 s. sağardı 033b/02
 s. sağmazsın 048a/03
 s. sağup 018b/06
şagyir : <Ar. Değişirme.
 ̧. ide 030a/09
şāh : <Far. Hükümdar.
 ş. 090a/08, 090b/02
 ş.-ı nüşirevānuş 003a/06
 ş.+ dur 097b/13
 ş.+ ı 097a/06
 ş.+ uş 090a/12
şahāret : <Ar. Taharet.
 ̧. 054a/12
şahīh : <Ar. Hakiki.
 tevrīt-i ş.+ den 022b/11
sāhīr : <Ar. Sihirbaz.
 s.+ ler 018a/13
- şahlīt** : <Ar. Karıştırma.
 ̧.+ inden 081a/06
şahrā : <Ar. Çöl;ova.
 ş.+ da 007a/02
 beyte'l-muḳaddesdağı ş. 119a/08
şahş <Ar. Şahıs.
 ş.+ da 067b/02
şak : Dikkat.
 ş. olasın 008a/15
şak - : Takmak, ilişirmek.
 ̧.- uş 013b/02
şakal : Yetişkin erkeklerde yüzün alt
 kısımlarında olmak üzere çene ve
 yanaklarda biten tüylerin tümüne birden
 verilen ad.
 ş.+ ina 008b/05
 ş. 015b/13
 s.+ sızıldı 015b/12
şakālibe: <Ar. Slavlar.
 ş. 091b/11, 084a/06, 086a/15
 091b/03
şakar : Atların ve bazı hayvanların
 alınlarında bulunan küçük beyaz leke.
 s. 013a/08, 013a/11, 013a/14
şākat -2-
 ̧.-ı beşerī 121a/06, 121a/12
şakf : <Ar. Çatı, tavan.
 s. +ı 055b/07
şakī : <Ar. Haydut.
 ş. 022a/02
şakīm : <Ar. Bozuk, hatalı.
 s. 038a/08
sākin : <Ar. Durgun, hareketsiz.

s. 003a/15, 065b/14
s. ola 005a/06
s. olan 065b/14, 111a/13
s. olanlar 113b/13
s. olmayası 005a/05
s. olursa 005a/04
şakın - : Dikkatle kaçınmak, uzak durmak.
ş.- a 009b/12
ş.- asın 007a/12, 007a/14, 007a/15
ş.- maķ 007b/02
ş.- uņ 003a/01
şākird : <Ar. Öğrenci.
ş.+ i 077a/13, 119a/03
ş.+ idür 030b/04
ş.+ iydi 109a/12
ş.+ lerydi 068a/11
sākıt : <Ar. Düşmüş, önemini yitirmiş.
s. olur 048a/09
sākit : <Ar. Susan, susmuş.
s. 107b/13
s. oldı 021a/13, 106a/02, 106a/05,
108b/10
sakla - : Saklamak.
s. 046b/13
s.- ŋ 116b/04
s.- yasız 028a/01
şakla - : Saklamak.
ş.- dı 113a/05, 113a/11
ş.- dum 004a/05, 004a/09
ş.- maķ 009b/07
ş.- ya 015a/07, 085b/04
ş.- yasız 027b/14
şaklayıcı: Saklama işini yapan kimse.
ş. 003b/08

şaklayubil -: Saklayabilmek.
ş.- meye 003b/07
şakun -: Sakınmak.
ş. 039b/09, 055a/10
şal - : Bırakmak, azat etmek.
adam ş.- dı 112b/01
ş.- dılar 101a/05
ş.- duğı 010a/02
ş.- ıvir 054a/09
ş.- ıvirdiler 080b/09
şal - : Dalmak.
ş.- dı 049b/10
şalaşdur - : Birbirine düşürmek.
ş.- maķ 024a/14
şalavāt : <Ar. 1) Namazlar. 2) Hz.
Muhammed'e ve onun soyundan gelenlere
sayı ifade etmek için okunan bir dua.
ş.-ı nāmiyyāt 001b/03
ş. +ü'l 016a/04
şaleb : <Ar. Arzu, istek.
ş. ide 104a/09
ş. iden 058a/15
ş. ider 047b/08
ş. itdi 102b/06
şaleb eyle - : İstemek.
naşīhat ş.- diler icābetidüp 073b/10
şaleb it - : İstemek.
va'ż ş.- diler 073a/14
şalep : <Ar. Arzu, istek.
ş. ide 005b/15
ş. iden 029b/09
ş. itdi 029b/08, 097a/02
ş. itmek 043b/08
ş. olına 029b/13

talep id - : İstemek.

leṭā'ifler ṭ.- en 063b/05

ṭāli' : <Ar. Baht.

ṭ.+ inde 032a/09, 032a/10

ṭ.+ üm 074a/02

ṣālih : <Ar. Günahsız kullar, iyi işler yapan kullar.

ṣ. 020b/15, 021a/01, 021a/02, 021a/03, 021a/04, 021a/12, 021a/13, 021b/04, 021b/09,

022a/07, 022a/10, 022a/13, 022b/02,

048b/03, 065b/15, 067b/05, 089a/14

a'māl-i ṣ.+ den 068a/13

ṣ.+ e 021a/05

ṣ.+ lerden 005b/09

sālīmen: <Ar. Sağ ve esen olarak.

s. 101b/10

ṣalīvir -: Salıvermek, bırakmak.

ṣ.- di 007b/08, 049b/13

ṣallallāhu : <Ar. Salât ve selâm onun (Hz. Muhammed) üzerine olsun anlamında bir söz.

ṣ. 005a/14, 009a/14, 016a/05, 115a/03, 105a/14, 118a/13, 099b/09

salṭanat: <Ar. Bir ülkede hükümdar adı verilen tek kişinin , yasama, yargı ve yürütme gibi devlet etme güçlerini elinde bulundurmasına dayanan yönetim.

s. 097b/06

s.+ a 104b/12

s.+ ı 035a/03, 103a/12

s.+ ina'oşmān 103b/14

ṭama' : <Ar. Aç gözlülük.

ṭ. idüp 099b/04

ṣamed : <Ar. Yüksek, ulu.

ṣ.+ dür 060b/11, 060b/13, 060b/14, 060b/15, 061a/03, 061a/04, 061a/05, 061a/06, 061a/07,

061a/09, 061a/10, 061a/11, 061a/12, 061a/13, 061a/14, 061a/15

ṣ.+ üñ 060b/11

ṣ.+ dür 061b/01, 061b/03, 061b/04 061a/08

ṭamu : Cehennem.

ṭ. 004b/12, 047a/02, 063a/01, 081a/02

ṭ.+ da 047a/01

ṭ.+ luğlar 012a/08

ṭ.+ nuñ 048a/05, 062b/15

ṭ.+ ya 003a/06, 012a/08

ṭ.+ yı 048a/04

ṣan - : Sanmak.

ṣ.- dı 008b/06

ṣ.- duñ 055b/08

ṣ.- ma 012b/02

ṣ.- man 047a/07

ṣ.- up 035b/07, 040b/12, 072b/08

ṣ.- urlardı 035b/08

ṣan : Ün, şöhret.

ṣ. 046b/14

ṣān : <Ar. Şöhret.

ṣ. 060b/09

ṣan'at : <Ar. Yetenek, ustalık, hüner.

ṣ.+ ı 038b/03

ṣ. idünse 048a/10

ṣ.+ um 105b/12

ṣ.+ uñ 105b/11

sancak : Bayrak.

s. 094b/02, 096a/05, 096a/07,
097b/07, 100a/12

s. çekegelmiş 032a/14

şanduk : <Ar. Sandık.

ş.+ a 027b/04

şāni : <Ar. Oluşturan, meydana getiren.

ş. 066a/06, 067a/14

ş.-i 'ālem 064b/07, 065a/15,

065b/03, 065b/11, 066a/02, 066b/02,

067a/12, 067b/08

şaniş - : Tanışmak.

ş.- dı 102b/08

ş.- dılar 095b/13

şanu - : Tanımak, bilmek.

ş.- k 113b/14

şanuk : Tanık, şahit.

ş.+ dur 079a/11

ş.+ lık virdi 114b/06, 114b/16

ş.+ luk 070a/11

şan : <Ar. Sabah vakti.

ş.+ la 021a/09, 021b/11, 037b/10,

101a/14

şanja : Sana.

s. 004a/04, 006b/16, 007a/10,

008a/12, 010a/07, 010a/09, 021a/11,

021a/14, 024b/10,

025b/01, 027a/07, 030b/13, 035b/02,

038a/03, 038b/11, 048a/02, 053a/11,

054a/06, 060b/08,

072a/09, 084a/14, 094a/13, 095a/06,

096a/11, 096a/12, 102b/03, 102b/04,

106a/08, 106a/13,

106b/12, 108b/02, 109b/13

şap - : Tapmak.

ş.- alum 021a/12

ş.- arlardı 027a/06

ş.- dılar 018a/08, 074a/12, 112b/08

ş.- duğ.ına 069b/06

ş.- duğunuz 108b/15

ş.- dum 059a/03

ş.- madı 113a/02

ş.- mağa da'vetitdi 078b/04

ş.- maş 024b/01, 109a/02

ş.- maşdan 059a/03

ş.- mazlar 079a/08

ş.- ucu 111a/07

ş.- up secdeitdiler 070b/01

şapıcı : Biat eden kimse, tapıcı.

ş.+ ları 112b/04

şar - : Sarmak, etrafını çevirmek.

ş.- dı 011a/04

şarāb : <Ar. İçilecek şey, şarap.

ş.+ ına 042a/09

ş.+ uş 042a/08

şaraf : <Ar. Yön, cihet.

ş.+ ın 086a/13

ş.+ ına 086b/11, 086b/14, 091b/13

ş.+ ında 084a/07, 090b/01

ş.+ ından 085a/10, 105a/02

şarāy : <Far. Saray.

s. 052b/14, 054a/13, 054a/15,

s. 054b/08

s.+ ından 100a/02

s.+ ları 112a/13

s.+ ların 095a/11

s.+ dan 054b/03

s.+ ı 027b/05

s.+ ından 054b/07
s.+ lar 052a/08, 052b/13
s.+ uñ 054a/12
şarîh : <Ar. Kolayca anlaşılabilir.
ş. 083a/03
tarîk : <Ar. Yol, istikamet.
t.+ inden 064b/06
t.+ le 010b/04
şark - : Sarkmak, aşağıya doğru uzanmak.
ş.- dı 030a/09
şarp : Çetin, zor.
ş. 021b/01
şart : <Ar. Koşul.
ş.+ ı 115b/05
ş.+ ıla 099a/03
şaruşın : Saçları, altın sarısı ile açık kestane sarısı arasında olan beyaz tenli.
ş. 026a/04
taş : Taş.
t. 011b/04, 022b/01, 024b/01,
036a/04, 036a/05, 049b/15, 050a/01,
050a/05, 051b/08,
052a/04, 052a/12, 080a/03, 091a/02
t.+ dan 057a/12, 120b/14
t.+ ı 036a/04, 052a/03, 080a/02
t.+ ina 119a/08
t.+ ından 027b/09
t.+ ıñuz 047b/13
t. itdügi 121a/02
t.+ lar 034b/03, 034b/08, 034b/10,
116a/06
t.+ ları 033a/11, 036a/03
t.+ ların 027a/06
t.+ larla 055b/14

t.+ uñ 021a/15
taşra : Dışarı.
t. 013b/10, 026a/15, 033a/06,
035a/08, 037a/08, 039a/02, 052a/04,
053a/10, 053a/11,
053a/12, 065a/04, 089b/04, 114b/08,
115a/13, 115b/04, 115b/13, 115b/15,
116a/05
t.+ ğı 116a/04
şat - : Satmak.
ş.- ar 053b/15, 054a/05
ş.- ardı 007b/14
ş.- arın 007b/15, 008a/01, 054a/05
ş.- dı 049a/06
ş.- mağ 028a/06
ş.- un 013a/08, 054b/14
ş.- un ala 008a/07
ş.- un alan 008a/01, 008a/02
ş.- un alayın 008a/04
ş.- un aldığı 064a/01
ş.- un alup 115a/01
şatır : <Ar. Sıra, dizi.
ş. 068b/12
şatlurak : Çok tatlı.
t. 056b/14, 056b/15
sat-: Satmak. (krş. şat-)
s.- mağıdı 053b/12
şavar : Davar.
t. 028a/08, 114b/11
t.+ ı 050a/14
savaş : Silahlı çatışma.
s. eylesünler 047b/06
şavâyif: <Ar. Tayfalar, gürûhlar.
mülük-i t.+ den 040a/05

ṭavīl : <Ar. Uzun
zamān-ı ṭ.+ den 123a/08

ṣavme'a: <Ar. Özel ibadet yeri.
ṣ. 051b/12, 069a/10
ṣ.+ sı 051b/10
ṣ.+ sına 077a/11
ṣ.+ ya 072b/14

ṣavmi'a: <Ar. Özel ibadet yeri.
ṣ. 072b/10, 072b/12
ṣ.+ dan 076b/02
ṣ.+ ya 072b/13

ṣay - : Saymak.
ṣ.- dı 008a/04

ṭayan - : Dayanmak.
ṭ.- maḵdan 085b/04

ṣāyed : <Ar.
ṣ. 029a/07, 093b/13, 096a/11,
106a/07, 107a/02

ṣayf : <Ar. Yaz mevsimi.
ṣ. 092b/12

ṭāyife : <Ar. Cemaat, topluluk.
ṭ. 025a/03, 064b/14, 065a/14,
066a/02, 066a/10, 066a/13, 066b/01,
066b/10, 077b/01,
084a/07
mecmū'-ı ṭ. 020a/04, 068b/10
ṭ.+ den 065a/01, 084a/07
mecmū'-ı ṭ.+ den 068a/09
ṭ.+ nūṣ 065a/04, 066a/14, 067a/01,
068b/09
ṭ.+ si 066a/10
ṭ.+ si.nden 065b/02
ṭ.+ si.ne 068a/04
ṭ.+ ye 066a/09

ṭ.+ yi 020b/06, 061b/15
ṭ. 042b/11

ṣayru : Hasta.
ṣ.+ ları 040b/07

ṭayu : Dayı.
ṭ.+ ṣ 025a/14

ṭebbāğ : <Ar. Deri terbiye eden kimse. (krş.
debbāğ)
ṭ.+ dı 032a/06

sebeb : <Ar. İlgi, aracı, vasıta.
s. 035b/14, 043b/08, 058b/03,
067b/12, 069a/04, 078a/04, 092a/01
s.--i nüzūlin 063b/03
s.-i nüzūl 060a/14
s.-i nüzūli 058b/08, 058b/09,
060b/07
s.-i nüzūlin 062a/07
s.-i ṭa'n 114a/04
s.+ den 006b/06, 014b/11, 019b/07,
026b/10, 026b/15, 027a/11, 029b/03,
039b/15, 042b/08,
042b/14, 048b/05, 067a/06, 081a/12,
082a/14, 083a/09, 087a/09, 090a/04,
090b/04, 091b/08,
092a/03, 092a/13, 095b/11, 097b/13,
103b/07, 121b/07
s.+ i 025a/10
s.+ idür 003a/07
s.+ ile 004a/01, 120b/07
s.+ iyle 006b/12, 018a/09, 037b/01
s. kılmışdur 050a/01
s.+ le 073a/12, 098b/02, 121b/09
s. oldu 026b/07
s. oldu 090b/14

- sebeP** : <Ar. İlgı, aracı, vasıta.
s.-i nüzūlin 062a/04
s.+ den 004a/10
- sebkat it -**: <Ar. + Tr. İlerlemek.
‘adem s.- memiřdūr 067b/09
- sebt** : <Ar. Cumartesi.
s. 027b/14, 116b/03
- şebıy** : <Ar. Savaşta esir alınma, tutsak olma.
ş. idüp 016b/04
- seç -** : Seçmek.
s.- en 071a/06
- secde** : <Ar. Eğilmek, alçalmak.
s. 052a/09, 064a/13, 064a/14
s.+ den 052a/09
s. idenler 070b/02
s. idevüz 108a/06
s. itdi 111b/08
s. itdiler 015a/13, 070b/02, 108a/05
s. itdügıdūr 015b/08
s. itdügünüz 108a/05
s. itmek 108a/06
s. kılduğımçün 053b/07
- secde it -** : Eğilmek, alçalmak.
şapup s.- diler 070b/01
- şefā‘at** : <Ar. Birinin suçunun affedilmesi için aracı olma.
ş. 071a/01
ş. eyleye 012a/13
ş. +inden 046a/12
- sefer** : <Ar. Yolculuk.
s. 015a/06, 044a/01
s.+ e 014b/05, 014b/12, 014b/13
s.+ için 014b/15, 015a/01
- s. kılduğımçün 044a/09
s. +i 014b/09
- şefi‘** : <Ar. Şefaata eden.
ş. 070b/15
ş. kılmıřdūr 001b/05
- sefih** : <Ar. Bayağı, yaramaz.
s. 118a/05
s.+ leri 032b/08
- şefkat** : <Ar. Sevecen olma.
ş. 003b/11, 005a/10
makām-ı ş. 094b/05
ş. itdi 025b/15
ş.+ lü 046b/11
ş. 054b/10
- segirdüm**: Hücüm, akın.
s. 101a/05
- segit -** : Dolaşmak.
s.- di 110a/13
- şehādet** : <Ar. Tanıklık etme.
ş. 023a/12
ş. ola 046b/02
- şehir** : <Far. Şehir. (krş. şehir)
ş. 087a/13, 091b/06, 101a/11
ş.+ den 104b/01
ş.+ lerin 096b/10
ş.+ lerinde 091a/05
- şehir-gāh**: <Ar. Seher vakti.
āh-ı s.+ ma 004b/05
- şehīd** : <Ar. Şehit.
ş. 012a/06, 039b/13
ş. idince 039b/13
ş. itdiler 104b/12
ş.+ lerün 012b/08
ş. olalar 012b/05

ş. olavuz 013a/03	ş.+ in 087a/07, 097b/14, 100b/11
ş. oldılar 012b/02	ş.+ inde 062a/09, 063b/15, 076b/07,
ş. olup 012b/11	077b/04, 079b/11, 081b/09, 082b/13,
şehid it - : Şehit etmek.	083b/04, 083b/09,
tekür ş.- di 079b/11	084a/01, 090a/14, 095b/12, 097a/04,
şehir : <Far. Şehir.(krş. şehir)	097b/05, 100b/07, 104b/06
ş. 027a/04, 030a/04, 038b/01,	ş.+ inde vefâitidi 086b/02
052b/01	ş.+ inden 070a/09, 084a/02, 084a/03,
mecmû'-ı ş. 033b/01	084a/04, 098a/13
ş.+ de 045b/12, 054b/06	ş.+ ine 024a/10, 078b/02, 079b/05,
ş.+ e 033a/14	084a/08, 086b/14, 091a/13, 091b/04,
ş.+ i 036a/02	092a/08, 095a/10,
ş.+ in 014a/13, 025b/01, 026a/11,	096a/14, 096b/02, 097b/11, 099a/09,
035b/15, 051a/04	100b/04, 100b/15, 101a/06, 104a/14
ş.+ inde 017b/11, 043a/01, 045a/15,	ş.+ ini 078a/11, 097b/03, 101b/01,
045b/11, 045b/14	103b/07, 104b/03
ş.+ ine 093b/07, 094a/01	ş.+ inün 098a/06, 101a/09
ş.+ inün 023b/05	ş.+ lere 086a/11
ş.+ ler 052a/15, 091b/15	ş.+ ün 024a/10, 073a/04, 094b/02
ş.+ lerden 115b/09	sehv : <Ar. Yanlışıklıkla yazma.
ş.+ lerinde 011a/02	s. itdi 095b/11
ş.+ ün 033a/15, 036a/10, 036b/01	şehvet : <Ar. Şevk, tutku.
ş. 025b/01, 026a/11, 051a/04	ş.+ e 113a/14, 114a/03
sehl : <Ar. Kolay, yalın.	şekk : <Ar. Şüphe.
s. 006b/05, 006b/08, 058a/11	ş. 123b/08
şehir : <Far. Şehir.	ş.+ dür 056b/11
ş. 085a/10	sekil : Atların ayağının altındaki beyazlık.
ş.-be-şehir köy-be-köy yerlerin	s. 013a/14
103a/14	şekil -4-
ş.-i mısırdur 043a/12	ş. 079a/09, 079a/11
ş.+ de 082a/13	ş.+ ine 040b/10
ş.+ e 081b/10, 096b/03	ş.+ iyle müteşekkiloldı 079a/03
ş.+ i 086b/07, 097b/10, 105a/11	sekit - : Sakinleştirmek.
ş.+ idür 086a/14	s.- di 082b/01

sekiz : Sekiz.

s. 016a/06, 023b/01, 028b/10,
028b/13, 031a/06, 036b/08, 041a/11,
045a/14, 060b/12,
062b/15, 063a/01, 077b/04, 080b/11,
084a/10, 084a/12, 084b/04, 085b/08,
085b/10, 086a/02,
086b/10, 087b/11, 088a/08, 088a/10,
088a/14, 088b/01, 090b/10, 091a/07,
092a/10, 093a/01,
096b/05, 098b/04, 104a/01, 109a/07
s.+ inci 009b/15, 091a/11, 092a/07,
092a/09, 097b/04

sekizinci : sekizinci.

s. 061b/04, 027b/13, 044a/09,
057a/07, 057b/13, 061a/08

şekk : <Ar. Şüphe.

ş. 119b/02

şekl : <Ar. Şekil.

ş.+ inde 079a/09, 109b/04
ş.+ iyle müteşekkilolan 079a/06

seksen : Seksen.

s. 004b/01, 017a/02, 019a/01,
024a/02, 025a/04, 026a/10, 031a/01,
039a/12, 047b/12,
091b/09, 098b/09, 098b/10

sekül : Atın ayağındaki beyazlık.

s. 013a/08, 013a/12

şekvā : <Ar. Şikâyet.

ş.- idenüñ 040b/09

selām : <Ar. Esenlik, barış, uzlaşma.

s. degürdi 025b/02
s. eyledi 021a/14
s. getürdi 051a/07

s. idesin 070a/10

s. olsun 094a/06, 094b/14

s.+ um 074a/03

s. virdi 051b/09, 108a/08

s. virürdi 021b/12

selāmat: <Ar. Esenlik.

s.+ lığa 088b/09

selāmet : <Ar. Esenlik.

s. 013a/09, 020b/10

selām vir -: Selam vermek.

selmān-ı fārisī ilerü vardı s.- di
069a/12

selānīk -1-

s.+ üñ 085a/05

şelāşe : <Ar. Üç.

uḡnūm-i ş. 075b/08

uşūl-i ş.+ den 065b/03

eḡānīm-i ş.+ den'ibāret.dür 065b/03

şemānīn: <Ar. Seksen.

ḡarye-i ş. 098b/08

semird - : Birini veya bir hayvanı semiz hale
getirmek, şişmanlatmak.

s.- üñ 013a/15

şemme : <Ar. Çok az şey.

ş.+ si 033b/08

şems : <Ar. Güneş.

ş. 066b/03, 066b/07

sen : Sen; ikinci teklik kişi zamiri.

s. 006b/03, 021a/14, 021b/09,
022a/10, 022a/12, 022a/15, 023a/04,
023a/09, 034a/06,
035a/12, 035b/03, 039a/07, 040b/06,
046b/15, 055b/06, 058b/11, 063b/02,
074b/11, 075b/06,

105b/10, 107b/11, 108a/07, 108b/02,
121b/03
s.+ den 021a/15, 046b/08, 047a/05,
050a/08, 051b/14, 054a/11, 055b/06,
056a/07, 056b/01,
058a/09, 094a/12, 106a/10, 107a/07
s.+ den naklidem 075a/09
s.+ i 005a/11, 005b/12, 006a/14,
008a/08, 008a/12, 008a/14, 010b/10,
025a/15, 032a/12, 110a/15
046b/07, 048a/02, 054a/07, 054a/11,
058b/14, 063b/03, 107a/07, 107b/10,
109b/12, 109b/13
s.+ üñ 006b/02, 006b/05, 006b/07,
008b/01, 011a/14, 013a/02, 021a/12,
032a/02, 034b/06,
035a/02, 046b/11, 051b/04, 055a/15,
056a/02, 059a/14, 059a/15, 062b/05,
093b/13, 094a/09,
094a/12, 094a/15, 094b/15, 099a/01,
106a/07, 107a/11, 108b/07
beytü'l-muqaddesi s.+ üñ 034b/05
s.+ üñin 072a/15
s.+ üñle 010b/03, 106a/09, 106a/11,
108b/14
şenā : <Ar. Övüş.
ş. 001b/02
ş. itmekile 113a/01
ş.+ mdur 113b/09
şenbih : <Far. (şenbe) Cumartesi.
ş. 027b/14, 027b/15, 028a/01,
028a/11, 116b/06, 116b/08, 116b/11,
116b/12
sene : <Ar. Yıl.

s.+ i 045b/13
sept : <Ar. (sebt) Cumartesi.
s. 116b/04
ser-cümle: <Far. Bütün, hepsi.
s. 019a/12, 019b/01, 019b/10,
045b/14
s.- hoş 007b/04
s.- hoş.üñ 007b/07
şerāyi* : <Ar. Şeriatlar, şeriat hükümleri.
*ulüm-ı ş.+ den 111a/12
şerbet : <Ar. Şeker ile kaynatılmış meyve
suyundan yapılmış içecek.
ş. 073a/08
serçe : Serçe.
s. 023a/13
şerh : <Ar. Açma, açıklama.
ş.+ inde 014b/05, 005b/06
şerī'at : <Ar. Ayet, hadis ve icmā-i ümmet
esaslarına dayanan din kuralları.
ş. 036b/07, 041a/10, 041a/13,
119b/01, 123a/01
ş.+ ı 015b/07, 122a/03, 122a/04,
122a/05
ş.+ ıdur 071a/07
ş.+ ıla 122a/05
ş.+ ın 113a/06
ş.+ ina 030a/01, 122a/06
ş.+ ında 114a/05, 118b/06, 118b/10,
119a/11, 119a/12, 028a/10, 028a/13
ş.+ ından 113a/10, 119b/06, 123a/01
ş.+ ındaydı 036b/06
ş.+ ıyla 122a/04, 122a/07
ş.+ la 121b/12
ş.+ ları 016a/11

- ş.+ ların 036a/13
ş.+ umuz.uş 071a/05
ş.+ umuza 048b/04
- şerîf** : <Ar. Şerefli, kutsal, mübarek.
en'âm-ı ş. 062b/07
kuds-i ş.+ i 036a/04, 080a/08
hadis-i ş.+ i 100b/03
rûh-ı ş.+ i 081b/05
- şerîk** : <Ar. Ortak
ş. 061b/11
- şerîr** : <Ar. Kötülük.
ş. iden 064b/15
- serkeş** : <Far. Dik kafalı, itaatsiz.
s.+ lik itdüklerin 094b/15
- şer(r)** : <Ar. Kötülük, fenalık.
ş. 014b/08, 065a/07, 065a/10,
065a/11, 065a/01, 065a/05, 065a/12,
066b/04
ş.+ e 065a/12
ş.+ e arzûitdi 066b/15
ş.+ in 065a/10
ş.+ üş 065a/06
- serzeniş** : <Far. Sızlanma, başa kakma.
s. 018a/03
- ses-**: Sekmek, yön değiştirmek.
fi'l-hâl s. -medi 087b/07
- setr** : <Ar. Örtme, gizleme.
s. it- 066a/11
- sev -** : Sevmek.
s.- di 008a/07
s.- dügi 049a/05, 063a/10
s.- dügüş 063b/02
s.- düm 053a/02
- s.- e 008a/12
s.- er 063a/11
s.- erdi 014b/05, 014b/11, 014b/12
s.- erin 063a/08, 063b/02
s.- erlerdi 009a/12
s.- erseş 063b/02
s.- ici 071b/04
s.- in-diler 072b/08
s.- medin 106b/10
s.- mez 090b/04
s.- mezin 009a/02
s.- sin 064a/07
- şevâb** : <Ar. Sevâb, Allah tarafından
ödüllendirileceğine inanılan davranış.
ş. 011b/06, 011b/09, 011b/10,
014a/04, 047b/06, 049b/02
ş.+ a 066a/11
ş. bulur 062a/13
ş.+ dur 013b/05
ş.+ ı 007a/07, 011b/07, 012a/01,
066a/07
ş.+ ın 001b/14, 002a/06, 009a/12,
058b/09, 062a/08, 063b/03
ş.+ ından 001b/10
- şevâbit** : <Ar. Sabit yıldızlar.
ş.+ den 017b/13
- şevâp** : <Ar. Sevâb, Allah tarafından
ödüllendirileceğine inanılan davranış.
ş.+ da 011b/13
- sevgüli** : Sevgili olan, en çok sevilen. (krş.
sevgülü)
s.+ dür 004a/15
- sevgülü**: Sevgili olan, en çok sevilen.

s. 002b/12, 014a/07, 019b/06,
055b/01, 076a/05, 079a/09

sevici : Âşık, seven.

s. 003b/14

şeviş - : Karşılıklı sevgi duymak.

s.- ürler 053a/01

şevk : <Ar. Parlaklık.

ş.+ inden 055b/07

şevket :<Ar. Büyüklük, heybet.

ş. 097b/13

ş.+ in 101b/10

ş.+ lü 025a/11

şeyh : <Ar. Şeyh; reis, ulu kişi.

ş. 051b/07, 051b/14, 052a/05,

052a/08, 052a/11, 073b/07, 105b/11,

105b/13, 106a/02, ş. 106b/01, 110a/05,

051b/08

106a/05, 106a/06, 106a/13, 106a/14,

106b/01, 106b/06, 106b/12, 107a/05,

107a/08, 107a/09,

107a/11, 107a/13, 107b/03, 107b/05,

107b/12, 107b/13, 107b/15, 108a/05,

108a/08, 108b/01,

108b/13, 108b/15, 109b/10, 109b/14,

110a/06, 110b/06, 114b/03

ş.+ den 107a/05

ş.+ i 107b/12, 110a/10, 110a/14

ş.+ üñ 107b/11, 110a/09

ş.+ ile 110a/15

ş.+ i 110a/05

seyl : <Ar. Sel.

s.+ ler 033a/09, 033a/12

seyr : <Ar. İlerleme, gidiş.

s. ider 044a/11

s. itmesine 043b/08

seyr id -: Seyretmek, yürümek, gezinmek.

mekāna s.- erler 066b/05

şeytān <Ar. Şeytan.

ş. 016a/12, 021b/13, 024b/01,

048a/06, 073a/07, 076a/08, 077a/08,

123b/06

ş.-ı la'î'n 105b/04

ş.+ a uydılar 021a/05

ş.+ dan 022a/01

ş.+ dur 053a/04, 065a/01, 108b/11

ş.+ ı 075b/13, 075b/14, 076a/10

seyyāre: <Ar. Gezegen.

s.+ den 017b/12

kevākib-i s.+ dūr 066b/02

seyyid : <Ar. Önder, ileri gelen, başkan.

s. 066b/14

s.+ üm 069b/13

sı - : Yenmek, üstün gelmek.

s.- dumdı 052b/02

şı - : Yenmek, üstün gelmek.

ş.- dı 032b/13, 046a/08, 046a/10,

082a/12, 082b/08, 092a/06, 098a/07,

098a/11, 101a/11, 092b/07

101b/04, 101b/07, 109a/16

ş.- dılar 101a/02, 101b/01

ş.- mağ 046a/11

ş.- ndı 093b/10, 095a/15

ş.- yup 104a/10

şi'r : <Ar. Şiir.

ş. 003a/12, 004b/04

sıçra - : Sıçramak, atlamak.

s.- dı 006a/10, 030b/12

şiddik : <Ar. Hiç yalan söylemeyen,
sözünün eri.

bekr-i ş. 100a/03, 100b/07, 100b/09

ş.+ lar 048a/10

şifa : İyileşme, şifa.

ş. virdi 026b/05

şifat : <Ar. Vasıf.

ş.+ ı 070b/11, 121b/10, 122b/05

ş.+ ıdur 071a/01, 071a/06

ş.+ ın 020a/13, 060b/03, 071a/08

ş.+ ın beyānider 071a/12

ş.+ ında 061a/06

ş.+ larından 118a/12

ş.+ layasız 107b/08

şifatlayuvir -: Nitelemek, vasıflamak.

ş. 060b/02

tıfl : <Ar. Küçük çocuk.

ş. 019a/08

şığ - : Sığmak.

ş.- ar 094a/13

ş.- maz 022b/04bu, 034b/08,
035b/14, 044a/14, 059b/12, 112b/11,

117a/07

vaşfa ş.- maz 007b/07

sığa - : sıvamak.

s.- yup 107b/04

şığın - : Sığınmak.

ş.- dum 094a/09

ş.- up 095a/08

şığınugel-: ?

ş. geldi 094b/05, 094b/07

ş. geldüm 094a/12

sığır : Büyükbaş hayvan türü, sığır.

s.+ ı 117b/02

sihr : <Ar. Büyü. (krş. sihr)

s.+ den 114a/14

sihr : <Ar. Büyü.

s. 018a/13, 116a/03

s.+ dür 116a/01

s.+ e 115a/14

s.+ di 115b/13

s.+ dür 121b/05

s. eylemeyesiz 027b/12

şikâyet : <Ar. Yakınma, sızlanma.

ş. eyledi 115a/01

ş. itdi 083a/09

ş. itdiler 082b/01

teküre ş.- itdiler 080b/07

sil - : Silmek.

s.- di 010b/02

s.- üñ 013b/01

s. -erdi 033b/06

şimden : Şimdiden.

ş. 102b/04

ş. girü 060b/08

şimdi : Şimdi; içinde bulunulan an.

ş. 018a/10, 023b/08, 029a/03,

038a/04, 040b/07, 052a/03, 054b/01,

058b/12, 064b/02,

068a/09, 076a/13, 077b/07, 079a/02,

079a/08, 082a/03, 082a/06, 083b/04,

096a/12, 099b/08,

099b/14, 102a/02, 107a/14, 107b/01,

107b/10, 116a/13, 119b/08

ş.+ degin 022a/12

ş.+ den 086a/04

ş. dutadurdukları 070a/12

ş.+ ki 007b/09, 059a/14, 076b/13,
082a/03, 087b/14

ş.+ ye 054b/02, 057b/05, 072a/04
ş. +ki 023a/01

şın - : Kırılmak, kesmek.
ş.- dı 088a/04, 091a/09
ş.- maķ 046a/11
ş.- ursın 088a/03

sınanmış: Tecrübeli.

s. 003a/15

şınğun : Mağlup.

ş. 098a/11, 100b/14

sınur : Sınır, hudut. (krş. sınır)

s.+ ına 110b/02

şinjir :Sınır.

s.+ in 022a/04

s.+ le 026b/05

şinjür - :Yutmak, emmek.

s.- di 074b/02

sıpt : <Ar. (şıbt) : Aile, soy.

s.+ ındandır 039a/10

sır : <Ar. Kimseye söylenmemesi
gereken, gizli tutulan şey.

s. 004b/06

s. iderler 012b/09

s. idüp 017b/13

şıra : <Far. Şarap; meyve suyu.

ş.+ da 042a/09

sirāc : Sirāc bin Abdullāh.

s. 001b/07

şire : <Far. Meyve suyu.

ş. 073b/05

şirk :<Ar. Ortak bulma, eş tutma.

ş. 027b/10

ş. getürmek 047b/15

ş. getürmekdür 047a/09

şiş :Ucu sivri araç, şiş.

ş. 006a/03

ş.+ ile 006a/02

siyaset : <Ar. Devlet işlerini düzenleme,
yönetim bilgisi.

s.+ den 111a/12

siz Siz.

s. 007b/10, 014a/01, 050b/10,

065a/09, 065b/10, 068b/14, 073a/10,

074a/09, 091a/04,

110a/11, 111a/08, 115a/08, 115a/09,

115b/14, 123a/14

s.+ den 056b/05, 106a/03

s.+ e 007b/09, 009a/04, 036b/15,

047b/11, 048b/05, 056b/04, 060a/07,

060a/08, 064a/07,

070a/02, 070a/05, 088b/05, 088b/09,

094a/01, 116b/12, 117b/03

s.+ e naķlitdüm 074a/09

s.+ e naşihatidüp 070a/05

s.+ i 047b/08, 059a/03, 060a/07,

088b/05, 088b/09, 102a/03, 107a/02,

108b/13

s.+ lere 072a/09

s.+ ün 013a/13, 013b/13, 059b/07,

060a/05, 060a/07, 072b/02, 073a/12,

083b/07, 102a/10,

107b/06, 108b/11, 109b/03, 115a/09,

116b/12, 116b/13, 117a/01, 119b/10,

121a/14, 122a/08,

123a/12

- s.+ üñ.ile 072b/05
s.+ üñle 115a/11
- sizün** : Sizin.
s. 123b/09
- sög -** : Sövmek, kötü söz söylemek.
s. 007b/07
s.- di 007b/07, 007b/09, 007b/11
s.- dññ 058b/13
s.- en 040b/01
s.- mekden 004a/05
s.- meyesiz 027b/13
s.- se 028b/04
- toğ -** : Doğmak. (krş. doğ-)
t.- a 018b/10
t.- an 025a/07, 040a/14
t.- ar 066b/06
t.- dı 017a/12, 017b/02, 018b/08,
018b/11, 020a/06, 022b/12, 022b/13,
023a/08, 023b/04,
023b/05, 023b/15, 027b/01, 041a/06,
045b/11, 074a/02, 074b/10, 075a/01,
075b/05, 076a/10,
076b/12, 078a/05, 091b/10, 108b/06,
111a/07, 111a/08, 111a/09, 114a/09
t.- duğ.ı 068a/11
t.- duğ.indan 044a/02
t.- duğı 024a/07, 059b/10, 078a/01,
112a/05, 112a/08, 112b/05
t.- duğıçün 025a/06
t.- duğıdur 120a/16
t.- duğıyla 041b/04
t.- duğundan 022b/14
t.- duğtan 025b/12
- t.- dum 003a/10
t.- madı 061a/01, 081b/11
t.- mış 084b/08, 107a/08, 112b/08
t.- mış.dur 071b/07
t.- mışdı 098b/01
t.- mışdur 084b/07, 118b/10
t.- urmadı 081b/11
t.- ururken 021b/07
- şoñbet** : <Ar. Hasbihal, yârenlik, muhabbet.
ş. 074b/07, 075a/12
ş.+ de 024b/05
ş.+ in 029b/08
ş.+ inde 074b/07
- şoñbet it -** : Sohbet etmek.
la'îñile ş.- di 076a/02
- toğı** : Doğu.
t.+ sı.na 070b/01
t.+ sina 074a/01
- toğrı** : Doğru.(krş. toğru)
t. 054b/11, 118a/07, 121b/03
t. 059a/02, 070a/03
- toğru** : Doğru. (krş. toğrı)
t. 004a/10, 012a/03, 031b/09,
034a/08, 071b/03, 083b/03, 097a/05,
123a/16
t. kıldumsa 120a/10
t.+ lıgıla 004a/09
- toğu** : Doğu. (krş. toğı)
t.+ sina 074a/11
t.+ sina 'izzet 074a/03
t.+ sindan 044a/10
- toğur -** : Doğurmak.
t.- cağ 027b/04
t.- dı 075b/01

.- sa 056a/08
sok - Sokmak. (kr. ok-)
s.- up 022a/04
ok - : Sokmak.
.- dı 023a/10
ok : Tok olma hali, doyma hali.
. 103a/08
sokak : Sokak.
s.+ larında 007b/03
oksan : Doksan.
. 005b/06, 005b/07, 023b/01,
028b/13, 038b/06, 041b/01, 048a/01,
048a/07, 085a/08,
088a/07, 092a/10, 093a/01, 105a/10,
110b/06, 114a/07
okuz : Dokuz.
. 005b/06, 005b/07, 016a/07,
019a/12, 019a/13, 022b/13, 022b/15,
024a/02, 028b/10,
030a/02, 033b/09, 036a/07, 041b/01,
041b/02, 043a/03, 044b/12, 045a/04,
045a/12, 046a/06,
078a/08, 079a/13, 085a/12, 089a/09,
090a/06, 091a/07, 091a/08, 096a/06,
096b/13, 097b/08,
100a/01, 100b/08, 103b/03, 104a/01,
104b/13, 104b/14, 105a/07, 105a/08,
105a/10, 108b/05,
110b/06, 113b/03, 114a/07
.+ uncu 078b/14, 083b/13, 083b/14,
090a/14, 091a/13, 103b/04
okuzuncu: Dokuzuncu.

. 010a/01, 027b/13, 044a/10,
046b/12, 047b/07, 048a/07, 057a/09,
058a/01
. 061a/09
ol :Sol.
. 015a/05, 015b/14, 043b/15
.+ ın 015a/07
ol - : Dolmak.
.- ınur 066b/07
.- mi 055a/12
ol : u
. 001b/02, 001b/03, 003b/06,
004b/07, 005b/10, 006b/11, 007a/04,
007b/06, 010b/04,
012b/01, 018b/01, 021a/06, 024b/03,
029b/08, 031a/05, 031b/04, 032a/01,
037b/02, 041b/13,
046a/14, 046b/05, 047a/15, 047b/05,
048a/14, 049a/11, 050a/06, 051a/11,
051b/01, 051b/05,
052a/11, 054a/06, 063a/10, 062a/03,
068a/07, 069b/05, 073b/10, 074a/09,
075b/09, 087a/15, 089a/04,
089a/06, 089a/15, 090a/10, 090b/06,
093b/08, 095b/01, 098b/07, 098b/10,
099a/03, 105b/15,
106a/01, 107a/12, 108b/15, 109b/08,
111a/12, 111a/13, 112b/09, 113b/06,
115b/06, 117a/02,
121b/09, 122b/02, 123b/04, 123b/05
oladur -: Doladırmak.
.- dı 013b/04
oldur -: Doldurmak.

.- dı 036a/05
olu : Dolu.
. 114b/11
olun - : Gnein batması, ayın dolunay haline gelmesi.
.- duğı 059b/11
om <Ar. Uğursuz.
. 003b/15
omar :Drlerek boru biçimine getirilmi deri ya da kağıt, karton; eski zaman defteri.
. 075a/09, 076a/01, 076b/01
on : Giysi.
. 028a/04, 058a/01
.+ ma 006a/10
.+ lar 023a/10, 052a/08, 054a/06
.+ larda 058a/01
.+ ları 033b/04, 058a/03
.+ larını 054a/06
.+ lu 095b/10
oņ : Son.
. 035a/09, 038b/09
oņra Sonra. (kr. oņra)
s. 018b/10, 018b/12
oņra : Sonra.
. 002a/06, 002a/08, 002b/01,
004b/14, 006a/14, 006b/03, 006b/10,
008a/06, 008a/13,
009b/03, 011a/05, 012b/09, 014a/06,
015a/12, 015b/01, 015b/04, 015b/07,
016a/02, 016a/12,
016a/14, 016b/03, 016b/11, 017a/02,
017a/04, 017a/13, 017a/15, 017b/01,
017b/02, 017b/14,
018a/15, 018b/05, 018b/08, 019a/05,
019a/08, 019a/11, 019a/14, 019b/03,
019b/09, 019b/10,
020b/14, 021b/07, 021b/10, 022a/07,
022a/15, 022b/11, 022b/12, 022b/13,
022b/14, 023b/05,
023b/07, 023b/11, 024b/12, 025a/05,
025b/07, 025b/12, 025b/14, 026a/14,
026b/05, 026b/06,
026b/14, 027b/06, 027b/07, 028b/08,
029a/06, 029b/15, 030a/10, 031b/06,
031b/12, 032b/02,
032b/07, 032b/11, 033a/01, 033a/10,
033a/12, 033b/01, 033b/11, 034b/07,
034b/09, 034b/10,
034b/14, 035a/01, 035b/05, 035b/08,
035b/09, 035b/10, 036a/01, 036a/06,
036a/07, 036b/14,
038a/07, 038a/08, 038a/10, 038a/14,
038b/14, 039a/12, 039b/01, 039b/04,
039b/14, 040a/11,
040b/13, 041b/06, 041b/07, 041b/09,
042a/04, 042a/10, 042b/01, 042b/02,
042b/04, 043a/06,
044b/02, 044b/11, 044b/13, 044b/15,
045a/04, 045b/12, 045b/13, 046a/04,
046a/06, 046a/12,
046b/08, 047a/05, 049b/08, 049b/12,
050b/04, 050b/05, 050b/06, 050b/07,
050b/08, 052a/01,
052a/11, 053a/01, 055a/09, 055a/14,
056a/06, 056a/10, 056b/01, 058a/09,
058a/12, 058b/03,

060a/10, 060a/12, 061a/10, 062b/02,
062b/06, 064a/02, 064a/03, 064a/08,
070a/04, 070a/07,
071b/15, 075a/04, 075a/10, 076a/02,
076a/10, 076b/02, 076b/08, 076b/12,
077a/05, 077a/06,
077a/13, 077b/01, 078b/01, 078b/13,
079a/05, 079a/14, 079b/04, 079b/12,
080a/08, 080b/09,
080b/11, 080b/13, 082a/15, 085b/01,
085b/03, 085b/13, 086a/05, 086b/01,
086b/08, 087a/10,
087b/03, 087b/12, 089a/05, 089a/10,
089b/01, 090a/13, 090b/08, 092a/15,
093b/09, 094a/14,
096b/15, 097a/08, 098b/05, 098b/08,
099a/12, 099a/14, 099b/04, 101a/05,
101b/02, 101b/05,
101b/07, 101b/09, 102a/07, 102a/15,
102b/04, 102b/05, 103a/04, 103a/11,
103b/02, 103b/05,
103b/14, 104a/03, 104a/09, 104b/07,
104b/09, 104b/12, 105a/10, 105a/15,
106a/02, 106b/05,
106b/07, 107a/04, 107b/02, 107b/11,
108b/06, 108b/10, 109a/16, 110a/14,
111b/03, 112a/02,
114a/07, 114a/11, 116a/14, 116b/02,
117a/04, 117b/05, 117b/14, 117b/17,
118b/13, 119a/04,
119a/06, 119a/07, 119a/08, 119b/13,
119b/15, 120a/02, 122a/03, 123a/08,
123a/10
ş.+ dan 045a/09, 099b/02

ş.+ dur 024b/15,
040a/10, 043a/02
ş.+ ğı 119b/14
ş. varoldu 067b/09
ş. 104a/08

şonrarak: Sonra olan.

ş. 043b/01

toğuz :Domuz.

t. 015a/15, 066a/13, 070a/14,
074a/06, 074a/12, 118b/13

top : Çevgenle vurulan top, topaç.

t. 098a/08

toprag : Toprak. (krş. toprak)

t.+ a 072a/02

toprak : Toprak.

t. 020b/04, 050b/07, 066a/03

t.+ dan 015a/11, 106a/04, 106b/05

t.+ ıla 036a/05

toptolu : Tamamen dolu, dopdolu.

t. 055a/08, 055a/12, 055b/08,

120b/16

topuz : Bir ucu top gibi olan zincire bağlı silah.

t.+ la 047a/02

şor - : Sormak, bir soru yöneltmek.

ş. - 005a/13, 056b/01

ş.- a 114b/15

ş.- acak 077b/07

ş.- arsan 047a/09

ş.- arsin 106a/14

ş.- ayın 106a/14

ş.- dı 008a/01, 031a/12, 032a/07,
035b/02, 043b/06, 054b/12, 056b/07,
056b/10, 056b/12,
056b/14, 057a/01, 057a/02, 057a/05,
057a/07, 057a/09, 057a/11, 057a/14,
057b/01, 057b/03,
057b/06, 057b/10, 057b/12, 057b/14,
058a/01, 058a/03, 063a/06, 076a/03,
080b/01, 105b/10,

112b/02

ş.- dılar 012a/03, 056b/06, 112a/07

ş.- dı-lar 072a/06

ş.- dum 010a/07, 056a/01, 056b/04

ş.- duñ 010a/09

ş.- mayalar 013a/05

şori : Soru.

ş.+ suz 012a/03

şoru : Doru, koyu kırmızı.

ş. 013a/12, 013a/14

şoşoğru: Dosdoğru.

ş. 050a/04

şouk : Soğuk. (krş. sovuğ)

ş.+ larda 051b/13

şovuğ : Soğuk.

s. 057a/14, 057a/15

şovut - : Soğutmak.

s.- mağ 008a/10

şoy - : Soymak.

ş.- dı 020b/09

ş.- up 020b/07

şoy : Soy, aile.

ş.+ ından 032a/15, 096b/12

şoy - : Doymak.

ş.- ınca 073b/02, 073b/03

şöyin - : Sönmek, parlaklığı gitmek. (krş. söyün-)

s.- di 112b/05

s.- e 011a/10

şöyle - : Söylemek.

s. 009a/09,

s.- di 042a/02, 042b/13, 050b/02, 111b/09,
112a/02, 114b/15

s.- diler 020a/02, 020a/06, 050b/01,

081b/01

s.- düği 111b/10, 111b/11, 116a/06,

116a/07

s.- düğinden 112a/02

s.- düklerin 053b/08

s.- düñ 107a/14

s.- me 046b/14

s.- medi 053b/09, 072b/15, 111b/10

s.- medüğinden 112a/02

s.- mege 075a/08

s.- mek 034a/08, 107a/15

s.- mez 110b/13

s.- mezsın 106a/06

s.- nlerdür 057a/07

s.- ñ 048b/05

s.- r 108a/11

s.- rdi 090a/03, 090a/04

s.- sün 021a/09

s.- tdi 111b/04

s.- tmedi 053b/08

s.- ye 053b/07

şöyle Şöyle, şunun gibi.

ş. 003a/03, 007a/13, 010b/15,

020b/07, 024b/01, 024b/05, 026b/09,

029b/01, 031b/15,

033a/09, 033a/11, 034a/05, 034b/12,
035a/06, 036a/06, 037a/08, 042b/10,
050a/05, 053a/08,
054b/10, 065b/12, 070b/12, 072a/11,
073a/02, 074b/11, 076a/05, 077a/07,
080a/04, 080a/11,
082a/10, 088a/08, 089a/11, 090a/15,
093b/10, 094b/09, 102a/12, 105b/06,
112a/06, 117a/07
söyün - : Sönmek, parlaklığı gitmek.
s.- dürmeyeler 071b/15
s.- ük 001b/08
toyur - : Beslemek, doyurmak. krş.doyur-
t.- duğı 116a/05
söz : Söz, bahis, konu.
s. 015a/13, 018a/04, 025b/14,
036a/15, 036b/02, 042b/04, 042b/12,
046b/03, 050b/03,
059b/01, 063a/09, 064a/05, 064b/04,
071b/02, 075a/12, 075a/15, 076b/15,
079a/13, 081b/01,
083a/10, 085a/02, 094b/03, 123a/13,
123b/06, 123b/08
bī-tevcīh s. 077a/05
s. açup 107a/05
s.+ de 117a/10
s.+ den 010a/08, 029a/05, 081b/07
s.+ e 067a/07, 083a/01, 108b/01
s.+ i 001b/13, 006b/10, 007a/07,
008b/02, 011a/10, 013b/09, 014a/01,
022a/01, 042a/01,
048b/13, 050a/10, 050b/11, 052a/02,
054a/12, 055a/11, 056b/03, 058b/10,
059a/04, 060a/01,

067a/01, 072b/12, 073b/06, 074b/09,
077a/04, 081b/06, 083a/06, 084b/03,
089b/09, 093a/03,
094b/06, 096a/05, 107b/08, 108b/09,
108b/13, 109a/10, 112a/02, 121b/01
bī-tevcīh s.+ i 109a/11
s.+ idür 041a/09, 057a/06, 076b/11
s.+ ile 004a/10, 025b/01, 075a/15
s.+ in 059a/05, 059a/09, 063a/11,
075a/06, 081b/13, 110a/09, 114b/16
s.+ in idüğün 116b/16
s.+ inden 067a/01, 095b/15
s.+ ine 018a/14, 023b/14, 036b/02,
074a/11, 083a/10, 088b/06, 088b/07,
093b/04, 095b/11,
097b/02
s.+ ine uymadı 108a/15, 108b/01
s.+ ine uyup 008b/08
s.+ ini 099a/04
s.+ iyle 002a/07, 117b/04
s.+ ler.den 069a/03
s.+ lerdür 077a/06
s.+ leri 048b/04, 059b/12, 060a/09,
069a/01, 109b/06, 109b/08, 116a/07
s.+ lerin 059a/05, 064a/10, 072b/06
s.+ lerin naqlitdügise 081a/13
s.+ lerine 081a/14
s.+ lerinji 108b/07
s.+ lü 003b/13
s.+ üm 108b/14
s.+ üne 121b/05
s.+ üni 099a/05
s.+ ünün 059b/11

s.+ üñ 006b/11, 006b/12, 076b/14,
108b/15
s.+ üñden 107b/01
s.+ üñe 094a/15
s.+ üñüz 073a/06, 115a/10, 123b/10
s.+ üñüzce 107b/07
s.+ üñüzün 120a/14

su : Su.
‘aleyhi’s-selām s. koyuvirdi 078b/09
s.+ yı 091a/12
s.+ yıla 114b/10
s.+ yına 107a/07

şu : Su.
ş. 019b/02, 022a/04, 023a/13,
023b/10, 043b/10, 054a/14, 066a/03,
116a/05, 121a/01,
121a/02
ş.+ dan 050a/05
ş.+ dur 107a/09
ş.+ ya 101a/15
ş.+ yı 101a/14, 107a/09, 107a/12,
114a/16, 116a/05, 119a/02
ş.+ yın 021b/03
ş.+ yına 023a/09

şu : Şu.
ş. 031a/03, 031b/01
ş.+ ndan 064a/12
ş.+ nuñ 106b/06
ş.+ ña 062b/05, 072b/15

su’āl <Ar. Soru.
s. 014b/14, 056a/14, 056a/15,
056b/10, 056b/12, 056b/14, 057a/01,
057a/02, 057a/05,

057a/07, 057a/09, 057a/11, 057a/13,
057b/01, 057b/03, 057b/06, 057b/09,
057b/12, 058a/01,
058a/03, 060b/01, 061a/01, 106b/06,
110b/09, 110b/10, 111a/01, 111a/06,
111b/09, 112b/11,
113a/11, 114a/14, 115a/06, 115b/12,
115b/14, 116a/09, 116b/03, 117b/15,
119a/13, 120a/05,

120a/15, 120b/06, 121a/16, 121b/07,
122b/01, 122b/13, 123b/07
melkādan s. 074b/07
s.+ den 056b/01, 058a/08
s. eyledi 112b/02
s.+ i 056b/04, 056b/07
s. iden 060b/08
s. ider 013a/01
s.+ inden 058a/06
s. itdi 109a/09, 110a/05
s. itdiler 012a/15
s. itmegçün 109a/08
s. itsem 031a/11
s.+ lere 110b/04
s.+ lerinden 002a/10
s.+ lerinün 002a/04

su’āl it -: Soru sormak.
‘īsādan s.- di 075a/13

şu’āl :<Ar. Soru.
s. 057b/13
ş.+ a 027a/07
ş.+ ı 027a/11
ş.+ uñ 027a/10

şu’le <Ar. Alev.
ş.+ si 075b/11

şubaşı : Subaşı, zabıta. ş.+ m 102b/03	şaleyhi 's-selām ş.+ dan 098b/08
şübhe <Ar. Belirsizlik. ş.+ leri 065a/05	sügü : Süngü, kargı. s. 091a/14 s.+ yle 032b/14
suc : Yapılmaması gereken şey, hata. s.+ çün 006b/05, 006b/08	şuhuf : <Ar. Sayfalar. ş. 015a/14, 015b/03
suç : Yapılmaması gereken şey, hata. s. 110a/12 s.+ ı 110a/12 s.+ m 007a/04 s.+ lu 006b/13, 110a/08 s.+ lu bulup 006b/07 s.+ luyı 005a/13, 005b/03 s.+ suz 022a/14, 027b/11 s.+ uñı 006a/06	şükür <Ar. Şükür. krş.şükür ş. 105b/15, 106a/01 ş. eyledi 050a/11 ş. eyleş 085b/02 ş. ide 026b/09 ş. ider 104b/03 ş. iderse 026b/08 ş. idüp 054b/11
süci : Tatlı; içki. s. 018a/08, 023a/12, 073b/02, 073b/03 s.+ de 073b/03 s. itmek 114a/16	sükün : <Ar. Hareketsizlik, sakinlik. s. itdüğüçün 018b/05
süd : Süt. s. 021a/10, 021b/12, 023a/11, 023a/13, 076a/10 s.+ den 047a/13 s.+ i 021b/14	şükür : <Ar. Gösterilen iyiliğe karşı memnunluk, minnettarlık ifadesi. ş. 001b/02, 019b/05, 050a/06 ş.+ ler eyledi 055a/13
şüd : Süt. ş. sağmak 028a/02	şulh <Ar. Uzlaşma, barış. ş. 092a/10, 097a/02 ş.+ e rāziolmadı 092b/02 ş. idelüm 092b/01 ş. iden 102a/15 ş. itdi 087b/10, 097b/15, 099a/13, 099b/01 ş. ola 099a/03 ş. oldı 092a/09 ş. olduğın 095b/07
şūfān : <Ar. Hz. Nuh zamanında yoldan çıkışları tedīb etmek için Allah tarafından ş. 019a/08, 019a/10, 019a/14 müddet-i ş.- altı 019b/01 ş.+ da 019a/01 ş.+ dan 018b/12, 019a/11, 022b/11	şulh : <Ar. Uzlaşma, barış. ş.+ e 098b/15, 099a/05
	şülüş : <Ar. Üçte bir. ş.+ in 062b/11

şultān : <Ar. Hükümdar, padişah.
s. 027b/11, 090b/06, 119b/09
s.+ lık 026a/15
s.+ um 006a/15
s.+ umuzuñ 094b/05
ş.+ um 053b/14

şüm <Ar. Uğursuz.
ş. gördiler 103b/08
ş.+ lıgundan 070b/03
ş.+ uñ 077b/11

şümme : <Ar. 1) Sonra 2) Tekrar tekrar.
ş. 042a/04

şundan : Şundan.
ş. 004a/15

şunlar : Şunlar.
ş. 003a/13
ş.+ dur 117a/06

şünnet : <Ar. 1) Erkek çocukta, kamış başının etrafını saran deri kıvrımının çepeçevre kesilmesi işlemi, hitan.
2) Allah'ın koyduğu kanun.
s. 014b/02, 041a/12
s.-i enbiyā 114a/01
s.-i enbiyaya 114a/02, 114a/03
s.-i ilāhī 114a/01
s.-i ilāhīyye 114a/02, 114a/03
s.-i resūlullāh 014a/02, 014a/06
s.+ dür 070a/15
s. itmek 023b/09
s. kodı 023b/09
s.+ lü 018b/10
s. oldu 019b/05
s. +i 113b/06
ve s.+ lemek 070a/14

şuña : Şuna.
ş. 004b/15, 016a/02, 016a/11,
018b/10, 035a/15, 035b/01, 037b/11,
039b/09, 109a/13,
109a/16, 110a/02, 111a/11, 117a/14

şüñük : Kemik.
s. 020b/07
s.+ i 018b/08
s.+ leri 037b/03, 109a/08
s.+ lerine 031a/10
s.+ lerüm 038b/09

şüñülme : Süngü.

s. 006a/02

şür - : Sürmek, uzaklaştırmak; devam ettirmek.

s.- di 076a/10, 095a/10, 096a/15,
101b/03, 101b/05

s.- diler 101b/09

ömür s.- dümdi 052b/03

bulutları s.- en 059b/05

s.- mek 028a/05

s.- sün 018a/06

s.- üp 072a/01, 076a/09

şur - : Durmak. (krş. dur-)

ş.- acağ 050a/07

ş.- an 021a/06

ş.- arağ 099b/04

ş.- asın 084b/01, 093b/01

ş.- asız 094a/01

ş.- asum 107b/14

ş.- aydı 118a/01

ş.- dı 008a/05, 008b/04, 025b/01,
035b/06, 037a/11, 045b/12, 045b/14,
049a/09, 051a/08,

055a/03, 055a/11, 055b/04, 072a/01,
074b/06, 081b/15, 083a/09, 100b/15,
109a/15, 114b/06

epsem ʔ.- dı 111a/11

ʔ.- dılar 040a/07, 059a/04, 059a/11,
059b/13, 102a/14

cege ʔ.- dılar 101a/14

ʔ.- duğı 006a/04, 023a/15, 098b/12

ķāyim ʔ.- dum 004a/06

ʔ.- mağlığu 011b/07

ʔ.- mağ 101b/13

ʔ.- maya 046b/06

ʔ.- maz 110a/04

ķarđu ʔ.- miğu 010a/04, 101b/14

ʔ.- up 007a/04, 008b/03, 008b/06,
021b/05, 049b/08

ʔ.- ur 021b/01, 033a/10, 087b/15

ʔ.- urdı 035a/10, 091a/14, 104b/07

ʔ.- urken 036a/01

ʔ.- urlar 018a/13

ʔ.- ur-lar 070a/13

ʔ.- ursız 068b/02

ʔ.- duğı 046b/06

ʔ. 055b/10

sürç - : Düşecek gibi olma, sürçme.

s.- di 006a/03, 006a/09

süre : <Ar. Kur'ân-ı Kerîm'in yüz on dört bölümünden her biri.

s. 063a/07, 063a/08, 063a/09

s.+ de 046b/05, 046b/07, 046b/10,
046b/12, 046b/15, 047a/03, 047a/08,
047b/03, 047b/04,

047b/07, 047b/13, 048a/02, 048a/08,
062a/10

s.+ dür 048a/13

s.+ nün 058b/08, 062a/07, 062a/09,
062b/14, 063b/03

s.+ si 048b/12, 062b/09, 063a/02

s.+ sin 059a/10, 059a/11, 059b/02,
060b/07, 062a/01, 062a/12, 062a/15,
062b/03, 062b/06,

062b/07, 062b/10, 062b/13, 063a/05,
063a/10, 063a/13, 063b/02

s.+ sinde 048a/13

s.+ sinden 046b/02

s.+ sine 042a/13

s.+ sini 062b/07

s.+ sinün 017a/10, 033b/07, 035b/11,
045a/07

s.+ yi 063a/07, 063a/08

s.+ den 062a/04

s.+ nün güciyetdükçe 062a/02

s.+ nün 062a/04

şüre : <Ar. Kur'ân-ı Kerîm'in yüz on dört bölümünden her biri.

ş.+ sinde 002a/08

s. +de 047a/12

şüret : <Ar. Dış görünüş.

ş.-i insānī 076a/07

ş.-i mektûp 083b/01

ş.-i mektûb-ı murik 094b/13

ş.+ e 079a/08

ş.+ e mensûholur 066a/11, 066a/12

ş.+ i 030a/10, 094a/05

ş.+ in 017b/14, 030a/08, 053b/11

ş.+ inde 016a/15, 021b/13, 024b/02,
050a/03, 075b/12, 076a/09, 077a/08,
096b/03

ş.+ ine 040b/10, 096b/02	şag̃ t̃.- duqları 036a/13
ş.+ lü 013a/12, 021b/08	t̃.- duqlarında 040b/05
süril - : Sürülmek, götürülmek.	t̃.- uldı 091a/06
s.- di 053b/02	t̃.- ulmak 106b/08
sūriye : <Ar. Suriye.	t̃. 039b/01, 056a/15
s. 090a/13	naşihat t̃. 053b/03
tu ru : Duru.	şu var - : Sulamak.
t̃. 121a/01	ekin ş.- maq̃ 028a/02
şürü' : <Ar. Başlama.	tu y - : duymak, işitmek. krş.duy-
ş. 074a/14	t̃.- dı 008b/07, 110a/10
ş. idelüm 071b/09	t̃.- ucaq̃ 039a/08
ş. idersevüz 028b/06	tu yūr : <Ar. Kuşlar.
ş. itdi 116a/12	t̃. 056a/13
ş. itdük 064b/05	tā : <Far. Ta, bir şeye, bir yere doğru.
şürü'it - : <Ar + Tr. : Başlamak.	t. 002a/14, 006b/06, 009a/04,
yimege ş.- diler 074a/12	009a/10, 011b/15, 013a/02, 013b/04,
va'za ş.- düginde 073a/08	015a/06, 015b/04,
tu rugel - : Ayağa kalkmak.	016a/11, 018b/01, 021b/15, 022a/11,
t̃.- üp 033a/14	029b/05, 031a/01, 033a/09, 033a/11,
tu rur : +Dİr bildirme ekinin arkaik biçimi.	034a/05, 035a/15,
t̃. 047a/13	035b/01, 037b/11, 039b/09, 046a/15,
sūryānī : <Ar. Aramī kökenli hristiyan	046b/14, 048b/06, 050b/12, 052b/12,
topluluk.	055a/01, 055a/02,
s. 068b/06, 070b/09	062b/05, 067a/04, 068a/12, 071b/06,
s.+ ydi 068b/04	072b/10, 072b/15, 074b/05, 075a/09,
tu ş : Yön, cihet, yol.	075b/01, 075b/13,
t̃.+ na 102a/08	077b/10, 079a/12, 080a/04, 080b/12,
tu ş : Köstek.	083b/10, 085b/15, 086a/11, 089a/10,
t̃. 004b/05	091b/08, 092a/09,
tu t - : Tutmak.	094a/01, 094a/02, 104b/06, 107b/14,
t̃.- ar 051a/13	109a/13, 109a/16, 110a/02, 111a/11,
t̃.- dı 020b/14, 058a/14, 080a/10,	112b/13, 113a/02,
114b/14	113b/11, 114a/01, 117a/14, 118b/02,
t̃.- dılar 040b/05, 093a/11	118b/04, 118b/06, 121b/01, 123a/04

- ta'accüb:** <Ar. Şaşakalma.
t. idüp 042b/03
- ta'alluk :** <Ar. İlgili olma, bağlı olma.
t. 099a/06
- ta'arruz :** <Ar. Saldırı.
t. itmeyesin 099a/04
- ta'bîr :** <Ar. İfade, anlatma.
t.+ den 064b/03
- ta'lîm :** <Ar. Öğretim.
t. 018a/14
t. itdi 017b/15
t. itdiler 018a/09
- ta'rîz :** <Ar. Dokundurma, taşlama.
t. 064a/05
t.+ iyle 063b/14
- ta'yîn :** <Ar. Ayırma, belli etme, memur atama.
t. kıldı 033a/01
t. kılduğı 014b/06
t. kılmışdı 032b/04
- ta'zîm :** <Ar. Saygı gösterme, yüceltme.
t. itdiler 031a/01
günine t. idesiz 073a/11
- ta'zîr :** <Ar. Azarlama, tekdir.
t. itmek 028a/14
- ta'aşşub:** <Ar. Birbirine taraftarlık etme.
t.+ için 085b/06
- tābi'** <Ar. Uyuma, boyun eğme, bağlı olma.
t. 086a/11
t.+ dür 062b/09
- tābūt :** <Ar. Tabut, sandık.
t. 052a/13, 086b/03
t.+ ı 031b/07, 031b/11
- t.+ uş 052b/04
t. +ı 031b/06
- tāc :** <Ar. Taç, hükümdarların başlarına giydikleri mücevherli başlık.
t. 104b/07
t.-ı kisrā 104b/05
t.+ ın 104b/04
t.- ıdı 104b/04
t.+ ı urulur 012a/09
- tācir :** <Ar. Ticaretle uğraşan kimse, tüccar.
t. + di 020a/11
- tağallüb :** <Ar. Zorbalık.
t. itdi 105a/04
- taḥkîk :** <Ar. İnceleme.
t.+ dür 071a/05
ḥüb t.- diler 076a/15
- taḥrîf :** <Ar. Bozma.
t.+ inden 064b/03
t.+ ine 058b/03, 067b/12, 069a/04
t. itmişdür 069b/04
t. itmişlerdi 113a/09
t. itmişlerdür 023a/03
- tağrîm :** <Ar. Borcunu ödeme.
t. 028a/15
- tağrîr :** <Ar. Hile yapma.
t. ideler 028b/05
t. iderler 028b/04
- taḥrîz :** <Ar. Yüreklendirme.
t. itdiler 067a/06
- taḥşil kıl -:** Öğrenim görmek.
mecnū' t.- miş 076a/12
- taht :** <Far. Hükümdarlık yetkisi; koltuk, divan.

- t.-ı yedindegi 086a/10
077b/02, 078a/10
t. urup 015b/09
- taḥallüb** : <Ar. (Ter ve su için) Sızma.
t. 019b/14
- tāḥīr** : <Ar. Temiz, arı.
t. kılınmışdur 029a/13
- taḥrīf** : <Ar. Bozma.
t. itdiler 123b/04
- taḥt** <Far. Hükümdarlık yetkisi; koltuk,
divan.
t. 112a/14, 112a/15
t.+ ı 086a/10, 086a/14
t.+ lar 027b/09
t.-ı yedinde 102a/03
t.+ da 003b/03
t.+ dan 112a/08
t.+ ı 112a/08
t.+ ına 095b/04
t.+ ını 034a/14
- tākāt** : <Ar. Güç, kuvvet.
t.+ üḡ 093a/15
- taḳdīr** : <Ar. Bir şeyin değerini belirleme.
t. 114a/10
t.+ ce 114a/02
t.+ inde 096a/04
- takdīs** : <Ar. Kutsal sayma.
t.+ üm 113b/16
- taḳrīr** <Ar. Sabitleştirme.
t. itdiler 059b/13
t. itdügümüz 042b/03
- taḳrīr id** -: <Ar. Sabitleştirme.
hoş t.- üp 069b/01
- taḳvā** : <Ar. Günah işlemekten kaçınma.
t.+ ya 002b/07
t.+ yla 073a/01
- tām** : <Ar. Bütün. (krş. tāmm)
incīl-i t.+ dan naḳlitdi 071a/11
- tama'** : <Ar. Çok isteme, arzu etme.
t. idüben 048a/11
- tamām** : <Ar. Eksik olmayan, tam.
t. 009b/07, 017b/14, 019a/09,
021b/13, 035b/11, 043b/04, 053a/09,
058a/13, 066a/05, 042a/12, 045b/15
073b/14, 080a/10, 082b/06, 088a/11,
100a/08, 105b/03, 121a/10, 025b/12
t. dutdılar 018a/02
t. eyledi 063a/05
beytü'l-muḳaddesi t. eylemedi
034b/04
t.+ ı 123b/13, 123b/14
t. ider 034b/06
t. iderin 034b/04
t. idicek 059a/06
t. idince 030a/02
t. idüp 035a/01
t. itdi 110a/03
t. itdiler 034b/10, 034b/14
t. oldı 036a/14, 061a/05, 103b/13,
114a/08
t. olmamış 107a/06
t. olmaz 034b/06
t. olmuşdı 097b/09
t. olsa 120b/03
t. olurdı 014b/11

tamām it -: Bitirmek.

va'zın t.- di 074a/10

tamām ol -: Bitmek, sona ermek.

mecmū'ı t.- dı 083b/11

tañ : Şafak vakti.

t.+ la 035a/10, 037b/10

tañja kal -: Çok şaşırarak.

t.- up 037a/09

tañrı : Tanrı; yaratıcı.

t. 005a/08, 005a/11, 005b/10,
009b/05, 009b/06, 010b/13, 014a/04,
021a/14, 025a/08,
031b/04, 031b/14, 032a/13, 036b/11,
041b/15, 042a/04, 046b/09, 060b/04,
060b/09, 060b/11,
061a/08, 061a/09, 061a/10, 061a/12,
061a/14, 063a/11, 064a/06, 064a/07,
064b/08, 064b/14,
065a/14, 065b/02, 065b/11, 066b/01,
066b/10, 067b/04, 067b/07, 070a/01,
070b/02, 075b/02,
075b/03, 077a/07, 080b/14, 081a/01,
081b/12, 107b/09, 109b/12, 110a/06,
111a/07, 111b/08,
112a/03, 116a/10, 121a/07
t.+ çün 034b/15, 110a/07
t.+ dan 018a/08, 060b/08, 064a/14,
083b/03, 121a/16
t.+ dur 005b/09, 059b/10, 059b/11,
060a/06, 060a/07, 060b/15, 061a/05,
061a/06, 061a/12,
061a/14, 066b/04, 067b/08, 109a/02,
109a/04
t.+ lara 067a/05

t.+ larımız 059a/14

t.+ larımıza 058b/13

t.+ larımızı 021a/12

t.+ muzdur 064a/06

t.+ nuñ 005a/10, 005a/12, 009b/04,

012b/05, 021b/09, 023a/09, 031a/13,

041a/08, 042b/08,

042b/10, 042b/11, 042b/14, 049b/15,

051a/09, 059a/02, 067a/02, 074b/09,

076a/04, 076b/11,

077a/01, 077a/05, 079a/08, 080b/14,

081b/11, 084b/07, 101b/13, 101b/14,

101b/15, 106b/11,

108b/02, 109a/03, 109a/04, 109a/14,

110a/08, 111b/16, 120b/09, 120b/12,

121a/06, 121a/09,

121a/13, 123b/02, 123b/03

t.+ ña 021a/12, 030b/05

t.+ ñuz 059b/07, 060a/05, 060a/07

t. olıbile 066b/09

t.+ sı 059a/06, 059a/12, 059b/03,

059b/04, 059b/05, 059b/06, 059b/15,

066b/13

t.+ sınıñ 059b/15

t.+ van 047b/15

t.+ ya 001b/02, 050a/07, 059a/03,

064b/14, 066a/01, 084b/05, 105b/15,

106a/01

t.+ ymış 059a/12

tañrı : Tanrı, yaratıcı.

t. 061b/11, 061b/14

t.+ dur 061b/02, 061b/03, 061b/05

t.+ nuñ 061b/13, 061b/14, 061b/15

t.+ ya 061b/10

- t. +dur 106b/11
t. +nuḡ 120b/06
- taḡru** : Tanrı, yaratıcı.
krş. tanrı
t.+ ḡ 059a/14, 059a/15
t. +ḡ 022a/13
t. +ḡı 060b/02
- tarasla** - : <Far. + Tr. Yağmalamak.
t.- dı 086b/07
- tārīḥ** : <Ar. Tarih.
t. 022b/11
- tārīḥ** : <Ar. Tarih.
t. 023a/02, 099b/15, 105a/07
ehl-i t. 036b/02
t. dutanlar 017a/08
t.+ in 023a/03
t.+ inde 082a/09, 089a/08
t.+ inūḡ 023b/02
t. 046a/05
- taşarruf** : <Ar. 1) Bir şeyi dilediği gibi kullanma yetkisi. 2) Tutumlu kullanma.
t. itdi 017b/15
- taşdīk it** - : Doğrulamak, onaylamak.
ve t.- mek 067b/14
- taṭvīl** : <Ar. Uzatma.
bilā-fāyide t.-i kelām 084a/11
- tatar** : <Moğ. Tataristan ve Sibiryâ'nın bir bölümü ile Rusya Federasyonunun değişik yerlerinde yaşayan bir Tür kavminin adı.
t.+ dan 019b/08
t.+ uḡ 020a/03
- tazyīk** : <Ar. Bir şeyi sıkıştırma, daraltma.
t. 090b/14
t. itdi 036a/10, 096b/08
- te'emmül** : <Ar. Bir işi etraflıca düşünme.
t. iden 001b/12
- te'enni** : <Ar. Yavaş iş görme.
t.+ yle 004b/07
- te'ālā** : <Ar. Allah
t. 002b/04, 002b/05, 003a/02, 004b/14, 005b/04, 005b/10, 005b/11, 005b/14, 009a/07, 009a/08, 009a/14, 011b/01, 012b/15, 015a/11, 015a/13, 015b/02, 015b/04, 015b/05, 015b/10, 015b/14, 016a/05, 016a/11, 016b/03, 017a/02, 017a/04, 017a/07, 017a/08, 017b/01, 019a/07, 020a/09, 022b/01, 027a/08, 030a/02, 030b/14, 031a/03, 031b/02, 031b/10, 032a/12, 032b/01, 032b/09, 034a/12, 037b/01, 037b/08, 038a/07, 038a/14, 039a/15, 039b/15, 040b/01, 040b/13, 041a/03, 041a/07, 041a/10, 041a/14, 041b/09, 042a/02, 042a/12, 043b/13, 044b/04, 045a/03, 046a/07, 046a/12, 046a/13, 049a/12, 049b/04, 050a/02, 050a/12, 053b/11, 053b/15, 054b/05, 055a/01, 056b/04, 059b/02, 060a/02, 060a/10, 060b/03, 060b/06, 061b/15, 062b/14, 063b/08, t. 003a/11, 004a/12, 004b/11, 007a/03, 007a/07, 009a/04, 009a/05, 009b/05, 012b/02,

012b/04, 012b/10, 012b/14, 013a/03,
015a/06, 016b/01, 017b/11, 018a/04,
018a/10, 018a/11,
018a/15, 018b/02, 020b/02, 020b/15,
023b/06, 024b/08, 025b/13, 026a/01,
026b/05, 027b/07,
034a/04, 051a/06, 056a/05, 056a/11,
058a/14, 059a/09
t.+ dan 007a/10, 009a/01, 014b/09,
014b/10, 018b/09, 026b/07, 030a/08,
051a/07
t.+ nuş 004b/04, 007b/04, 009b/09,
052a/04
t.+ yı 053a/02
064a/09, 065a/15, 065b/15, 066b/09,
069a/04, 070b/05, 071b/04, 074b/13,
075b/01, 076a/07,
077b/14, 080a/05, 085b/03, 090a/10,
093b/13, 095a/04, 095a/06, 095a/07,
099b/09, 099b/12,
100b/13, 101a/02, 106a/04, 106b/04,
113a/05, 113b/07, 114b/05, 116a/13,
116a/15, 116b/01,
116b/03, 117a/05, 118a/09, 118a/13,
119a/01, 119b/01, 120a/09, 120a/12,
120a/13
ḥaḳ t.+ nuş 062a/05
t.+ çün 054b/02
t.+ dan 010b/13, 017a/14, 030b/06,
030b/07, 035a/01, 038b/08, 038b/10,
069b/04
t.+ dandur 049a/13

t.+ nuş 002a/09, 005b/06, 016a/01,
030a/11, 037a/08, 038b/13, 039a/02,
039a/05, 041a/08,
042a/10, 042b/13, 045b/13, 049a/11,
050a/02, 050a/11, 050b/02, 051b/04,
054b/01, 058b/02,
058b/05, 060a/08, 060b/13, 063b/06,
065b/08, 066a/08, 066a/14, 069b/11,
075a/14, 075b/05,
077b/13, 088b/15, 095a/04, 096a/03,
101b/14, 103b/13, 106a/11, 110a/07,
111a/11, 111a/15,
120b/02, 122b/07, 123a/07
t.+ nuşdur 118a/07, 118a/08
t.+ ya 002b/12, 002b/13, 032b/05,
055a/04, 113a/01, 116a/11
te'allıḳ : <Ar. Asılı olma. (krş. ta'alluḳ)
t. 119b/09
te'alluḳ : <Ar. Asılı olma. (krş. ta'alluḳ)
t. 083a/06
te'ayyün : <Ar. Ortaya çıkma, belirme. (krş.
ta'ayyün)
t. itmeklik 117b/06
teālā'l – lāhu : <Ar. 'Allah yüceltsin!'
anlamında bir ünlem.
t.- 066b/09
tebliḡ : <Ar. Bir kimseye duyurma,
ulaştırma.
t. eyleye 123a/07
tecāvüz : <Ar. Aşma, bir şeyin ötesine
geçme.
t. itmedi 114a/13
tedbir <Ar. Önlem, ihtiyat.
t.+ i 103b/13

t. kıldı 040b/03
tedbîr : <Ar. Önlem, ihtiyat.
t. 092a/02
rāy-ı t. 103b/10
hüsn-i t.+ le 090b/08
teferrüçlen - : <Ar. Ferahlamak.
t.- ürler 012b/09
tefsir <Ar. Gizli bir şeyi açığa çıkarma.
t.-i beğavide 060a/14
t.+ in 012b/04
t.+ inde 017a/05, 017a/10, 061a/02
tefsîr : <Ar. Gizli bir şeyi açığa çıkarma.
müfessir t. 062a/02
t.-i beğavîde 019a/15, 024b/14,
030b/02, 037a/03, 079a/03
t.-i kebîrden 070b/06, 071a/09
t.-i teysîrde 060a/13
t.+ i 061a/04
t.+ in 030b/02, 033b/07
t.+ inde 030a/14, 064b/13, 070b/08
t.+ ine 035b/12, 045a/07
t.+ lere mü'tâlî'aeylesün 063b/05
t.+ leri 060b/11
t. olundu 041a/06
tehlîl : <Ar. Kelime-i tevhit getirmek.
t.+ üm 113b/16
tehmet : <Ar. Suçlama, töhmet.
t.-i zînâyı 111b/13
tehyîc : <Ar. Heyecanlandırma.
t. 067a/06
tekâddes: <Ar. 'Mübarek ve yüce olsun.'
anlamında bir dua sözü.
t. 009a/08, 064a/09

tekbîr : <Ar. Allah'ın yüceliğini ifade eden
'Allahü ekber' sözüne verilen ad.
t. idüp 101a/14
tekebbür : <Ar. Kibirlenme.
t.+ lik 053b/06
t.+ lik eylemeye 053b/05
tekrâr : <Ar. Yineleme.
t. 101b/04
tekür : Tekfur.
t. 036b/01, 078a/12, 078b/04,
079a/14, 079b/04, 079b/10, 079b/12,
080a/09, 080a/10,
080a/12, 080a/13, 080a/14, 080b/12,
081b/03, 083a/11, 085a/01, 086a/01,
089b/10, 090a/05,
092a/15, 092b/02, 093b/15
t.+ den 085a/14, 085b/09
t.+ di 079b/13
t.+ e 083a/09, 083a/14, 083b/11,
085b/14, 093b/15, 094a/05
t.+ e şikâyetitdiler 080b/07
t.+ i 077b/01, 077b/04, 079b/03,
082a/11, 084a/13, 085a/02, 092b/09
t.+ i vefâtitdi 078b/03
t.+ in 077b/05
t.+ lerinde 082a/08
t.+ liginün 078b/05
t.+ lüğünün 083b/13
t. müstesķioldı 080b/10
t. şehîditdi 079b/11
t.+ ün 078a/08, 078a/11, 078a/14,
078b/14, 079b/03, 083a/14, 084b/15,
086a/06, 090a/13,
105a/08, 110b/07, 110b/08

tekzib : <Ar. Bir şeyi yalanlama.
t. itdiler 031b/10
t. itmekden 045a/03
t. itmekiçündür 123a/14

telbīs : <Ar. Bir şeyin ayıbını gizleme.
t. itdünüz 123a/15

telkīn : <Ar. Bir fikri, duyguyu aşılama.
t. itdiler 085a/03, 085b/14
t. itdügi 085a/04

temānū': <Ar. Dışlama, hariç tutma.
t. 067a/13
delīl-i t. 067a/11

temcīd : <Ar. Ululama, ağırlama.
t.+ üm 113b/16

temessük : <Ar. Tutunma, sarılma.
t. ideler 117a/14
t. idüben 048b/01
t. idün 116b/06, 116b/08, 116b/11
t. itmekden 121a/15

ten : <Far. Ten.
t. 056b/09, 061b/04
t.+ den 123b/13
t.+ i 047b/09
t.+ in 004b/11, 026b/04, 026b/05,
051b/15
t.+ inde 056b/07, 056b/09, 056b/10,
056b/11, 082a/13
t.+ ine 081a/03
t.+ iyle 045a/06, 120b/07
t.+ lerinden 012b/06
t.+ lerine 012b/06
t.+ sin 005a/09
t.+ ün 123b/12, 123b/14

tenāzu': <Ar. Kavga etme, çekişme.

t. vāki' olsa 067a/13

tenkīş : <Ar. İndirme, azaltma.
t. idersin 107b/13

tennūr <Ar./Far. Ocak, fırın.
t. 055a/04, 055a/11, 055a/12
t.+ da 055a/08, 055a/10
t.+ dan 055a/07, 055a/13

terāzū : <Far. Terazi.
t.+ da 047b/13

tercih id -: Tercih etmek.
mezhebin t.- üp 077b/05

tercih it -: Tercih etmek.
mezhebin t.- di 077a/13

tercūme: <Ar. Bir metni ya da bir konuşmayı
başka bir dile çevirme işi, çeviri. (krş.
terceme)
t. kılam 002a/13

tereke : <Ar. Mal varlığı.
mecnū'-ı t.+ yi 025a/11

terk : <Ar. Bir yeri, bir kimseyi bırakma;
uzaklaşma.
t. eylemek 116b/09
t. eylese 014a/06
t. ide 008a/08
t. idenlere 069a/08
t. idüp 070a/13, 113a/07
t. itmekle 034a/09
t. itmiş 014a/06

terkīb : <Ar. Çeşitli öğeleri ve parçaları bir
araya getirerek bir bütün oluşturma.
t. itdügimçün 046b/09

terk it -: Terk etmek, bırakmak.
dīniydi t.- mişlerdi 069a/06

tertib : <Ar. Düzen, usul.

t.+ in 103b/10
t.+ iyle 097b/06
terzi : <Ar. Giysi diken kişi.
t. ydi 017b/03
tesbîh : <Ar. “Allah’ı her türlü arazdan,
ayıp ve kusurdan tenzih ederim”
anlamındaki “sübhânallâh” sözünü
söyleme.
t. 037a/14, 046b/07
t.+ üm 113b/16
teslîm : <Ar. Verme, bırakma.
t. itmeye 028a/12
tevâbî’ : <Ar. Bir kimsenin ardından
gidenler, ona tâbi olanlar.
t.+ yle 002a/06
tevakûf : <Ar. Bekleme, duraklama.
t. idüp 093a/14
tevârih : <Ar. Tarihler; tarih kitapları.
t.+ in 002a/07
tevârih : <Ar. Tarihler; tarih kitapları.
t.-i enbiyâda 058a/15
t.+ de 027a/13
tevârih : <Ar. Tarihler; tarih kitapları.
t. 009a/09, 022b/06, 044a/15
ehl-i t. 043a/04
t.-i ebû 039a/06, 082b/04, 089a/11,
090a/09, 093b/09, 097a/09, 098b/05
t.-i enbiyâ 002a/01
t.-i enbiyâda 046a/13
t.-i enbiyâdan 001b/09
t.-i enbiyânuş 046b/01
t.+ de 016b/09, 018b/07, 022b/07,
025a/09, 078a/10, 080a/11, 085a/06,
099a/12

t.+ i 046b/01
t.+ in 015a/09
t.+ in dutanlar 017b/10
t.+ inde 022b/10, 027a/02, 033b/10,
033b/11, 036a/06, 068a/02, 080a/03,
090b/03, 103a/04
t.+ inden 017a/11
tevâtir : <Ar. 1) Birçok şeyin birbirine
bağlı olarak peşisıra ortaya çıkması,
görünmesi. 2) Bir haberin ağızdan ağıza
yayılması.
t. 109b/02
t.+ le 065b/09, 116b/16, 117a/01
t.+ üş 115b/05
tevâtür : <Ar. 1) Birçok şeyin birbirine bağli
olarak peşisıra ortaya çıkması, görünmesi. 2)
Bir haberin ağızdan ağıza yayılması.
t. 117a/10
t.+ ile 115a/08, 115a/09
t.+ le 115b/02, 115b/03, 115b/05
t.+ üşüz 117a/11
tevâzu’ : <Ar. Alçak gönüllü olma.
t. etmek 005b/02
t. itmekden 005b/03
t. kılmayalar 005b/05
tevâzû’ : <Ar. Alçak gönüllü olma.
t. itmek 094a/10
tevbe : <Ar. Dönme, dönüş; tevbe.
t. 026a/01, 038a/04
t. eylediler 009a/05
t. eyleş 009a/04
t.+ si 032b/11
t.+ sin 032b/09
tevcîh : <Ar. Bir yana, yöne döndürme.

- bī- t. 076b/15
- tevcih ol -** : Yönelmek, çevirmek.
yaña t.- dı 080a/15
- tevekkül:** <Ar. Kadere razı olma, Allah'a teslim olma.
t. 050a/12
- tevellüd:** <Ar. Dünyaya gelme, doğum.
t.-i nebāt 066a/04
t.-i hayvān 066a/04
- tevḥīd** -: <Ar. Bir ve tek olarak kabul etme.
t. beyān oldı 064a/11
t.+ den 015b/06, 112b/12, 112b/13
t.+ inde 064a/03
t.+ ine da'vet itdi 075b/03
- tevḥīd** : <Ar. Bir ve tek olarak kabul etme.
t. 016a/11, 081a/09
t.+ den 064b/02, 112b/14
- tevkiz** : ?
t. idüp 055a/05
- tevrīt** : <Far. Tevrat; Hz. Musa'ya inen kutsal kitap.
t. 002a/13, 027a/12, 028b/05, 038b/04, 039a/14, 040a/02, 058b/04, 060b/03, 116b/04, 116b/16, 117a/03, 117a/04, 123a/14
ehl-i t. 029b/09
t.-i şahīḥden 022b/11
t.+ de 016a/08, 025b/04, 027b/02, 027b/15, 063b/07, 122a/10, 122a/12, 122a/15, 070a/14, 070b/11
t.+ den 001b/09, 002a/03, 027b/09, 063b/07, 064a/11
t.+ da
t.+ i 042b/05, 042b/06, 123b/03
- t.+ lerinde 023a/03
t. +üñ 031b/06
- tezevvüc** : <Ar. (Erkek için) Evlenme.
t. itmek 039b/06
- tezvīc** : <Ar. Çift etme.
t. itdi 095b/06
- tımār** : <Far. Devamını sağlamak üzere bakıp yetiştirme.
t. 095b/10
t. idelüm 058b/15
t.+ ların 095b/09
- titre -** : Titremek.
t.- mek 108a/11
- tīz** : <Far. Çabuk, acele.
t. 007a/12, 007b/02, 008a/11, 008b/04, 032a/10, 054b/07, 072a/14, 080b/04, 094b/08, 095a/14, 097a/12, 112a/09
t.+ cek 093a/12, 094a/02, 101a/04
- tizlik** : Sertlik, kırıncı davranma.
t. itmekden 007a/12
- top** : Çevgenle vurulan top.
t.+ ı 007a/13
- toprak** : Toprak.
t.+ a 003a/12
- topuk** : Ayağın alt arka bölümü.
t. 123b/11
- toyum** : Doyum, doyma hali.
t. 103a/08
- toz** : Toz
t.+ a 072a/02
t.+ dan 013b/01
- tü** : Tüy, kıl.
t.+ si 021a/07

tūfān : <Ar. Şiddetli yağmur ve fırtına.
t.+ dan 019a/14

tūrān : <Far. Yeryüzünde Türklerin yaşadığı toprakların tamamını kapsayan bölge.

t. 099b/06, 100a/01, 100a/05

türbe : <Ar. Anıt mezar.

t. 048b/11

t.+ si 048b/10

t.+ sinde 026a/15

türlü : Türlü.

t.+ dür 058b/04

türrehāt: <Ar. Saçma sözler.

t.+ dan idüp 004a/05

türrühāt : <Ar. Saçma sözler. (krş. türrehāt)

t. 007b/06

tuzak : Zarar vermek amacıyla kurulan gizli düzen, komplo.

t.+ um 007b/01

u : Ve

u. 052b/03

ü : Ve

ü. 001b/05, 003a/13, 037b/10,

053b/03, 076a/13, 094a/02, 108a/03,

108b/04, 123a/03

uc Uç (krş. uç)

u.+ dan 003b/14, 004a/01

u.+ ı 006a/03, 039a/02, 039a/03

u.+ in 073a/05, 087b/04

u.+ ina 095a/14, 096a/11

u.+ indan 053b/03, 053b/05,

072a/10, 077b/11

uç Uç. (krş. uc)

u.+ dan 009a/03, 009a/05

üc (Sayı) Üç.

ü. 003b/09, 005a/01, 005a/03,

007a/11, 007b/02, 012b/14, 014a/08,

017b/01, 019b/14,

020b/10, 022a/15, 022b/02, 023b/01,

032b/04, 065b/04, 066b/10, 067a/02,

067a/12, 070b/08,

082a/02, 084a/09, 086a/01, 086a/07,

086a/09, 087a/09

ü.+ ünci 067b/15

üç (Sayı) Üç.

ü. 007a/10, 011b/11, 013b/09,

017a/13, 017a/14, 017b/02, 020a/07,

022b/14, 023a/06,

026a/13, 026b/03, 028b/10, 031a/01,

034a/02, 034a/07, 035a/01, 035a/06,

036b/04, 036b/05,

037b/04, 038b/06, 039b/04, 040b/13,

041a/15, 043a/03, 044b/12, 045a/13,

045b/12, 045b/15,

046a/01, 046a/04, 049a/09, 050b/04,

050b/07, 050b/09, 058a/11, 059a/14,

060b/10, 061b/15,

062a/12, 062a/15, 062b/12, 064b/13,

065a/14, 066b/12, 074a/14, 074a/15,

074b/01, 074b/04,

074b/13, 075a/04, 075b/07, 076b/10,

077a/12, 077b/04, 078a/08, 078b/11,

078b/13, 078b/15,

081a/02, 083b/09, 084a/12, 084b/04,

085b/08, 085b/10, 086a/06, 086b/10,

087b/11, 097b/09,

097b/15, 098a/01, 100a/08, 102a/13,

104a/10, 106b/07, 114a/10, 123a/10

aşhâbü'l-kehf ü. 089a/09
aşhâbü'l-kehfî ü. 045a/04
ü.+ dür 064b/10, 065a/15, 075b/07,
075b/08, 081a/01
ü.+ i 074b/15, 077a/10
ü.+ ünci 071a/01, 079a/05, 082a/02,
083b/06, 084b/13, 112a/07
ü.+ üncü.si 065b/01
ü.+ üñ 081a/01
ü.+ üñüz 123a/13
üçin İçin.
ü. 028a/10
uçmağ : Cennet. (krş. uçmak)
u.+ a 063a/01, 063b/03
u.+ ıdur 058a/01
u.+ ıla 004b/11
u.+ ina 017b/01

uçmak : Cennet
u.+ a 003a/05
u. 010a/15
u.+ a 011a/08, 055b/13
u.+ da 015a/11, 053b/01
u.+ dur 017a/07
u.+ lık 011a/08
u. 011a/11, 011a/12, 012a/07,
012b/08, 012b/13, 015b/09, 029b/02,
052b/14, 055b/13,
062b/12, 063a/01, 063a/15, 081a/02
u.+ a 012a/03
u.+ da 081a/04
u.+ dan 023a/10
u.+ ina 017a/14

üçünci -: Üçüncü.

ü. 005a/06, 005a/11, 007a/15,
009b/09, 012a/08, 014b/12, 027b/10,
052b/15, 053b/03
rabbe'l-‘âlemîn ü. 015a/08

üçünci -15-

ü. 002a/01, 003b/11, 004a/06,
032b/05, 033a/03, 034a/08, 035a/04,
041a/01, 044a/03,
047a/11, 047b/13, 056b/12, 057b/01,
059a/13, 060b/15

üçüncü : Üçüncü.

ü. 061a/13
‘aznân- u. 045b/07

ufak : Ufak.

u. 024b/01

uğra - : Uğramak.

u.- dı 007a/09, 007b/04, 024b/09,
031a/10, 032a/07, 032b/14, 041b/13,
042b/02, 051b/07,

053b/13, 080b/01, 088a/02

u.- duğı 042a/15

u.- mış 026b/09

u.- r 034a/06

u.- yup 050b/14

uğra - : Uğramak.

u.- dı 109a/07

u.- dıysa 098a/03

uğraş - : Uğraşmak.

u.- dı 082a/12

u.- dılar 088a/04

u.- duğ 010a/10

u.- dılar 102b/11

uğrı : hırsız.

u. 003b/04
u.+ lık itmeyesiz 027b/10

uğurla -: Veda etmek, uğurlamak.
u.- maya 010a/01
u.- sa 028b/04
u.+ ladı 093b/06

uķnūm-i ŗelāŗe: “Baba, ođul ve kutsal ruhu”;
ūĉ unsur.
u. 075b/08

ūl : Hak.
ū.+ i 007a/03
ū.+ iņ 068b/05

ulaŗ - : ulaŗmak.
u.- dur 059b/06

ūleŗ - : Pay etmek, paylaŗmak.
ū.- diler 022a/07
ū.- miŗler 022a/08

ūleŗdūr -: Pay etmek.
ū.- di 049a/07, 049a/08

ulu : Ulu, yūce.
u. 001b/04, 003b/11, 006b/07,
006b/13, 026a/03, 030a/05, 047a/08,
047b/10, 048a/07,
049b/02, 052a/08, 061a/04, 061a/06,
063b/05, 064a/06, 070a/11, 073a/01,
073a/09, 077a/07,
079b/13, 086a/08, 086b/02, 090b/12,
099b/03, 102a/02, 108a/02, 109b/08,
110a/06, 112a/06,
114b/03, 115b/09, 118a/09, 123a/16
mecmū’-ı u. 117a/02
u.+ dur 039b/03, 041a/06

u.+ ları 059a/05, 059b/13, 073a/04,
083b/01, 095b/12, 102a/10, 107b/15
u.+ ların 032a/13, 094b/02
u.+ larıñuz 106a/10
u.+ luğa 113a/02
mecmū’-ı u.+ luđlar 061a/05
u.+ m 094a/06
u.+ sı 029b/15, 067a/03, 073b/06
u.+ sıdur 108a/07
u.+ sın 108a/14
u.+ ya 001b/04
u.+ ydı 039b/04
u. +ca 037a/05

ulūhiyyet : <Ar. Tanrılık sıfat, tanrıya
iliŗkin.
u. 065a/13
derece-i u.+ den mūnħađolup
067b/07
u.+ le 107b/08

uluraķ : Ulu, yūce.
u. 057a/07, 057a/08, 057b/02,
057b/03

um - : Beklenti iĉinde olmak, ummak.
u.- ardum 107b/10
u.- arın 095a/05
u. -ageldūm 094a/13

ūmerā : <Ar. Beyler, emirler.
ū. 079b/02
ū.+ sına emritdi 079b/01

ūmīd : <Far. Umma, beklenti.
ū. duta: Ummak, ŗmit etmek.
057a/15

ümmet : <Ar. Aynı inancı paylaşan insanların tümü.

ü.+ i 041b/06, 044b/02, 047a/05,
070b/14, 089a/15

ü.+ ime 073b/02, 074a/01

ü.+ in 038a/04, 050a/09, 074a/13

ü.+ ine 047a/06

ü.+ inüñ 058a/02

ü.+ iyle 047a/06

ü.+ leri 114a/01

ü.+ lerine 009a/11

ü.+ lerinüñ 052a/07

ü.+ üm 051a/05, 074a/08

ü.+ ümden 062b/10

ü.+ üñ 051b/04

ü.+ üñden 038a/04, 062b/05

ümmī : <Ar. Okuryazar olmayan.

ü. 070a/08, 122a/11, 122b/04,
122b/05

ü.+ den 122b/01

ü.+ ydi 122b/09

un : Un.

u. 028a/03

unut - : Unutmak.

u.- dı 006a/05

u.- dılar 094a/08

u.- mayalar 046a/15, 046b/01,
048b/06, 048b/08

u.- maz 050a/08

u.- mazzın 050a/09

ur - : Vurmak.

u.- a 006a/11

u.- acağın 098b/06

boynın u.- alar 006a/13, 006b/14

boynum u.- alar 010b/06

boynumuzu u.- alar 010a/12, 010b/01

u.- alum 108a/14

u.- dı 020b/07, 072a/11, 087b/04,

092a/07, 092b/05, 095b/01, 096b/11,

097b/14, 098b/06,

100a/12, 103a/08

oda u.- dı 095a/11

uyura u.- dı 008b/03

yere u.- dı 025b/15

zincire u.- dı 016b/05

u.- dılar 040b/11, 040b/12, 043b/13,

043b/15, 088a/05, 096b/07

boynın u.- dılar 010b/04

kılıç u.- dılar 102b/13

aşağa u.- dum 005b/13

u.- mağa 093a/08

u.- masun 082b/15

u.- mışlar 114b/08

taçı u.- ulur 012a/09

u.- uñ 117b/02

u.- up 094b/10, 109b/15, 120b/14

taht u.- up 015b/09

uyura u.- up 008b/01

yel u.- up 020b/09

zenbıl u.- up 053b/12

oda u.- urlar 028b/05

u. 021a/06, 115a/02

ür - : Üflemek, kabartmak, üfleyerek şişirmek.

ü.- düğinden 120a/06

ü.- düm 120a/11

urdur - : Vurdurmak.

u.- dı 020b/05

- üre -** : Çoğalmak, artmak.
 ü.- di 016a/02
 ü.- di- ba'zılar 019a/05
 ü.- yüp 015b/01
- uş** : Akıl.
 u.+ şı 073b/11
- uş** : Şu, işbu; şimdi, işte.
 u. 006b/02, 010b/13, 013b/13,
 036b/15, 038b/08, 040a/14, 050b/09,
 052a/02, 052b/03,
 061a/02, 077a/09, 093a/15, 095a/14,
 098a/03, 099b/15, 101a/08, 107a/14,
 117a/16
- üş -** : Toplanmak, birikmek.
 ü.- diler 110a/02
 ü.- di-ler 072a/06
- uşacuk** : Çok küçük.
 u. 116a/06
- uşak** : Küçük çocuk.
 u. 031a/08
- uşlu** : Akıllı, oturaklı.
 u. 051a/10
- üslüb** : <Ar. Biçem.
 ü. 058a/07
- üst** : Üst
 ü.+ idür 011a/14
 ü.+ üme 006a/15
 ü.+ ünde 014a/14, 019b/02, 019b/04,
 050b/07, 052a/13, 054a/12, 054a/14
 ü.+ ündeki 051b/10
 ü.+ üne 104a/15
 ü.+ üne 006b/03, 008b/01
 ü.+ üñüze 101b/12
- usta** <Far. Usta.
 u. 112b/01
- üstād** : <Far. Usta; öğretici.
 ü. 034b/09
- üstün** : Üstte olan.
 ü. 013a/11
- üstünde:** Üstte yer alma.
 ü. 049a/10
- ustura** : <Far. Ustura.
 u. 008a/11
 u.+ yı 008b/04
- uşül** : <Ar. Tutulan yol, yöntem.
 u.-i kelām 064b/06, 064b/07
 u.-i kelāmda 067a/11
 u.-i kelāmdur naklitdügümüz
 081a/11
 u.-i şelāşeden 065b/03
- utan -** : Mahcup olmak, utanmak.
 u.- a 121a/16
 u.- dılar 107b/02
 u.- duğın 006a/07
 u.- mazsız 121a/16
- uvan -** : Parçalanmak, ufalanmak.
 u.- dı 035b/09
 u.- sa 028a/07
- uy -** : Uymak, tâbi olmak.
 u.- alum 031b/14, 095b/15
 u.- an 024b/10
 u.- anlar 081b/01
 u.- ar 084a/14, 096a/12
 u.- asız 088b/09
 u.- dı 032b/09, 076a/01, 087a/06,
 096a/07, 096a/09, 113b/02, 114a/03
 şeytāna u.- dılar 021a/05
 u.- dur-dılar 077b/06

u.- madı 026a/12, 113a/14
sözine u.- madı 108a/15, 108b/01
u.- madılar 031b/09
u.- maķ 119a/14
u.- maķdan 113a/04, 119a/15
u.- mayasın 070a/12
u.- up 083a/10, 095b/11
sözine u.- up 008b/08
uyagel-: Bir Şeye tâbi olma hali.
u. 096a/12
uyan : Gem, dizgin.
u.+ ıla 004b/01
uyan - : Uyanmak.
u.- dı 037b/13
u.- dılar 089a/10
u.- duķda 055b/09
u.- up 088b/14
uyandır - : Uyandırmak.
u.- mayayduņ 055b/11
uyar - : Uyarmak, ikaz etmek.
u.- dı 055b/09
uydur -: Gerçekte olmadığı halde hayal
gücünü kullanarak olmuş gibi anlatmak;
yalan söylemek.
u.- dılar 085a/02
u.- up 090b/09
uyķu : Uyku.
aşhâbü'l-kehf u.+ larından 088b/14
u.+ ya vara 008a/11
uyu - : Uyumak.
u.- dı 037b/13
u.- dılar 089a/10
u.- r 106a/15

u.- rdı 106b/03
uyuķu : Uyku. (krş. uyķu)
u.+ dan 055b/09
uyura ur-: Uyumak, yatmak.
u. - dı 008b/03
u. -up 008b/01
üzere : Üzere.
ü. 058a/07, 114a/11
üzeri : Üzeri.
ü.+ me 006b/09, 074a/09, 050a/03
ü.+ nde 051b/08, 052a/13, 112a/14,
112b/05, 035b/06
ü.+ ne 085a/02 ü. 001b/03, 001b/11,
002a/14, 002b/03, 003b/08, 005a/13,
006b/06, 007a/07, 007b/09,
012b/10, 022b/01, 027a/09, 027b/15,
031b/12, 036a/04, 036a/10, 037b/09,
039b/15, 046a/10,
052a/04, 055a/14, 058b/05
ü.+ ndedür 025a/03
ü.+ nden 054b/09
ü.+ ne 001b/04, 001b/05, 003a/14,
006a/12, 007b/05, 019b/06, 020b/02,
020b/03, 027b/09,
031b/11, 041b/13, 048b/10, 061a/13,
063a/09, 067a/06, 069a/07, 072a/06,
073a/07, 078a/14,
080a/03, 083b/08, 087b/11, 089b/11,
090b/14, 091a/01, 091a/03, 092b/14,
093b/08, 094a/02,
094b/15, 095a/05, 095a/09, 096b/07,
097a/03, 097a/08, 098a/03, 102a/14,
102b/09, 103b/05,

104a/05, 106a/01, 106b/06, 108a/03,
109a/07, 109b/14, 111b/04, 111b/05,
115b/06, 118a/01,
123a/07, 123a/13, 123b/06, 123b/09,
123b/10

ü.+ ne vardı 046a/07

ü.+ nedür 085a/05

ü.+ neydi 016a/10

ü.+ neydi 086b/10

ü.+ ne 093a/15

ü.+ nüzeye olsun 013a/13

üzüm : Tatlı meyve, üzüm.

ü.+ den 073b/02

ü. helâlolup 073b/02

uzun : Uzun.

u. 028b/06, 054b/13, 060a/09,
074b/04, 077b/09, 081a/08, 112b/12,
116b/12, 117a/13

u.+ dur 029b/12

va'de : <Ar. Söz verme, süre tanıma.

v. 080a/05, 092b/03, 102a/01

v. itdüğü 036a/15, 037a/01

v. kılnan 102a/01

v.+ mde 004a/06

v.+ si 102b/05

v.+ sinde 038b/13

va'z <Ar. Öğüt, nasihat; pend.

v. 073a/15, 073b/10

v.+ a şürü'itdüğünde 073a/08

v.+ ın 073a/07

v.+ ıñuz 073a/12

v. itmekdi 038b/04

v. taleb itdiler 073a/14

va'z <Ar. Öğüt, nasihat; pend.

v. 013b/07, 073b/09, 083a/03

v. iderdi 013b/06

v.+ ın tamām itdi 074a/10

v.+ ınuñ 082b/14

v. itdi 082b/14

va'z id -: Öğüt vermek, nasihat etmek.

mü'essir v.- üp gāfilkıldukda

073b/14

va'z it :Koymak

bize v. 073a/06

vācib : <Ar. Dinen yapılması gerekli olan,
vacip.

v. 068a/10

v.+ di 074a/09, 093b/09

v.+ dür 067b/14, 068a/08, 074a/03,
094b/07

v. oldı 007b/09, 007b/11, 062a/08,
063a/15

vācib : <Ar. Dinen yapılması gerekli olan,
vacip.

v.+ dür 003b/09, 004a/11, 064a/07

vaftiz : Hristiyanlıkta ilk günahı silmek ve
Hristiyanlaştırmak amacını güden hukuksal
ve kutsal gösterge. (krş. vaftüz)

v. 081a/03

v. ideyin 107a/07

v. itdi 107b/06

v. olup 082a/10

vaftüz ol - : Bir kimsenin vaftiz edilerek ad
alması.

ʿīsā v.- dı 078b/09

vaḥdāniyyet : <Ar. Bir ve tek oluş; birlik.

v.+ in 002a/09

v.+ in beyānitdük 063b/06

vāhid : <Ar. Tek, bir tane.

fā'il-i v. 065a/05, 065a/08

lā-nüsellim fā'il-i v. 065a/07

vahiy : <Ar. Peygambere gönderilen ilahi kelam ve haber.

v. 031a/11, 031b/15, 034b/05,

043a/09

v. geldi 030b/08, 097a/04

v. itdi 005b/12

v.+ le 074b/15

v. olındı 028b/15

v. 078b/10

v.+ dūr 074b/15

v.+ idür 069b/12

vahiy : <Ar. Peygambere gönderilen ilahi kelam ve haber.

v. 018b/01

vākār : <Ar. Ağırbaşlılık.

v. 003a/15

ehl-i v. 004b/07

ehl-i v. olmaya 004b/09

vāki' : <Ar. Gerçekleşmiş.

v.+ dūr 040a/06

v. olan 115b/13, 115b/15

v. oldı 016a/12, 050b/01, 088b/03,

099b/13, 099b/14, 104b/15, 112a/07

vāki' ol -: Gerçekleşme.

v.- dı 018b/01

iḥtilāf v.- dı 078a/06, 080b/13

tenāzu' v.- sa 067a/13

vakıt : <Ar. Vakit, süre, zaman.

v. 002a/14, 005a/02, 007a/02,

008a/11, 009b/03, 009b/04, 015b/03,

016a/01, 016a/10,

018b/11, 035a/09, 040a/01, 042a/05,

044b/14, 064a/05, 115a/14, 116b/01

v.+ da 114b/13, 121a/04, 121b/14,

121b/15, 111b/11

v.+ ında 022a/03

v. 010a/13

v. 066b/07, 100a/15, 112a/03,

112a/16, 113b/07

v.+ dan 010b/12, 019b/05, 030a/03,

117a/02

v.+ dur 012a/09

v.+ ı 023a/04, 023a/05

v.+ ları 058a/05

vakt <Ar. Vakit, süre. (krş. vakıt)

v. 078a/14, 078b/10, 079b/07,

083a/01, 089b/02, 097b/07, 097b/08,

098a/01, 100a/10,

104a/12, 108a/01, 117b/14, 118b/03

v.+ a 018b/01, 068a/12, 079a/12

v.+ da 082b/13

v.+ dan 068a/12

v.+ e 069b/05, 080b/12, 089a/04,

111b/10

v.+ ına 074a/06

v.+ ında 037b/07, 042a/06, 061a/07

v.+ ından 080a/04

v. ref'olındı 067b/11

v.+ uñ 076a/13

v. +ı 050a/06

v. +ında 063b/13

vālī : <Ar. İl yönetiminin başı.

v.+ si 087b/12, 088a/04, 093b/07
v. 078a/14
v.+ si 084b/12
vallāhi : “Allah’I tanık gösteririm.”
anlamında yemin sözü.
v. 005b/10, 066a/01
vallāhu-14-
v. 001b/12, 034a/11, 045a/15,
048a/12, 048b/09, 058a/15, 063b/06,
064b/04, 067a/10,
067b/10, 071b/08, 077b/14, 105a/12,
123b/14
v. 060a/06
var - : Erişmek, yetişmek, ulaşmak.
v.- a 007a/04, 036a/09, 079b/14,
087a/07, 104a/09
uykuya v.- a 008a/11
v.- alar 097a/12
v.- am 050a/06
v.- asın 109b/12
v.- asız 094a/01, 094a/02
v.- avuz 096a/01
v.- ayın 051a/13, 099b/03, 109b/14
v.- dı 008b/04, 016b/02, 016b/05,
024b/09, 025a/14, 025b/03, 026b/14,
027b/07, 032a/05,
033a/05, 033b/12, 035a/15, 035b/01,
036a/10, 037a/02, 039b/06, 044a/12,
049a/05, 049a/09,
050a/13, 054b/11, 074b/06, 076a/11,
076b/13, 077a/08, 080a/02, 083a/14,
087a/01, 089a/01,

092a/07, 093a/08, 096a/14, 096b/02,
097b/14, 099a/08, 103a/01, 105b/05,
112a/14
ilerü v.- dı 051b/09
karşu v.- dı 108a/08
üzerine v.- dı 046a/07
yanına v.- dı 049a/04
v.- dılar 009a/05, 039a/09, 040b/03,
059b/13, 077a/11, 100a/14, 100b/10,
101a/01
karşu v.- dılar 020b/06
v.- dukça 031b/08
v.- dum 010a/04, 051a/04, 093a/15
ilerü v.- dum 010a/07
v.- ıcağ 039b/10, 098a/03, 099a/09,
101a/12, 102a/08
v.- ıdı 082a/13, 082b/13, 098b/01
v.- inca 044a/11, 086a/12, 088b/02,
098a/02
v.- isa 077b/02, 093b/01, 096a/08,
102a/06, 106a/10, 108a/04, 110a/01,
112a/06, 112b/01
but-perest v.- isa 112a/04
v.- ma 088a/02
v.- madı 113a/13
ilerü v.- madın 037a/11
v.- mağ 008a/15
v.- mağlığı 108b/07
v.- maya 007a/04
v.- mayacak 085a/02
v.- mışdı 099b/02
v.- mışlardı 105b/07
v.- sağ 025a/15
v.- sun 056a/03, 103a/03

v.- uņ 059a/13, 059b/14, 117b/02
v.- up 008a/13, 010a/02, 018a/13,
021b/11, 022a/06, 048b/14, 049a/05,
049b/07, 053b/14,
055a/04, 055a/05, 059a/12, 100b/06
fikre v.- up 049b/11
ilerü v.- up 108a/04
v.- ur 057b/09, 104a/14, 104b/01
ḥarāba v.- ur 004a/02
v.- urdı 033a/10, 033a/12
ḥācete v.- urlardı 065b/10
inanmayuv. 093b/04
ayarduv.-dı 096b/01
var: Var
v. 008b/14, 010a/14, 010a/15,
011a/12, 012a/06, 012b/08, 012b/12,
014b/15, 015a/01,
019a/02, 019a/04, 021a/04, 022a/02,
025a/15, 029a/03, 029a/04, 030b/09,
030b/13, 032a/08,
032a/12, 032b/12, 033b/13, 034b/03,
035b/13, 036b/14, 037a/13, 037b/04,
037b/12, 038b/01,
043a/01, 043b/06, 047a/09, 048b/15,
049a/05, 049a/14, 051b/10, 052a/13,
054a/13, 055a/06,
055b/15, 056a/14, 058b/11, 059a/14,
060b/05, 063a/04, 066b/13, 068b/04,
069b/08, 070b/08,
073b/04, 076b/03, 077a/09, 078b/10,
079a/02, 079a/04, 081a/14, 082a/03,
084a/07, 085a/10,

099a/06, 099a/07, 101a/11, 106b/01,
107a/11, 108a/08, 108b/02, 115b/05,
123b/09
v.+ dı 006b/15, 014a/14, 023b/04,
044a/04, 053b/10, 056a/06, 074a/14,
075b/14, 077b/03,
079b/05, 079b/14, 082a/12, 083a/06,
092b/05, 093b/07, 093b/11, 096a/05,
099b/06, 101a/07,
102a/09, 103b/11, 105b/15, 119a/06
v.+ duḡda 102b/03
v.+ dur 004a/11, 007b/15, 043b/07,
054a/13, 055a/06, 064a/04, 070b/11,
081a/02, 081a/05, 043b/12, 044a/05
098a/06, 106b/06, 107b/13, 108b/14,
108b/15, 120b/03, 122b/15, 123b/02
v.+ ıdı 007b/13, 086a/08, 088a/15,
092a/04, 093a/07, 095b/06, 098a/05,
098a/15, 099a/06,
099a/15, 118b/05, 118b/07
v.+ ısa 007a/03, 017b/12, 025a/04,
034b/03, 034b/09, 084b/09, 087b/02
v. itmez 065a/11
v. olmak 074b/14
v.+ sa 007a/03, 019b/08, 118b/11
v.+ sa cem' olup 073a/04
v.+ saņ 013a/09

vārid : <Ar. Gelen, erişen.

v.+ dür 115b/15

varlıġ : Var olma durumu, varlık. (krş.
varlık)

v.+ ı.nuņ 067b/10

var ol -: Var olmak.

şonra v.- du 067b/09

vaṭan : <Ar. Yurt.
v.+ ina 035b/10
v.+ lı 035b/10

vasat : <Ar. Orta, ortalama.
v. 123b/10

vaşf (vaşıf) : <Ar. Nitelik
v.+ ı 009a/06
v.+ a 117a/07
v. +a 034b/08
v. +a şıgmaz 007b/07
v.+ dan 025b/10
v.+ ina 112b/11
v. itse 087a/15

vāşıl : <Ar. Ulaşan, varan, yetişen.
v. 105b/08, 105b/11, 105b/13

vāsiṭ <Ar. Ortada bulunan, iki şeyin
arasında duran.
v. 015a/13
v.+ ıla 095a/15

vāsıta : <Ar. Aracı.
v.+ suz 015b/09

vaşıyyet : <Ar. Bir kimsenin ölümünden
sonra yerine getirilmesini istediği şey.
v. 026a/07
v. idüp 092b/15
v. itmişdi 026a/07
v.+ üm 070a/12

vaşıyyet eyle - : Vasiyet etmek.
ve v.- di 070a/08

vāy : Şaşkınlık belirten bir ünlem.
v. 072a/03, 108b/12

vaz' : <Ar. Koyma, tahsis etme.
v. ideler 103a/13
v. itdi 103b/01
v. itdüğü 070a/13

ve : Ve
v. 001b/02, 001b/03, 001b/04,
001b/05, 001b/06, 001b/08, 001b/09,
001b/10, 001b/11,
001b/13, 001b/14, 002a/02, 002a/03,
002a/04, 002a/05, 002a/07, 002a/08,
002a/09, 002a/10,
002a/11, 002a/12, 002a/13, 002b/01,
002b/02, 002b/03, 002b/05, 002b/07,
002b/08, 002b/09,
002b/10, 002b/11, 002b/12, 002b/13,
002b/14, 003a/03, 003a/04, 003a/05,
003a/07, 003a/11,
003a/14, 003a/15, 003b/01, 003b/02,
003b/08, 003b/09, 003b/10, 003b/11,
003b/13, 003b/14,
003b/15, 004a/01, 004a/03, 004a/06,
004a/08, 004a/09, 004a/10, 004a/12,
004b/01, 004b/07,
004b/08, 004b/12, 004b/14, 005a/01,
005a/04, 005a/09, 005a/10, 005a/11,
005a/14, 005b/01,
005b/02, 005b/03, 005b/04, 005b/05,
005b/11, 005b/14, 005b/15, 006a/03,
006a/07, 006a/08,
006b/01, 006b/06, 006b/07, 007a/02,
007a/05, 007a/06, 007a/07, 007a/08,
007a/12, 007a/13,

007a/14, 007a/15, 007b/02, 007b/07,
007b/08, 007b/15, 008a/04, 008a/05,
008a/06, 008a/14,
008a/15, 008b/03, 008b/09, 008b/10,
008b/12, 008b/13, 008b/14, 009a/02,
009a/04, 009a/06,
009a/07, 009a/08, 009a/09, 009a/11,
009a/12, 009a/14, 009a/15, 009b/01,
009b/02, 009b/05,
009b/08, 009b/09, 009b/10, 009b/11,
009b/12, 009b/13, 009b/14, 010a/01,
010a/03, 010a/05,
010a/11, 010b/05, 010b/11, 010b/14,
011a/09, 011b/01, 011b/05, 011b/11,
012a/07, 012a/10,
012a/11, 012a/12, 012a/14, 012b/07,
012b/12, 013a/04, 013a/05, 013a/11,
013a/12, 013a/15,
013b/01, 013b/03, 013b/05, 013b/08,
014a/09, 014a/11, 014a/12, 014b/01,
014b/03, 014b/05,
014b/08, 015a/07, 015a/09, 015a/11,
015a/13, 015a/14, 015a/15, 015b/03,
015b/04, 015b/07,
015b/08, 015b/09, 015b/10, 015b/12,
015b/13, 016a/04, 016a/05, 016a/06,
016a/08, 016a/09,
016a/10, 016a/11, 016a/15, 016b/02,
016b/04, 016b/09, 016b/10, 016b/14,
017a/03, 017a/04,
017a/08, 017a/11, 017a/13, 017a/14,
017a/15, 017b/02, 017b/05, 017b/06,
017b/08, 017b/10,

017b/12, 017b/13, 017b/14, 017b/15,
018a/01, 018a/02, 018a/04, 018a/05,
018a/06, 018a/08,
018a/09, 018a/11, 018b/01, 018b/04,
018b/05, 018b/06, 019a/02, 019a/03,
019a/04, 019a/07,
019a/08, 019a/11, 019b/06, 019b/08,
019b/09, 019b/10, 019b/13, 019b/15,
020a/01, 020a/03,
020a/04, 020a/05, 020a/06, 020a/07,
020a/08, 020a/11, 020a/12, 020a/15,
020b/03, 020b/04,
020b/05, 020b/08, 021a/07, 021a/08,
021a/09, 021a/13, 021b/01, 021b/02,
021b/03, 021b/05,
021b/08, 021b/11, 022a/02, 022a/05,
022a/07, 022a/08, 022a/09, 022a/12,
022a/14, 022a/15,
022b/03, 022b/04bu, 022b/05,
022b/13, 023a/02, 023a/03, 023a/07,
023a/08, 023a/09, 023a/10,
023a/11, 023a/14, 023a/15, 023b/02,
023b/03, 023b/06, 023b/08, 023b/09,
023b/14, 024a/01,
024a/03, 024a/04, 024a/05, 024a/06,
024a/12, 024b/01, 024b/08, 025a/02,
025a/03, 025a/04,
025a/11, 025a/14, 025a/15, 025b/02,
025b/03, 025b/05, 025b/06, 025b/08,
025b/09, 025b/10,
025b/11, 025b/13, 026a/01, 026a/05,
026a/12, 026b/08, 027a/06, 027a/09,
027a/10, 027a/13,

027b/02, 027b/03, 027b/07, 027b/08,
027b/10, 027b/12, 027b/13, 027b/14,
028a/02, 028a/05,
028a/08, 028a/12, 028a/13, 028a/15,
028b/01, 028b/03, 028b/10, 028b/14,
029a/03, 029a/07,
029a/15, 029b/01, 029b/06, 029b/12,
029b/14, 030a/01, 030a/02, 030a/03,
030a/04, 030a/07,
030a/09, 030a/13, 030b/06, 030b/08,
031a/02, 031a/03, 031a/07, 031a/08,
031b/08, 031b/10,
032a/11, 032a/12, 032a/13, 032a/15,
032b/02, 032b/03, 032b/05, 032b/06,
032b/09, 033a/02,
033a/03, 033a/04, 033a/08, 033a/11,
033a/13, 033b/02, 033b/03, 033b/04,
033b/07, 034a/01,
034a/04, 034a/05, 034a/09, 034a/10,
034a/12, 034a/13, 034a/15, 034b/02,
034b/03, 034b/07,
034b/08, 034b/13, 035a/03, 035a/04,
035a/05, 035a/06, 035a/07, 035a/08,
035a/10, 035a/11,
035a/12, 035a/13, 035a/14, 035a/15,
035b/02, 035b/03, 035b/04, 035b/05,
035b/06, 035b/07,
035b/08, 035b/11, 035b/12, 035b/13,
035b/15, 036a/01, 036a/03, 036a/04,
036a/05, 036a/06,
036a/09, 036a/11, 036a/12, 036a/13,
036a/14, 036a/15, 036b/04, 036b/05,
036b/06, 036b/07,

036b/09, 036b/10, 036b/12, 037a/02,
037a/04, 037a/06, 037a/08, 037a/10,
037a/12, 037a/14,
037b/01, 037b/02, 037b/03, 037b/06,
037b/09, 037b/10, 037b/11, 037b/14,
038a/07, 038a/08,
038a/09, 038a/11, 038a/12, 038a/14,
038b/03, 038b/04, 038b/06, 038b/07,
038b/08, 038b/09,
038b/10, 038b/11, 038b/12, 038b/13,
038b/14, 038b/15, 039a/10, 039a/12,
039a/14, 039b/01,
039b/03, 039b/10, 039b/13, 039b/15,
040a/02, 040a/05, 040a/07, 040a/08,
040a/11, 040a/15,
040b/01, 040b/02, 040b/03, 040b/05,
040b/06, 040b/07, 040b/08, 040b/10,
040b/11, 040b/12,
040b/13, 041a/01, 041a/02, 041a/03,
041a/09, 041a/10, 041a/11, 041a/12,
041a/14, 041a/15,
041b/01, 041b/02, 041b/03, 041b/10,
041b/11, 041b/12, 042a/07, 042a/08,
042a/12, 042a/13,
042a/15, 042b/01, 042b/02, 042b/03,
042b/05, 042b/07, 042b/09, 042b/15,
043a/01, 043a/02,
043a/09, 043a/12, 043a/13, 043a/14,
043a/15, 043b/02, 043b/06, 043b/07,
043b/10, 044a/03,
044a/08, 044a/09, 044b/08, 044b/09,
044b/10, 044b/13, 044b/14, 044b/15,
045a/04, 045a/06,

045a/08, 045a/10, 045a/11, 045a/13,
045b/01, 046a/02, 046a/03, 046a/07,
046a/08, 046a/09,
046a/10, 046a/11, 046a/12, 046a/14,
046a/15, 046b/01, 046b/02, 046b/04,
046b/05, 046b/06,
046b/08, 046b/09, 046b/10, 046b/12,
046b/13, 046b/14, 046b/15, 047a/01,
047a/02, 047a/05,
047a/06, 047a/07, 047a/09, 047a/10,
047a/11, 047a/13, 047b/03, 047b/04,
047b/05, 047b/09,
047b/13, 047b/14, 047b/15, 048a/01,
048a/02, 048a/03, 048a/04, 048a/05,
048a/06, 048a/09,
048a/10, 048a/14, 048b/01, 048b/03,
048b/04, 048b/07, 048b/09, 048b/11,
048b/12, 049a/01,
049a/02, 049a/03, 049a/04, 049a/07,
049a/08, 049a/10, 049a/12, 049a/14,
049b/01, 049b/03,
049b/04, 049b/06, 049b/07, 049b/10,
049b/11, 049b/13, 049b/14, 049b/15,
050a/01, 050a/02,
050a/03, 050a/07, 050a/08, 050a/12,
050a/14, 050a/15, 050b/01, 050b/02,
050b/05, 050b/11,
050b/13, 050b/14, 050b/15, 051a/02,
051a/03, 051a/07, 051a/08, 051b/02,
051b/05, 051b/10,
051b/13, 052a/04, 052a/06, 052a/08,
052a/10, 052a/12, 052a/13, 052a/14,
052a/15, 052b/01,

052b/02, 052b/03, 052b/09, 052b/11,
052b/12, 052b/13, 052b/15, 053a/02,
053a/03, 053a/14,
053b/04, 053b/06, 053b/09, 053b/11,
053b/12, 053b/13, 054a/01, 054a/03,
054a/07, 054b/01,
054b/08, 054b/12, 055a/06, 055a/07,
055a/08, 055a/12, 055a/13, 055a/14,
055a/15, 055b/01,
055b/02, 055b/03, 055b/05, 055b/13,
055b/14, 055b/15, 056a/11, 056a/12,
056a/13, 056a/14,
056b/02, 056b/05, 057a/07, 057a/08,
057a/09, 057a/11, 057b/02, 057b/03,
057b/06, 057b/09,
058a/05, 058a/06, 058a/10, 058a/12,
058a/15, 058b/01, 058b/02, 058b/03,
058b/04, 058b/07,
058b/13, 058b/14, 058b/15, 059a/01,
059a/13, 059b/04, 059b/05, 059b/06,
059b/07, 059b/08,
059b/09, 059b/10, 059b/11, 060a/06,
060a/07, 060a/08, 060a/12, 060a/15,
060b/04, 060b/05,
060b/10, 060b/14, 061a/01, 061a/02,
061a/04, 061a/06, 061a/14, 061a/15,
061b/01, 061b/02,
061b/03, 061b/04, 061b/06, 061b/07,
061b/09, 061b/10, 061b/11, 061b/12,
061b/14, 062a/04,
062a/05, 062a/06, 062a/08, 062a/10,
062b/01, 062b/03, 062b/06, 062b/07,
062b/08, 062b/09,

062b/12, 062b/14, 062b/15, 063a/03,
063b/03, 063b/05, 063b/08, 063b/10,
063b/12, 063b/14,
063b/15, 064a/01, 064a/06, 064a/07,
064a/08, 064a/10, 064b/01, 064b/02,
064b/03, 064b/06,
064b/08, 064b/09, 064b/10, 064b/11,
064b/12, 064b/15, 065a/02, 065a/03,
065a/04, 065a/05,
065a/07, 065a/10, 065a/12, 065b/01,
065b/04, 065b/05, 065b/07, 065b/09,
065b/10, 065b/11,
065b/14, 066a/01, 066a/04, 066a/06,
066a/07, 066a/08, 066a/09, 066a/10,
066a/12, 066a/13,
066a/15, 066b/01, 066b/04, 066b/06,
066b/07, 066b/10, 066b/11, 066b/12,
066b/13, 066b/14,
066b/15, 067a/01, 067a/02, 067a/06,
067a/07, 067a/08, 067a/09, 067a/13,
067b/01, 067b/02,
067b/08, 067b/11, 067b/12, 068a/03,
068a/05, 068a/10, 068a/12, 068a/13,
068b/07, 068b/08,
068b/09, 068b/10, 069a/01, 069a/10,
069a/13, 069a/14, 069a/15, 069b/01,
069b/09, 069b/12,
069b/13, 069b/15, 070a/04, 070a/05,
070a/09, 070a/10, 070a/14, 070a/15,
070b/01, 070b/02,
070b/04, 070b/05, 070b/10, 070b/12,
070b/13, 070b/14, 071a/04, 071a/05,
071a/06, 071a/08,

071a/09, 071a/10, 071b/02, 071b/03,
071b/04, 071b/10, 071b/12, 071b/13,
071b/14, 072a/03,
072a/04, 072a/07, 072a/08, 072a/09,
072a/10, 072a/11, 072a/13, 072a/15,
072b/02, 072b/03,
072b/05, 072b/07, 072b/08, 072b/09,
072b/13, 072b/14, 073a/01, 073a/02,
073a/03, 073a/04,
073a/05, 073a/07, 073a/08, 073a/09,
073a/12, 073b/04, 073b/05, 073b/06,
073b/07, 073b/09,
073b/11, 073b/12, 073b/13, 074a/02,
074a/04, 074a/06, 074a/12, 074a/15,
074b/03, 074b/08,
074b/09, 074b/13, 074b/14, 075a/02,
075a/03, 075a/12, 075a/13, 075a/14,
075b/02, 075b/03,
075b/04, 075b/08, 075b/09, 076a/04,
076a/07, 077a/10, 077a/14, 077a/15,
077b/05, 077b/06,
077b/08, 077b/11, 078a/02, 078a/03,
078a/04, 078a/05, 078a/08, 078a/09,
078a/15, 078b/04,
078b/14, 079a/07, 079a/08, 079a/09,
079b/06, 079b/07, 079b/08, 079b/09,
079b/15, 080a/05,
080a/07, 080a/12, 080a/13, 080b/05,
080b/06, 080b/08, 081a/02, 081a/04,
081a/05, 081a/06,
081a/09, 081a/10, 081a/14, 081b/04,
081b/05, 081b/06, 081b/11, 081b/14,
082a/02, 082a/05,

082a/13, 082b/01, 082b/03, 082b/04,
082b/06, 082b/09, 082b/11, 082b/12,
083a/07, 083b/02,
083b/03, 083b/05, 083b/06, 083b/07,
083b/14, 083b/15, 084a/01, 084a/02,
084a/03, 084a/04,
084a/05, 084a/06, 084a/08, 084a/15,
084b/06, 084b/10, 084b/12, 085a/01,
085a/03, 085a/05,
085a/08, 085a/09, 085a/11, 085a/12,
085a/15, 085b/01, 085b/03, 085b/04,
085b/05, 085b/07,
085b/08, 085b/10, 085b/11, 085b/12,
086a/02, 086a/03, 086a/04, 086a/05,
086a/08, 086a/09,
086a/11, 086a/12, 086a/13, 086a/14,
086a/15, 086b/04, 086b/07, 086b/09,
086b/11, 086b/12,
086b/13, 086b/14, 086b/15, 087a/06,
087a/08, 087a/12, 087a/13, 087a/14,
087b/02, 087b/10,
087b/13, 087b/15, 088a/08, 088a/09,
088a/11, 088a/12, 088a/13, 088b/05,
088b/07, 088b/14,
089a/05, 089a/06, 089a/14, 089b/03,
089b/04, 089b/05, 089b/07, 089b/10,
089b/11, 089b/13,
090a/05, 090a/10, 090a/11, 090a/13,
090a/14, 090a/15, 090b/01, 090b/02,
090b/03, 090b/04,
090b/05, 090b/08, 090b/10, 090b/13,
091a/04, 091a/05, 091a/06, 091a/10,
091a/11, 091a/12,

091a/13, 091a/14, 091a/15, 091b/02,
091b/03, 091b/05, 091b/06, 091b/07,
091b/08, 091b/09,
091b/10, 091b/11, 091b/15, 092a/04,
092a/06, 092a/10, 092a/12, 092a/14,
092b/07, 092b/08,
092b/09, 092b/10, 092b/11, 092b/12,
092b/13, 092b/14, 093a/01, 093a/03,
093a/05, 093a/07,
093a/09, 093a/10, 093a/11, 093a/14,
093b/02, 093b/03, 093b/05, 093b/07,
093b/14, 094a/01,
094a/02, 094a/07, 094a/09, 094a/11,
094a/12, 094a/13, 094a/14, 094a/15,
094b/01, 094b/02,
094b/04, 094b/05, 094b/08, 094b/09,
094b/10, 094b/11, 094b/12, 094b/13,
094b/15, 095a/01,
095a/03, 095a/05, 095a/06, 095a/07,
095a/08, 095a/11, 095a/13, 095a/15,
095b/02, 095b/04,
095b/05, 095b/06, 095b/07, 095b/08,
095b/09, 095b/10, 095b/12, 095b/13,
095b/15, 096a/03,
096a/06, 096a/12, 096b/06, 096b/07,
096b/10, 096b/11, 096b/12, 096b/13,
096b/14, 096b/15,
097a/03, 097a/05, 097a/07, 097a/13,
097b/01, 097b/02, 097b/03, 097b/04,
097b/05, 097b/06,
097b/07, 097b/08, 097b/09, 097b/10,
097b/14, 098a/02, 098a/04, 098a/07,
098a/11, 098a/12,

098a/13, 098a/15, 098b/01, 098b/07,
098b/09, 098b/10, 098b/11, 098b/12,
098b/13, 098b/14,
098b/15, 099a/01, 099a/06, 099a/10,
099b/01, 099b/07, 099b/09, 099b/14,
100a/01, 100a/03,
100a/06, 100a/10, 100a/11, 100a/12,
100a/13, 100a/14, 100b/01, 100b/06,
100b/08, 100b/11,
101a/05, 101a/13, 101b/01, 101b/11,
101b/12, 101b/13, 101b/14, 101b/15,
102a/02, 102a/06,
102a/09, 102a/10, 102a/12, 102b/04,
102b/08, 102b/10, 102b/11, 102b/12,
102b/13, 102b/14,
102b/15, 103a/02, 103a/03, 103a/05,
103a/06, 103a/07, 103a/09, 103a/10,
103a/11, 103a/12,
103a/13, 103a/14, 103a/15, 103b/01,
103b/02, 103b/05, 103b/12, 103b/13,
103b/14, 103b/15,
104a/01, 104a/06, 104a/14, 104b/02,
104b/04, 104b/06, 104b/09, 104b/10,
104b/12, 104b/13,
104b/14, 105a/03, 105a/05, 105a/06,
105a/08, 105a/09, 105a/12, 105a/13,
105a/14, 105b/02,
105b/03, 105b/06, 105b/10, 105b/11,
106a/01, 106a/02, 106a/07, 106a/09,
106a/10, 106a/11,
106a/15, 106b/02, 106b/03, 106b/05,
106b/07, 106b/10, 106b/12, 106b/14,
106b/15, 107a/01,

107a/03, 107a/06, 107a/10, 107a/15,
107b/02, 107b/04, 108a/01, 108a/02,
108a/04, 108a/05,
108a/07, 108a/09, 108a/11, 108a/12,
108b/02, 108b/03, 108b/04, 108b/08,
108b/11, 108b/13,
109a/01, 109a/02, 109a/04, 109a/05,
109a/08, 109a/11, 109b/01, 109b/03,
109b/04, 109b/05,
109b/06, 110a/01, 110a/05, 110a/11,
110a/12, 110a/13, 110a/15, 110b/03,
110b/05, 110b/06,
110b/07, 110b/09, 110b/15, 111a/03,
111a/04, 111a/07, 111a/09, 111a/11,
111a/12, 111a/13,
111a/14, 111a/15, 111b/01, 111b/02,
111b/03, 111b/05, 111b/06, 111b/11,
111b/12, 111b/13,
111b/16, 112a/01, 112a/02, 112a/05,
112a/07, 112a/09, 112a/10, 112a/11,
112a/12, 112a/13,
112a/14, 112a/15, 112b/01, 112b/02,
112b/03, 112b/07, 112b/11, 112b/13,
112b/15, 113a/01,
113a/04, 113a/06, 113a/07, 113a/08,
113a/09, 113a/13, 113a/14, 113b/05,
113b/07, 113b/09,
113b/10, 113b/12, 113b/13, 113b/16,
114a/01, 114a/02, 114a/03, 114a/04,
114a/06, 114a/08,
114a/09, 114a/15, 114a/16, 114b/01,
114b/03, 114b/05, 114b/07, 114b/09,
114b/10, 114b/11,

114b/13, 114b/14, 114b/16, 115a/02,
115a/03, 115a/07, 115a/09, 115a/12,
115a/13, 115a/14,
115b/03, 115b/04, 115b/09, 115b/10,
115b/11, 115b/12, 115b/14, 116a/05,
116a/06, 116a/07,
116a/09, 116a/12, 116a/14, 116a/15,
116a/16, 116b/03, 116b/05, 116b/06,
116b/07, 116b/09,
116b/10, 116b/12, 116b/16, 117a/03,
117a/05, 117a/06, 117a/07, 117a/08,
117a/09, 117b/01,
117b/02, 117b/04, 117b/09, 117b/12,
117b/14, 117b/16, 118a/07, 118a/08,
118a/11, 118b/03,
118b/05, 118b/06, 118b/09, 118b/11,
118b/12, 118b/13, 118b/14, 119a/01,
119a/05, 119a/13,
119a/14, 119a/15, 119b/01, 119b/04,
119b/05, 119b/06, 119b/10, 119b/11,
119b/12, 119b/14,
120a/10, 120a/15, 120b/01, 120b/05,
120b/08, 120b/09, 120b/13, 120b/14,
120b/15, 120b/16,
121a/01, 121a/02, 121a/03, 121a/04,
121a/05, 121a/14, 121a/15, 121a/16,
121b/01, 121b/05,
121b/08, 121b/14, 121b/15, 122a/02,
122a/06, 122a/07, 122a/08, 122a/10,
122a/11, 122a/12,
122a/13, 122a/14, 122a/15, 122a/16,
122b/04, 122b/10, 122b/11, 122b/12,
122b/13, 122b/14,

122b/15, 123a/01, 123a/03, 123a/08,
123a/10, 123a/11, 123a/14, 123a/16,
123b/01, 123b/03,
123b/05, 123b/07, 123b/08, 123b/09,
123b/10, 123b/11

‘aleyhi’s-selām v. 078b/01

‘amrübü’l-‘āşa v. 103a/11

beynehümā- v. 059b/08

biz-zāḥayr v. 065a/07

ibnü’l-‘āş v. 102a/07

indi- v. 015b/03

v. āgāholuḡ 073a/09

v. cimā’itmek 081a/05

v. emritdi 079b/14

v. esīrolanı 080b/08

v. ḥükmitdi 086a/01

v. i’tikād 062b/14

v. i’tikādesiz 086a/02

v. mütecessidoldı 084b/11

v. naşīhatitdi 073b/10

v. sünnetitmek 070a/14

v. taşdīķitmek 067b/14

v. vaşiyeteyledi 070a/08

v.- münāfikīne 009a/08

ve’l - ḥāşıl : <Ar. Sözüün kısası, kısacası, özet olarak anlamlarını taşır.

v. ‘acem 104b/08

ve’s - selām : <Ar. “Son söz budur, o kadar, işte bu kadar” anlamlarında kullanılır.

v.- selām 026b/11, 036b/09, 046b/03,

v.- selleme 115a/03

v. çünki 094a/15

v. ‘ 029b/13

vebā : <Ar. Bir hastalık.

v. 093a/04
v.+ dan 031a/08, 031a/12
v. oldu 091a/12
v.+ yla 060a/13
vech : Biçim, tarz, üslup.
v. 001b/11, 070b/08, 070b/15,
071a/01
v.+ i 081b/08
v.+ ile 018a/03, 094b/04, 099a/04,
102a/13
v.+ le 094b/03
vefât <Ar. Ölüm
v.+ ında 035b/06
v. itdi 087a/09, 087b/11

vefât <Ar. Ölüm.
v. 047a/13
v.+ ı 086b/03
v. ide 011b/15
v. iden 045a/02
v. idenlerdür 012a/04
v. ider 030a/05
v. idince 016b/08
v. idinceye 092a/10
v. idiser 041b/07
v. idüp 035b/10
v.+ ında 023a/14
v.+ ından 043a/06
v. itdi 006a/04, 011a/05, 016a/09,
020b/12, 023b/08, 026a/06, 026a/11,
026a/14, 028b/08,
029a/01, 030a/12, 046a/02, 046a/12,
047a/12, 047a/13, 047a/14, 050a/14,
058a/11, 086b/13,

087a/02, 087b/07, 088a/12, 089b/11,
090a/05, 090b/02, 091a/15, 093a/01,
098b/04, 099a/12,
100a/06, 100b/07, 103b/04, 105a/11
v. itdiler 019a/04, 031a/14, 109a/09
v. itdüğü 024a/06, 028b/09
v. itdüğünden 056a/09
v. itdüğünde 024a/02
v. itdükden 019b/09, 020b/14,
025a/04, 026b/13, 029b/15
v. itmişdür 029a/04, 035b/06
v. itmişlerdi 109a/07
v. itse 119b/15
vefât id - : Ölmek.
hirozis v.- ıcek 078b/02
biçäre v.- ince 081b/15

vefât it - : Ölmek
dağı v.- di 079b/10
şehrinde v.- di 086b/02
teküri v.- di 078b/03
dîninde v.- diler 080a/13
altında v.- di 095b/02
ğardaş v.- dügin 087a/03
velî : <Ar. Dost, sadık, gözetici.
v.+ dür 033b/14, 029a/02

ver - : Vermek.
v.- di 076a/01
cevâb v.- diler 031a/13
hârâc v.- eler 102a/13
v.- ib-inilmiş 070a/01
v.- icidür 108b/05
haber v.- mek 115b/10

veribi - : Göndermek.

- v.- di 033a/15, 059b/02
- v.- diler 058b/11, 059a/06
- v.- dükden 060a/10

veribinül - : Gönderilmek.

- v.- di 110b/15
- v.- düm 110b/15

vesāvis : <Ar. Vesveseler, kuruntular.

- v.+ iyle 021a/05

vesi'a't : <Ar. Genişlik, hacim.

- v.-tāka getürem 002a/11

veyā : <Ar. + Far. Veya.

- v. 029b/03, 035a/13, 067a/12,
- 067a/14, 067b/03, 067b/05, 106b/11,
- 118b/03, 121b/13, 043b/01, 051a/01
- 123a/10, 123a/14

veyahūd : <Ar. + Far. Ya da, yahut.

- v. 051b/12

veyāhūd : <Ar. + Far. Ya da, yahut.

- v. 038a/12, 042a/06, 059a/07

veyāhūd : <Ar. + Far. Ya da, yahut.

- v. 077a/05, 089b/02, 092b/01,
- 095b/15, 109a/03, 109b/07, 121a/07

vezīr <Ar. Hükümdarın vekili, sadrazam.

- v. 004a/01, 028b/14, 108a/03
- v. +i 061b/12
- v.- iydi 029a/15
- v. +lerin 096a/09
- v. 003b/15
- v.+ i 003b/13
- v.+ lerin 093a/10

vilāyet : <Ar. İl.

v.+ i 100a/08

- v.+ in 093a/07, 093b/02
- v.+ inde 096b/06, 102a/06, 104a/05,
- 112a/05

v.+ inden 098b/07

v.+ inde-y- 104a/12

v.+ ine 093a/01, 095a/10, 098a/02,

098b/15, 100a/13, 101a/03, 101b/11,

101b/12, 102a/08,

102a/13, 104a/06

v.+ den 083a/06

v.+ i 078a/09, 078a/10, 087a/06

v.+ in 086a/14, 086a/15, 086b/06

v.+ ine 079b/13, 082b/03, 082b/04,

082b/12, 087b/09, 087b/10, 087b/12,

088a/07, 088a/10,

089b/12, 090a/06, 090b/11, 091a/07,

091a/13, 092a/11, 096b/13, 099a/03

080b/05

v.+ inde 077b/06, 082a/11, 083a/09,

090a/08, 092b/13

v.+ indeki 086a/10

v.+ inde 100b/01

v.+ ini 091a/13

v.+ inüj 083a/11

v.+ ün 086b/08

v.+ ini 104a/14

v.+ inüj 103a/05

v.+ ünğden 099a/01

v. 003b/14, 004a/01, 102a/04

v.+ i 003b/10

v. +nde 027b/01

vir - : Virmek.

cevāb v. 106a/06

haber v. 060b/04
yol v. 121b/03
v.- di 009a/06, 016b/01, 016b/07,
027a/04, 027b/08, 030b/15, 041a/03,
042a/02, 046a/08,
049a/07, 053b/14, 058a/14, 060a/08,
075a/10, 076b/01, 086a/12, 086a/14,
086b/01, 090a/10,
092b/04, 092b/11, 093b/04, 097a/06,
099a/05
ad v.- di 105b/02
baħşış v.- di 110a/14
cān v.- di 015a/11, 114b/06, 116a/14
cevāb v.- di 057b/07, 058a/06,
058a/07, 058a/08
cevāp v.- di 032a/12
destūr v.- di 102b/08
fursat v.- di 100b/13
haber v.- di 117b/04, 119a/10,
122b/09
rıżā v.- di 039b/14
tanuqlıķ v.- di 114b/06, 114b/16
selām v.- di 051b/09, 108a/08
şifā v.- di 026b/05
v.- diler 119a/04, 123b/02
ad v.- diler 082a/06
fesāda v.- diler 123b/01
haber v.- diler 059a/12, 112a/12,
115b/11
v.- diydi 017a/03
v.- dügi 035a/03
v.- düm 032a/01
ad v.- düm 002b/02

v.- e 009a/04, 009b/13, 025b/01,
055a/02, 067a/08, 093b/13, 095a/06
ele v.- e 104b/01
haber v.- e 117b/03
v.- eler 058a/06, 104a/04
cevāp v.- eler 013a/01
haber v.- eler 115b/09
v.- elüm 058b/14
zekāt v.- em 112a/01
v.- en 009b/15, 066a/07, 071b/08
haber v.- enler 115b/06
cān v.- enlere 012b/11
v.- esin 005a/06, 038b/10, 056b/02,
070a/11, 075a/08
zaħmet v.- esin 106a/08
v.- eyin 021a/10, 021b/12, 047b/06,
049a/01, 064a/13, 099a/02
cevāb v.- eyin 106a/06
haber v.- eyin 006b/16
nafaka v.- eyin 049a/02
nefes v.- eyin 018a/05
v.- ibidi 067a/03, 072b/01, 097a/02
v.- ib-iser 069b/15
v.- ibiyem 094a/02
v.- me 039b/09
v.- medi 025a/12, 093b/12, 095b/09
cevāb v.- medi 056b/08
v.- mediler 099a/09, 102b/06
harāc v.- medüklerine 102b/08
v.- mek 023b/10, 058a/10
ısıķlıķ v.- mek 024a/15
halāş v.- mekiçün 084b/10
haber v.- meklikde 122b/11
harāc v.- meyesiz 102b/04

fi'l-hāl mecāl v.- meyüp 096b/05
mecāl v.- meyüp 086a/04
v.- miş 053b/15, 095a/13
v.- mişdi 005a/01, 053b/11
haber v.- mişdür 121b/12
v.- mişlerdi 113a/07
v.- se 052a/01, 119b/13
şadağa v.- se 049b/03
v.- sin 005a/04, 005a/05
v.- sün 030b/05
destür v.- üñ 108a/14
haber v.- üñ 011a/07
v.- üp 057a/06, 110b/01
cevāb v.- üp 056b/08, 056b/11,
056b/15, 057a/08, 057a/10, 057a/12,
057a/14, 057b/02, 057b/04,
057b/13, 057b/14, 058a/02, 058a/04
cevap v.- üp 057b/08
haber v.- üp 112a/10
naşihat v.- üp 004b/02
nuşret v.- üp 102b/12
v.- ür 102b/01
cevāb v.- ür 056b/13
fesada v.- ür 108b/13
rızkum v.- ür 050a/08
haber v.- ürdi 122b/10
selām v.- ürdi 021b/12
v.- ürem 095b/10
ziyāna v.- ürin 007a/15
cevāb v.- ürse 056b/01
v.- üz 065b/06
v. 048b/12, 055b/06
v.- ilmeye 003b/12, 035a/04
v. -üp 057a/02, 057a/04

v. -dün 049b/02

vīrān : <Far. Yıkık, harap.

v. 052b/14

v. koyup 036a/05

v.+lıkda 042a/03

viribi - : Göndermek.

v. 031b/04

v.- di 003b/09, 004a/03, 004a/04,
018b/02, 020a/09, 020b/03, 020b/15,
024b/08, 025b/13, 062a/01

026a/02, 027a/05, 027b/08, 032a/12,

032b/02, 032b/12, 038a/14, 039b/12,

040a/09, 040b/14,

041a/10, 054a/02, 056a/11, 080b/07,

100b/10, 101a/04

v.- diler 022a/03, 059a/13, 059b/14

v.- dügi 120b/15

v.- dük 038a/11

v.- mek 109b/09

v.- se 119b/10

v.- serin 047a/06

v.- ye 123a/08

v.- yüp 019a/08, 120b/16

viribici -: Gönderici.

v.+ nündür 119b/01

viribinil - : Gönderilmek.

v.- medi 110b/12

v.- meyser 121b/12

v.- miş 123a/02

v.- mişdür 001b/04, 122b/13,
123a/03

viribinül - : Gönderilmek.	y. 006b/15, 007b/08, 008b/13,
v.- di 110b/11	008b/15, 009a/08, 011a/07, 012a/03,
v.- dügi 121b/13	012b/01, 013a/07,
virici -2-	013b/15, 015a/08, 018a/02, 018b/08,
v.+ dür 049a/12	018b/09, 021a/13, 021b/09, 024b/10,
v.+ lerünj 049a/12	031b/04, 031b/15,
v. 049b/04	032a/01, 034b/06, 035a/02, 038b/11,
vü : ve	039a/15, 042a/05, 042a/07, 051a/09,
v. 001b/04, 003a/14, 004a/01,	051a/11, 051b/01,
072a/13, 098a/14	051b/03, 051b/14, 052a/05, 052b/05,
vücüd : <Ar. Beden.	052b/08, 053a/11, 053a/13, 053a/15,
v. 065b/04	054b/05, 056a/10,
v.+ a 021a/14, 070a/09, 112b/03	056a/15, 059b/03, 060b/02, 060b/04,
v.+ dan zâhir 075a/01	060b/08, 062b/05, 063a/08, 063a/10,
v.+ dur 074b/13	063a/14, 063b/01,
v.+ ı 043b/06, 065b/08, 066a/15	063b/11, 064a/06, 069a/12, 076a/05,
v.+ ina 066a/08	085b/05, 106a/02, 106a/05, 106a/13,
vühüş : <Ar. Yabani hayvanlar.	106b/02, 106b/12,
v. 056a/13	107a/01, 107a/05, 107a/12, 107b/05,
vur - : Vurmak.	107b/12, 107b/13, 108a/13, 108b/01,
v.- dı 087a/06	108b/14, 109a/14,
vüzerâ : <Ar. Vezirler.	109b/08, 114b/04, 118a/06, 118b/03,
vezîr ü vüzerâ + sı: 108a/03	121a/14, 123a/12
ya <Far. ve, veya, ya da.	y. 025b/02
y. 003b/07, 006a/14, 011b/04,	ya'nî : <Ar. “Sözün kısası, açıkça”
011b/07, 028b/02, 035a/11, 039a/07,	anlamlarındaki bağlaç.
047a/15, 051a/06,	y. 002b/04, 002b/06, 002b/07,
065b/14, 067b/01, 068b/06, 089b/02,	002b/11, 003a/01, 003a/09, 005a/08,
092b/01, 093a/14, 093a/15, 106b/11,	005a/10, 005a/11,
107a/12, 107b/03,	005a/12, 005b/01, 005b/02, 005b/08,
108a/12, 117a/14, 121a/12	005b/12, 007a/03, 007a/06, 009a/15,
fi'l-cümle y. 068b/06	010a/05, 011a/12,
yâ <Far. “Ey” manasında seslenme	
ünlemi.	

011b/10, 011b/15, 012b/10, 013b/12,
014b/08, 015b/11, 015b/12, 016b/01,
017a/12, 019b/02,
019b/08, 019b/12, 020a/03, 023b/05,
024b/09, 026b/15, 027a/12, 027b/14,
028a/14, 028a/15,
028b/02, 028b/03, 028b/05, 031a/05,
031a/13, 031b/04, 038a/10, 039b/01,
039b/03, 041b/14,
042a/11, 043a/08, 043a/11, 043b/11,
044a/08, 045a/05, 045a/15, 045b/09,
047a/05, 047a/09,
047a/10, 047b/08, 048b/02, 048b/03,
049a/11, 049a/15, 051b/09, 059b/03,
059b/05, 059b/15,
060a/05, 060b/08, 060b/09, 060b/11,
060b/13, 060b/14, 060b/15, 061a/03,
061a/04, 061a/05, 120a/06, 120a/11
061a/06, 061a/07, 061a/08, 061a/09,
061a/10, 061a/11, 061a/12, 061a/13,
061a/15, 061b/03, 061b/01, 061b/06,
061b/09, 061b/10
061b/05, 062b/02, 063b/12, 064a/02,
064b/07, 065b/03, 065b/13, 066a/03,
066a/05, 066b/02,
067a/03, 067b/08, 067b/09, 068a/02,
068a/06, 068a/08, 069b/05, 069b/12,
069b/15, 070a/02,
070a/04, 070b/13, 070b/14, 070b/15,
071a/03, 071b/01, 071b/02, 072b/05,
074a/05, 074b/09,
074b/10, 074b/11, 074b/13, 074b/14,
075a/02, 075b/07, 075b/08, 075b/11,
076b/06, 076b/11,

078a/07, 080a/15, 080b/05, 081a/07,
083a/04, 083b/05, 083b/14, 084a/02,
084a/06, 085b/01,
085b/12, 086a/11, 090a/01, 090a/13,
090a/14, 090b/07, 091b/05, 093a/06,
095b/01, 097b/06,
099b/12, 100a/12, 100b/01, 100b/02,
100b/04, 105a/06, 105b/15, 106a/04,
108a/03, 110b/11,
110b/15, 111b/05, 111b/16, 115a/08,
116a/11, 116b/06, 116b/08, 116b/09,
116b/11, 116b/13,
117b/11, 118a/05, 119a/10, 119b/01,
119b/08, 120a/10, 121b/02, 123a/03
be'şehu- y. 042a/04
kânünü'l-evvelün y. 078a/12
y. hükmetürdi 075a/15
ya'rub -2-
y. 045b/08
yaban :İssız ve şehirden uzak yer.
y.+ da 021b/11
yādigār : <Far. Hatıra.
y. kıoya : Hatıra bırakmak. 003a/12
yağ - : (Yağmurun) Gökten yere doğru
inmesi.
yağmur y.- a 009a/01
y.- ardı 020b/04
y.- dı 030b/06, 092b/12
yağmur y.- mad.ı 008b/12
y.- madı 030b/05, 091a/12
yağ : Yağ.
y.+ dan 032a/03
y.+ ından 032a/11
yağdur - : Yağdırmak.

y.- dı 022b/01
yağı : Düşman.
y. 032b/08, 032b/10, 091a/13,
091b/03, 092a/14
yağlık : Sırmalı, nakışlı mendil; peşkir.
y.+ larından 010a/15
y. 010a/15
y.+ ıla 010b/02
yağmur : Yağmur.
y. 009a/04, 009a/06, 030b/05,
030b/06, 030b/08, 091a/12, 092b/12
y. yağa 009a/01
y. yağmadı 008b/12
yāhūd : <Far. Veya; ya da.
y. 013a/11, 041b/13, 117a/15
yāhūd : <Far. Veya; ya da.
y. 078b/07, 116b/15

yahūdī : <Ar. Yahudi.
y. 025a/02, 028a/10
y.+ ler 028b/12
y. 039b/02, 117b/16
y.+ ler 023a/01, 028a/13, 036b/09,
039a/06, 058b/02
y.+ leri 036a/09

yağ - : Yakmak.
y. 055a/02
y.- a 036a/09, 079b/15
y.- acağın 098b/07
y.- alar 085b/15
y.- ar 004b/10
y.- ardı 032a/09
oda y.- arlar 028b/01

y.- asız 086a/03, 086a/04
y.- dı 036a/12, 040a/05, 055a/04,
098a/15, 098b/07, 103a/07
oda y.- dı 036a/13, 040a/03, 104a/06,
117a/03, 117a/10
y.- dılar 055b/08
y.- mağ 028a/03, 028a/14, 071b/15,
072a/05
y.- up 112b/08
yakar - : Yalvarmak.
y.- up 055a/04
yakıl - : Yakılmak.
y.- up 033b/05

yakın : Uzak olmayan, mesafesi az olan.
y. 002b/12, 011a/05, 030b/11,
035a/09, 054a/09, 077a/11, 109a/14
y.+ da 069a/02
y.+ dur 069b/08, 083b/06 , 002b/07,
005a/09
y.+ lığun 055a/15
yakınlık : Yakın olma durumu.
y. 028b/01
yakın ol - : Yanında bulunmak, yakınında
olmak.
ağa y.- mağ 083b/03
yakınrak : Daha yakın.
y. 057a/05, 057a/06
yākūt -1-
y.+ ı 012a/09
yākūt : <Ar. Deđerli taş.
y. 034b/12, 055b/07, 055b/15,
056a/02, 056a/03
y.+ ı 055b/15, 056a/04

y.+ uş 055b/07
yalan :Gerçek olmayan, yalan.
y. 046b/13, 107a/14, 110b/13
y.+ a 048a/08
y.+ dur 107b/01, 109b/03, 115b/08,
115b/12, 121b/05
y.+ ı 071b/04, 115b/06
yalanla - : Tekzip etmek.
y.- mağdan 062a/01
yalıncağ : Çırılçıplak.
y. 053b/02
yalu : Büyük ev. (krş. yalı)
y.+ da 087b/14
yaluñuz : Yalnız.
y. 037a/08, 123a/02
yalvar - : Yalvarmak; dilemek, istemek.
y.- a 094a/11
y.- dı 016b/06
yan : Yön, taraf.
y. 023a/13
y.+ ı 072a/11
y.+ ına 043b/15, 048b/13, 075a/05,
076b/13, 077a/05, 113a/12
y.+ ına vardı 049a/04
y.+ ında 004b/02, 084b/14
y.+ ından 044a/01
yan - : Yanmak.
y.- ardı 112b/04
y.- dı 088a/05
y.- ınca 094b/10
yanında : Yanında, beraberinde.
y. 043b/13, 043b/15, 044a/05
yanuğ : Yanmış olan, yanık.
y. 036b/02

yaña : Taraf, yön.
y.+ a 074a/04, 083a/15, 093a/08, 098b/14,
100b/06, 103a/12, 107a/05
y.+ a tevcih oldı 080a/15
y.+ adan 108a/13
y. 014b/09, 014b/10, 055b/05, 084a/13,
085a/10, 098b/13, 117b/17, 119a/06,
119a/07,
119a/11, 119a/12
beytü'l-muğaddesden y. 117b/16
y.+ dan 055a/02, 095a/09
y.+ dın 074a/02, 081b/06, 091b/03
yañlış : Doğrunun zıttı; yanlış.
y. 022a/09, 118a/08
yap - : Etmek, eylemek.
y.- asız 119a/02
y.- dı 026a/13, 027a/04, 035b/15,
050b/06, 082a/01, 082b/09, 091b/06,
098b/09
y.- dılar 034b/11, 082a/03, 119a/04
y.- duğı 036a/02
y.- duğıçün 098b/10
y.- dum 034b/15, 052b/01
y.- durdı 082b/02
y.- dur-dılar 072b/13
y.- ıla 062b/12
y.- ıldı 082a/06
y.- ılmış 110a/07
y.- ılmışdur 082a/04
y.- ıviresiz 072b/10
y.- mışdı 033a/05, 034b/05
y.- mışdur 078a/12, 080a/10
y.- up 034b/07, 052b/13

yapalar-1-

y. 'imāretideler 080b/04
yapıl - -2-
y.- dı 036a/06
y.- ması 045a/11
yapış - : Yapışmak.
y.- dı 008b/05
y.- madı 089b/08
y.- up 013b/04, 025a/07
y.- ur 044a/10
y.- urlar 052b/11
yaprak : Yaprak.
y. 049b/06, 050a/04
y.+ ıla 049b/08
y.+ ları 037b/09
yar - : Ortadan ikiye bölmek.
y.- mağ 028a/03
yara - : Faydalı olmak, yaramak.
y.- masa 067b/07
y.- maz 031b/10, 065a/05, 065a/14,
066a/12
y.- maz 'ameliden 066a/12
y.- mazın 035a/13
y.- rın 035a/12
y.- rsın 035a/12
yarad - : Yaratmak, meydana getirmek. (krş.
yarat-)
y.- an 059a/03, 064b/07
y.- ıcıdur 084b/06
y.- ıldı 075b/04
y.- ilmağdadur 106a/04
y.- ur 065a/01, 065a/12
yaradan : Yaratma işini yapan, Allah.

y. 064b/15
yaradıcı : Yaratma işini yapan, Allah.
y.+ sı 059b/09
yaradıl - : Yaratılmak. (krş. yaratıl-)
y.- dı 041a/08, 120a/06
y.- duğı 016a/05
yarak : Silah.
y.+ lu 082b/06, 092a/04, 094b/08
yarakla - : Hazırlamak.
y.- dum 048a/07
y.- yam 004b/01
y.- nanuğ 013b/07
yaramaz : Faydasız, yararlı olmayan.
y. 046b/13
yārān : <Far. Arkadaş, dost.
y.+ lar.ından 029b/14
y.+ ları 080b/03
y.+ larına 089a/02
y.+ larından 079b/05
y.+ larıyla 079a/01
yarat - : Yaratmak.
y.- dı 015a/11, 015b/14, 050a/07,
060a/06, 060a/07, 066b/13, 106a/01,
106b/05, 108b/04,
111b/12, 116a/14
y.- duğıdur 015b/11
y.- dum 113b/11
y.- mağ 067a/15
y.- mışdur 050a/01
y.- up 021b/01
yaratıl- : Yaratılmak.
y.- duğdan 015b/07
y.-dı 058a/05
y.-ur 012b/06

yardım : Yardım.

y. 094a/12, 094b/07
y.+ cı 095a/03
y. eylese 011b/01
y. ide 091b/08
y. idelüm 094b/08
y. idüp āforīziderlerdi 090a/04
y. itmekiçündür 122a/06
y. itse 048a/11
y. olsun 102b/04
y.+ sız 106a/01

yardımcı: Yardım eden kimse. (krş. yardımcı)

y. 101a/04

yarıl - : Yarılmak.

y.- dı 055b/07
y.- sun 021a/06
y.- up 108b/08

yarın Bugünün ertesi.

y. 002b/11, 011b/02, 012a/02,
047b/02
y.+ dan 114b/09

yarındası: Ertesi gün. (krş.yarundası)

y. 049a/09

yarlığa -: Bağışlamak, affetmek.

y.- dum 005b/12
y.- maqlığıla 005b/08
y.- maz 005b/11
y.- nmaqlığın 005b/15
y.- nur 012a/07
y.- r 009b/05
y.- ya 007a/11
y.- yam 046b/12

y.- yayın 046b/14

yarlıgan -: Bağışlanmak.

y.- maq 046b/14
y.- up 035a/05

yarı : Yarım.

y.+ sın 035b/13
y.+ ya 035b/13
dün y.+sı 055b/04

yarun : Bugünün ertesi. (krş. yarın)

y. 106b/12
y.+ dası : Ertesi gün. 101a/10,
106b/13

yaş : Yaşanan yılların toplamı.

y. 016a/07, 017a/10, 017a/15,
033b/05, 043b/01
y.+ da 039b/03
y.+ ina 019a/13, 039a/14, 045b/12,
058a/13, 058a/14, 078b/03, 078b/05,
078b/11, 088b/01
y.+ ında 019a/13, 019b/09, 030a/12,
036b/05, 039a/11, 039a/14, 041a/09,
041a/12, 041a/14, 082a/02
043a/01, 043a/15, 046a/01, 046a/03,
088a/15, 100a/08

y.+ ından 088b/01

y.+ ındaydı 017a/09, 024a/02,

025b/13, 058a/11

y.+ ını 033b/06

y.+ ıyla 052a/07

yaşa - : Yaşamak.

y.- dı 016a/07, 017a/03, 017a/11,
017a/13, 017a/15, 019a/12, 036b/03
y.- duğından 017a/15
y.- mışdı 018b/11

y.- yup 018b/08
yasag : krş. yasak.
y.+ ı 119b/12
y.+ un 119b/14
yasak : Bir işin yapılması için konulmuş engel.
y.+ um 119b/11
yat - : Yatmak.
y.- asın 008b/01
y.- dı 008b/03, 036b/02, 042a/03,
042b/04, 080a/04
y.- dı'aklı 112a/15
y.- dılar 089a/03
y.- dum 050b/05
yayağ y.- mağ 028a/02
y.- ur 023b/08, 049a/10, 080b/01,
119a/14
y.- urdı 035a/10
y.- urduğ 042a/08
y.- urın 052b/04
'ale'l-ğafle y.- urken 092a/05
y.- urlar 109a/08
y.- ursın 055b/09
yavru : Evlat; küçük, ufak.
y.+ sı 037b/02
yavu : Kayıp, zayi.
y. kıl- : Yitirmek. 032a/06
yavuz : Kötü, fena.
y. 003b/02, 004b/06, 006b/08,
008b/01, 019b/12, 068b/01, 102b/01
y.+ ı 057a/01, 057a/02
yavuzluk : Kötülük, fenalık.
y.+ ıla 027b/12

yay : Ok fırlatma aracı.
y. 014a/09, 049a/03, 092b/12
yay - : Yaymak.
y.- ıldı 098b/10
yayağ : Yayan; yaya olarak, binitisiz.
y. yatmağ 028a/02
yayıl - : Yayılmak.
y.- duğıdur 015b/08
yaz - Bir şeyi nakşetmek, resmetmek, yazı ile anlatmak.
y.- alar 103a/13
y.- am 002a/13
y.- an 017b/10
yazu y.- an 017b/09
y.- ana 122b/03
y.- anı 046b/01
y.- ar 122a/11
y.- ardı 035a/15, 122b/02
y.- arın 035a/15
y.- arlar 109b/05
y.- avuz 084a/15
y.- dı 068a/03, 068a/04, 068a/05,
068a/07, 083a/12, 083a/15, 086a/01,
092b/01, 094a/01,
097a/11
biti y.- dı 093b/15, 094a/05, 094b/13,
098a/03, 101a/03, 101b/12, 102a/04,
102b/02, 103a/12
y.- dılar 042b/05, 083b/11, 084b/14,
103a/15
y.- duğı.ında 068b/01
y.- duğına 068a/09
y.- dum 071a/11
y.- ı 033a/03

y.- ı.da 028b/08
y.- ıl-an 028a/11
y.- ıl--an 028a/09
y.- ılanıla 042b/07
y.- ıl-ara 033a/07
y.- ılmış 027b/09, 049a/10
y.- ıl-mış 028a/10, 028b/06
y.- ılmışdı 005a/07, 005a/09,
005a/12, 049b/01
y.- ılmışdur 052a/14
y.- madan 048b/08
y.- madı 015b/04
y.- maduk 084a/11
y.- mağı 015b/04
y.- mağıdı 038b/04
y.- mak 028a/04, 105b/03, 122b/01,
122b/02
y.- masına 048b/07
y.- mışdı 005a/01
y.- sa 068b/13
ğuşsa y.- saş 038a/04
y.- u 090b/13
y.- up 018a/14, 075a/10, 076a/01,
076b/01, 085a/03
biti y.- up 095b/04, 102b/07
yaz Yaz mevsimi.
y. 105a/10
yazıcı : Yazı yazma işini yapan kimse.
y. 028a/08
yazıl - :Yazılmak.
y.- a 012a/01
y.- mış 042b/08
y.- up 027b/15
yazu : Yazı.

y. yazan 017b/09
yazug : Günah.
y.+ ın 109b/05
yazuk : Günah.
y.+ ları 051b/04
ye - Yemek.
y.- di 026b/05
y.- diler 090b/02
y.- düğün 026b/04
y.- dürürlerdi 093a/03
y.- me 095a/05
y.- mege 022a/11
y.- megil 051b/06
y.- mek 047b/15
y.- mekdür 047a/11
y.- mesün 021a/09
y.- meyesiz 027b/12
y.- mez 074a/07
y.- nse 061b/08
y.- r 060b/04, 060b/05
y.- rdi 106b/02
y.- rler 065b/10, 070a/14
y.- ye 005a/09
y.- yevüz 022a/11
y.- yüp 035a/08, 035b/09
yedi (Sayı) Yedi.
y. 004a/04, 010a/09, 010a/14,
019a/11, 020a/02, 020a/04, 020a/06,
020b/02, 024a/01,
026a/06, 026b/04, 028a/10, 028b/12,
030b/05, 034b/01, 036b/03, 037b/05,
038b/14, 039a/14,

052a/03, 062a/11, 062b/15, 063a/01,
066b/02, 080a/09, 080b/02, 088a/10,
088b/01, 089b/11,

089b/12, 090a/06, 090a/10, 090a/11,
090b/11, 091b/02, 103a/06, 103b/07,
104a/02, 105a/10,

106a/01

y.+ dūr 064b/11, 066b/01, 066b/02

y.+ nci 082a/11, 091a/08, 103b/02

taht-ı y.+ ndegi 086a/10

yedinci : Yedinci.

y. 004a/09, 009b/14, 017a/06,
027b/12, 044a/07, 047a/03, 057a/05,
057b/12, 061a/07,

061b/03, 117b/11

yed: : <Ar. El

taht-ı y. 102a/03

yeg : Daha iyi.

y. 026b/06

yegni : Şımarık, hafifmeşrep.

y. 007a/12

yehūd : <Ar. Yahudi.

y. 025b/08, 073b/12, 078a/14,
078a/15, 113a/04, 113a/06, 115b/12

y.+ dan 068a/03

y.+ üñ 080a/07

yehūdā : <Ar. Yahuda.

y. 027b/03, 039a/10

yehūdi : <Ar. Yahudi.

y. 079a/07, 116a/09, 117b/14,
118b/03, 122b/13, 123a/14

y.+ den 123b/01

y.+ ler 079b/09, 082a/15, 088b/10,
096b/06

y.+ ler 'acızkaldılar 079b/02

y.+ lerdən 080b/04

y.+ lere 079a/15

y.+ leri 082b/01

y.+ lerün 079b/15, 080b/09

y.+ lerün namāzķılacaķ 079b/01

yehūdī : <Ar. Yahudi.

y. 002a/03, 002a/04, 002a/10,
071b/10, 080a/01

yekşenbe : <Far. Haftanın günlerinden olan
Pazar günü.

y. 073a/09, 073a/11, 073a/12,
073a/13, 078b/07, 103b/04

yel : Yel, rüzgâr.

y. 020b/06, 020b/08

y.+ e 020b/06

y.+ i 020b/06

y. urup 020b/09

yem : Azık.

y.+ in 028a/08

yemiş : Meyve.

y. 004b/08

y.+ e 004b/08

yen - : Yenmek.

y.- mez 118b/14

yeñil - : Mağlup olmak.

y.- ilmiş 042b/07

yeñi : Yeni.

y. 073b/13

yeñiden : Tekrar.

y. 042b/05

yeñ- : Üstün gelmek.

y. 110a/13

y. 022a/01
yer : Mahal, toprak, zemîn.
y. 004b/12, 024b/12, 027a/08,
034b/10, 037b/09, 037b/10, 047a/05,
054a/13, 068a/14,
087a/12, 087b/13, 089b/03, 090a/14,
092b/11, 100b/01, 106a/14, 116b/09,
119a/06, 121b/01
y.+ de 002b/06, 004a/09, 006a/04,
017a/07, 026a/13, 028a/09, 028b/09,
029b/03, 037b/12,
041b/10, 046a/09, 046b/06, 046b/07,
050a/08, 050a/09, 069a/02, 072b/12,
084b/09, 119a/02,
119a/14
y.+ deki 002a/12
y.+ den 028a/06, 046b/06, 049b/14,
057a/07, 057a/08, 106b/04
y.+ din 119a/11
y.+ dür 083b/06
y.+ e 004b/11, 004b/12, 007b/12,
008b/07, 008b/09, 015a/12, 016b/07,
016b/08, 017b/14, 090a/10, 098a/06
019b/04, 027a/08, 027b/11, 028a/06,
029b/03, 042b/06, 047a/11, 049b/14,
050b/13, 054b/07,
054b/10, 054b/11, 072a/02, 095b/10,
108b/08, 112a/08, 112a/09, 112a/13,
112a/15, 118a/10,
121b/01
bî-fâyide y.+ e 077b/09
y.+ e urdı 025b/15
y.+ i 028a/02, 055b/15, 098b/12,
108b/04, 116a/16
zâbiṭü'l-küldür y.+ i 084b/06
y.+ i ihtiyâridüp 069a/07
y.+ in 012a/07, 024a/14
y.+ in kıldı 015a/12
y.+ inde 023b/13, 030a/02, 068a/15,
079b/14, 100b/09, 112b/11
lemine'lmürselîn- y.+ inde 030a/13
taht-ı y.+ inde 077b/02, 078a/10
y.+ inde müṭâli'aqılanlar 076a/15
y.+ inden 054b/08, 117a/06
y.+ ine 004a/13, 018b/14, 034a/13,
056a/03, 059a/15, 059b/01, 059b/08,
076a/11, 080a/02,
087a/11, 088a/15, 093b/09, 098b/06,
100a/04, 100a/06, 102a/01, 103b/01,
103b/09
y.+ le 011a/13, 092b/12
y.+ ler 090a/14, 098b/13, 108b/08
y.+ lerde 033a/03
y.+ leri 060a/06, 076a/14
şehir-be-şehir köy-be-köy y.+ lerin
103a/14
y.+ lerümde 113b/12
y.+ lerün 059b/09
y.+ lü 117a/06
y.+ üm 050a/07
y.+ üme 056a/08
y.+ üñ 059b/11, 066b/12
y. +ine 016b/01, 029b/12, 029b/15,
030a/06, 033a/01, 049a/12, 072b/09,
090a/07
y. getürdi 026a/08

- ye -** : Yemek yemek.
y.- dük 063a/13
y.- ler 012b/03
y.- siz 073b/03
- yercez** : Yerceğiz.
y.+ e 035a/14
- yeryüzi** : Yeryüzü.
y.+ n 015b/01, 016a/01, 047a/05
y.+ nde 017b/15, 018a/02, 029b/05,
111a/13, 112a/03
y.+ ndeki 011b/13
- yeryüzü** : Yeryüzü. (krş. yeryüzi)
mecnû'-ı y.+ ndekine 034a/15
- yeşil** Yeşil.
y. 012b/06, 029b/04, 049b/01,
049b/08, 049b/09
- yet -** : Yetmek.
y.- di 092b/07, 099b/08
güci y.- düğinçe 009a/11
y.- düğünde 019a/13
y.- dükçe 013b/08, 060b/07
y.- ecek 104b/10
y.- ıcek 045b/12
y.- mezdi 114b/10
y.- mişdür 004b/15
- yeter** : Bir gereksinmeyi karşılayacak
nicelikte olan; kâfi.
y. 047a/15, 053b/09, 094a/02
- yetmiş** (Sayı) Yetmiş.
y. 011b/07, 012a/10, 012a/11,
023b/03, 026a/05, 033b/09, 033b/11,
040a/01, 041a/15,
046a/02, 052a/07, 052a/09, 060a/02,
060a/03, 062b/07, 102b/09, 105a/07
- yetür -** : Yetirmek.
y.- e 095a/07
- yi -** : Yemek yeme eylemi.
y.- di 075b/02, 076a/10
y.- mege şürü'itdiler 074a/12
y.- mek 081a/05, 118b/12
y.- sün 074a/08
y.- yüp 060b/15
- yidi** (Sayı) Yedi. (krş. yedi)
y. 036a/13, 082a/01
- yig** : Daha iyi. (krş. yeğ)
y. 057b/15, 094a/10, 094a/11,
095a/01, 111a/08, 111b/10, 114b/01,
114b/10, 122b/05
y.+ dür 012a/10, 057b/14, 058a/03,
058a/04, 093b/13, 111a/02, 119a/15
y. ola 112b/14
y.+ rek 109a/02, 109a/10
- yığ -** : Bir araya toplamak.
y.- dı 055a/14
- yigid** : Yiğit, delikanlı. (krş. yiğit)
y.+ ün 093b/14
- yigirmi**: (Sayı) Yirmi.
y. 015a/14, 026a/10, 028b/07,
037b/05, 038b/14, 040a/02, 041b/02,
041b/05, 043b/02,
043b/03, 045b/15, 046a/01, 046a/06,
056a/14, 056a/15, 056b/01, 056b/04,
058a/08, 078b/15,

079a/05, 080a/09, 082b/09, 085a/07,
085a/09, 085a/11, 087a/13, 088b/01,
090b/11, 091a/05,
091a/07, 092a/09, 093a/02, 096b/13,
099b/15, 100a/01, 100a/08, 105a/05,
105a/09

y.+ nci 096a/06

yigirminci: Yirminci.

y. 058a/03

yigit Yiğit.

y. 010a/07, 010a/08, 093b/12

y.+ ler 044b/14, 092a/04

y.+ lere 095a/02

y.+ leri 099a/11

y.+ leridi 089a/14

y.+ leriydi 044b/10

yıgılm -: Uzak durmak, kaçınmak.

y.- dılar 088b/12

y.+ sın 005a/08

y.- man 073b/05

yigrek : Daha iyi.

y. 004a/13, 007b/01, 024b/13,

055b/11, 056b/07, 056b/09, 065a/09,

083b/02, 096a/02

yık - Bozmak, yıkmak.

y.- a 079b/15

y.- dı 036a/02, 036a/03, 036a/12,

040a/04, 042b/02, 080a/02, 080a/08,

092b/04, 092b/05,

098a/14, 103a/07, 104a/06

beytü'l-muqaddesi y.- dı 040a/03

y.- ıldı 082b/01, 092b/11

y.- mak 045a/09

buhtu'n-naşar beytü'l-muqaddis y.-
mazdan 029a/14

y.- uq 080b/03

yıkıl - : Yıkılmak, bozulmak.

y.- dı 050b/07, 089b/04

y.- ması 045a/11

y.- ur 052b/14

y.- aydı 108b/09

y.- dı 112a/14

yık- : Yıkma eylemi.

y. 051a/02

yıkuk : viran, yıkılmış.

y. 036b/02

yıl : Yel, rüzgâr. (krş. yel)

y. 034a/14, 066a/03

yıl : Sene, yıl.

y. 010b/13, 011b/07, 011b/10,

011b/11, 016a/08, 017a/02, 017a/03,

017a/13, 017a/14,

018b/11, 019a/09, 019a/12, 019a/14,

019a/15, 019b/10, 019b/11, 020b/02,

020b/04, 020b/10,

020b/11, 021a/14, 021b/10, 021b/13,

022b/11, 022b/14, 022b/15, 023a/06,

023b/03, 023b/15,

024a/01, 025a/04, 026a/06, 026a/10,

026b/03, 026b/04, 028b/07, 030a/01,

030a/11, 030b/05,

031a/02, 032b/07, 033b/10, 033b/11,

034a/09, 034a/10, 034b/01, 035a/06,

035b/06, 036b/03,

036b/04, 036b/06, 038b/01, 038b/06,
038b/15, 040a/07, 041b/07, 042a/03,
042a/04, 042a/08,
042b/04, 043a/03, 043a/15, 043b/02,
043b/03, 043b/04, 044a/07, 044b/13,
045b/12, 045b/14,
045b/15, 046a/06, 050b/04, 050b/06,
050b/07, 052a/03, 052a/15, 052b/02,
066b/12, 075a/04,
078b/11, 078b/13, 081b/10, 082b/10,
083b/09, 086a/06, 087a/09, 087a/11,
087a/12, 087a/14,
087b/09, 087b/12, 088a/08, 088a/11,
088a/12, 089a/10, 089a/12, 089b/12,
090a/07, 090b/11,
091a/08, 091b/02, 091b/11, 091b/13,
092a/12, 092b/11, 092b/12, 092b/13,
093a/02, 096b/05,
096b/14, 097b/15, 098b/04, 099a/11,
099a/13, 099b/04, 100a/06, 100a/08,
102a/14, 103b/12,
103b/15, 105a/05, 105a/09, 111b/03,
117a/10, 117a/14, 117b/11, 119a/05,
121b/13, 123a/10
y.+ a 052a/03, 104b/10
y.+ da 078b/14, 091a/10, 092a/09,
092b/15, 102a/12, 102a/14, 117b/11
y.+ dan 017a/02, 017b/01, 017b/02,
022b/12, 022b/13, 036a/05, 044b/06,
045a/04, 052a/07,
089a/11, 117b/14
y.+ di 016a/06, 026a/10, 026b/04

y.+ dur 006b/02, 022a/10, 023b/01,
023b/02, 024a/07, 024a/08, 026a/10,
026b/01, 028b/10,
028b/11, 028b/12, 028b/13, 033b/09,
036b/08, 036b/09, 041a/15, 041b/01,
041b/02, 041b/04,
041b/05, 042a/07, 044b/05, 044b/06,
044b/12, 050b/09, 054a/15, 079a/13,
080b/01, 080b/02,
080b/13
y.+ i 078a/08, 087b/15, 097b/09
y.+ idi 083b/14, 088b/02
y.+ in 023a/02, 086a/07
y.+ inda 015b/02, 017a/12, 036a/07,
045a/13, 045a/14, 067b/12, 078b/05,
080a/09, 080b/11,
081b/02, 081b/09, 082a/01, 082a/02,
082a/11, 082b/10, 083b/13, 086b/01,
087b/09, 088a/07,
088a/10, 088a/12, 088a/13, 089b/11,
090a/06, 090a/15, 090b/01, 090b/02,
090b/10, 090b/12,
091a/05, 091a/07, 091a/08, 091a/11,
091a/13, 091b/10, 091b/14, 092a/07,
092a/11, 093a/01,
093a/04, 093a/05, 096a/06, 096a/07,
096b/13, 096b/14, 097b/03, 097b/04,
097b/05, 097b/09,
100a/01, 100b/07, 100b/08, 100b/10,
100b/11, 103a/05, 103b/02, 103b/03,
105a/10, 110b/07
y.- di 018b/12, 019a/11, 019b/01,
022b/02, 023a/14, 036b/04
y.+ ıydi 078b/14, 078b/15, 105a/08

y.+ ıydı 100a/01, 104b/14, 105a/07
y.+ ıydı 088b/01, 104b/14
y.+ ıdı 104a/01
y.+ lık 006b/08
y.+ luğ 004b/05
y. muhāşıridüp 092a/08
y.+ uñ 052a/09, 066b/14
yılan : Yılan.
y. 100b/04
yıldırım : Yıldırım.
y.+ la 060a/12
yıldız : Yıldız.
y. 017b/12, 018a/11
y.+ dur 066b/02
y. eyledi 018a/10
y.+ lar 059b/10, 091a/06
mecnū'-ı y.+ lar 090a/15
y.+ um 074a/02

yi- : Yemek yeme eylemi. (krş. ye-)
y. 118b/12
yin - Yenmek.
y.- ürdi 074a/07
yine : Tekrar.
y. 040a/12, 050b/08, 053b/07,
056b/10, 073b/10, 083a/14, 100b/02,
103a/08
yin : Elbise kolu.
y. + i 073a/05
yir : Yer, mahal. (krş. yer)
y.+ den 092b/03
y.+ inde 078b/04, 114b/09
y.+ ine 079a/15, 079b/04, 079b/12,
099b/01, 103b/01

y.+ lerinde 079b/01
yirt - :Yırtmak.
y.- dı 097a/07, 097a/10
y.- duğında 099b/11
y.- sa 047b/01
y.- sun 099b/12
y.- up 047b/02
yırtlaz : Göz kapağının dışa dönük olması.
y. 030a/09
yırtıcı : Yırtıcı.
y. 118b/14
yit - : Yitmek, kaybolmak.
y.- diler 003a/12, 090b/06
y.- düğün 086a/07
y.- dükçe 063b/04
y.- ecek 087b/15
y.- ecek 078b/03
y.- medin 099b/05
y.- mez 071b/12
y.- miş 078b/05
yitmiş : (Sayı) Yetmiş.
y. 012a/12, 016a/08, 038b/01,
087b/08
yiyecek : Azık.
y.+ in 035a/07, 063a/13
y.+ leri 055a/03
yoğur -: Yoğurmak. Yoğun, sıkı kıvama
getirmek.
y.- dı 050b/05, 050b/08
y.- dılar 034b/14
y.- mağ 028a/03
yoğsa : Kesinlik kazanmayan iki düşünceyi
belirten soru cümlelerinin arasına getirilen
bağlaç. (krş. yoksa)

y. 054a/10, 057b/07, 058a/03,
063a/07, 064a/04, 106b/08, 108b/12

yoğsul Yoksul, fakir. (krş. yoğsul)

y. 003b/13, 073a/09

y.+ ın 059a/01

y.+ larımı 003b/08

y.+ sağ 058b/14

yoğsulluk : Fakir ve muhtaç olma durumu,
yoksulluk.

y.+ dur 056b/14

yoğ Mevcut olmayan, yok. (krş. yoğ)

y.+ missa 055b/01

y.+ dı 015b/07, 067b/09, 073b/12, 076a/07,
081b/12, 106b/03

y.+ ıdı 089b/15, 122b/14

y.- ıdı 106b/01, 106b/02, 106b/15,
108a/02, 109a/02

y.- iken 105b/15

yoğ : Yok (krş. yoğ)

y. 008b/07, 013a/04, 054a/10,
055b/06, 060b/10, 060b/14, 061b/03,
064a/12, 065a/12, 061b/05, 061b/10,
061b/12

066a/06, 066a/07, 067b/10, 075b/09,
075b/10, 077a/11, 077b/08, 080a/14,
081b/08, 084b/09,

087b/01, 093b/05, 095b/10, 096a/11,
105b/12, 107b/14, 109a/01, 109a/03,
109b/12, 114a/10,

115b/02, 116a/03, 119b/04

y.+ dur 003a/02, 014a/10, 048b/03,
048b/05, 054a/10, 061a/11, 064a/14,
066a/10, 073b/05, 025b/07, 081a/05

081a/03, 083b/02, 095b/10, 096a/13,

110a/12

y.- dı 029b/15

y.- ımış 055a/03

yoğsa : Kesinlik kazanmayan iki düşünceyi
belirten soru cümlelerinin arasına getirilen
bağlaç

y. 057b/04, 057b/14, 120a/02

yol : Gececek ve yürüyecek yer, yol.

y. 008a/12, 034a/14, 034a/15,

050b/07

y.+ a 070a/03, 071b/03, 118a/07,
118a/08, 123a/16

y. buldı 016a/13

y.+ da 024b/06, 087a/08, 088a/01

y.+ dan 052a/01, 085b/05

y.+ dur 101a/07

y. gösterüp 123a/01

y.+ ın dutdum 052b/14

y.+ ına 046b/05, 049a/12, 053a/05,
059a/02, 123b/04

y.+ ında 004a/15, 009b/11, 009b/14,
011b/07, 011b/10, 011b/15, 012a/04,
012a/06, 014a/04,

031b/05, 031b/14, 064a/08, 114b/10,

115a/01

y.+ ları 077a/11

y.+ umda 012b/11

y.+ unda 012b/02, 048a/06

y.+ unğda 013a/03

y. +uma 049b/01

y. vir 121b/03
y.- a çıkdılar 024b/06
y.- a kulağuzlardı 031b/09

yol - :Çekip çıkarmak, koparmak.
kasiq y.- mak 023b/09
koltuq y.- mak 023b/09

yoldaş : Arkadaş.
y. 061b/10
y. 010a/09, 060b/10
y.+ ı 009b/13, 060b/05, 110a/15
y.+ ina 009b/13
y.+ inuq 009b/12
y.+ ları 010b/15
y.+ larıyla 110b/01
y.+ larum 010b/14
y.+ lıq 009b/12

yöre : Bir şeyin etrafı, çevre.
y.+ sinde 023b/05, 028b/08

yorur : Şimdiki zaman eki –yor’un
ekleşmemiş hali, arkaik biçimi.
y.+ sız 065b/07

yu - : Yıkamak.
y.- dı 107b/04
y.- maq 028a/04
y.- yarlar 117a/06

yüce : Ulu.
y. 052b/13, 054a/14, 061a/11,
112a/14
y.+ lik 005b/02

yük : Yük.
y.+ i 115a/02

yukaru : Yukarı.
y. 010b/10, 019a/13, 025a/02,
033b/06, 040a/15, 041a/06, 042b/03,
058a/15, 071b/07,
081a/11, 084a/10, 085b/06
bi-‘aynihi y. 067a/09
y.+ da 036b/03, 080a/07, 099b/11,
043b/09, 040a/03
y.+ da işâret olındı 078b/13
y. zikritdügümüz 068b/11

yum - Yummak, kapamak.
y. 046b/13
y.- dı 049b/10

yumrucak : Yuvarlak, yumru olan.
y. 051a/13

yun - : Temizlenmek, yıkanmak.
y.- dı 078b/08
y.- mağa 106b/04

yunan <Yun. 1)Yunanistan 2) Yunanistan
halkın olan kimse.
y. 025a/03, 043a/05
merzubân-ı y. 043a/05
y. 082a/04

yünânî : Yunanistan halkından olan,
Yunanlı.
y. 068a/05, 068a/06

yurd : (krş. yurt) Vatan.
y.+ ıla 024b/12

yürek : Yürek, kalp, gönül.
y.+ im 011a/10

yüri - : Yürümek.

y.- di 075a/04, 076b/12, 077a/02,
082b/07, 084b/11, 088a/03, 095a/14,
006a/05, 022a/12, 095a/05

y.- di müstahkemoldı 073b/08

y.- meyince 037a/12

y.- se 119b/12

y.- sün 119b/11

y.- yüp 033a/04, 095a/12

yürü - : Yürümek.

y.- di 019b/03, 095a/09, 111b/03

y.- medüm 053a/05

y.- mek kıldum 053a/06

y.- meye 046b/05

y.- mezdi 037a/12

y.- r 104a/15

y.- rken 096b/03, 097b/14

y.- rüz 012b/13

y.- se 116b/02

y.- yüp 033a/06

yürüt - : Yürütmek, ilerletmek.

y.- diler 077b/06

yut - : Yutmak.

y.- dı 037a/14, 037b/07

y.- mazdan 036b/14

yüz (Sayı) Yüz.

y. 011a/12, 011b/11, 015b/02,
016a/06, 016a/07, 017a/02, 017a/03,
017a/09, 017a/12, 038b/07

017a/13, 017a/14, 017a/15, 018b/12,
019a/11, 019a/12, 019a/14, 019b/01,
019b/09, 019b/10,

019b/11, 020a/13, 020b/10, 020b/11,
022b/02, 022b/12, 022b/13, 022b/14,
022b/15, 023a/06,

023a/14, 023b/01, 023b/02, 023b/03,
024a/01, 024a/07, 024a/08, 025a/04,
026a/05, 026a/06,

026a/10, 026b/01, 028b/07, 028b/10,
028b/11, 028b/12, 028b/13, 030a/11,
033b/09, 033b/10,

034a/10, 034b/01, 036a/11, 036b/03,
036b/08, 036b/09, 038a/03, 038a/04,
038a/12, 040a/02,

041a/15, 041b/01, 041b/02, 041b/04,
041b/05, 042a/02, 042a/04, 042a/07,
042a/08, 042b/04,

043a/03, 043a/15, 043b/02, 044b/05,
044b/06, 044b/12, 045a/04, 045a/12,
048a/13, 050b/04,

050b/09, 051b/02, 052a/03, 055b/08,
059a/14, 060b/10, 064b/13, 066b/10,
066b/12, 067a/02,

077b/04, 078b/15, 079a/12, 080a/09,
080b/11, 080b/12, 081a/02, 081a/12,
081b/02, 081b/08,

082a/01, 082b/06, 082b/09, 083a/06,
083b/12, 084a/09, 084a/12, 084b/04,
085b/08, 085b/10,

086a/01, 086b/01, 086b/10, 087b/08,
087b/11, 088a/07, 088a/10, 088b/01,
089a/09, 089a/11,

089b/09, 089b/11, 090a/06, 090a/11,
090b/10, 091a/07, 092a/10, 093a/01,
093a/05, 094b/08,

094b/09, 094b/11, 096a/06, 096b/13,
097b/08, 098a/01, 099b/02, 100a/01,
100b/08, 102a/12,

102a/14, 102b/01, 102b/10, 103a/06,
103b/03, 104a/01, 104a/02, 104b/13,
105a/07, 110b/06,
114a/08, 114a/10, 119a/05, 121b/13,
123a/10, 123a/12
y.+ den 041b/05, 085a/10

yüz: Yüz, çehre.

y.+ i 021a/08, 072b/02, 072b/03
y.+ in 010b/02, 022a/14, 055b/05,
112a/05
y.+ inde 011b/13, 029b/06, 112a/04
y.+ ine 003b/02, 009b/12, 072a/01
y.+ lerin 074a/01, 097b/12
y.+ üme 072a/03
y.+ ümüj 072a/11, 072b/02
y.+ ünde 016b/02
y.+ üne 030a/10, 097a/15

yüz - : (deriyi) Soymak, yüzmek.

y.- dürüp 101a/15
derisin- y.- üp 017b/06

yüzük : Süs amacıyla ya da bir simge olarak
parmağa takılan altın ya da gümüş halka.

y. 056a/12, 056b/05
y.+ i 056b/02
y.+ i 058a/12
y.+ in 058a/10

za'fūrān : (krş. za'ferān) <Ar. Safran.

z. 021a/07

za'if : <Ar. Zayıf, güçsüz.

z. 002b/01, 006b/04, 027a/07,
031b/09, 038b/09, 048b/05, 070a/10,
073a/10, 073b/13,
073b/15, 121a/15
z. düşdi 093b/10
z.+ i 048b/06
z.+ liğına 110b/05
z.+ üj 073b/01
z.+ lıgından 085b/04

za'if ol - : <Ar. + Tr. Güçsüz düşmek.
kavmiyle cenk itmekte z.- duj
071b/13

zābiṭü'l-kül : <Ar. 'Her şeyi yaptıran'
manasında Allah'ın sıfatlarından biri.
z.-küldür yeri 084b/06

zabṭ : <Ar. Kuvvetle tutma, elde
bulundurma.
z. itdiler 090b/09

zabṭ : <Ar. Kuvvetle tutma, elde
bulundurma.
z. itdiler 103a/15

zād : <Ar. Yol yiyeceği, azık.
z. 094a/02

zafer : <Ar. Başarı.
z. 095a/06
z.+ i 114b/07

zahmet : <Ar. Sıkıntı.
z. 050a/05, 053b/05, 072a/13,
079b/02, 097b/12
z. çekdi 032b/09, 084b/12
z. çekeyin 018b/09
z.+ den 038a/01

z. eylediler 040b/08
z. ider 088b/05
z. itdükçe 121b/06
z.+ üñ 018b/09
z. viresin 106a/08
zahmet it - : Biri için ya da bir şey için yorgunluğa, sıkıntıya katlanmak.
çoğ z.- di 079a/15
zāhid : <Ar. Dinin buyruklarını yerine getiren, yasaklarından sakınan kimse.
z. 054a/03, 054a/08, 054a/10, 054a/12, 054a/14, 054a/15, 054b/04, 054b/14, 055a/01, 055b/04, 055b/08, 056a/04, 069a/11, 073a/03, 073b/07, 108a/02, 108a/07
z.+ i 054a/03, 054b/08, 055a/14
z.+ lıgum 108a/12
z.+ üñ 055a/04
z.+ üñüzi 018a/04
zāhir : <Ar. Açık, belli, meydanda olan.
z.- di 046a/14
z. 066b/01, 080a/04, 114b/11, 115a/06
vücūddan z. 075a/01
z.+ dür 066a/14, 120a/14
z. kılduğı 015b/10
z.+ sen 107a/05
zāhir ol - : <Ar. + Tr. Görünmek, ortaya çıkmak.
z. ola 084b/03
z. olan 115b/02, 116a/01, 116a/02, 120b/07

z. oldı 044b/13, 081b/09, 087a/06, 089a/13, 089b/05, 091a/14, 096b/06, 112a/04, 116a/04, 120b/07
z. oldılar 044b/11
z. olduğın 039a/06
z. olduğına 121a/08
allāhdan z.- dı 075a/02
dağı z.- dı 075a/03
eyegüsünde z.- dı 075b/04
keşış z.- dı 081b/03
mezāhib-i fāsıde z.- dı 089b/13
gelüp z.- duğın 070a/09
aşhābü'l-kehf z.- duğı 089b/02
biri z.- mağa 086b/05
zālim : <Ar. Haksızlık eden, zulmeden.
z. 002b/13, 003a/06, 010b/06, 026b/14, 039b/12, 047a/15, 073b/11, 075b/05, 075b/07, 076a/12, 076a/15, 092a/13
z.+ lere 048a/06
zamān : <Ar. Vakit, çağ.
z. 058a/02, 058a/11, 070b/12, 076b/12, 078a/11, 083b/12, 089a/15, 089b/03, 108a/01, 110b/06, 112a/12, 112a/15, 112b/02, 112b/07, 118b/03, 121b/09, 121b/13, 122a/11, 122a/12, 122a/17, 123a/15
z.+ da 096a/08, 097a/03, 110b/08, 112b/12
z.+ dan 108b/10, 112b/13
z.+ dur 102a/02
z.+ ında 096b/05, 097a/04, 104b/08

z.+ ındağı 109a/13
z.+ ından 112b/04
z.+ ıydı 110b/08, 110b/09

z.-ı fetretde 043a/10
z.-ı ıavılden 123a/08
z.+ a 023b/01, 044b/02, 052a/08,
123a/04, 123a/05, 123a/06
z.+ adegın 024a/07
z.+ da 036a/07, 037a/11, 039b/05,
052a/06, 074a/14, 076a/13, 077b/01,
078a/02, 081b/02,
083a/05, 105a/15, 116b/12, 121b/08,
122a/01, 122a/06, 122a/09
z.+ dan 016a/05, 024a/07, 049b/08,
049b/12
mecnū'-ı z.+ dan 084b/08
z.+ daydı 044b/09, 044b/10
z.+ dı 089a/15
z.+ ı 056a/14, 123a/05
z.+ ına 016a/06, 017b/07, 029a/13,
036b/01, 078a/02, 089a/10, 118b/05,
118b/06, 118b/07,
123a/08
z.+ ında 003a/08, 003a/10, 005b/09,
017b/08, 029a/03, 033b/12, 041a/11,
043a/01, 044a/06,
045a/02, 045a/10, 050a/13, 053b/10,
067b/11, 078a/04, 078a/05, 079b/04,
084b/12, 085a/14,
085a/15, 087a/12, 087b/13, 088b/02,
088b/03, 088b/14, 089a/04, 089a/06,
089a/08, 089b/02,

089b/03, 089b/05, 089b/13, 089b/14,
090a/09, 090a/12, 090a/13, 092a/12,
092a/14, 115a/12,
115a/13, 117a/07, 117a/11
z.+ ında peydā oldı 090b/05
z.+ ında ref' oldı 078a/05
z.+ ından 043b/01, 081a/06, 118b/04
z.+ ındaydı 018a/01
z.+ la 066a/05
z.+ uı 005b/11, 122a/10
z.+ ında 061b/13
z.+ da 050a/09
z.- ı 043a/04
z.- yıldı 078a/09, 078a/11
z̄am <Ar. Artırma, ekleme.
z̄. itmek 109a/03
z̄an :<Ar. Hüküm, sanı.
z̄. iderin 010b/15
z̄ār <Far. Ağlayan, inleyen; zayıf,
kuvvetsiz.
z̄. 022a/08, 022a/15, 037b/14,
037b/15
z̄. 072a/07
z.+ lıgın 072a/05, 072b/07
z.+ lık 072a/03
z.+ lıklar 072b/05
z̄arar <Ar. Bir kimsenin, bir şeyin, bir
olayın açtığı maddî ya da manevî kayıp.
z̄. 106a/09
z̄ārılık <Far. + Tr. Ağlama, sızlama.
z̄.+ ılık eyledi 038b/08

z. iderlerdi 033b/04

z. itdiler 040b/02

z.+ ılığınuzı 008b/13

z.+ ıla 033b/02

zārlık : <Far. + Tr. Ağlama, sızlama.

z.+ m 033b/03

z. idüp 033a/14

zāt : <Ar. Kişi, kimse.

ism-i z.+ dur 075b/07

zāyī : <Ar. Yitmiş, kaybolmuş.

z. olur 057b/13

zāyil : <Ar. Yitmiş, kaybolmuş.

z. ola 030b/08

zebānī : <Ar. İslamiyete göre
cehennemlikleri cehenneme atmakla görevli
melek; cehennem bekçisi.

z.+ lerçün 048a/05

z.+ leri 048a/05

zeberced : <Ar. Yeşil renkli bir süs taşı.

z. 034b/12

z.+ le 055b/15

zebün ol - : <Ar + Tr. (birine karşı) güçsüz
duruma düşmek.

korğusundan z.- mışlarıdı 086b/05

zecr : <Ar. Önleme; engelleme;
yasaklama.

z. 059b/05

zekāt : <Ar. 1) Artma, bereketli olma. 2)
Zengin müslümanların mal ve paralarından
her yıl yoksullara vermekle yükümlü
buldukları kırkta birlik pay.

z.+ dan 009b/09

z. virem 112a/01

zenādika : <Ar. Zındıklar, Allah ve ahiret
inancı olmayan kimseler.

z. 066a/09

zenbīl <Far. Hasırdan örülmüş torba.

z. 053b/13, 053b/15, 054a/07,

054b/13, 054b/14

z.+ i 054a/05

z. urup 053b/12

zenc : <Ar. Siyah ırk.

z. 020a/01

zerre <Ar. Çok küçük parça.

z. 001b/10, 074b/05

zevāde : <Ar. Yiyecek stoğu, erzak.

z. 094a/02

zēvāt : <Ar. Kişiler, kimseler.

z.- ı 065b/04

zeyt <Ar. Yağ, zeytinyağı.

z. 032a/02, 032a/09

zeytün <Ar. Zeytin; Akdeniz bölgesinde
yetişen ve meyvelerinden yağ çıkarılan bir
ağaç.

z. 032a/11

zidd <Ar. (Bir şeye karşı) aykırı olan; ters
düşen.

z.+ ıdur 065a/06

ziddeyn: <Ar. İki karşıt kutup, iki zıt şey.

z. cem'olmak 067b/02

zıkr: <Ar. Sözü etme, anma.

z.+ inde 081a/10

z. 031a/03

z. idem 002a/07

z. idicek 022b/07

z. idüp 042a/01
z. itdi 042a/01
z. itdügümçün 110a/08
z. itdügümüz 033b/08, 103a/02,
115a/05
z. itdügünüz 116b/15
z. itdük 058a/15
z. itdüm 110a/07
z. itmekdi 023a/01
z.+ inde 081a/10
z. olanlardur 084a/01
z. olunan 060a/14, 085b/06, 094b/10,
121a/08
z. olınandan 084a/08
z. olınandur 084a/10
z. olındı 082a/08
z. olmuşdur 121b/10
z. olunan 121a/05
kışāşü'l-enbiyāda z. olundı 025b/04
z. e 059b/06
faşl-ı mülük-ı rümde z.- evüz

077b/14

zıkr id -: Adını söylemek, anmak.

eger z.- esi 081a/08

zıkr it -: Adını söylemek, anmak.

günāhlarından z.- di 063b/14

yuqaru z.- düg.ümüz 068b/11

adların z.- medük 081a/14

zıkr olun -: <Ar. + Tr. Anılmak, söylenmek

başşinden z.- mişdur 081a/09

zi'l-hicce : <Ar. Ay takvimine göre Arap aylarından yılın on ikinci ve son ayı.

z. 104b/11

zīnā <Ar. Evlilik durumu olmaksızın bir erkekle bir kadının cinsel ilişkide bulması

z. 027b/11

tehmet-i z.+ yı 111b/13

z. 028b/04

z. itse 028b/01

zincir : <Far. Zincir.

z.+ e ur-: Esir etmek. 016b/05

z.+ le 016b/07

zindān <Far. Hapishane.

z.+ ı 057b/15

zīnet <Ar. Süs, bezek, ziynet.

z.+ le 036a/01

zinhār : <Far. (ünl.) Sakın, aman ha!

z. 070a/10, 101b/12, 108b/11,

108b/12

zīrā : <Far. ....dan dolayı, çünkü.

z. 003a/02, 003b/02, 003b/13,

004a/01, 007a/12, 007a/14, 007a/15,

007b/12, 014a/08, 122a/14

022b/05, 023a/01, 024b/11, 032a/14,

037b/15, 039a/15, 042a/06, 048b/08,

056b/02, 064b/03,

065a/06, 065a/11, 065b/12, 066a/14,

068b/05, 069b/13, 070b/09, 071a/04,

073b/11, 074a/02,

076a/12, 083a/01, 083b/02, 083b/05,

089a/08, 089b/15, 094a/10, 094b/05,

099b/01, 099b/14,

106b/09, 107a/03, 107a/15, 108a/07,
108a/14, 109b/09, 110a/12, 111a/03,
111b/06, 114a/15,

115a/05, 115a/11, 115b/15, 117a/11,
117b/08, 118a/12, 118a/14, 119a/01,
120b/06, 120b/09,

120b/12, 121b/03, 122b/03, 122b/05,
122b/08, 122b/14, 122b/15, 123a/04,
123b/01, 123b/09

zîr u zeber: <Far. Alt ve üst.

z. 073b/11

ziyâde : <Ar. Artma, çoğalma.

z. 036a/12, 038a/12, 060b/12,
063a/05, 063b/04, 067a/12, 103a/03,
120a/08, 121a/08 , 042b/08

z. eylemez 005b/02

z. eyler 005b/03

z. ider 005b/02

z. iderse 005b/01

z. olurmuş 005b/05

nefsi z.- ider 073b/04

ziyâderak : Fazlaca.

z. 121b/13

z.+ dan 123a/10

ziyân : <Far. Kayıp, zarar.

z. 017b/05

z.+ a virürin 007a/15

z. ider 008a/03

z. itmeyesin 106a/09

z. itmezmiş 005b/04

z. 109b/13

ziyâret : <Ar. Bir kimseyi görmeye gitme.

z. 074b/06, 098b/12

z. iderdi 016a/10

z.+ ine 075a/11

z. +e 029a/05

z.+ e 029a/06

zulm : <Ar. Kötülük, haksızlık, eziyet.

z. 016b/06

z. göreñ 003a/01

z. itdi 090b/12

z.+ le 003b/15

zulmet <Ar. Karanlık.

hâliq-i z.+ dür 065a/02, 065a/03

zulüm <Ar. Kötülük, haksızlık, eziyet.

z.+ inden 082a/15

zümürüd : Zümrüd.

z. 027b/09

zürriyet : <Ar. Nesik, kuşak, soy.

z.+ indendür 041a/05

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

- ‘abazā, 91
‘abdu’llāh ibni ‘ömer, 14
‘abdullāh, 1, 14, 16, 17, 18, 60, 94, 95,
127, 148, 151
‘abdullāh bin ‘abbās, 18
‘abdullāh bin kebīr, 14
‘abdullāh bin mes‘ūd, 15
‘abdullāh bin mübārek, 14
‘abdül-menāf, 60
‘abdülmuṭṭalib, 60
‘ābir, 29, 38
‘ādil, 2, 3, 4, 5, 7, 26, 142, 144
‘alī bin bekār, 13
‘alī keremullāh, 83
‘alī raḍiyallāhü ‘anh, 83
‘amer bin ‘abese, 17
‘āmil, 38, 138, 154
‘āmir, 16, 17, 27, 77
‘āmir’ibni’ṭ-tufeyl, 77
‘amrübni’l-‘āş, 136
‘ankā, 35
‘ankebūt, 21
‘aṭā raḍiya’llāhü ‘anh, 49
‘avf bin mālīk, 11
‘avn, 41
‘āyil, 34
‘ayş, 32, 33, 34
‘aznān, 61
‘ikrime, 44
‘imrān, 32, 35, 37, 38, 39, 40, 54, 85,
117
‘īsā, 29, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 59, 60,
62, 69, 70, 75, 82, 85, 87, 90, 91, 92,
95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103,
104, 105, 106, 107, 108, 110, 113,
115, 118, 139, 140, 141, 143, 144,
145, 146, 148, 151, 152, 157, 158,
159, 160, 161, 162
‘īsā ‘aleyhi’s-selām, 53, 69, 103, 104
‘ömer, 131, 132, 133, 134, 135, 136,
137
‘ömer binü’l ‘āş, 134
‘ömer ubnü’l ḥaṭṭāb, 132
‘ubeyd, 27
‘uḳalā, 4
‘uḳbe bin ‘āmir, 16
‘ulufisin, 111
‘umar ibni ‘abdü’l-‘azīz, 9
‘üzeyir, 54, 55, 56, 82
- A
- abey bin ḳa’b, 82
abey bin ḳa’b raḍiyallāhü ‘anh, 82
ādem, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 37, 48, 63,
71, 75, 77, 85, 100, 101, 105, 123,
139, 140, 143, 145, 149, 152, 156,
158, 163
aḡabiyus, 105
aḡustus, 103, 104
aḡbār, 30, 59

aḥnūḥ, 21
aḥzar, 38
alaman, 91
amūş, 34
anṭākiyye, 103, 108, 110, 111, 114, 120,
128
ānūş, 21
arastulis, 135
ardeşin bin bābek, 5
arestoz, 5
armadiyus, 116
armiyā, 38
aryus, 102, 110, 113, 114
ās, 91
āşir, 33
āzeṇ, 51
āzer, 29, 95
āzeryānūs, 106
āziryanus, 106, 107

B

bā'ūr, 44
bābil, 30
bağdād, 9, 137
bağliyye, 102
baḥne, 40
bavles, 93, 95, 96, 97, 101, 103, 107,
112, 118
bavles-i 'aleyhi'l-la'ne, 95
bedir, 13, 80, 128
behrām şevīn, 122
behrām-ı cūr, 116
belhā, 33

belyā, 38
benū isrā'īl, 10, 33, 39, 40, 41, 42, 43,
146, 154, 159
benū ḳureyza, 107
benū'n-naẓīre, 107
berber, 25, 114, 115, 120
beşir, 139
beşir, 39, 42, 138, 139, 140, 141
bevli, 124
bevliyānus, 115
beytü'l-muḳaddes, 47
būdgāniyye, 102
buḥtu'n-naşar, 38
buḥtu'n-naşar, 47, 53, 56, 153
bulğar, 91, 109
bünyāmin, 33
bustimanus, 121
buzanṭiya, 108
büzerci mühr-i ḥaḳīm, 5
büzürcmih, 119

C

cālūt, 42
cāz, 33
cebrā'īl 'aleyhi's-selām, 27, 72, 78
ceriḥ, 59
cerir bin 'abdullāh, 16
cevāz, 26
circīs, 54, 59
cömer, 26
cü'zürü'bnü eskiyān, 53

D

daḳyānus, 117
dārā ibnū'l dārā, 57
dāvud, 42, 43, 44, 45, 51, 54, 62, 63, 64,
86, 146, 149
deccāl, 55
dermesīl, 25, 26
dīnā, 33
dürer, 4, 67

E

ḍaḥḥāk raḍiyallāhü 'anh, 24
ebişasyus, 119
ebū bekr-i şiddīk, 131, 132
ebū bekr-i verrāk, 83
ebū ca'fer, 8
ebū eyyüb enşār, 65
ebū ḥuzāfe, 127
ebū hureyre, 3, 14, 84
ebū ḥuzeyfe, 27, 38
ebū ḳatāde, 16
ebū ḳuḥāfe, 131
ebū sa'īd, 2
ebū veheb, 16
ebūbekir, 131
eflākiyye, 86, 89
efludus, 105
eflūdus, 106
elyesa', 38, 40
enes, 5, 13, 14, 17, 83, 84
enes bin mālīk, 14
enes bin mālīk raḍiya'llāhü 'anh, 14
enes raḍiyallāhü 'anh, 83, 84

engūriyye, 113
engürüs, 91, 114
enṭiyāḥus el-mecūsi, 53
erdeşīr, 130, 131
erfaḥşed, 29
erġu, 29
ermenī, 32, 90, 91
eşmuyel, 41
eşmüyīl, 41, 42
eyyüb, 33, 34, 44, 65, 66, 83

F

fāheş, 35
fāliġ, 38
farriḳliṭā, 93
fenḥāş, 39
fezāyilü'l 'amāl, 5
fezāyīlü'l-'amāl, 67
filibeçük, 57
filistin, 132
fulās-ı simsaṭī, 108
furāt, 120, 133

G

ḡabeş, 25
ḡaḳ te'alā celle ve 'alā, 3, 10, 23, 32,
33, 44, 74
ġālib, 41, 60, 61, 162
ḡamlḳaydār, 61
ḡasan başri raḡmetullāhü 'aleyh, 70
ḡasan- ı başri raḡmetu'llāhi 'aleyh, 8
ḡavvā, 20, 100
ḡazreti yaḡyā, 52

hikāyet-i behc, 74
hikāyet-i dürer, 70
hikāyet-i mehec, 68
hızır, 37, 38, 58, 157
hızır en-nebī ‘aleyhi’s-selām, 37
hükemā, 4, 21
gürce, 91

H

hābil, 20
hālīd bin velīd, 134
hālīd ibni velīd, 132, 135
hām, 24, 41
harrān, 33
hārūn, 37, 39, 41, 54
hārūn en-nebī ‘aleyhis’-selām, 37
hārūt ve mārūt, 22
hatemü’l-enbiyā aḥmedūn, 92
havāriyyūn, 106
herkıl, 60, 103, 127, 128, 129, 130, 133,
134, 135, 136, 151
hind, 25, 109, 121
hırkılü’n -nebī ‘aleyhi’s-selām, 40
hırnāus, 111
hūd, 17, 26, 27, 48
hüşeng, 22, 26
huzeyme, 61

I

iblis, 8, 71, 97
iblis ‘aleyhi’l-la’ne, 8
ibn-i ‘abbās, 24, 38, 84
ibn-i ebī evfā, 2

ibn-i ishāk radiya’llāhü ‘anh, 27
ibn-i mes’ūd, 15, 39
ibrāhīm, 29, 30, 31, 32, 35, 38, 42, 44,
48, 52, 54, 61, 85, 94, 95, 134, 146,
148, 161
ibrahīm peygambar ‘aleyhi’s-selām, 29
idrīs, 19, 20, 21, 22, 23, 53, 143
ilyās en-nebī ‘aleyhi’s-selām, 39
incil, 2, 77, 90, 91, 93, 94, 148, 160
irem, 26
irsāynus, 111
isfiyānus, 105
iskender, 5, 57, 59, 103, 109, 151
iskender-i mākezoni, 57
iskenderiyye, 90, 109, 134
iskendernāme, 5
iskendurus, 110
ismā’il, 14, 17, 30, 31, 32, 33, 41, 61,
134, 145, 161
isma’il ‘aleyhi’s-selām, 31
işmüyil, 42
istanbul, 114, 122
iznik, 102, 110, 111, 113
iznikumid, 113
izniķumid, 114

K

ka’b, 18, 60
ka’bu’l-aḥbār, 30
ķābıl, 20
ķadarven, 86
ķamer, 88
kānuk, 27

ḳāsım bin ‘oḡmān, 12, 13
ḳaynān, 21, 29
ḳays, 7
ḳays bin ‘āḡım, 7
ḳayṣer, 4, 7, 47, 116, 118, 119, 124,
125, 126, 138, 139, 141, 142, 144,
145, 147
ḳayṣerü’l-ḳayāṣır, 57
kehf sūresi, 60
kelbī, 49
ken‘ān, 24, 25, 33
keyḳubād, 119, 120
keyṣeb-i aḡmer, 27
kilāb, 60
kināne, 60
ḳıṣas’ül-enbiyā, 57
kisrā, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127,
128, 129, 131, 137, 147
kitāb-ı zebūr, 64
ḳoṣṭandin, 102, 108, 109, 110, 111, 112,
114, 115
ḳoṣṭandīn, 112, 113, 136, 145
ḳoṣṭandin-i aṣḡar, 114
ḳoṣṭandin-i ekber, 114, 115
ḳoṣṭanṭiniyye, 109
ḳoṣṭandinopoli, 109
ḳubād, 129, 130
ḳuds-i mübārek, 30, 37, 106
ḳudūs, 87, 103, 134
kūfe, 30, 133
kūṣārbā, 30
kuzzā, 60

L

lāvā, 35
lāvān, 33
lāyān, 33
lāzikiyye, 112
lemek, 22, 23
leyyā, 33
loḡmān ‘aleyhi’s-selām, 44
losanyus, 113
luḡa, 90
lūt, 30, 31, 32, 34
lüvvā, 60

M

maḡbūb-ı müntecbā, 21
maḡaryus, 111
maḡdād ibni ma‘dī kereb, 15
mālik, 13, 14, 18, 45, 57, 60
māniṣus, 90
mārāfrām, 111
māric, 26
marḡus, 90, 92
mārya‘kūb, 98
maṣrık, 111, 114, 119, 155
mazarib, 156
me‘āzibni cebel, 11
me‘āzibni cebel raḡiya’llāhü ‘anh, 11
mecūsiyyet, 59
medīne, 60, 61, 68, 94, 103, 107, 128,
132
medreboldi, 102, 108
medyen, 35
mehyāyil, 21

mekke, 18, 27, 61, 82, 86, 88, 93, 94,
127, 137, 155
melikān, 38
melkā, 98, 99, 100, 101, 102
melkā'iyye, 102
menbec, 132
menuyil, 135
merķūliyye, 102
merķūsiyye, 86, 88
merrīh, 88
meryem, 35, 51, 54, 87, 99, 104, 112,
126, 146
meşābih, 14, 17
mescid-i aķşā, 46
meşcid-i aķşā, 46
metā, 48
mezyede, 17
mīşā'bnü yūsufü'bnü ya'ķūp, 38
mu'āviyyetübni ebū süfyān, 135
mübarek ibni fuzāla, 8
müdrice, 61
muħammed, 1, 3, 11, 15, 20, 31, 38, 41,
44, 48, 57, 59, 60, 61, 63, 67, 68, 69,
76, 79, 80, 83, 84, 85, 94, 95, 103,
113, 121, 127, 128, 131, 145, 146,
147, 148, 149, 150, 151, 152, 153,
155, 157, 158, 160, 161, 162
muħarrem, 25, 30, 61
muķātil, 44, 49, 57, 80, 82, 109, 124,
129, 134
muķātil rađiyallāhü 'anh, 82
mukavvim, 61
muķsisťus, 109

mūsā, 8, 10, 34, 35, 37, 38, 39, 41, 48,
52, 54, 84, 85, 98, 117, 146, 148, 151,
152, 153, 154, 156, 157, 159, 160,
162
mūsā 'aleyhi's-selām, 8, 37, 154
mūsā peyğambar 'aleyhi's-selām, 10,
35
müşkat, 18
müşterī, 88
müteveşleħ, 21, 22

N

nābit, 61
nāhōr, 29
nāhūr, 61
nāşīd, 38
naşťūr, 99, 100
naşťuriyye, 102
naşťūr, 98, 100
navurťus, 108
nayťunus, 111
nazar, 19, 22, 32, 41, 44, 56, 60, 63, 70,
91, 124, 135
nemrūd, 57, 58
niķiťus, 111
niķyā, 110
nil, 35
nīnuy, 51
nūh, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 38, 48, 57,
58, 71, 129, 156
nūşirevān-ı 'ādil, 3
nūvāl, 43

- O
- osyānūs, 107
- P
- pavles-i la'īn, 93
peysül, 93
- R
- raḥīl, 33
resül şallallāhu 'aleyh te'ālā 'aleyhi ve sellem, 6, 11
resülullāhi şallallāhu 'aleyhi ve sellem, 6
rızvān, 30
roma, 90, 101, 105, 109, 111, 114, 115
- S
- sa'd bin ebī vaḳḳāş, 133
sa'īdü'bnü el-müseyyeb, 44
şā'un, 35
ṭabāriyus, 104, 105, 121, 122
şafūrā, 36
ṭahmüres, 22
şakālibe, 111, 114, 120
şālih, 27, 28, 29, 57, 65, 87, 89, 118
ṭālūt, 42
sām, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 38, 58, 103, 130, 132, 133, 134, 135, 137
şām, 39, 94, 105, 112, 127
sāmire, 111
şārūğ, 29
ṭātus, 53
sebek, 26
- şehriyār bin ibreveyz, 131
seken, 23
seleme bin el-ekva', 17
selmān-ı fārisī raḍiyallāhu 'anh, 92
şems, 88
şemūd, 27, 31
şerūbe, 33
sīs, 21, 90
şış, 11, 20, 21, 23
şizuşis, 60
şu'ayb, 35, 36
şublī, 33
süddī, 41, 49
süleymān, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 66, 67, 75, 76, 146, 149
süleymān 'aleyhi's-selām, 77
süleymānü'n-nebī 'aleyhi's-selām, 45
surus, 108
suyil, 26
- T
- tārah, 29
tāreh, 31, 44
tatar, 25
tefsīr-i begavī, 25, 32
tefsīr-i teysīr, 25, 80
tenviyye, 86
terus, 26
tevārīḥ-i ebū yezīd-i belḥī, 118
tevārīḥ-i enbiyā, 1
tuḥfetü'l mülük, 3, 4
türk, 25
tuzurus, 132

U

uded, 61
uḥud, 18
üngürüs, 111
ürdün, 40, 104, 141, 156
uriyā, 74
usaniyus, 109
uṭārid, 88

V

vāyil, 26
veheb, 19, 25, 27, 30, 38, 44, 52, 56, 57
vezandiya, 109

Y

ya'qūb, 32, 33, 35, 42, 85, 101, 102,
111, 146, 149, 156
ya'qūbiyye, 102, 145
ya'qūp peygambar 'aleyhi's-selām, 32
ya'rub, 61
yāfeṣ, 24, 25, 57
yāfeṣ bin nūḥ, 25
yaḥyā, 51, 52, 54, 104, 141
yām, 24
yaṣher, 35
yaṣḥob, 61
yebraḥ, 61
yehūdā, 35, 52

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Mecma'ü'l-Letâyif, dil özellikleri itibariyle Türk dili tarihi içerisinde 13-15.yy. arasını kapsayan Eski Anadolu Türkçesi dönemine tarihlendirilmekte olan bir metindir. Genel itibariyle söz konusu dönemin çoğu fonetik ve morfolojik özelliklerini bünyesinde taşıyan bu eser letâifnâme türündedir. İçeriğinin çoğunluğunu Hz. Adem'den başlayarak Hz. Muhammed'e değin peygamberlerin yaşam öyküleri ve mucizeleri oluşturmaktadır. Bunun yanında Fars tarihine ve mitolojisine dair de çok sayıda şahıs ve vak'a barındırması sebebiyle okuyucuya zengin bir içerik sunmaktadır.

Eser, kısmen harekeli nesih yazı ile yazılmış olup bu hareke sistemi eserin ilk varaklarında çok düzenli bir biçimde işlerken ilerleyen varaklarda kısmi harekeye dönüşmüştür. Bu durum, zaman zaman kimi sözcüklerin okunmasını güçleştirse de eserin diğer nüshalarının elimizde bulunması sebebiyle karşılaştırma ve bağlamsal inceleme yoluna gidilerek okuma tespitleri yapılmıştır.

Eserin dili, türü itibariyle de sade ve günlük sayılabilecek bir dile yakındır. Bu sebeple, deyimli ve mecazlı halk diline yakın söyleyişlerin varlığı göze çarpmaktadır.

Giriş, Dil İncelemesi, Metin ve Dizin olmak üzere dört ana bölümden oluşan çalışmanın Giriş kısmında eserin türü hakkında ve çalışma boyunca izlenen yol hakkında bilgiler verilmiş, yapılan dil incelemesinin doğru sebep-sonuç zeminine oturtulabilmesi açısından ikinci planda gibi gözükken tüm detaylar titizlikle araştırılmış ve olabildiği ölçüde ifade edilmeye çalışılmıştır.

Dil İncelemesi bölümüne geçildiğinde, ses bilgisi başlığı altında ünlü uyumları ve fonetik hadiseler ele alınmış, şekil bilgisi başlığı altında ise metin yapı bakımından irdelenmiştir. Dizin bölümünde ise metin içerisinde geçen her sözcük madde başı olarak yer almış, sözcüklerin köken bilgisi verilmiş, satır ve sayfa numaraları ile de eserdeki yerleri gösterilmiştir.

Yapılan incelemeler neticesinde imla, ses bilgisi, şekil bilgisi ve dizin başlıkları altında göze çarpan hususlar aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

A-İMLA:

Çalışmanın imla bölümünde ünlü ve ünsüzlerin ön seste, iç seste ve son seste olmak üzere farklı yazılışları örneklerle ortaya konmaya çalışılmıştır. Bulgular neticesinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

1. EAT döneminin tarihî ve sosyal gelişme koşulları dikkate alındığında konuşma dili ile yazı dili arasında bir ara form görünüm sergilenmesi Arap imla geleneğinin tüm özelliklerinin görülebilmesine engel olmuş faktörlerden biridir.
2. Metinde hem Arap hem de Uygur yazı geleneğinin izleri vardır. Türkçedeki ünlü sayısının çokluğuna nazaran bunların Arap alfabesinde hepsinin karşılık bulamıyor oluşu bizi yalnızca harekeye yönlendirmektedir. Bu durum da harekenin kısmi kullanıldığı ya da hiç kullanılmadığı yerlerde zaman zaman okumayı güçleştiren nedenlerden biri olmuştur. Ayrıca iki ayrı imla geleneği etkisiyle bazı eklerin sözcüklere bitişik bazılarının ise Uygur imlası gereği ayrı yazıldığı görülmüştür. Bu konuda müstensihinin bir kural gözetmediği fark edilmiştir. Şöyle ki, aynı sözcük ya da ek başka bir varakta aynı kullanım ile

kimi zaman önündeki sözcüğe bitişik kimi zaman ayrı yazılabilmiştir. (bkz. İmla Bölümü)

3. Eserde p ve ç ünsüzleri kimi zaman b ve c ünsüzleri ile karşılanmış, özellikle – (U)p ulaç ekinin yazımında çift görünüm tespit edilmiştir.

SES BİLGİSİ:

1. Art zamanlı metin incelemelerinde kıstas olarak alınan unsurlardan biri olan medli elif (î) kullanımı eserde aynı sözcüklerde kimi zaman yazılmış kimi zaman ise yalnızca elif (l) ile gösterilmiştir. Bu da uzun ünlülerin varlığı için kesin bir sonuca ulaşmamızı engellemiştir.
2. Kapalı è sesinin varlığını düşündürecek sözcük örneklerinin de çift görünümlü imlası dönemin pek çok eserinde olduğu gibi burada da kesin bir sonuca ulaşmamızı engellemiştir. (biş ~bêş; yidi ~yêdi~ in- ~ ên- vb.)
3. Ünlü uyumları ve akabinde fonetik hadiselerin incelendiği bu bölümde damak uyumunun –yor ekinin arkaik biçimi olan “yorur” ve –ken ekinin her zaman uyuma aykırı biçimde karşımıza çıkması dışında sağlam bir biçimde uygulandığı görülmüştür.
4. Dudak uyumunun ise ET döneminden beri kök ve gövdelerde devam eden devamlı düzleşme ve devamlı yuvarlaklaşma eğilimi göstermesi sebebiyle metinde de düzgün bir biçimde uygulandığı söylenememektedir.
5. Ötümlüleşme ve ötümsüzleşme hadiselerine bakıldığında t>d, t>d, p>b ve k>ğ ve k>g ötümlüleşmeleri söz başı ve söz içi olmak üzere nöbetleşe kullanımları

ile sıkça karşımıza çıkmıştır. Ötümsüzleşme yaşayan sözcük örneklerinde d>t yönünde ses değişimleri ağırlıktadır. Birçok sözcüğün çift görünümü mevcuttur.

ŞEKİL BİLGİSİ:

1. Metnin şekil bilgisi kısmı “**Türetme Ekleri**”, “**Tür Değiştirici Ekler**”, “**İşletme Ekleri**”, “**Kategori Ekleri**” ve “**Sözcük Türleri**” olarak kendi içinde bölümlenmiştir. Metinde geçen ve türetme işlevinde bulunan sözcük örnekleri eklerin fonksiyonlarına uygun olarak örneklendirilmiş, bu tasnif yapılırken de Gürer Gülsevin’in ek tasnifi esas alınmıştır.
2. “Tür Değiştirici Ekler” kategorisinde yer alan fiilimsilerden –(I)ş mastar ekinin kullanımına metinde rastlanmamıştır.
3. Zarf-fiil ekleri kategorisinde ise hem basit yapıdaki zarf-fiil eklerine hem de birleşik yapıdaki oluşumlara yer verilmiş, bolca örneklendirilmiştir. Bunlar arasında –(y)IcAK, -dUKdA ve –(y)UbAn zarf-fiil ekleri Türkiye Türkçesinde kullanılmayan EAT dönemine özgü eklerdir.
4. İsimlere eklenen +sIz yokluk eki ve +IU varlık eki çoğunlukla yuvarlak ünlülü yazılmış olmasına rağmen birkaç örnekte ekin ünlüsünün düz ünlülü olacak şekilde harekelendirildiği tespit edilmiştir.
5. İşletme ekleri kategorisinde yer alan ad durumu eklerinin EAT öncesi ve sonrası diğer Türk lehçelerinde de görüldüğü üzere anlamsal fonksiyon olarak birbiri yerine kullanıldığı metni okuma ve aktarma çalışmaları esnasında fark edilmiştir. Kimi zaman yönelme durumu eki belirtme durumu yerine kullanılmış, kimi zaman da bulunma durumu eki ayrılma işlevi ile cümledeki yerini almıştır.

6. Metinde tespit edilen çatı eklerinin kullanımında genel itibariyle dizgisel bir problem göze çarpmamıştır. Ancak birkaç örnekte (viribinül- ve deñül-) çatı eklerinin kullanımındaki genel kurallara aykırı olarak edilgenlik ve dönüşlülük eklerinin aynı tabanda yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca tek bir örnekte olmak üzere iki ettirgenlik çatı ekinin üst üste kullanıldığı görülmüştür. (emzdür-)
- Bu gibi durumlarla -Türkiye Türkçesi için geçerli olmamakla birlikte- tarihî lehçelerde sıkça karşılaşıldığı bilinmektedir.
7. Zaman ekleri kategorisine gelindiğinde görülen geçmiş zaman ekinin 3. teklik ve çokluk şahıs çekimleri haricinde her zaman yuvarlak ünlülü biçimiyle çekimlendiği görülmüştür. Tek bir sözcükte ekin ünlüsü ötre (ɔ) ile harekelendirilmiştir. (ışladı)
8. Öğrenilen geçmiş zamanın çekiminde –mİş ve –mİş +dUr yapısı bu zamanı ifade etmek için kullanılan yapılar olarak karşımıza çıkar. Fakat yine tek bir örnekte –(y)Up dUr(U)r yapısı ile bu zamanın ifade edildiği tespit edilmiştir. (gitmeyüpdurur)
9. Gelecek zamanın çekimi için eserin tamamında –(y)IsAr eki kullanılmıştır. Tek bir örnekte –AcAK ekinin kullanıldığı tespit edilmiştir. (koşacağdur) Ayrıca gereklilik kipi başlığı altında da örnekleri ile izah edildiği üzere –sA gerek ve –AcAK gerek yapılarının kimi zaman cümleye geleceğe yönelik bir plan/tasarı ifadesi kattığı gözlemlenmiştir. Bu da tasarlama kiplerinin derin yapıda zaman sezdirici işlevleri olduğuna işaret etmektedir.
10. Şimdiki zamanın çekiminde –r ve –Ir ekleri kullanılmıştır. Türkiye Türkçesinde kullanılan –yor şimdiki zaman ekinin arkaik biçimi olan “yorur” sözcüğü ise birkaç örnekte karşımıza çıkmıştır.

11. Emir kipi çekiminde 2. Teklik şahıs için az sayıda birkaç sözcükte –Gİl eki kullanılmış, bu şahıs çekiminde genellikle eksiz emir eki kullanıldığı gözlemlenmiştir.
12. İ- ek fiili kimi zaman ardındaki sözcüğe bitişik kimi zamansa ayrı yazılmıştır. Bunlar, imla bölümünde de örneklendirilmiştir. Ek fiil çekiminde faydalanılan +Dur bildirme ekinin hem günümüzde kullanılan biçimi hem de arkaik biçimleri “durur” ve “turur” metin içinde örneklenmiş yapılarıdır.
13. Birleşik fiillerin görünümü açısından metin oldukça zengin malzemeler sunmuştur. Et-, eyle-, ol-, kıI- gibi isim + fiil dizilişindeki yapıların yanı sıra git-, vir-, bil-, kal-, gel- yardımcı filleri ile kullanılan ve tezlik, yeterlilik, süreklilik ifadeleri katan betimleyici/tasviri fiil yapıları da karşımıza çıkmıştır.
14. Tamlayan durumu eki çoğunlukla +(n)Uŋ şekli ile karşımıza çıkmışsa da kimi zaman cümlenin bağlamsal açıdan değerlendirilmesiyle eksiz biçimde de kullanımda olduğu görülmüştür.
15. Soru edatı olan mİ kimi zaman sözcüğe bitişik yazılmış kimi zaman ise ayrı yazılmıştır. Görülen geçmiş zamanın hikayesinin çekiminde soru edatı ile –dİ eki arasına koruyucu bir ünsüzün (y) girmediği durumlar da tespit edilmiştir.
16. Metinde kişi zamirlerinin ad durumu eki almış biçimleri tablolaştırılırken 1. teklik ve 1. çokluk kişinin bulunma durumu ekiyle çekimlenmediği, aynı şekilde 2. teklik ve 2. çokluk kişide de bu durumun geçerli olduğu görülmüştür.

DİZİN:

1. Son bölüm olan Dizin kısmı içinde 5299 madde başı sözcük köken ve anlam bilgileri verilerek sözlüğe eklenmiştir. Ardı sıra yer alan Özel Adlar Dizini oluşturulurken de İslam tarihi niteliğindeki pek çok akademik çalışmadan ve çeşitli ansiklopedilerden yararlanılarak en doğru okumanın yapılıp aktarılması hedeflenmiştir.

Çalışmanın sonunda Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait letâifnâme türünde bir eserin dil incelemesi yapılarak hem dönemle ilgili mevcut çalışmalara hem de Türkiye Türkçesi ile ilgili mukayeseli çalışmalara bir nebze olsun katkıda bulunulması hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

AĞCA Ferruh, “Eski Uygur ve Oğuz Türkçesinde Yuvarlaklaşma Eğilimleri”, *5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri*, ss. 245-254.

AKAR Ali, “Lehçe Oluşma Şartları ve Evreleri Bakımından Eski Türkiye Türkçesi”, *TÜBAR-XXXIII/2010*, ss.15-29.

AKÇA Hakan, “Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Başı T-/D- Meselesi”, *Türkbilig*, 2017/34, ss. 7-24.

AKSAN Doğan, *Türkçenin Söz Varlığı*, 1. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2015.

ALTUN Oytun Hilal, “Eski Anadolu Türkçesinde Benzetme Yapıları”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz (17), 2012, ss.165-192.

ALYILMAZ Cengiz, “Zamir N’si Eski Bir İyelik Ekinin Kalıntısı Olabilir Mi?”, *Türk Gramerinin Sorunları-Bildiriler, Birleştirilmiş 1. Baskı*, Ankara: TDK Yay., 2011, ss. 515-528.

ARKIN Mehmet, “*Feyzullah Efendi’nin “Letâifnâme”si (Metin-Dil İncelemesi-Sözlük)*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

AY Özgür, “Türkiye Türkçesi Ağzlarında Fiil Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri Üzerine”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri-I*, TDK Yay., 20-26 Eylül 2004, 2004.

AYDEMİR Abdullah, *İslâmî Kaynaklara Göre Peygamberler*, 7. Baskı, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2014.

BANGUOĞLU Tahsin, *Türkçenin Grameri*, İstanbul, TDK Yay.,1974.

BAŞDAŞ Cahit, “Türkçede Üçüncü Grup (Ara) Ekler”, *I. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı*, 26-27 Eylül 2006, Bilkent Üniversitesi, Ankara, ss. 1-6.

BAŞDAŞ Cahit, “Türkçede Üçüncü Şahıs İyelik Eki ve Zamir n’si”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 30, Winter I 2014, p. 147-161.

BATİSLAM Hanife Dilek, “Divan Edebiyatında Latife ve Hezl”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C.22, Sayı: 1, ss. 229-242.

BENZER Ahmet, *Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik*, 1. Baskı, : İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2012.

BİLGEGİL M. Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, 2. Baskı, İstanbul: Dergâh Yay., 1982.

BOZ Erdoğan, “Eski Anadolu Türkçesinde +IU Eki Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları (Makaleler-Bildiriler)*, 2012, ss. 167-181.

BOZ Erdoğan, *Türk Dili Araştırmaları (Makaleler- Bildiriler)*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2012.

BOZ Erdoğan, *Türkiye Türkçesinde Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi*, 2. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2013.

BRENDEMOEN Brent, “Labiyal Ünlü Uyumunun Gelişmesi Üzerine Bazı Notlar”, *Türkiyat Mecmuası* 19, 1977-78.

BULAK Şahap, *Karşılaştırmalı Tarihi Türk Yazı Dilleri Grameri (Fiil)*, 1.basım, İstanbul: Kesit Yayınları, 2017.

BURAN Ahmet, “Çağdaş Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağzlarında İkincil Uzun Ünlüler”, *II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni (1)*, ss. 1-16.

CAFEROĞLU Ahmet, *Türk Dili Tarihi*, 1. Baskı, Ankara: Altınordu Yayınları, 2015.

CANPOLAT Mustafa, “Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusatives) Ekinin Kökeni Üzerine”, *Türkoloji Dergisi*, C.X, S.1, DTCF Yay., 1992, ss. 9-11.

CİN Ali, “Türkçede +sIz/+sUz Eki Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Belleten*, vol. 875, pp.19-43, 2006.

CLAUSON Sir Gerard, Çev. Uluhan Özalan, “Türkçede Sekizinci Yüzyıldan Önce Kullanılan Ekler”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, C.1, Sayı:1, Güz 2007, ss.185-196.

ÇAĞATAY Saadet, “Eski Osmanlıcada Fiil Müştakları I. Masterlar”, *DTCF Dergisi*, VI 1/2, 1947, ss. 352-368.

ÇAĞBAYIR Yaşar, *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 1. Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınları, Ocak 2017.

ÇİÇEKLER A. Naim., *Sirâc bin Abdullâh- Mecma’i’l-Letâyif (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, İstanbul : Kesit Yay., 2016.

ÇOTUKSÖKEN Yusuf, *Yapı ve İşlevlerine Göre Türkiye Türkçesinin Ekleri*, 1. Basım : Papatya Yayıncılık, 2011.

DENY Jean, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, Çev. Ali Ulvi Elöve, İstanbul : 1941.

DEVELİ Hayati, “Eski Türkiye Türkçesi Ağzlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar”, *Türkbilig*, 2002/4, ss. 117-124.

DEVELİ Hayati, *Osmanlı'nın Dili*, 6. Baskı, İstanbul: Kesit Yay., 2013.

DİLÇİN Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2013.

DOĞAN Şaban, “Bir Eski Oğuz Türkçesi Metni: ‘Hikâye-i Fâtıma’ ve Dil Özellikleri”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 32, Eylül-Ekim 2012.

DOĞAN Şaban, “Eski Oğuz Türkçesinde (Eklenme Harici) Söz Sonu t > d ve k > ğ Ötümlüleşmeleri”, *Dil Araştırmaları*, Sayı: 12, Bahar 2013, ss. 59-96.

DUMAN Musa, *Makaleler- Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine*, İstanbul: Kesit Yay., 2013.

DUMAN Musa, Ömer YAĞMUR, “-Up Zarf-Fiil Ekinin Eski Anadolu Türkçesindeki Fonetik Durumu”, Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Çalıştayı, 1-2 Aralık 2010, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.*, 2003, ss. 115-153.

DURAN Suzan, “Türkçede Cihet ve Mekan Gösteren Ek ve Sözcükler”, *TDAYB*, TDK Yay., Ankara, 1956.

EDİSKUN Haydar, *Türk Dilbilgisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985.

ERCİLASUN A. Bican, “Geniş Zaman Ekine Dair Bazı Düşünceler”, *Makaleler-I*, Akçağ Yay., 2. Baskı, ss. 359-363.

ERCİLASUN A. Bican, *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*, Ankara, 1984.

ERCİLASUN A. Bican, “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine”, *Makaleler-I*, Akçağ Yay., 2. Baskı, ss. 364-370.

ERCİLASUN A. Bican, *Makaleler-I (Dil- Destan- Tarih- Edebiyat)*, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2014.

ERCİLASUN, A. Bican, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, 11. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2011.

ERDEM Mehmet Dursun, “Ağızlardan Etkilenme Derecelerine Göre Osmanlı ve Eski Anadolu Türkçesi Metinleri ve Bu Metinlerin Diline Kaynaklık Eden Ağızlar”, *İlmi Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 22, 2006, ss. 83-110.

ERDEM Mehmet Dursun, “Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle”, *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, ss. 251-276.

ERDEM Mehmet Dursun, “Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi”, *Karadeniz Araştırmaları*, S.11, 2006, ss. 101-110.

ERDEM Mehmet Dursun, “Kırşehir ve Konya Ağızlarının Eski Anadolu Türkçesi Yazı Dilinin Oluşumuna Etkisi”, *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı: 8, 2005, ss. 56-66.

ERGİN Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, 15. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yay., 1985.

GENCAN Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, 1.Baskı, Ankara: Ayraç Yay., 2001.

GÖKÇE Aziz, “Bünyesinde Art veya Ön Damak /G/ Ünsüzü Bulunduran Yapım Eklerinin Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Tarihsel Seyirleri Üzerine”, CIU CYPRUS International University, *folklor / edebiyat*, C.16, Sayı: 61, 2010/1.

GÖKÇE Aziz, “Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu ve Ünsüz Uyumu”, *Turkish Studies*, Volume 4/3, Spring 2009, ss. 991-1012.

GÖKPINAR BALCI Berna, *Eski Anadolu Türkçesinde Gelecek Zaman*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Fatih Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2011.

GRÖNBECH K., *Türkçenin Yapısı*, Çev. Mehmet Akalın, 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.

GÜLENSOY Tuncer, *Türkçe El Kitabı*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2000.

GÜLENSOY Tuncer, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü (2 Cilt)*, 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.

GÜLSEVİN Gürer, “Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı”, *Türk Dili*, S.466 (Ekim), Ankara, ss. 187-190.

GÜLSEVİN Gürer, “Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde İsmi Halk Eklerinin Fonksiyonları ve Kullanılışları”, (Yüksek Lisans Tezi), Malatya: Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, VII + 193, 1987.

GÜLSEVİN Gürer, “Eski Anadolu Türkçesi Ağzlarında Uzun Ünlüler Üzerine”, *Dil Araştırmaları*, Sayı: 5, Güz 2009, ss. 39-56.

GÜLSEVİN Gürer, “Eski Türkiye Türkçesinde ‘İstek Kipi’ Üzerine”, *İlmi Araştırmalar /3*, 2002.

GÜLSEVİN Gürer, “Türk Dilinde Kelime Başı Ünsüzü Üzerine”, TDAY Belleten, TDK Yay., ss.173-200.

GÜLSEVİN Gürer, “Köktürk Bengü Taşlarındaki Oğuzca Özellikler”, *Kardeş Ağzlar / Türk Lehçe ve Şive Dergisi*, Sayı: 17, 1998, ss. 12-18.

GÜLSEVİN Gürer, “Oğuzca Olmayan Türk Lehçelerindeki Oğuzca Unsurlar ve Bunlara Teorik Bir Yaklaşım”, *Turkish Studies*, Volume 5/1, Winter 2010, ss. 57-76.

GÜLSEVİN Gürer, “Türkçede –sA Şart Gerundiumu (Zarf-Fiil) Üzerine”, *Türk Dili*, Sayı: 467, TDK, Kasım 1990, ss. 276-279.

GÜLSEVİN Gürer, “Türkçede Sıra Dışı Ekler ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, C.II, 20-26 Eylül 2004, ss. 1267-1285.

GÜLSEVİN Gürer, “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.II, Sayı:2, 2001.

GÜLSEVİN Gürer, “Türkiye Türkçesinde Zaman ve Kip Çekiminde Birleşik Yapılar Üzerine”, *VII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi*, 1999, TDAYB, 1997, ss. 215-224.

GÜLSEVİN Gürer, BOZ Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, 3. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2013.

GÜLSEVİN Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.

GÜLTEKİN Mevlüt, “Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Gelecek Zaman Ekleri Üzerine Bir Deneme”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı: 20, ss. 33-59.

GÜMÜŞKILIÇ Mehmet, “Orta Osmanlıcada İmlâ-Telaffuz İlişkisi”, *Turkish Studies*, Volume 3/6 Fall 2008, ss. 272-288.

HACIEMİNOĞLU Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, M.E.B. Yay., 1992.

HACIEMİNOĞLU Necmettin, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, 1. Basım, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2016.

Hasan Eren Armağanı, Ankara: *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay.*, 2000.

HATİBOĞLU Vecihe, *Türkçenin Ekleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., Ankara Üniversitesi Basımevi, 1974.

İbn Hacer el-Askalânî, *Sahâbe-i Kirâm*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2009.

İLHAN Nadir, “Birleşik Fiil Kuruluşunda a-ı-u Ünlüleri”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 596, 2001, ss.177-182.

İLHAN Nadir, “Türk Dilinde Ünsüz Düşmesi, Nedenleri ve Türleri”, *Zeitschrift für die Welt der Türkei*, Vol.1, No. 2, ss. 43-55, 2009.

İLHAN Nadir, “Türkçede Ek + Kök / Kök + Ek Kaynaşmasıyla Ortaya Çıkan Ekler”, *Turkish Studies*, Volume 4/8, Fall 2009.

İLHAN Nadir, Ceren KABADAYI, *Türk Dilinde Olumsuzluk*, 1. Baskı, İstanbul: Kesit Yay., 2017.

KANAR Mehmet, *Arapça-Türkçe Sözlük*, 1. Baskı, İstanbul: Say Yayınları, 2012.

KANAR Mehmet, *Eski Anadolu Türkçesi*, 1. Baskı, İstanbul: Say Yayınları, 2011.

KARA Funda, “Bil- Tasvir Fiilinin İşlevleri”, *Turkish Studies*, Volume 6/1, Winter 2011, ss. 1421-1438.

KARAAĞAÇ Günay, “Eski Metatez Örnekleri”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2006.

KARAAĞAÇ Günay, *Türkçenin Dil Bilgisi*, 1. Basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2012.

KARAHAN Akartürk, *Dîvânu Lüğati't Türk'e Göre XI. Yüzyıl Türk Lehçe Bilgisi*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2013.

KARAHAN Leyla, “-sa/-se Eki Hakkında” *Türk Dili*, Sayı: 516, Aralık 1994, ss. 471-474.

KARAHAN Leyla, *Türk Dili Üzerine İncelemeler*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2011.

KARAHAN Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, 20. Baskı, Ankara: Akçağ Yay.,

KARTALLIOĞLU Yavuz, *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16, 17 ve 18. Yüzyıllar)*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.

KAVRUK Hasan, *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*, M.E.B. Yay., İstanbul, 1998.

KOCAOĞLU Timur, “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı ê/i Meselesi”, *Türk Kültürü*, Sayı: 483-84, 2003, ss. 266-281.

KOCASAVAŞ Yıldız, “Türkçede Zamirler”, *Türk Gramerinin Sorunları*, TDK Yay., 2011.

KOCASAVAŞ Yıldız, *Türkçede Şahıs Zamirleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2004.

KORKMAZ Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesindeki –van/-ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağzlarındaki Kalıntıları”, *T.D. Yıllığı 5*, ss. 43-65.

KORKMAZ Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri ve Yapısındaki Temel Nitelikler Açısından Genel Bir Değerlendirme”, *Türk Dili Dergisi*

KORKMAZ Zeynep, “Oğuzcanın Orta Türkçe Dönemini Oluşturan Eski Anadolu Türkçesinin Tarihi, Sosyal ve Kültürel Gelişmelerden Kaynaklanan Dil Yapısı Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar-IV*, TDK Yay., Ankara, 2015, ss. 191-205.

KORKMAZ Zeynep, “Türkçede –acak/-ecek Gelecek Zaman(Futurum) Eklerinin Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar-I*, TDK, 1995.

KORKMAZ Zeynep, “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar-I*, TDK Yay., 1995, ss. 85-90.

KORKMAZ Zeynep, “Türkçede –n Zarf-Fiil Eki ile –pan/-pen Eki ve Türemeleri”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar-I*, TDK Yay., 1995, ss. 179-187.

KORKMAZ Zeynep, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, 4. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2010.

KORKMAZ Zeynep, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar-IV*, Ankara : Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.

KORKMAZ Zeynep, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar-I*, Ankara : Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.

KORKMAZ Zeynep, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar-III*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2007.

KORKMAZ Zeynep, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, 5. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.

KORKMAZ Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2009.

KORKMAZ Zeynep, *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2013.

KÖKSAL Mehmet Âsım, *Peygamberler Tarihi*, C.I, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

KÖKTEKİN Kazım, *Eski Anadolu Türkçesi*, 3. Baskı: Fenomen Yay., 2011.

Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Yüce Meâlî, Haz. Ayntabî Mehmed Efendi, İstanbul: Huzur Yayınevi.

KUZNETSOV Petro İ., “Türkiye Türkçesinin Morfoetimolojisine Dair”,

KÜÇÜK Murat, Tarihi Türk Lehçelerinden Türkiye Türkçesine –Dır / -Dur (<TURUR) Eki ve İşlevleri”, *Türkbilig*, 2010/19, ss. 59-75.

KÜÇÜK Serhat, “Dede Korkut Hikayelerinde Eski Türkçenin İzleri”, *Turkish Studies*, Volume 9/9, Summer 2014, Ankara, p. 785-798.

LEVEND Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, I. Cilt, Giriş, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1984.

Mehmed Süreyya Bey, *Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, C.5, 1996.

MERHAN Aziz, ŞAN Funda, *Eski Anadolu Türkçesi Notlar ve Metinler*, 1. Baskı, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2016.

NASKALİ GÜRSOY Emine, *Nuh Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul: Kitabevi, 2013.

ÖLKER Gökhan, “Tarihi Belli Olmayan Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinin Tarihlendirilmesinde Yeni Bir Kıstas: ‘et-/it-‘ ve ‘kıl-’ Fiillerinin Kullanım Sıklığı”, *Teke Dergisi*, Sayı: 412, 2015, ss. 546-563.

ÖNLER Zafer, “Türkiye Türkçesinde Ünlü Uzunluklarının İzleri”, *VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (Basılmamış)*, 24-28 Eylül 2012, Ankara.

ÖZDEMİR Hakan, “III. Teklik Kişi İyelik Eki +(s)I ve Zamir n’si Üzerine Bir Değerlendirme Denemesi”, *Dil Araştırmaları*, Sayı: 14, 2014, ss. 137-145.

ÖZEK Fatih, *Tarihî Türk Lehçelerinde Ünlüler*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2014.

ÖZKAN Mustafa, “Türkçenin Anadolu’da Yazı Dili Olarak Gelişmesi”, *Türkiyat Mecmuası*, C.24, Bahar 2014,

ÖZKAN Mustafa, Osman ESİN, Hatice TÖREN, *Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2001.

ÖZKAN Mustafa, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013.

ÖZMEN Mehmet, “Gerek, Gerekmek ve Gereklilik Çekimi”, *Mustafa Canpolat Armağanı*, 2003, ss. 177-193.

ÖZMEN Mehmet, *Türkçede –Ken Zarf-Fiili*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2014.

ÖZTÜRK Deniz, *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2008.

ÖZYETGİN A. Melek, “Tarihten Bugüne Türk Dili Alanı”, *Chinese Academy of Social Science*, Sinor Foreign Relationship Department of İnstitute of History, Ocak 2006

PAÇACIOĞLU Burhan, *Türkçenin Sözcük Dağarcığı; VIII.-XVI. Yüzyıllar Arasında*, 1. Baskı, İstanbul: Kesit Yayınları, 2016.

PARLATIR İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Ankara: Yargı Yayınevi, 2014.

PARLATIR İsmail, ŞAHİN Hatice, *Türk Dili-Sözlü ve Yazılı Anlatım Türleri ile Anlatım Teknikleri*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, 2010.

SALAN Erkan, “Eski Anadolu Türkçesinde {+rA} Yönelme Durumu Eki”, *Dil Araştırmaları*, Güz 2017 /21, ss. 129-141.

SAMİ Şemseddin, *Kamus-ı Türkî*, Haz. Paşa Yavuzarslan, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2015.

SAVRAN, Hülya, “Türk Dilinde ‘+DIR’ Bildirme Eki ve ‘+DIR’ Bildirme Ekiyle Yapılan Belirsizlik Kelimeleri”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 14, 2008/1, ss.163-188.

•SERTKAYA Osman Fikri, “Bolsungil Tep Tediler”, *I. Uluslararası Türk Dili Kongresi*, TDK, 1988.

•SEV Gülsel, *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Ankara Üniversitesi Basımevi, 2001.

- SEV Gülsen, *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2007.
- ŞAHİN Hatice, “Birleşik Çekimli Fiillerin Zaman ve Anlam Açısından Gösterdiği Çeşitlilikler”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 2003/1, ss. 157-168.
- ŞAHİN Hatice, “Ferah-nâme’de Geçen İkilemeler Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları XVII*, İstanbul, 1997.
- ŞAHİN Hatice, “Kutadgu Bilig’de Tasviri Fiiller”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 2, 2000-2001, ss. 95-105.
- ŞAHİN Hatice, “Tezlik Fiilinin Dilimizde Gösterdiği Çeşitlilikler”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Osman Nedim Tuna Armağanı, ss. 139-249.
- ŞAHİN Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2011.
- ŞAHİN Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, 5. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2015.
- ŞAHİN Hatice, Hatiboğlu-Ferah-nâme (Dil Özellikleri-Metin-Söz Dizini), (Doktora Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, 1993.
- ŞAHİN Hatice, “Türkiye Türkçesindeki Bzı Kelimelerin Başında y Sesinin Düşme mi Türeme mi Yaşadığına Dair”, V. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, 19-22 Aralık 2012.
- ŞİRİN Hatice, *Kültigin Yazıtı Notlar*, 1. Baskı, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2015.
- Tarama Sözlüğü (8 Cilt), 4. Baskı (I. Cilt), 3. Baskı (II, III, IV, V, VI, VII, VIII)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.

TEKİN Talat, “Türk Dillerinde Önseste y- Türemesi”, Türk Dilleri Araştırmaları 4, 1994, ss. 51-66.

TİKEN Kâmil, *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf-Fiiller*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2004.

TOPALOĞLU Ahmet, Mehmet GÜRLEK, *Türkçede Fiiller ve Çatıları*, 1. Baskı, İstanbul: Kesit Yay., 2016.

TSENG Lan-Ya, *Türkiye Türkçesinde Orta Hece Düşmesi* : Türk Dil Kurumu Yay., 2002.

TULUM Mertol, *Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü*, 1. Basım, İstanbul: Kapı Yayınları, Şubat 2013.

TUNA Osman Nedim, “Bazı İmla Gelenekleri”, Ankara, *TDAYB*, TDK Yay., 1957, ss. 41-81.

TUNA Osman Nedim, “Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller”

TUNA Osman Nedim, “Türkçede Transitiv-Causative Geçişli Ettirgen Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü”

TURAN Zikri, *Teshil'in İmla Tezahürleri Işığında Eski Anadolu Türkçesinde Ünlü Uzunlukları*, Açığsöz Yay., Malatya, 1993.

Türk Dil Bilgisi Toplantıları Birleşik Fiil Bildiriler ve Tartışmalar (6 Haziran 2014), Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2017.

Türk Dil Bilgisi Toplantıları Türkiye Türkçesi Ses ve Şekil Bilgisi Bildiriler (31 Ekim-1 Kasım 2014), 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2017.

Türk Edebiyatı Tarihi-2, 1. Basım, İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2006.

Türk Gramerinin Sorunları Bildiriler, 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2004.

TÜRK Vahit, “Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri”, y.y., 2009.

TÜRKYILMAZ Fatma, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay., 1999.

UÇAR Melike, *Türkçede Emir Kipinin İşlevleri* (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Yeni Türk Dili Bilim Dalı, 2014.

UĞURLU Mustafa, “Oğuzca ve Anadolu Merkezli Oğuz Türkçesi”, *Turkish Studies*, Volume 6/11, Winter 2011, pp. 123-154.

ULUOCAK Mustafa, *XVIII. Yüzyıl Sefaretnamelerinde Türetme ve İşletme Ekleri*, (Doktora Tezi), Bursa: U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, 2007.

Uluslararası Eski Türkiye Türkçesi Toplantısı Bildiriler (03-04 Aralık 1999), Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2007.

ÜSTÜNER Ahad, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay., 2000.

ÜSTÜNER Ahat, “Eski Türkiye Türkçesinde –sUz Eki”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.11, Sayı: 2, 2001, ss.177-184.

ÜSTÜNER Ahat, *Türkçenin Tarihi Gelişmesi*, 1. Basım, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2015.

ÜSTÜNOVA Kerime, “{-sİz}, {-İİ} Ekinin Olumsuzu Mu?”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:2012, ss. 119-140.

ÜSTÜNOVA Kerime, “Dilbilgisel Olumsuzlayıcılar”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 5/4, 2016, ss.1703-1815.

ÜSTÜNOVA Kerime, *Dilbilgisi Sorunları*, 1. Baskı, Kesit Yay., 2010.

ÜSTÜNOVA Kerime, *Eylem İşletimi*, 1. Basım, İstanbul: Sentez Yayıncılık, 2016.

ÜSTÜNOVA Kerime, *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, 1. Baskı, Kesit Yay., 2008.

ÜŞENMEZ Emek, *Eski Anadolu Türkçesinde Arkaik (Eskicil) Ögeler*, 2. Baskı, İstanbul: Akademik Kitaplar, 2014.

V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildiriler-I (20-26 Eylül 2004), I. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

VURAL Hanifi, BÖLER Tuncay, *Ses ve Şekil Bilgisi*, İstanbul: Kesit Yay., 2014.

YAKAR Halil İbrahim, “Polonya Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe El Yazmaları”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, ss. 257-273.

YELTEN Muhammet, *Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 2009.

YILDIRIM Nimet, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, 1. Basım, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, Kasım 2008.

YILDIZ Osman, “Eski Anadolu Türkçesinde Yeterlik Fillerinin Fonetik Durumu”, *Turkish Studies*, Volume 7/4, Fall 2012, Ankara, ss.233-252.

YÜCEL Bilal, “Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları”, *Türk Gramerinin Sorunları-II*, Ankara, TDK, 1999.

ZÜLFİKAR Hamza, “Eklendiği Kelimeyle Yokluk Anlamı Kazanan Ekler”, *Türk Dili*, Yıl: 68, Sayı: 793, 2018, ss. 5-11.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Cülsol GÖDEK
Tez Adı	Mecmo'ü'l - Letâyi'if (Giriş - Dil İncelemesi - Metin - Dizin)
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. Hatice ŞAHİN
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 11/06/2018

İmza :

